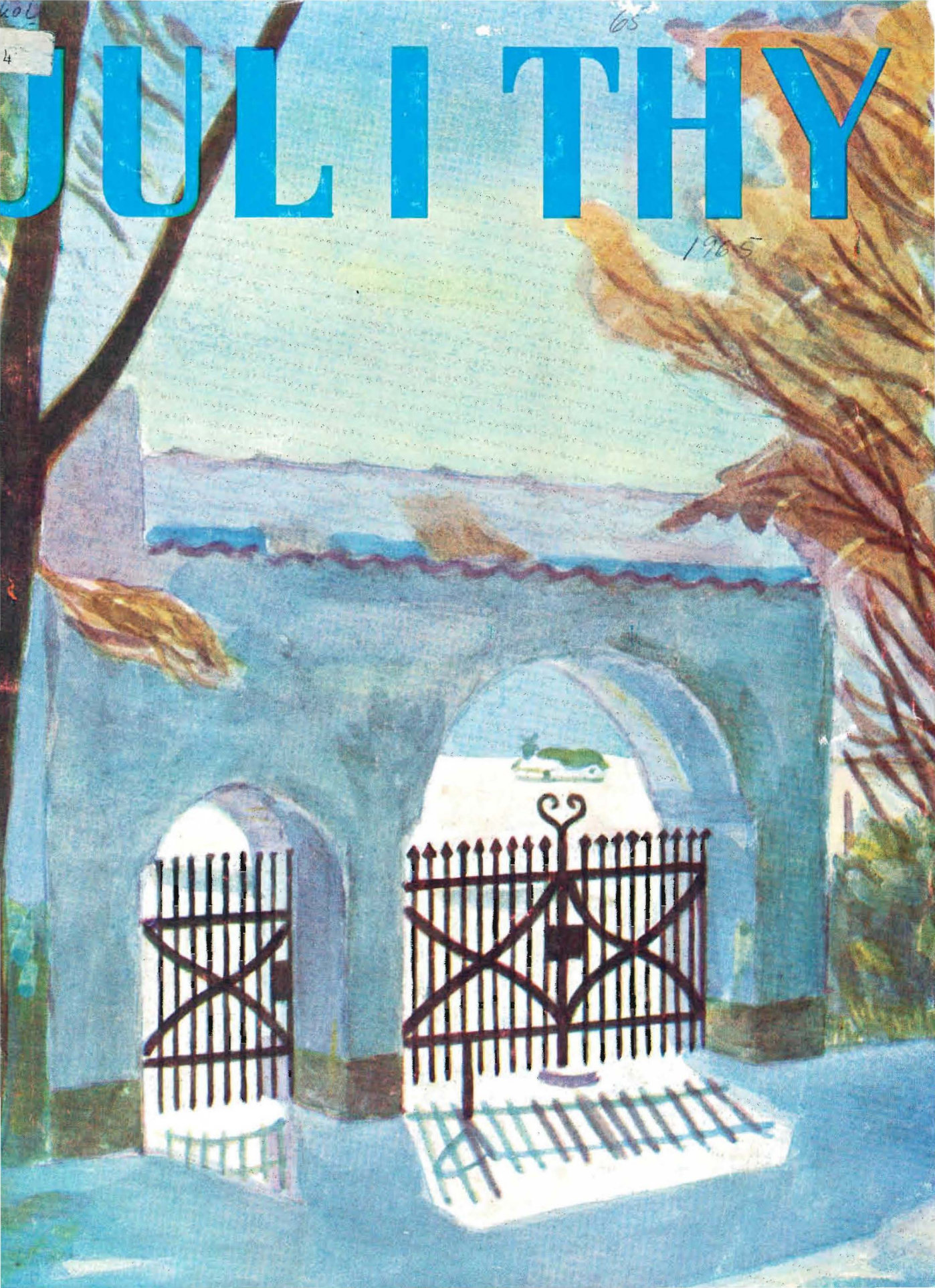
JULITHY
1965

TÆPPER FRA VÆG TIL VÆG I BREDE BANER

Vær pris- og kvalitetsbevidst, når De køber gulvtæpper. Hos SØNDERGAARD får De den bedste garanti, der findes: Hvis nogen kan sælge billigere, er det os — ellers betaler vi straks og med et smil differencen tilbage.

FLERE OG FLERE GÅR IND TIL

Chr. Søndergaard

TLF. 2200 **BYENS STORE TEXTILHUS**

JUL I THY

1965

35. ÅRGANG

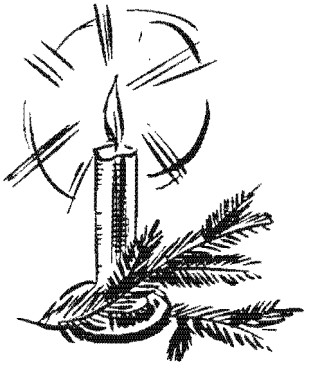

ALVOR OG GAMMEN
VANDRE TILSAMMEN

UDGIVET OG REDIGERET AF C. BRUNSGAARD, THISTED

Udleveringslager til boghandlere udenfor Thisted amt:
Danske boghandleres kommissionsanstalt, København V

JULEDRAMA VED ØRUM

C. Brunsgaard, Thisted

En polsk bark knustes, og hele besætningen druknede

STRANDINGER på vestkysten er i vore dage så sjældne, at mange af egnens yngre folk vel aldrig har iagttaget et strandet skib. Nutidens fine navigationsmidler og de moderne skibes soliditet og maskinkraft har bevirket, at søfolk ikke mere med gru i sindet tænker på Jyllands vestkyst.

I sejlskibenes tid var det anderledes. Da hørte strandinger – om man må bruge det udtryk – til dagens orden. Der strandede mellem år og dag en mængde skibe, og når først en træskude i hårdt vejr var kommen ind på revlerne, var dens saga som regel ude. Det tog sjældent lang tid for søerne at brække en sådan havarist i stykker og kaste stumperne ind på stranden. Skibets besætning skulle så prise sig lykkelig, hvis den nåede land med livet i behold. I utallige tilfælde gik menneskeliv tabt, ofte fandt hele skibsbesætninger deres død i brændingen.

*

Et uhyggeligt juledrama fandt i 1896 sted ved Ørum strand nord for Agger. Anden juledags morgen fandt man på stranden vragstumper fra et sejlskib, som i nattens løb var gået ind på revlerne og var bleven fuldstændig knust. Ingen havde bemærket strandingen, og ingen anede, hvilke nærmere omstændigheder der knyttede sig til dette forlis.

Stranden blev naturligvis afsøgt, og blandt det vraggods, der var drevet ind, fandt man en pakke med søfartsbøger. Af dem fremgik, at det forliste skib var en polsk bark »Concordia« af Danzig, kaptajn Holz. Skibet var på 437 reg. tons og bygget 1858. Af besætningen fandtes om morgenen intet spor, men op på formiddagen fandtes et mandslig ved Lyngby lidt nord for strandingsstedet. I de nærmest følgende dage drev syv lig ind ved Nr. Vorupør. De var alle forslåede og næsten nøgne, og kun et enkelt af dem lod sig identificere.

Fra Danzig fik man oplyst, at »Concordia« havde en besætning af 12 mand i forskellig alder. Kaptajnen efterlod sig hustru og fem børn. Det oplystes, at »Concordia« oprindelig var rigget til som fregat, men senere var det omrigget til barkskib. Af de 12 mand havde man altså foreløbig fundet otte, og der syntes ikke at være håb om, at nogen var kommen levende i land. Om de nærmere omstændigheder ved forliset fik man således ingen oplysninger, heller ikke om tidspunktet. »Concordia«, der var henved 40 år gammel, har formentlig været et temmelig dårligt skib, som brådsøerne ikke har haft svært ved at knuse, og i den mørke nat og den hårde sø har mandskabet ikke haft nogen chance.

*

Den 8. januar blev et lig iagttaget ved Klitmøller, men det forsvandt igen i havet, inden man kunne få det bjerget. 13. januar drev et lig ind ved Hanstholm og 26. januar et på stranden mellem Ørum og Lyngby. 2. marts kom endnu et lig ind ved Klitmøller, således

at ialt 11 af de 12 mand kunne stedes til hvile i grave på kystens kirkegårde. Den sidste af de savnede gav havet ikke fra sig.

De syv polske sømænd, der var drevet ind ved Vorupør, fik den 6. januar 1897 en fællesgrav på Vorupør gamle kirkegård, og det blev den største begravelse, denne fiskerby nogen sinde har oplevet. Den formede sig som en gribende sørgehøjtidelighed. Et pakhus hos strandfoged J. Poulsen var indrettet til ligkapel og smykket med blomster, og her stod de syv kister opstillet. Der var fra fjern og nær sendt mange kranse og blomsterbuketter, bl. a. fra handelstandsforeningen i Thisted. Fiskerkompagniet i Vorupør havde lagt en krans på hver af kisterne. Længe før tiden begyndte folk at strømme til, fra Thisted ankom bl. a. herredsfoged, borgmester Clausen og konsul Bendixen.

Efter salmen »Trillende vove« blev kisterne lukket til, og et sørgetog, der talte ca. 400 mennesker, satte sig i bevægelse mod kirkegården. Ved ankomsten hertil blev kisterne stillet på en ophøjet plads med kaptajnens kiste i midten, og sognepræsten, pastor Madsen, Hundborg, talte ud fra Jacobs brev kap. 4 vers 14–15.

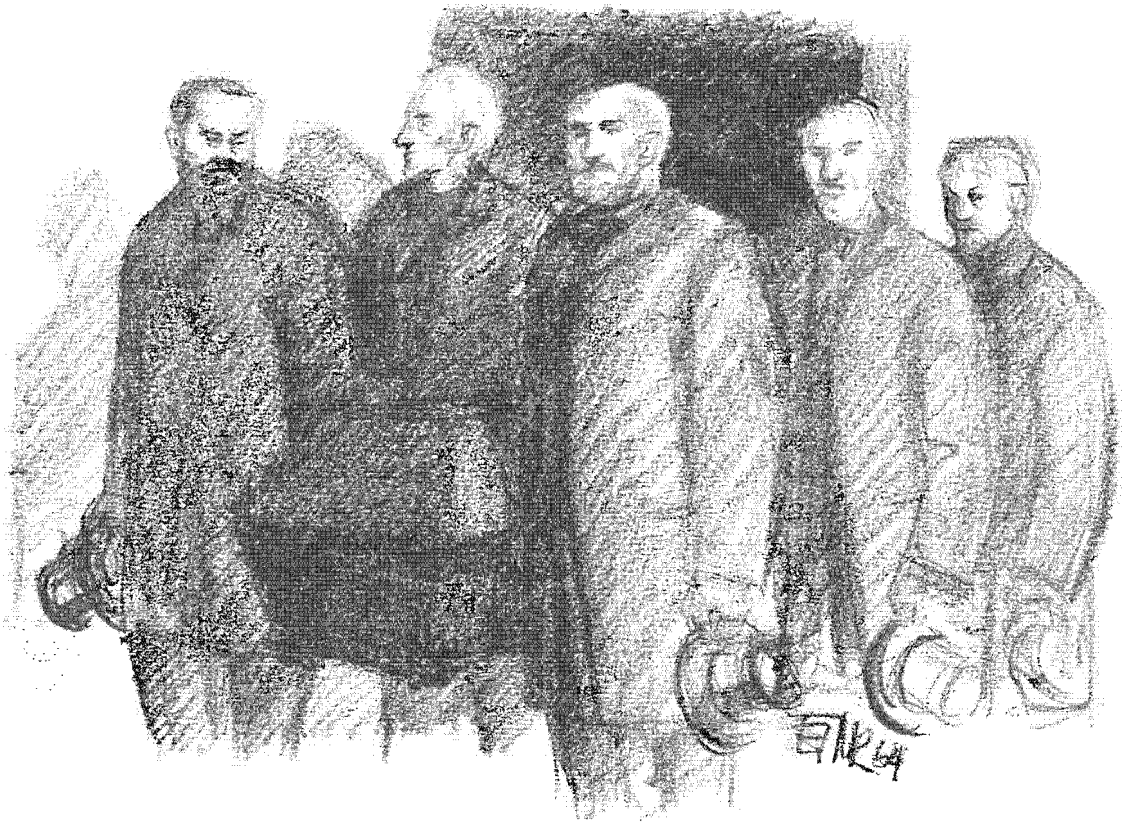

Pastor Madsens tale ved denne jordefærd kom til at give genlyd over hele landet, og den blev stærkt medvirkende til, at der omsider blev indført strandvagttjeneste ved vestkysten. Pastor Madsen stillede spørgsmålet: Er vor kystbevogtning forsvarlig? Han udtalte videre:

At disse fremmede skulle finde deres grave på vor kyst, det tør vi vel tro er udgået fra ham, uden hvis vilje ingen spurv falder til jorden. Men derfor bliver det alligevel et spørgs-

mål, om ikke mennesker i denne sag har pådraget sig et ansvar. Den sørgelige virkelighed er jo, at disse ulykkelige stred deres sidste hårde strid nær under land uden at nogen hørte eller så dem. Sikkert har deres fortvivlede råb om hjælp lydt ud i natten, og de har spejdet gennem mørket ind mod land, om dog ikke et lys kunne ses eller en lyd høres, som kunne vise, at mennesker ville prøve at komme dem til hjælp. Men der sås intet, og der hørtes intet uden de frådende bølger, som snart skulle opsluge dem alle og kaste dem op på land i forfærdeligt mishandlet tilstand.

En af dem kom i land i nærheden af strandingsstedet, fortsatte pastor Madsen. Måske var det lykkedes ham at komme levende gennem brændingen for så at lide en ynkelig død ensom og forladt på en fremmed kyst, hvor ikke en eneste hjælpende hånd var udstrakt mod ham. Måske kunne der intet have været gjort for disse menneskers redning, selv om redningsmandskab havde været til stede, men muligheden kan vi ikke udelukke. Og er det ikke en skændsel for vort land, at et skib forliser tæt under kysten uden at et eneste menneske i land aner noget om det, før det er for sent?

Vore strandfogder kan umuligt for den usle løn, de får, udføre en virkelig betryggende bevogtning af kysten. Vort redningsvæsen har modige, pligtopfyldende folk, der ofte har vist, at de er rede til at sætte livet i vove, når det gælder skibbrudnes redning – men de vidste intet om, hvad her skete, der var ingen til at kalde på dem.

Ansvaret må – sluttede pastor Madsen – søges hos dem, der har magt og myndighed til at ansætte et kystopsyn, en strandvagt, der virkelig er i stand til at udføre en forsvarlig bevogtning af kysten. Vore fiskere, der skal tjene deres brød ved en farlig og besværlig gerning på havet, har i mange år bedt om nødhavne på vestkysten. Man har svaret dem, at det ville blive alt for kostbart, mens man samtidig øser millioner ud til andre formål. Heller ikke læmoler har fiskerne kunnet få, de kostede også for mange penge, og så får fiskerne lov at drukne. Var det for meget forlangt, at der blev ansat et kystopsyn, der kunne sikre os, at hverken fremmede eller vore egne søfolk forliser på vor kyst uden at nogen bemærker det?

*

Af de undersøgelser, der blev foretaget, fremgik, at den ved Lyngby inddrevne mand havde en svær læsion i hovedet, og det måtte anses for sikkert, at han havde været død, inden han kom i land. Men hvis der havde været vagt på stranden, kunne en redning af mandskabet måske have været gennemført.

Strandfogderne havde ikke pligt til at gå strandvagt, men når vejret var således, at strandinger kunne frygtes, skulle de være ved stranden. Det blev konstateret, at en halv snes af egnens strandfogder ikke havde været ude den pågældende nat, fordi de ikke havde fundet det påkrævet. Vejret var ikke særlig hårdt, men vinden var tildels pålands, og myndighederne fandt, at det burde have været forudset, at strandinger kunne ske. De pågældende strandfogder blev sat under tiltale for pligtforsømmelse, men under hensyn til, at de ikke havde anset situationen for at være kritisk, fik de tilbudt at ordne sagen med en bøde af 20 kr. til hver, og dette gik de ind på.

Strandingsdramaet vakte naturligvis megen opsigt, og pastor Madsens djærve ord i Vorupør gav genklang hos de højere myndigheder. Redningsvæsenet, der var oprettet 1852, blev i 1900 udbygget med en strandvagtordning, som siden gennem årene har været af stor betydning.

C. BRUNSGAARD

SVENSKERNE I THY

Dramatiske begivenheder under krigen i 1657-1658

AF
OLE BANG
THISTED

Da svenske tropper sidste gang (1657) rykkede frem mod Thy, blev befolkningen grebet af endnu større skræk end ved tidligere invasioner af krigsfolk. Man havde endnu forskellige synlige minder om svenskernes forrige besøg i 1644. Blandt disse minder var et levende, en mand, der boede i egnen nordvest for landsbyen Vang. Det var en svensker. Han var som meget syg bleven efterladt her, da svenskerhæren forlod Thy, og da han kom over sin sygdom, var han bleven bundet af et par blå, danske øjne, mens et hjerte bankede den raske og fyrige svensker i møde – han var bleven forelsket i en ung kone, hvis mand forlængst var bleven borte på havet. De blev gift, men dette kom den stakkels kone til at angre. Per Svensker – som manden blev kaldt – var af naturen hidsig, og krigerlivet havde gjort ham rå og drikfældig og givet ham afsmag for stadigt og fredeligt arbejde. Han kom derfor mere og mere på kant med konen og bymændene. En aften, da han – som så ofte før var ude og ikke var kommen hjem til sengetid, var hans kone, Lisbeth, gået i seng, og hun var lige slumret ind, da hun vågnede ved et rabalder i stuen. I den tro, at det var hendes mand, der kom hjem, udbrød hun:

– Jøsses da som do træjer, Pier!

Det var rigtignok hendes mand, der var kommen ind, og som i mørket var snublet over en skammel – men det var ikke Per Svensker – det var hendes første mand, Lange Knud. Efter mange års omtumlen i fjerne egne var han først nu kommen på vej til hjemmet, og skibet, han sejlede med, var just denne aften strandet ud for Vangså på grund af tåge. Havet var roligt, og mandskabet var roet i land. Da han var kommen ind i sit gamle hjem og hørte sin kones stemme, sagde han:

– Hvem Pier? De æ da Knud!

Lisbeth udstødte et skingrende skrig, der skar gennem nattens stilhed. Så blev alt roligt.

Da Per Svensker omsider vendte hjem, var husets døre stænget. Han bankede og råbte og bandede over konen, der ikke ville lukke op. Men da det blev betydet ham, at han helst måtte pakke sig bort, da hans formand var kommen hjem, blev han – beruset som han var – helt vild. I sit raseri sprængte han en luge i husgavlen og krøb ind. Han listede sig hen til gruekedlen og samlede nogle gløder ud, og dem puttede han ind under taget. Snart stod huset i lys lue, og med djævelsk glæde passede Per på, at de to derinde ikke slap ud. Han hørte skrig og råb om hjælp, men snart faldt det brændende hus sammen, og da der kom naboer løbende, fandt Per det rådeligst at forsvinde.

Ingen på egnen så ham i længere tid, men en aften kom han stærkt beruset ind i Else Skippers beværtning i Søndergade i Thisted. Han vrøvlede sig ind på et par af byens bor-

gere og en skipper, der sad og snakkede ved et krus øl, og da de ikke ville have med ham at gøre, blev han ubehagelig. Han skældte dem ud for at være storsnudede, men han stak ikke op for dem, han havde før kvalt både en sælhund og dens tæve i en rede.

En høj mand med et vejrbidt ansigt rejste sig fra en krog i stuen og idet han nærmede sig svenskeren, sagde han skarpt:

– Æ sælhund bløw it rejtig kwåld – den ka broeg si labber ino!

Han langede Per et vældigt slag i ansigtet, så han styrtede om på gulvet. Rasende sprang Per op igen og gik løs på den anden, idet han forstod, at det var lange Knud, Lisbeths første mand, han havde for sig. Men Knud kastede ham med frygtelig kraft hen ad lergulvet, hvor han blev liggende ubevægelig med blodet rindende fra et sår i hovedet. Han havde ramt kanten af en mursokkel.

– Han er død, sagde den ene thistedbo med et ejendommeligt blik på Knud.

Denne blev også uhyggelig til mode. Han var morder. Hans tanker stod helt stille. Så listede han sig ud på gaden og forsvandt mellem husene. Bysvendene eftersøgte ham, men fandt ham ikke.

*

Denne tildragelse og andre lokale begivenheder glemtes dog næsten i sommerens løb for krigsrygterne. Danmark havde erklæret Sverige krig, men befolkningen vidste ikke noget sikkert om, hvorledes begivenhederne udviklede sig. På herregården Søgård i Nors var man sidst på høsten i færd med at samle rivning på markerne, da en rytter dukkede frem på bakken mod sydøst. Han blev iagttaget med mistænksomme blikke – var der nu en ny jobspost undervejs? Sognerytterne var allerede indkaldt, og der gik rygter om, at alle våbenføre mænd skulle indkaldes. Men da rytteren kom nærmere, lysnede det i de bekymrede ansigter, og flere udbrød på en gang:

– Åh, det er prinsen! Så får vi løjer!

Rytteren sang med rusten basstemme på en kærlighedssang.

– Gud hjælp, godtfolk! råbte han. I synes vel, det ej er tider at synge, men man skal jo se at holde humøret oppe, hehe. Nå det var ret, I stræber at pille hvert eneste strå sammen til jeres herskab, min højtelskede søster. Jeg agter at gøre hende den ære og glæde at besøge hende, og jeg håber, at hun skønner derpå, hehe!

Hans røde, oppustede ansigt med de små, mørkeblå, plirende øjne røbede velvilje, men hans væsen og spottende smil tydede på letsindighed. Han var omkring 40 år og broder til ejerinden af Søgård.

Det gamle herresæde lå et stykke længere mod vest end det nuværende Søgård. På en høj banke, der gik stejl ned til Nors sø, lå den gamle, forfaldne borg, mens ladegården lå på den anden side af en lavning, der i oldtiden og op i middelalderen havde været en vandfyldt borggrav, som forbandt søens vige øst og vest for gården.

– Hej, råbte den fremmede, da han sprang af hesten, til en pige, der stak hovedet ud af et vindue. Er nådigfruen hjemme?

Pigen sagde ja, men det lod nu ikke til, at fruen var overdreven glad for broderens besøg. Han lod imidlertid, som han var hjemme, forlangte mad og drikke og gjorde sig det mageligt.

Det var ikke let at se, at de to var søskende. Han var rødkindet og pluskæbet, mens hun var tynd og tør med lyse surmælksøjne og et blegt, næsten gustent ansigt. Kun deres store næser og den stejle, fremstående, lave pande bekræftede slægtskabet. Mens han gjorde sig tilgode ved bordet, snakkede han løs. Hun strikkede og svarede kun kort og uvilligt.

– Hvornår vil du tage dig noget nyttigt for? afbrød hun hans passiar.

Han trak øjenbrynene op og viste et spottende smil. Så svarede han med uventet alvor:

– Jeg tænker en af de første dage. Og måske bliver I mig kvit med det samme! Du kan snart vente bud om, at alle våbenføre mænd

skal møde ved Agger, bedst muligt udrustede. Denne befaling er udstedt til alle thyboer for at de med Guds hjælp kan hindre fjendens indgang i Thy.

– Og det siger du først nu – og så roligt! råbte hun og sprang forfærdet op.

Han tog et par drag af kanden og sad så lidt og kiggede op i det blåmalede loft med de svære bjælker. Endelig sagde han:

– Og der får jeg være med, skønt jeg tør bande på, at der kun sker en ulykke. At en flok bønder skulle standse Carl Gustavs soldater – nej! Men som sagt – jeg får være med i legen. Der er jo bedt i alle kirkerne for Danmarks sejr og fjendens undergang. Amen!

*

Fru Inger til Søgård og hendes broder Hans, som nu var hendes gæst, var børn af Niels Harbo på Nebel i Vester Vandet og dennes hustru, Anna Lunov, der stammede fra herregården Nystrup, som nu ejedes af hendes broder Ove Lunov. Den gamle Harbo havde som studepranger samlet en betydelig formue og havde købt Nebel for spotpris. Gården var allerede da næsten ødelagt af sandflugt. Men herremandstilværelsen blev en skuffelse for ham. I de dage var det kun de adelige herremænd, der var »staldberettigede«, det vil sige, at de alene havde ret til at opstalde stude til fedning. Da studekøbmændene derfor kun besøgte adelsmændene og altid blev taget vel imod, blev de almindeligvis nogle hovne herrer, der betragtede sig som herremændenes ligestillede.

Men Niels Harbo fik at mærke, at det ikke var af agtelse eller kærlighed, adelsmændene havde taget vel mod ham som pranger. Da han havde købt en herregård, blev de pludselig kølige over for ham, som om han var en almindelig bonde. Men Niels Harbo vandt sig dog så megen anseelse, at han blev gift med en datter fra Nystrup. Deres børn skulle gerne giftes ind i adelige familier, og det lykkedes at få datteren Inger gift med en fattig, men flot officer af den Buchwaldske slægt.

Men det blev et ulykkeligt ægteskab. Niels Harbo købte Søgård til de unge, men officeren viste snart, at det kun var Ingers medgift, der interesserede ham. Han havde sat det hele overstyr, hvis ikke Niels Harbo på en temmelig radikal måde havde sat en stopper for hans bedrifter. En nat, da Buchwald kom døddrukken hjem, var Niels Harbo på gården, og han fik sin datter til at gå med til, at hendes mand blev båret ned i tårnkælderen og låset inde. Siden havde han levet der nede, og der blev udspredt det rygte, at han var helt afsindig og farlig for sine omgivelser.

Sønnen Hans var et ejegodt menneske, men karaktersvag, magelig og livslysten. Han drev tiden hen på gæsteri hos slægt og venner, og han gik under øgenavnet »prinsen«, vel fordi hans fader var bleven kaldt »studekongen«.

Således var forholdene, da Hans hin septemberdag 1657 kom til Søgård. Så snart fruen var gået ud af stuen, strakte han sig mageligt i en lænestol og foldede hænderne over den trinde mave, og han var formentlig falden i søvn, hvis ikke en ung pige var kommen ind i stuen. Det var Ingers datter Karen.

– Å, velkommen, kære morbroder, sagde hun og rakte ham begge sine hænder. Jeg er så glad for, at du er kommen!

– Tak, Karenlil, i lige måde! Men jeg synes, du ser noget nedslået ud!

Hun brødes med sindsbevægelse, og der kom tårer i hendes øjne.

– Fader er så ulykkelig, hviskede hun, jeg tror – –

– Hvad tror du, min pige?

– Jeg tror – jeg tror ikke, han er sådan som de siger.

– Hvad? Tror du ikke, han er sindssyg?

– Nej! Åh, morbroder – han er så ulykkelig – kan du ikke hjælpe ham?

Den unge pige hulkede, og udtrykket i Hans' ansigt viste medfølelse og grublende alvor.

*

Nyheden om, at der skulle rejses landstorm

mod fjenden havde den virkning på fru Inger, at hun, der ellers var påholdende indtil karrighed, gav »en bedre aften« for sine folk. De fleste af dem oplivedes dog ikke særligt ved dette høstgilde«, da de samtidig fik at vide, at de skulle ud at slås mod svenskerne.

Prinsen forsøgte at sætte humøret lidt op.

– Op med hovedet, gamle Hansemand, sagde han til en ældre bondemand fra Nors, der hele tiden sad tavs med bøjet hoved. Sidder du og betragter livet i underverdenen, eller lægger du planer til svenskens død og salte pine?

Bonden så op med et åndsfraværende blik.

– Gud nåde os vel for tider, vi lever i, sagde han mat.

– Såmænd er tiden en uvorn knægt, men han kan vel forbedre sig med alderen!

Forbedres, sagde bonden uforstående. Nej, det bliver værre og værre. Da vi i eftermiddag ville lægge den sidste rivning på vognen, kom en hvirvelvind og spredte det hele rundt om os. Det var såvist kornånden, der er bleven os gram. Og der er mange andre varsler. Forleden gik min søster Mette forbi Hillerslev kirkegård, og da var Sct. Hilarius hoved – som I ved er indhugget i kirkemuren – sort som den onde syge, og i Thisted skal være født et barn, der skreg: Krig – død – vee – vee!

– Nej, det er ikke gode tegn, sagde prinsen. Og når jeg betænker, hvad jeg har set her i aften – –

– Hvad har I da set, hviskede bonden med spændt mine.

– Tys – kan du tie? Ja, til din kone må du sige det. Den tidligere ejer af Søgaard, Christen Prip, går igen herude i aften. Men det er da godt, at det kun er før midnat, han får lov at spøge. Når klokken slår tolv, skal han være hjemme, hehe!

Lidt efter gik prinsen ud bag om huset. Den forhen stolte borg var nu reduceret til den næsten faldefærdige hovedbygning og en stump sidefløj. I kælderen under sidefløjen sad den ulykkelige Buchwald. Der hen imod gik Hans Harbo. Det var nu temmelig mørkt, og han ønskede heller ingen vidner. Hans plan var at udfri gårdens ejer af fangenskabet. Han havde hemmelig talt med Buchwald om eftermiddagen, og alle forberedelser var truffet. Efter at han i borgstuen havde talt om spøgeriet, var han vis på, at ingen ville vove sig ud før midnat.

Han gik forsigtigt ned mod et lysthus i haven, og her blev han modtaget af et svagt skrig fra det mørke rum.

– I behøver ej at skrækkes, børnlille, det er kun mig. Men din moder søger efter dig, Karen – nå, det er dig, Henrik, ja, det tænkte jeg nok, hehe! Hvis fruen opdager, at I to holder sammen, så river hun nok himlen ned over jeres syndige hoveder!

De to elskende trykkede varmt prinsens hånd og listede sig så ad forskellige stier til borgen. Hans blev stående lidt.

– Jeg måtte jo have dem bort. Farvel børn! Måske ses vi ikke mere i denne verden, men jeg tør intet røbe for jer. Gid vi nu var velbeholdne på Faddersbøl hos Jørgen Kaas!

Han listede sig ind gennem en lille lav dør i fløjbygningen. Lidt efter kom han ud igen, fulgt af en bleg, vaklende skikkelse, og arm i arm skred de bort i mørket. De så ikke et spejdende ansigt med et stort, hvidt skæg bag et af fløjens små vinduer.

*

Thyboerne og vendelboerne skulle nu med våben i hånd værne deres arne, vove livet for at hindre fjenden i at komme norden for Limfjorden. Oberstløjtnant Niels Lykke og ritmester Jørgen Lykke (barnefødt på Nørtorp i Rær) samt oberstløjtnant Ziegler skulle kalde bønderne til våben og forskanse sig ved Hals, Nørresundby og Harboøre. Men med Danmarks forberedelser til krigen var det ellers så som så. Svenskekongen Carl Gustav stod i Polen, da han fik Danmarks krigserklæring, men han handlede hurtigt og stod snart med sine tropper i Kolding. Den svenske rigsadmiral Wrangel belejrede Frederiksodde (Fredericia), og den svenske generalmajor Bøtti-

cher fik ordre til at nedslå al modstand i Jylland og hjælpe til med udskrivningen af penge og naturalier. Bøtticher kom sydfra til Aalborg med 500 ryttere, men kunne ikke komme over fjorden, da Niels Lykke havde ladet alt bådmateriel føre over til nordsiden. Han trak sig tilbage til Viborg og fik så ordre til at gå med sin styrke vest om Limfjorden og falde over bønderne hurtigst muligt. Alle bønder, der blev truffet under våben, skulle hugges ned, mens de, der lod sig afvæbne, kunne gå hjem.

Bøtticher skulle altså gå over Tangen mellem Harboøre og Agger, som den gang ikke var gennembrudt af havet. Han havde 700 ryttere med sig, da han brød op fra Viborg. Bønderne havde tværs over tangen ved Nabe opkastet en skanse og gravet en dyb grav foran den. Det var en stille solskinsdag sidst i september. Viber og hjejler holdt generalforsamling på engene, og spurvene holdt fest på de upløjede kornmarker. Men næsten ingen mennesker var at øjne. Kun på landevejene galoperede nu og da en rytter, og ved middagstid kom en flok bønder med bøsser på skuldrene gående sydpå.

I Hvidbjerg præstegårds have på Thyholm gik sognepræsten Jens Nielsen sammen med sin svigerfader, den 88-årige Niels Juul, der havde været præst i 55 år. De så ud over det skønne land og over mod Jegindø, hvor skoven stod spraglet i sin falmede sommerdragt over fjordens blå vande. Sognepræsten så opmærksomt mod nordøst:

– Se, der kommer to ryttere. De er vel fra Hindsels og skal ud til forskansningen ved Agger. Tror du, fjenden denne gang kan holdes ude fra Thy?

Den gamle sukkede dybt og rystede på hovedet. Lidt senere red de to ryttere ind i præstegården, og den ene, en velklædt adelig junker, nærmede sig præsten og hilste fornemt.

– Guds fred! Med forlov – det skulle vel ej være stedets velærværdige Herrens tjener, jeg har den ære at stedes til møde?

– Så er det, svarede præsten og så forskende på den fremmede. Denne trak en pakke ud fra sit bryst og rakte præsten den.

– Jeg har et brevskab til Eder fra den thylandske adelsmand hr. Mogens Høg til Todbøl, som for tiden befinder sig i den stad Frederiksodde. Brevet er stilet til hr. oberstløjtnant Mathias Budde til Hindsels, men da han ej er hjemme, bad Mogens Høg mig levere brevet til præsten i Hvidbjerg, som efter at have læst dette måtte handle som han finder det stemmende med ære og samvittighed.

– Vel kender jeg hr. Mogens Høg, svarede præsten, og jeg takker for tilliden, men – seglet synes ikke at være hans!

– Ej kender jeg noget dertil, sagde den fremmede med ligegyldig mine. Jeg rejser på handelens vegne, skønt jeg – Gud bedre det – vel hellere måtte holde mig hjemme i disse ufredens tider.

Den gamle præst var kommen ud af haven og fik den fremmedes ærinde forklaret.

– Hm, sagde han. Det må være af sær vigtighed. Men er dette brev til præsten, skønt udskriften lyder på nådigherren til Hindsels?

Rytteren gentog sin forklaring, og både han og hans tjener blev budt inden for på mad og drikke. Tjeneren var en noget skummelt udseende person, der snakkede livligt med pigerne i borgstuen og gerne synes at ville udfritte dem.

Da rytterne var draget bort, sad begge præsterne undrende med brevet. Det var fra den tidligere danske rigshovmester Corfits Ulfeldt, som nu var gehejmeråd hos den svenske konge. Ulfeldt opfordrede i brevet den jyske adel til at opgive kong Frederik, som pønsede på at tilintetgøre landets frihed ved at indføre enevælde. Kongen af Sverige var overbevist om, at det danske folk ikke billigede krigserklæringen, og han tilbød sin beskyttelse til alle, der ville underkaste sig ham. De, der ikke ville det, var i stor fare for at miste deres frihed.

Den gamle præst sad krumbøjet med foldede hænder, og hans ansigt røbede dyb sorg.

– Krist stå os bi og bevare os for vore venner, mumlede han. Men måtte vi ej blues for

vore efterkommere og historiens dom, hvis vi selvopgivende gav os Sverige i vold? Efter den fremmedes ord skulle både Mogens Høg til Todbøl, Jacob Sparre til Råstrup og mange andre af den jyske adels bedste mænd være gået over til svenskekongen – men er det sandt? Jeg tvivler fast derom!

– Det er løgn, sagde den unge præst ophidset og med knyttede hænder. Der er noget, som siger mig, at den fine herre, der nylig besøgte os, er en svensk spion eller en dansk forræder, en af Ulfeldts kreaturer!

Få minutter efter red præsten i galop ud af gården. Han fik snart forvisning om, at overbringeren af brevet var en af Corfits Ulfeldts venner, der som købmand rejste rundt til adelsmænd og andre med opfordring til at slutte sig til svenskekongen. Tillige skulle han og hans tjener udforske stemningen i den danske befolkning. Men hvad der end med rette kunne bebrejdes den danske adel, så lånte så godt som ingen af dem øre til den forræderiske tale. Men udsendingene fik indsamlet en del oplysninger, ikke mindst i kraft af, at tjeneren var stedkendt.

Den unge Hvidbjergpræst fik dog rejst mistanke mod de to fremmede, og de blev udspejdet. På Lyngholm, hvor de ville overnatte, skulle de fanges, men for sent – de havde mærket, at det ikke var sundt for dem at blive længere i Thy, og de var på vej til Bøtticher. Den omtalte tjener var i virkeligheden Per Svensker fra Vang. Han var ikke død ved Lange Knuds hårde behandling af ham i Thisted, og da han var vred på danskerne og på Lange Knud i særdeleshed, havde han sluttet sig til svenskehæren.

Bøtticher vidste derfor god besked om, hvad der ventede ham på Harboøre-Aggertangen, da han med sine bedste ryttere ankom dertil. En af svenskerne udsendt flankedækning blev af Per Svensker og en bonde fra Lemvigegnen ført over de uvejsomme strækninger på tangen, hvor der flere steder var hængedynd. Om aftenen den 2. oktober overraskede de en thylandsk rytterpatrulje ved Harboøre. Svenskerne fangede to af thyboerne og en blev skudt, mens resten slap tilbage til forskansningen med den alarmerende efterretning, at fjenden var dem i hælene.

I nattens lange timer ventede de stakkels bønder i grænseløs spænding på de frygtede svenske krigere, men alt var roligt. Per Svensker var dog i arbejde. I en fiskers båd og i hans tøj var han sejlet over bredningen, og om aftenen var han ankommen til Agger.

*

Østen for Agger lå halvt indgravet i en bakke en ussel hytte. Her søgte Per Svensker hen, og han traf i den mørke stue hyttens beboer, en ældre kvinde.

– Er det dig, man kalder Bulle-Mari? spurgte han.

– Hi – jah, det er så, grinede kvinden smigret. Jeg kender råd for sot og sår, for poker og værk, for feber og franzoser, for hug og stik, og mine urter og lønruner, amuletter og rødder og hemmelige ting, som er opgravet stiltiende med en ubrugt kniv eller spade en torsdag nat under nymåne, slår aldrig fejl, når man vil vinde kvindegunst eller være skudfri.

– Kan hun give mig en dvaledrik, der straks dysser i søvn, selv om man arbejder eller færdes i stilhed?

– Om jeg kan? Ellers kunne jeg kun lidt, men – hun kløede sig i hovedet, – den må I ej få!

– Hvorfor? Han holdt en stor, blank sølvmønt op for hendes øjne.

– Ih, nej, frist mig ikke – forleden sendte hr. Irgens til Vestervig kloster bud –

– Snak ej tiden hen, min tid er knap. Hid med Eders dvaledråber, og sig, hvad de koster!

Kvinden krympede sig endnu lidt – vel for at få de flest mulige penge, men endelig fik Per Svensker udleveret dråberne og en del papirstrimler med sære tegn. Han skyndte sig til Agger, hvor han skaffede sig nogle dunke med brændevin og en del tørfisk. Det fik han i en stor kurv, og med den på armen gik han sydpå til bondehæren.

Bønderne gik eller stod bag forskansningen og knagfrøs. Mange var halvfulde, og noget påvirkede var de næsten alle. De havde haft mad og brændevin med sig hjemmefra, men nu var brændevinen drukket. Nogle var forknytte og græd, andre var vrøvlede og umedgørlige. Det blev somme tider til slagsmål, og der var stor forvirring, da Per Svensker ankom. Han haltede meget, og han havde sværtet sit store skæg og kridtet sit ansigt, så han var helt ukendelig.

– Guds fred, alle I tapre mænd, klynkede han. I må ret takke Eders Gud og skabermand for jeres gode førlighed, så I kan stride for fødelandet, mens en anden sølle stakkel må slæbe tiden hen som krøbling i usseldom. Ak ja, I skulle vel ej have brug for en bid tør fisk og en dram i den kolde ventetid – huha huha, jo en dram styrker og varmer, og I får nok lov at bie på svensken til dag, om han ellers vover at binde an med jer!

Per fik snart sin brændevin solgt. Han forlangte kun en ringe betaling, men han forlod dog folkene under mange taksigelser og gode ønsker, og så haltede han bort mod husene i Nabe. Husene var oplyste, og fra et af dem lød der sang, latter og skrål. Per haltede ind i stuen, men da han så forsamlingen, ønskede han sig vel ude igen.

*

Da der ikke var mange skridt til forskansningen, skiftedes oberstløjtnant Ziegler, Niels Lykke og ritmester Jørgen Lykke til at være til stede ved bondehæren, medens de andre var i hus, hvor de sammen med en del andre, mest unge, adelige herrer, forslog tiden med at drikke og spille terning. Da Per Svensker kom ind, var der i stuen foruden Ziegler, Jørgen Lykke og nogle overmodige unge junkere også til stede Buchwald fra Søgård i Nors og hans befrier, Hans Harbo. Vinkanden gik rundt, og alle var mere eller mindre berusede.

– Hvad er det for en fyr? skreg en af de unge.

– Han har skydefeber, haha, råbte en anden. Per anstillede sig nemlig som rystende af skræk.

– Å, velsignede gode herrer, klynkede han, er det sandt, at svenskerne kommer?

– Ja, det kan du bande fanden tage dig på!

– Herre Jøsses, milde Krist – vil I da ej beskytte mig arme krøbling. Jeg kom sejlende hertil fra Mors for at sælge nogle småting, og så hører jeg den skrækkelige nyhed.

– Hvorfor sejler du ej tilbage, når du er så bange?

– Ak, herre, de skarns knægte har løsnet min båd, og nu driver den ude på fjorden.

Hans Harbo rømmede sig og sagde til sin bordfælle:

– Mig huer ikke den person. Vi må hellere »beskytte« ham, så han ikke slipper bort!

– Ja, sagde en anden – han kunne godt være en svensk spion, vi må hellere undersøge ham!

Per Svensker stillede sig meget enfoldig an og sagde sagtmodig:

– I behøver ikke at mistænke mig, I gode herrer, al den stund jeg ej ønsker noget bedre end at måtte sidde her ganske stille. Jeg tør ej komme ud, fordi – hans stemme dalede til en hemmelighedsfuld hvisken – fordi de siger, at svenskerne skyder med kugler, der er støbt i Fandens navn, og som træffer hver sin mand.

Enkelte lo, men latteren var ikke rigtig naturlig, en uhyggelig stilhed indtrådte, og Per begyndte igen:

– Derfor er det, jeg er bange. Almindelige kugler og hug og stik frygter jeg ikke, da jeg er skudfri.

– Hvorledes er du bleven skudfri, spurgte en af mændene.

– Jo, se I har nok hørt tale om den kloge Jane på Mors, hun var min moster, og da hun skulle dø, gav hun os arvinger mange hemmelige ord og videnskaber. Jeg arvede alle hendes amuletter og løntegn, og når jeg bærer dem på mig, er jeg sikker mod fjender og onde mennesker – hvis da ikke deres våben er lavet i den ondes navn og indviet med menneskeblod. Men tror I, det er sandt, at svensken kommer med sådanne våben?

Ingen svarede ham, og Per åbnede for rariteterne, som han havde købt af taterkvinden.

– Væk med dette djævelstøj, råbte nu Ziegler og rejste sig, noget usikker på benene.

– Om forladelse, Eders nåde, klynkede Per og samlede sine sager sammen, da ingen ville handle med ham. Der begyndte igen en højrøstet samtale, som for en del gik ud over Per Svensker. Navnlig de unge ville give det udseende af, at de var for oplyste til at tro på noget trolderi. Pludselig styrtede en ung mand ind i stuen og råbte ophidset:

– Er skurken her? Har han givet jer drikkelse?

Per Svensker var pludselig ikke længere krøbling, men sprang mod døren for at komme ud. Men den nys ankomne, der fik en anelse om, hvem han var, greb ham i døren, og der udspandt sig en kamp. Per Svensker havde trukket en kniv, som han søgte at støde i den unge mand. Et par af de andre sprang til, og Per Svensker styrtede om med et sabelhug i hovedet.

Den unge mand fortalte, at en fremmed havde solgt brændevin til bønderne, og nu lå de og sov som sten, det var helt umuligt at få dem vækket.

– Sikken en djævel, blev der råbt. Slå ham ihjel, den hund!

– Nej, sagde Ziegler, men bind ham, hvad enten det nu er ham, der har givet bønderne sovedrikken eller ikke. Og så til skansen, alle mand. Hvis de bondedyr sover, må vi være desbedre vågne!

Flere andre begyndte også at klage sig og var helt hvide i ansigterne. En mand kom løbende med bud fra Niels Lykke:

– Alle mand til skansen! Mange af folkene sover som dyr!

– Ja, herut, brølede Ziegler, idet han slingrede ud. Svensken skal finde os vågne. De andre fulgte efter, skønt nogle af dem så ud som døden selv. Buchwald til Søgård og Hans Harbo vaklede ud arm i arm. Uden for døren stod den unge mand, der var bleven ramt af Per Svenskers kniv. Han støttede sig ligbleg til muren, og blodet dryppede fra hans ene ærme.

– Herregud, Henrik – er du såret? udbrød »prinsen«.

– Jeg tror det, ja vist, sagde Henrik mat. Hils Karen og fader!

– Åh passiar, svarede Hans. Når man kun er en snes år, dør man ikke af en smule knivstik. Kom inden for og lad os få det forbundet.

Buchwald, der under de sidste minutters begivenheder var bleven næsten ædru, gik efter de andre mod skansen. Han tænkte på dem derhjemme på Søgård – konen, der havde holdt ham i fangenskab, og de to børn, som han længtes efter – mon de holdt med moderen? Ja, han havde været en dårlig fader. Mon hans datter var forelsket i hans ladefogeds søn, denne Henrik, der nys havde sagt »Hils Karen«. I det samme lød en stemme:

– Himlen stå os bi! Hvorledes vil dette ende?

Det var ritmester Jørgen Lykke. Han stod og holdt en hest ved tøjlerne, og han syntes at være syg.

– Den fyr har nok hekset noget djævelskab i os, sagde han.

Og han havde ret. Per Svensker havde haft en gift i pulverform med sig, da han roede over fjorden. Men han var kommen i tanker om, at det nok ikke forslog. Han havde derfor fået sovedråber hos taterkvinden, og dem hældte han i brændevinen, som han skænkede for bønderne. Pulveret havde han med taskenspiller-behændighed hældt i vinkanden, da han stod og rakte sine amuletter over bordet.

Men trods hans snuhed og hans ærlige vilje til at gøre danskerne fortræd for at hjælpe svenskerne, der betalte ham godt, lykkedes hans forehavende ikke rigtig. Da råbet klokken 4 om morgenen lød »Fjenden kommer!« kom de fleste af forsvarerne på benene, og de stod med våben i hånd for at modtage de fremstormende ryttere.

*

Skansen var gravet på tangens smalleste sted,

hvor der kun var 3–400 alen mellem havet og fjorden. En grøft så bred og dyb som der havde været tid til at få gravet, stod nu omtrent fuld af vand fra fjorden, da der var østenvind og højvande. Ved havet var der et stem af vragtømmer, som hindrede vandet i at løbe ud af graven. På nordsiden var opkastet en sandvold, bag hvilken der stod ca. 800 bevæbnede bønder og bag disse 150 mand til hest, mest bønderkarle.

Da de svenske ryttere stormede frem, dukkede bønderne sig bag volden og skød så godt som det kunne ventes af uøvede skytter, der dirrede af nervøs spænding efter nattekulden, spiritussen og Per Svenskers dråber. Men resultatet af de gamle skyderes vældige rabalder var meget slet, thi da røgen drev bort, var svenskerne allerede ved graven, og kun nogle få af dem var bleven ramt. Alligevel blev deres anfører, Bøtticher, betænkelig og gav ordre til retræte. Bønderne blev svært kry, da de så, at fjenden var slået tilbage. Men slapheden bemægtigede sig efterhånden mange af bønderne. Havboerne holdt sig bedst, de havde i en mærkelig grad bevaret de gamle vikingers karakter.

Bønder og havboer stod gruppevis og talte om deres sejr over svensken. Ved den vestlige ende af skansen stod nogle havboer.

– Hudden håe do ed, Kræn Masen? spurgte en kæmpestor mand fra Vester Agger.

– Gue nok – vi beholdt da æ Lyw, svarede den anden, der var fra Nabe – det var i hans hus, Per Svensker-affæren var foregået.

– Vi kun ilywl forskræk dem svensk Satener, hæhæ. Skod do nue a dem, Pier?

– Nej, de gjow æ wal it, fo mi Bøes gjow sæ krodden – æ kun it træk en åe. Fæk do din knallered åe?

– Ja, Jøsses bewåer wos, den tworn de ga! Æ trowr osse, dæ fald jen for æ Skrald!

– De wa wal dæ siel, dæ fald – hæhæ!

– Nej, Gu forlad dæ – æ ku it faldd, fo æ loe nie we æ Dieg, sånte te æ Svenskere it ku si mæ. Men – hå do it sit bette Jens?

– Han æ wes i Agger etter Brændwin. Gid vi håj ham mæ nøj, æ hå it fåt Brændwin i mi Lyw i manne Timer. Men di sejer, te dæ hå wæt jen her øster henn i næt mæ Brændwin te æ Bønder, dæ wa fortrølled?

– Hwa sejer do – wa æ Bønder fortrølled?

– Nej, de wa æ Brændwin. Å di sejer, te ham æ Trøld legge hjem te wos å æ slåen ihjel. Båre han no it ska fortrøld mi Kuen å bette Mett. Men er ed it dem, dæe kommer renden? Men Jøsses, Kjesten, hwans æ dæ weed, sånte som do sprenger?

– Æ Svensker æ goen øwwe æ Fywer – di kommer ibåg po jer – do ska komm hjem å bjerre mæ å bette Mett!

Den stærkt ophidsede kvinde pegede mod øst, hvor man kunne se et mærkeligt syn.

En lang række lys gled mod nord over den mørke fjord. Det varede ikke mange sekunder, før alle skansens forsvareres ansigter vendte mod det sælsomme syn. En overtroisk rædsel sammen med rygtet om, at fjenden sejlede over fjorden og således kunne falde skansens forsvarere i ryggen, rystede alt mod og besindighed ud af sjælene. Befalingsmændene søgte at berolige mandskabet med forsikringer om, at der var sat pålidelig vagt langs nordsiden af fjorden, så fjenden ikke kunne komme over, uden at der kom melding derom. Flere forsøgte dog at snige sig bort, men Ziegler galoperede frem og tilbage og brølede, at de, der forsøgte at desertere, ville blive skudt.

– Æ wild gjae gi en Lys te Thøgers ålter, hvis æ wa wal hjemm, hviskede en til sin sidemand. Gid vi håd rænd i næt, da de wa mørk, i Jøsse søde navn!

*

Dagslyset brød mere og mere frem, og så gik tæppet op for sidste akt af det uhyggelige drama. Svenskerne stormede frem, men nu var de fleste af dem til fods. Forsvarerne stod støtte med musketterne i anlæg, og måske havde svenskerne fået en varmere velkomst end ved deres første storm, om ikke forsvarerne var bleven angrebet bagfra – og det af deres egne kvinder. En kone fra Øster Agger

kom nemlig løbende og råbte, at mændene skulle skynde sig at komme tilbage, for svenskerne var sejlet over fjorden og var på vej hertil. For anden gang hørte bønderne og havboerne den skrækkelige beretning, og nu ikke af en enkelt kvinde, men af mange – der måtte være noget om det, de havde jo også selv set lysene på fjorden.

Befalingsmændene råbte, at det var usandhed, og de truede med at skyde kvinderne, hvis de lokkede mændene bort fra deres pligt. Men tanken om, at svenskerne kom over dem bagfra på den smalle tange, hvor de vel ville blive hugget ned hver eneste en, var alt for skrækkelig for de ulykkelige almuesfolk

– Læ wos rænd – helsen kommer vi aller løwen hærfræe. No håe vi dem – kom! Wel do et mæj, Mads? End om do kommer hjem te di kuen å æ skodt – så foe do da wes å æ Ildklem!

Og så løb de – enkeltvis og i flok – i samme øjeblik som fjenden til fods og til hest satte over skansen. Kun en lille del holdt stand, men de blev hugget ned i en håndevending. Havboerne var værst at få bugt med, thi nu vågnede deres vikingenatur, de vendte bøssen, og med kolben gik de besærkergang mod de fremmyldrende fjender, der blev mejet ned med frygtelige slag. Men kampen var dog for ulige.

– Slå de djævle ned, råbte en svensk officer, da han så sine folk vige tilbage for den lille klynge thyboer, og så blev de få bersærker omringet og fældet. Nu begyndte svenskernes blodige jagt på de flygtende skarer. Heldigvis var over halvdelen af de svenske dragoner til fods, så de havde ikke deres heste ved hånden, thi ellers ville næppe mange af thyboerne være undsluppet. Men myrderiet blev skrækkeligt nok. Ikke alene blev de, der flygtede til fods, skudt eller hugget ned i hundredvis, men også ca. 80 af de beredne bønderkarle blev skudt, og både Ziegler, Niels Lykke og Jørgen Lykke blev taget til fange. Desuden blev et par af de kvinder, der havde alarmeret mændene, dræbt.

Af de få gamle kirkebøger, der endnu er bevaret fra den tid kan ses, at der var over 20 dræbte fra Agger sogn, 6 fra Gettrup, 5 fra Skjoldborg og en fra Stagstrup. I andre kirkebøger nævnes mange, der blev jordet på samme tid, men der nævnes ikke, hvem af dem, der faldt mod svenskerne, og de fleste af kirkebøgerne eksisterer ikke mere. Fra Vestervig sogn var der ifølge Danske Atlas 20 dræbte.

Så lå Thyland og Vendsyssel åben for svenskerne. Som en stormvind væltede de svenske ryttere frem, hovedafdelingen til Thisted, en afdeling til Nykøbing og mindre afdelinger ad andre veje gennem Thy.

*

Men var det sandt, at svenskerne var sejlet over fjorden? Nej, der kom ingen af dem denne vej, og lysene, som bønderne så, var kun en mystifikation fra svensk side – eller rettere fra Per Svensker, thi hans rolle og saga var ikke forbi, da han faldt for sværdet i huset i Nabe. Hans Harbo – kaldet »prinsen« – havde forbundet den unge Henrik, ladefogdens søn fra Søgård – og bedt ham holde armen i ro, da såret fra Per Svenskers kniv var dybt og farligt. Prinsen ilede derefter mod skansen, og Henrik fulgte ham uden for huset. Per Svensker lå da i en krog og våndede sig, bundet på hænder og fødder og med et klæde bundet om hovedet. Sabelhugget havde bedøvet ham, men havde kun snittet et stykke af hans hovedhud.

Prinsen og Buchwald gik frem og tilbage ved skansen, mens dagslyset var ved at bryde frem. Prinsen trykkede Buchwalds hånd.

– Nu må vi helst komme til hest, sagde han, thi vi har sikkert snart svenskerne over os.

Da så det ynkelige »slag« stod en halv time senere, holdt de ved hinandens side, men hestene blev skudt bort under dem, da fodfolket flygtede. Buchwald blev såret i armen og taget til fange, mens prinsen styrtede så voldsomt til jorden sammen med sin hest, at han lå som død, da svenskerne galoperede over pladsen efter de flygtende. Da han kom op, så han omkring sig døde og sårede mennesker og

heste, mens jammer og råb fyldte luften, og mod nord så han et forvirret mylder af flygtende mennesker. Han søgte hen mod det nærmeste hus, mens han haltede stærkt, som om han var såret, og i læ af husene sneg han sig nordpå. Han søgte efter Henrik i det hus, hvor de sidst var sammen, men Henrik var der ikke. En jamrende kvinde forklarede, at Per Svensker havde fået hende til at løse hans bånd, idet han forsikrede, at han kunne redde hendes mand og de andre fra at blive dræbt. Han kendte nemlig svenskernes planer, sagde han. Idet han gik, sagde Per Svensker, at fjenden ville gå over fjorden og falde forsvarerne i ryggen, og det skulle hun fortælle videre. Den stakkels kvinde løb så til skansen med denne nyhed.

Lidt senere kom Per Svensker ind til Peder Gravesens kone i Øster Agger og berettede ynkeligt klagende, at der nu skete en forskrækkelig ulykke: Svenskerne var kommen over fjorden og var nu i færd med at slå alle folkene i Vestervig ihjel. Om lidt ville de være i Agger. Konen blev grebet af skræk, og sammen med en del andre kvinder styrtede hun ud til skansen for at få mændene reddet. Resultatet blev således, at Per Svensker kunne triumfere.

Nogle læsere vil måske tvivle på, at en figur som Per Svensker kan have forekommet – man måtte da kunne høre på hans mål, at han hørte til fjendens folk. Men man må erindre, at Sverige og Danmark havde været forenet, og der var på den tid ikke stor forskel på almuesproget i de to lande. Endnu hørte Skåne m. m. til Danmark, og en mand med svensk tonefald kunne udmærket være en god dansk mand fra Skåne. Desuden havde Per Svensker jo boet i Thy i 14 år.

*

Da prinsen ikke kunne finde hverken Henrik eller Buchwald, besluttede han at gå til Vestervig, idet han antog, at hans fangne landsmænd var ført enten hertil eller til Thisted. Jamrende kvinder og grædende børn ilede forbi ham på vej til slagmarken for at finde deres dræbte eller sårede pårørende, og vogne kom i skarpt trav samme vej for at hente de ulykkelige hjem.

Den svenske afdeling var ankommen til Vestervig kloster med en del fanger, og de blev alle bænkede og vel beværtede af lensmanden, en rig hollænder ved navn Jochim Irgens. De ærværdige klosterhaller genlød nu af rå passiar og latter, men i skumle kældere og i forfaldne munkeceller lød sukke og dæmpet samtale mellem de fangne. To soldater gik vagt uden for gården, da prinsen nærmede sig. Han fandt det rådeligt at være forsigtig og at se at skaffe sig andre klæder. Han anråbte en dreng, der kom løbende fra klosteret.

– Hvad er der på færde? Hvor skal du hen?

– Æ Svensker æ kommen, å æ ska ætte folk te å hjælp tel, fo di flest a wor kåel å mænd æ nok skodt!

Prinsen fik en ide. Han fulgte drengen ind i et hus, og lidt efter kom han ud igen, iført en gammel bondedragt. Med krum ryg og slæbende skridt gik han op mod klosteret, og han slap uantastet forbi vagtposterne. Inden for porten mødte der ham et højst broget billede. Omkring kar, baljer og spande stod mennesker og heste. Sår blev vasket og forbundet, nogle vaskede deres klæder, andre deres ansigter og fødder. Nogle var næsten nøgne og en del var i færd med at efterse deres våben og udrustning, alt under højrøstet passiar, sang, rå eder og skraldende latter. Prinsen holdt ikke af at komme i kast med dem. Oppe ved vestenden af klosterkirkens tårn så han to mænd i mørke dragter, og med huen i hånden nærmede han sig dem, mens han ydmygt spurgte, om de nådige herrer ikke kunne sige ham, hvor Niels Thott var.

– Hvem er Niels Thott?

– Ja, tho det er da æ Ørum møller!

Prinsen og Buchwald havde overnattet i Ørum mølle, da de rejste til Agger.

– Hvad vil du ham, spurgte den mørktklædte herre.

– Jeg skulle se at få ham med hjem, for

hans kone har fået en lille i Guds navn, og nu skulle den lille djævleunge jo døbes for at den kan blive en lille møller-engel, hehe! Men de nådige herrer får tillade mig, at jeg tager min lue på, for da jeg forgangen år vågede en solhed sommerdag med en bisværm, sad jeg barhovedet, og så fik jeg solstik, og siden den tid er mit hoved en bandsat lirumdim, hehe!

– Nej, jeg er der bare for at lave bitræ. Jeg skal sige Eder, jeg rejser justemænd omkring og laver bitræer, galger og syrammer.

– Hoho – nå, laver du så ikke andet?

– Nej, jeg har ej lyst til andet, men jeg er slikken efter honning og kvindegunst, og jeg ønsker at stå mig godt med de hængte.

– Ej se, også med de hængte! Du holder

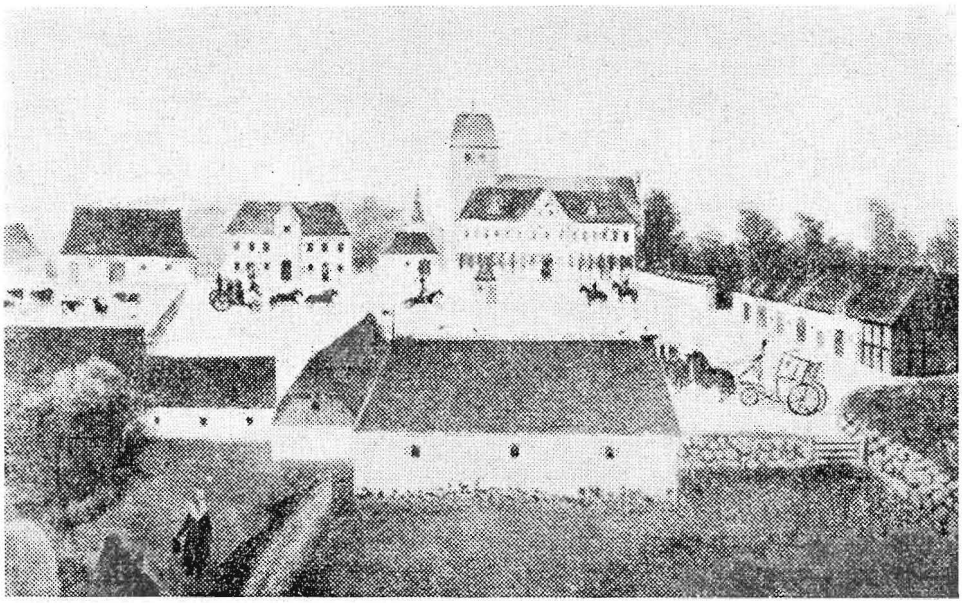

Vestervig Kloster som det så ud på svenskekrigenes tid. Det nedbrændte 1703 og blev genopbygget i en anden skikkelse.

– Kunne møllerkonen ikke godt lade barnet døbe, før hendes mand kommer hjem?

– Nej, for de har ikke fået aftalt, hvad barnet skal hedde, og det haster, for ungen er noget simpel, og hvis det skulle dø som en ræddelig hedning, så ville det da være grimt. Men de siger, at svenskerne er kommen – bare de ikke har taget mølleren.

– Og hvis de nu har taget ham, hvad vil du så gøre?

– Jeg vil se at finde ham og tage ham med hjem.

Herren skoggerlo: Nå, du tænker, at du sådan uden videre kan tage ham fra svenskerne. Tjener du på Ørum mølle?

måske til hos sådanne slette og gudsforgående mennesker?

– Nej, nej – de slette hænger man ikke, det er kun de enfoldige og uheldige, der kommer så akavet ud af verden, og derfor tykkes det mig, at de bør have den sidste glæde, at den pind, de skal dingle i, er ordentlig og pæn. Jeg har ellers også været smed, men da jeg skulle beslå en hest for den strenge herre på Koustrup, kunne jeg ej ret huske, om den svikkede spids på sømmene skulle vende ind eller ud. Jeg sendte da bud efter nådigherren, som er en grusselig klog mand, men han skældte mig ud og sagde: Vend da spidsen ind – for djævlen! Jeg gjorde, som han befalede, men – hellige

Thøger og Christi røde blod! – jeg var nær bleven hængt for min lydighed. Hesten ville ikke gå, og jeg fik skyld for, at jeg havde fortrøllet den. Nå, men det var, om I ej skulle have set Niels Thott?

Herren lo ad hans fortælling.

– Nej, men siden du er en forfaren mand, kan du måske sige os, hvad den sten i muren betyder.

– Hijah – jeg er just mand for at fortælle, at min gammelmors gammelfars broder just som en af klosterets hellige brødre har indhugget disse ansigter. Det er en skjøn historie, og jeg skal gerne fortælle den til de nådige herrer, om I ville unde mig en drik øl og et sæde inden for disse mure, for jeg er bandsat tørstig og tåler ej godt at stå, siden jeg faldt ned i Ulstrup lade.

*

Lidt senere sad prinsen bænket ved en kande øl, i et pulterkammeragtigt rum, der var fyldt med ituslåede krucifikser, altre, bedeskamler og andet fra munketiden. De to herrer satte sig hver på et alter, og prinsen sad på en gammel kiste, mens han gennem den åbne dør holdt øje med omgivelserne.

– Jo, det var som jeg sagde min gammelmors gammelfars broder, der var munk her i de gode, gamle dage. Han hed ellers Mikkel og var fra Hundborg. Folk kaldte ham Mikkel stenhugger, fordi han var så svært dygtig til at arbejde i sten, men nogle kaldte ham Tosse-Mikkel. De andre fromme brødre blev lidt ked af ham, fordi han var en tværdriver, og de hellige Guds mænd kunne jo godt lide gemytlighed, hehe. Så var det, at han hittede på at stå her ved tårnet og pikke med en hammer. En gang, da biskoppen var på besøg, savnedes Mikkel, og da de andre sagde, at han nok stod og pikkede på tårnet, ville biskoppen se, hvad han lavede. Mikkel havde da hugget fire ansigter ud i stenene, og bispen spurgte strengt:

– Hvortil sligt på Herrens hellige hus?

– De to øverste er vor hellige fader og Sct. Thøger, svarede Mikkel.

– Og de andre – de hæslige? spurgte biskoppen.

– Det er vi fromme brødre her i Sct. Thøgers hellige kloster!

Biskoppen bad Mikkel vare sin mund, men han var dog bleven mistænksom og lod munkenes forhold undersøge. Der kom mange skjønne ting for dagen, da der blev ryddet op i reden, og Tosse-Mikkel var bestemt bleven gjort til helgen, hvis ej biskoppen var død først – det var skammeligt, for det havde været sært frydeligt at have en helgen i familien, hehe! Men nu tør jeg ej tøve længere, jeg må se at finde Niels Thott – men her er så mange med svære skydere og sværd – jeg turde vel ej driste mig til at bede I gode, velsignede herrer beskytte mig, at ingen skal gøre mig arme, fattige mand fortræd?

– Gå du omkring – der skal ingen volde dig skade!

Prinsen skyndte sig ud med huen trukket ned i øjne og øren. En tjener fulgte efter ham for at beskytte ham – men også for at udspionere ham, thi de to svenske herrer, prinsen havde talt med, var bleven lidt mistænksomme ved hans omstændelige snak. Han bemærkede, at Per Svensker færdedes mellem de svenske soldater.

Der rådede streng disciplin i Karl Gustavs armé, og plyndring eller voldshandlinger mod en fredelig befolkning blev ikke tålt. Men naturligvis kunne det knibe for de rå og vilde krigskarle helt at dy sig. På Vestervig kloster optrådte de ret fredeligt, hvilket skyldtes dels, at de blev godt beværtede, dels at både generalmajor Bøtticher, den svenske kommissær Siltmann og en del højere officerer var her. Tillige var præsten fra Vestervig tilkaldt.
Oppe i »salen« sad det fine selskab på læderbetrukne stole omkring det svære, smukt udskårne egetræsbord. Efter at de havde spist og drukket, blev bordet fyldt med landkort og dokumenter. Der blev udskrevet krigsskat, og lensmand Irgens klagede og bad om nåde for og afslag i de strenge fordringer, der ville være helt ødelæggende for egnens fattige befolk-

ning. Men der var ingen barmhjertighed, skatten var fastsat og skulle inddrives så meget mere som folket med våben i hånd havde søgt at hindre svenskerkongens tropper adgang til Thy. Det eneste, præsten og Irgens opnåede, var, at alle de fangne og afvæbnede bønder og havboer måtte begive sig til deres hjem, når de lovede ikke mere at bære våben mod svenskerne. Officererne og adelsmændene skulle derimod forblive i fangenskabet.

Prinsen fandt hverken Henrik eller Buchwald i den flok, der nu forlod klosteret, men da han fik tilladelse til at besøge de sårede, fandt han dem begge blege og udmattede af blodtab på et simpelt leje i en gammel munkecelle. Henrik genkendte prinsen trods forklædningen og udbrød: Harbo! Prinsen gjorde et advarende tegn, men det vor for sent. Bagved ham stod Per Svensker i hviskende samtale med prinsens ledsager, og døren blev låset. Prinsen var spærret inde hos sine venner og bevogtet af sin værste fjende.

Lidt efter galoperede Bøtticher og de fleste af hans soldater bort på vej mod Thisted, og som et uvejr fo'r andre afdelinger gennem Thy, opsøgende herregårde og præstegårde for at skaffe forplejning til folk og heste. I laden på Lyngholm ses endnu indhug i stolperne, der siges at være mærker af svenskernes pallasker, da de huggede toppen af havrenegene til deres heste. De havde travlt, thi det gjaldt at falde over vendelboerne snarest muligt. Men da Bøtticher ankom til Nørresundby, var skansen der forladt, ligesom skansen ved Hals var så godt som uden dansk besætning og straks kunne tages i besiddelse af svenskerne.

Da præsterne allevegne havde fået instrukser om brandskatten, og da der i Vestervig, Thisted og andre steder var efterladt tilstrækkeligt mandskab til at give skatteinddrivelsen vægt og hindre eventuelt oprør i befolkningen, drog Bøtticher til Viborg. En større del af hans korps drog tilbage over Agger og Lemvig.

Da de svenske ryttere første gang kom farende sydfra, var befolkningen nogenlunde forberedt. Kostbarheder var gravet ned, de bedste heste var bragt ud i klitterne, mens piger og børn var gemt i laderne. Men nu, da de kom galoperende fra øst, kom de bag på de fleste. Heldigvis for bønderne var det mest herregårde og præstegårde, de hjemsøgte, og der blev ikke tid til nogen egentlig indkvartering i sognene.

De af mændene, der havde overlevet skærmydslerne, var nu kommen hjem, og de dræbte, som man havde kunnet finde, var også ført hjem for at blive stedt til hvile på kirkegårdene. Men mange var og blev borte, måske begravet i nærheden af skansen, hvor de havde fundet deres død. For mange kvinder og børn kom der en forfærdelig tid i angstfyldt venten på mænd og fædre, som var borte, og som aldrig viste sig mere.

*

På Søgård i Nors sad en aften i mørkningen som så ofte før fru Inger og hendes datter sammen med borgfogden og talte om de sidste dages begivenheder. Buchwald og Hans Harbo var ikke vendt hjem, og man vidste intet andet om dem, end at de havde deltaget i Aggerskansens forsvar. Den unge Karen var så stærkt optaget af sine tanker, der drejede sig om Henrik, at hun ikke ænsede, hvad de andre talte om, før hun hørte borgfogden sige:

– Det er så bedst, at jeg rejser i morgen tidlig.

– Men vil du rejse med din pukkel og dit svære skæg?

– Ja, det er vel bedst, jeg forsøger.

– Måske ja. Ingen gider vel heller i disse skrækkens dage tænke på det slag, du slog i Thisted den gang. Manden døde jo heller ikke af slaget – men var han død, så ville vel heller ingen fortænke dig i, at du slog ham. Pjalten havde jo lokket din hustru fra dig og siden voldt hendes død. Men hvis I to mødes igen, ender det næppe godt.

– Nej, måske. Jeg håber ellers at finde ly her for stedse efter mit stormfulde liv. Men nu

forsøger jeg at finde ud af, hvad der er bleven af Eders ægteherre og Eders broder – og måske flere!

– Tak skal du have, Knud!

Ja, det var Lange Knud. Da han troede at have slået Per Svensker ihjel, var han flygtet til Søgård. Han og fru Inger var barndomsbekendte fra Nebel og Nystrup. Han havde anlagt en pukkel på ryggen og havde ladet sit skæg vokse vildt, og han gik under navn af borgfoged.

Den blege efterårsdag sank og døde bag de grå klitter. En kold vind strøg hen over Thylands skovløse bakker og dale. De fleste mennesker og husdyr var inde i deres lave, lune huse. Hen over Astrup hede stred en krumbøjet kvinde sig møjsommeligt frem mod vinden i retning af Vestervig. Det var »Kloge Bulle-Mari«, hun havde været i Grurup for at tigge lidt til livets ophold, og at hun ikke var gået forgæves, derom vidnede en fyldt pose, som hun bar under armen, mens hun med den anden hånd holdt sammen på sit forklæde, der også var fyldt med fødevarer.

Hun var træt af at vandre mod vinden på den dårlige vej, og hun satte sig for at tage et hvil. Pludselig hørte hun en hest pruste, og gennem mørket skimtede hun en rytter, der nærmede sig. Da hun rejste sig, blev hesten sky og gjorde et vældigt spring til siden, så rytteren styrtede ned på jorden, hvor han lå stille som død. Bulle-Mari søgte jamrende at kalde manden til bevidsthed. Efter en stunds for løb kunne han rejse sig, og da han fik klarhed over, hvad der var sket, og da han agtede sig til Vestervig kloster, fortsatte de vejen sammen med Bulle-Mari som vejviser.

Under samtalen fortalte manden, at han var borgfoged på Søgård og var ude for at søge efter gårdens ejer og fruens broder. Dem havde Bulle-Mari ikke set noget til, men efterhånden kom hun frem med, at hun var meget nedtrykt og ulykkelig, fordi hun havde ladet sig forlede til at forsyne en spionslyngel, Per Svensker, med dvaledrikke. Lange Knud studsede over navnet, men nu var de ved klosteret, og inden for porten stod han lidt og tænkte sig om. Netop som han ville gå videre, hørte han listende skridt. Han trak sig ind i en krog og så herfra en mand, der sneg sig hen mod kirkedøren. Knud fo'r sammen, thi manden lignede påfaldende Per Svensker.

Manden forsvandt ind i kirken, og borgfogden sagde til sig selv, at manden næppe kunne have noget godt formål med at liste ind i kirken på denne tid. Knud lukkede ganske stille kirkedøren i og drejede nøglen om. Så gik han ind i gården og snart stod han foran forvalteren, hr. Irgens. Denne bekræftede, at både Hans Harbo, Buchwald og Henrik befandt sig på klosteret. De to sidstnævnte var ved at komme over deres sår, men Irgens mente dog ikke, at svenskerne ville give dem lov at rejse hjem. Angående Per Svensker kunne Irgens give en god beretning om slyngelens medvirken ved fjendens angreb på Aggerskansen. Nu gik fyren her og drev, skønt den svenske kaptajn, som var en barsk, men redelig tænkende mand, ikke ville se ham for sine øjne. Knud fortalte om sit forhold til personen og sluttede med at sige:

– Og nu tror jeg at have lukket ham inde i Eders kirke!

Irgens sprang op: I vor kirke! Det skal vi for sanden have rede på!

I borgstuen kaldte Irgens på to karle og fortalte dem om Per Svensker i kirken, og nogle svenske soldater blev straks interesserede.

– Den djævels kæltring i kirken, råbte en tyksak, haha!

To af soldaterne stillede sig på vagt ved kirkedøren, mens de andre søgte efter den natlige kirkegænger. Pludselig så vagterne en hvid skikkelse komme svævende hen mod dem fra den mørke kirkes hemmelighedsfulde indre, og overtroiske som de var, blev de slået med rædsel. De to Gustav Adolfs kæmper flygtede over hals og hoved bort fra kirken. Irgens og hans folk fandt ikke noget i kirken, men næste søndag gjorde præsten den smertelige opdagelse, at hans messekjortel samt en del af kirkens kostbare sølvtøj var borte.

Skønt der var draget omsorg for, at brandskatningen blev inddrevet så nogenlunde redeligt efter de fastsatte regler, var afgifterne dog ruinerende for befolkningen, og mange måtte tage tiggerstaven, Det vrimlede derfor med løse eksistenser, og dette benyttede rå og samvittighedsløse individer sig af til at begå røverier, tyverier og alskens skarnsstreger, som glæden varede kun kort. Nogle dage senere fortaltes det, at alle svenskernes fanger og iøvrigt alle unge mænd i Thy skulle sendes til svenskehæren i udlandet. Lange Knud drog atter til Vestervig. Han ventede at finde sine venner nedbøjede af sorg over det, der ventede dem, og han blev meget forbavset, da han i klostergården i stedet for svenske krigsfolk

Mindesten for Nabe-dramaet rejstes 1958. Læge Toft, Vestervig, taler. Til venstre Hans Mathiassen, København, og skoleinspektør Riis-Olesen, Vestervig.

de fjendtlige soldater nu og da fik skylden for. Og så kom to rygter, som desværre viste sig at tale sandt. Frederiksodde (Fredericia) var indtaget af svenskerne, og disse sendte de tilfangetagne unge mænd tillige med andre, som de hvervede eller udskrev, over Østersøen til Ingermanland og Lifland til den svenske »militærgrænse«. Intet under, at ligesom de svenske soldaters begejstring steg, sank det danske folks mod og håb. Sorg og harme fyldte sindene.

Lange Knud kom hjem til Søgård med den glædelige efterretning, at mændene havde det forholdsvis godt på Vestervig kloster, men fandt hr. Irgens og hans folk samt alle fangerne, mens kvindfolk gik fra og til. Ikke en svensker var at se.

Irgens fortalte, at der var kommen en ny svensk befalingsmand, en stille og venlig mand, til afløsning af den tidligere, og så var der sket det mærkelige, at en hel del af soldaterne var rømt. De tilbageblevne mente, at de var flygtet af skræk for pesten, som der gik vilde rygter om. Om søndagen kom herskabet fra Tandrup kørende til kirken, og datteren, jomfru Kirsten, der også var med, styrtede besvimet om, da hun havde fået øje på den nye kommandant. Denne blev meget bleg og støt-

tede sig til kirkemuren, og nu blev der stort postyr. Folk troede, at der var tale om pest, og mens den afmægtige jomfru blev kørt hjem, forsvandt alle svenskerne.

Fangerne forlod snart ad forskellige veje Vestervig for at søge til deres hjem.

Hvorfor var svenskerne da så pludselig rejst bort? Ja, der var nok flere sammenstødende årsager. Da svenskerne forrige gang – 1644 – var i Thy, var en svensk løjtnant indkvarteret på Tandrup, hvor han og herremandens datter Kirsten blev forelsket i hinanden. Før løjtnantens bortrejse lovede de hinanden troskab for livet. I 13 lange år havde jomfru Kirsten ventet tålmodigt. Hendes forældre døde, en ny slægt voksede op, hendes livsmod sank, og hendes kinder falmede. Nu mødte hun her ved kirken ganske uventet sin ungdomselskede, og i hans ansigt læste hun utroskaben. Følelserne overvældede hende, så hun ikke var i stand til at bære dem.

Var her årsagen til, at han så pludselig drog bort? Var det måske soldaternes skræk for pesten? Eller var der kommen ordre fra overkommandoen, fordi en polsk hær var ved at rykke Danmark til undsætning? Ingen i Thy fik klarhed over de virkelige forhold. Svenskerne var imidlertid ude af Thy med undtagelse af en lille afdeling, som endnu en tid forblev i Thisted.

På Søgård blev der bevægede scener, da Buchwald vendte hjem. Fru Inger lå til sengs, og det kom til en lykkelig forsoning mellem de to ægtefæller. Fru Inger var dog stærkt trykket af materielle sorger.

– De har taget alt fra os, sagde hun. Jeg kunne ikke betale halvdelen af det, der blev opkrævet til fjenden. Så måtte jeg sælge de to brune heste og alle studene. Og bønderne er lige så ruinerede, de kan vist ingen landgilde eller afgift yde os. Åh, Johan – hvad skal vi dog gøre?

Buchwalds hoved sank ned på hans bryst. Han forstod, at deres stilling var uholdbar, og at han selv var skyld deri.

I et kammer på gården stod Henrik og Karen, og de var så lykkelige, som kun forelskede unge kan være. Henrik havde en farbroder, der var skipper, og hans sandskude lå ved Klitmøller, parat til at gå til Norge. Henrik tog med ham, og en aften i Kristianssand kom han ind på en beværtning, hvor farbroderen sad og spillede kort med en person, der vente ryggen til, men som Henrik syntes at skulle kende. Farbroderen var noget beruset, og den anden vandt hele tiden. Henrik holdt øje med dem og blev klar over, at modspilleren ikke var nogen anden end Per Svensker. Henrik gik hen til dem og sagde højt:

– Nu har du siddet længe nok ved den falskspiller, farbroder!

Per Svensker sprang rasende op, mens værten og flere andre kom til.

– Han har nogle høje kort gemt på sig, sagde Henrik.

Da et par skippere nærmede sig Per Svensker på en truende måde, fandt fyren det rådeligst at forsvinde. Han sprang ud af døren og blev borte i natten.

*

I december foretog svenskerne en større udskrivning af unge mænd fra Jylland, og det blev den sørgeligste jul og den strengeste vinter, befolkningen på disse egne havde oplevet. Mange havde ved krigshandlingerne mistet deres forsørgere, og de, der havde en smule at leve af, måtte dele med de mange, der var blevet berøvet deres hjem og alt, hvad de ejede. Omvandrende fattige mennesker frøs ihjel langs vejene, og foruden denne forfærdelige nød hærgede frygten for pesten, som fire år tidligere havde raset over landet.

Rygterne om en ny pestepidemi viste sig dog ubegrundede, og omsider fik både vinteren og krigen ende. Freden – med Danmarks tab af Skåne, Halland, Bleking, Bornholm, Bohuslen, Trondhjem og Romsdalen samt andre hårde betingelser – blev sluttet i Tåstrup ved København den 18. februar og stadfæstet i Roskilde den 20. februar, men de sidste svenskere forlod dog ikke Thy før den 2. maj 1658.

Da var sædetiden inde for herremand som bonde, men næsten ingen havde sædekorn, og mange havde ingen heste tilbage. Tiggeriet tiltog, de lovløse tilstande under krigen havde slappet moralen, løsgængeri, røveri og mord skabte uhyggelige tilstande. Røvere holdt til i huler eller husruiner i klitterne og andre afsides liggende egne, og de blev kaldt »hywfolk«.

Sveriges konge fortrød imidlertid snart at have sluttet fred med Danmark, og allerede i august 1658 rykkede svenske hærstyrker ind i landet, og først i september kom en afdeling til Thisted.

En aften sad en snes svenske soldater på »Bettekræns« beværtning på Hjultorvet i Thisted. To af byens borgere, der hørte den larmende lystighed, kiggede ind gennem et vindue og blev forundrede ved at se en del fremmede kvinder gøre svenskerne opvartning, ligesom de så flere personer snige sig ind på beværtningen. De blev enige om, at der vist var noget i gære, og at det nok var bedst at komme hjem og få dørene låset.

Damerne i beværtningen var meget indladende over for svenskerne, og en efter anden gik uden for eller ind i et sideværelse sammen med en kvinde, mens de tilbageværende kvinder fortsat holdt de drukne soldater med selskab. Ingen af disse lagde derfor mærke til, at kun kvinderne kom tilbage. En mand kom ind med en klarinet og begyndte at spille til dans. Kvinderne tog hver sin soldat, som om de ville danse, men pludselig lød skrig og skrål, og soldaterne faldt om, dødeligt sårede af kvindernes knive. Fire soldater ved bordet greb efter deres pistoler – men disse var borte. Flere bevæbnede mænd kom i det samme ind, og de bad svenskerne holde sig i ro og lade fredelige folk gå. »No kinner I æ hywfolk – fåwal!«

»Højfolkene« og deres kvinder, af hvilke de fleste var forklædte mænd trak sig baglæns ud og stængede døren. Men huset var allerede omringet af svenske soldater fra hovedkvarteret på Thisted bispegård, og nu blev der kamp på liv og død. »Højfolkene« var underlegne, og deres stilling var håbløs, men kvinderne forvirrede svenskerne ved at styrte skrigende hen mod dem som om der var nogen efter dem. Derved lykkedes det at gennembryde soldaternes kæde, og alle slap bort, men værtshuset blev afbrændt.

Der blev vældigt postyr i Thisted. Borgmester og råd blev banket op og blev gjort ansvarlige for det skete. 27 svenske soldater var blevet dræbt. En kurér blev sendt til hovedkvarteret, og få dage senere ankom en svensk oberst, hertugen af Weimar, sammen med flere hundrede soldater til Thisted. Det lykkedes dog at overbevise obersten om, at ingen af byens indvånere havde været med i Bettekræns beværtning, det var de såkaldte højfolk, der havde været på spil. Men byen skulle dog bøde 5000 rigsdaler og levere 60 heste til regimentet, 6 heste til hertugen, 4 til oberstløjtnanten og 3 til majoren. Hertugen tog derefter ophold på Kjølbygård. Efter nogle måneders forløb blev svenskerne fordrevet af Danmarks allierede, polakker, brandenborgere m. fl., men disse huserede meget værre end svenskerne. De nåede dog ikke nord for Limfjorden. Den endelige fred sluttedes 26. maj 1660.

*

Langsomt lægedes de dybe sår, krigene havde slået, og Thy blev atter en fredelig del af landet. En kold, klar formiddag i april 1663 var et ungt par i færd med at lægge et stendige ved en lille bondegård lidt øst for Hillerslev kirke. Det var Henrik og Karen, som nu var blevet gift. Karens forældre havde måttet sælge Søgård og var flyttet til Niels Harboes enke på Nebel. Fru Inger var død og »prinsen« Buchwald anvendte sin tid til at studere bibelen og til guldmageri. Nu kom han ridende fra et besøg i Thisted hen mod de to unge. Da de lidt senere sad ved bordet og spiste, fortalte Buchwald:

– Du husker, Henrik, vor gamle bekendt Per Svensker – tro ej, at han er gået til, nej, nej – du kan dyrke din mark, til du bliver 100 år, ukrudtet vil dog blive ved at grine dig op i ansigtet! Ja, Per Svensker er lyslevende kommen til Thisted sammen med en velhavende enkekone, som han har hittet – om de er høvisk ægteviede må Vorherre vide, om han da ellers befatter sig med Pers affærer – altså er han nu en pæn mand og har købt Bettekræns tomt på Hjultorv – den lugter jo af svenskerblod – og her vil han nok bosætte sig som værtshusholder og handelsmand.

– Han skulle landsforvises, udbrød Henrik hidsigt.

– Sig ikke det om en velstående borger – hehe – lad os hellere få hegnet jeres kålgård, sagde Buchwald.

Stærens fløjten, spurvenes kvidren på taget og lærkens jublende triller under den lyse himmel syntes at lyse velsignelse over de unges hjem.

OLE BANG

Pigen hos højfolkene

Et sagn fra det nordlige Thy

I HILLERSLEV skete engang det mærkelige – fortæller et sagn – at en ung pige forsvandt sporløst. En snes år senere passerede en broder en sen aften forbi Dalishøj øst for Skinnerup kirke, og han så da pigen sidde på højen.

– Men søster – hvorfor sidder du da her? spurgte han.

– Jo, svarede hun, nu kan du frelse mig, for herskabet er til barselgilde i Skadhøjene. Når du nu vil spænde en hingst for ploven og pløje tre furer omkring højen her, så er jeg frelst!

I en fart kom karlen hjem, fik hingsten spændt for, og de tre furer blev pløjet. Imens slæbte pigen alt det guld ud af højen, hun kunne overkomme. Netop som hun var færdig med dette arbejde, kom højfolkene hjem, og de indbød venligt karlen til at følge med ind, men karlen tog i stedet pigen og guldet op til sig på hingsten. Nu ville højfolkene give ham noget at drikke af et guldbæger, men det ville han ikke tage imod. Han gennede på hingsten og fik den til i et spring at sætte over de tre pløjede furer. Højfolkene kastede bægeret efter ham, og dets indhold ramte hingstens hale, der blev helt svedet af. For at kunne indhente karlen , måtte troldfolkene imidlertid løbe langs de tre furer, de kunne ikke komme tværs over dem, og derved fik karlen et så stort forspring, at han i god behold kom hjem med både pigen og guldet.

I taknemmelighed over sin redning byggede pigen Skinnerup kirke. På en gammel altertavle i kirken skal der have været malet en sort hingst uden hale, og på den nordre side af kirken findes indhugget en galoperende hingst uden hale.

FISKERE

Af J. Gr. Pinholt, Houe

AFDØDE LÆRER J. GR. PINHOLT, HOUE VED LEMVIG, SKREV DENNE SKITSE I HALVFEMSERNE, DEN TID, DA DEN STÆRKE RELIGIØSE VÆKKELSE SKABTE MODSÆTNINGSFORHOLD I BEFOLKNINGEN, IKKE MINDST BLANDT FISKERNE

PÅ EN FERIETUR langs vestkysten standsede jeg en sommerdag ved at se et flag hejst over en redningsstation i Thy. Jeg nåede bådhuset, et stort, forladt rum, omtrent samtidig med en yngre indfødt, som efter at have kastet en tøjrekølle fra sig ved et par tøjrede får kom ansættende i en ejendommelig galop med armene i sving og et velvilligt grin over hele ansigtet.

At fiskerne havde redningsbåden ude på prøve – at de var kommen denne vej – at han ville ud at se på øvelsen – at vi kunne følges ad – alt dette gjorde han mig bekendt med, endnu løbende og pustende for derefter at rykke mig ganske nær med den høflige anmodning:

– Mo æ fo en suw (et sug) a di pieb?

Vi arbejdede os gennem sandet ad en hulvej mellem klitterne, indtil vi med ét havde havet foran os. Nede i strandkanten stod endnu redningsbåden på sine hjul. Fiskerne var i færd med deres udrustning til den raske dyst med bølgerne, og de hjalp hinanden med at hægte og binde munderingerne. Der var over dem noget af den samme stemning som over soldater, når der er blæst »hurtig udrykning«.

De klædte sig helt i voksdug og skind. På hovederne havde de gule skindhætter, og skindbukser strakte sig mod anklerne, skinnende sorte som riddersmænds benskinner. Næsten som man kan tænke sig et middelalderligt ridderspil tog det hele sig ud.

De kraftige skikkelser med de brede, gule redningsbælter om livet, håndterende de lange årer og drivende båden ud gennem sprudende hvidt skum og grålige vandmasser – alt var pragtfuldt, og at se til gik det let og elegant som en leg. Efter en lille vending på havet satte båden igen på land. Otte heste trak den op gennem klitterne til bådhuset.

*

Nu skulle der spises frokost, inden man tog fat på raketøvelsen. Formanden, der ikke var fisker, men strandfoged og landmand, bød hele mandskabet ind på sin gård lige i nærheden, en gammel gård med ludende stråtag, der ligesom dukkede sig for vestenvinden i læ bag klitterne. Jeg blev også budt indenfor.

Bænket om det lange bord og i lyset fra de små vinduer med blåmalet indfatning sad snart hele mandskabet, og nu var det egentlig først man fik indtryk af, at det var mennesker, enkeltmennesker, disse fiskere. Før havde

de kun været maleriske staffagefigurer i et marinebillede.

Påfaldende var straks den tunge alvor, som enkelte af dem stille hensad i modsat andre, der lyste af det prægtigste humør. Men alle var de store, groftskårne kæmpekroppe i groft vadmel.

En husker jeg især. Med en sindig bemærkning om, at det var svært som »hun havde

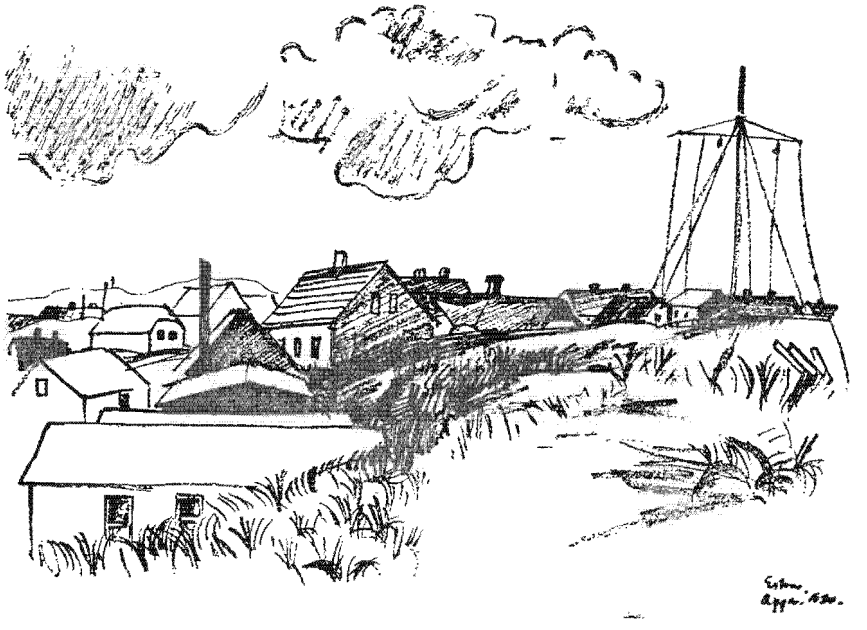

knøgn« (føget) i hans trøje – med sand nemlig – gav han sig i lag med sine mellemmader. Han lænede sig fremover med begge albuer i bordpladen på en måde, der tydeligt lod ane de kraftige lemmers sejge, smidige styrke under den islandske trøje. I begge næver oppe foran ansigtet holdt han som i en skruestik en vældig rugbrødshumpel, som han af og til med et kast med nakken slog kæberne om, så alle 32 tænder skinnede, og som han ved et nyt kast til siden og nedover hver gang vred et antageligt stykke af til videre bearbejdelse.

Denne brede tandsætning i den store, overmodige mund, det ikke videre lange gulligt lyse tveskæg og det ligeledes lyse hår, der var strøget tilbage fra panden og lå som en bølge ned ad baghovedet, hvor det helt nede ved islænderen krusede sig ind mod nakken – det var vist det mest karakteristiske ved dette hoved, som for resten i hvert eneste træk var dristigt og stolt.

Kvinder gik ud og ind, satte frem brændevin, glas, tallerkener med stabler af hvedebrød og bød kaffe rundt, alt mens passiaren mellem fiskerne gik livligt – først om redningsvæsenet, historier om deres mere eller mindre kløgtige foresatte, konsuler og kontrollører, andre historier om f. eks. hvordan man havde bildt et godtroende bymenneske en historie ind om, hvad raketlinen brugtes til.

– Jo, sier Di, når no såen en sølle skibbruden ståkel goer derued i æ brænding, så ka vi såen fo den hæe lien te å legg sæ om hans hals, å så ka vi heng ham, såen te han er fri fue å druwn!

*

Ved den ene ende af bordet holdt man sig under disse og lignende fortællinger så mærkeligt tavs. Kun en svær tamp med en knude af størrelse som en appelsin oven i hovedet, talte vedholdende om, at enhver fisker, selv med fare for livet, burde tage ud, hvor der var

mest at fiske. Det var øjensynligt, at ikke alle var enige med ham i dette spørgsmål, og under hans forsvarsargumenter blev der efterhånden stille i stuen, en underlig lummer stilhed som før torden – og ganske rigtig, en helt ung, glatraget fisker rejser sig halvt på bænken og lægger sig frem over bordet.

– De er no godt nok, men nummer jen ska wær jen si sjæls frelse, å de er ed it fu dæ, Kræn Haw!

– Hwans wed do om de?

– Jow, fu do er jo en vantro ståkel!

– Ka do bewies de?

– Do løwer i werden, bette Kræjsten!

Der lød fnis fra nogle andre: Ja, de er rele nok!

– Do løwer i synd, fortsatte den unge mand, do føller et Guds baer, å do løser oller så møj som en Guds tøddel i di bibel. Do tåer Guds navn forfængelig, do . . . .

Kræn Haw råbte stadig op om beviser for alle disse påstande, indtil en lille sortsmudset fyr – Jens Kristian var hans navn – kom frem fra sin plads ved kakkelovnen, hen til bordet for at undsætte den unge angriber og levere de omspurgte beviser.

– Do haa taaen Guds navn forfængelig, sien do kam herind, de ska æ bewies – do haa saa »mindsandten«!

Kræn Haw mente nu ikke, at dette udtryk var stridende mod det andet bud, men hans indvendinger druknede fuldstændig i den syndflod af skriftsprog, som Jens Kristian lod flyde ud over det syndige hoved med appelsinen.

De andre tilstedeværende »hellige« deltog også i kampen, men på en noget dæmpet måde. Resten var tilhørere, af og til med voksende tegn på utålmodighed, indtil omsider en af dem rejste sig med begge hænder støttet mod bordpladen.

– Saa – no wel vi fanneme ued aa bestelle nøj – læ dem saa ha djer liggendefæ, hur de wel!

Dette blev signal til almindelig opstand rundt om bordet. Kun Jens Kristian holdt endnu i hellig iver sit offer fast, da døren ind til stuen fra sovekammeret blev åbnet og strandfogden, der ellers ikke havde været til stede, kom bag på Jens Kristian, netop som denne med høj røst citerede apostlen Paulus.

– Wel I hold kjæft, dundrede strandfogden med næven i bordet, så det uskyldige porcelæn dansede. Her i mi hus ska I hold fred, her wel vi wær fri for dømmen aa kritisieren. Her ska vi paes wor dont aa fo nøj bestelt. Hår I så nøj mæ de ant, ka I paes de sien, men her i mi hus wel æ ha fred. De er hver gång I er sammelt, så ska vi ha spitakkel – men de er no osse dæ, Jens Krestjan, æ høer godt, de wa dæ, der begynd!

*

Alle var oppe nu og så småt i bevægelse ud gennem døren. De ikke-hellige havde vundet slaget og udøste deres forbitrelse over modstanderne, fulgte dem ganske nær med ansigterne strakt frem, med knyttede hænder og vrede øjne. Strandfogden fortsatte:

– I ser po wos hwer dåe, vi er sammen i æ båd, mæ nue øwn som vi wa udskud helle dyr – aldrig en venlig uer helle en venlig blik, skjønt vi jo står last å brast mæ jer som kammerater. Hvis I mått råe, så sku vi jo dænie – ja, akkuråt nie i helvede sku vi. De er den kjærlighed, som I snakker så møj om. Men I ka siel wær nue ringg mennesker – do, Jens Peter, sejer, te Herren hå gien dæ lov te å tæsk di kuen, for de, te hun er vantro. Å Niels Brok han læer si elendig bette baer sultt, han besteller it ånt end å rend rundt te forsamlinger, han beser omkring fue å vidne om si frelser å gye ajje folk gall!

De hellige var ganske forskrækkede. Selv Jens Kristian havde straks da strandfogden kom, trukket sig ind i sig selv, men kom langt om længe med en lidt dæmpet bemærkning om, at det ikke nyttede at kaste perler for svin.

– Svin – tordnede strandfogden – kalder han wos svin? Hå vi bewist nøj svineri imuå dæ, din kalorius?

Jens Kristian blev med et kraftigt tag i nakken sat uden for døren. Strandfogden fulgte ham og skubbede ham bort fra de andre.

– No ka do gå hjem – øjeblikkelig – æ wel it si dæ mier!

– Sejer do, te æ ska blyw henn? Jens Kristian var bedende og ydmyg i røsten.

– Ja, i dåe ska du hold dæ væk – goe no – kald wos nue svin – føj endda!

Jens Kristian måtte tøfle af, ladt i stikken af trosfællerne, hjem over markerne med resigneret martyrmine, mens de andre uden et ord gav sig til at sysle med raketapparatet.

Jeg gik videre – det, der havde slået mig mest, var den frådende understrøm som af langt, giftigt had, der kun havde behøvet en ringe anledning til at fosse ud i raseri. Hvor måtte ikke et sådant forhold forbitre det daglige liv for den ellers så prægtige fiskerbefolkning.

J. Gr. Pinholt

Manden i Værshøj

Et gammelt sagn fra Thyholm

I Floulev på Thyholm ligger tæt vest for landevejen et hus, der forhen var en gård, og det var den sydligste gård i Floulev. Gårdens ejer var i året 1700 indkaldt til krigstjeneste og lå med den danske hær foran Wismar. Sagnet fortæller, at lillejuledag kom en mand ind i gården og spurgte konen, om hun ikke gerne ville have sin mand hjem til juleaften. Det ville hun naturligvis gerne. Den fremmede fortalte, at han var deres nabo og boede i en stor høj, der kaldtes Værshøj, og som lå sydvest for gården. Han lovede, at manden nok skulle komme hjem. Så gik han bort, tog sin hest og jog gennem luften til Wismar. Her fandt han hurtigt gårdmanden og tog ham op på hesten, og hjemad gik det. Det varede ikke længe, før manden stod i sin egen gård, og med det samme forsvandt hans fører.

Tidligt næste morgen mødte højmanden igen, og han førte gårdmanden tilbage til lejren, hvor det hele var gået stille af.

Der gik nu en del år, gårdmanden var forlængst kommen hjem fra krigen og havde næsten glemt rideturene med manden fra Værshøj. Men en aftenstund kom en fremmed mand og spurgte, om man kunne kende ham. Da gårdmanden nægtede dette, sagde den fremmede, at han var manden fra Værshøj, der havde ført gårdmanden hjem en julenat. Nu ville han gerne, om manden til gengæld ville gør ham en tjeneste, for han var kommen i strid med en anden højmand, der boede i Skalshøj nord for Odby. I den kamp, som nu forestod, kunne gårdmanden være ham til stor hjælp. Han skulle møde den næste nat mellem klokken 12 og 1 ved Værshøj, og han skulle medtage en sabel, som han havde haft med sig hjem fra krigen. Når han kom til højen, ville han se to gloende hjul komme løbende imod hinanden. I det ene hjul var der 12 eger, men i det andet var der kun 11. Når nu hjulet med de 11 eger kom lige ud for gårdmanden, skulle han med sin sabel hugge i hjulet lige på det sted, hvor der manglede en ege. Derefter kunne han roligt gå hjem.

Gårdmanden lovede at hjælpe sin nabo, og det kom til at gå, som Værshøjmanden havde sagt. Gårdmanden ramte hjulet, som han skulle og gik derefter hjem. Da han om morgenen var stået op, stod der på hans dagligstuebord en stor pose med en hel skæppe penge. Det var Værshøjmandens tak for hjælpen. Men siden har ingen hverken hørt eller set noget til manden i Værshøj.

Da æ Dejn bløw væk

AF C. BRUNSGAARD, THISTED

Vi håd nue Dejnn i gammel Daw i æ Sownn her rojn omkring
å de wa nue begawed Swenn, di ku så manne Ting,
di lær æ Onger å løes å skryw – de wa di hiel gue tel –
å nue fæk wal osse lær den bette å den stue Tabel.
Æ Dejn sang i æ Kjerk så de ku høres lånt å vidt,
nue Steer lye ed rejtig godt å ajje Steer skidt.

Æ Dejn ku oss skryw nue Ligvers, når kjend Folk di wa døe –
han sku jo bjerre lidt hies å hær fu å fo nøj te æ Føe.
æ Løn, han fæk, wa bette, den wa knap nok wærd å hentt,
de mjest å æ Dejn hans Føe å Klejje, de mått han nærmest fentt.
Han fæk nue Tørre å fyer mæj, nøj Løng å en Klat To
å sånte lidt Fetalli, å han mått holdd en Ko.

Så ku der fræ æ Goerfolk jo somtier komm en Pakk –
en Goes, en Høen, en Fuesloer – æ Dejn han såe jo Tak,
å såen nue råer Gawer dem wild han nødde mest,
så æ Goerfolks Piger å Drengg behøwed it å rest,
siel om di it håd lær djer Lejs – heller hwans der no ku wær –
æ Dejn han gjoer dem sjælden nøj, – de sku di snåer lær.
Nej, sku æ Spanskrør svinges, når æ Dejn wa bløwen gal,
så wa ed Smofolks Onger, der mått tå æ Skrald –
der wa jo ingen Risiko we å gi dem nue Tæsk,
di kam ilywl oller mæ nøj Kydmad helle Flæsk.

Æ Dejn ku osse ajje Ting – han ku da spell nøj Kwot,
å han ku drek nue Ponser, jo, de gik rejtig godt,
å når di såen wa kommen i en rejtig gue Law,
så gik æ Ti jo fue dem lie te de lyest a Daw –
jo, de wa hiel fornywle som såen en Næt den gik,
men de ku somtier træef, de endt i Dramatik.

Der wa en Gång en Dejn i Thy i Nærhed å æ Haw,
han sod mæ gue Wenner i såen en hyggelig Law
en Lørda Awten, di håd ed råer, skjønt æ Næt wa kold å klam,
å di bløw we å wend Klør Knæjt lie te æ Suel kam fram.

Så mått di læ djer kjære Kwot blyw leggen i en Dyngg –
Folk wa begynd å go te Kjerk, æ Dejn sku hen å sjøngg –
æ Pligter sku jo pases æ Mand han mått astej,
han letted sæ å såe fåwal å så gik han si Wej,

Æ Kjerk wa næjsten fuld å Folk, men æ Præjst wa nøj forlejn –
di sku jo te å ha begynd, men der wa ingen Dejn –
han sku jo løes æ Indgangsbøn – di sod å wented lidt,
der gik en hal Ståenstie, men æ Dejn han viest sæ it.

Så gik der Buj hen te hans Kuen – men hun widst ingen Beskejn –
de wa da hiel mystisk, hwans der wa bløwen å æ Dejn.
Så mått æ Præjst jo ta Affæer å sjøngg de bæjst han kundd –
han wa just it så skrap te de, men de gik så nuelundd.
De hiele kam da te å wåer te hen we Mejdastie,
så wa di færre i æ Kjerk, så håd di de te Sie.

Så snakked di nøj sammen om æ Dejn der wa væk,
å di wa nøj betenkelig, ja, der wa liegfram Skræk
fu hwans der ku vær hænd æ Mand – nøj gal wa der po Fær,
der wa slet ingen Spor a ham, di Steer han sku wær.

Nøj mått der gyeres, å di mått forsøeg, om di kun findd
den her forsvunden Mand – han wa helsen nem å kindd.
Æ Folk bløw dielt i Hold å gik så ud i æ Ejn
di kikked bodde opp å nie, om di ku yw djer Dejn.

Di ledt imell æ Kletter å rojn om Folk djer Hues,
di fæk wes osse en Par Hundd te å hjælp dem mæ å snues.
Men ingen Steer wa der nøj Spor å æ Mennesk, di ku si,
å såen gik di å trawed rundt i nok en gue Ståensti.

En Par å æ Folk håd tåen sæ fue å slå en bette Slaw
lånt ued i æ Landskab der långsen mæ æ Haw.
Her wa jo Løng å Kletter, men helsen ingen Ting,
å di wa we å snakk om, te di wild gye omkring –
di wa jo lånt fræ Hjemmen, en hal Mil ued i æ Land –
her wa der ingen Hoeb om å find æ sølle Mand.

Men som di såen wa just lieg we å ha gien op,
så fæk di yw po nøj hen we en Klet si Top –
de ku godt lign en Mennesk – å da di kam derhen,
så fand di den, di søjt her, djer sawned gammel Wen.

Di kikked nøj, di her tow Kåel, di trowed næjsten, de wa Løwn –
her lå æ Dejn så fredle å sow hans Måersøvn.
Æ Suel den skjent, æ Lærker sang, æ Marehalm ga ham Ly,
han fejlt da wesnok ingen Ting – der wild blyw Glee i æ By!

Men æ Ponser håd jo virked godt, han wa it nem å vækk,
men di fæk ham da kaldt te Lyww – han lod sæ it forskrækk,
han soe sæ lisse rolle om å reest sæ øwer Endd,
å pø om pø bløw han jo klåer øwer, hur han no wa henn.

Men te han just wa landed her, de wa en konstig Spel,
å it en Gång han siel forstow, hudden de wa goen tel.
Han såe: Sandelig, ja sandelig, de mo jen werklig sejj,
Herren fører sine ad underlige Wejj!

Æ Dejn kam walbeholden hjem, hans Kuen hun bløw så glåe –
hun gik jo så forknyt derhjemm å vidst slet ingen Råe.
Hun fæk ham vasked å gjow ræen å ga ham en Bej Brøe,
å så bløw han hiel Kåel ijen, no wa der ingen Nøe.

Han ku da osse sienhen go mæj te en Spel Kwot,
å han gik heller it å Wej fu lieg en bette swot,
men han wa bløwen nøj forsigtig – de wild Folk da sejj –
han vild nok nødde ued på flie »underlige Wejj«.

C. Brunsgaard

fra det gamle album

Torvedag i Thisted 1930. Landslagterne kom i fordvogne, gartnerne Thustrup og Lunde havde trækkevogne med grøntsager, spyfluerne sværmede om kødboderne, og hestene efterlod sig gavmildt nogle »pærer«. – Til venstre Brinkmanns gård.

Fra majdagene 1945. Tyske soldater drager mod grænsen med deres habengut på alle slags køretøjer – en hjemfart, der tog sig knap så imponerende ud som ankomsten i 1940.

fra det gamle album

Vestergades brugsforening i Thisted startedes 1899 og benyttede i mange år den gamle købmandsbutik. Ved en ombygning i 1924 forsvandt denne indkørsel. Ved porten havde fiskehandler Chr. Andersen stade. Han sidder på trilleboren, og den anden er vistnok fiskehandler Früstück.

Jagtselskab ved Eshøj 1924. Forrest fra venstre murermester Th. Madsen, forretningsforer Chr. Jørgensen, forretningsfører Ulrichsen, boghandler Arlev, kunstdrejer Bunk, bagermester Odde, lærer Frandsen (Fårtoft), revisor A. Andersen og konsul P. Sund. Bagved fra venstre konditor Herluf Christensen, slagtermester M. Agerholm, urmager I. Lyhne, bagermester J. C. Christensen, revisor J. K. Madsen, forretningsfører C. Smed Christensen, stenhuggermester Carl Jensen, fabrikant Stojberg, slagtermester E. Agerholm, kabelmester Frantzen, maskinmester E. Mortensen, købmand E. Stensgård og boghandler C. Christensen.

fra det gamle album

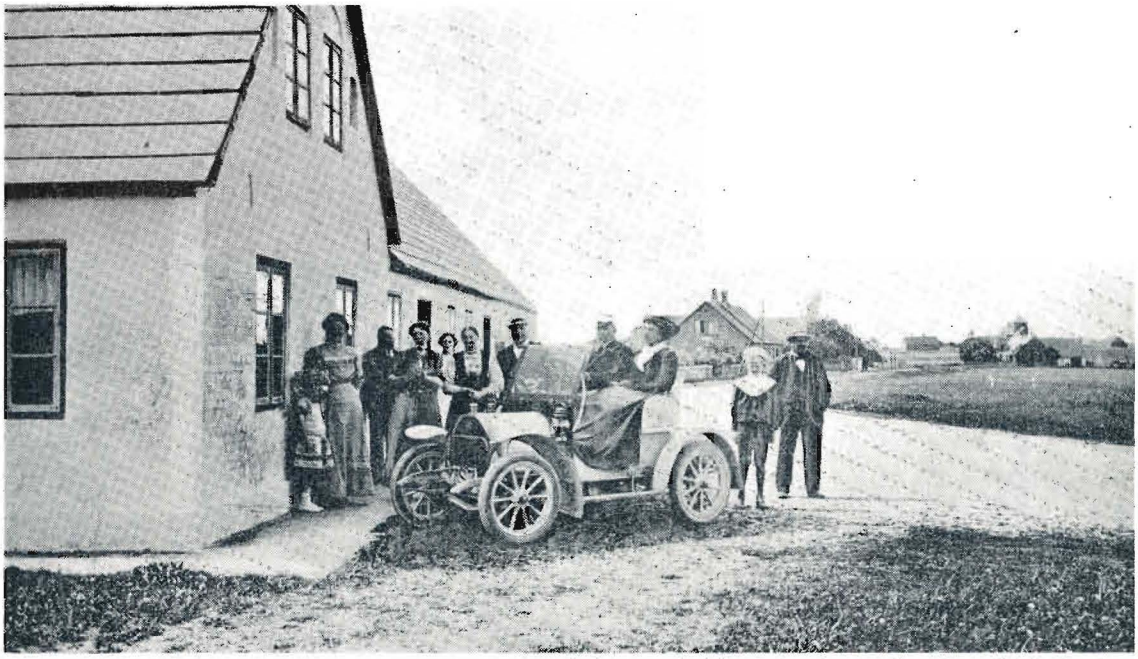

Ved Stenbjerg kro omkring 1910. Amtsvejinspektor Dalsgård, Thisted – en af egnens første bilister – holder her i sin flotte »Adler«, der beundres af stedlige folk.

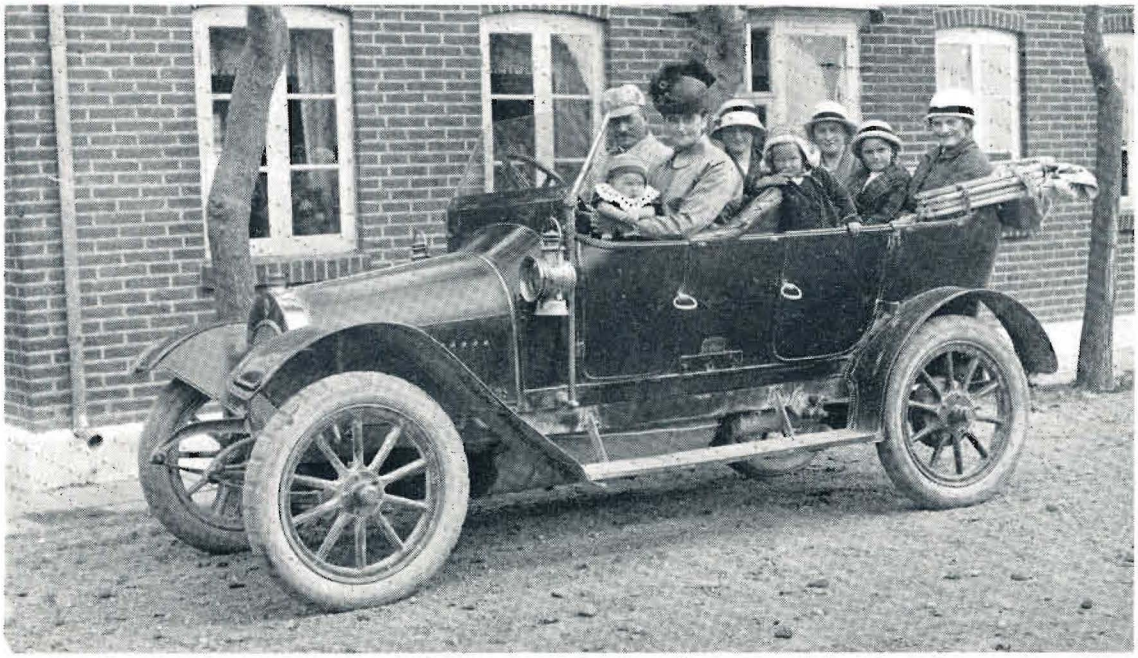

Forsikringsinspektor Jens Thomsen, Hvidbjerg (senere Barslev), drager her i 1916 på udflugt med sin familie. Ved Jens Thomsen sidder hans hustru Ane, der på skødet har sønnen Tage Schelle (nu landsdommer i København). På bagsædet fra venstre Karen Borberg Schelle (nu provisor i Thisted), Vita Schelle (nu fru lektor From, Aalborg), Johanne Schelle (nu bogholder i Odder), Rigmor Schelle (nu viceskoleinspektør i Thisted, og Rita Schelle (senere gift Dueholm, død 1962).

fra det gamle album

Gymnastikhold i Thisted idrætsklub 1913. Nederst fra venstre: Anna Foged, Elise Kjær (nu fru trykker Christensen, Thisted), Ingeborg Madsen (senere fru forretningsfører Jensen), Ingrid Knudsen (død), Betty Pedersen (nu fru grosserer Frostholm), Sigrid Fuglsang (død), Mette Jørgensen (nu fru Hau, Randers), Sofie Pejtersen (senere fru Alfred Jensen). – I midten fra venstre: Anna Vognsen, Mary Sørensen, Frida Yde Jensen (senere fru grosserer Jacobsen), Camilla Jensen (nu Frederikshavn), snedker Alfred Jensen (senere politiassistent), Astrid Søndergaard (nu København), Katrine Nielsen, Agnes Søndergaard (nu fru Ulbølle, Aalborg), Signe Jensen (fru Knud Smidt, Herning). – Mændene er fra venstre: Kommis Damsgaard, snedker Kr. Hautorn Nielsen (nu København), portør Sørensen, en ukendt, tømrer Poul Jensen, typograf Karl Styrbæk Jensen (nu Faaborg), maskinarbejder Johs. Andersen (nu København), Frants Rosenberg (død), murer Aksel Hvid, snedker Vald. Aggerholm, pottemager P. Dissing, snedker Holger Foged, kommis Andersen og Juul Nielsen.

fra det gamle afdun

Gæstgivergården »Rosenborg« ved Kringeltorv i Thisted (nu Nytorv) åbnedes 1900 af Jens Hauge fra Malle, i den tidligere købmand Lamberts gård. 1901 byggedes en etage på. 1918 solgtes gården til Chr. Larsen, (Viola), der omdøbte den til »Grand hotel«. Ved døren står Jens Hauge.

Dampskibsdragerne Anders Jensen og Chr. Mose, forhen kendte skikkelser i Thisted – i spog kaldtes de Moses og Aron. De ses her ved ejendommene Skovgade 22 og 24, som nu er borte.

fra det gamle album

Smed Anton Larsen, Mollevej 4, Thisted, var indehaver af et af byens sidste gamle smedeværksteder, der forsvandt 1934. Larsen, der var en herlig gammel håndværkertype, ses her ved ambolten sammen med lærling Niels Hansen (son af snedker Hansen, Kastet).

Murernes fagforening i Thisted på udflugt til Vildsund 1919. Øverst fra venstre: Kusk N. Skaarup, Th. Frimer, Johs. Christensen, P. Norskou, P. Hald, fru Hald og fru Hyldahl. Anden række: en ukendt, Mads Thogersen, fru Johs. Christensen, fru Norskou, fru Jensen, Chr. Jensen, P. Hyldahl og Jensen (fra Aarhus). Tredie række: to ukendte, fru Andersen, Kr. P. Andersen, J. M. Ejsing, fru Ejsing, fru Pedersen, Thomas Pedersen. Nederst: Pedersen, fru Månsson, drengen Ejnar Andersen, Johs. Månsson, Sørensen og tre ikke identificerede.

fra det gamle album

Et ret typisk thistedhus fra forrige århundrede, skomager Sunds hus, Lilletorv 4 (konsul Sunds barndomshjem). Den nuværende to etagers ejendom opførtes 1898 af tømrerm. Chr. Foged, og her havde P. Agerholm cigarfabrik i en del år. Til højre hjørnet af Thisted arbejderforening og indgangen til apotekerens have.

Anders Klits hus syd for Ræhr kirke 1908, et typisk husmandssted fra sidste del af forrige århundrede. Fra venstre Anders Klit, hans moder Mette Klit og hans søstre Dorthea og Anine. Til højre Carl Post. De to drenge i græsset er nuværende lagerarbejder Emanuel Jørgensen, Thisted, og handelsmand Aksel Jørgensen, Tingstrup, sønner af skomager Jeppe Jørgensen, Ræhr.

fra det gamle album

»Sommerlyst« i Thisted plantage forsvandt 1923, og den forreste del, der kaldtes »Hatten«, har siden stået på Asbøje ved Hurup. Det var en tilbygning, som hotelejer Steffen Poulsen lod opføre 1891. Billedet her er fra ca. 1900.

Dette billede er ikke medtaget just for skønhedens skyld – det er bagsiden af det gamle »Sommerlyst«. En åben danseestrade fra halvfjerdserne blev senere overbygget, og her spilledes i mange år sommerrevy.

NOGLE OPLYSNINGER OM *J. P. Jacobsen*

AF AUG. F. SCHMIDT, BRABRAND

J. P. JACOBSENS ROMAN »Niels Lyhne«, der udkom 1880, er en psykologisk udviklingsroman, der siges at slutte i 1864, men den afspejler tydeligt personlige oplevelser og har halvfjerdsernes ideer til problem. En del af romanens handling er henlagt til Lønborggård, der ligger nær Skjern ås udløb i Ringkøbing fjord. Når Jacobsen valgte at benytte navnet Lønborggård, er årsagen den, at han var kendt i denne egn, idet han havde gjort studier til en naturvidenskabelig afhandling om grønalgerne (desmidiaceerne) i tørvemoser og vandløb i omegnen af Skjern, Tarm og Lønborg. I en af Jacobsens notesbøger, der indeholder naturudtryk, findes en notits fra Lønborggård, dateret juli 1872.

Allerede i 1874 var de første sider af »Niels Lyhne« bleven til, men det gik langsomt med den endelige udarbejdelse, hvorfor værket som nævnt først var færdigt i 1880. I de år, Jacobsen arbejdede med sin roman, har han været nede i Lønborgegnen og i Varde, hvad man har en hidtil overset oplysning om. Det er købmand H. J. Aastrup, Ulfborg, der her er meddeleren både til mig mundtlig og i en artikel, han skrev i bladet »Sund sans« 5. maj 1935. I dette blad meddelte han nogle personlige minder fra sin barndomsby Varde og nævner indledningsvis:

Jeg hørte første gang J. P. Jacobsens navn nævne i 1877. Jeg sad som lille dreng en dag i middagsstunden på min faders stentrappe, da vor handelsmedhjælper udbrød: Der går digteren J. P. Jacobsen! Jeg forbandt selvfølgelig ikke noget som helst med dette udbrud fra den unge mands side, men husker kun ordene.

Jacobsen må have opholdt sig nogle dage i Varde. Når han har været på besøg her, skyldtes det, at han har ønsket endnu en gang at se Lønborgegnen og Varde, der blev de ydre rammer om visse afsnit af »Niels Lyhne«. Jacobsen omtaler i sin roman Lønborggård samt udsigten fra kirkebakken og skriver om »det lille barnelig, der gik i muld og træsko oppe på Lønborg kirkegård«. Disse linjer og de følgende kapitler er skrevet i november 1877 i Montreux, hvortil Jacobsen søgte for sit helbreds skyld.

H. J. Aastrups oplysninger er med til at styrke den hypotese, som landsarkivar Carl Lindberg Nielsen, Odense, har fremsat i sin bog »Varde bys historie« (1942) side 313–14,

at den gamle læge og krigsråd, der i romanen bliver hentet fra Varde til Niels Lyhnes lille søn på Lønborggård, kan være distriktslæge, krigsråd R. L. Murtfeldt, Varde. Denne blev 1822 distriktskirurg i Varde, hvor han døde 1851. I kapitel 13 af »Niels Lyhne« fortælles om lægen, der kom fra Varde: Henad morgenstunden, da den gamle krigsråd, gårdens læge, kørte ind ad porten, var Niels alene.

Murtfeldt var en kendt mand i stor omegn af Varde, så det er muligt, at Jacobsen har hørt om ham, da han i 1872 opholdt sig på Lønborgegnen. Det er iøvrigt ikke utænkeligt, at Jacobsen kan have kendt Murtfeldts søn, litteraten Ludvig Murtfeldt (1838–1920), en begavet mand, der skulle have været dansk jurist, men som ikke fik nogen eksamen og levede fra 1867 til sin død i 1920 i Varde som kontorist, vinkelskriver og litterat.

Jacobsen kan dog også have haft distriktskirurg krigsråd Anton Ivar Wittendorf i erindring under sit arbejde. Wittendorf var distriktskirurg i Thisted 1815–49, og her døde han fire år efter sin afgang.

Selv om Lyhne-navnet var ret udbredt i Thisted og omegn, må det dog ikke glemmes, at i egnen sydøst for Lønborggård ligger landsbyen Lyne, så også dette navn kan Jacobsen have haft i minde, da han gav sin roman titel. Familienavnet Refstrup, der træffes i »Niels Lyhne«, kan Jacobsen have hørt på Lønborgegnen, hvor der findes en slægt af dette navn.

De ovennævnte oplysninger findes ikke i den store litteratur, der efterhånden er fremkommen om J. P. Jacobsen.

*

Søren Hallars bog »J. P. Jacobsens hjem og barndom« (1950) indeholder et væld af stedshistoriske og kulturhistoriske enkeltheder, der alle kan sættes i forbindelse med Jacobsen og hans livsværk. Da Thisted i digterens barndom snarere lignede en stor landsby end en købstad, har Jacobsen også kunnet få kendskab til landbrugsarbejder – både hans fader og andre thistedborgere drev landbrug. Endnu i 1860'erne kunne man – fortæller P. L. Hald – se hjorddrengene komme trækkende med deres køer smukt pyntede med blomster og grønt, og ved denne præsentation vankede der ikke sjældent en drikkeskilling. Denne gamle og smukke skik, der har været kendt i landet nord for Limfjorden helt op mod den nyere tid, har Jacobsen nok iagttaget som barn, men han har også erfaret noget om hyrdedrengenes barske hverdag, når de i regn og kulde måtte gå ude på de øde marker for at vogte kreaturer og får i løsdrift. I sådant vejr kunne drengene nok føle sig ulykkelige og ensomme, men hvem agtede på, hvad en lille forkommen hyrdedreng tænkte og følte.

Et talende vidnesbyrd om hyrdedrengens sindstilstand, når han var sulten, våd og forfrossen, har vi i en del udmærkede hyrderim, som de små fyre nok med gråd i halsen har sunget ud over markerne, hvor kun frysende køer og enfoldige får hørte sangen. Eksempelvis kan nævnes et sådant hyrderim fra Mors, optegnet omkring 1811 af provst Caspar Schade:

Klåer op i sky, læ ræen i Thy,
klåer op we wos, læ ræen på Moss.
Læ æ fowl flyw, læ æ toeg dryw,
læ rig mands baer sed hout i dy (hårdt i dynd)
læ fatte mands baer kom taer te by,
å gi wos arme mossingboknæjt en bette
krom ly!

Det er bl. a. viden om sådanne forhold, der har været med til at inspirere Jacobsen til digtet »Fårehyrden« (fra 21. januar 1870), der i formen er lunt folkelig, men i følelse indædt bitter og hadsk, i tanken rationalistisk, et digt, der i sin jyske sprogdragt leder tanken hen på Søren Kierkegårds fader, der som dreng vogtede får på heden og i sin dybe fortvivlelse stod op på en høj og forbandede Gud.

Det er iøvrigt tydeligt, at Jacobsen i sin barndom har hørt en del af den tids gængse beretninger i folketro og sagn om hovedløse grise, natligt halsende hunde med gloende tun-

ger ud af flaben osv., og han har været stærkt optaget af, hvad han fik fortalt om tro, sagn og folkeskikke. Dette fremgår af, at han som ganske ung gjorde forskellige optegnelser om sin hjemegns folkeliv og dens indbyggeres forestillinger om det såkaldte overnaturlige. Han har f. eks. optegnet, at bønderne af hugormeskind og kålens hjerteblade lavede en medicin mod køernes trommesyge.

Om hugormene verserede der forhen megen overtro, og hugormeskind var anset som et godt lægemiddel. I Thy brugtes også, når der opførtes et nyt hus, at forebygge uheld ved at fange en levende hugorm, putte den i en gryde og hælde tre håndfulde af forskellige slags fødevarer ned til den. Så blev der lagt et stenlåg over, og gryden blev gravet ned ved dørtærskelen.

Bladet »Middagsposten« bragte 5. oktober 1901 et digt »Det fied Båen«, der angaves at være skrevet af J. P. Jacobsen i 10 års alderen. Digtet er på dialekt og handler om en lille dreng, der åd sig ihjel, blev kvalt i en kavring. Digtet er senere optrykt flere steder, men der var nogen tvivl om dets oprindelse, og det er ikke medtaget i J. P. Jacobsens samlede værker. Da digtet utvivlsomt er af J. P. Jacobsen, havde det været på sin plads, om de tre små jyske vers havde fået deres ordlyd med i den videnskabelige udgave af Thisted-digterens arbejder.

AUG. F. SCHMIDT

THYLAND

Af
Marius Jensen
Thisted

Kære Thyland, du min moder,
livet fik jeg i dit skød,
her de første trin jeg trådte,
og min barndomsglæde nød.
Herfra har jeg skønne minder,
som så ofte frem jeg finder,
og som mig til stedet drager,
hvor jeg spæd i vuggen lå,
hvor i stille, barnlig undren
livets under først jeg så.

Kære Thyland, jeg har leget
på din gyldengule eng,
jeg har kendt de grønne marker,
der hvor lærken reder seng,
og en gang i barnlig glæde
løb jeg på den stille hede,
skøn i sol på sommerdage
i sin brune blomsterpragt.
Al din skønhed, al din fylde
er mig dybt i sinde lagt.

Kære Thyland, sol og sommer
lys og fest du har mig bragt
i de korte, glade dage,
da jeg i din favn var lagt.
Solens blink i søens vove,
duft af gran i unge skove,
lyse nætters trylleverden,
når jeg med min pige gik.
Aldrig vil jeg kunne glemme,
hvad i arv jeg af dig fik.

Kære Thyland, jeg har skuet
dig i sol som og i sne,
medens livet mig har skænket
lidt af både fryd og ve.
Lever jeg i dage lange
fuld af lys og glade sange,
lever jeg i mørke nætter
fuld af gåders tågeslør,
vil jeg gennem alt dig elske,
kære Thyland, til jeg dør.

FREMMEDE FUGL

Fremmede fugl, som kom til min rede
ude fra stormnattens hærgende gru,
du blev min fælle, fordi jeg var ensom,
fattig og hjemløs ligesom du.

Arm var min rede og ribbet for fjerpragt,
du bragte skønhed og hygge med dig,
skabte lidt lys midt i vinterens mørke,
stærk i din svaghed du styrkede mig.

Lille veninde, ukuelig tapper,
alt for lidt glæde bragte jeg dig,
gerne jeg havde dig ført ad en anden
blomsterkranset og solbelyst vej.

Men stormen tog til, og den nåede vor rede,
bort den dig rev igen fra mit bo,
atter du måtte om fristed lede,
fredløse fugl, der aldrig fandt ro.

Natten er lang, men en gang får den ende,
svagt kun jeg aner morgenens skær.
Tror du, veninde, du atter vil finde
hjem til mit bo fra din vildsomme færd?

Tror du mon ikke, veninde, vi finder
os efter stormen en fredfyldt plet?
Selv et par fattige, hjemløse fugle
har til lidt solskin og lykke vel ret.

MARTIN JENSEN

Forfatteren MARTIN JENSEN fra Sundby efterlod sig ved sin altfor tidlige død adskillige digte, som ikke havde været trykt. Hans hustru Manja var før krigen kommen her til landet fra Tyskland på flugt for nazisterne, og da tyskerne besatte Danmark, måtte hun flygte til Sverige. En nat i 1944, i den allermørkeste krigstid, skrev Martin Jensen disse gribende linier til sin hustru:

Thyboer for 100 år siden

VED C. BRUNSGAARD, THISTED

Til Oddesundbroens indvielse den 15. maj 1938 skrev Jens Søe, Boddum, digtet »Tak for æ bro«, som gjorde ham landskendt, og det indeholdt bl. a. følgende linier:

Vi bowr jo her nuren fu lov å fu ret,
å lidt bagle håe vi jo altier wæt.

Dette var skrevet i spøg – men dog med en bundtone af alvor. Den betragtning, at landet nord for Limfjorden ligger uden for lands lov og ret har i den nyere tid kun kunnet udtrykkes i spøgefulde vendinger, men i fordums tider, da mundheldet skabtes, lå der bitre realiteter bag ved.

I enevældens centraliserede tidsalder var Vendsyssel og Thy at regne for rigets udmarker. Her havde man nok en række kongelige embedsmænd siddende, men problemerne fra disse områder kunne som regel slet ikke trænge ind til de folk, der fra kancellier og kollegier styrede landet.

De to provinser kom derfor i mange henseender bag efter det øvrige land, og de var udsat for, at de stedlige embedsmænd skaltede og valtede som det passede dem. Der var ikke meget for befolkningen at stille op, thi vejen ind til kongemagt og centraladministration var uhyre lang og nærmest ufremkommelig. Det var vel også nærmest derfor, at bondeoprør og revolter her i Jylland startedes nord for Limfjorden, navnlig i Vendsyssel, hvis befolkning altid synes at have været mere ilter og stridbar end de noget mere sindige thyboer. I sidste halvdel af forrige århundrede foregik en rig udvikling, som også – navnlig efter at jernbaner var anlagt – kom til at præge de nordenfjords områder. Vendsyssel lå foran Thy. Deroppe blev en enkelt mand, konsul Chr. H. Nielsen, Hjørring, en ledende skikkelse i udviklingen, og han fik en meget stor betydning for sin landsdel. I Thy gik det langsommere, thyboen var mere konservativ, fremmed sæd og skik havde svært ved at vinde indpas. Men efterhånden som trafikmidler og andre samkvemsforhold udvikledes, kom jo også Thy med, og der er ikke mere noget, der hedder »norden for lov og ret«.

En interessant og vistnok ganske træffende beskrivelse af thyboerne for et hundred år siden finder man i Andr. E. Meinerts bog »Naturen og mennesket, en folkelig jordbeskrivelse«, der udkom 1853. Andreas Evald Meinert var præst og forfatter. Han var københavner af fødsel, men virkede mange år som præst i Jylland. I årene 1860–69 var han således sognepræst i et udpræget vestjysk område, i Fjaltring og Trans sogne syd for Harboøre. Meinert interesserede sig stærkt for det jævne folks daglige liv, og han fik også et godt kendskab til vestjyderne.

Thyboen er i et og alt en vestjyde, skriver Meinert, men landsdelens afsondrede beliggenhed har gjort, at han langt mindre end hans sydligere frænder har ladet sig påvirke af fremmed sæd og skik. Rigtignok forsvinder det gamle også efterhånden i Thy, man ser ikke længere de hvide vadmelsklæder og den røde hue, lige så lidt som kvinderne nu bærer

trøje, skørt og gyldenstykkes hue. Det gamle todelte hus er bleven større, højere og med langt flere rum, men det tager dog længere tid her end syd for fjorden med hver forbedring og forandring.

I egnene syd for fjorden har man fået svingplove, der er lettere og bedre, men thyboen slæber endnu det gamle tunge uhyre af en plov gennem jorden. Sydpå ser man ofte hos bønderne smukke køretøjer, men i Thy kører bonden endnu i den gamle, smalle, grønmalede kasse, der overalt er beslået med jern.

I de senere år er man begyndt at indrette særlige sovekamre, derimod er det sjældent, at »storstuen« er forsynet med møbler, den er egentlig kun bestemt til spise- og danseværelse ved »bojler«. Der bliver da opstillet brædder til sæder langs væggene, og de lange spiseborde flyttes ud i gården, når man laver til dans.

*

Syd for Limfjorden er fruentimmernes mandfolkehatte alt stærkt ved at gå af brug, men i Thy er de, i det mindste på nogle steder, endnu

Også husene bliver – alt som man kommer mod syd – højere, større og navnlig langt mere bekvemt og smagfuldt indrettet, skønt det gammeldags ikke giver det nymodens det ringeste efter i prunk og pragt.

*

Man mærker nok, at det er velhavende folk, man kommer ind hos, når man – ved tilstrækkeligt at bøje ryg og hals – er sluppet ind i thyboens dagligstue, thi vel er borde og bænke yderst plumpe, men rundt på væggene hænger blankpoleret messing, der for en stor del aldrig bruges, men kun står til stads. Også ser man dragkisten besat med glas og porcelæn, og bagvæggen med alkover er, ligesom de umådelige kister med linned og gangklæder, malet i farver, der ret kan stikke i øjnene.

hyppige. Mændene forer stadig deres klæder med skind, og kvinderne indhyller deres ansigter i en masse tørklæder – navnlig må vi ikke glemme pandepuden, der lægges ind i et tørklæde, som bindes omkring pande og tinding. Overhovedet er der vist få steder på jorden, hvor man således som i Vestjylland indhyller krop og ansigt. Den barske nordvestenvind, der så ofte blæser, gør det nødvendigt at tage sig i agt, men også i den stærkeste sommervarme ser man mænd og kvinder sidde på vognene indpakket i kapper og tørklæder til op over ørene.

Thyboen er som sagt fuldkommen vestjyde, hos ham ser vi endda her i det fede, frugtbare land vestjyden i hele sin herlighed. Sammenligner vi ham med hedebonden, bliver det klart, hvorledes naturens forskellighed med-

fører en aldeles forskellig levemåde hos det samme folk. I hedeegnene ser vi en tarvelighed, der næsten overskrider alle grænser, men i Thy ses en gennemgribende begærlighed efter vellevned. Selv den fattigste har gerne god mad på bordet, og tjenestefolkene kræver først og fremmest en god levemåde – fedt kød, fisk, flæsk og lammesteg. I høstens tid må de have deres stærke, fede gammeltøl, så meget de kan drikke. Det anses ikke for at være for meget at spise syv gange om dagen, og den der ved, hvad det vil sige, at jyden sætter sig for at æde, vil kunne gøre sig en forestilling om, hvad tid der går med til slige øvelser.

*

Øboen vil gerne beskylde jyden for umættelighed, og et ordsprog lyder: Nej tak, a er ingen frådser, sagde jyden, han havde spist 19 spegesild, og de bød ham den tyvende. Men egentlig har øboen og jyden dog vist ikke meget at lade hinanden høre i så henseende, men det er vel nok muligt, at vanskelighederne ved fordelagtig afsætning har gjort, at bonden selv bruger en forholdsvis betydelig del af sine varer og vel også gemmer det meste for sin egen mund. »Skulle jeg æde det vageste og give købmanden det bedste, da måtte jeg jo være en nar«, siger han, og det er vistnok et sandt ord, så længe købmanden ikke vil give en døjt mere for det bedste end hvad han vil give for det ringeste.

Især går det stort til ved gilderne, den ene vil ikke stå tilbage for sin nabo, en og anden holder vel også af at overgå naboerne, og derfor bliver de thylandske bojler bestandig mere prægtige og overdådige.

Enhver vil gerne have ord for at være en god kammerat, en nænsom husbond, og næst efter en dyrplager er der vel intet, en jyde nødigere vil hedde end en menneskeplager. Men om thyboen hedder det, at han for at kunne blive rost som »en kjøn mand, en swåer jen« lader sine marker nedtræde af naboens kvæg, og førend man skal sige om ham, at han er en hård husbond mod sine tjenestefolk, lader han fem være lige og ser gennem fingre med deres dovenskab.

Thyboen er langsom ved alle lejligheder, når han arbejder, når han spiser, når han taler, og når han tænker, og man siger: »Thyboen er blind i 9 dage, og først den tiende får han øjnene op, men da ser han også grant«. Ja, det sidste er vistnok sandt. Det skal holde hårdt at tage ham ved næsen, thi rolig tænksomhed og stor forsigtighed præger ham i alt, hvad han foretager sig. Men også det første åbenbarer sig overalt. Det kan aldrig hjælpe at ville opflamme en thybo for en sag, hvad enten det så er det jordiske eller det himmelske. Der er roligheden og langsomhed i hans følelse som i hans tænkning. Dette er vistnok aldeles med urette bleven betegnet som sløvhed – tværtimod er thyboerne i almindelighed gode hoveder og dybsindige tænkere. En af Danmarks største matematikere, professor Smith var thybo, født i Skjoldborg af bondeforældre.

C. BRUNSGAARD

K. JENSEN,
THISTED

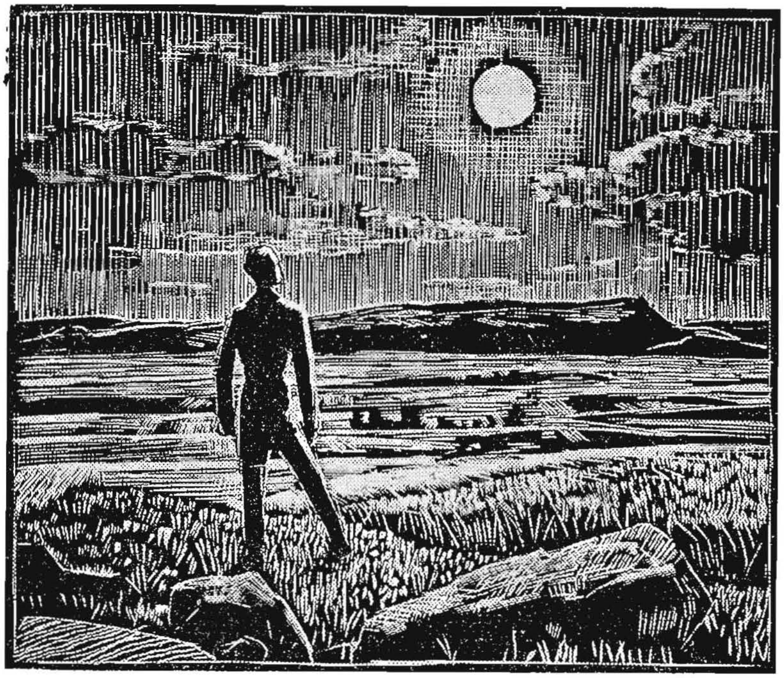

Ved Limfjordens bred

Ved Limfjordskysten en kvæld jeg står –
nu sagtner de stridige vinde,
og bølgerne alle til hvile går,
mens månens sølvsegl i østen står
som et strålende eventyrminde.

Hvilken ro og stilhed – et væld af fred
– et sus af skønhed på voven,
de tusinde stjerner som lygter tændt,
Syvstjerne og Karlsvogn på himmelen spændt
– en drøm af skønhed fra oven.

Hvad minder den om – hvad kalder den på –
den bredning med sølvsegl i østen?
Den kalder på freden i ufredens år,
en fred, der består og aldrig forgår,
den kalder med guddomsrøsten.

Du skønne bredning fra land til land
med din sølvbro på voven fra strand til strand
og dit genskin fra himlenes verden,
du taler så blidt, men du taler så stort,
om hvad Gud og hvad menneskebørn har gjort,
du taler om livets og himlenes port,
om fortids og fremtidens færden.

Lad mennesker rase, indtil de forgår,
forsøge at vinde alverden –
om tusinde år, når intet består
af al deres larmen og færden,
da kommer en vandrer til bredningen tyst:
Se – sølvbroen spænder fra kyst til kyst,
og bredningen ånder, af månen belyst
og af tusinde blinkende stjerner.

****

GAMLE HISTORIER

fra Tilsted

AF P. P. SMIDT, SILSTRUP

OMKRING midten af det 18. århundrede boede Jens Østergaard Lavritsen i gården matr. nr. 8 i Tilsted. Han var fæster under Søndergård i samme by, og herskabet på Søndergård var Niels Edvardsen og hans mandhaftige kone, Ellen Ton, som nok var den, der regerede.

Forøvrigt var vistnok det meste af Tilsted by fæstere til samme herskab, der selv var bønderfolk og kun forskellig fra den øvrige befolkning ved magt og rigdom.

Ellen Ton havde en søster, der sad i stor fattigdom på en af fæstegårdene i byen. Så vidt man kan skønne har Ellen Ton kørt sine fæstere i stramme tøjler og har efter bedste evne efterlignet herremændene. Hun havde udset en kone til Jens Østergård Lavritsens søn, der hed Lavrits Kristensen, og som var født 1760. Men da den unge mands følelser ikke gik i den af Ellen Ton ønskede retning »solgte« hun (vel nok i sin mands navn) karlen til »de gevorbne«, til militæret. Det var jo ikke så sjældent, at en herremand straffede en karl ved at lade ham springe soldat.

For at undgå denne skæbne flygtede Lavrits til Holsten, hvor han først tjente sit brød som murerhåndlanger og senere kom til at trække heste for en hestehandler. Derved fik han et grundigt kendskab til at omgås heste og fik særlig med hingste at gøre, ligesom han i det hele trivedes godt og tjente gode penge.

I Tilsted boede dengang en husmand Povl Ilder, der lod sig leje til at drive stude til Holsten. Når han derfra rejste hjem til Thy, havde han brev med fra Lavrits til dennes fader, og på den måde holdtes forbindelsen med hjemmet ved lige. Siden købte Jens Østergård Lavritsen sønnens militærpas, og så var Lavrits fri og kunne rejse hjem. Kort efter købte faderen sin gård af Ellen Ton og blev selvejer.

Sønnen må vel have fået skøde på gården, thi 15. marts 1792 blev han »trolovet i sit eget hus« med en pige fra Sjørring, og de holdt bryllup samme år den 30. marts. Det ligger nær at antage, at forbindelsen mellem de to unge stammede fra før mandens flugt og at pigen i Sjørring trofast har ventet på den landflygtige ungersvend.

To år i forvejen var stavnsbåndet bleven løst, og snart kom udskiftningen. I Tilsted havde beboerne som andre steder »ager om ager«, det var det århundredgamle fællesskab, der nu skulle opløses. Gårdene havde hidtil ligget i en klynge i byen, og nu skulle de helst flyttes ud for at enhver kunne komme til at bo hensigtsmæssigt for sin jord. Men folk trykkede sig ved at forlade naboerne, og i Tilsted blev alle gårdene liggende, hvor de lå, også Lavrits Kristensens.

Som følge heraf fik hver gård en mark, der var smal nærmest ved gården og bredere ud efter bygrænsen, Lavrits fik mark mod både øst og vest og desuden en længere borte liggende lod, på hvilken der senere blev bygget en gård. Og grunden til at Lavrits fik denne lod var lidt mærkelig.

Han havde som nævnt passet hingste i sin

udlændighedstid, og det ønskede han at blive ved med i hjemmet. Da den noget afsides liggende udmark efter hans mening egnede sig godt til at græsse hingste på, forlangte han den ved udskiftningen, og han fik den. At hans hingstehold har været påskønnet fremgår af, at regeringen tildelte ham en sølvmedalje som anerkendelse. Lavrits måtte vælge mellem denne og et pengebeløb – otte specier – og han var ærekær nok til at vælge medaljen.

Engang forsvandt medaljen pludselig fra gården. Det viste sig, at en ældre, halvfjollet pige, der samlede på pæne, blanke genstande, havde nappet den og gemt den i et stendige sammen med glasskår og andre ting, hun havde samlet. Her blev den en tid senere fundet.

Det forhold, at hingsten stod tøjret så afsides, gav anledning til, at nogle bønder i smug fandt på at føre deres øg til hingsten om natten, men det opdagede Lavrits, og så lod han hingsten forsyne med en lænke med lås om forbenene. Denne lænke blev længe gemt i gården sammen med medaljen.

*

Kammerherre Fønss, den sidste herremand på Todbøl, levede omkring begyndelsen af forrige århundrede, og han havde fæstegods i Silstrup. 1801 solgte han gården Østergård til Jens Østergård, som havde den i fæste, og gården gik senere i arv i slægten.

Samme herremand havde en kusk ved navn Mads, som jævnlig kørte til Thisted i sin husbonds ærinde. Ved en sådan lejlighed var Mads bleven noget beskænket, og folk, som han var sammen med, var noget betænkelige ved at lade ham køre hjem i nattens mørke og ad datidens dårlige veje. Men Mads forsikrede, at han kendte vejen så godt, at han kunne gøre turen med tilbundne øjne.

Men galt gik det alligevel. Vejen mod Todbøl gik den gang øst om Bavnehøj i Tilsted – mellem byen og den nuværende Oddesund landevej – over Tviskær, hvor Mads styrede skuden ud i et vandfyldt hul. Vognen blev i

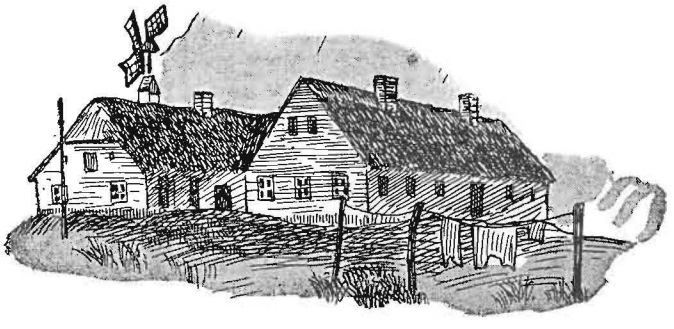

hullet, men hestene sled sig løs og stod næste dags morgen i Lavrits Kristensens gård. Mads var bleven på valen, han var druknet, og vandhullet kom siden til at bære navnet »Mads kusks hul«.

*

I en gård i Tilsted, som tidligere hed annekshgården og hørte til præsteembedet i Thisted, boede i den katolske tid en særlig præst for Tilsted. Det er kendt, at præsterne dengang ikke måtte gifte sig, og det vides også, at de ikke så sjældent havde »kærester«. Præsten i Tilsted besøgte i smug en pige på gården Nordentoft, men hans avlskarl Gunner, der også havde et godt øje til samme pige, syntes ikke om, at præsten gik ham i bedene og ville give ham en advarsel.

En nat, da præsten styrede kursen sydpå, kom Gunner ham i møde med et hvidt lagen

svøbt om sig. Han mente, at han ved sådan at agere spøgelse kunne jage skræk i præsten. Men fatter lod sig ikke kyse – han havde formentlig gået i den sorte skole og lært at behandle gengangere, og da karlen ikke svarede på tilråb, begyndte præsten at mane ham i jorden.

Så gav Gunner sig til kende, men præsten svarede, at det nu var for sent.

– Nu kunne jeg ikke hjælpe dig mere, om du så var min kødelige bror, sagde han, og snart var karlen manet helt ned i jorden.

Siden blev der gravet efter den forsvundne karl, men han blev vist ikke fundet. Men huller efter gravningen var synlige i lange tider, og der var et sådant spøgeri omkring dem, at folk var bange for at færdes der. Stedet skal ifølge overleveringen være vestenden af gården Østergårds mark »Fil« i Silstrup, hvor der nu er et husmandssted.

*

En forlængst udjævnet gravhøj nord for den tidligere præstegård i Tilsted og vest for Oddesundvejen hed Stejlehøj. Dette navn havde den nok fået efter en trist tildragelse. En pige i Dragsbæk havde ombragt sit barn og hun blev henrettet (stejlet) på denne høj.

Min hjemmelsmand, der ved århundredskiftet var en gammel mand, fortalte, at han en gang med en karls hjælp tog sig for at grave i højen, og i dens øverste del fandt de et velbevaret kranium af et menneske, formentlig den henrettede pige. Fundet gjorde et uhyggeligt indtryk på dem, og de lovede sig selv ikke mere at grave på slige steder.

*

Til gården Søndergård i Tilsted er knyttet et sagn om, at den velstand, der så længe nogen kan mindes har rådet i gården, hidrørte fra følgende tildragelse:

Da gårdens tjenestepige en dag havde travlt med at bage og var ved at tage brød af ovnen, kom en rytter til gården, og han kom gående ind gennem bryggerset med en hund efter sig. Pigen gav hunden en kage, og foranlediget ved denne venlighed over for hunden sagde rytteren, at der aldrig mere skulle blive fattigdom i Søndergård. Da han atter red bort, lod han sin hest tabe en guldsko.

P. P. SMIDT

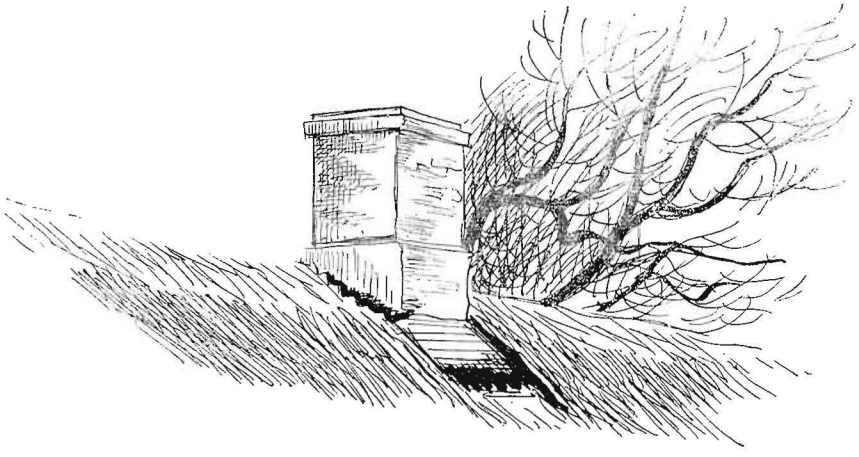

EN STÆRK THYBO

J. Nielsen-Jexen

FOLKETINGSMAND lærer Jens Nielsen-Jexen (Skjoldelevkredsen 1895–1906) – fader til afdøde trafikassistent i Thisted og senere stationsforstander i Hørdum Nielsen-Jexen – fortalte i sin tid følgende træk om en stærk thybo:

I en landsby i nærheden af godset Frijsenborg ved Hammel boede i min ungdom en thybo ved navn Kristen Søe eller »Stærk Kræn Søe«, som han almindeligvis blev kaldt. Om denne mands usædvanlige kræfter fortaltes en mængde småtræk, og af disse skal jeg fremdrage nogle af de mest karakteristiske.

Som de fleste stærke mænd var Kristen Søe meget rolig og sindig – i al sin færd, og han var så godmodig, at han ikke gjorde en kat, endsige noget menneske fortræd. I modsætning til manden var hans kone lille og spinkel, meget ilter og hidsig af sind. Undertiden kunne hun endda blive så gal i skralden, at hun langede manden en regulær lussing. Men Kristen tog stilfærdigt mod uvejret og nøjedes som regel med at sige sådan noget som: Gjow de it undt i di håend, bette Kjesten?

Kristen Søe havde som soldat stået ved hestgarden, og her blev hans styrke også til en ren fabel. En gang, da der var parade, måtte han stille om med sin hest, fordi dens hove ikke var pudset fint nok for den inspicerende officer. Næste gang Kristen skulle til parade, tog han hesten på nakken og bar den hen på paradepladsen til måbende forbavselse for både officererne og alle andre, der så det. Da paraden var endt, tog Kristen igen hesten på skuldrene og bar den hjem i stalden.

Mens han lå ved hestgården, kom nogle fornemme englændere til København, og den ene af dem havde en tjener, en ren kæmpe, der efter sin herres mening ikke havde sin lige i styrke. En gang var disse englændere i selskab med nogle af hestgardens officerer. Her blev der pralet af den engelske tjeners styrke, man mente ikke det ville være muligt for nogen af hestgardisterne, der alle var høje, kraftige mænd, at slå ham ud i brydekamp. Officererne sendte så bud efter Kristen Søe. De to kæmper blev forestillet for hinanden, og Kristen Søe blev spurgt, om han turde påtage sig at brydes med den stærke englænder. Jo, det mente Kristen da nok han kunne gå med til. Der blev så fastsat en dag for kampen, og der blev indgået væddemål om dens udfald.

Kristen Søe ønskede at afgøre slaget med et rigtigt livtag, men englænderen, der var smidig og gesvindt, ville ikke tage livtag, men gav Kristen det ene stød og puf efter det andet, snart med næverne og snart med fødderne, så det længe ikke var muligt for den sindige Kristen Søe at få hold eller tag på sin modstander. Efter en stunds forløb, udbrød Kristen Søe: Nej, såen æ vi missæl it wan te ed i Thy!

Englænderne var begyndt at hovere og mente, at deres landsmand nok skulle vinde sejren. Men omsider lykkedes det Kristen Søe at få rigtig fat på den smidige englænder, han løftede ham helt fra jorden, vendte ham i luften og gav ham et knæk i ryggen over sit ene lår. Så smed han englænderen et stykke hen ad jorden og sagde roligt: Ja, såen æ vi wan te ed i Thy!

Dermed var kampen afgjort, og Kristen Søe havde vundet. Officererne opfordrede ham til at lade sig uddanne som underofficer, så han kunne forblive ved hestgarden, men det ville han ikke indlade sig på.

Efter sin hjemkomst fik Kristen Søe så et

hus i nærheden af Frijsenborg, hvor han i mange år gjorde tjeneste som daglejer. Engang var en af gårdens køreheste bleven så urolig og umulig, når den skulle skoes, at ingen kunne eller turde holde dens ben op, mens smeden skoede den. Greven sendte så en dag bud efter Kristen Sø og spurgte, om han turde påtage sig at holde hestens ben op.

Jo, det turde Kristen nok, når greven selv ville indestå for hesten. Kristen ville ikke bagefter have noget vrøvl, hvis hesten tog skade. Greven indestod for hesten, og man gik i gang med skoningen. Efter megen besvær fik Kristen fat i hestens ben og klemte det godt ind mod sin hofte. Hesten skabte sig gal, sparkede og rykkede for at få sit ben fri. Men Kristen stod fast, og han holdt hestens ben som i en skruestik, så enden blev, at hestens lår blev rykket af led, så den måtte skydes.

Et forår havde Kristen påtaget sig at pumpe en mergelgrav på Frijsenborgs marker tør. Der blev anbragt en lang træpumpe med den ene ende ned i vandet, og Kristen begyndte at pumpe. Han syntes efter en tids forløb, at det blev til alt for lidt, og så fik han lavet sig en slags sæk af vandtæt stof. Sækkens munding fastgjorde han til en jernring, der igen blev fæstnet til et stærkt skaft. Det blev altså til en slags brejle eller en tørvekeks, som man dengang brugte ved tørveæltning. Med denne øser kunne Kristen tage 2–3 spande vand ad gangen, og så fik han snart mergelgraven tømt.

En vinter var Kristens kartofler sluppet for tidligt op. Da han havde fået at vide, at der var kartofler til salg i et nabosogn, gik han derhen en søndag formiddag. Han kunne godt købe kartofler, men manden spurgte, hvorledes han ville få dem hjem.

– Æ wel pinnede da bær dem hjem, sagde Kristen.

– Bære dem – udbrød manden forbavset –, du har jo en hel mil hjem!

– Ja, de ska nok sæed, sagde Kristen.

– Ja, kan du bære en tønde kartofler herfra til dit hjem, så vil jeg forære dig kartoflerne.

– De æ så møj godt, sagde Kristen, men æ wel for ræjsten da godt ha 12 skæpper (halvanden tønde), hvis æ ka fo dem te den pris!

– Ja, du må minsandten tage så mange du vil og kan bære herfra, sagde manden.

Kristen Søe fik så kartoflerne målt op i to sække, seks skæpper i hver, tog en på hver skulder og bar dem hjem. Der sagdes, at han kun hvilede en enkelt gang undervejs.

Kristen ville aldrig selv indrømme, at han havde særlig store kræfter, men, sagde han, han havde en broder, der var meget stærk. Denne broder var nok også endnu stærkere end Kristen. Det fortælles, at da broderen engang var på besøg hos Kristen, prøvede de mange forskellige ting for at få afgjort, hvem af dem der var den stærkeste, men de kunne ikke gøre hinanden noget. Tilsidst skulle de prøve at trække en plov i grønjord. De gik begge til hamlen, og de trak også ploven, indtil den løb på en stor sten, så de ikke kunne komme videre. Men da de blev ved at trække, satte broderen Kristen Søe i hammel, og dermed var det godtgjort, at broderen havde de fleste kræfter.

Wor ejen Serkus

En Par Grynt om, hwans vi saante goe aa lawwer

Vi håed en Gång en Masse Sperrituskrower her i Thy,
å di håd wal it just hwerjen den ollerpænest Ry,
men i djer Flasker bløw der da omsier såt en Told –
å så wa ed forbi – di fæk it flie Ponser sold.

Den såd jo fåst i manne Oer, den her gue Prop,
men etterhåen så gik en løs – tesidst så røeg en op.
Da Larsen, ham æ Hørdumdejn, han håd wor Ejn forladt,
begynd de hiele å go skjæw, ja, de bløw ilde fat.

No goe de hiele jo it længer etter Larsens Pieb,
å så foe vi jo Krower ijen, ja osse po en Strieb.
No er vi kommen godt i Gång, å så foe vi wal flie –
de er nøj konstig Serkus, som de goer op å nie.

Vi håe jawnhen godt mæ Pængg – ja, nue a wos da –
å såen nue Tusind Kroner er osse råer å ha,
men der ka wær lidt Døww we de, ja, de ka snåer it fejl,
fu vi hå osse Skidtfolk mæ nue gremme långe Nejll.

Jen ska pas o si Såger, ja, æ Pængg ska gjemmes væk,
å de ka slet it gjør ed mæ å pott dem i en Sæk,
nej, di ska i en Huel så stue, lånt nie i æ Jowr,
fu der kan ingen find dem – de er da nøj, vi trowr.

Men skywl æ Midler olt fu godt, de ka no heller it goe,
de mått han sandd den ajn Dåe en Mand her østerpoe.
Tøl Tusind Kroner håd han lisse stell i æ Jowr potted hen,
å de wa we å go ham poe å find æ Pængg ijen.

Å wæe Kommunekassierer er nok ingen »Rosendans« –
i Sønderhoe å Hørste wel ingen hå æ Tjans,
å no goer Folk å tenker: Når de er såen fat,
så blywe vi walsajtens så dejlig fri fu Skat!

Ka Hanstholm Havn blyw færre såen om en jawn Oestie?
Ja, de wild jo wær dejlig, de ku vi rejtig lie,
men der er møj, der dreller – jen mo wal trow, de goer
såen vi mo gi wos Ståen ino en par-tri Oer.

Så falder der wal Bøder – de ka blyw manne Pængg –
de ku wal goe så konstig, de ku wal wåer så læng,
te Statens Millioner di ku wend hjem ijen –
så håe en Havn vi gratis – hwans sejer I te den?

*

I Thisteds østerkant der bor
en hel del gode folk, der tror,
at de skal stedbørns rolle spille,
og det er ilde,
hvis slig en rolle man skal spille.

De har en silo grim og høj,
det støver, og det laver støj
ved nat, når alt sku' være stille,
og det er ilde,
når natten ej er tyst og stille.

Og der er Synopal med kridt,
der støver og gør alting hvidt,
så sort fra hvidt man ej kan skille,
og det er ilde,
når farverne man ej kan skille.

Man hørte klageråb fra øst,
men ingen kunne bringe trøst,
hvor gerne de end trøste ville,
og det er ilde,
når ej man evned, hvad man ville.

Men nu blir der jo slået et slag,
mod byens råd man rejser sag –
man skal dem ej på næsen spille,
nej, det er ilde,
hvis man vil folk på næsen spille.

Ja, støv og larm og kridt og røg
og cirkus og proceshalløj
kan gøre folk så næsten vilde,
og det er ilde,
hvis folk går hen og bliver vilde.

*

Æ Skotøw de er dyer, æ Priser goer i Sky,
de er en Kapitål, hvis jen ska ha nøj ny –
men jen ka godt fo Støwler, der koster it en Snus –
en Mand i Thy hå funden en rejti gue Fidus.

Han lånt en venstre-støvl i en Skomagers Butik –
han soe så skikle ued, men da æ Swend han gik,
så lånt han i en ajen Biks jen te den hywer Fued,
så håd han gratis Gakker – ja, sikke da en Rued!

Æ Feskere i Agger di savner jo en Havn,
ku di fo jen we Krek, så wa de en swære Gavn,
men di foe nok it Held te å trækk de i Land –
æ Feskeriminister wel nok it wær Julemand.

I Vorupør der brand en Hus mæ Fut den ajen Dåe,
ja, de gik osse rejtig stærk, de hiele fytted åe,
å de wa Skåe, de war ed da, men de war særlig trist,
te hvis æ Hus i Grunden war, de wa der ingen, der vidst.

En Mjælkekusk mæ Traktor han kam lidt gal astej,
han tøt hans Nommerplåder di sod så fæl i Wej,
hans Kjørsel gik møj bejjer, når han skrued æ Plåder åe –
men æ Polliti er tångnem – de ku di it forstå.

En Opløwels er ed fue wos å stå po Bulbjerres Top
å si ud øwer Land å Haw – der ska vi jawnle op,
hvis vi da altså it ska goe – fu de er no wor Skræk,
å hvis vi it ka biel te Tops, så holder vi wos væk.

Men oll den Kyeren lier æ Kletwæsenfolk jo it,
di prøwed poe aa spærr æ Vej mæ stue Stien å Skidt,
men der kam di da gal astej, djer Stien dem mått di fløtt –
di wild, te vi sku broeg wor Bien – de er de wærst, vi længg hå høt!

Æ Folk på Thyholm di håer ed skjøn, de løwer nøj så fri,
men de ka træef te jen a dem goer hen å plomper i –
te Kyerkort er nødvendig, når jen sedder we en Rat,
de aned en Thyholmbo it – såen jen håd han oller hat.

Ja, der er møj å skryw om, hvis jen ku fo ed fram,
wor ejen gammel Serkus foe jawnle ny Program.
Æ Wejle håe jo drelt wos, men vi håer ed skjøn ilywl,
å no wel vi da hoeb hverjen, vi foe en fredle Ywl.

PETER FIDUS

Dagbogsnotitser
om begivenheder her

OG ÅRENE DE RULLE...

på egnen
i det sidste år

1964

Oktober

1. Ved et møde i Frøstrup drøftes en plan om opførelse af et hotel på Bulbjerg.
2. Den 15-årige Kaj Brogaard, Hundborg, afgår ved døden som følge af en færdselsulykke i Hundborg.
5. Den 74-årige bogbindermester J. Bjørnstrup, Thisted, afgår ved døden som følge af en færdselsulykke i Thisted.
6. Vestervig-Agger kommune køber 24 tdr. bygsdl. for at udlægge det som industriareal.
7. I Vestervig-Agger sogneråd vedtages det med 5 st. mod 4 at anbefale beværterbevilling til Agger badehotel.
9. Hotel Phønix i Thisted ødelægges næsten totalt ved en voldsom brand, og den 17-årige køkkenpige Irma Viola Kjærgaard fra Taabbel omkommer ved branden.
13. Til skoleinspektør i Bedsted udnævnes viceskoleinspektør J. Kr. Kristensen, Østervraa.
16. Flyveren Kastrup Jensen, Aalborg, opretter taxaflyvning mellem Thisted og København.
17. Som frimenighedspræst i Klim antages hjælpepræst ved Holmens kirke i København Bent Lumholt fra 1. december.
19. Nationalmusæet meddeler, at Skjoldborg mølle er fredet.
20. Faddersbøl skole sælges for 35.000 kr. til keramiker Frydendahl, København.
21. Thisted andelssvineslagteri havde 1963–64 et overskud af 4.326.000 kr. og efterbetaler 34 øre pr. kg.
22. Den 33-årige arbejdsmand Robert Christensen, Agger, mister livet ved en færdselsulykke i Oksenbøl.
23. Sydthy andelssvineslagteri har et overskud af 1.895.000 kr. og efterbetaler 34 øre pr. kg.
28. Landsnævnet for fragt- og rutebiler giver rutebilejer H. Thinggaard, Aalborg, koncession på en ny bilrute Hanstholm–Frederikshavn.
29. I Tilsted stiftes en foredragsforening.
30. I Vestervig–Agger har ingen ønsket afstemning om Agger badehotel, som derefter vil få beværterbevilling.
    I Thisted indvies sygehusenes centralvaskeri, der har kostet 2,2 mill. kr.

November

1. Til sognepræst for Kettrup–Gøttrup udnævnes pastor Jens E. Christensen, Taars.
2. Den 59-årige arbejdsmand Holger M. Larsen, Krik, afgår ved døden som følge af kvæstelser ved en bilpåkørsel i Oksenbøl.
3. I Hanstholm stiftes en Rotaryklub med gas- og vandmester M. Svenningsen som præsident.
5. Snedsted missionshus fejrer 75 års jubilæum.
8. Den 73-årige murermester Kr. Pedersen, Heltborg, afgår ved døden som følge af kvæstelser ved en færdselsulykke i Heltborg.
11. Skyum-Hørdum sogneråd nægter at anbefale beværterbevilling til Hørdum kro.
12. Sognerådene i Hurup og Visby-Heltborg indgår en overenskomst om undervisning i Hurup af realskoleelever fra Visby-Heltborg.
14. Regnskabssektionen Nordthy opgør landbrugets forrentningsprocent til 6,2 mod 3,6 året før.
16. Sydthy regnskabsforening opgør forrentningsprocenten til 9,1 mod 2,4 året før.
17. Til førstelærer ved Tømmerby centralskole kaldes førstelærer Kaj Rødding Gori, Herborg, fra 1. december.
18. Landvindingsarbejdet i Tagmarken ved Hunstrup afsluttes. Der er indvundet 783 ha land, udgifterne blev 1.747.000 kr.

19. Ministeriet meddeler godkendelse af høreklinikken, der er oprettet på centralsygehuset i Thisted.
23. Forrentningsprocenten for husmandsbruget i Sydthy opgøres til 4,1 mod 2,8 året før.
25. Pastor H. S. Prahl, Kollerup, beskikkes til sognepræst for Sct. Jørgens menighed i Svendborg.
27. Gettrup andelsmejeris generalforsamling forkaster et forslag om at sælge mejeriet til privatdrift.
29. Sydthy andelssvineslagteri modtog i det sidste år 80.116 svin, en fremgang med 10 pct.
30. November måned var mild og regnfuld, 71,1 mm nedbør mod normalt 51 mm.

December

1. Flyveruten Sennels–København benyttes livligt, og der sættes nu yderligere en maskine ind.
2. Landboforeningen Nordthy vælger gdr. Poul Karlshøj, Kjelstrup, til formand.
3. Hassing–Refs herreders smedemesterforening fejrer 50 års jubilæum ved en fest i Morup mølle.
4. I Skyum–Hørdum kommune ønsker 429 beboere kommuneafstemning om eventuel spiritusbevilling til Hørdum kro.
6. Den 49-årige fiskeskipper Alfred Jensen, Agger, mister livet ved at blive trukket udenbords under fiskeri ved Thyborøn.
7. Den 61-årige skovarbejder Chr. Gregersen, Tved, mister livet ved en færdselsulykke i Tved.
8. Fiskerskipper Arthur Harbo, Hirtshals, tidl. Hansted, drukner ved kutterforlis ud for Hirtshals havn.
   En hård storm går hen over egnen og anretter en del skader.
10. Hassing skole sælges til Johs. Fink, Hassing, for 30.000 kr.
11. Det engelske firma Seismograph service, London, indleder seismografiske undersøgelser på Mors for om muligt at finde olie.
12. Hanstholm sogneråd beslutter at nedlægge Vigsø skole.
15. Vestergades brugsforening forkaster for anden gang et forslag om at bygge supermarked i samarbejde med Thisted arbejderforening.
16. Thisted amtsråd går ind for opførelsen af et plejehjem til ca. 5 mill. kr. ved Thisted sygehus.
17. Fiskeriministeriet afslår at yde støtte til en fiskerihavn ved Krik.
   Pastor Herluf Sørensen, Tømmerby-Lild, beskikkes til sognepræst for Harring-Stagstup.
19. Udbygningerne til gården Over Astrup ved Hurup, tilh. Mads Jensen, nedbrænder som følge af kortslutning. Nogle svin og kreaturer indebrænder, og der brænder 1500 tdr. korn.
   Udlængerne til Vagn Jensens gård i Vesterby ved Vestervig nedbrænder som følge af kortslutning. Også her gik nogle svin og kreaturer tabt.
25. Efter mildt og ret smukt vejr i december kom juleaften med lidt regn. Julenat satte let frost ind med lidt snefald.
28. Frostvejret holdt sig i juledagene, vejret var særdeles smukt med solskin.
29. Vinterens første ismelding kommer fra Aggersund, men endnu er skibsfarten ikke generet.
30. Udlængerne til Vagn Bruuns gård i Hundborg nedbrænder, men intet levende indebrænder. Brandårsagen var optøning af vandrør ved elektricitet.
31. Året 1964 rinder ud i ret mildt vejr med temperatur omkring frysepunktet. Nytårsaften bragte nogle regnbyger.
   Året bragte her på egnen omkring 775 mm nedbør, 145 mere end normalt. I december måltes 130 mm mod normalt 59. Årets højeste temperatur 25,6 graders varme, måltes 28. august, og den laveste, 9,2 graders frost, den 29. december.

1965

Januar

4. Thisted andelssvineslagteri slagtede i 1964 ialt 185.269 svin, en stigning med 8,7 pct. fra året før.
5. Havneudvalget i Vestervig vedtager at fortsætte arbejdet for en fiskerihavn i Krik.
6. Ved kommuneafstemning om spiritusbevilling til Hørdum kro afgives 396 st. for bevillingen og 279 st. imod. 73 pct. af vælgerne afgav stemme.
10. I Hundborg holdes udsendelsesfest for missionær Gerda Kobberø, der rejser til Øst Jeypore i Indien.
11. Uddeler J. H. Jensen, Lild, antages fra 1. januar som uddeler i Serritslev brugsforening ved Brønderslev.
12. Ved et bilsammenstød på landevejen mellem Østerild og Bjerget bliver den 22-årige Per Ove Andersen, Kongens Lyngby, dræbt.
14. En hård storm raser over vestkysten, og der anrettes skader på mange bygninger.
16. Kollerup husmandsforening fejrer 60 års jubilæum ved en fest i Fjerritslev.
17. Den 19-årige Ragnhild Bisgaard fra Gjærsbøl, mister livet ved en drukneulykke i Fredericia havn.
18. Kriminaloverbetjent Thyssen, Fjerritslev, ansættes fra 1. februar som leder af kriminalpolitiet i Grindsted.
   I Hansted indvies den istandsatte Hanstholmhal ved en stor fest med ca. 1100 deltagere.
19. Missionær Johs. Engmark, Hørdum, forflyttes til Brædstrup.

25. Den 66-årige arbejdsmand Peder Kr. Enevoldsen, Snedsted, mister livet ved en færdselsulykke i Sundby.
26. Thisted byråd ansætter tandlæge Karen Marie Andersen, Thisted, som skoletandlæge.
27. Thyborønudvalget beslutter, at der ikke skal bygges dæmning ved Sallingsund.
Thisted landsogns kommune køber Anton Fogeds gård i Tingstrup for 258.000 kr. til byggegrunde.
30. Januar måned havde ret mildt vejr med kun lidt frost og nedbør.

Februar

7. Pastor Herluf Sørensen indsættes i embedet som sognepræst for Harring og Stagstrup.
10. Hundborg-Jannerup husmandsforening fejrer 50 års jubilæum ved en fest i forsamlingshuset.
14. Udlængerne til Martin Møllers gård i Fårtoft ved Thisted nedbrænder. Besætningen reddes.
17. Provisor Hans Kjærbølling Svennesen, Horsens, får bevilling til at drive Løveapoteket i Thisted.
18. Som kæmner i Kettrup-Gøttrup antages kst. kæmner i Lystrup ved Aarhus Jørgen Risgaard Eriksen i stedet for Jens Dahl, der flytter til Aalborg.
21. Udlængerne til Jens Smedegårds gård i Sundby nedbrænder. Kreaturer og svin reddes. Branden opstod ved en kværn i laden.
22. Nordthy regnskabssektion opgør forrentningsprocenten til 6,2 mod 3,6 forrige år.
22. Amtsmesterskabet i enkeltmandsturneringen i skak vindes af Bent Pedersen, Hvidbjerg.
23. Nors kro sælges af Chr. Vilsbøl til Chr. Brændgård Jensen, Gærup.
Klim søndre forsamlingshus sælges til nedrivning for 1150 kr.
26. Udlængerne til Knud Erik Larsens gård i Hundborg nedbrænder. Nogle kreaturer og svin indebrænder. Brandårsag: kortslutning.
27. Vinterens første snevanskeligheder forekommer med betydelig gene for trafikken.
Den 59-årige smedesvend Heinrich Høgh, Fjerritslev, mister livet ved en færdselsulykke i Fjerritslev.

Marts

2. Vinterens kulderekord forekom sidste nat. Der måltes her på egnen indtil 13 gr. frost.
3. Frosten vedvarer, og Jegindøbådene fryser inde i havnen. Der er isvanskeligheder i Vestlimfjorden.
Stalden til Ingv. Krogsgårds gård på Tømmerby mark nedbrænder. Ilden opstod i fyrkælderen.
4. Der har dannet sig pakis ved Oddesundbroen.
5. Fjerritslev andelssvineslagteri har i 1964 slagtet godt 60.000 svin og har et overskud af 1,5 mill. kr.
6. Til sognepræst i Hassing-Villerslev kaldes sognepræst John Haaber, Aalborg.
7. Issituationen er nu så småt i bedring.
Hvidbjerg v. å kirke tages i brug efter en istandsættelse.
8. Til uddeler i Klim brugsforening antages kommis Svend Meibom, Tommerup.
9. Hjardemål klit skole sælges for 100.000 kr. til Aage Madsen, Skive, der vil indrette skolen til vandrerhjem.
10. Den 20-årige gymnasieelev Søren Hedegård Sørensen, Hurup, mister livet ved at køre galt med en bil mellem Hurup og Vestervig.
11. Arup gamle skole sælges for 28.500 kr. til møbelfabrik.
12. Isbryderen »Goliath« gæster Thisted under oprydning i Vestlimfjordens is.
13. Socialministeriet godkender et revalideringsinstitut i Thisted.
16. En ret ondartet influenzaepidemi hærger egnen.
17. Konsulent Knud Haure-Petersen, Skjern, udnævnes til konsulent for særundervisningen i Thisted amt. Reservelæge Egon Jesting, Odense, ansættes som laboratorieoverlæge ved Thisted sygehus.
18. Drengekoret Wiener Sängerknaben giver koncert i Thisted.
21. Synopalfabrikken i Thisted standser driften på ubestemt tid grundet på for stor produktion.
Fiskerlejet Lyngby får omsider elektricitet.
Pastor John Haaber indsættes i embedet som sognepræst for Hassing og Villerslev.
22. Murernes fagforening i Fjerritslev fejrer 25 års jubilæum.
23. Kornsåningen er enkelte steder begyndt.
30. Ved kommuneafstemningen om Ydby kro afgives 416 ja til spiritusbevilling og 153 imod.

April

1. I Hurup holdes stiftende generalforsamling i »Huruphallen«.
3. Thisted amts gymnastikforening vedtager sammenslutning med de grundtvigske ungdomsforeninger.
4. Kornsåningen er i hovedsagen tilendebragt.
6. Thy højspændingsværk i Bedsted nedlægges som kraftcentral, og produktionen ophører.
7. Missionær Døør, Thisted, antages som indremissionær i Bjerringbro.
8. Til sognepræst for Tømmerby-Lild udnævnes sognepræst Johs. Sørensen, Hammelev-Enslev i Aarhus stift.

9. Venstres ungdom i Nordthy vælger Jørgen Foged Østergaard, Tingstrup, til formand.
12. Stald og lade til Chr. Larsens gård i Hillerslev nedbrænder. Ilden opstod ved en kværn i laden.
Svankjær telefoncentral nedlægges og går ind under Morup mølle.
16. Indbyggertallet i Thisted amt opgøres til 83.631 pr. januar 1965, en tilbagegang med 99 på et år.
19. Påskevejret var fugtigt og dårligt alle fire helligdage.
20. Den 80-årige Lave Andersen, Fjerritslev alderdomshjem, bliver dræbt ved på cykel at svinge ud foran en bil.
21. Den 8-årige Søren Kloster, Thisted, mister livet ved på cykel at tørne mod et hus på Hundborgvej.
23. Thisted amts dyrlægeforening fejrer 60 års jubilæum.
24. Det gamle vinfirma Wilh. Helstrup, Thisted, overtages af firmaet P. Weile & søn, Aalborg.
25. Den 17-årige mekanikerlærling Henning Christensen mister livet ved en bilulykke i Dragsbæk.
27. Den 16-årige landbrugsmedhjælper Allan Vegeberg, Ø. Vandet, bliver dræbt ved at en traktor vælter.
Hans Chr. Andersens hus i Tilsted nedbrænder totalt.
30. Ved Hanstholm havn udsættes den første af de store jernbetonkasser i østmolen, den vejede 430 tons.
April gav her på egnen ca. 60 mm nedbør mod normalt 40 mm.

Maj

1. Stationsforstander S. K. Jensen, Thisted, meddeles afsked på grund af alder fra udgangen af juli.
Johnsens rekreationshjem i Thisted genåbnes efter en ombygning til 350.000 kr.
4. Missionær Knud Vedelø, Hadsten, antages som missionær ved Indre mission i Hørdum.
5. Den 56-årige salgschef Carl Funder, Lille Værløse, bliver dræbt ved en bilulykke i Ydby.
6. Nordisk råds trafikudvalg holder møde på hotel Hanstholm.
11. Tilsted skoles elevforening stiftes.
Biografbevillingen i Hanstholm tildeles biografejer Chr. F. Frederiksen, Ølgod.
12. Morsingboforeningen i København køber ca. 20 tdr. land ved Sillerslev strand til sommehusbebyggelse.
14. Pastor S. Rosenquist indsættes i embedet som sognepræst for Kollerup-Hjortdal-Fjerritslev.
15. Uglev jernbanestation nedlægges fra 30. maj.
16. Skjoldborg kirke genindvies efter en omfattende restaurering.
17. 16 Uddevalla-husmødre ankommer på besøg hos Nordthy husholdningsforening.
Tømmerby-Lild sogneråd vedtager at nedlægge protest mod klitvæsenets spærring af kørevejen op på Bulbjerg.
22. Thisted amtsråd sender ministeriet detailprojekt for en færgeforbindelse ved Feggesund, overslag 1,3 mill. kr.
23. Bedsted kirke genåbnes efter en restaurering, der har taget 7 måneder.
24. Thisted amts fredningsnævn afsiger kendelse om fredning af Hanklit-Salgjerhøjområdet. Lodsejerne får 206.625 kr. i erstatning.
27. Pastor C. J. Wemmelund indsættes i embedet som sognepræst for Hundborg-Jannerup.
Pastor Johs. Sørensen indsættes i embedet som sognepræst for Tømmerby-Lild.
30. Udstillingen »Vor moderne tid« i Vildsund har haft 90.000 gæster.
31. Ved Hanstholm havn udsættes nr. 3 af de store sænkekasser.

Juni

1. Vestervig-Agger sogneråd vedtager at imødekomme 123 beboere i Agger, der har protesteret mod en plan om at nedlægge Agger skole.
Gården Store Todbøl sælges af Alfred Boesen til Harald Dahm, Sjørringvig.
2. Amtsvejinspektørforeningen for Danmark holder årsmøde i Hanstholm.
Under en udgravning ved Hurup kommuneskole støder man på rester af en jernalderby.
3. Thisted amts ungdoms- og gymnastikforening vælger lærer Henry Andersen, Thylands ungdomsskole, til formand.
Fabrikinspektør Heide-Jørgensen, Thisted, ansættes som fabrikinspektør i Vejle fra 1. juli.
6. Den nye kro i Sperring gl. skole åbnes.
8. Pinsevejret var det smukkeste i mange år med fint solskin begge dage.
Socialdemokratiet i Hurupkredsen opstiller skoleinspektør K. Foged-Pedersen, Struer, som kandidat til folketingsvalg.
9. Ved Hanstholm havn udsættes nr. 4 af de store sænkekasser.
12. En 2-årig datter af murer Søren Christensen, Gøttrup, bliver dræbt ved at løbe ud foran en bil.
14. Thisted teaterforening holder stiftende generalforsamling. Den har p. t. 470 medlemmer.
15. Sammenslutningen af afholdsorganisationer i Thisted amt vælger pantefoged Carl Nielsen, Nykøbing, til formand.
Udstillingen »Hanstholm byg 1965« besøgtes af ca.

15.000 gæster og gav et overskud af ca. 25.000 kr.

16. Den 38-årige støberiarbejder Andreas Ejsing Pedersen, mister livet ved en forbrændingsulykke på Trollhättan stålværk i Sverige. Han stammede fra Vibberstoft.

18. Andelshaverne i Gettrup mejeri vedtager med 45 st. mod 29 at sælge mejeriet til mejeribestyrer M. Oxlund for 150.000 kr.

20. Indremissionær Stinne Korsgaard Pedersen, Hurup, genudsendes ved en gudstjeneste i Hurup kirke til Øst Jeypore.

21. Den 35-årige fisker Niels Isaksen, Frøstrup, drukner under fiskeri ud for Hovsør.

20. I Stagstrup kirke indvies sygeplejerske Frederikke Vestergaard til missionærgerning inden for Sudanmissionen.

23. Trakfikkontrollør K.M. Pedersen, Thisted, udnævnes til stationsforstander i Thisted fra 1. august.

25. Dyrskuet i Hurup besøges trods regnbyger af ca. 4000 mennesker.

26. Jyllands samvirkende smedemesterforeninger holder to dages årsmøde i Thisted.

27. Thisted gæstes af ungdomsorkestre fra Skien og Uddevalla, og de giver koncerter sammen med Thistedgarden.

30. I Hurup indvies en nyopført lando-auktionshal.
Juni måned bragte 54 mm nedbør, 10 mm mere end det normale.

Juli

1. Trikotagefirmaet Kamp i Thisted fejrer 75 års jubilæum.
Pengeinstitutterne i Thisted går over til lørdagslukning.

4. Ved Vorupør drukner den 38-årige disponent Flemming Steen Pedersen, København, og hans 8-årige søn under lystfiskeri fra molen.
Hans Bakgaards 31. hjemstavnskoncert i Ydby finder sted i ret godt vejr og med henved 1000 deltagere.

5. Førstelærer Ankjær Pedersen, Poulstrup i Vendsyssel ansættes som medhjælper ved specialundervisningen i Thisted amt fra 1. august.

6. Thisted amts sognerådsforening afholder i Thisted et stort møde til drøftelse af eventuel kommunesammenlægning.

10. Centralforeningen af sygekasser i Thisted amt vælger opsynsmand Karl Knudsen, Fjerritslev, til formand.
Dyrskuet i Thisted finder sted i godt vejr og med ca. 11.000 gæster.

14. Ved Hanstholm havn udsættes nr. 4 af de store sænkekasser, som efter en tidligere udsætning måtte tages op igen.
Vildsund marked havde en tilførsel af godt 100 heste, og priserne var nedadgående.

16. Den 18-årige mekanikerlærling Mogens Andersen, Snedsted, mister livet ved på knallert at køre ind mod et tog i Snedsted.

18. I Vestervig og Frøstrup indvies nye stadionanlæg, der har kostet hhv. 172.000 og 35.000 kr.

20. Den senere tids varme sommervejr sætter varmerekord, godt 25 grader, her på egnen.

21. Ellen Madsen, Hjardemål, får afholdsbevilling til Hjardemål klit skole.

29. Ved en voldsom eksplosion i Vildsund kødfoderfabrik dræbes to arbejdere, den 45-årige Laur. Pedersen, Sundby Mors, og den 38-årige Carl Emil Andreasen, Sundby Thy, mens tre andre fik alvorlige forbrændinger.

August

3. Folketingets finansudvalg aflægger besøg ved Hanstholm havn.
Den 23-årige arbejdsmand Børge Falk Hansen, Ræhr, mister livet ved en færdselsulykke i Hansted.

5. Ved en generalforsamling i Thisted håndværkerforening stemmer 27 for at søge hotel »Aalborg« solgt, mens andre 27 stemmer imod.

10. En 14-årig tysk dreng, der var med sine forældre på ferieophold i Vorupør, mister livet ved at en høj klit skrider ned over ham.

14. En ung mand, konstabel Erik Lauritsen, Oksbøl, findes druknet i Thisted fiskerihavn, formentlig et ulykkestilfælde.

15. Høstarbejdet er sinket af regnfuldt vejr, men er nu ved at komme i gang.
Vestervig roklub vinder Danmarksmesterskab på Sorø sø.

16. På Snejstrup hede opstår en for omliggende arealer faretruende brand, men det lykkes at bekæmpe ilden.

17. En privatflyvemaskine fra Aalborg styrter ned ved Blidstrup på Mors, men de to ombordværende mænd slipper omtrent uskadte.
Ved kommuneafstemning i Vang-Tvorup afgives 206 st. for spiritusbevilling til Thylands feriehjem i Vang gl. skole o g kun 66 imod.

18. Andelsslagterierne i Thisted, Hurup og Nykøbing beslutter at nedlægge Vildsund kødfoderfabrik, der forleden blev ødelagt ved en eksplosion.

19. Liget af den 8-årige dreng fra København, der den 4. juli druknede ved Vorupørmolen, findes i skærgården ud for Gøteborg.

23. Thisted amtsråd og Thisted byråd køber grund ved Kronborgvej til plejehjem for kronisk syge.
25. Overtrafikassistent H. Horup, Fredericia, udnævnes til trafikkontrollør i Thisted.
26. Specialarbejderskolen i Thisted lejer lokaler i en nybygning ved Industrivej.
27. Sperring forsamlingshus sælges til Lars Chr. Pedersen, Sperring for 1500 kr.
Missionær-ægteparret P. Zacho og hustru, Brovst, ansættes fra 1. september ved Indre mission i Thisted.
29. Hjørring amtsråd afslår at gå med til en plan om sammenlægning af Haverslev-Bejstrup kommune med Fjerritslev.
30. Kriminaloverbetjent Gunnar Nissen, Hurup, udnævnes til kriminalassistent og leder af kriminalpolitiet i Hurup.

September

1. Telefoncentralerne i Hvidbjerg, Uglev, Jegindø og Lyngs bliver automatiseret.
3. I Thisted indvies en skoletandklinik.
6. Boreplatformen »Gine« ankommer til Hanstholm havn for at foretage bundundersøgelser.
10. Hanstholm sogneråd vedtager at garantere for et lån på 350.000 kr. til Hanstholm fjernvarmeanlæg.
15. Udlængerne til Chr. Jensbys landejendom i Klöv kær nedbrænder som følge af kortslutning.
17. I Bedsted startes en fritidsklub.
19. En ret hård storm anretter en del skader, bl. a. ved havneanlægget i Hanstholm og ved Agger havn.
20. Udlængerne til Niels Helligsø Munks gård i Nors nedbrænder som følge af gnister fra en traktor i laden.
23. En 12-årig søn af gdr. Erik Kronborg Kjær, Vust, afgår ved døden på Aarhus kommunehospital som følge af, at han i Vust blev påkørt af en lastbil.
24. Malerm. Viggo Hyldahl, Fjerritslev, udnævnes til kompagnichef for hjemmeværnet i Fjerritslev.
25. Frelsens hær i Thisted fylder 75 år.
28. Sallingsundbroudvalget anbefaler, at der bygges en ren vejbro over Sallingsund.
29. Læge P. Søgaard, Hvidbjerg, overtager hvervet som skolelæge i Sydthy.
30. Ved et møde i Fjerritslev enes repræsentanter for syv kommuner om at søge en sammenlægning tilvejebragt. Det er Fjerritslev, Vust, Thorup-Klim, Kettrup-Gøttrup, Hjortdal, Haverslev-Bejstrup og Skræm. De to sidstnævnte ligger i Hjørring amt, og man vil søge dem overført til Thisted amt.
Løveapoteket i Thisted fejrer 50 års jubilæum.
I Hurup oprettes en handelstandsforening.

Sparekassen for Thisted Amt

Oprettet 30. november 1829
Amtets største og ældste pengeinstitut
Filialer: Frøstrup, Vesløs, V. Vildsund, Nors, Hanstholm, Koldby og Sennels
Ekspeditionstid:
9.30–15.30,
fredag tillige 18.00–18.30,
lørdag lukket
Telefon 2300

Tal med os om opsparing med skattefordele

KOBBERUP HAR MALERIER

at vise Dem
– og andre fine ting til julegaver
dejligt norsk tintøj m. m.

Læg turen om ad Klitmøller og besøg udstillingen

Efter juleindkøbene

Thorstensens Konditori
v/ *H. Malling*
Vestergade 32 . Telefon 202

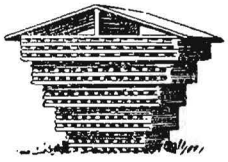

Chr. Sørensens Tømmerhandel
Aktieselskab . Thisted . Telefon 57 - 657

Største lager af alle
bygningsartikler
Eneforhandling af
INSULITE

RIO SKO

Vestergade 20 – Thisted – Telefon 599

På gensyn i forretningen!

Engelsk
BEKLÆDNINGS·MAGASIN
NYTORV · THISTED · TELF. 247-743

Julegaver SMUKKE TING I STORT UDVALG FINDER DE HOS *Julegaver*

KLARSKOV ANDERSEN, GULDSMED

Storegade 10. Telf. 1002 . Vestergade 25 . Telf. 540

Hilsen og god jul *Austin*

Svend Jørgensen . Telefon 970

Landbosparekassen

Frederiksgade 18
Telefon 2255

– lige ved byens største parkeringsplads

El-firmaet

Bjerre Christensen

v/ H. M. Mortensen

Telf. 248 – THISTED – Telf. 949

Vi ønsker Dem GLÆDELIG JUL

Velkommen til hygge og dejlig mad

Hotel »PHØNIX«

Telefon 863 . Thisted

Marius Sørensen

Juveler og guldsmed
Telefon 23

har det største udvalg i guld- og sølvvarer til JULEGAVER

Rosenbergs

farvehandel

v/ Richard Mønster

Brogade 1 . Thisted . Telefon 211

Besøg vor

Kunsthandel

Glarmester SVEND ODGÅRD

J. Chr. Johansens eftf.

Storegade 18 . Telefon 345

Forlang

RØNBJERG IS

– den skuffer ikke

Brugsen i centrum

Kontant betaling – billigere priser – og endda dividende

Thisted Arbejderforening

kør SIMCA

brug Ferguson

KJELD HØY A/S

aut. Nordisk Diesel-forhandler

Havnen, Thisted . Telefon 813 – 833

Angår det

brændsel

da:

A/S P. O. POULSEN

KUL
KOKS
BRIKETTER
OLIE

Dansk firma *Lokal kapital*

Vi fotograferer:

★ Pasfoto (1 min.)
★ Reklamefoto
★ Teknisk foto
★ Arkitektur-foto
★ Pressefoto
★ TV-foto
★ Selskabsfoto
★ Børnefoto i hjemmet
★ Foto af huse til lån
★ Luftfoto o.s.v.
★ - sort/hvid eller farve

Kort sagt - fotografering:

★ HVOR som helst
★ HVAD som helst
★ NAAR som helst

foto-magasinet
TELF. 911 STORETORV · THISTED

LYS SKABER HYGGE

Køb julegaven hos

Siwert & Korsfeldt

Telefon 664 og 1669 . Thisted

Stort udvalg i lysekroner, bordlamper, læselamper, lampetter og skærme samt elektriske varme- og kogeapparater.

KNUD MORTENSEN

Thisted værktøjsmagasin

Storegade 10 . Telefon 400 . Thisted

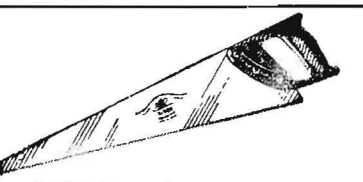

AMATØREN opnår PROFESSIONELLE resultater med SANDVIK 293

SANDVIK håndsav 293 er den ideelle sav for hobbyfolk. — Den er smal i spidsen og kan skære i kurver, finlandet og derfor velegnet til bløde isoleringsplader, masonite etc.

BRØD

FABRIKKEN'S

THISTED · TELF. 190

-en krumme bedre!

Sko

til alle

børnesko
damesko
herresko

hos

Aage V. Nielsen

Aagade 9 . Thisted

brdr. Whansen

elektro-installation

21 Telf. 375

— frisk og fin

Dragsbæk Margarinefabrik

CITY
FODTØJ
THISTED

Nyd livet i nyt tøj

HERREMAGASINET
Monopol
THISTED

De rigtige møbler –
de rigtige priser

Julegaver der glæder

Kom ind og se hvad vi har!

hele året, finder De let i vort store udvalg af møbler og tæpper i alle prisklasser.

Frøkjærs
MØBLER
THISTED · TLF. 466-467

Den Danske Landmandsbank

Aktieselskab

Thisted Afdeling

Telefon 88

Filialer i:

HANSTHOLM
Telefon 88

HUNDBORG
Telefon 515

TILSTED
Telefon 2188

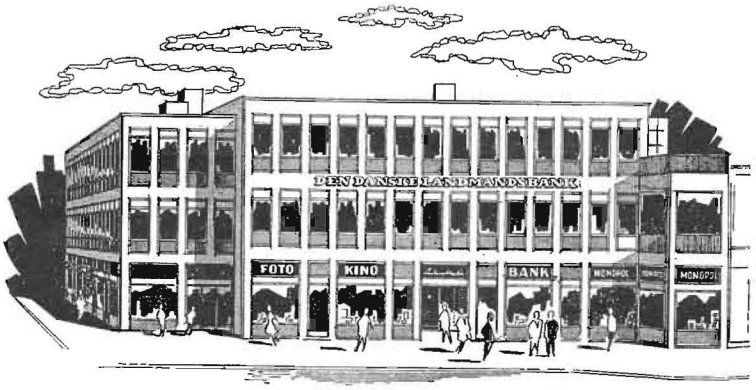

– den gode bankforbindelse

Nordjyllands største bolighus

hos Hvass

med Danmarks billigste priser

Calles konditori

CARL EJNAR JACOBSEN

Storegade 8 Telefon 160

HØJESTE UDMÆRKELSE NORDISK UDSTILLING 1898

FYLDE – VELSMAG – AROMA

Spangbergs kaffe

– en virkelig nydelse

FORLANG DEN HOS DERES KØBMAND!

SØLVMEDAILLE

HUSK: duge, dyner og udstyr finder De i et smukt udvalg hos

Gardin EKSPERTEN ERIK SCHARLING

Storegade 15 . Telefon 327

– stedet hvor man køber gardiner

Ost

i den rigtige smag

Kirkegårds **Viktualiehandel**

Frederiksgade 2 . Telefon 539

Kulør på tilværelsen...

Tapet og farver

fra

JENSEN og LANGBALLE

ØRA

Brændselsolie
Benzin
Smøreolie
Fast brændsel

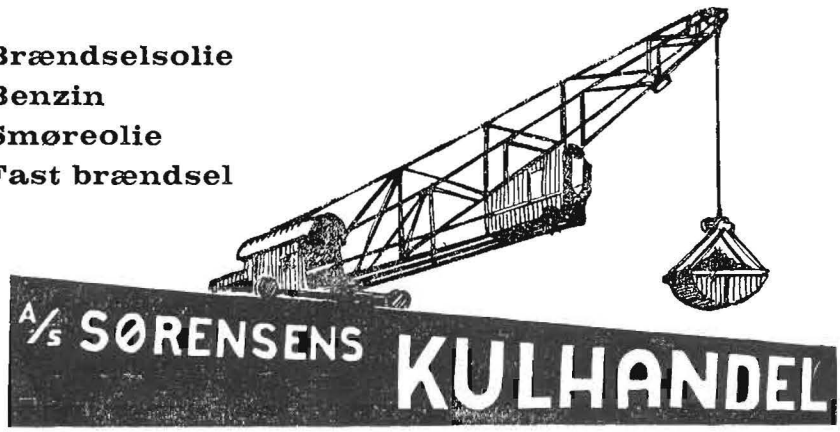

Kemisk rensning er en tillidssag -

Det er ikke blot det, at vi renser, nej, det er måden, vi gør det på!

Send Deres tøj til rensning hos os, vi garanterer for en virkelig 1. kl.s rensning og presning
Kvalitet for alle pengene –

DAMPFARVERIET
Storegade 21, Thisted . Tlf. 158

Prima oksekød - kalvekød og slagteriaffald

. . . . . samt alt i fersk, saltet eller røget flæsk, pålæg m. m. anbefales fra vort udsalg på Strandvejen. – Varerne bringes overalt

Altid 1. klasses varer tilvirket under statskontrol

Thisted Andels-Svineslagteri

Telefon 2333 Thisted

-der er gaver i

Vestergade 34 . Thisted . Telefon 536

Amtets
største og mest moderne
private vaskeri

VÅD VASK . TØRRET VASK . RULLEVASK . MANCHETTØJ

Udlejning af kitler, sengelinned, dækketøj og håndklæder til private, hoteller og institutioner

Klits
VASKERI

Dragsbækvej 45 . Telefon 363 . Thisted

Grundlagt 1931

Nu klinger julens toner

og De skulle se, hvad vi kan vise Dem af julegaveideer: fine musikinstrumenter, grammofonplader, noder m. m.

Thisted Musikhus
v/ Hans Rud. Christensen
Storegade 3, Thisted, tlf. 304 og 904

Fjernsyns- og radioapparater i bedste fabrikater

Thisted Bryghus

Gælder det køb af bil eller traktor:

THISTED MOTOR COMPAGNI A/S

TELEFON 1212 — *Autoriseret* Ford *forhandler* — THISTED

Husk Ford for fremtiden

Et centrum for ure og briller

ERIK NIELSEN
Storetorv . Thisted . Telefon 1032

Tøjet får vi i

Knuds HERREMAGASIN
Knud Imer Storegade 4
Thisted Tlf 1152

CENTRAL
BIBLIOTEKET
THISTED

-kvalitet i 3 etager...

LORENTZEN HAR DET HELE!

Textil til Dem og Deres

i gode kvaliteter til for

VI MØDES HOS

Lorentz

LOKAL
46.4 Jul i Thy
Thy
ex. 1 1965

Gaa med hvad De vil

naar blot det er rent

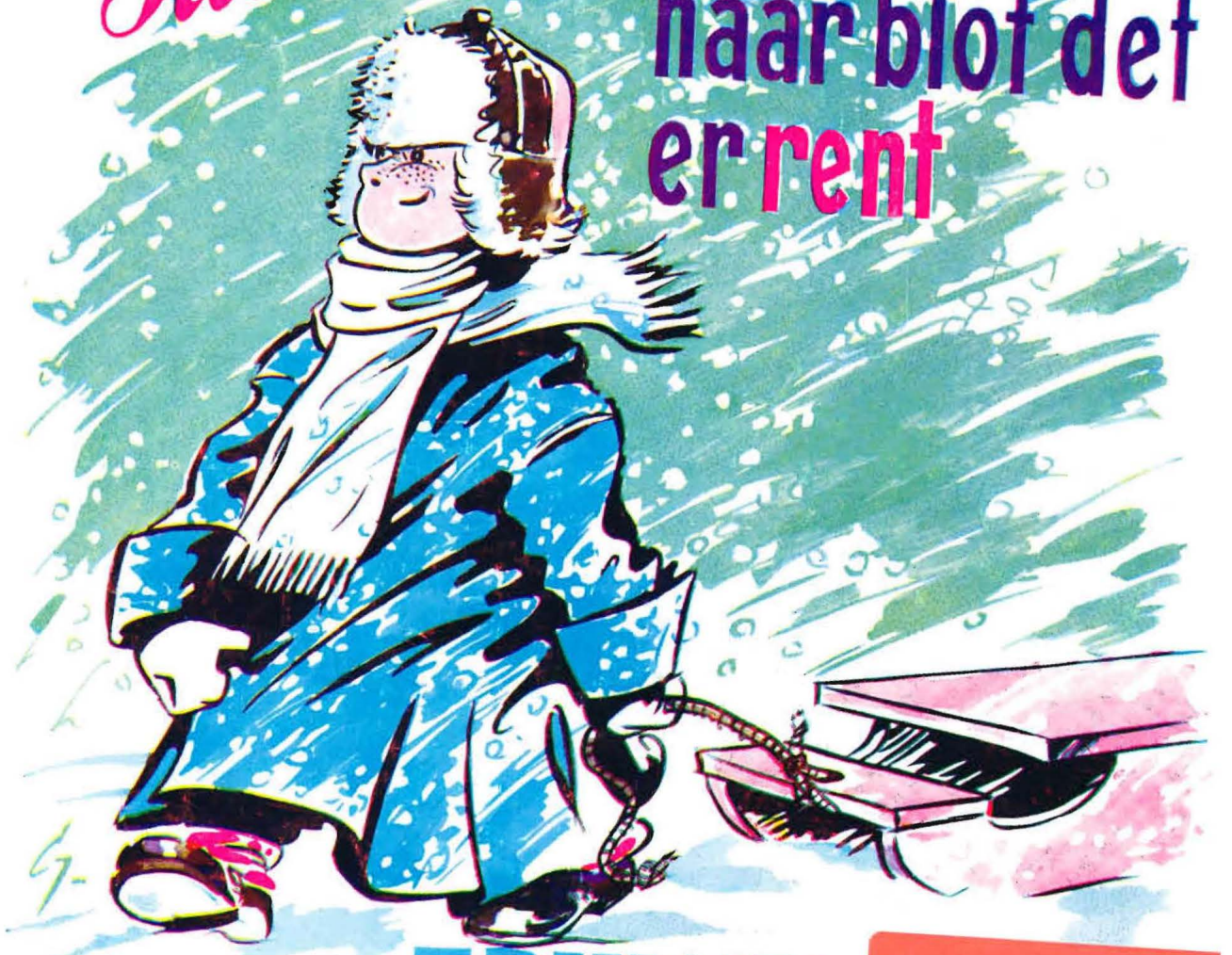

TRIKOHL

ikke til hjemlån

787 Thisted Bibliotek

VO 811308749

36. årgang 1966 36. årgang

TÆPPER FRA VÆG TIL VÆG I BREDE BANER

Vær pris- og kvalitetsbevidst, når De køber gulvtæpper. Hos SØNDERGAARD får De den bedste garanti, der findes: Hvis nogen kan sælge billigere, er det os – ellers betaler vi straks og med et smil differencen tilbage.

FLERE OG FLERE GÅR IND TIL

Chr. Søndergaard

TLF. 2200 **BYENS STORE TEXTILHUS**

JUL I THY

1966

36. ÅRGANG

ALVOR OG GAMMEN
VANDRE TILSAMMEN

UDGIVET OG REDIGERET AF C. BRUNSGAARD, THISTED

Udleveringslager til boghandlere udenfor Thisted amt:
Danske boghandleres kommissionsanstalt, København V

JUL I THY * 1966

36. ÅRGANG

*

Indhold

K. E. Thomsen: Julen 1966 3
Emanuel Henningsen: Mette Vognsen 4
C. Brunsgaard: Skillingsviser i Thy 15
C. Brunsgaard: Præsteaffærer i provisorietiden 17
En gammel havboremse 21
Astrid Ravnemose: Da Pier slagted æ Ywlgålt 22
Erik Bertelsen: Strømmen fri ved Thyborøn 24
C. Brunsgaard: Et krigstids-drama på Mors 25
J. Søborg: Limfjordslandet, digt 27
Kr. Krabbe: Til juletræ 4 gange på én aften 28
Skatten i Sjørring sø, et sagn 30
Aug. F. Schmidt: Den stærke mand i Kåstrup 31
Fra det gamle album, billeder 33
Gerda Hegnet Bach: Glimt fra Thy 41
Jacob von Thybo: Da der var kloge koner 42
P. Pedersen Nanda i Vang 44
Højmanden ved Bromølle, sagn 46
J. C. Nørhave Nielsen: Minder fra en politisk brydningstid 47
C. Brunsgaard: Fattighuspigen og hendes bejler 51
Spøgelses-koen i Hundborg, sagn 52
Peter Fidus: Wor ejen Serkus 53
Og årene de rulle, dagbogsblade for 1965–66 57

Forsidebillede: J. P. Jacobsens hus i Thisted, efter akvarel af Carl Lundblad.

Bidrag og billeder til næste års »Jul i Thy«
bedes sendt til udgiveren:
C. BRUNSGAARD
Nørreallé 35, Thisted, telefon 1754

Eftertryk uden aftale er ikke tilladt

Thisted Amtsbogtrykkeri

1966

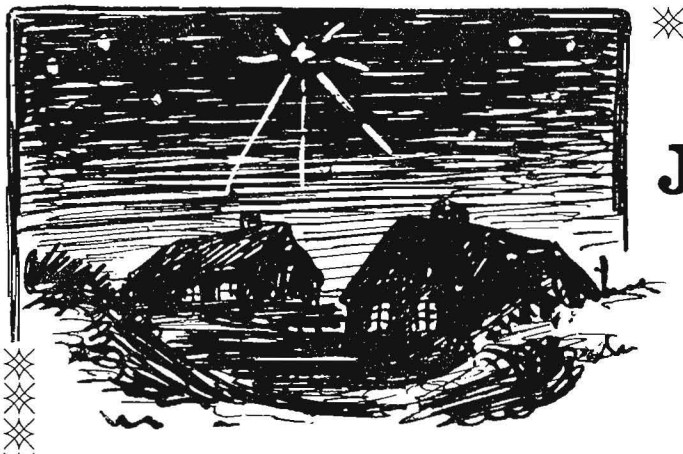

Jul i Thy 1966

Ved solhvervstide, når solen vender,
og dagen er stækket i begge ender,
når iskrystaller blænder min rude,
naturen ligger i hi derude,
da finder i skaberens ord vi trøst,
at evigt skal veksle med vår og høst.

Efter gammel skik og som gaveskjul
vi pynter en gran, for nu er det jul,
med lys og glimmer fra rod til top
søges barndommens stemning igen manet op,
og underet sker, både ung og gammel
i nuet og minderne her finder sammen.

Men stemningen falder, mens lysene brænder,
kun barnets øjne en stund de blænder,
det stirrer ind i dets funklende kerte,
kun salig er den enfoldige af hjerte,
og dansen om juletræet er kort –
alt inden nytår da kastes det bort.

Er julen da bare en smuk tradition
for nutid en dårskab og uden mission?
Nej, bag al dens forlorne tant og politur
udløses den dybeste længsel i menneskets natur,
der råbes fra tusinde læber i dag
en bøn om fred og Guds velbehag.

K. E. THOMSEN, Aalborg

METTE VOGNSEN

En kvindeskæbne fra Han herred

Af forfatteren Emanuel Henningsen

DET VAR ADSKILLIGE ÅR siden, de havde begyndt at inddæmme vejlerne i Vester Han herred. Engelske spekulanter med penge i skæppevis havde taget sagen i hånd og lod til at være fast besluttet på, at foretagendet skulle lykkes, koste så, hvad det koste ville. Arbejdet blev da også fremmet med al kraft uden hensyn til omkostningerne. Dampmaskiner blev anskaffet, kæmpesluser opført, og hundreder af hænder var travlt sysselsatte med at føre jord og sten til dæmningen, der skulle fravriste fjorden et areal på flere tusinder tønder land.

Der dannede sig ved sommertid derude ved vejlen en hel lille lejr, bestående af telte og meget primitive hytter af jord og græstørv, der ydede beskyttelse for den arbejdertrop, som lokket hertil af det stadige arbejde og den ualmindelig høje dagløn havde flokket sig sammen alle vegne fra. Det var for det meste unge, kraftige folk, der dannede kernen i arbejderflokken, thi betalte englænderne end godt for arbejdet, så fordrede de også, at folkene skulle tage fat, så det kunne mærkes.

Blandt teltene var der også et med beværtning for arbejderne. Det var et nødvendigt onde – nødvendigt fordi mange af folkene havde alt for langt til deres hjem, til at der kunne være tale om, at de kunne blive forsynede med mad og drikke hjemmefra, et onde, fordi beværtningen gav anledning til svir, sværm og slagsmål, samtidig med, at mangen flink arbejders gode fortjeneste blev temmelig illusorisk.

Og det var ikke den eneste mislige side, inddæmningsarbejdet havde at fremvise. Lokket af den gode fortjeneste lod mangen ung uformuende karl sig forlede til at stifte familie. På Holmegårds rimme øst for Bygholm, der hidtil havde ligget øde og ubeboet med sin halvt af lyng overgroede, stenede grund, over hvilken havet tydeligt nok i ældgammel tid havde væltet sine bølger, rejste den ene arbejderbolig sig efter den anden, opført af græstørv, limsten eller utilhugne kampesten tækket med lyng eller gammelt halm. Fra kommunens side så man på denne fremvoksende koloni med alt andet end milde øjne. Man forudså, at sognet inden føje tid ville have halvparten af disse familier på fattigvæsenet – om så halvparten kunne gøre det!

Endnu så dog alt ret lyst og strålende ud på den ca. en mil lange vej fra vejlen liggende rimme. Man byggede og byggede, unge folk flyttede til fra alle sider – men hvorledes ville det komme til at se ud, når vejlens inddæmning var lykkedes og arbejdet endt, eller når foretagendet ligesom det, der var påbegyndt en halv snes år i forvejen, blev ødelagt af fjordens højvande?

– Det bliver den pure elendighed fra ende

til anden, sagde sognerådets formand, da den nye koloni en gang kom på tale ved et sognerådsmøde. Vi bliver lige så overbegroede med fattiglemmer som en puddelhund med lopper!

Tiden viste, at hans mening ikke var så grumme langt fra at være den rigtige. Men som sagt: alt så endnu strålende og lyst ud på rimmen. Mens mændene var på arbejde, besøgte de unge koner hinanden, fik sig en hyggelig passiar ved en strikkestrømpe og en slant kaffe og længtes efter lørdag aften, da manden kunne ventes hjem med en velspækket pengepung. Søndagen helligedes så dyrkning af familielivet og små selskabelige sammenkomster, ved hvilke kaffen og brændevinen spillede en vigtig rolle.

*

Det var en lørdag aften ved solnedgang, at der lå fire børn, to drenge og to piger, nede i en grusgrav ved siden af vejen og legede. Pigerne var gået i kompagni om at bygge et palads af stene og grus. Drengene var sysselsatte på samme måde, men de byggede hver for sig. En tid gik arbejdet for sig i tavshed, men så rejste den yngste af pigerne sig, strøg de viltre gule lokker fra panden, så et par spillende, glansfulde øjne kom til syne, og udbrød:

– Stræb nu, Maren, at få haven færdig. Jeg vil lige se efter, hvor langt Ole og Anders er kommen!

Hun rystede sandet af sine skørter, så det stod som en røg om hende og sprang på sine brune, nøgne fødder hen til drengene. Hun var en nydelig lille unge, hvor pjaltet hun end var. Det nøddebrune ansigt med de strålende mørkeblå øjne, beskyggede med lange, bløde øjenvipper, de blødt rundede kinder og den friske røde mund, bag hvilken blændende hvide, skarpe tænder kom til syne, når hun lo – alt tilsammen ville have prydet en prinsesse, om så skulle være. Der var tilmed en naturlig ynde og lethed over hendes bevægelser, som harmonerede godt med hendes barnlige friske skønhed.

– Kom herhen, Mette, så skal du se, råbte en af drengene, en kluntet og fregnet fyr med et bredt, godmodigt ansigt. Nu har jeg fået stillet det hele an. Her er kohuset og her er svinestien, og her er loen.

– Nej, kom her, afbrød den anden, lidt yngre dreng, idet han tog huen af og tørrede panden med sit trøjeærme. Det er bare en smågård, Anders bygger, men her er en hel herregård med have og plantage ligesom ved Holmegård. Og her er hestestalden, tyve heste står derinde, den ene større end den anden.

– Men hvor er køerne? spurgte Mette og stillede sig nær op til bygningen, hvis omrids var anskueligtgjort ved hjælp af grus- og stendynger.

– Køerne! De er ude på marken, kan du vel nok begribe!

– Og røgteren?

– Han ligger der, svarede drengen og pegede på en stor sten, der lå noget til siden. Han har drukket sig fuld – der ligger trepægleflasken ved siden af ham, og nu er han falden i søvn.

– Det er løgn! udbrød Mette med pludselig frembrydende forbitrelse, og pludselig raslede hestestaldens bygningsmateriale ham om ørene for et kraftigt spark af pigens fod.

– Hvor tør du sige, at far drikker sig fuld!

– Jamen, det sagde jeg da ikke, indvendte drengen, halvt forbløffet og halvt vredt. Men om jeg også havde sagt det, så var det vel ikke bar løgn!

– Jo, det er, råbte den lille pige med stigende vrede, og atter sparkede hun brudstykker af herregården bort til alle sider. Far drikker sig ikke fuld, og du er en væmmelig knægt, der siger sådan noget!

Drengen stirrede et øjeblik på hendes ansigt, der var blodrødt af vrede, mens der formelig for lynstråler ud fra øjenvippernes mørke skygger og de små, brune hænder knyttede sig. Derpå sagde han, halvt kujoneret, mens han vendte sit ansigt bort til siden:

– Du er jo helt tåbelig!

De to andre børn trådte til for at mægle i striden, og Anders tog sindigt til orde:

– Ole snakkede jo slet ikke om din fader, Mette, hvordan kan du tage det så hidsigt?

– Jo, det var ham, han snakkede om, påstod pigen bestemt. Far var vel nok røgter på Holmegård i foråret, da han ikke var rask nok til at tage til vejlen.

Ja, men det var jo ikke Holmegård, han byggede, indvendte Anders forsonende, det var en helt anden herregård – var det ikke, Ole?

– Åh, jeg er da ligeglad, svarede Ole tvært. Vil Mette gøre sig gal, så lad hende det. Hun hører til en gal slægt, gør hun!

Det lod til, at den lille pige ville fare i hovedet på drengen, men hun betænkte sig, og idet hun trodsigt rystede sine gule lokker, vendte hun ham ryggen uden at svare et ord og gik op af grusgraven.

Da hun havde overskredet landevejen, gav hun sig til at løbe så hurtigt hendes rappe fødder kunne bære hende, og efter at være kommet så langt bort, at de andre børn ikke mere kunne se hende, kastede hun sig ned i lyngen og gav sig til at græde bitterligt.

Barnetårer er hurtigt tørrede, hedder det, og det er sandt. Men barnesorgen kan dog være tung og bitter som den voksnes, omend den hurtigere vejres hen. Og den sorg, som den lille pige i denne stund var opfyldt af, var så tung og bitter som nogen. Hun levede ikke under gode forhold derhjemme på rimmen. Fattigt og forsømt så hjemmet ud, når man så det udvendigt, og splid og ufred rådede indvendig, thi forældrene levede sammen som hund og kat.

Ole havde ingenlunde løjet, da han antydede, at pigens fader drak sig fuld. Han kunne uden at træde sandhedens grænser for nær have sagt det samme om hendes mor, og Mette vidste kun alt for godt, hvorledes forholdene var. Men at han, barndomsvennen, hvem hun havde knyttet sig inderligt til, havde hjerte til at sige det, da han dog vidste, at faderens kærlighed og hans godhed mod hende var det eneste, der lyste op for hende i det mørke og glædesløse hjem, det gjorde hende så bitterligt ondt. Og at han kunne sige det med sandhed, gjorde ikke hendes sorg mindre.

*

En stund græd Mette heftigt og lidenskabeligt, men tårerne tørredes lidt efter lidt. Hun gav sig til at plukke blomster af klokkelyngen og binde dem i kranse, indtil en lærke, der flagrede op fra en græstue, vakte hendes opmærksomhed. Efter nogen søgen fandt hun fuglens rede, hvorfra fire gulrandede næb straktes i vejret. Forsigtigt lod hun en finger glide hen over de dunklædte fugleungers hoveder, og så rejste hun sig og travede muntert hjemefter. Hun var kommen i tanker om, at det var lørdag aften, og at faderen snart ville komme hjem.

Springende over tuer og grøfter nåede hun hen i nærheden af huset, der lå lidt afsides fra de andre og øjensynligt var af ældre oprindelse. Det så næsten faldefærdigt ud, så slet vedligeholdt var det. Kalkpudset var faldet af væggene, taget var hullet og forrevet, en del af skorstenspiben var falden ned, og nogle ituslåede ruder var erstattet med påklistret papir. I et humoristisk anfald havde husets ejer stillet en stor sten op på hver ende af husmønningen, den ene havde en fjern lighed med en hund, den anden kunne ved hjælp af nogle tilsatte forpjuskede fjer til nød forestille en hane. Det var de eneste husdyr, Mettes fader holdt. Nu truede de med, på grund af mønningens mangelfulde tilstand, at falde ned og slå hovedet i stykker på en eller anden intetanende forbipasserende.

Mette fandt sin moder i færd med at lappe på en gammel kjole, der så lige så pjaltet og snavset ud som hun selv. Stuen var fattigt udstyret og i høj grad uordentlig. Gulvet havde næppe i mange dage været fejet. Moderens ansigt bar endnu spor af fordums skønhed, men ikke desmindre var hun en lidet tiltalende skikkelse.

– Hvor kommer du fra? spurgte moderen. Jeg har jo ikke set dig hele dagen.

– Du jog mig jo selv ud i morges, svarede Mette trodsigt.

– Det er ikke svar på, hvad jeg spurgte dig om. Hvor har du opholdt dig?

– Jeg har været nede ved Jens Kjeldgaards.

– Er du sulten?

– Nej, jeg fik min unnen (middagsmad) der, og Ole hentede en mellemmad til mig inden vi gik hen i grusgraven.

– Det er godt for dig, for vi har snart ikke mad i huset, og det lader ikke til, at din fader har hastværk med at komme hjem. Han ligger vel som sædvanlig og drikker pengene op derude i vejlen. Gå ud og se efter, om du kan se ham!

Mette adlød stiltiende, og i en timestid sad hun og spejdede hen ad vejen, hvor af og til en gruppe arbejdsmænd kom vandrende for lidt efter lidt at forsvinde ind til de spredte småhuse på rimmen. Endelig fik hun øje på en enlig vandrer, hun sprang op og tog rask fart ned mod vejen. Det var faderen, Vogn Iversen, der langsomt og tungt nærmede sig hjemmet.

Vogn Iversen var en bred, undersætsig skikkelse med ludende hoved, gråsprængt skæg og dybtliggende, tungsindige øjne. Man fik det indtryk, at han var livstræt og ked af verden og ked af sig selv, og at han, når døden en dag bankede på, ville hilse den som en velkommen gæst. Med en spade over skulderen og en tejne på ryggen nærmede han sig langsomt det sted, hvor stien førte fra vejen ned til huset. Her stod Mette og ventede på ham.

– Velkommen hjem, far, sagde hun fornøjet.

– Er du der, bitte Mette?

Han løste tejnen fra ryggen og gav hende den i hånden. Så lagde han sin ene hånd let på hendes skulder, og således tilbagelagde de stiltiende vejen til hjemmet. Den lille piges ansigt lyste og så fornøjet ud. Denne blide berøring af faderens hånd havde samme betydning for hende som hundrede kærlige ord. Da de var nået nær hen til huset, sagde hun:

– Mor er vred i dag!

– Nå ja, det er ikke noget nyt, svarede Vogn i en ligegyldig tone, men samtidig rettedes dog hans skikkelse, og hans trin blev mere faste. Således retter den fremrykkende soldat sig, når lyden af fjendens trommer klinger ham i møde, og han mærker, at en fægtning står for døren.

– Jeg var snart ved at tro, at du aldrig var kommen hjem i aften, var de første ord, konen ytrede, da han var kommen inden for døren. Hendes tone lød gnaven og opirret.

– En kan somme tider tro forkert, svarede Vogn roligt.

– Ja, det har du ret i, udbrød hans kone heftigt. Da jeg gik ind på, at tage dig til mand og bragte dig penge nok til at købe hus og hjem for, da tænkte jeg rigtignok ikke, at du skulle blive sådan en fyldebøtte, der kun tænker på at svire og drikke hver smule op. Jeg troede, du ville påskønne det bedre!

– Påskønne, at du tog mig til mand! gentog han med en kort latter. Var det kanske ikke dig, der købte mig til at gifte mig med dig for at få en far til det barn, som jeg ikke havde del i. Har du glemt, hvor du tryglede og bad mig, og hvor forvalteren snakkede godt for mig, og hvor mange gange du lovede at blive en god kone for mig? Har du glemt det? Gud hjælpe mig for kone, du blev! En arrig, uordentlig djævel, som aldrig undte mig fred. Og dog har jeg været en fader for dit barn, mens du selv har været en ravnemoder!

Efterhånden som han talte, gav han vreden frie tøjler, og konen blev ham ikke svar skyldig. Skænderiet var måske udartet til håndgemæng, hvis ikke Vogns blik var faldet på Mette, der bleg og skælvende sad sammenkrøbet i en krog af stuen. Barnets ansigt var fuldt af forfærdelse, i dets store, vidt åbne øjne stod præget rædsel og sorg.

Da Vogn så på hende, rejste hun sig og for med et spring ud af døren. Hun løb en snes

alen bort fra huset og kastede sig hulkende ned i lyngen. Hun var ikke hans barn! Aldrig før havde hun anet noget om dette, men nu forstod hun mange hentydninger, som hidtil var gået upåagtet forbi hendes øre.

Denne aften foregik en omvæltning i barnets sind, og det var for hende, som hun havde mistet den eneste i verden, der brød sig om hende. Forvisningen om, at hun var en fremmed i hjemmet, uden barneret hos ham, hun så inderligt havde sluttet sig til, og uden evne til at gøre sig forholdet klart følte hun sig forurettet og såret i sit hjertes inderste. Hun blev sky og indesluttet, og Vogn, der hidtil havde ejet hendes fortrolighed, mistede denne for stedse. Blev hendes vrede vakt, brød den frem i voldsom lidenskab, indtil hun selv ligesom overvældedes af den og sank sammen under den.

*

Endnu et par år levede Mette i barndomshjemmet derude på rimmen, så døde Vogn Iversen i yderlig fattigdom, hans enke fik plads i kommunens fattighus, og Mette Vognsen blev tinget i tjeneste hos Jens Kjeldgaards, hvor hun voksede op sammen med barndomsvennen, den før omtalte Ole. Der var kun den ene søn på gården, og han og Mette sluttede sig nøje til hinanden, så nøje endda, at Oles forældre et par år efter pigens konfirmation fandt det rådeligt at skille de unge ad. På den tid havde Mette udviklet sig til en voksen og usædvanlig smuk pige.

Den dag, hun rejste fra gården for at tiltræde sin nye tjeneste som stuepige på Holmegård, mødtes hun med Ole omme bag laden. Den kønne, men noget dvaske karl græd.

– Inden en måned er gået, har du glemt mig, sagde han.

– Glemmer du bare ikke mig, svarede hun og lagde sine arme om hans hals. Aldrig kommer den tid, da jeg får en anden i mit sind. I hele verden har jeg kun dig at holde af!

Så kyssede hun ham mange gange og rejste. I de følgende to år viste hun, at hendes løfte ikke var noget mundsvejr, thi mere end en gang indfandt der sig en velhavende frier til den indtagende stuepige på Holmegård. Men Mette afslog ethvert tilbud, der blev hende givet, og hun vidste at holde påtrængende tilbedere tre skridt fra livet. Det var som om den mørke skygge fra hendes barndom var veget bort fra hendes sind, munter og glad som en fugl og forhåbningsfuld som den trallede hun sine sange fra morgen til aften, og hun udførte sit arbejde til alles tilfredshed. Af og til mødtes hun i hemmelighed med Ole, og sammen lagde de gyldne planer for fremtiden.

En sommeraften i mørkningen sad Mette ude i Holmegårds plantage ved randen af heden. Hun havde i en times tid utålmodigt ventet på Ole. Endelig kom han til syne mellem træerne og satte sig varm og forpustet ned ved hendes side.

– Jeg troede snart ikke, du var kommen, sagde hun med et lettelsens suk og tørrede hans fugtige pande.

– Det var også knap nok, jeg kunne slippe afsted, svarede han. Jeg er ræd for at mine forældre har mistanke til mig, ellers kan jeg ikke forstå, at de altid vil have nøje rede på, hvor jeg går hen.

– De skal jo have det at vide en gang. Vi vil da ikke kunne dølge det for dem altid.

– Jo, jo, det går ikke an, at de får at vide, at vi er gode venner!

– Men om det nu ikke længere kan dølges, Ole?

Der var en sådan alvor i hendes tone, at Ole forbavset vendte sig spørgende om mod hende. Hendes øjne stod fulde af tårer, og da deres blikke mødtes, brast hun i gråd og skjulte sit ansigt ved hans bryst.

– Åh, Ole, du ved ikke, hvor ulykkelig jeg er, hviskede hun.

Ole rokkede med hovedet og sank sammen under hendes ord, hvis betydning han fattede.

– Græd ikke så meget! Det var alt, hvad han kunne sige.

– Åh, nej, det nytter jo intet. Men du ser, der er ikke andet for, end at du må fortælle

derhjemme, hvordan det står til, og så får vi gifte os, hvad de så vil sige dertil!

– Der er ingen anden råd, sagde Ole.

De sad en stund og talte sammen, så rejste de sig og gik langsomt gennem plantagen hen til stien, der førte over markerne til Holmegård. De kyssede hinanden endnu en gang og gik så hver sin vej.

*

Der er næppe nogen grund til at tvivle om, at Ole gerne havde gjort sin pligt og giftet sig med Mette, hvis han havde været i besiddelse af kraft til at hævde sin vilje over for forældrene, men det havde han ikke. Han havde fra barndommen været kørt i stramme tøjler, og han gøs ved tanken om et brud med de gamle, der på det bestemteste vægrede sig ved at give deres minde til, at han giftede sig med Mette Vognsen, og næppe havde han sat dem ind i forholdene, før Mettes sag var uigenkaldelig tabt.

Jens Kjeldgaard var en praktisk mand, som holdt af at gribe tyren ved hornene, og for at afskære al mulighed for at sønnen gik sine egne veje fik han straks bragt en forlovelse i stand mellem Ole og en ung gårdmandsenke i et andet sogn, og han påskyndede giftermålet så meget som muligt. Ole fandt sig i det med et suk, men betingede sig dog, at Mette skulle have en sum penge inden brylluppet, og han holdt hårdnakket på, at han selv ville overbringe hende disse penge. Han vidste, at var der nogen, der trods hans pjaltethed havde elsket ham trofast og inderligt, så var det Mette, og han mente, at han bedre end faderen ville kunne formå hende til at tage mod pengene. Måske var det også hans ønske endnu en gang at mødes med hende, før de skiltes for stedse.

Alt imens ventede Mette på ham i angst og

spænding, og da han endelig en dag indfandt sig på Holmegård og bad om at få hende i tale, blev hun hvid som en kalket væg. Uden at sige et ord førte hun ham ind i pigekamret og lukkede døren efter sig med rystende hånd.

– Hvorfor har du ladet mig vente så længe, Ole? spurgte hun ængstelig. Jeg har mange gange ventet på dig ude i skoven, men du kom ikke. Kender dine forældre nu alt?

– Ja, svarede Ole og rømmede sig.

– Og de sætter sig imod det? . . . Men herregud, Ole, så svar dog, du ser, hvor jeg pines . . . Hvad sagde de til det?

– Der var ingen råd – de vil have, at jeg skal gifte mig med en anden!

– Gifte dig med en anden, gentog Mette og lo bittert. Åh, ja, det var jo også den nemmeste måde at bringe det til ende med os to!

– Ja, det er det, der gør mig så bedrøvet, der er dog ingen, jeg holder af som dig!

Den unge pige så på ham, og en anelse om sandheden for hende gennem sjælen. Forfærdelse og frembrydende vrede tegnede sig på hendes blege ansigt.

– End du da? Har du ingen vilje i den sag? spurgte hun med en røst, der skjalv af bevægelse.

– Der var jo ingen råd, gentog Ole og slog øjnene ned for hendes blik – de ville ikke lade sig sige. Men du skal ikke være ræd, bitte Mette, du skal ingen nød lide. Se her har jeg lidt til dig for den første tid, og jeg skal også siden stå dig bi, når jeg bliver min egen mand – men hvad er der da, Mette, er du syg? Se dog ikke sådan på mig!

Hun svarede ham ikke, men løftede sin knyttede hånd og slog ham af al sin magt i ansigtet. Ole tumlede tilbage, og inden han kunne besinde sig, stod han uden for kammerdøren med blødende næse og mund og med pengesedlerne liggende ved sine fødder. Da en af gårdens piger kom til, samlede han pengene op og forsøgte at åbne døren, men den var lukket i lås. Så tørrede han blodet af sit ansigt og gik bort fra gården. Men inde på sengen lå Mette Vognsen og havde stoppet en ende af lagnet i sin mund for at dæmpe de fortvivlede skrig, der ville trænge sig frem fra hendes bryst.

*

En måneds tid senere holdt Ole Kjeldgaard bryllup, og et par måneder derefter bragte Mette Vognsen et lille pigebarn til verden ude i fattighuset hos moderen. Da Mette holdt det lille skrøbelige væsen i sine arme, græd hun stille og længe, men så fattede hun igen mod og blev mere let i sind, end hun havde været i lange tider. Nu havde hun atter fået noget at leve for.

Så snart det kunne lade sig gøre, tog hun tilbage til sin tjeneste og satte barnet i pleje hos en kone ude på heden. Hun turde ikke betro sin moder at passe barnet, der nu dag og nat lagde beslag på alle hendes tanker. Når hun en gang imellem havde fri, var det hendes største glæde at sidde ved barnets vugge og våge over dets søvn. Da glemte hun sine sorger og vuggede sig i lyse drømme om fremtiden.

En dag hørte hun rent tilfældigt, at de andre piger på gården talte om, at hendes barn vist blev forsømt og led nød, og hun blev fyldt af en knugende angst. Om eftermiddagen udbad hun sig et par timers frihed og tog ilsomt vejen over heden mod det lille hus, der indesluttede det kæreste, hun ejede. Der var ingen hjemme, da hun kom, ilden var gået ud, stuen var iskold, og i vuggen lå den lille pige og klynkede. Mettes øjne fyldtes med tårer, hun tog barnet op på sine arme og forsøgte at få det til at tie, men det blev ved at græde på en underlig svag og jamrende måde. Hun varmede dets små kolde hænder mellem sine og tog mælkeflasken op af vuggen for at give det at drikke. Hun smagte på mælken og slængte med harme og modbydelighed flasken på gulvet. Mælken var sur og fordærvet.

Så svøbte hun den lille pige ind i sit tørklæde og forlod huset med hende i sine arme. Det var råkoldt vintervejr med rusk og blæst, men hun følte ikke noget til kulden, mens

hun hurtigt gik over heden hen mod vejen, der førte til fattighuset. Da hun sprang over landevejsgrøften, rullede en fjedervogn forspændt to unge fyrige heste forbi hende. Hun hævede hovedet og så, at det var Ole Kjeldgaard, der sad i den forreste stol, og en uendelig bitter følelse af forladthed for hende gennem sjælen. Der kørte han, der var skyld i hendes sorg og ulykke, forbi hende i al sin velstand, og her gik hun, kæmpende med storm og slud med hans måske døende barn i sine arme.

Da hun nåede fattighuset, var barnet tilsyneladende falden i en tryg søvn, men to dage efter var det et lig, og dermed var også det sidste forsonende led mellem Mette Vognsen og livet forsvundet.

Lige så godt hun før havde været omtalt mellem folk, lige så dårligt var det ord, hun nu fik på sig. Det lod til, at hun ikke længere havde noget blivende sted, hun skiftede tjeneste i tide og utide, og ved legestuer, ungdomsballer og lignende lystighed var hun en sikker gæst. Ved sin skønhed og sit skarpe vid gjorde hun sin personlighed gældende frem for alle de andre. Karlene begik dårskaber for hendes skyld og priste sig lykkelige ved at opnå et smil af hende til tak derfor. Af og til kunne hun give en af dem fortrinsret for kort efter at håne ham og gøre ham halvt forrykt af skuffelse og skinsyge.

*

En dag var der grundlovsfest med skovbal i Holmegårds plantage, og Mette var her som andetsteds ballets dronning. Smuk og strålende som havde der aldrig hvilet en mørk erindring på hendes liv, svang hun sig i dansen med avlskarlen på Holmegård, den store og bomstærke thybo Per Kristian. Hans brune, godlidende ansigt strålede af fornøjelse, og han gav af og til et par tramp i gulvbræddерne, så hele dansegulvet rystede derved. Han forlod ikke gulvet før violinerne holdt op at klinge, og i pauserne mellem dansene klinede han sig tæt op ad Mette og så bistert til dem, der syntes at have lyst til at snappe hende fra ham.

En times tid senere havde bladet imidlertid vendt sig bedrøveligt for Per Kristian. Han sad nu mistrøstig i en krog og fulgte Mette med øjnene, mens hun dansede med en forhenværende gardist, der lod til at være lige så betaget af Mette.

Ud på aftenen sloges han med gardisten og bankede ham brun og blå uden dog derved at vinde Mettes yndest tilbage. Da Holmegårdsmanden noget efter kom gående over heden fra et besøg nede i byen, så han en skikkelse ligge udstrakt i lyngen, og han mærkede, at mennesket lå og græd og talte med sig selv.

– Er det dig, Per Kristian? spurgte han forbavset.

– Ja, det er, husbond, svarede skikkelsen og rejste sig.

– Er du på hjemvejen, så kan vi jo følges ad.

– Åh, ja, jeg har fået nok af det!

Der gik en stund i tavshed, og så udbrød Per Kristian:

– De kvindfolk er da så meget nogle ringe mennesker – en kan aldrig lide på dem!

– Åh jo, på en og anden imellem, Per Kristian!

– Ja, på en og anden imellem, det forstår sig, sagde karlen. Men ellers er det da noget gennemtæskendes falsk kram i almindelighed!

Hvad Mette angik, så fortsatte hun det samme liv endnu et par år, men så forsvandt hun pludselig fra egnen i selskab med en karl fra herregården. Karlen vendte tilbage efter nogle måneders forløb, halvnøgen og uden en skillings ejendom. Mette havde jaget ham fra sig, da hans penge var sluppet op, og hun havde givet sig ud på rejse med en gøgler, der – hvad karlen stærkt fremhævede – kunne æde ild. Og efter den tid gik det stadig ned ad bakke med Mette Vognsen, dybere og dybere sank hun i fornedrelsen. Gøgleren ombyttede

hun med en bjørnetrækker og denne igen med en omrejsende spillemand.

*

En aftenstund kom den, der har fortalt mig Mettes livshistorie, til Svendstrup kro og lagde mærke til, at der herskede stor lystighed i skænkestuen. Man klinkede og lo og talte højrøstet derinde, og mellem stemmerne var en kvindelig, der syntes at være den allermest lystige. Gennem en lille rude i døren kunne manden se tre personer, to mænd og en kvinde. De var alle tre noget pjaltede af udseende, men humøret var godt, og brændevinsglassene blev flittig tømt. Flasken, der stod foran dem på bordet og havde form af et timeglas, var allerede halvt tømt. Den ene af gæsterne var øjensynlig en rejsende håndværkssvend, de to andre var Mette Vognsen og spillemanden. Mettes ansigt var fuldt belyst af lampen, og det bar endnu spor af fordums skønhed trods det fornedrelsens præg, der havde stemplet det.

– Det er en skjøn kammerat, du der har fået dig, ytrede håndværkssvenden til spillemanden, jeg kunne næsten have lyst til at lirke hende fra dig, for humør er der i hende. Hvad siger du, Mette – skal vi slå vore pjalter sammen og lade musikanteren sejle sin egen sø?

– Nej, den skam tager Mette ikke på sig, sagde spillemanden.

– Åh hvad skam – udbrød Mette – jeg har bidt hovedet af al skam i verden, og enten jeg følger den ene stodder eller den anden, kan jo være lige godt!

Spillemanden lod ikke til at være fornøjet med dette svar. Han sagde hvast:

– Ja, jeg tror jo nok, du kunne gøre det. Du har jo sat dig for at handle med andre ligesom andre fra først af har handlet med dig . . .

– Nævn det ikke, skreg Mette pludselig. Hun stødte heftig sin stol tilbage, bøjede sig frem over bordet og lagde sit ansigt dækket af hænderne ned på bordpladen, og hun brød ud i en hulkende gråd. De to mænd så tavse på hende, indtil hun kort efter stod op og gik vaklende ud ad døren.

– Hvad pokker gik der i stykker? spurgte håndværkssvenden.

– Åh, det er sådan et tilfælde, der kommer over hende, når hun har fået højden, svarede spillemanden ligegyldig. Det går over, når hun har sovet ud. Der er en eller anden, hvem det nu er, der har handlet ondt mod hende i hendes unge dage, og det kan hun ikke glemme.

Lidt efter rejste de sig og gik ud.

*

Det var ikke mange dage derefter, at Mette og hendes ledsager steg ud i en pram ved vejlen for at sætte fra Hannæs over til østsiden. Inddæmningsarbejdet var nogle år i forvejen atter bleven ødelagt ved højvande i fjorden, som havde brudt store huller i dæmningen, og siden var arbejdet ikke bleven genoptaget.

Det var i mørkningen, da de løsgjorde prammen. Det havde i nogle dage været frost med bidende nordvestvind, og en fin sne begyndte at hvirvle gennem den grådisede luft. Spillemanden tog en åre for at stage prammen ud fra land, da der kom en kone løbende med en lille fem års purk og spurgte, om de skulle over vejlen.

– Ja, det skal vi, svarede spillemanden.

– Kan jeg ikke få jer til at tage den her bitte karl med over til hans forældre. Jeg har ellers lovet at følge ham hjem, men så kunne jeg da slippe for det. Det tegner jo til at blive ondt vejr til natten.

– Men hvor skal han hen?

– De bor i den første gård på den anden side, sagde konen. I kan ikke tage fejl . . . det kunne da også hænde, at folkene der havde plads til jer i nat.

Konen kunne nok se, hvad slags folk hun havde for sig.

– Kom hid med belsen da!

Konen løftede drengen ned i prammen, klappede ham på kinden og stak ham en kringle i hånden.

– Kan du nu være en gjæv dreng, bitte Ole, og hils din moder fra moster Stine. Så farvel i Guds navn og god rejse!

Spillemanden stødte prammen ud og greb til årerne. Det blev hurtigt mørkere, den fine sne hvirvlede ned i større mængder. Så blev prammen på en gang stående, og spillemanden udstødte en drøj ed.

– Vi er løbet på grund i denne forbandede lave pyt, og snefog bliver det inden længe. Tag en åre og hjælp til, Mette, at vi kan komme af grunden.

Mette gjorde stiltiende som han sagde, men der gik alligevel en halv times tid, før jollen kom ud af mudderet. Drengen klynkede.

– Hvad er der i vejen, dreng, spurgte spillemanden. Fryser du?

– Ja, sagde den lille.

– Nu skal du bare ikke være forknyt, for nu vil du snart være hjemme. Fordømt med den sne, jeg kan ikke længere se at holde retningen. Men det er jo det samme, jeg kan bare styre lige frem. Var vi ikke rendt på grund, så havde vi været ovre på den anden side for længe siden. Hør du bitte karl, hvad hedder ellers din fader?

– Han hedder Ole Kjeldgård, svarede drengen.

CL.

– Hvad hedder han? skreg Mette.

– Ole Kjeldgård, gentog den lille forskrækket.

– Kender du kanske noget til ham? spurgte spillemanden.

– Åh ja, et bitte korn, svarede Mette hæst.

De sejlede en stund videre i tavshed. Mørket blev tættere, sneen tog til, og kulden blev mere bidende. Pludselig holdt spillemanden op med at ro og sagde med en røst, der var hæs af skræk:

– Kender du, hvor vi er, Mette?

Nej, ok nej, en kan jo ikke se noget frem for sig.

– Vi er faret vild . . . der er ikke andet råd,

end at vi får se at vende tilbage, hvor vi kom fra. Ellers vil det nok se ilde ud for os!

– Åh ja, det vil jeg godt tro!

Han vendte prammen i modsat retning og roede tilbage så hurtigt han formåede.

– Vi er kommen gennem et gab i dæmningen, det kan ikke være andet, og nu er vi ude i fjorden . . . kender du noget råd, Mette?

– Åh nej, sagde hun sagte, jeg kender ingen råd.

– Fryser du meget?

– Et bitte korn!

– End drengen?

– Åh nej, jeg tror, han hytter sig!

– Vi du tage en åre, det kunne kanske varme dig lidt. Jeg er ræd, du ikke kan tåle kulden.

– Det betyder ikke noget!

– Ja, da bider den ellers godt igennem, sagde spillemanden og begyndte igen at ro fremad.

– Det varede ikke længe, fortalte han siden, før jeg skønnede, at vi måtte blive på fjorden natten over. Det var så kullende mørkt, at om jeg så kun havde haft en favn til land, så havde jeg ikke kunnet se det. Vinden stilnede lidt af, og det var en lykke for os, men forfærdeligt koldt var der alligevel. Jeg holdt ved at røre årerne, så længe jeg kunne bevæge mine arme, men Mette havde ikke kræfter til det, for hun ville ikke prøve på det. Ved midnatstid svarede hun mig ikke længere, og drengen heller ikke. Jeg ment da, at det var forbi med dem begge.

Tidligt om morgenen så Ole Kjeldgårds tjenestedreng, at der drev en pram omkring ude på fjorden et halv hundrede alen fra land, og da det så ud, som om der var folk i den, gjorde han anskrig. Ole og en karl roede ud til prammen. Og de så to mennesker i den, en mand og en halvnøgen kvinde. Ved kvindens side lå en stor pakke, og da de løste den op, brød Ole ud i et forfærdeligt skrig. Det var hans yngste søn, der bleg og tilsyneladende død lå indsvøbt i kvindens klæder. De roede hjem i hast og fik bud efter en læge. Barnet og spillemanden kom snart til live igen, men kvinden var og blev død. Med et murhvidt ansigt stirrede Ole Kjeldgård på hendes stivnede træk. Det var Mette Vognsen, der lå død her foran ham, og han forstod, at hun havde ofret sit liv for at frelse hans søn.

*

Man plejer at sige, at en ihjelfrossens ansigt altid har et mildt og roligt udtryk, omtrent som når et menneske sover og drømmer behageligt. Således var det dog ikke her. Der var et forfærdeligt bittert og smertefuldt udtryk udbredt over hendes ansigt. Det var, som om hele hendes forspildte liv med alle dets ulykkelige minder var faret forbi hende i dødens stund og havde gjort hendes smerte tusindfold tungere at gennemgå. Enhver der så dette våndefulde åsyn, måtte sige sig selv, at her var et meget ulykkeligt menneske gået til hvile. *Emanuel Henningsen*

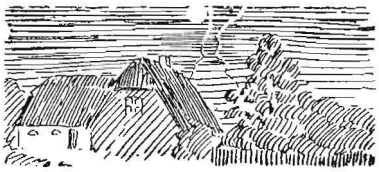

Skillingsviser
FRA THY

Af C. Brunsgaard, Thisted

De såkaldte skillingsviser eller markedsviser florerede stærkt i forrige århundrede, da det endnu stod småt til med efterretningsvæsenet og med den folkelige underholdning. Det var meget begrænset, hvad folk officielt fik at vide om større begivenheder, og entreprenante folk udnyttede bogtrykkerkunsten til fremstilling af viser, der ved markeder og fester blev foredraget af en mand, mens publikum lyttede til.

Markedsvisesangeren var en slags troubadur, der drog rundt og foredrog sine viser til violin- eller harmonikaspil. Sammenligningen med riddertidens troubadurer skal dog ikke tages for bogstaveligt. Disse personer må antages at have været i besiddelse af både sangstemme og dramatisk talent, men i disse henseender stod det ofte ret mådeligt til hos markedssangerne. Viserne handlede mest om ulykkelig kærlighed, men også tit om mord eller andre gruopvækkende begivenheder, som var foregået. Der kunne også være tale om skildringer af andre tildragelser, som kunne påregnes at gøre indtryk på det jævne folk.

Undertiden opstillede markedssangeren et stort lærred med naivt udførte scener fra de begivenheder, visen handlede om. Med en stok pegede han så på det billede, der svarede til det vers, han sang.

Mandens kone eller en anden person gik imens rundt og solgte visen, således at alle kunne synge med. Prisen var 4-5 skilling, og der solgtes jo en del, men mange af tilhørerne sparede dog skillingerne og lyttede så længe til visesangeren, at de lærte visen udenad. Skillingsviserne var som regel noget banalt og jammerligt versemageri, men det jævne folk var ikke kræsent eller forvænt, og viserne blev gennem lange tider sunget i hjemmene.

*

Der er også digtet skillingsviser om begivenheder i Thy, men næsten ingen af dem er bevaret til nutiden. I 1877 blev pastor Holm i Skjoldborg – som andetsteds i nærværende bog omtalt – afskediget efter en større retssag, fordi han i en prædiken havde fornærmet kongen. Da kunne man i bladene se annoncer om »Den eneste rigtige vise og beretning om præsten og kongen med portræt«. Den solgtes for 5 øre – det nye møntsystem var da gennemført – og i de første 14 dage solgtes 34.000 eksemplarer. Det har nok været en hel god forretning for en bogtrykker i København. Desværre er denne vise ikke bevaret.

Man har derimod kendskab til to andre skillingsviser fra Thy. I Harring dræbte husmand Chr. Larsen Tækker i 1850 sin aftægtskone ved at snøre et reb om hendes hals og

hænge hende op på loftet, så det havde udseende af selvmord. Først 27 år senere blev forbrydelsen klarlagt. I 1857 fandt et lignende drama sted, også i Harring, hvor husmand Lars P. Tambo kvalte sin aftægtskone og smed hende ud i et vandhul. Det så dermed ud, som om kvinden i beruselse var faldet i vandhullet, og først efter 19 års forløb kom sandheden for dagen. Det var en ny energisk herredsfoged i Vestervig, Jansen hed han, der fik de to gamle mordsager opklaret. Dette vakte naturligvis stor opsigt, og der blev fabrikeret følgende to viser, som tryktes på samme papir. De kostede 10 øre.

VISE
OM DE TO MORD VED VESTERVIG

hvoraf det ene er udført af Christian Larsen Tækker, hvis kone var ham behjælpelig. Den dræbte var et 54 år gammelt fruentimmer ved navn Maren Thomasdatter, der var på aftægt hos dem. Det andet udøvet af Lars Peter Pedersen Tambo på en kone, som han skulle forsørge mod en betaling en gang for alle. Hun var 62 år og hed Ane Johanne Christensdatter. Det ene mord blev forøvet for 27 år siden, det andet for ca. 20 år siden. De ere først for nylig opdagede.

Mel.: En sørgesang jeg nu synge vil . . .

På landet nede ved Vestervig
er sket to mord, hvor skrækkelig.
En cirka tyve år er det siden,
opdaget er det først nu for tiden.

En mand ved navn Chr. Tækker slemt
bedrev et mord, som han troede glemt.
Hans hustru vidste, hvad han udøved,
at hindre det hun dog ikke prøved.

En strikke han da om halsen slog,
og Maren Thomas sit dødssuk drog.
Han aftægt til hende skulle yde,
og derfor han hende ville bortryde.

Det hed sig: Hun har sig selv ombragt,
og derpå blev hun i graven lagt.
Først lang tid efter, ja, meget længe,
han nys tilstod, han mon hende hænge.

Nu Tækker bliver ikke mere fri,
fem år skal konen i slaveri.
Med fængselsstraf de nu skal bøde
for hvad de grusomt her sig forbrøde.

DET ANDET MORD

Samme melodi

Lars Peter Pedersen Tambo har
en kone dræbt, som i huset var.
Han tog om halsen med sine hænder,
han klemmer, til hendes liv han ender.

Nu i et vandløb han hende smed,
det hed sig, hun selv var falden ned,
og først for nylig blev det opdaget.
Forlængst det havde sig tildraget.

Først tyve år efter nys han blev
opdaget for, hvad han bedrev.
Det var i hidsighed og vrede,
han sig til dette mord mon forlede.

Tolv år han nu udi tugthus skal
udsone straffen med angerkval.
Gid de eksempler enhver advare
for at forbrydelsens vej befare.

Og dommeren, som der nys drog frem
hvad der så lang tid var gået i glem,
er nidkær, som embedsmænd bør være,
hans samtid må ham med tak beære.

Til slut anførtes følgende forklarende linier:

De forhør, der angår de to ovennævnte mord vare afsluttede for ca. 20 år siden, men blev senere optaget af herredsfoged Jansen, Vestervig, hvis dygtighed opdagelsen skyldtes.

C. Brunsgaard

Præsteaffærer i provisorietiden

SKJOLDBORGPRÆSTEN VAR NÆR HAVNET I FORBEDRINGSHUSET

Af C. Brunsgaard, Thisted

AT EN PRÆST bliver arresteret og senere dømt til forbedringshusarbejde for en udtalelse fra prædikestolen, er ikke noget ganske almindeligt. Det er vist også kun forekommet en enkelt gang her i landet, men det skete altså i 1877 for pastor Sofus Holm, Skjoldborg, sognepræsten for Skjoldborg og Kallerup.

Baggrunden for dette drama var de såkaldte provisorier. Venstre havde i 1872 opnået flertal i folketinget, men kong Chr. d. 9. modsatte sig venstres krav om indførelse af parlamentarisme og ville ikke høre tale om, at regeringen altid skulle udgå af folketingets flertal. Højres regering under konsejlspræsident (statsminister) Estrup forblev ved styret, og da venstre til sidst nægtede at stemme for finansloven, som dermed ikke kunne vedtages, så sendte Estrup rigsdagen hjem og udstedte på egen hånd provisoriske love.

Der skabtes ved denne situation voldsom spænding og bitterhed i den politiske kamp, og det gav sig udslag på mange måder. Det fortaltes, at en del højremænd ved et barselsgilde her på egnen fandt anledning til at udbringe en skål for kongen, og at en tilstedeværende lærer hertil tørt bemærkede: Nu kan vel snart ingen ko kælve i sognet uden at lejligheden benyttes til at drikke kongens skål! Det kom landet over til mange bataljer mellem højremænd og venstremænd, og her på egnen var to præster fremme i skudlinien.

*

I Thorup skulle den 8. april 1877 – kongens fødselsdag – holdes en fest for de krigsveteraner fra 1848-50 og 1864, der havde modtaget en nylig udstedt erindringsmedalje, og pastor Brahm, Thorup, havde lovet at tale ved festen. Men netop i de dage foregik Estrups hjemsendelse af rigsdagen, og dette sammen med udsigten til en provisorisk finanslov blev pastor Brahm for meget. Kong Christian var ved at stille sig bag Estrup i dennes blokering af folkestyret sunket så dybt i præstens øjne, at han ikke ville bidrage til at give kongen en æresbevisning ved at deltage i en fest på kongens fødselsdag. Han nægtede at holde tale, ligesom han heller ikke hejste sit flag til kongens ære, og han blev stærkt kritiseret i et avisindlæg, der var underskrevet »Flere medaljetagere«. Pastor Brahm svarede i avisen kort, at han anså anonyme angreb på en mand for en så fej handling, at han mente sig berettiget til at affærdige et sådant angreb med tavs foragt. I et nyt avisindlæg tog nogle andre medaljetagere også afstand fra angrebet på præsten. Mere synes der ikke at være sket for pastor Brahms vedkommende. Men et andet sted, i Skjoldborg-Kallerup udviklede sig mere alvorlige begivenheder.

*

Præsteembedet var her blevet ledigt ved nytår 1876, da pastor Hans Langballe blev kaldet til Udby på Sjælland. I marts samme år forelå udnævnelsen af den nye sognepræst for Skjoldborg-Kallerup, og det blev den 39-årige ugifte Sofus Holm, der var kapellan i Østrup-Hjodstrup på Fyn. Den nye præst begik sig helt godt i sognet, indtil han – der i politisk

henseende var venstreorienteret – et årstid senere lagde sig ud med højremændene. Det begyndte med, at nogle sognebeboere i Skjoldborg i avisen indrykkede følgende spørgsmål til pastor Holm:

– Er det sandt, hvad rygtet fortæller, at Deres velærværdighed, der af hans majestæt kongen er udnævnt til at beklæde Deres præsteembede og er lønnet af staten, sidste konfirmationssøndag hos gårdejer Poul Bertelsen, Skjoldborg, i hvis hus De var til stede for at lykønske i anledning af en datters konfirmation, har udtalt, at såfremt en provisorisk finanslov blev udstedt, ville De nægte at betale Deres skatter samt har tilrådet en del tilstedeværende gårdmænd at følge dette eksempel?

Pastor Holm svarede nogle dage senere i avisen: De unavngivne beboere i Skjoldborg sogn, som har afkrævet mig svar på, hvad jeg i et privat selskab måtte dels have sagt og dels tilrådet om at betale skat eller ej, dem skylder jeg ikke offentligt at meddele, hvad jeg privat har ytret, og dem indlader jeg mig heller ikke på at give svar på deres spørgsmål. Derimod vil jeg – af hensyn til, hvad jeg skylder mit eget gode navn og rygte, af hengivenhed for den menighed, som jeg er præst for og af agtelse for det sogn, som jeg er medlem af – herved erklære, at hvad jeg ved den nævnte lejlighed har sagt, er ikke i strid med, men i forståelse med min stilling som kristen borger i Danmarks rige og præst i den danske folkekirke, og at jeg med mine ytringer har holdt mig på lovens og Guds ords grund.

*

Pastor Holm tog altså meget fornuftigt på denne sag. Men der trak nye skyer op på himlen over Skjoldborg præstegård, og nu begyndte det at se alvorligt ud. Få dage senere skrev Thisted Amtsavis:

Det vil være læserne i frisk minde, at der i næstforrige uge rettedes et spørgsmål til pastor Holm, hvorpå gaves et undvigende svar.

Samme præst har nu i søndags i sin prædiken og kirkebøn i Kallerup kirke ladet sig henrive til ytringer, som vakte almindelig forargelse og derved foranledigede de herværende autoriteter til at tage sig af sagen. Under et politiforhør har efter forlydende forskellige vidner erklæret, at pastor Holm i sin prædiken omtalte kongen som meneder, der havde brudt sin ed på grundloven, og i den efterfølgende kirkebøn ønsket, at Gud ville få kongen til at indse, at han ikke bar kronen med rette.

Disse forklaringer har præsten i alt væsentligt tiltrådt. Sagen går nu til justitsministeriet, og præsten har afgivet løfte om indtil videre at afholde sig fra kirkelige forretninger.

*

Det blev nu offentligt meddelt, at pastor Holm var suspenderet fra sit embede, og at der var beordret tiltale mod ham ved gejstlig ret. Amtmanden i Thisted beskikkede sagfører Lykke, Thisted, til at føre sagen, som efter ordre fra biskoppen i Aalborg skulle anlægges ved provsteretten for Hillerslev-Hundborg herreder »for det af ham under gudstjenesten i Kallerup kirke den 22. april 1877 udviste forargelige og for Hans majestæt kongen fornærmelige forhold«.

Provsteretten, der skulle behandle sagen i første instans, bestod af provsten og amtmanden. Pastor Holm blev arresteret, og dette skridt motiveredes dels med sagens beskaffenhed og dels med nødvendigheden af at få hans mentale tilstand nærmere undersøgt. Sidst i maj blev pastor Holm indlagt til observation på sindsygeanstalten ved Århus, og her opholdt han sig i ca. seks uger. Han blev derefter sat på fri fod og vendte tilbage til Skjoldborg, men han måtte afgive løfte om ikke at forlade sit hjem, så længe sagen mod ham var til behandling.

*

Provsterettens dom faldt godt tre måneder senere, midt i august 1877. Pastor Holm blev kendt skyldig efter anklagen og dømt til 8 måneders forbedringshus samt embedsfortabelse. Præsten havde under sagens behandling protesteret mod provsterettens kompetence under henvisning til, at dommerne her var kongens tjenere, mens kongen selv var part i sagen. Men han erkendte, at han i sin prædiken i Kallerup kirke havde udtalt, at landets konge, der havde aflagt ed på grundloven, ved at lade udstede en provisorisk finanslov, havde brudt sin ed og derfor var en meneder, samt at kongen ikke længere sad på tronen med rette og heller ikke længere med rette bar kronen. I kirkebønnen bad han til Gud, at han ville indgive kongen at omvende sig og nedlægge den krone, han ikke bar med rette.

Pastor Holm tilføjede, at det havde været ham en forfærdelig forsmædelse, at føreren for det danske folk sad på tronen med urette. Af talrige vidneudsagn, der var provsteretten i hænde, fremgik, at præsten egentlig var velanskrevet i sit pastorat, hvor man agtede ham for hans retsindighed og sandhedskærlighed, men han kunne dog være fuldstændig hensynsløs i sin søgen efter sandheden.

Fra overlægen på sindsygehospitalet forelå en erklæring, der gik ud på, at pastor Holm ikke kunne anses for at være utilregnelig. Provsteretten fandt, at Holm vel måtte siges at have været i høj grad eksalteret og stærkt påvirket af ensidige anskuelser, navnlig i politisk henseende, men dog ikke således, at det skulle kunne svække hans bevidsthed om sine handlingers betydning eller formindske hans ansvar for dem. Han havde i høj grad krænket den ærbødighed, som en undersåt var sin konge skyldig, og ansvaret herved forøgedes derved, at det var en kongelig statstjener, der under udøvelsen af sit embede fra prædikestolen havde tillagt kongen slig handling som mened. Men provsteretten fandt dog at måtte tage hensyn til de gode vidnesbyrd om præsten og til hele hans hæderlige vandel, hvorfor straffen blev forholdsvis mild.

*

Pastor Holm fik tilhold om at forblive i sin præstegård, mens sagen gik til højere instanser. Den gik først til landemodet i Aalborg, hvor biskoppen og stiftamtmanden var dommere, mens stiftprovsten fungerede som skriver. Her blev provsterettens dom stadfæstet i oktober, og så blev den appelleret til højesteret.

Sagen vakte naturligvis opsigt landet over – ikke mindst på grund af den højspændte politiske situation. Der blev endda i København lavet en af de såkaldte skillingsviser »Den eneste rigtige vise og beretning om præsten og kongen med portræt«. Den solgtes for 5 øre og fik rivende afsætning. I de første 14 dage

solgtes visen i 34.000 eksemplarer, så der var altså en smart bogtrykker, der skar sig en pæn gevinst på denne konto. Desværre findes visen vist ikke opbevaret, den er nok gået samme vej som de fleste af datidens skillingsviser.

*

Det tog nogen tid inden højesteret traf sin afgørelse. Pastor Holms forsvarer, højesteretsadvokat Henrichsen, ønskede nemlig indhentet en erklæring fra sundhedskollegiet om præstens mentale tilstand. Denne erklæring forlå ikke før i april 1878, og den gik ud på, at pastor Holm tidligere havde været sindssyg og endnu led af hallucinationer, hvorfor det måtte antages, at han ikke havde været tilregnelig, da han udtalte de for kongen fornærmelige ord.

Sundhedskollegiet mente, at den sygelige tilstand greb dybt ind i mandens hele sjæleliv. Der var overvejende grund til at antage, at Holm var stærkt disponeret til sindssygdom, og at han i virkeligheden var sindssyg, da han gjorde sig skyldig i den handling, han var tiltalt for. De hallucinationer, han led af, var af en ejendommelig art, idet de navnlig kom for dagen gennem lugtesansen. Han bildte sig således ind, at når han havde foretaget sig noget, der var Gud velbehageligt, mærkede han en duft af roser omkring sig, hvorimod en styg lugt strømmede ham i møde, når han havde syndet.

På grundlag af sundhedskollegiets erklæring kom højesteret til det resultat, at pastor Holm måtte frifindes, og sagens omkostninger, som provsteretten havde pålagt ham at udrede, blev nu pålagt det offentlige.

*

Højsterets afgørelse blev kommenteret i flere blade, og det erkendtes, at højesteret havde måttet tage sundhedskollegiets erklæring til følge og frikende præsten. Men det anførtes fra flere sider, at det rigtige nok ville have været at kende præstn skyldig og derefter benåde ham.

Her på egnen, hvor præsten havde virket et årstid, havde ingen betragtet ham som sindssyg. Thisted Amtsavis skrev bl. a., at det for lægfolk var ufatteligt, at præsten blev frikendt uden brug af den kongelige benådningsret. Mange vil mene, skrev bladet, at hvis Holm havde beklædt en lavere stilling i samfundet, ville der næppe være gjort så mange omstændigheder for at undgå en domfældelse, og andre vil sige: De turde ikke straffe ham! For den almindelige opfattelse her på egnen var såvel sundhedskollegiets erklæring som dens altovervejende indflydelse på højesteretskendelsen en ikke heldig overraskelse, hvor lidt man så end ønskede fuldbyrdelse af den straf, han var ikendt ved provsteretten og landemodet. Der kan vel ikke være tale om, at Holm vedblivende kan være præst. Enten må kirkeministeriet afskedige ham eller det må ordnes så han selv søger sin afsked med pension.

*

Et par måneder senere forelå meddelelse om, at pastor Holm var meddelt afsked med pension. Præsteembedet i Skjoldborg blev i oktober 1878 – efter at det havde stået vakant i 17 måneder – besat med pastor F. V. Bagger, der kom fra Storehedinge.

Pastor Holm købte efter at være afskediget et husmandssted i Vendsyssel og giftede sig, vistnok med en præstedatter. Han synes efter de foreliggende oplysninger at have levet under trykkede økonomiske kår, selv om han drev en mindre mølle i forbindelse med sit landbrug. Nogle af hans venner fra studieårene prøvede at starte en indsamling til hans fordel for at hjælpe ham i hans sørgelige stilling, men Holm tilkendegav, at han ikke ønskede at modtage nogen pengehjælp.

*

Det var provisorietidens alvorligste præste-

affære, men dønninger gik der stadig i disse i politisk henseende stærkt bevægede år. I april 1885 skrev Thisted Amtsavis således:

»En præst i Hanherrederne skal for nogen tid siden have udtalt i fleres nærværelse, at dersom der atter i år blev udstedt en provisorisk finanslov, kunne han ikke forsvare for sin samvittighed vedblivende at beklæde sit embede, vel navnlig af hensyn til den befalede kirkebøn for kongen. Da »provisoriet« imidlertid nu har været i virksomhed nogle uger, og man ikke har hørt om nogen embedsnedlæggelse fra nævnte egn, ligger det nær at antage, at hs. velærværdighed er kommen til akkord med sin samvittighed på en eller anden måde eller måske ikke har ment det så slemt, som det blev sagt.«

I tilslutning hertil bragte avisen følgende læserbrev: »Et godt råd. Dersom en eller anden skulle være så uheldig at sige noget utilbørligt, endog majestætsfornærmelse, så lad blot indrykke i avisen, at det ikke var så slemt ment som sagt – og dermed er den sag klaret!«

C. Brunsgaard

****

En havboremse

DE GAMLE DAGES havboer var et folkefærd helt for sig. De levede afsondrede og meget fattige i deres små kystbyer, og de var i sprog og levemåde meget forskellige fra folket inde i landsognene.

Der fortaltes forhen en mængde historier om havboernes færden, og der fandtes mange gamle morsomme havboremser. De allerfleste af disse remser er ikke blevet optegnet og er derfor gået i glem. Her skal gengives en Aggerboremse, som også fandtes i lidt andre variationer. Den skal rettelig fremsiges i den hurtige, snurrige og noget jappende jargon, som de gamle havboer brugte:

Mi muer håd blot jen jenneste søn, å de wa mæ. Æ såe te hind en dåe, te hun sku law mæ nue melmadder, å båeg en gue skronni (pandekage), fu æ wild op te Owergoerstempel (Vestervig kirke) å low Herren. Mi muer fæk så smuer nue melmader å båged en gue skronni, å wor ko gjow jen, å æ tow dem begge to mæ mæ.

Så drøw æ ajste op te æ tempel, å mi melmader å mi skronnier dem gjemt æ i æ wejsie po en mark, hur di håd kyer nue stue mogdynger ued. Den gång æ kam te æ Owergoerstempel, da wa oll æ boes fuld, å æ mått stå i æ grebning. Så sang di dæ hæe wies »Oljenneste Guj i hemmerig«, men æ sang no nue wæs a dæ hæ »Samson sidder i Bure«, den kund æ bejjer, å den goe po den samm meledont.

Så kam dæ jen op å stå i nøj, dæ lignt en kakel, som di håd tåen æ ower åe. Han wa i en lång swot kjowl å håd en hwerrestien om hans hals. Han løest en långe lejs op å brojt da en fåle mund, å tesidst fald oll æ folk i æ kjerk po djer knæ, men æ bløw ståen i æ grebning å spuer, hwans di lawed dæe po æ guel. Men så kam æ Owergoerskåel hen te mæ å spuer, om ett æ wild låen ham mi kjæp. Den fæk han, men så ga han mæ dillerum-daller, dillerum-daller po mi ryg å kywlt mæ lånt ued a æ tempel.

Dæe stow æ så å lowed Guj å hvermand, te æ sku oller komm såen nue steer mie. Men de wæst wa ilywl, te æ ku it finnd mi melmader å mi skronnier, å æ wa bløwen knågsulten, inden æ kam hjem te mi muer. Hun spuer mæ: No, hwans praet æ præjst så om? Ja, såe æ, hwans praet æ præjst om – to han praet om jen nie fræ Jerrigs i Tåbbel, dæ wa falden nie immell nue rønbær!

Da Pier slagted

Æ YWLGÅLT

Af Astrid Ravnemose

De wa hen imod Ywl, dæ wa Sne o æ Jowr,
Dæ wa Frøst i æ Wejle – å uden æ Daer
bløw jen kold om si Nies, når jen wend en imud Naer.
Bodde ued å ind håd di flywendes tránt,
olting sku ordnes – de jen å de ånt
sku wær færre no te æ Helledaw kam.

Æ Pigger rend bodde ind å fram,
dæ sku waskes Winner i æ Støld å i Låen,
å ued i æ Hønshus – ajjer æ Høns djer Råen
bløw dæ moged å fejed, så de stow i jen Toeg
bodde Støv å Lopper å Fjeder i Hoeb.
Æ Kåel han fløjted, å æ Pigger di sang,
de hiele gik mæ Fæjst å mæ Klang.

Men æ Goermand, Pier, gik så stell omkring,
jen ku si, han grubelt så swær po en Ting.
Han wa da så gromme i Wildree mæe,
hvorvidt de no osse ku goe de hæe –
æ Tier wa it så swæer endda,
å spåres ska dæ jo, hur jen ka.
å dæfue håd Pier no tent, te i Oer,
wild han spåer å fo æ Slagter i æ Goer –
tho han ku wal siel omlyw æ Gålt –
en Mand som ham dæ ku tå en Tønd Målt
å legg po si Røg lissom en Mis,
sku han it ku jaw æ Knyw i en Gris?

Så tow han sæ sammen å råbt te æ Kåel:
»Hold op mæ den Hyslen, te en ka fo dæ i Tåel
Sæt så en støk Reb om æ Gålt si Høs,
fu no ska en slagtes – osse lie wærresløs!«
Æ Piig fæk tránt mæ å warm nøj Wand,
de hiele sku ski no inden en Ståen.
Da Ann hon høer, hwans Pier håd tent,
soe hun lidt te ham å såe, te hvis han ment,
te han siel ku slagt æ Gris, så – ja, ja,
de gik kaski it så hiel gal endda!

No – di fæk æ Gålt lest ind i æ Brøggers –
æ Kåel han såe godt nok: »Æ tøkkes,
den sie mæ ued te å wæer nøj wærren!«
Men Pier bedt ham åe å såe lidt snærren:
»Ja, de gjør do ett! Så I passer nok sammen
lissom æ Jowrmormand å Madammen!«
De gik no nemmer end jen sku tro,
mæ å fo æ Gålt po æ Kår lå te Ro.
Å Pier greb æ Knyw, å han stak te –
æ Gålt såe »Ørr« – å så bløw ed we de –
men it swåe længg, fu dæ kam ingen Blø.
Pier han tent: »Mon den sku wær døe?«
Så stak han ijen så godt som han kundd,
men no begynd æ Gålt å blyw uen.

Æ Pieg hun røt i æ Håel, te de knaged,
æ Kåel han begynd så småt å forsaged –
så rejst æ Gålt pinnede ued å æ Daer.
mæ æ Kåel po si Røg lieg durk aj Naer.
Æ Pieg hun trimmelt å wælt en Par Spandd.
Ann hun jamred å tow te hinne Pandd:
»Åh Jøsses, Pier, no render æ Gålt,
å mæ, dæ hå kjowt en hiel Lispund Sålt –
hwans ska vi gye, no æ Såltkår æ tomm,
å oll di fremmed, dæ i Ywl ska komm,
te vi hverken hå Sul helle Stieg te wor Gild –

do ku da osse nok wed, te de wild go ildd!«
»Æ Bøes«, råbt Pier å sprang ind i æ Gång,
han tow nue Trin så långg så långg,
så stak han i Rend mæ æ Bøes i æ Hånd,
fu no sku æ Gålt liegodt mest si Åen!
Omm i en Dryw lieg wejsten æ Haw,
dæe sod en Kåel i Sne te hans Maw,
æ Gålt den sprang omkring å skreg,
men så wend Pier hans Bøes å peg
lieg po si Huwe å så brænd han løs –
æ Gålt ga en Spjæt å wælt om o si Fløs.

Pier wend sæ rolle om te æ Kåel å såe:
»Hvis ett do æ kommen nøj særlig te Skåe,
så spænd æ Hæjst fu æ Slee å wend lieg om i æ Goer
mæ den hæe bette Kåel å sej te wor Muer,
te hæe er æ Gålt, osse hver en Kromm –
å no om lidt ska æ Slagter komm!«

Strømmen fri ved Thyborøn

Da problemet om Thyborønkanalens eventuelle lukning for ca. 25 år siden stod på dagsordenen, skrev forfatteren ERIK BERTELSEN denne sang til en fest i København:

Har I set, at tågen kommer
østerfra så sur og klam?
Nu skal snart vor salte Limfjord
gøres til en ferskvandsdam.
Frem på vagt, hver havets søn.
Vi vil holde strømmen fri ved Thyborøn.

Væk med alle skumle planer
om at lukke af mod vest.
Denne livsvej fik vi hævd på
gennem mange vintres blæst.
Frem på vagt, hver havets søn.
Vi vil holde strømmen fri ved Thyborøn.

Brødrefolk fra Thy og Salling
og fra Jegind, Mors og Fur,
slut nu op bag os ved havet,
til vi står der som en mur.
Frem på vagt, hver havets søn.
Vi vil holde strømmen fri ved Thyborøn.

Et krigstids-drama på Mors

Af C. Brunsgaard, Thisted

I ADSKILLIGE KIRKER her på egnen hænger mindetavler med navne på mænd fra sognet, der faldt i krigen 1864. En sådan mindetavle hænger i Flade kirke på Mors, og den bærer følgende indskrift:

Minde om gårdejer Niels Sørensen, Flade,
der faldt i slaget ved Sankelmark
den 6. marts 1864

Nedenunder denne inskription står følgende vers:

De tyske røverhorder droge frem
at rane vore brødres frie hjem,
og krigstrompeten lød til danske mænd
at spænde atter sværd ved lænd.
Da lød du røsten – sagde ømt farvel
til hende, som dig skjænked jordens held.

Din elskte hustru så dig ikke mer,
du rejste, kæmpe, faldt med brødre fler.
Ved Sankelmark vi helteskaren se,
de kæmper een mod ti i is og sne,
der ofred du dit hjerteblod så skjøn,
velsign dig derfor Gud med himlens løn.

Næppe ret mange nulevende mennesker aner, at der til dette minde over Niels Sørensen, Flade, knytter sig en meget dramatisk historie, som i 1864 og tiden derefter satte sindene på denne egn i stærkt røre.

Gårdejer Niels Sørensen blev i efteråret 1863 udkommanderet til krigstjeneste, og han var med, da Dannevirke blev rømmet. Familien derhjemme fik at vide, at han senere deltog i slaget ved Sankelmark, men derefter hørte enhver efterretning op. Hverken Niels Sørensens hustru eller andre hørte mere til ham.

Beboerne i Flade havde i lighed med folk i andre sogne samlet et pengebeløb ind til krigsdeltagerne og til de faldnes efterladte. Det drejede sig ikke om ret mange i sognet, og da der ved krigens ophør var et beløb til rest, besluttede man at anvende disse penge til en mindetavle for Niels Sørensen, som antoges at have fundet døden ved Sankelmark, samt til en fest for de hjemvendte soldater.

Festen blev holdt, og mindetavlen blev ophængt i Flade kirke. Niels Sørensens hustru betragtede sig nu som enke og sørgede naturligvis over den savnede ægtefælle. Efter nogen tids forløb meldte der sig en frier til hende, en velhavende gårdmandssøn fra egnen. Den unge kvinde var noget tvivlrådig, men da hendes forældre stærkt tilskyndede hende at modtage det gode tilbud, indvilgede hun i at gifte sig med gårdmandssønnen.

Denne synes ikke at have været en kavaler af høj karat – han havde i hvert fald gennem længere tid været kæreste med en fattig pige i et nabosogn. Det var ikke bleven til ægteskab, men forbindelsen havde dog to gange båret synlig frugt. Pigen, der sad med de to børn, blev naturligvis fortvivlet, da kæresten ville forlade hende for at gifte sig med gårdmandsenken, og i sin nød tyede hun til en »klog kone« på egnen, der havde ord for at have synske evner. Pigen ønkede tilvejebragt

vidnesbyrd om, hvorvidt den savnede Niels Sørensen virkelig var død. Den kloge kone fik sin kaffekedel frem, og i kaffegrumset kunne hun til den unge piges store glæde læse, at Niels Sørensen stadig levede, men han var omgivet af personer, der enten bevogtede ham eller opvartede ham.

Pigen håbede nu at have lagt hindringer i vejen for kærestens giftermål med Niels Sørensens kone, men den kloge kones oplysninger vandt dog ikke nogen videre tiltro.

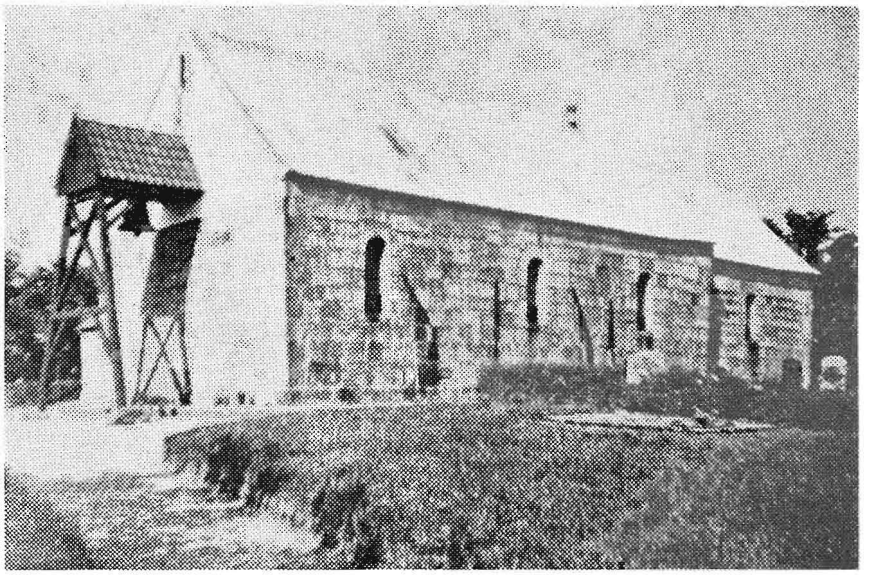

*

Så hændte det, at to ålekræmmere fra Flade var kommen ned i Han herrederne, og på Fjerritslev kro traf de sammen med en invalid fra Himmerland, der havde været med i krigen. Talen faldt på den forsvundne Niels Sørensen, og himmerboen kunne da fortælle, at han havde kendt Niels Sørensen og havde ligget sammen med ham på et lazaret i Wien. Niels Sørensen var slemt medtaget og havde mistet venstre arm og ben. Han havde fået en kunstig arm, men da himmerboen forlod lazarettet var benet endnu ikke lægt, og før denne sag var i orden, ville østrigerne ikke slippe ham. Men han var ganske sikkert endnu i live.

Da ålekræmmerne kom hjem til Flade, satte deres beretning hele sognet i bevægelse, og rygtet om den kloge kones erklæring og Himmerland-invalidens oplysninger bredte sig til nabosognene. Niels Sørensens kone blev som lamslået, og hun kastede stærke bebrejdelser på sine forældre, uden hvis tilskyndelse hun næppe så tidligt ville have knyttet sig til en anden mand. Hun tilkendegav gårdmandssønnen, at der nok ikke blev noget giftermål mellem dem. Da udsigten til at blive gårdmand således glippede, tyede den unge mand hen til sin gamle kæreste og søgte forsoning med hende. Han forsikrede hende, at hvis hun bare havde været ejer af et par tusinde dalere, ville han aldrig have forladt hende. Det var den formodede enkes gård og midler, der havde ledet ham i fristelse.

*

Manden fra Himmerland havde ved mødet på Fjerritslev kro lovet, at han med det første ville komme til Mors for at vise Niels Sørensens familie sort på hvidt for at han talte sandt, idet han derhjemme havde en liste over

alle de sårede danske soldater, der befandt sig i Wien.

I Flade ventede man i spænding på, at manden skulle dukke op. Navnlig gik Niels Sørensens hustru jo i stærk uro, og hun bebrejdede hårdt sine forældre, at de havde tilskyndet hende til et nyt giftermål, der ville have været en forbrydelse, hvis hendes mand stadig levede. Men tiden gik uden at himmerboen viste sig.

Der blev forhørt i det sogn, manden havde opgivet at stamme fra, om man der havde en krigsinvalid, der var vendt hjem fra fangenskab i Wien, men præsten kendte ikke noget til en sådan person. Det blev efterhånden ret tydeligt, at den pågældende mand nok bare havde været en sludrebøtte, der ville gøre sig interessant, da han hørte historien om den forsvundne morsingbo. Hele sagen var således stadig omgivet af mystik og af en usikkerhed, der nok kunne gå de implicerede personer på nerverne.

Hvorledes sagen senere udviklede sig, og hvem der til sidst blev gift med hvem, er der ikke rigtig nogen klarhed over. Men man ved dog, at Niels Sørensen aldrig vendte tilbage. Mindetavlen hænger stadig i Flade kirke.

C. Brunsgaard

Limfjordslandet

Fyldt med farver
ligger landet
om den blå og blanke fjord.
Bølgebræmme
slår i sandet
kysten rundt ved næs og nor.

Skrænter skråner,
dale dølger
sig bag bakkens bløde bryst,
blanke bæk
med blide bølger
søger mod den hvide kyst.

Løv i lund
og hyld i hækken
står i farvefeens dragt.
Sus i siv
og brus i bækken
hvisker højt om fjordens pragt.

Eng og ager
står og spættes
som en farvesymfoni.
Køer og kalve
morgenmættes,
lammet leger i det fri.

Bondebo
med hegn om have,
Føl i fold og sæd på vang,
græs, der gror
på oldtidsgrave,
synger nutids stærke sang.

Fyldt med farver
ligger landet
stærkt og stolt og frit som før.
Fyldt med farver
vugger vandet,
til de sidste slægter dør.

J. Søborg
Struer

Af Kristian Krabbe, København

DET VAR JULEAFTENSDAG 1922. En snestorm satte ind tidligt på eftermiddagen. Læge Kruckow, Hvidbjerg, var kaldt ud til os i Uglev for at se til Peter, som lå blussende af feber og smerter. Han var 14 dage i forvejen blevet sparket over benet af en hest. Lægen var efter undersøgelsen noget betænkelig og sagde, at skaden havde udviklet sig til en livsfarlig knoglebetændelse, som krævede omgående operation.

Mellem læge Kruckow og overlæge Espersen på Thisted sygehus blev der pr. telefon vekslet korte bemærkninger på dansk og latin, og fra Thisted blev udsendt en ambulance med den unge Viggo Krogh ved rattet. Ambulancen nåede med noget besvær frem til os, og nu forestod en meget vanskelig transport Jeg sad ved den meget syge patient, og jeg havde mit mas med at understøtte båren, der slingrede, når bilens fører satte fuld fart på for at forcere snedriverne, som efterhånden var blevet ret store. En fin præstation at klare en sådan tur fra Uglev til Thisted, når jord og himmel står i et knog. Ikke mærkeligt, at sveden drev ned over Viggo Kroghs pande, da vi omsider nåede sygehuset.

Der omkom to mennesker i Jylland denne aften på grund af vejret. Læge Kruckow var ikke bange for at vove pelsen, når der var noget alvorligt på færde, og han ville med til Thisted for at overvære operationen, men han havnede med sin bil i landevejsgrøften tæt ved Hurup og måtte nærmest kravle op til Hurup station for at nå et tog til Hvidbjerg, hvis der skulle komme et sådant.

*

På et mindre provinssygehus som i Thisted den gang, virker det naturligvis forstyrrende midt under travlheden med at gøre juleaften festlig for patienterne at tage imod en patient, som kræver hurtig behandling, men læger og personale var parat, og efter en kort undersøgelse blev Peter ekspederet op til bordet under den store lampe, og jeg blev indbudt til juletræ på sygehuset sammen med patienterne. Vi sang »Det kimer nu til julefest« og andre julesalmer, og juleevangeliet blev læst af den gamle, venlige og adrætte pastor emer. Krarup, Thisted.

Overlæge Espersen havde stillet sit kontor og sin telefon til rådighed for mig i ventetiden, så jeg kunne ringe hjem og fortælle, at vi havde nået sygehuset i god behold. På bordet lå fagskrifter i lægekunsten – det var måske ikke helt tilfældigt, at et åbent blad viste underekstremiteternes knogler med en masse streger og tegn. Jeg tænkte, at selv en erfaren kirurg nok læser på sine lektier, inden han foretager alvorlige indgreb på sine medmennesker.

Da Peter efter overstået operation var kørt ned i sin seng og lå hen i æterdøs, vinkede

jeg farvel og hastede mod jernbanestationen efter at have oplevet mit første juletræ den aften på sygehuset. Fra vinduerne på Stationsvej sendtes gennem gardinerne et orange skær ud på sneen. Juletræerne var tændt, og festen var på sit højeste. Ja, tænkte jeg, nu har de spist julemiddagen, alle familier, og sidder omkring det lysende træ og deler gaver ud – hvem der nu havde været velbeholden hjemme på gården!

Posthusets flagsnor klaprede mod den svajende stang, når vindstødene kom, ellers var

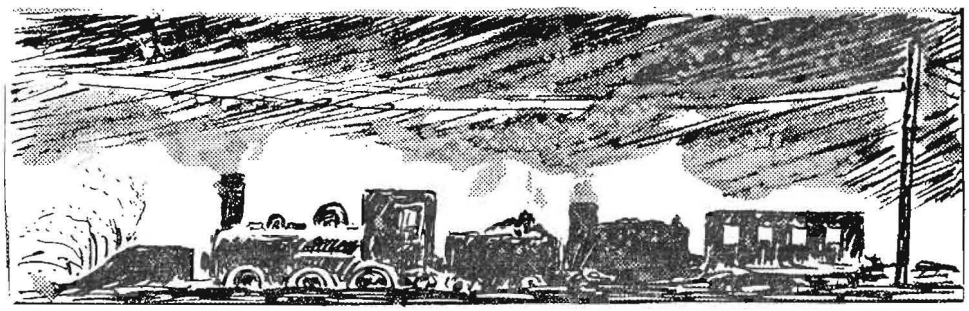

der kun vejrets lyde at høre. Sneen var blæst sammen i skrå bræmmer fra hjørnet af Frederiksgade over mod hotel Phønix. På stationen meldtes om uregelmæssig drift, ingen toggang efter køreplanen.

Jeg besluttede at gå op til familien Østerbye, der boede lige over for banegården. Jeg var tre år i forvejen udlært i malerfaget hos H. P. Østerbye. Herfra ville jeg kunne holde mig underrettet om mulighederne for at komme med et tog efter Oddesund. Jeg blev hjerteligt modtaget i familien, overraskede som de var over at få en gæst på sådan en aften. Efter at jeg havde redegjort for mit usædvanlige ærinde i Thisted og havde fået noget at spise, syntes Østerbyes små piger, at vi atter skulle gå omkring træet nu, da »Kristian den tredie« – sådan hed jeg som lærling – var kommet på besøg. Vi vandrede så i ring om juletræet med salmebøger i hænderne og med Jens Østerbye ved klaveret, og vi sang »Julen har englelyd«. Ved cigarerne bagefter udspurgte mester Østerbye mig om malerskolen i København, hvor jeg den vinter var elev, og om arbejdsforholdene i hovedstaden. Imens havde en af drengene fået opspurgt, at der snart ville afgå et tog, så jeg afslog fru Noras venlige tilbud om at overnatte i huset. Det var mit andet juletræ. Klokken var 9, og hjemme sad de og ventede.

*

Vi var tre rejsende med toget, og jeg var alene i et af »burene«. Den gang var der jo fast skillevæg mellem kupeerne, der var træbænke og dør ud til begge sider mod trinbrætterne, ad hvilke togbetjenten balancerede og foretog billetteringen under farten. Bremsemanden sad i et lille tårn på en godsvogn, som udkigsmanden på et skib, også i dette Herrens vejr.

Ved Todbøl kørte vi fast, kupedøren blev åbnet, og stationsmesteren inviterede på chokolade inde i privaten sammen med togpersonalet. Togføreren kom ind og sagde med et lunt glimt i øjet, at de to andre rejsende var et par kærestefolk, de sad og klemte hinanden i kupehjørnet og havde det så dejligt, at de ikke ønskede at komme ind til chokoladen. Jeg var altså den eneste civilist mellem uniformerne.

Mens vi sad ved bordet og nød varmen og traktementet og så på juletræet med sølvglimmer, hjerter og englestiger, var der mand-

skab i gang med at kaste toget fri, og efter en halv times standsning var sporet ryddet. Således oplevede jeg mit tredie juletræ. Mon det kunne ske andre steder end i Thy, at et tog sendtes afsted i snestorm med tre rejsende, som oven i købet blev budt på juletræ og chokolade?

*

Stormen havde nu – som alle storme gør, når de har varet en tid – indledt et tilbagetog, og ved sneplovens hjælp nåede vi uden flere vanskeligheder til Uglev station – det var der noget, der hed dengang – henad midnat. For dem derhjemme var aftenen gået lidt trevent. De ventede på, at jeg skulle nå hjem med beretning om Peters tilstand, inden de havde i sinde at gå i seng. Traditionen med julemiddagen, det pyntede træ og fars oplæsning af en historie var overholdt, men det kneb med den sædvanlige fest og hygge.

Jeg følte mig som en temmelig vigtig person, noget benovet over alle mine oplevelser under det hverv, som tilfældigt var bleven mig overdraget denne juleaften. Ja, sagde jeg, overlægen forklarede mig, at de havde mejslet hele knoglen op på langs for at få skidtet ud, og at der ventede Peter et langt sygeleje, men ellers gik det godt.

Så blev der sat nye lys på træet, og vi tog hinanden i hænderne alle 10 og sang »Her kommer, Jesus, dine små«, en regel, der aldrig var brudt nogen juleaften på gården. For mig sluttede således hin juleaften i 1922 med mit fjerde juletræ, og som Dickens siger i »Pickwickklubben«: Hvor mange gamle minder og hvor mange slumrende sympatier vækker ikke juletiden?

Kristian Krabbe

Skatten i Sjørring sø

Den er aldrig kommet for dagen

EFTER at Sjørring sø for omkring 100 år siden blev udtørret, hændte det, at folk mente jævnlig at kunne iagttage et lys, der brændte på et bestemt sted i søbunden. Et gammelt sagn fortalte, at her skulle være nedgravet en stor skat.

Det ville jo nok være umagen værd at få fingre i denne skat, og en mand fra egnen gik sammen med sin tjenestekarl hen til stedet for at grave. De arbejdede i nogen tid, og ingen af dem sagde noget. Skattegravning skal ifølge gammel overlevering altid foregå i tavshed. Hvis nogen begynder at snakke, er det hele ødelagt.

Omsider stødte de to mænd på en drabelig stor kiste, der havde en ring i hver ende som håndtag. Manden greb fat i den ene ring, og idet han af alle kræfter halede i kisten, kunne han ikke holde mund længere. Han udbrød glædestrålende: Nu har vi den sandelig! Men i det samme gik ringen løs, og kisten sank ned i jorden og blev borte. Ringen, som manden beholdt i hånden, blev senere indsat i en dør i Sjørring kirke, og der sidder den nok endnu.

Den stærke mand i Kåstrup

Af Aug. F. Schmidt, Brabrand

I FORRIGE århundrede boede der i Kåstrup en mand, der var meget omtalt på egnen for sine vældige kræfter. Han hed Niels Kristian Iversen, og han boede i det nordlige af sognet. I høstens tid kørte de kornlæssene hen til et agerrum, og hestene blev spændt fra uden for laden, og så skød de vognen ind i loen. Det plejede Niels Kristian at gøre alene, og det var sjældent, at nogen hjalp ham ved det. Det hændte endda, at en eller anden for morskabs skyld tog fat i et hjul og prøvede at holde vognen for Niels Kristian. Så kunne det ske, at han sagde, når de andre rykkede den forkerte vej: I skyder jo it, bette baer!

Når de andre så sagde, at det var forhjulet, der var gået imod ladeporten, så kan det nok være, at han tog ved.

Niels Kr. Iversen plejede at købe strandtømmer ved havet. En gang kom han kørende i en sandvej, og den ene hest blev her så træt, at den ikke kunne klare sin part af hammelen. Så spændte han hesten fra og gik selv i seletøjet til den stærkeste hest, og sammen trak de vognen gennem sandet. Da de var kommet over det vanskelige sted, klappede han hesten og sagde: Æ wa dæ kaski wal hoer!

Der kom en dag en mand fra Brund for at hente tørv i Kåstrup kær. Han kørte med køer, og der skete det uheld, at den ene ko gled ned i en tørvegrav. Han fik koen bundet fast til brinken, så den ikke kunne glide længere ud, og så gik han ad Kåstrup til for at få nogen til at hjælpe sig. Men han kunne ikke træffe andre end Niels Kr. Iversen, for det var helligdag. De fulgtes så ned i kæret, og Niels Kr. Iversen, der nu var gammel, sagde, at han var bange for at komme for tæt ind på koen, da han let kunne falde i tørvegraven. Så fik de et reb slået om koen, Niels Kr. Iversen tog den anden ende af rebet over nakken og under armene, og så trak han alene koen op. Det skulle der nu kræfter til.

Da Niels Kr. Iversen en dag kom gående op over Ballerum, så han her et læs lyng, der var væltet. Manden, der havde kørt med læsset, havde spændt hestene fra og var oppe i Kåstrup efter folk til at hjælpe. Niels Kr. Iversen lagde ryggen til læsset og fik det på ret køl igen, og da nu ejeren kom til stede med en del folk, han havde samlet sammen, stod vognen på vejen. Kåstrupfolkene blev meget fornærmede, og manden havde nær fået en dragt prygl, fordi de troede, han ville holde dem for nar.

En gang tjente Niels Kr. Iversen som møllerkarl i Årup mølle i Snedsted sogn. Ad landevejen forbi møllen kom en dag en vogn med et vældigt læs mastetræ, og i et vejsving væltede vognen. Kusken fjernede sig for at hente hjælp, og mens han var borte, gik Niels Kr. Iversen i al stilhed hen til vognen og løftede både den og træet op, så det hele var i orden, da kusken og hjælpemandskabet ankom.

Ved et marked i Thisted var der nogle, der ville drille ham og ikke rigtig troede på hans kræfter. Så fik Niels Kr. Iversen fat i nogle sadelgjorder, som han spændte om en hest. »Gå lidt til side«, sagde han, og så svang han hesten rundt om sig i sadelgjorderne. Historien findes også i en anden form. Ved marked det kaldte nogle svirebrødre på ham, og da han satte sig på bænken hos dem, bandt han hestens grimeskaft om sit ene lår.

Hesten blev senere urolig og rykkede i grimeskaftet, så Niels Kr. Iversen måtte ud til den. De andre forsøgte at drille ham med en påstand om, at han ikke var stærk nok til at

kunne holde hesten, hvis den for alvor gjorde sig ud til bens. Niels Kr. Iversen svarede, at han kunne bære dyret hjem, om det skulle være, og han væddede med de andre om, at han kunne bære hesten markedspladsen rundt. Han vandt sit væddemål med glans.

Rygter om Niels Kr. Iversens styrke havde en gang lokket to mænd fra Dover helt til Kåstrup. De ville undersøge, om det var sandt, hvad der blev fortalt om den stærke mand. De vandrede til fods den lange vej, og da de kom til Kåstrup, vidste de ikke, hvor Niels Kr. Iversen boede. På en mark ved vejen gik en mand og pløjede, og ham spurgte de, om han kunne sige dem, hvor den stærke mand boede, for de ville gerne se en prøve på hans styrke. Manden bad dem vente lidt, og så spændte han sine heste fra ploven. Med den ene hånd tog han fat i den forreste ende af ploven, løftede den op i stiv arm og pegede med ploven hen mod sin gård, som lå tæt derved: Der bor den stærke mand i Kåstrup, sagde han. Dovermændene behøvede ikke flere beviser, og så vandrede de hjem igen.

*

Med denne sidst anførte beretning er vi inde i vandresagnenes skare. I folkeoverleveringen ville man gerne gøre det mest mulige ud af det usædvanlige, og derfor dannedes der let særegne historier om folk med store kræfter. Således er det også gået med Niels Kr. Iversen. Man er i overleveringen om ham endog gået så vidt, at man har forsøgt at forklare hans kræfter ad overnaturlig vej. I det ene af sagnene herom berettes, at Niels Kr. Iversen som dreng en dag lå og sov på højen Langdoes ved Thisted. Da han vågnede blev han bange for at få skænd, fordi han havde været længe borte, og han gav sig til at græde. Men så kom bjergmanden ud fra højen med en skefuld grød og sagde: Spis det – men mere kan du ikke tåle, for så bliver du for stærk. Gå nu hjem og sig, at du har fået af bjergmandens grød, så lader de nok være at skælde dig ud. På den måde skulle han have fået sine store kræfter.

I en anden optegnelse hedder det, at Niels Kr. Iversen som bitte dreng tjente hos en stor gårdmand, der havde to føløg. Da et føl døde efter fødslen, sugede Niels Kristian øgets mælk, og deraf blev han så stærk

En gang var han ved at køre staldgødning ud, og som forspand havde han en plag, der ikke kunne trække det store læs. Så spændte han plagen fra og gik selv i stedet. Da læsset var kommet i gang igen, klappede han den anden hest og sagde: Æ wa kaski wal hoe we dæ!

Når han som dreng skulle passe kreaturer, og disse ville bisse, måtte han hjælpe de andre drenge, de lod ham overtage de dyr, der var mest vilde til at bisse, og på den måde kunne han holde tre-fire stykker, når han først fik ordentlig ved dem.

De oven for lidt sammenarbejdede beretninger er i halvfemserne fortalt til folkemindesamleren Evald Tang Christensen af Anders Bang i Jannerup, lærer Olsen i Harring, Lars Dybdahl i Sennels og Kristoffer Holm i Sønderhå. Man forstår heraf, at historierne om Niels Kr. Iversen var almindeligt kendt i en større omegn. De ligner på flere områder de mange andre historier, der er overleverede om stærke mænd. Naturligvis har Niels Kr. Iversen været stærkere end mænd i almindelighed, og for at forstå og forklare hans styrke har man taget overtro og sagnoverleveringer til hjælp. På den måde er han blevet skildret som meget stærkere, end han i virkeligheden var.

Mindet om Niels Kr. Iversen levede længe efter hans død, og fortællingerne om ham har været yndet samtalestof i de lave bondestuer i Thy gennem mange år. Nu er der vel næppe nogen, der erindrer den stærke mand fra Kåstrup, og det kan vel derfor have interesse at høre om ham på et sted, hvor ordene ikke flyver bort som vind på vinger, men bliver stående, så senere slægter kan finde dem og tilegne sig deres indhold.

Aug. F. Schmidt

fra det gamle album

Personalet på konsul Andersens tømmerplads i halvfemserne. I forreste række fra v. Mogens Larsen, i midten konsul N. C. Andersen (med hund), bogholder Mørup (med fuldskæg) og yderst Mads Nielsen. Stående kontorist J. K. Madsen. I mellemste række ses i midten pladsformand P. Kibsgaard (med slips). Øverst nr. 2 fra v. Chr. Jensen, nr. 3 Peter Jørgensen, nr. 4 Carsten Nielsen (senere tømrermester), nr. 5 Chr. Pedersen og nr. 6 J. Christiansen.

fra det gamle album

Thisted tekstilhandlerforening på udflugt til Klitmøller i tyverne. Fra venstre: Jacob Nielsen, Valdemar Smith, V. Schionning, Carl Nielsen (varehuset), repræsentant Ant. Jensen, Fredericia, F. C. Leerhøy, H. C. Søe, Johan Thomsen, Johan Leerhøy og Chr. Søndergaard.

Thisted håndværkerforenings folkedansere 1938. Siddende fra venstre: Fru maler Pedersen, maler Carl Pedersen, okonoma frk. Albrechtsen, Michael Zoll, fru faktor Pedersen, faktor W. Pedersen, fru Oddershede og fabrikant L. P. Oddershede. Mellemste række: Fru slagterm. Kloster, arbmd. Marius Pedersen, fru Pedersen, frisørm. Klostergaard Jensen, fru Klostergaard Jensen, isenkræmmer Otto Jensen, fru Tange og Chr. Tange. Øverste række: Fru Kortegaard, togforer Kortegaard, fru Bæk, lokomotivfører J. Bæk, fru købm. Nielsen, købm. N. P. Nielsen.

fra det gamle album

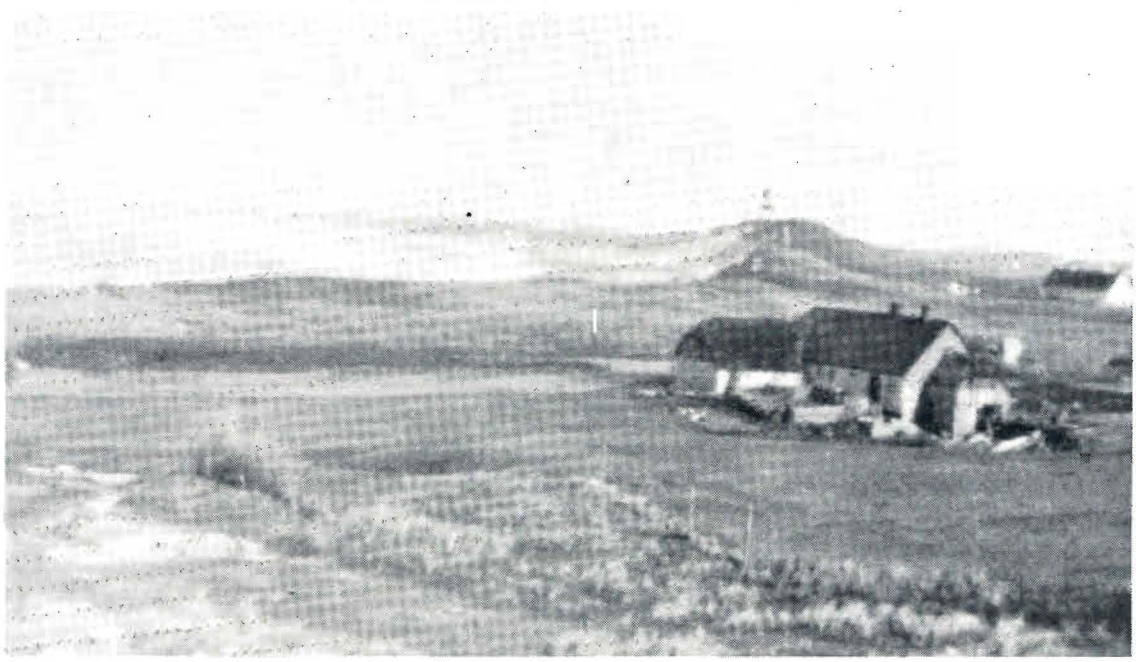

Fra Klitmoller omkring århundredskiftet. Stampemøllen, hvor Chr. Bunk Madsen boede, lå dengang et godt stykke fra kysten. For en halv snes år siden blev huset taget af havet, og strandkontrollør Topps hus bagved er senere gået samme vej.

Kongemodtagelse på Thisted banegård den 29. september 1927. Fra venstre ses dronning Alexandrine, kong Chr. d. 10., fru dommer Spleth, politimester Kampmann, dommer Spleth, fru borgm. Bjerregaard, borgm. Bjerregaard, skoleinspektør Larsen, toldforvalter Hansen, postmester Holm, fru politimester Kampmann og amtmand Haugen-Johansen.

fra det gamle album

Fra Oddesundbrofesten i Thisted 15. maj 1938. Kong Chr. d. 3. til hest (borgm. Bjerregaard) overdrager kronens jorder (Kronborg) til stadens borgmester (direktør Fr. Bredahl), der står med det kongelige brev i hænderne.

Nogle af deltagerne i Sonderjydsk forenings udflugt til Klitmoller 1914. Siddende forrest fra v.: ukendt dame, fru murer Nørskov med sønnen Bjarne, frk. Frida Christensen (senere fru mælkehdl. Kloster), murerm. P. Vestergaard og fru »Singer«-Jorgensen. Bagved fra v.: fru murerm. Vestergaard, fru Kirstine Nielsen, Ydby, skræderm. Vilh. Nielsen, Ydby, og forretningsfører Jørgensen (Singer). Stående: med stråhat murer P. Norskou og gdr. H. P. Hansen, Almasminde i Brond.

Lilletorv 1912. Isenkræmmer Carl Kjær indrettede 1910 »Kinografen« i en tidligere købmandsgård. Senere var her støbegodsforretning, og 1919 opførtes Aage V. Kjærs ejendom.

Thisted amtsavis personale på udflugt til Klitmøller 1914. – Siddende fra v.: Fru Behr, faktor Behr, redaktør N. Sev. Nielsen, typograferne P. Sørensen og P. Kjær, fru Kjær og frk. Jenny Jensen. Stående fra v.: Typograf R. Rasmussen, ukendt dame, typograferne Frants Rittig og Martin Christensen, journalist Kjeld Jensen, typograferne Karl Styrbech, Gunnar Hansen, Peter Christensen, Peter Jensen og Chr. Andersen, fru Clara Andersen og fru Ravnemose. Bagved redaktionssekretær Ravnemose.

fra det gamle album

Tærskeværk hos gdr. P. Langgaard, Snedsted (ved den gl. skole) 1908. På lokomobilen fyrbøder Martin Munkholm, derefter fra venstre: Peder Langgaard, Chr. Andersen (Svalgaard), Johs. Svankjær, Søren Christensen (Murmester), And. Jensen (Smed), Peder Kjeldtoft, Mads Poulsen, P. Saugbjerg, Chr. Hove, Peder Madsen, Lars Christensen, Svend Svendsen, Peder Bonde, Jens Boesen, drengen Chr. Simonsen og And. Jensen (Bugsen). Siddende foran: Kirstine Langgaard (nu fru murerm. Hebsgaard, Thisted), fhv. købm. Cl. Brunsgaard, drengen Peter Langgaard, pigen Johanne Christensen (gift med kirkebetjent Johs. Poulsen, Ydby), Ane Langgaard og Marie Christensen (Murmester). På tærskeværket fra v. Carl Kjeldtoft, Peter Madsen, J. C. Simonsen og Peter Kvejborg.

fra det gamle afdun

Snekastere ved Todbøl januar 1938. Nederst fra højre: Banevagt Christensen, Marthinus Vestergaard, Chr. Brogaard, P. Hove Jeppesen, Karl Simonsen. Rækken bagved: Karl Mathiassen, Martin Poulsen, Sv. Aa. Nellemann, Otto Christensen, Jens P. Larsen, Jens Chr. Christensen. Bag dem ses Johs. Andersen, K. Sogaard Christensen, Chr. Bang Nielsen og Peter Hede. Øverst fra højre: Jac. Vang, C. Damsgaard Christensen, Engelbrecht Kristensen, Johs. Olsen, J. Jensen, Sv. Thomsen, And. Bojer, N. Laursen, Alfr. Ehlers, Chr. Pedersen, A. C. Christensen (Damsgaard). Iøvrigt ses bl. a. Ejner Christensen, Peter Andreasen, Johs. Vang, Kristoffer Fuglsang, Magnus Christensen (Møller), Aksel Olsen, Niels Kokkedal og Knud Floutrup.

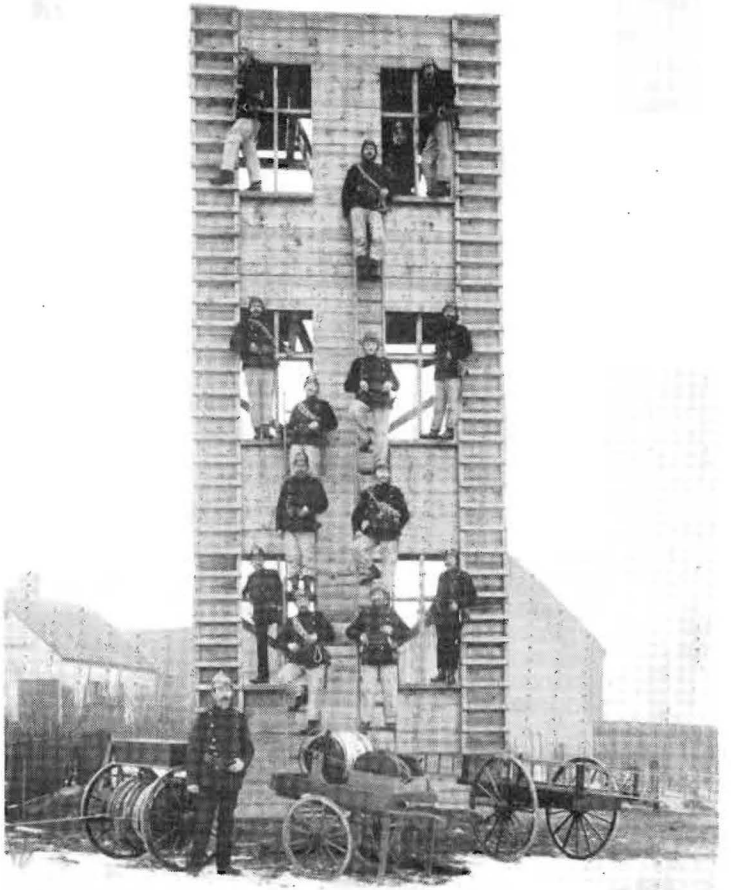

Thisted brandkorps 1918 i øvelsestårnet ved vandværket. På jorden står brandinspektor Eske Kristensen. De øvrige er vanskeligere at identificere, men det skal være tømrer Rødbro, murer Lars P. Sørensen, murer Kr. P. Andersen, karetmager Nielsen, blikkenslager Chr. Christensen, tømrer P. Kr. Pedersen, arbmd. Chr. Bach, gasværksbud J. C. Christensen, murer Ths. Pedersen, murer Niels Pedersen, murer Peter Hyldahl, tømrer Konrad Møller og snedker Jens Kirk.

fra det gamle album

Thisted beværterforening omkring 1910. Stående fra venstre: Kusk A. Bojsen, musiker Søren Hedegaard, (herre), (herre), P. Sørensen, Vildsund, Christensen, Toldbod-Vinhus, brygger C. Nielsen, Dragsbæk, (herre), redaktionssekretær Jalk, Jørgensen, »Morsø«, Jens Hauge, fru Bendixen, bryggeridir. Eiø, fru Bredahl, (herre), frk. Johanne Hedegaard (senere fru Hoffstedt Jensen), repræsentant Ludv. C. O. Bendixen, Martin Jensen, »Lille Danmark«, (herre), M. Jacobsen, »Snorren«, (herre), brygger Bredahl, (herre), Martin Eriksen, »du Nord«, Chr. Madsen, »Jylland«. Siddende fra v. musiker, (dame), fru brygger Nielsen, fru Christensen, Toldbod-Vinhus, fru Bojsen, fru Jørgensen, »Morsø«, frk. Anna Hauge (senere fru Ole Madsen), fru Jacobsen, »Snorren«, (dame), (dame), fru Madsen, »Jylland«, og fru Martin Eriksen.

Glimt fra Thy

Af Gerda Hegnet Bach, Karby

Når efteråret for alvor sætter ind med lunhed i stuen og begyndende juletanker i sindet, falder jeg gerne for den samme fristelse, nemlig at rydde op og rode i bogskab eller boghylder, selv om alt dog fik en forsvarlig omgang ved forårsrengøringen. Det er herligt at flytte om på gamle og nye bøger, sortere store og små tidsskrifter eller dukke ned i gulnede ting.

Pludselig står jeg med et program i hånden, på omslaget er et klart, kønt kirkebillede, nedenunder står: »Kirkefest i Vestervig kirke onsdag den 17. juni 1959«. Indeni læser jeg: »Til Hassing, Refs, Morsø og Hundborg-Hillerslev provstier, kirkefest for menighedsrådsmedlemmer og præster med ægtefæller«.

Selv om en del er glemt i de forløbne år, husker jeg dog, hvor højtideligt det var med de mange kirkens folk i ornat. Også var der en særegen stemning i det store, smukke kirkerum såvel under biskoppens festgudstjeneste som senere under kirkekoncerten.

Jeg tror nok, de fleste af os dvælede lidt ved Liden Kirstens grav og mindedes den gribende tragedie, som sagnet fortæller om.

Da der er en vis orden i mine papirdynger, finder jeg mere fra Thyland, nemlig et avisudklip, der fortæller både negative og positive ting. Således læser jeg atter: J. P. Jacobsens have er blevet beskåret, idet stakittet og nogle træer er fjernede, dog er græsplænen med mindestenen bevaret, ligeledes lysthuset, hvor digteren ofte sad og arbejdede.

Tankerne vandrer videre i samme bane, og jeg husker, at den gang jeg vikarierede i en gammel skole med tilhørende have, mente vi, at netop sådan et sted kunne J. P. Jacobsen være blevet inspireret til at skrive sin fine, poetiske novelle »Mogens«, hvor ordene er så forunderligt prentede, at man simpelthen oplever regnvejret.

For nylig har jeg læst om taxaflyvningen Sennels-København. Navnet Sennels fik mig til at mindes en pudsig tildragelse fra min barndom: Far skulle besøge en præstekollega i Sennels og ville benytte lejligheden til at hilse på vor unge piges forældre. Far mødte en dreng og spurgte: »Kan du sige mig, hvor Niels Klim bor?« Svaret kom omgående: »Han bor ved siden af Morten Remmer!« Far forhørte nu lidt tøvende: »Men hvor bor så Morten Remmer?« Drengen kiggede forarget på min far og drævede: »Han bor da selvfølgelig ved siden af Niels Klim!«

Adskillige gange om året kører jeg gennem Thy, og når jeg på afstand ser Vildsundbroens flotte, lyse buer, hænder det, at en bestemt erindring dukker op: En af vore småpiger spurgte i sin tid ængstelig, om hun ikke nok selv måtte klatre over broen? Det viste sig, at hun troede, vi skulle køre ovenpå buerne, men da vi kom så nær, at vi kunne se den fine, brede vej over broen, var den sorg snart slukket.

Der er en egen stemning over at slentre gennem strøget i Thisted, det gjorde en veninde og jeg, egentlig skulle vi til et møde og var kommet i god tid for at finde en parkeringsplads. Men netop den aften var himlen usædvanlig skøn med lysende stjerner på mørkeblåt fløjl, kun vesthimlen var farvet svagt rosa med en gylden bræmme. Dette fik mig til at handle impulsivt, og jeg udbrød: Gider du virkelig gå til møde med tætpakkede men-

nesker og for nedrullede gardiner, skal vi ikke hellere kigge stjerner og butiksvinduer?«

Efter lidt diskuteren enedes vi og havde det simpelthen vidunderligt. Vi sluttede aftenen med kaffe på det samme konditori, hvor jeg for et par år siden oplevede et rigtigt juleeventyr. Der var ganske vist hverken nisser eller småtrolde med, men derimod et ungt par, som hånd i hånd trådte søgende ind, måske var det meget koldt udenfor, i hvert tilfælde knugede de hinandens hænder, idet de så sig omkring efter et ledigt bord, et sådant fandt de lige over for mit.

Det var nogle dage før jul, udenfor dansede snefnuggene, men inde i lokalet var hyggeligt med julebuketter, dæmpet lys og svag radiomusik, alt i alt en passende scene for en lille julesketch, som jeg blev tilskuer til.

Den unge pige var yndig, og hendes partner så godt ud. Hvordan de i det hele taget fik drukket deres kaffe, forstår jeg ikke, de skulle nemlig bestemt bide af den samme kage samtidig og drikke af den samme kop, af og til så de sig generte omkring, ingen måtte opdage deres forelskelse, mig regnede de overhovedet ikke med, da jeg sad fordybet i en avis.

Hidtil havde de snakket halvhøjt med ægte thybo-dialekt, men så begyndte den unge mand pludselig at hviske til sin kønne kæreste, antagelig gyldne løfter – gyldne som de to forlovelsesringe, han tog op af et lækkert etui.

Ganske stille vekslede de forlovelsesringe halvvejs under bordet og så hinanden dybt i øjnene, dernæst kiggede han forelsket på hendes fristende røde læber, men disse hvisede: »Vent, Lad os hellere gå«.

Igen gik de hånd i hånd gennem svingdøren, denne gang til tonerne af »Der er noget i luften, jeg ved ikke hvad!«.

Gerda Hegnet Bach

DA DER VAR KLOGE KONER

Deres mirakelkure var helt forunderlige

Af Jacob von Thyboe

PÅ EN STØRRE bondegård i Thy skete i 1857 den ulykke, at gårdejerens datter på egen hånd forlovede sig med gårdens forkarl. Denne karl var en dygtig og brav fyr, på hvem der ikke var andet at udsætte, end at han var husmandssøn og uden formue. Men dette var jo også slemt nok. Pigens moder syntes i hvert fald, at det var meget slemt, og for at hindre, at sagen udviklede sig yderligere og måske førte til en frygtelig mesalliance, blev pigen spærret inde, dørene låset og vinduerne tilspigret med firetommersøm.

Men disse foranstaltninger havde dog slet ikke den ønskede virkning, pigen lod sig ikke rokke og vedblev at fremture i sin synd, altså med at holde fast ved sin elskede husmandssøn. Moderen var meget opbragt og mente, at en sådan »stokblind forliebelse« måtte skyldes det rene hekseri. For at få dette problem ordnet, tog hun datteren med ned til den kendte »kloge kone« og skæbnebetvingerske Maren Haaning i Vindblæs ved Løgstør. Maren hørte på konen og så på pigen, og så lovede hun, at det trylleri nok skulle blive hævet. Hun tillavede så et kraftigt fluidum og et pulver, som ingen heksekunster skulle kunne stå for.

Ved hjemkomsten skulle pigen så indtage den skrappe medicin, men det ville hun absolut ikke. Moderen fik så et par håndfaste karle til at holde pigen, mens medikamenterne blev proppet i hende. Der sporedes dog ingen forandringer af den grund, pigen var lige genstridig og urokket, hun ville giftes med forkarlen, så kunne de gøre ved hende, hvad de

ville. Der var altså ikke noget at stille op, og denne standhaftighed og troskab bevirkede tilsidst, at den strenge moder måtte give sig. De unge blev under kirkens velsignelse forenet, men moderens vrede var dog ikke kølnet. Hverken datterens bønner eller de trange kår, som de to unge kom til at leve under, formåede at blødgøre hende.

*

Navnet Maren Haaning havde i fordums tider i det nordlige Jylland en klang som fordum det delphiske orakel, og til hende kom folk i massevis kørende, ridende eller gående ad lange, besværlige veje. Men det var dog her som andre steder, at profeten ikke var særlig agtet i fædrelandet, altså i de nærmeste omgivelse. Her var respekten for hende ikke overvældende. Mens det ude omkring hed sig, at hun havde en bog, i hvilken alle menneskers skæbner var beskrevet, at hun kunne se de mest skjulte ting og læse de lønligste tanker, at hun kunne udtage svindsottige patienters ødelagte lunger og erstatte dem med friske kalvelunger o.s.v., så påstod man i hendes nærmeste kreds, at hun i virkeligheden var en bedragerske, der hverken var synsk eller kunne doktorere, og at alle hendes mediciner var lavet af regnvand og andre ganske uskadelige og virkningsløse ingredienser.

Sandheden om Maren Haaning lå nok et sted midt imellem. Hun var en begavet kvinde, og visse evner havde hun utvivlsomt. Hendes styrke lå nok særlig i den store menneskekundskab og erfaring, hun tilegnede sig, og så havde hun jo den uvurderlige hjælp i jævne menneskers tyrkertro på mirakelkure. Troen kan udrette forbavsende meget, og alene det, at patienterne troede så fast på hende, hjalp dem nok mange gange til at forvinde det, der plagede dem.

*

Maren havde adskillige »kolleger«. Der var »kloge« mænd og koner både her og der, men kun få blev så navnkundige som Maren Haaning. I Thisted boede for omkring 100 år siden sådan en praktiserende kvindelig »naturlæge«, der gik under navnet Marie Rakker, en betegnelse, der synes at fortælle, at damen ikke hørte til blandt de mest estimerede borgere. Hun opnåede heller aldrig den store berømmelse, endda hun syntes at have opfundet et system, som kunne forandre hele verdens lægepraksis, og som egentlig skulle have gjort hendes navn udødeligt.

En mand fra Mors søgte en dag råd hos hende for sit syge barn, som lå derhjemme, og da han havde beskrevet symptomerne for Marie Rakker, erklærede hun, at barnet enten var »ugleset« eller led af »dørspænding« – hvad det så ellers var for noget. Straks rørte hun noget sammen i en potte, hældte en halv pot brændevin deri og sagde til manden:

– Nu tager du dette med dig hjem og graver det ned i jorden, hvor det skal ligge i 24 timer. Derpå skal du drikke af det tre morgener i træk, og så bliver dit barn rask!

– Om forladelse, sagde manden, men det er vel barnet, der skal have det ind?

– Nej, dit fæ, råbte sybillen og slog et par øjne op så store som tallerkener – du gør, som jeg siger, du drikker det selv!

Manden kløede sig bag øret og traskede så hjem, men han kunne dog ikke rigtig fatte denne form for lægevirksomhed. Men da han vidste, at det meste af medicinen var brændevin, kom han til det resultat, at det kunne han da godt drikke, og at konen vist var helt fornuftig. Han drak det hele, og barnet kom sig.

Desværre blev Marie Rakkers system aldrig rigtig anerkendt – det kunne ellers have fået stor betydning for lidende mennesker. Så kunne den, der havde brækket et ben, eller som led af alvorlig sygdom, blive liggende roligt i sin seng og lade en stedfortræder rejse til lægen for at blive forbundet eller indtage medicin på patientens vegne!

Jacob von Thybo

NANDA I VANG

Af P. Pedersen, Dollerup

LANGS THYLANDS og Han herreds kyster mod havet ligger klitrækkerne som en bred sandbræmme, under hvilken meget skjuler sig – fortidens frugtbare marker, menneskeboliger og glemte minder om svundne slægters færden.

I århundreder føg sandet ind fra havet og lagde sig i alentykke lag over fortiden og alt hvad der fordum rørte sig i havsognene. Meget ved vi ikke om de mennesker, der for hundreder af år tilbage levede deres liv i glæder og sorger, der hvor sandet skabte de vidtstrakte ødemarker, men sagnene hvisker om mangt og meget.

*

Hvis man fra Vang kører mod vest ad vejen til Vangså, ser man på vejens nordside en høj sandbanke, og til den knytter sig et sagn fra de dage, da thyboer var med i krigstogter viden om i verden.

Når mørket falder på, og marehalmen bølger i vestenvinden, mens hjejlen skriger og hedeuglens tuden får en ensom vandrer til at fare sammen, da kan samme vandrer se et sælsomt syn. Når månen kommer frem, står en hvid kvindeskikkelse på sandbakkens hvide top. Hendes hår flagrer om skuldrene, og hendes klæder vifter i blæsten. Hun strækker armene ud mod syd og høje, skærende klageskrig bæres af vinden ud over vidderne. Så går månen atter bag en sky, og synet forsvinder.

Hvem er hun, den fortvivlede, hvileløse kvinde? Gennem tiderne har et sagn om hende levet i folkemunde. Under sandbanken skal der have ligget en kæmpehøj, og i nærheden af den lå landsbyen Rakkeby. I denne by boede en ung bonde, Rolf, en fribonde, der var glad og stolt over sin frihed og selvstændighed. Ikke så langt derfra lå en herregård, og her boede en ridder med sin hustru og deres eneste datter, en ung smuk pige. De havde desuden to sønner, der for vidt omkring på krigstogter fra vår til vinter, mens datteren opholdt sig hjemme på gården.

En aften mødtes den unge bonde med jomfruen fra herregården oppe på højen, og de talte meget sammen. Det blev heller ikke sidste gang, de mødtes, og som der står i en ældgammel folkevise:

Før egeløvet faldt visnet til jord,
ham Nanda sin tro og sin kærlighed svor.

Men selv om Rolf var fribonde, var han altså kun en bonde, en navnløs, og de to unge var klar over, at de aldrig ville få herremandens samtykke til en forening. Derfor besluttede de, at den unge mand næste sommer skulle forlade okser og plov og drage ud på korsfarertogt for at vinde et navn, der kunne gøre ham værdig til at få Nanda til hustru.

Da våren kom, drog den unge mand bort sammen med andre fra egnen. Aftenen før afrejsen, tog de to elskende afsked på den grønne høj, deres første mødested, og Nanda sagde:

– Hver aften, når solen daler i vest, vil jeg sidde her og se mod syd, vente på dig, og lige så sikkert, som vandet altid vil rinde dernede

i åen, vil mine tanker være hos dig til alle tider!

*

Så var den unge korsfarer borte, og livet gik sin daglige gang. Nanda var ensom og længtes, men bag længslen dæmrede håbet, og den, der har håb, fortvivler ikke.

Der gik flere somre, og der kom mange bejlere til den fagre jomfru Nanda. Det var unge mænd af rang og stand, og forældrene ville, at hun skulle vælge en af dem. Hun vægrede sig, men de forsøgte på alle måder at overtale hende. Da hun ikke ville give sig, blev de efterhånden mistænksomme. De havde hørt lidt om hendes kendskab til den unge bonde og gættede sammenhængen. De blev helt rasende og fik sendt bud til sønnerne om, at de skulle forhindre, at den unge mand vendte tilbage. Dette lykkedes dem også, men Nanda fik intet at vide før mange år senere.

I den første tid fik hun flere gange bud fra sin elskede, og de efterretninger, der kom, lød stadig bedre. Sidste gang meddelte han, at han havde været med i et stort slag, hvor han havde held til at udmærke sig, sådan at kongen havde lagt mærke til ham. Men så hørte hun ikke mere fra ham. Månederne gik, den ene efter den anden, men den unge mand vendte ikke tilbage. Da et par år var gået, håbede hun på, at han ville komme til efteråret. Ved efterårstide vendte den ene af hendes brødre hjem, den anden var faldet i krigen – men hendes ven var ikke med. Hun turde ikke spørge efter ham, men måtte bære sin sorg for sig selv. Stadig gik hun sine ture, sommer som vinter, op på højen og så ud over egnen, om han dog ikke en gang skulle komme.

Årene gik, altid var hun sørgmodig og stille, men stadig håbede hun. Forældrene gjorde, hvad de kunne for at oplive hende, men forgæves. Hverken forældrene eller broderen kunne tåle at se ind i hendes alvorlige, sorgfulde ansigt, og i det stille bebrejdede de sig selv, hvad der var sket.

*

Så var det høst, 16 år efter at den unge bonde

var draget bort. På en blid og skøn sommeraften går hun sin vante tur op til højen. Da ser hun i det fjerne en rytter komme, og hun mener med fryd at genkende sin elskede. Den fremmede kommer nærmere, står af hesten og binder den ved et træ. Så går han op mod hende. Det er en kriger, et stort slagsværd slæber mod jorden, og brynjen omslutter hans bryst. Ansigtet er skægget og arret – men han er en fremmed, og i sindsbevægelse over det knuste håb, segner hun til jorden. Da siger den fremmede:

– Hvem er du – er du Nanda?

– Ja, hvisker hun sagte.

– Så bringer jeg dig hilsen fra Rolf Bonde. Han faldt for niddinghånd for femten år siden!

Ved at høre navnet retter hun sig i vejret.

– Hvordan døde han? Og hvem er du, der bringer budskabet så sent?

– Jeg var hans ven – og af fjender havde han kun to – dine brødre. Den dag, det skete, var jeg borte fra lejren, og jeg kom først til-

bage netop som fem karle gik løs på ham og huggede ham ned. Det var på et ensomt sted, og han var våbenløs og uden hjælp. Jeg var til hest og sprængte hen til stedet. Fire af niddingsmændene måtte lægge deres ben ved siden af hans, men den femte undslap. Rolf var endnu ikke død, da jeg bøjede mig over ham, og han kunne tale. Han fortalte mig om dig og bad mig bringe dig en sidste hilsen og sige, det ikke var af utroskab, han aldrig kom tilbage.

– Nu har jeg opfyldt hans sidste ønske, sluttede den fremmede, og så må jeg afsted. Ved din broders ondskab er jeg blevet erklæret fredløs i landet, og døden vil være min lod, om nogen træffer mig her. Lev vel, Nanda!

Da hun hører hestens hovslag og ser ryttеren forsvinde i skumringen, farer hun op. Endnu en gang glider hendes blik ud over de kendte sletter, så breder hun armene ud og klager ud i natten:

– Mit håb er dødt – femten år har jorden dækket over min elskede, og jeg har levet forgæves. Nu farvel, du lykkeløse verden, som hverken giver trøst eller håb!

Så iler hun ned fra højen og kaster sig ud i den forbirindende å, hvis vande lukker sig om hende og bærer hende ud mod det store hav.

Nanda er ikke mere, men gennem århundreder lever hendes minde i det dunkle sagn om den kaldende kvinde på den hvide sandbanke i Vang.

P. Pedersen

Højmanden ved Bromølle

BROMØLLE i Skovsted var i fordums tider egnens største mølleri med både vand- og vindmølle, men den er jo forlængst nedlagt. Der knyttede sig forskellige sagn til denne mølle. I dens nærhed har ligget en stor kæmpehøj, og i den boede en bjergmand eller højmand. Han var »en swær gjæw mand«, hvorfor omegnens beboere også satte stor pris på ham. En gang kom der ude fra klitterne en fæl lindorm, og den ville højmanden til livs. Det kom til en vild kamp, og de sloges længe, men endelig fik højmanden bugt med lindormen og fik den drevet ud i omegnens vidtstrakte mosedrag. Her siges lindormen fortsat at ligge, men højmanden er borte. Lige over lindormens hale blev Bromølle bygget, og et gammelt sagn fortalte, at når ormen engang fik i sinde at trække halen til sig, ville Bromølle synke i afgrunden.

Et andet sagn fortalte, at Sybille havde spået, at når Bygholm vejle blev til grøn eng, når Øsløs kirketårn faldt ned, og når Bromølle sank i afgrunden, ville verden forgå.

Bygholm vejle er jo forlængst – i hvert fald tildels – bleven grøn eng, og Bromølle er gået nedenom. Men endnu står Øsløs kirketårn, og så længe det holder sig oprejst, bliver verden vel også stående!

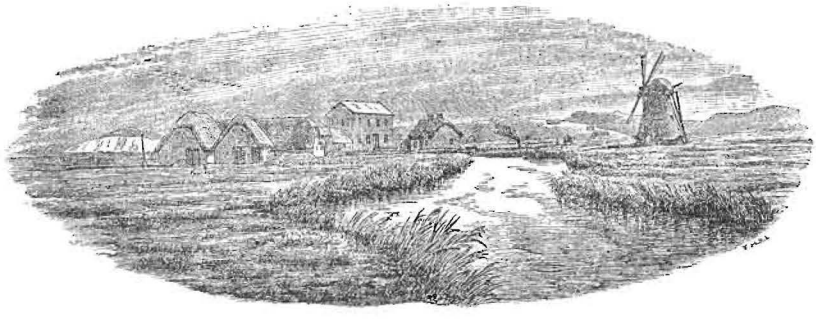

Minder fra en politisk brydningstid

Afdøde redaktør J. C. Nørhave Nielsen, Skive, virkede nogle år i Thisted, og han har fra den tid fortalt nogle fornøjelige erindringer

DET VAR den 1. oktober 1917, jeg overtog stillingen som redaktør af Thisted Socialdemokrat, og det var blevet mig betydet, at jeg ikke skulle sidde og hænge i redaktørstolen hele tiden. Det var jo den gang almindelig praksis, at en socialdemokratisk redaktør blev brugt til mange ting. Han skulle som regel være byrådsmedlem, folketingskandidat, agitator og organisator. Jeg fik anvist et virkeområde, der strakte sig fra Oddesund til Fjerritslev og Kettrup-Gøttrup. Når jeg selv skal sige det, blev jeg ikke skånet. Bladet passede jeg om dagen, og mindst 2-3 gange om ugen måtte jeg – ofte sammen med den senere borgmester Chr. Iversen ud for at tale ved møder. Det var et hårdt slæb, men det var alligevel et liv, der passede os. Vi var jo unge og havde kampmodet i orden.

Undertiden kneb det med tilslutningen til møderne, og det kunne hænde, at der slet ingen tilhørere mødte op, men i det store og hele gav vor agitation dog bonus. Tiden arbejdede også for sagen. Verdenskrigen, der sluttede i 1918, gav grundlag for, at mange kunne forøge deres indtægter, men endnu flere kom på et indtægtsniveau så lavt, at de levede på sultegrænsen.

Der var mangfoldige små hjem i by og på land, hvor hver dag var en bitter kamp for at få blot det daglige brød skaffet til huse. Om nogen slags ekstravagancer blev der sjældent tale. Vi havde en god baggrund for et arbejde, der gik ud på at fremskaffe en mere ligelig fordeling af samfundsgoderne, så solen nok så ofte kunne skinne ind ad vinduerne i de små hjem. På de forskellige pladser var der altid nogle meningsfæller, der turde vove pelsen, og som lod vore oplysninger gå videre til større kredse. Jeg mindes fra disse kampår mange brave, solide folk, som nu næsten alle er borte.

Det er i dag helt underligt at tænke på, hvor strid og hård den modvind var, man skulle kæmpe sig op imod. Flere steder nægtede man

konsekvent at leje forsamlingshusene ud til socialdemokratiske møder eller til møder angående dannelse af fagforeninger for landarbejdere.

De fleste arbejdere var ængstelige for at give deres synspunkter til kende, fordi de var økonomisk afhængige af deres arbejdsgivere. Det kunne let komme til at koste det daglige brød, hvis man tog del i et organisationsarbejde. Jeg mindes, at en kone i det nordlige Thy en dag kom styrtende ind til nabokonen og med hakkende stemme udbrød: Har du hørt, at Lars Peters Jens er blevet socialist? Jo, han er blevet formand i en ny fagforening – det er vel nok synd for hans gamle forældre!

Efterhånden blev dog luften mildere og tolerancen større, men det tog sin tid.

*

Den politiske modstander, der gav mig de fleste knubs, og som jeg næsten daglig måtte slås med, var redaktør Ravnemose, Thisted Amtsavis. Han gik hårdt på, men det skal siges, at som kollega var Ravnemose både loyal og tjenstvillig, og hans politiske hæderlighed bød ham aldrig benytte sig af ukollegiale midler. Min anden kollega, redaktør Aaberg, Thisted Amtstidende, var det vanskeligt at komme i ordskifte med. Han havde den opfattelse, at man bekæmpede socialdemokraterne bedst ved aldrig at omtale dem.

Et særligt godt nænne til mig og mine meningsfæller havde de to degne, lærer Chr. Larsen, Hørdum, og lærer Jens Damsgaard, Klim. De var et par tro slidere i venstres vingård, men nogen særlig påskønnelse af deres nidkærhed blev dog aldrig vist dem. Jens Damsgaard var forøvrigt min gode ven, og han var en yderst tjenstvillig mand. Han gjorde såmænd socialdemokratiet mange tjenester ved at yde aftensmad, nattelogi og morgenkaffe til socialdemokratiske talere, der var på agitationstourne.

En anden lærer, Thomas Kr. Larsen, Vust, mindes jeg levende som vælgermødernes store, men langt fra uinteressante klovn. Hvor han dog var ivrig for sagen. Han cyklede gerne mange mil i mulm og mørke, hvis der ved møder var en mulighed for ham til at forklare, hvilket vidunderligt parti det radikale venstre var. Og hvis kollegaen fra Klim så var til stede, kunne man være sikkker på, at der blev sjov for alle pengene. Jens Damsgaard var Larsens fjende nr. 1.

*

Straks efter min ankomst til Thisted blev det bestemt, at jeg skulle opstilles som socialdemokratiets folketingskandidat i Thistedkredsen, og det vedblev jeg at være i de knap syv år, jeg opholdt mig her. Mine modkandidater i 1918 var venstremanden folketingsmand J. P. Nørhave, Vust, og den konservative skovrider Bruun, Ydby, samt en radikal mand fra Fyn, der forlod valpladsen, da han uden succes havde deltaget i tre vælgermøder.

Ved senere valg kæmpede jeg mod J. P. Nørhaves søn Jacob Nørhave, sekretær Himmelstrup fra De samv. Landboforeninger, proprietær Fibiger, Øland, og proprietær Martin Sørensen, Peterslund, samt Jens Damsgaard, Klim. Sidstnævnte var i 1924 opstillet som afholdsmand ved siden af Jacob Nørhave. Afholdsfolkene inden for venstre var nemlig yderst utilfredse med, at Jacob Nørhave ikke havde nogen videre sympati for afholdssagen. Der var altså både et »afholds-venstre« og et »spiritus-venstre« ved dette valg, og det kom der af og til lidt morskab ud af. Ved vælgermøderne kom vi forøvrigt godt ud af det med hinanden allesammen. Det gik aldrig hårdere til, end at vi bagefter kunne hygge os sammen ved en kop kaffe.

Kun tre af de forskellige kandidater, jeg mødte, blev til noget i politisk henseende. Fibiger blev folketingsmand og kirkeminister, Himmelstrup blev senere folketingsmand på

Sjælland, og Martin Sørensen blev medlem af landstinget. De må have været i besiddelse af forudsætninger, som vi andre manglede!

*

Under valgkampen i 1924 betalte Jacob Nørhave mig 2 kr. og en cigar til 15 øre for rigtig en københavner, en mægtig kleppert, præsenterede sig for mig som partifælle, samtidig med at han gav udtryk for, at han nok skulle tage stødet af for mig. Men Gud bedre det! Det blev en køn hjælp. Mens hovedtalerne havde ordet, afbrød han dem ideligt med høje tilråb. Alt, hvad de sagde, var løgn, påstod han. Da han så endelig fik ordet, gik hans tale

at mule hans modkandidat i venstre, Jens Damsgaard. Jeg har siden haft svære samvittighedskvaler, fordi jeg kunne bære mig så lumpent ad, særlig over for den flinke Jens Damsgaard, der hørte til mine gode venner Tænk, ved et møde i Thisted, hvor Jens Damsgaard havde givet værtshusholderne tørt på, tog jeg de samme værtshusholdere i min brede favn, skønt jeg som afholdsmand faktisk var enig med Damsgaard. Men hvad gør en ustandhaftig sjæl ikke for penge!

Jeg husker fra et politisk møde i Thisted, at ud på at få et klart ja eller nej til spørgsmålet om, hvorvidt man ville arbejde for at få vedtaget en lov, der forbød brugen af metalkapsler til bajerflasker i stedet for korkpropper, som man hidtil havde anvendt. Det viste sig, at manden var propskærer af fag. Han fik et ubetinget nej til svar. Jeg søgte at komme uden om spørgsmålet ved en længere søforklaring, men han holdt mig til ilden, og endelig måtte jeg tage et standpunkt. Det blev også et nej. Og sikken omgang, jeg så fik! Jeg var en lumpen karl, som vælgerne endelig

ikke måtte stemme på. Dermed forsvandt min ukaldede hjælper.

Når jeg var i Fjerritslev, hvilket ikke så sjældent skete, og jeg overnattede på et af hotellerne, fik jeg altid besøg af et par gode venner, politibetjent Mainz og dyrlæge Krogh. Mainz havde altid kortene med til en rudersolo. Det var den gang forbudt at spille kort på hoteller og kroer i Thisted amts landdistrikter, men Mainz gav dispensation, dog kun for vi tre. Han fik også sin belønning herfor, thi det var for det meste ham, der tog stikkene hjem.

*

På Hannæs var der en meget ivrig venstremand, der altid havde for vane at bide mig i benene, når vi var sammen til politiske møder. Han gik altid løs på mig med temmelig hårde beskyldninger mod det parti, jeg repræsenterede. Men omsider fik jeg ram på ham.

Jeg logerede en nat på kroen i Vesløs, og om morgenen skulle jeg rejse hjem med første tog. Jeg er altid mest sulten om morgenen, og derfor ville jeg have morgenmad, inden jeg drog afsted. Imidlertid var der ikke nogen oppe på kroen så tidligt. Tiden var knap, og jeg gav mig i lag med selv at finde noget i køkken og spisekammer. Jeg fandt brød, smør og pålæg, og jeg lavede fire gode rundtenommer. Kaffen kunne jeg ikke finde, men jeg fandt the, og mens jeg var beskæftiget med thebrygningen, kom min gammelkendte plageånd ind i restaurationen. Han skulle også med toget, men da det var hundekoldt, ville han ind for at varme sig.

Det blev han imidlertid forbavsende hurtigt færdig med, og da jeg skulle til at nyde mit morgenmåltid, var samtlige mine mellemmadder sporløst forsvundet. Jeg funderede lidt over dette mysterium – det skulle da vel aldrig være? Jeg bagefter fyren – jo, her havde jeg tyven! I en mørk krog ved stationsbygningen stod han og gumlede de gode rullepølsemadder i sig. Han tilstod straks sin brøde, og vi ordnede mellemværendet på den måde, at han forpligtede sig til ikke at tage ordet ved møder, hvor jeg var til stede. Jeg skulle så undlade at fortælle noget om mellemmadderne. Han holdt også ord. Nu er han borte, og så mener jeg, at jeg nok har turdet løfte sløret for denne pudsige tildragelse.

*

Jeg befandt mig godt på egnen og kom i et udmærket tillidsforhold til mange mennesker i Thisted såvel som i landkommunerne. Men den største tillid, der nogensinde er vist mig kom jeg ud for i et sogn øst for Thisted. Jeg havde talt ved et møde, og da vi var færdige, kom en mand hen til mig og inviterede mig til at bo hos sig om natten. Jeg tog med tak imod tilbuddet, og vi begav os afsted. Der var temmelig lang vej at gå, og det blev over midnat, inden vi nåede vejs ende. Min brave vært tændte et lys og viste mig ind i et værelse, hvor jeg kunne sove. Der var kun een seng, og i den lå en køn ung pige og sov sødeligt.

– Det er vor datter, sagde manden. Du kan nok putte dig ned til hende uden at vække hende!

Jeg var nok kommet til at se noget desorienteret ud, og manden kom så med det forslag, at han selv kunne sove hos datteren, og så kunne jeg sove hos hans kone i sovekammeret.

Se, det kalder jeg sørme at blive vist tillid!

J. C. Nørhave Nielsen

Fattighuspigen
OG HENDES BEJLER

Af C. Brunsgaard, Thisted

En dag kort før jul i 1898 kom en 18-årig pige gående op ad Vestergade i Thisted, en køn pige med lyst hår og blå øjne, men meget fattigt klædt. Hun boede sammen med sine forældre i Vester Vandet fattighus, en sølle forfalden rønne, der lignede så mange andre fattighuse rundt i sognene, og her fristede familien en ret kummerlig tilværelse.

På gaden mødte hun en pænt klædt mand, der hilste på hende og gav sig i snak med hende, og som sluttelig inviterede hende på kaffe på Landmandshotellet. Pigen, der af væsen var stilfærdig og noget indesluttet, var ganske naturligt lidt forbeholden over for den fremmede mand, men der var koldt på gaden, og hun havde ikke fået noget at spise, siden hun om morgenen var taget hjemmefra. Udsigten til en kop varm kaffe fristede hende, og hun modtog tilbuddet. Inde i hotellets lune og hyggelige lokaler nød hun den gode kaffe og det lækre wienerbrød – hun var ikke så forvænt med den slags traktementer.

Manden fortalte hende, at han hed Jens Andersen Bach, 34 år gammel og enkemand. Han havde en gård på Ribe-egnen og var godt stillet. Han kom undertiden til Thy, hvor han havde nogle slægtninge, og nogle måneder i forvejen havde han overværet et stort møde på Sjørring volde, hvor også den unge pige, Kirstine hed hun, havde været til stede. Han havde lagt mærke til hende og var blevet stærkt indtaget i hende, uden at han dog fik talt med hende. I den tid, der siden var forløbet, havde han ofte tænkt på hende og næret ønske om at lære hende nærmere at kende. Da han nu under et besøg i Thisted pludselig genså hende, følte han, at han elskede hende varmt og inderligt, og han spurgte hende, om hun kunne tænke sig at blive hans kone.

Kirstine følte sig naturligvis noget forvirret ved mandens ord, og da hun af natur var undselig, vidste hun ikke, hvad hun skulle svare. Hun fik dog fremstammet, at hun måtte have tid til at betænke sig, hun kendte ham jo så lidt. Manden forstod hende og trængte ikke stærkere ind på hende, men han fik hendes adresse, og de skiltes med løftet om at skrive til hinanden.

I det følgende par måneder vekslede de flere breve, og en dag sidst i februar 1899 ankom manden uventet til V. Vandet for at opsøge pigen. Han tilbragte nogle timer i fattighuset, og ved sin bortgang lovede han at komme igen. Der kom senere et par breve fra ham, men så blev han pludselig tavs. Kirstine ventede forgæves på brev og blev ængstelig for at manden skulle have glemt hende. Hun vedblev dog at håbe på at høre fra ham, eventyret i hendes fattige liv. Han havde gjort stærkt indtryk på hende, og hun var kommet til at holde af ham. Men for hver dag svandt håbet, og mangen aften græd Kirstine sig i søvn på sit ringe leje i fattighuset, mens blæsten fra Vesterhavet for hylende ind over landet og ruskede i den gamle, lave hyttes stråtag og utætte vinduer.

Men omsider efter et par måneders forløb,

hørte hun fra sin ven – for sidste gang. Der kom en dag til familien i fattighuset et stort forretningsbrev, adresseret til Kirstine. Brevet var fra en sagfører i Ribe,der meddelte, at gårdejer Jens Andersen Bach, »Elisedal« ved Ribe, for en tid siden var blevet sparket af en hest. Han blev så alvorligt tilredt, at han nu var afgået ved døden. To timer før han udåndede, havde han – der ikke havde nogen børn – ladet opsætte et testamente, ifølge hvilket Kirstine var indsat som hans universalarving. Som sådan var hun nu ejer af den anselige gård, »Elisedal«, foruden aktier og obligationer til en værdi af 100.000 kr., en meget stor formue på den tid.

Den afdøde havde kun stillet den betingelse, at Kirstine skulle tænke med venlighed på ham, der havde elsket hende så højt, og bede en bøn for hans sjæl. Dette den afdødes sidste ønske var jo ikke vanskeligt for pigen at opfylde. Og hun blev altså, takket være sin døde bejler, den rigeste pige i vid omkreds.

*

Denne ejendommelige historie blev omkring århundredskiftet omtalt i nogle blade, også her på egnen, men desværre havde datidens journalister ikke rigtig nogen sans for at »følge en sag op«. Der foreligger ingen oplysninger om, hvad der senere blev af den unge pige, om hun blev gårdejer på Ribekanten. Det kunne ellers være interessant at vide noget herom.

Jeg har ikke hos ældre folk på egnen kunnet få andre oplysninger, end at Ø. og V. Vandet kommunes fattighus lå nær ved den østlige ende af Vandet sø, lidt sydøst for V. Vandet kirke. Navnet Jens Andersen Bach lyder hjemligt – den i sin tid kendte folketingsmand i Vesløs bar samme navn, og det er sandsynligt, at gårdejeren fra Ribe-egnen var af samme slægt. At han aflagde besøg heroppe tyder i denne retning. Men ingen af folketingsmand J. A. Bachs nulevende efterkommere mindes den anden Jens Andersen Bach.

På Ribe-egnen, hvor jeg har forsøgt at efterforske de to mennesker, har jeg heller ikke haft held med mig. De mennesker, der har vidst noget om dem, er nok alle borte.

C. Brunsgaard

Spøgelses-koen i Hundborg

Et sagn fra gamle dage

Ved Hundborg skole skal der i gamle dage have huseret et spøgelse, der viste sig i skikkelse af en ko. En gang havde degnen fået en ny pige, der endnu ikke var bekendt med spøgeriet, og en aften, da hun skulle malke køerne, kom hun løbende ind og spurgte, om hun også skulle malke den sorte ko med det store yver, der stod ved stalddøren. Hun fik til svar, at den ko måtte hun for Guds skyld ikke røre – den passede nok sig selv. Da pigen atter kom ud, stod koen der endnu, men den var bleven 3–4 gange så stor som før, dens patter hang helt ned til jorden. Og mens pigen med forbavselse stod og så på dyret, blev det større og større, øjnene blev som portdøre, hornene så lange og tykke som kirketårne, og kroppen nåede næsten op til skyerne. Da uhyret endelig var bleven så stort og uformeligt, at hun næsten ikke kunne se, hvad det var, svandt det hele hen i tåge.

Wor ejen Serkus

En Par Grynt
om,
hwans
vi sånte goe
å lawer

Når dæ æ Walg i Agger, ska æ Dejn helst hold sæ wæk,
fu helsen risikierer han æ fo en Omgang Smæk –
han bløw, da sidst han wa te Walg jo tåen i æ Kardus,
fu den slaw folk wild Wærten it så gjae ha i hans Hus.

Æ Wært wa osse heldig nok, æ Dejn bløw jawed wæk,
han slap da fue å fo nue Tæsk, men dæ kam Ettersmæk –
hvis jen fo løst å kywl en Dejn badows ued a si Hus,
så wed wi no, te de wel koest omkring fem Hunner Krus.

Foreningsarbed de æ streng, de blywe waer å waer,
de æ snåer hiel umulig å fo folk gjent fræ djer Daer,
We generalforsamling ska en formand da wær glåe,
om dæ æ mødt fi Støkker, han ka law Bestyrels åe.

En formand nae i Thy en Ste, han stow da jenne Mand,
å han ku si, te de wa hobløs å træk nøj i Land,
så stelt han Forslaw om, te æ Forening gik i Hi –
de wedtow han »enstemmig«, å så wa den Bal forbi.

Men når dæ holdes Baller å nøj rejtig Pigtrådsfæjst,
så kommer di jo knygen fræ øster å fræ wæjst,
så æ dæ jo en Måed af Folk, å de æ skjøn å si –
di jennest, dæ it er så glåe, de er æ Polliti.

Så finder di jo æ Kaskjet å goer lidt ued å snues,
hwans de æ fo nøj Serkuswærk i æ Forsamlingshues –
dæ æ jo nøj mæ Medlemskort å såen nøj Pelleri,
som en Betjent ka find epoe å stek hans Nies i.

Å så ka de jo hænd, te æ Fidus æ bløwen kold,
å manne smo Foreninger æ næjsten bløwen kwold.
De wa så skjøn mæ oll dem Folk, æ Kaes bløw fuld a Pængg,
men Facit bløw en kisom Bet – de gue wåer sjalden længg!

We Søndbjerre Stråen æ skjøn å bow, å dæ wel manne wæer,
deswae så wel di flest nok helst ha Low å goe å twæer –
når dæ ska kyeres Awfald wæk, æ di nue kisom Kåel,
de wel di it ha mæj å gye – di wel da it betåel!

En Mand i Welsuen håd en Hund, dæ stjal en stue Check
po en hal Snes Tusind Kroner, å så skynd den sæ wæk,
men æ wed helsen it så nyw, hudan de sien gik –
den kjowt walsajt nue Kydbien i æ Slagter hans Butik.

Den kjedsom Vinter gik sin gang, og den var både drøj og lang –
såen sang di jo i gammel Daw, fae Werden gik a Law.
Men no om Daw goe olting skjæw – de æ for Ræjsten it så gjæw –
de goe wal såen, te vi foe Frøst fræ Mekkelsdåe te Høst.

Vi løwer i en sære Ti, men de mo vi wal find wos i,
å så mo vi læ wos fonyw mæ de Serkus, dæ ka blyw.
Ja, si no båre, hur de goer – vi håd i manne Herrens Oer
en Stue Wojensda-Markensdåe – hur æ den bløwen åe?

Den æ jo væk, den æ lå nier, no kommer vi nok oller mier
te Stue Wojensdas-basserall – er ed sær, te vi æ gall?
Vi håe »Stue Tiesda« fåt, men tøwes I, de lyer godt?
De æ nøj wae Serkus de – de goe aj Pommern te!

Æ Feskere po Jegindø, di sejer, te i æ salten Sø
er ed snåer så swær å find en Oel som i æ Hy en Noel,
fu Skomagere å Skræddere, æ såen Slaws Forræddere,
di fesker bodde hæer og dæer, å de sku di læ væer.

Når æ Oel goer i en Skræddersæk, ja, så æ di jo altså væk,
så sier æ Jegindbower dem it – de tøwes di æ skidt,
en skomagerpues den æ it bejjer, om osse den æ lawed a Lejjer,
nej, fue en Skomager æ ed bæjst å hold sæ te si Læjst.

Dæ æ jo it så lidt Ståhej om wor Kommuner – nue wel sejj,
te di æ bløwen ræen fo smoe, å de ka oller goe.
No ska di smækkes sammen wal, di ræner mæ nue stue Tal –
hur skjøn de blywe foe di si, dæ løwer te den Ti.

Wor Wandhaner di ka fryes så tit we Wintertie, å de æ skidt,
fu når di så optøes skal, så ka ed godt go gal.
Såen wa dæ da i Ræer en Dåe en Hus, dæ nær wa fytted åe,
da di såt Warm epo en Rør – dæ blæw en fæl Malør.

No, di fæk slot æ Ildebrand, å glåe wa di, no håd di Wand,
men da æ Ild wa døed hen, da frøs æ Rør ijen,
Ja, sånte ka ed goe i Ræer, di håe da osse Serkus dæer,
de håe vi såmænd i hver By hæe i wor gammel Thy.

Vi håe da osse Folk i Thy, hvis Fenger æ nøj långg
dem håe vi mærked hies å hæer, fo Ræjsten manne Gångg,
men de tåe vi mæ Ro, vi blywe it forskrækked weed,
fue de æ mjest nue skikle Kåel, dæ sawner nøj å eed.

I Thisted brækked såen en Fyr ind i en Kydbutik,
han oed en Lywfuld Pølser å Boller, fae han gik.
I Hvidbjerre wa en ajn Swend krawlt inden for en Væg,
han såt sæ i æ Kykken å spejlt sæ en Par Æg.

Nej, Thylands Tyw æ båre sulten, di æ it så slemm,
å hapser di en Handfuld Pængg, fortryder di dæhjemm –
si no te ham æ Drasbæktyw, han wa en ærlig Fyr,
han send æ Pængg tebåeg mæ bodde Renter å Gebyr.

Ja, dæ wa ham æ Tyw i Klim, han wa jo nok så skrap,
da han sku te å goe ijen, så skrøw han po en Lap,
te dæ sku wæer nue flie Pængg, når ijen han kam forbi,
hels wild dæ blyw Ballade, de sku di fo å si.

Po Boddum voldt en Hestehaletyv jo nøj Postyr,
æ Polliti wa ued å find den hæe gremme Fyr –
di fand ham osse inden længg – de gik da helsen let –
de wa en bette Føl, dæ håd æ Hæjst dje Håler ædt.

I Wejstervig å Agger dæ mangler di en Havn –
deswae så lier æ Folk nok osse flie stue Savn –
di håe så småt mæ Piger, ja, de æ ryweskidt,
å hwans di ska gyer we ed, de aner di wes it.

Di håe så manne Ongkåell te just de æ en Løst,
å di æ bodde bown å pæen, men de æ ingen Trøst –
fo hver en Pieg, dæ findes, æ æ Kåell wal fier a fem,
å find nue Kwonner te dem, de blywe it så nem.

Den jennest Løsning fue dem, jen tøwes, jen ka si,
de æ te nue Støkker di goer i Kompani.
Folk æ jo fælles om Maskiner, bodde stue å smoe,
å Fællesskab om Kwonner, de ku wal osse goe.

I Snedste er æ Folk jo flinkk – dem ka jen fo i Tåel,
men nue a dem æ da wes ilywl nue konstig Kåel –
di lawed da en fåle Wæsen sidst da dæ wa Walg,
fu dæ wa nøj, di tøt dæ wa så hiel rywegal.

Dæ wa jo Stellere po æ Lester – dæ mangelt it sånte nøj,
men di wa bløwen gall fu de dæ wa en Navn fo møj –
hwa Skae de no ku gye, æ it så liegtel å blyw wåer,
men såen ka dæ jo wæer så møj, jen it så wal forstår.

No skrier vi jo rask hen imod Ywl å Helledaw,
så ska vi hå ed rejtig godt å it ha nøj å law,
å så ka vi go lidt i By å røeg nøj godt Tobak,
å fo wos en Tor Kafe å lieg en bette Snak.

De hæe mæ Arbed æ for Ræjsten jo it moderne mie,
om Lørda lukker manne, di blywe flie å flie.
Folk wel it goe å slæeb så møj, nej, di wel da ha fri,
å vi ska te å hwiel wos nøj mie a wor Ti.

Ja, ka vi komm så vidt en Dåe, te olting holdes lot
fræ Sønda Måer te Lørda Awten, så ka vi fo ed godt,
så ka vi løw i Fred å Ro, de blywe nøj så skjøn,
de jennest vi ska ta wos te, de blywe å hent wor Løn.

PETER FIDUS

Dagbogsnotitser
om begivenheder her

OG ÅRENE DE RULLE...

på egnen
i det sidste år

1965

Oktober

1. Svankjær brugsforening fejrer 50 års jubilæum.
2. De fire andelssvineslagterier i amtet havde i 1964-65 en fremgang i slagtningerne med ca. 15 pct. Thisted slagtede godt 203.000 svin, Hurup 87.000, Fjerritslev 68.000 og Morsø 135.000.
4. Dansk fjerkræavlerforenings Thisted afdeling ophæves og deles i to, en for erhvervsfjerkræavlere og en for raceavl.
9. Thisted badmintonklub fejrer 25 års jubilæum. Den 46-årige arbejdsmand Aksel Pedersen, Fjerritslev, bliver dræbt ved en bilpåkørsel uden for sit hjem.
10. Politimester K. W. Gautier, Hurup, mister livet ved en færdselsulykke i Hurup.
11. I Hanstholm stiftes en handelsstandsforening med møbelhandler A. Andreasen som formand.
12. Svineforsøgsstationen »Nordvestjylland« ved Thisted indvies.
17. Provst A. C. D. Bertelsen, Søndbjerg, fejrer 25 års jubilæum som sognepræst for Søndbjerg-Odby.
20. Højskolelærerinde Karen Margrethe Brinth, Haslev, antages som distriktssekretær for KFUM og K i Thy, Mors og Salling.
22. Ved amtsplejekonkurrencen i Sundby Mors bliver Egon Lyhne Pedersen, Sønderhå, nr. 1 med 102,8 points.
23. Trafikekspedient H. Madsen, Vester Sottrup udnævnes til stationsmester i Ydby fra 1. november.
24. Smedemesterforeningen for Ø. og V. Han herred fejrer 50 års jubilæum ved en fest på Fjerritslev kro.
25. I Hanstholm besluttes det at søge anlagt to midlertidige fjernvarmecentraler.
26. Stald og lade til Carl Andersens landejendom i Tømmerby nedbrænder, og nogle høns og kaniner indebrænder.
27. Menighedsrådet i Søndbjerg vedtager at søge en hovedistandsættelse af Søndbjerg kirke realiseret.
29. Rutebilejer H. Thinggaard, Aalborg, får koncession på en ny bilrute Hanstholm-Aalborg.
30. Oktober måned bragte usædvanligt godt vejr med megen solskin. Nedbøren androg 49 mm mod normalt 70. Månedens højeste temperatur var 16,6 gr varme og den laveste 2,7 gr. varme.

November

1. I Thisted startes en ny forskole for lærlinge i bygnings- og landbrugssmedefaget.
   Biografejer fru Olga Thomsen, Thisted, opgiver sin bevilling og afhænder teaterbygningen til firmaet A. P. Andersen & Co., Thisted.
2. Den første efterårsstorm går over landet og anretter en del skader og oversvømmelser.
3. Hanstholm lejerforening, der i nogle år har vegeteret, genoptager arbejdet.
5. Fiskere i Hirtshals, Thyborøn og Esbjerg samt på Thykysten går sammen om at få anlagt en sildeoliefabrik i Hanstholm.
7. Den 75-årige Anders Jensen, Nors, afgår ved døden som følge af kvæstelser ved en færdselsulykke på Nors–Hillerslevvejen.
9. Ladebygningen til Senius Gravgaards ejendom i Floulev nedbrænder, og en halv snes ungkreaturer indebrænder.
   Den 24-årige sergent Folmer Olsen fra Bedsted omkommer tillige med sin forlovede ved en bilulykke i Vendsyssel.
10. Stald og lade til maskinstationejer Chr. Brænd-

gaards ejendom i Hillerslev nedbrænder som følge af, at drenge havde kastet en benzinflaske ind i laden.
Fru Elvine Plougmann, Frøstrup, bliver dræbt ved en færdselsulykke i København. Hun var 67 år gammel.

11. Lærer P. Thorleif Andersen, Karup, kaldes til førstelærer ved Lild centralskole fra 1. december.

12. Efter et meget mildt efterår begynder nattefrosten at sætte ind.
Pastor Johs. Bak, Vang, kaldes til sognepræst i Niløse på Sjælland.
Hurupkredsens konservative vælgerforening fejrer 50 års jubilæum ved en fest i Morup Mølle.
Biografejer Frederiksen, Ølgod, der skal drive biograf i Hanstholm, får tilladelse til at indrette midlertidig biograf i hjørnebygningen ved Molevej.

15. Der måles nu 4-6 gr. frost, og der er isdannelser på Limfjorden.

16. Venstre i Hurup-kredsen opstiller gdr. Jacob Søndergaard, Viborg, som kandidat til folketingsvalget.

17. Streng vinter med voldsomt snefald er sat ind over den sydlige del af landet, men endnu har vi ikke fået sne af betydning.

19. Thyborønudvalget kommer til det resultat, at den tidligere planlagte lukning af Thyborøn kanal ikke er nødvendig.

20. Landlyst teglværk ved Thisted sælges af P. Brix til Poul Rysgaard, Dragsbæk.

21. Nyt snefald volder mange trafikvanskeligheder.

22. Til politimester i Hurup udnævnes politifuldmægtig Kay Bagger, Gentofte.

23. Ved et fællesmøde i Tambohus for kommunerne Hvidbjerg-Lyngs, Søndbjerg-Odby og Jegindø drøftes en eventuel kommunesammenlægning.

24. Vintervejret fortsætter med streng frost og snefygning. Der er begyndende isdannelser i Limfjorden.

25. En storm med tøsne anretter en del skader på højspændingsnettet.

26. Ved afstemning om eventuel kommunesammenlægning afgaves i Hjardemål 52 ja og 25 nejstemmer, i Østerild 93 ja, og 35 nej og i Hundstrup 76 ja og 102 nej. Sagen strander altså på Hundstrup..

29. Den 35-årige arbejdsmand Chr. Korsgaard, Tvolm, mister livet ved en færdselsulykke i Gl. Ydby.

30. Nørhå-Stenbjerg sogneråd har med 4 stemmer mod 1 anbefalet spiritusbevilling til Stenbjerg kro, og ingen har begæret kommuneafstemning.
Nyt stærkt snefald skaber mange trafikvanskeligheder og uheld.

December

1. Fjernvarmeanlægget i Hanstholm tages i brug.

2. Thisted amtsråd støtter ønsket om en storkommune omkring Fjerritslev og vil forhandle med Hjørring amtsråd om de tre kommuner i Ø. Han herred, der ønsker at være med.
Amtsrådet godkender en byggeplan for Thisted sygehus til 2 millioner kroner.

5. Et nyt stærkt snefald forårsager mange strømafbrydelser i Thy højspændingsværks område, bl. a. var Oddesundbroen mørklagt i nogle timer.

6. Vintervejret med glat føre volder stadig mange vanskeligheder for trafikken.

7. Thisted offentlige markedshal passerer sin 25 års jubilæumsdag.

8. Regnskabssektionen for Nordthy opgør landbrugets forrentningsprocent i 1964-65 til 4,9 mod 6,2 forrige år.

9. Ved kommuneafstemninger vedtages en sammenslutning mellem Hanstholm og Hjardemål fra april 1966. I Hanstholm blev afgivet 73 ja og 71 nej, i Hjardemål 86 ja og 17 nej.

10. Thisted landsogns venstreforening fejrer 50 års jubilæum ved en fest på hotel Royal.
Hurup realskoles tidligere bygninger udlejes til dukketøjsfabrikant S. E. Kristensen, Herning.

11. Tøvejr forårsager oversvømmelse adskillige steder.

12. Lyngby fiskerleje får elektrisk gadebelysning.

15. Henning Obels bilværksted på Jegindø hærges af en voldsom brand, der skyldtes gnister fra et svejseapparat.

16. Vestergades brugsforening i Thisted antager kommis Kaj Nielsen, Kalundborg, som uddeler.

17. Skiftevis snefald og tø skaber stadig nye trafikvanskeligheder og glatte veje.
Den 53-årige arbejdsmand Oscar Petersen, Ejerslev Lyng på Mors, mister livet ved jordskred på Ejerslev molerværk.

18. Thisted amtsråd tiltræder sammenslutningen af Hanstholm og Hjardemaal kommuner fra 1. april 1966.
Amtsrådet beslutter at søge forhandling med Ringkøbing amtsråd angående planen om en kanalfærge ved Thyborøn.

19. Doverodde købmandshandel hærges af en voldsom brand i det gamle 5 etagers pakhus. Brandskaden anslås til 400-500.000 kr. Ilden opstod ved en elektromotor, som man havde glemt at standse om aftenen.
Vester Vandet kirke genindvies efter en omfattende restaurering.

21. Østerskompagniet i Nykøbing køber grund ved

Gudnæs med det formål her at bygge en fiskehermetikfabrik.

25. Vintervejret, der begyndte midt i november, holdt sig med frost og sneklædt jord til jul. Juleaften bragte nyt snefald med blæst.
27. Sydthy regnskabsforening antager landbrugskandidat Poul Jørgensen, Allingåbro, som regnskabskonsulent i stedet for afdøde P. M. Harboe.
28. Hundborg-Jannerup sogneråd anbefaler spiritusbevilling til café »Nordsøen« i Vorupør.
31. Julen blev helt hvid med nyt snefald og frost. Nytårsaften var meget kold, og nytårsskyderiet ret begrænset.
December bragte 128 mm nedbør, hvilket er ganske usædvanlig meget. Normalen er 59 mm. Den højeste temperatur i december måned var 5,2 gr. varme og den laveste 4,2 gr. frost.

1966

Januar

2. Nytåret begyndte med ny snestorm og nye trafikvanskeligheder. Thisted–Fjerritslevbanen måtte indstille driften, og på Thybanen kom kun enkelte tog igennem. Rutebiltrafikken gik helt istå.
4. Landeveje og jernbaner er ryddet så meget, at næsten normal trafik kan genoptages.
6. Nyt stærkt snefald har tildels lukket vejene, og et tog på Thisted–Fjerritslevbanen kører fast. Ved Aggersund er der en del is, og et motorskib er gået fast. Isbryderen »Goliath« er gået fra Aalborg for at hjælpe nogle skibe vestpå.
7. Thisted hotelvært- og restauratørforening fejrer 75 års jubilæum ved en fest på hotel Royal.
9. På Mors er landbrugets forrentningsprocent opgjort til 3,5 mod 6,2 året før.
Der er nu pakis ved Oddesund.
10. Ved en brand på Sønder hedegård i Visby anrettes en del skade på stald og lade, og 4300 kyllinger indebrænder.
11. Isbryderen »Goliath« bryder isen ved Feggesund og i Thisted havn.
12. Issituationen forværres stadig. I Thyborøn havn samles mange fiskerbåde fra Limfjordsområdet for at være i frit farvand.
13. En ny snestorm skaber nye trafikvanskeligheder og forårsager nogle færdselsuheld.
14. En nyopført specialarbejderskole i Thisted indvies. Hundborg-Jannerup sogneråd får byggetilladelse for et nyt plejehjem i Hundborg.
16. Overlærer Marius Jørgensen, Thisted, får af Dansk Idrætsforbund tildelt Leo Frederiksens ærespokal.
17. Udlængerne til Kr. Jørgensens gård »Fuglsang« i V. Vandet nedbrænder og 150 svin indebrænder. Fiskerikontrollen skal fra 1. august flyttes fra Thisted til Hanstholm.
18. I Thisted stiftes en forældreforening for FDF.
19. Fredningsplanudvalget for Hjørring og Thisted amter vil søge Hingelbjergområdet i V. Han herred fredet.
20. Limfjorden er nu ved at være lukket for sejlads med mindre skibe. Isbryderen »Goliath« er hver dag på arbejde i fjorden.
24. Hanherredernes lærerkreds vælger skoleinspektør Nielsen, Brovst, til formand.
26. Handels- og Landbrugsbanken i Thisted fejrer 50 års jubilæum.
27. Nyt snefald med fygning lukker vejene, og et godstog kører fast ved Bedsted.
I Thisted indvies revalideringsskolen for Thisted amt.
28. Et pludseligt snefald skaber nye trafikvanskeligheder i form af meget glatte veje.
30. Tøvejr og vestenvind rydder lidt op i Limfjordens is.
31. Indenrigsministeriet godkender, at Hjardemål kommune fra 1. april lægges sammen med Hanstholm.
Regionalradioen foretager en udsendelse fra Hanstholm.

Februar

1. Vestervig-Agger sogneråd vedtager at nedlægge Randrup skole og at søge skolevæsenet yderligere centraliseret.
4. Den 18-årige Magnus Magnussen fra Ballerum omkommer ved drukning i Karlskoga i Sverige.
5. Agger fiskeriforening indvier en ny fane.
6. Thisted amts politiforening fejrer 50 års jubilæum ved en fest i Sallingsund og indvier en ny fane.
7. De konservative vælgerforeninger i Hurup og Visby-Heltborg fejrer 50 års jubilæum ved en fest i Hurup.
8. Vinteren er stadig hård med 10-12 gr. frost, og isvanskelighederne i Limfjorden øges.
9. Sygekasserne i Hanstholm og Hjardemål vedtager at slutte sig sammen.
10. I Hvidbjerg Thyholm stiftes et aktieselskab med 50.000 kr. indbetalt til støtte for kommende industrivirksomheder i kommunen.

11. Limfjorden er ved helt at fryse til, flere skibe er gået fast i isen, og »Goliath« har stadig større besvær med isbrydningen.
14. Temperaturen går ned på 15-20 gr. frost, og »Goliath« har måttet opgive at holde Vestlimfjorden åben for sejlads. I alle farvande er der store isvanskeligheder.
15. Johannes Christensens gamle beboelseshus i Stenbjerg raseres helt ved en brand, der opstod ved en kakkelovn.
16. Næssundfærgen giver op for isen, men endnu er der overfart ved Glyngøre og Sallingsund.
17. Avlsbygningerne til Ville Bredahls gård i Snedsted nedbrænder. Branden skyldtes en gasvarmer i roekammeret.
18. I landboforeningen »Nordthy«s regnskabssektion opgøres forrentningsprocenten for 1964-65 til 4,9 mod 6,2 året før.
19. Thistedkredsens konservative vælgerforening vælger direktør Viggo Poulsen, Thisted, til formand. Hurupkredsens konservative vælgerforening vælger kroejer H. Rysgaard Christensen, Tambohus, til formand.
20. Efter tre måneders ret streng vinter med frost og sne sætter et tøvejr endelig ind.
21. Vust sogneråd beslutter at nedlægge Vust Holme skole.
22. Thylands landøkonomiske selskab fejrer 125 års jubilæum.
    Dansk kvindesamfund i Thisted fejrer 60 års jubilæum ved en fest på hotel Phønix.
23. Thisted amtskreds af Danmarks lærerforening vælger førstelærer E. C. Jensen, Tilsted, til formand.
24. Venstreforeningen i Ø. og V. Vandet fejrer 50 års jubilæum ved en fest i centralskolen.
26. Tøvejret vedvarer og forårsager mange steder oversvømmelser.
28. Fotograf Victor Vestergaards ejendom i Hvidbjerg stationsby nedbrænder totalt som følge af ild fra en kakkelovn.
    En udlænge til Levin Nielsens gård i Hjardemål nedbrænder og 6.500 daggamle kyllinger indebrænder.

Marts

2. Købmand Karl Aage Hansens ejendom i Sundby nedbrænder tillige med indbo og varelager.
3. Thisted håndværkerforening antager inspektør Børge Buchholtz, Randers, som vært på hotel Aalborg.
4. Der gives byggetilladelse for den nye tekniske skole i Thisted, der vil koste ca. 15 mill. kr.
6. Efter 32 dages afspærring på grund af is kommer tre skibe til Thisted havn ved »Goliath«s hjælp.
8. Sognepræst Kai Fibiger-Jensen, Vestervig, meddeles efter ansøgning afsked fra 30. april.
9. Vang-Tvorup sogneråd vedtager at søge forhandling om sammenlægning med Thisted kommune.
10. Sønderhå-Hørsted husmandsforening fejrer 50 års jubilæum.
11. Fintællingen af amtsrådsvalgets stemmer viste, at 10 amtsrådsmedlemmer var genvalgt, mens husmand Kr. Sunesen Pedersen, Sejerslev, valgtes i stedet for husmand Karl Sørensen, Vesløs.
12. Søndbjerg-Odby kommune køber stationsbygningen i Uglev.
19. Foråret synes at være på vej, og på Hanstholmen har en enkelt landmand sået byg.
21. Kirkeligt samfund i Hurup fejrer 50 års jubilæum.
22. Klitmøller kirke underkastes en istandsættelse til ca. 180.000 kr.
23. En ny redningsbåd ved Thorupstrand afleveres.
28. Andelsbankens Thisted afdeling vælger gdr. Mogens Mølbæk Lund, Frøstrup, til formand.
29. I Thisted stiftes en kunstforening med foreløbig 63 medlemmer.
30. Udlængerne til Skinnerupgård i Skinnerup nedbrænder, og 6 stude indebrænder. Ilden stammede fra en kornkværn.

April

2. Årets første stork ankommer til reden på telefonpælen i Vesløs.
3. Klitplantør Jens Jørgen Leerhøy, Læsø, udnævnes til klitplantør i Østerild, hvor Th. Krogh fratræder 1. maj.
8. I Hanstholm deltager egnens folketingsmænd i et møde angående den alvorlige arbejdsløshed som følge af stagnation i havnebyggeriet.
9. KFUM og K i Thy vælger pastor Sørensen, Stagstrup, til kredsformand.
13. Påskevejret var meget køligt med nogen sol skærtorsdag og langfredag, men overskyet de to sidste dage.
    KFUM og K spejderne i Bedsted køber Bedsted gamle mølle for 50.000 kr. til klubben.
14. Kornsåningen er kun få steder kommet i gang. Jorden er meget af tiden frossen.
    Vintervejr sætter ind igen med snestorm over den sydlige del af landet, hvor både biler og tog kører fast
    Ved Thisted borgerskole stiftes en forældreforening.
15. Udlængerne til »Søndergård« i Sjørring, tilh. J. Svalgaard Thomsen nedbrænder, 200 svin, 14 kreaturer og nogle lam indebrænder.

18. Nordthy husholdningsforening fejrer 25 års jubilæum.
20. Danmarks presseattacheer i udlandet aflægger besøg på Hanstholm og i vildtreservatet.
21. Det radikale venstre i Hurupkredsen opstiller gdr. Børge Larsen, Heltborg, som kandidat til folketingsvalg.
23. Husmand Kaj Poulsen, Nors, bliver dræbt ved et styrt fra en vogn.
24. Marineforeningen for Thisted og omegn fejrer 25 års jubilæum.
25. Hvidbjerg kirke på Thyholm har fået et tårnur skænket af en anonym giver.
26. Ved Hanstholm havn udsættes nr. 8 af de store sænkekasser.
27. Vintervejret er nu afløst af smukt forårsvejr med temperaturer omkring 12 gr. varme.
29. Den 25-årige Ove Verner Pedersen fra Koldby mister livet ved en bilulykke ved Hoghem i Sverige.
30. Forårsvejret er usædvanligt varmt, idag måltes 23 gr. varme.

Maj

1. Som arrestforvarer i Thisted ansættes vagtmester Børge Høy, Grenbæk.
   Thisted amts KU vælger Leo Vestergaard, Doverodde til amtsformand.
4. Et hus i Ørum by tilh. den 85-årige Marie Kristiansen nedbrænder, og ejerinden røgforgiftes, men reddes.
5. Sennels sogneråd ansætter snedkermester Chr. Støvring, Sennels, som kæmner.
8. KFUM Thy-division indvier spejderhuset »Teutonerhytten« i Dover plantage.
10. Han herred samv. ungdoms- og gymnastikforeninger vælger gdr. Olav Pretzmann, Thorup, til formand.
14. Grenåkutteren »Lis« strander ved Aggertangen.
15. En stor brand raserer ejendommen Storegade 3, Thisted, og tre forretninger og to beboelseslejligheder ødelægges totalt. Brandårsagen var fejl ved den elektriske installation.
16. Vejret er ualmindeligt varmt, i dag måltes over 25 gr. varme.
17. Den 17-årige landbrugsmedhjælper Poul Gregersen, Sennels, mister livet ved at vælte med en traktor.
19. Snedsted kommune indvier et forbrændingsanlæg for dagrenovationen.
21. Nordisk østmission holder årsmøde i Thisted.
22. Et tordenvejr berører det meste af Thy, men der sker ingen lynskader.
    Danmarks radio holder landsdelslyttermøde i Thisted.
23. Udstillingen »Vor moderne tid« i Vildsund har haft 79.000 besøgende.
    Lemvigkutteren »Evald« forliser ved Aggertangen, og den 50-årige fisker Peder Borup, Ferring, drukner.
24. I Hanstholm by åbnes en biograf i en af tyskerne efterladt bygning.
25. Ved Hanstholm havn overtages uddybningsarbejdet af det svenske firma Skånska cementyrkeri.
29. Den 19-årige arbejdsmand Henning Søndergaard, Nykøbing, omkommer ved en sejlulykke ved Sallingsund.
30. Pinsedagene var begunstiget af smukt solskinsvejr.
31. Maj måned blev tør, solrig, med store temperatursvingninger og ikke megen nedbør.

Juni

2. Under en storm vælter en kæmpemæssig tagkonstruktion til en lagerbygning, som A/S Erik Linnet i Bedsted har under opførelse.
3. Thy højspændingsværk i Bedsted nedlægges endeligt, og maskinerne sælges som gammelt jern.
4. I de tidlige morgentimer nedbrænder delvist to landbrugsejendomme ved Nr. Alle i Thisted tilh. Daniel Bøggild og Jens Mikkelsen Jensen. En halv snes kreaturer og otte svin indebrænder. Begge brande var påsat af en ung mand fra nabolaget.
6. Den 10-årige skoleelev Mogens Nannestad Møller, Thisted, mister livet ved en færdselsulykke ved Thisted havn.
9. Sammenslutningen af folkepensionister i Thisted amt vælger ejendomsmægler Peter Saabye, Nykøbing, til formand.
11. I Thisted holdes stor »ravfest« med bl. a. helikopteropvisning og deltagelse af to af marinens patruljefartøjer.
12. Uddeler Harry Enggaard, Hillerslev, vælges til formand for Danmarks uddelerforening.
15. Den 60-årige repræsentant Magnus Thousig, Uglev, afgår ved døden som følge af kvæstelser ved en bilulykke på Sennelsvej.
16. Vejret har i de senere dage været meget varmt, igår måltes 30 gr. varme.
17. Thisted arbejderforening – Danmarks og Nordens første brugsforening – fejrer 100 års jubilæum ved store festligheder.
18. Boddum gymnastikforening fejrer 25 års jubilæum.
21. Thisted afholdsforening vedtager at sælge Thisted

afholdshotel til den hidtidige forpagter H. Mortensen for 350.000 kr.

23. Sct. Hansaften kom med blæst og regn.
Det kgl. teater opfører »Piraterne fra Penzance« på Thisted friluftteater under lettere regn.

24. Dyrskuet i Hurup afholdes i smukt sommervejr og med ca. 4.000 besøgende.

25. Sammenslutningen af Thisted amts husmandsforeninger fejrer 50 års jubilæum ved en generalforsamling på »Vildsund strand«.

28. Den 30-årige mekaniker Marius Kr. Pedersen, Tingstrup, mister livet på sin arbejdsplads i Thisted, hvor han kom under en lastbil.

30. Juni måned bragte smukt vejr, men også dobbelt så megen nedbør som normalt, ca. 95 mm.

Juli

1. Den 21-årige sergent Ole Steen Nedergaard fra Bedsted bliver dræbt ved en færdselsulykke under en militærøvelse i Holsten.

2. Turistforeningen for Thisted og Thy fejrer 50 års jubilæum.

3. Hans Bakgaards hjemstavnskoncert i Ydby samler ca. 1500 gæster.

7. Et voldsomt tordenvejr drager hen over Midtthy, dog uden at anrette væsentlige skader.

8. Tekstilfirmaet I/S G. Thomsen, Horsens, åbner en filialfabrik i Hurup.

10. Thylands baptistmenighed fejrer 75 års jubilæum i Thisted.

12. Ved kommuneafstemning i Harring-Stagstrup om spiritusbevilling til Vildsund dyrehave og fru Dissing Jensen, Vildsund, var der stort flertal imod bevillingerne, henholdsvis 378 mod 92 og 392 mod 70.

16. Dyrskuet i Thisted holdtes i smukt vejr og med ca. 12.000 besøgende.

17. Den 51-årige husholdningslærerinde frk. Inger Balle Hansen, Helsingør, drukner under badning ved Stenbjerg.

18. Ved Hanstholm havn udsættes den sidste sænkekasse i tværmolerne.

19. Thisted frisørlaug fejrer 50 års jubilæum.

20. Kongeparret ankommer med »Dannebrog« på uofficielt besøg i Thisted. Om bord er tillige prinsesse Benedikte, prins Georg og prinsesse Anne m. fl. gæster. Der blev foretaget biltur til Hanstholm, vildtreservatet og Vestervig.

21. Til skoleinspektør i Hanstholm udnævnes førstelærer Bent Holmstrup, Hundborg.

22. Vildsund marked havde en tilførsel af 100-150 heste, og handelen gik trevent.
Det smukke sommervejr holder stadig. I går måltes 32 gr. varme.

30. Ved Hanstholm udsættes kiste nr. 13 i østmolen. Den 49-årige P. Chr. Pedersen, Ulsted ved Vestervig, mister livet ved med sin bil at køre mod et tog ved Snedsted station.

31. Nedbøren i juli androg 59,3 mm. Normalen er 60 mm.

August

1. I Lodbjerg findes stenalderbopladser under flyvesandet.

3. Fjerritslev biograf sælges af fru Nanna Kjeldsen til Georg Munksgaard Jørgensen, København.

4. Høsten af byg er så småt begyndt på de lettere jorder.

8. Det meddeles, at staten vil bygge det fornødne olietankanlæg ved Hanstholm havn.

10. En jordfordeling i Jestrup på Thyholm, omfattende ca. 200 ha. afsluttes.

16. I Hanstholm tages første del af den nye kommuneskole i brug. ..ss

24. I Boddum indvies en ny kommuneskole, der har kostet 700.000 kr.

26. Frede Pedersens møbelfabrik i Uglev ødelægges af en brand, der skyldes selvantændelse i oliemættet tvist.

27. Dn 17-årige fisker Erling Thomsen fra Agger drukner under fiskeri på havet ud for Thyborøn.
I Hanstholm stiftes en andels-sildeoliefabrik.

28. Thy bagermesterforening fejrer 50 års jubilæum ved en fest i Morup Mølle.

30. Doverodde købmandshandels filial i Hvidbjerg hærges af en voldsom brand, der ødelægger mølleri og korntørreri.

31. Ved Hanstholm havn udsættes sænkekasse nr. 14 i østre ydermole.
August måned bragte 112 mm nedbør. Normalen er 84 mm.

September

1. Biografdirektør Gunnar Obel, Nykøbing, får bevilling til at drive en ny biograf i Thisted.

2. Hos gdr. Chr. Grud, Dover, aflives 7.000 høns på grund af hønsepest, og der ydes en erstatning på 100.000 kr.

4. I Hurup holdes en byfest, der giver et overskud på ca. 40.000 kr, som anvendes til en Huruphal.

6. En hård storm fra nordvest forårsager højvande og en del skader.

9. Ved et møde i Morup Mølle enes repræsentanter for Ringkøbing og Thisted amtsråd, Vestervig-Agger kommune, vandbygningsvæsenet og Krik-Agger fiskeriforening om at søge planen om færgefart ved Thyborøn kanal realiseret.
10. Troels Ifversen, Lyngholm, bliver nordisk mester i feltskydning ved et arrangement i Tranum klit.
11. En norsk-svensk rensdyrkommission holder konference på hotel Hanstholm.
19. Udlængerne til gården Vester Fladskær i Gl. Bedsted nedbrænder som følge af halmafbrænding på marken ved gården. 900 tdr. korn og alle maskiner brænder, men husdyrene reddes.
20. Efter en periode med tørt vejr er høsten i det store og hele tilendebragt.
21. I Vestervig indvies den nye sognegård »Sct Thøgers gård« med alderdomshjem og plejehjem.
22. Til sognepræst for Vestervig-Agger udnævnes pastor Harald Schjødt-Pedersen, Utterslev.
24. Dansk musikerforbunds Thisted afdeling fejrer 50 års jubilæum.
25. Klim kirke genindvies efter endt restaurering.
26. Liget af den 17-årige fisker Erling Thomsen, Agger, der druknede i august under fiskeri, findes af en fransk trawler ud for den franske kyst.
28. Til sognepræst i Vang-Tvorup udnævnes pastor K. A. Erntsen, V. Tørslev ved Mariager.
29. Pastor Axel Sjølander, Thisted, udnævnes til sognepræst i Brejninge på Fyn.
30. Fjerritslev sogneråd vedtager at nedlægge Kollerup skole fra skoleårets udgang.

HAR DE GAMLE BILLEDER

der eventuelt kunne egne sig for »Det gamle album« i »Jul i Thy«, vil jeg altid være meget interesseret i at se dem. Billederne vil altid blive tilbageleveret i ubeskadiget stand. *C. Brunsgaard*

Sparekassen for Thisted Amt

Oprettet 30. november 1829

Amtets største og ældste pengeinstitut

Filialer: Frøstrup, Vesløs, V. Vildsund, Nors, Hanstholm, Koldby og Sennels

Ekspeditionstid:
9.30–15.30,
fredag tillige 18.00–19.30,
lørdag lukket
Telefon 2300

Tal med os om opsparing med skattefordele

KOBBERUP HAR MALERIER

at vise Dem
– og andre fine ting til julegaver,
dejligt norsk tintøj m. m.

Læg turen om ad Klitmøller og besøg udstillingen

Brugsen Kontant betaling –
i billigere priser
centrum – og endda dividende

Thisted Arbejderforening

Rosenbergs
farvehandel
v/ Richard Mønster

Brogade 1 . Thisted . Telefon 211

Kemisk rensning er en tillidssag -

Det er ikke blot det,
at vi renser,
nej, det er måden,
vi gør det på!

Send Deres tøj til rensning hos os, vi garanterer for en virkelig 1. kl.s rensning og presning
Kvalitet for alle pengene –

DAMPFARVERIET
Storegade 21, Thisted . Tlf. 158

RIO SKO

Vestergade 20 – Thisted – Telefon 599

På gensyn i forretningen!

Engelsk
BEKLÆDNINGS-MAGASIN
NYTORV · THISTED · TELF. 247-743

Julegaver SMUKKE TING I STORT UDVALG FINDER DE HOS *Julegaver*

KLARSKOV ANDERSEN, GULDSMED

Storegade 10 . Telf. 1002 . Vestergade 25 . Telf. 540

Hilsen og god jul

Austin

Svend Jørgensen . Telefon 970

Landbosparekassen

Frederiksgade 18
Telefon 2255

– lige ved byens største parkeringsplads

El-firmaet

Bjerre Christensen

v/ H. M. Mortensen

Telf. 2533 – THISTED – Telf. 2534

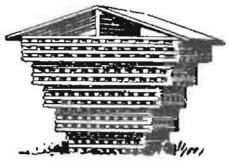

Chr. Sørensens Tømmerhandel

Aktieselskab . Thisted . Telefon 57 – 657

Største lager af alle bygningsartikler

Eneforhandling af **INSULITE**

Vi ønsker Dem GLÆDELIG JUL

Velkommen til hygge og dejlig mad

Hotel »PHØNIX«

Telefon 863 . Thisted

Marius Sørensen

Juveler og guldsmed

Telefon 23

har det største udvalg i guld- og sølvvarer til JULEGAVER

Efter juleindkøbene

Mallings Konditori

Thorstensens efterfølger
Vestergade 32 . Telefon 202

Angår det

brændsel

da:

A/S P. O. POULSEN

KUL
KOKS
BRIKETTER
OLIE

Dansk firma *Lokal kapital*

Telefon 950, 3 linjer

Vi fotograferer:

★ Pasfoto (1 min.)
★ Reklamefoto
★ Teknisk foto
★ Arkitektur-foto
★ Pressefoto
★ TV-foto
★ Selskabsfoto
★ Børnefoto i hjemmet
★ Foto af huse til laan
★ Luftfoto o.s.v.
★ - sort/hvid eller farve

Kort sagt - fotografering:

★ HVOR som helst
★ HVAD som helst
★ NAAR som helst

foto-magasinet
TELF. 911 STORETORV · THISTED

2 STORE BOLIGHUSE med alt til hjemmets indretning

venter Deres besøg

hos Hvass

Nytorv, Østergade, Kotsgade Thisted

»Besøg vor *julestue* med de bedste julegaveideer i *kunst, gaveting, brugskunst, ægte tæpper.*« Ja, kort sagt alt til hjemmets indretning...

Korsgade afd. åben hv. dag fra kl. 10-12 og 14-lukketid, eller henv. i hovedforretningen Nytorv-Østergade

- og De kan frit gå rundt og kikke -

Calles konditori

CARL EJNAR JACOBSEN

Storegade 8 Telefon 160

SPANGBERGS KAFFE

Køb hos købmanden

SPANGBERGS KAFFE

- altid duftende friskbrændt

HUSK: duge og udstyr finder De i et smukt udvalg hos

Gardin EKSPERTEN ERIK SCHARLING

Storegade 15 . Telefon 327

– stedet hvor man køber gardiner

Ost

i den rigtige smag

Kirkegårds **Viktualiehandel**

Frederiksgade 2 . Telefon 539

CITY
FODTØJ
THISTED

Nyd livet i nyt tøj

HERREMAGASINET
Monopol
THISTED

De rigtige møbler –
de rigtige priser

Julegaver der glæder

Kom ind og se hvad vi har!

hele året, finder De let i vort store udvalg af møbler og tæpper i alle prisklasser.

Frøkjærs
MØBLER
THISTED · TLF. 466·467

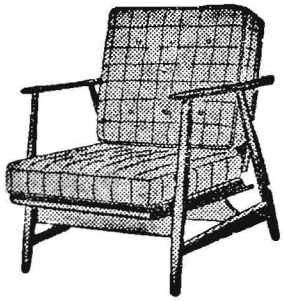

Den Danske Landmandsbank

Aktieselskab

Thisted Afdeling

Telefon 2588

Filialer i:

HANSTHOLM
Telefon 515 – 188

HUNDBORG
Telefon 88

TILSTED
Telefon 2188

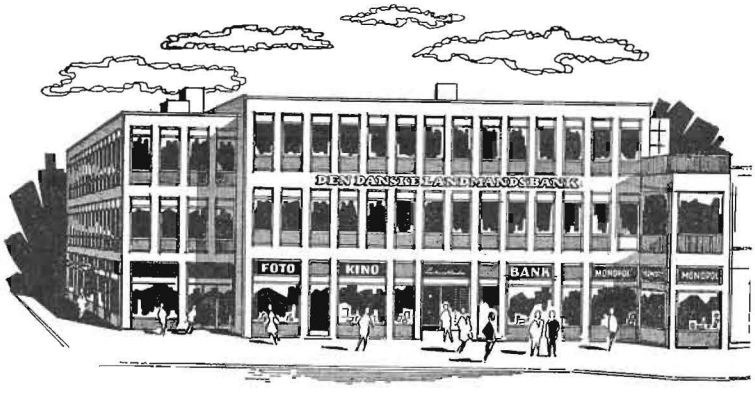

— den gode bankforbindelse

MASSER AF TILBUD HOS DIFA OG MASSER AF SERVICE!

EKCOWARE
den lufttætte nyhed fra DIFA

1. Mix-bowl m. låg og spatel kr. **12,50**
2. Rund skål med låg, 1 ltr. . kr. **7,50**
3. Firkantet box med låg, velegnet til dybfrost, stor størr. kr. **9,50**
4. Firkantede boxe med låg, 2 ltr. ..... kr. **7,50**
5. Firkantet box med låg, lille størrelse ..... kr. **2,75**
6. Høj firkantet box med låg kr. **6,00**

samt mange andre modeller, alle i smukke pastelfarver.

Storegade 10 . Telefon 400 . Thisted

KNUD MORTENSEN

Thisted værktøjsmagasin

A/S **Kulkompagniet**
Thisted

Telefon 35 og 25

CALTEX

Sko

til alle

børnesko
damesko
herresko

hos
Aage V. Nielsen
Aagade 9 . Thisted

brdr. Whansen
elektro-installation
Telf. 375

— frisk og fin

Dragsbæk
Margarinefabrik

Kulør på tilværelsen...

Tapet og farver

fra

JENSEN og LANGBALLE

ØRA

Brændselsolie
Benzin
Smøreolie
Fast brændsel

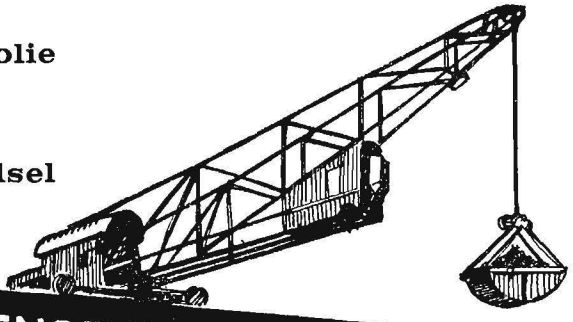

A/S SØRENSENS KULHANDEL

Forlang

RØNBJERG IS

– den skuffer ikke

Besøg vor

Kunsthandel

Glarmester SVEND ODGÅRD

J. Chr. Johansens eftf.

Storegade 18 . Telefon 345

Prima oksekød - kalvekød og slagteriaffald

. . . . . samt alt i fersk, saltet eller røget flæsk, pålæg m. m. anbefales fra vort udsalg på Strandvejen. – Varerne bringes overalt

Altid 1. klasses varer tilvirket under statskontrol

Thisted Andels-Svineslagteri

Telefon 2333 Thisted

-der er gaver i

Vestergade 34 . Thisted . Telefon 536

Amtets
største og mest moderne
private vaskeri

VÅD VASK . TØRRET VASK . RULLEVASK . MANCHETTØJ

Udlejning af kitler, sengelinned, dækketøj og håndklæder til private, hoteller og institutioner

Klits
VASKERI

Dragsbækvej 45 . Telefon 363 . Thisted

Grundlagt 1931

Nu klinger julens toner

og De skulle se, hvad vi kan vise Dem af julegaveideer: fine musikinstrumenter, grammofonplader, noder m. m.

THISTED MUSIKHUS
EJNAR CHRISTENSEN
STOREGADE 3 · TELEF. 304 · SERVICEAFD. TELEF. 904

Fjernsyns- og radioapparater i bedste fabrikater

Thisted Bryghus

Gælder det køb af bil eller traktor:

THISTED MOTOR COMPAGNI A/S

TELEFON 1212 *Autoriseret* Ford *forhandler* **THISTED**

Husk Ford for fremtiden

Et centrum
for ure og briller

ERIK NIELSEN
Storetorv . Thisted . Telefon 1032

Tøjet får vi i

Knuds HERREMAGASIN
KNUD IMER. THISTED·
Storegade 4 . Tlf. 1152

Lokal

-kvalitet i 3 etager...

LORENTZEN HAR DET HELE!

STORMAGASIN

I

DAMEBEKLÆDNIN

VI MØDES HOS

Loren

LOKAL

46.4 Jul i Thy
Thy

ex. 1 1966

Gaa med hvad De vil

naar blot det er rent

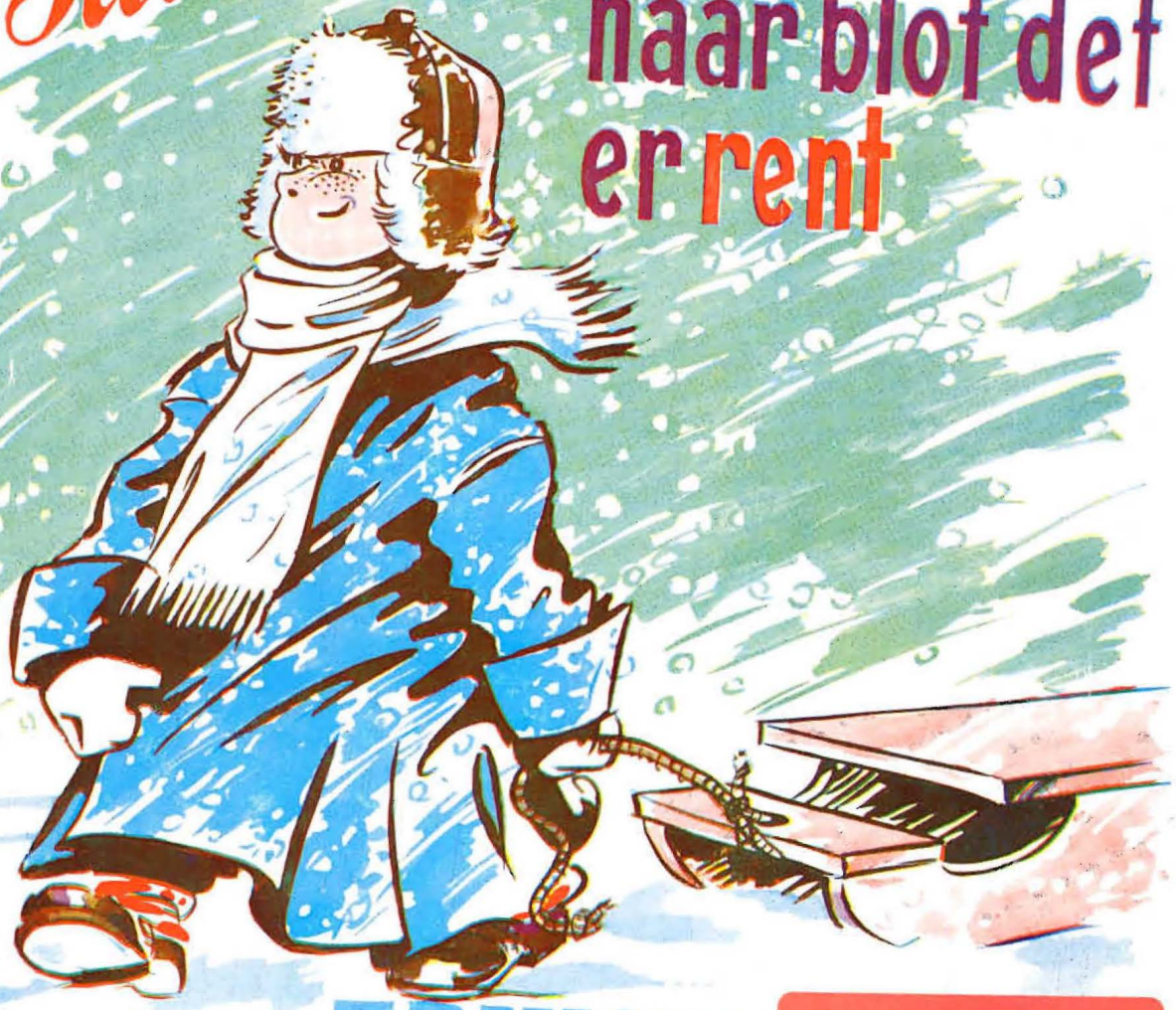

TRIKOH

ikke til hjemlån

787 Thisted Bibliotek

VO 811308757

UL I THY

TÆPPER FRA VÆG TIL VÆG I BREDE BANER

Vær pris- og kvalitetsbevidst, når De køber gulvtæpper. Hos SØNDERGAARD får De den bedste garanti, der findes: Hvis nogen kan sælge billigere, er det os — ellers betaler vi straks og med et smil differencen tilbage.

FLERE OG FLERE GÅR IND TIL

Chr. Søndergaard

TLF. 2200 **BYENS STORE TEXTILHUS**

JUL I THY

1967

37. ÅRGANG

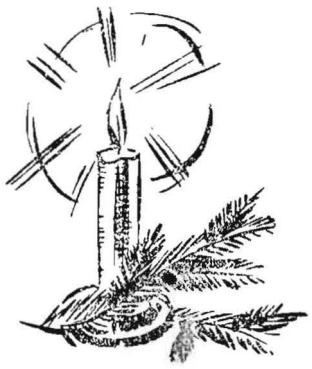

ALVOR OG GAMMEN
VANDRE TILSAMMEN

UDGIVET OG REDIGERET AF C. BRUNSGAARD, THISTED

Udleveringslager til boghandlere udenfor Thisted amt:
Danske boghandleres kommissionsanstalt, København V

JUL I THY * 1967

37. ÅRGANG

*

Indhold

Fred på jord, juledigt 3
Bertel Budtz Müller: Ane Limskærer og Søren Nordpå 4
G. Morsland: Ansgarkirken i Ø. Jølby 9
C. Brunsgaard: Mirakeldoktoren fra Stagstrup 13
Æ kolddreng fræ Agger 17
P. Kr. Jensen: Vor skønne hjemstavn 18
Niels Sloth: Leveringsdag i stationsbyen 19
K. E. Thomsen: Æ knæjt bløw komfemiered 24
C. Brunsgaard: Blandt de ærede vælgere 25
Ofrene til Ove sø, sagn 29
Hans Bakgaard: Jægervandring ved jul 30
Fra det gamle album, billeder 33
C. Brunsgaard: – og så de forrædere af Thy 41
Færgeborg, sagn fra vikingetiden 46
C. Brunsgaard: Fattighuspigen fra V. Vandet 51
Jørgen Pedersen: Hilsen til Stenbjerg 52
Peter Fidus: Wor ejen Serkus 53
Og årene de rulle, dagbogsblade for 1966–67 57

Forsidebillede: Redningsbåden lander, efter akvarel af Carl Lundblad

Bidrag og billeder til næste års »Jul i Thy« bedes sendt til udgiveren:

C. BRUNSGAARD
Nørreallé 35, Thisted, telefon 1754

Eftertryk uden tilladelse er ikke tilladt

Thisted Amtsbogtrykkeri
1967

Fred på jord

I tusind år lød julens bud
fra kirkers kor
om kærlighed til næsten og
om fred på jord.

Og klokker kimed, messer lød
i syd og nord,
og slægters håb i tusind år
var fred på jord.

Men sædens kerner og dens frø
ej altid gror,
og stadig synes vejen lang
til fred på jord.

Vi kunne leve uden nød
ved verdens bord,
hvis målet, alle stræbte mod,
var fred på jord.

Nu kimer julens klokker, og
de kendte ord
om næstekærlighed og fred
går over jord.

Og stadig dybt i vore sind
en længsel bor
mod tidehverv, der bringe kan
os fred på jord.

C. B.

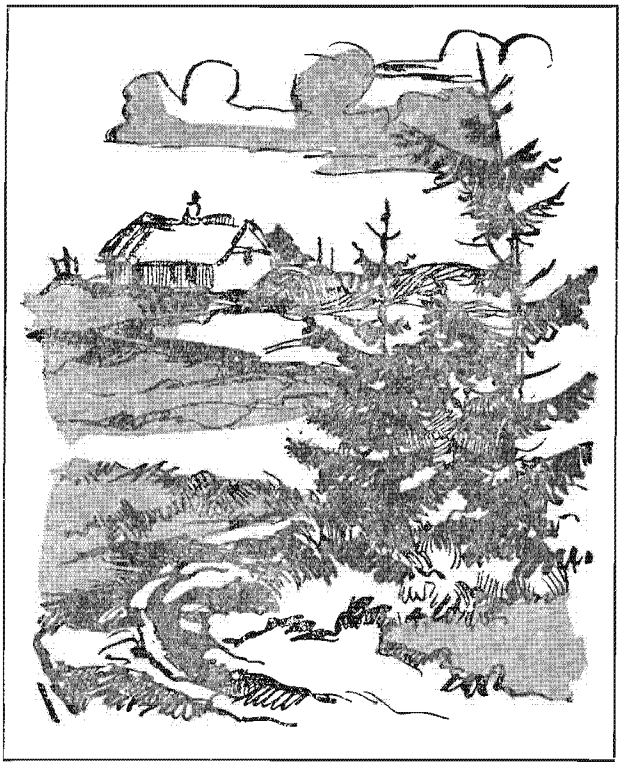

Ane Limskærer og Søren Nordpå

Af Bertel Budtz Müller

ANE VAR FØDT i en af limskærernes huse mellem Bulbjerg og Klim bjerg. Limskærere hed de husmænd og arbejdere, der brød eller skar den bløde limsten ud af jorden eller af »bjergene«, som de hedder. Vi har altså haft en slags bjergværksdrift her i Danmark uden for Bornholm og Fakse, og der har været hele slægter, som brød denne stenart til bygningsbrug. Limen er altså en slags kalksten, men som mursten er den blevet afløst af teglstenen og særlig cementstenen, så nu brydes der vist aldrig mere af limstenen til bygningsbrug.

På Bulbjerg er det forlængst forbudt af hensyn til kystsikringen, og ind mod Limfjorden har man jo opdaget, at limstenen var moler, et fornemt videnskabeligt produkt, der eksporteres under fine engelske ingeniørers ledelse som isoleringsmateriale i brændte sten eller i rå masse over hele jordkloden. Men moleret er en historie for sig, og mon der ikke skulle ligge flere lige så spændende historier gemt i andre af de mægtige limlag og limbjerge under Hanherrederne? Men derom en anden gang.

*

En forårsdag, mens klitten endnu lå vintergrå og forpjusket, var der sydfra strandlangs kommet en ung mand gående. Det fremgik af hans senere, men altid svævende og dunkle udtalelser, at han i hvert fald sidst havde arbejdet ved høfdeanlæggene nede omkring Agger og Harbøre, men at der var sket noget – en mand halvt ihjelslagen – megen druk og syndighed – som forårsagede, at han nu var på vej til – ja, hvortil blev aldrig rigtigt udtalt, der var jo så mange steder, hvor en ung rask mand med godt greb på skovl og hakke kunne få et fint arbejde. Der var havneanlæggene ved Frederikshavn, der var baneanlæg

mange steder – og foreløbig havde det ingen jag – han klarede sig godt nu til vår og sommer.

Han var velklædt, havde køjesæk på nakken og en tyk lærke i lommen, hvoraf han trakterede de tre limskærere, han havde truffet i bruddet på Bulbjerg, hvor de skar og savede limstenen ud i store, firkantede blokke, der så igen blev savet ned til de almindelige størrelser, som brugtes til byggeværk inde i landet.

Den ene af mændene var netop Anes far, og da der det forår var stor efterspørgsel efter sten – der blev bygget huse i Thorup og Klim helt ned i Glædeby og Hjardemål Klit, så blev den unge rejsende halvt i spøg spurgt, om han ikke syntes, det var en øde ting at rende her langs stranden og få våde hoser i brændingen, når der netop nu var brug for en rask mand til at tage et tag med, så de kunne få leveringerne færdige i rette tid og endda få skåret lager til forefaldende reparationsarbejde sommeren igennem.

– Hwa ka ed gi? spurgte den unge mand og trak i køjesækken, som om det egentlig ingen interesse havde. Det var kun sådan af høflighed, han trak sit nej i langdrag – han skulle videre – han var jo på vej til et godt job et andet sted – et eller andet sted mod nord og øst.

– Åh, to hwa – de ka wal it gi så møj mie end de æ værd, grinede de stedlige limskærere – men vi ajjer ka da løw å endda ha te en toer brændwin – men to vi ka da snakk om ed, bette mand – føjede den ældste, Anes far, til. Dæe kommer wor Ane mæ sålt oel å en dunk a wor mue hinne gammeløl – æ pind (snapsen til at styrke øllet med) håe do jo i di lomm. Smid do kons den sæk å smæk di båg i æ klit for en bette stød!

Det var altså Ane, der kom – og så blev han. Om det var for Anes skyld eller det var den fede, salte ål inde fra Lund fjord, der trak, har han aldrig villet udtale sig helt ærligt om. Det afhang ganske af hans sindsstemning. Var han mild og tilfreds med at være blevet hængende, så var det Ane, der havde skylden, fordi han glemte sit gode job der nord og øster på, som han iøvrigt stadig var på vej til, om Gud og armoden ellers ville give ham stunder. Trængte hans følelser af at være blevet standset på vej til en eller anden lynende skæbne, der borte surte gennem hans brændevins- og slidsløvede bevidsthed – ja, så var det sandelig kun ålen, der havde standset ham hin vårdag under Bulbjerg.

*

Han blev altså og spiste med. Ane så beundrende på ham hin dag, da hun kom med kosten til limskærerne – uden at hun havde nogen som helst følelse af, at der den dag netop skulle ske noget særligt eller skelsættende for hendes vedkommende. Men det var denne utryghed, der herved kom ind i hendes liv, som skabte hende om til den angste digtersjæl med det store skred i sindet, som hun siden blev. – At man kan gå ganske stille og roligt en vant dag i sin vante dont og så forberedes dog inde bag det stille og vante det vældige og epokegørende!

Selve skæbnen ligger bag hverdagens grønne skrænter så farlig og vældig og stille som lindormen i Kløv bakke.

Mon ikke det er angsten for dagens og de kommende og svindende øjeblikkes skæbnetyngde, skjult og frygtelig i sin uafvendelighed, der skaber digterens sjæl, hans væsen?

Havde Ane vidst – tænkte hun siden ofte – hvad der lå under Bulbjerg og ventede den dag, så havde hun ikke turdet – eller havde hun alligevel? Det var det spørgsmål i angst, hun aldrig fik besvaret, og som op gennem årene drev hende over i et mystisk liv. Hun kunne stå op om natten og liste sig til at skrive vers om Guds forunderlighed, om Moses og Rebekka, om onde herremænd, om djævelen og blide møer, der foer så vilse i hans favn, og som trods helvedes kvaler allerede her på jorderig dog fortrøstede sig i håb om at få det bedre hinsides – eller allerede her, når djæve-

len var dræbt af sin egen ondskab og sin egen last.

At denne djævel var hendes sølle husbond og hendes tre dejlige og forbavsende dygtige børns skamløse fader er desværre uden for al tvivl. Og nægtes kan det jo ikke, at »Søren Nordpå« kunne være en djævel. Han blev ironisk kaldt sådan efter sin evindelige snak om, at han jo egentlig var på vej nordpå. Han havde ingen mystik i sig, ingen gåder at råde, han var ærligt og redeligt og maskulint kortsynet blevet gnaven over at måtte blive her, hvor han nu engang var kommet i spænd med Ane, hvis angste øjne, når djævelen red ham og pressede ham brændevinsflasken for munden, gjorde ham målløs og frådende ond, så hug og stygge ord susede Ane om ørene.

– Kællingen er splittertosset, brummede han i sine ædru stunder, når han opdagede, at hun stod og syslede med papir ved en enlig tællepræs. Er hun forhekset? Er det mon trolderi, hun laver med mig – formularer og forskrivninger for at blive af med mig? Jeg skal lære hende – i morgen fortsætter jeg nordpå – så kan hun hænge her i hytten med sine unger og sine syge øjne og sin forskrækkelse!

Havde Ane kunnet skælde ud og slå igen på hæderlig konevis, så havde han måske forstået det, men nej – om han forstod et muk af hende. Men når morgenen kom efter den forrygende og onde nat, så var der et lille barn, der lo fra en krog, en lille sød latter gjaldede bag en dør, og Søren stak en finger til ungerne: Dikke-dik! Hans øjne blev sløre, og rejsen blev atter udsat for den dag – den uge – den måned – det år – for alle år.

*

Sådan var det altså, disse to var kommet til at gå i spand sammen – børn fik de med hinanden, hvordan sligt nu kan gå til for to, der ligger hinanden så fjernt som Søren og Ane. Det er allerede sagt, at det blev dygtige børn, der trods den ringe start fra det fattige klithjem dog kom godt efter det. Thi det er dog ikke altid rigdommen, der skaber den gode slægt, den dygtige og fremdrivende – tværtimod – og efter Sørens og Anes eksempel er det altså så sandelig heller ikke forelskelsen, kærligheden, der skaber de sunde børn. Kærligheden er som en vilje, der falder på noget andet såvel som på en lilje – og det gælder altså også dens frugter.

Sådan måtte Ane tit ræssonnere, thi ud over de første dages måbende beundring af den fejende høfdebisse, som arbejderne kaldtes den gang af bedre folk, hvis hænder hverken var så stærke eller så frugtbare eller snavsede som deres, var hendes følelser altså slået ind og havde givet sig frugt i et rigt indre væsen, der blev gødet af angsten ved livet og skæbnen. Det er derfor også givet, at det blev Ane, der tilsyneladende stod sig i det livslange slagsmål mellem de to.

Spændingen mellem dem satte frugter i hendes sind, i det mystiske, fik udtryk, hvor den hos Søren kun slog vidløst ind og gjorde ham til en dranker, en målløs og slidende hustyran, der blev ædt op inde fra. Hulet ud af alt det, han ikke forstod her i livet, og som han identificerede med Ane, hvorfor al hans ondskab måtte gå ud over hende – drevet af sin fikse ide om at være standset af hende på vej til den brølende skæbne der nordpå. Måbende ondskab blev hans livs eneste indhold, den uhyre tomhed i alle kværulanters væsen udfyldte han med slid og sprit.

De var så uhyre fattige, at der ikke åbnedes dem den mindste mulighed for at slippe fri for hinanden, derfor blev de begge i det snævre fængsel, med hver sin tunge skæbnes lænker om lemmerne og snærrende ad hinanden som fængselssyge rovdyr.

*

Det endte også galt – hvor galt fik aldrig nogen at vide – det var Søren, der først blev udfriet af lænkerne. Han lå en morgen efter fyrretyve års ægteskab og evig flugt på stedet

– nordefter – med blåt åsyn og brækket lår ude i mosen neden for deres lille hus.

Naboerne fortalte, at de havde hørt ham vræle og tude i nattens løb, men de troede, det var det sædvanlige månedshalløj med ham, når han tærskede konen – børnene var forlængst fløjet fra reden – og Ane udtalte sig overhovedet ikke, ud over at hun kort meddelte: Mig kaldte han ikke på!

Nej, selv i livets dybeste pine skulle Søren ikke kalde Ane til hjælp – han var kommet

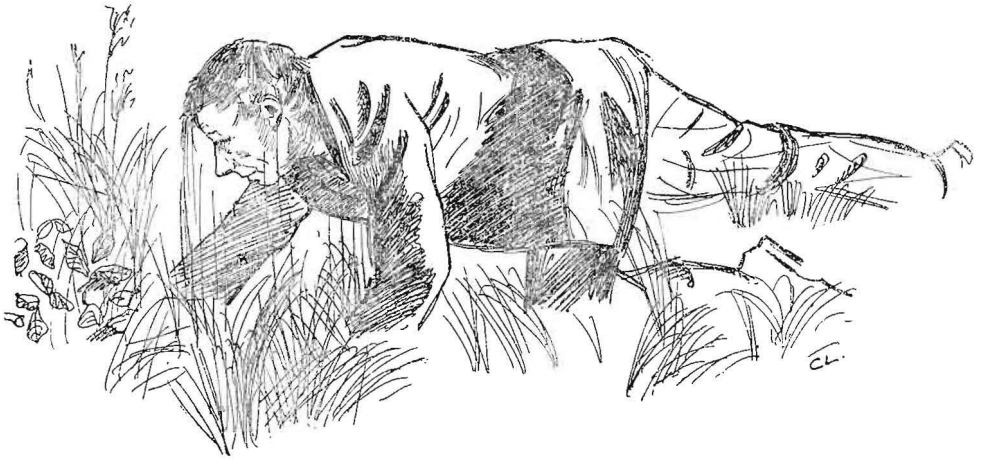

fuld hjem fra Bjerget kro, havde taget fejl af vejen og var gået i bløden. Under kampen for at komme fri var han så kommet galt afsted med benet. De kunne se, at han havde slæbt sig ud af sumpen, der var et bredt brunt spor i den grønne grøde. Der var han så sunket sammen og druknet eller kvalt i mudderet.

Det var Søren, der stak i bløden hele sit liv og tilsidst alligevel kom afsted – bort fra fængslet og alt, hvad der kunne lænke ham her til kysten.

*

Tilbage var Ane. Hun gjorde almægtigt rent efter ham, ja, nogle dage efter var det, som om Søren aldrig havde været i hytten. Alt, hvad der overhovedet kunne minde om ham, var borte. På langbordet var der stillet papir og blæk frem, og havde Søren tidligere syntes, at hun var towle med sine skriverier, så syntes nu hele egnen det. Der blev talt om hende op og ned langs kysten. Man mindedes bemærkninger af Søren om hendes forunderlige syslen ved nætters tid med papir, blæk og trylleformularer. Havde hun mon tryllet Søren ud i bløden? Hvorfor var hun ikke kommet ham til hjælp? Han havde da tydeligt nok givet hals – og længe nok. Var Ane mon en ond kvinde, man skulle vare sig for? Det var snakken. Og hvorfor solgte hun ikke hytten og flyttede hen til et af børnene, der jo alle havde råd til at have hende? Ville de ikke have hende? Og sladderen fór i Anes fodspor og foran hende, hvor hun gik.

De kunne jo ikke vide, at med friheden for mand og børn var digteren kommet til live i Ane, og nu skulle hun, eller rettere kunne hun ikke andet end hygge sig i sin ensomhed. Nu groede alt det frit i hende, der havde ligget kvalt og i dunkle nattestunder havde sat en bleg spire. Nej – nu ville hun være ene med sig selv, nu begyndte livet for hende – og hun gik ind i nogle lykkelige og drømmende måneder, der satte frugt i et par digte og en historie, som hun fik trykt i købstadens gamle avis. Digtene var salmer om Guds godhed trods mange uforståede lidelser, og novellen

handlede om en mand, der i sin ungdom havde myrdet en bissekræmmer for at få hans skatkiste, og som ikke havde fundet noget af virkelig betydning i den. Først da han som ældgammel samvittighedsredet mand på gravens rand sad i sin armstol ved kakkelovnen, kom han til at rode i en gammel jakke, der lå i kludekurven, og her fandt han en fed tegnebog. Det var bissekræmmerens. Og denne skat havde han uden at vide det haft liggende i sit hus det meste af livet. Gud er god – han hævner!

På dødslejet skænkede han tegnebogen til en kær søn – han havde ikke selv turdet røre den. Men da sønnen kom til banken, var sedlerne forældede – det hele var værdiløst. Sådan er livet. Hvad er dets sødme og rigdom værd, dets stræben og higen – forkrænkelighed!

*

Og sådan var digteren Ane Limskærer. Og meget lå endnu i hende usagt, og hun gik i stille lykke, en gammel tyk kone med et par strålende øjne, hvor angsten var mildnet til undren, og som slet ikke hørte den onde hvisken, der løb langs hele stranden om hende. Hun mærkede dog efterhånden, at hun ikke mer blev bedt ind til naboerne. Hun satte dog ikke særlig skel ved det, men efterhånden kom hun til at tænke, og da et par småbørn lige under jul skrigende fløj ind i et hus, hun gik forbi, blev hun klar over, at hun var mærket. Hun havde onde øjne – at de kunne nænne det – at de kunne tro det om hende, der kun ville menneskene det gode, nu da djævelen var død her på jorderig, og hun havde fået fred og en visdom, hun nu også ville mønte ud i vers og historier til alle sine medmennesker.

Angsten kom igen i hendes øjne, og da hun juleaften satte sig til bords ved sit ensomme helligmåltid med gaverne og brevene foran sig – ja, da var det, som Søren var kommet tilbage – sur og skummel og drukken som altid ved de store højtider sad han på sin plads og stirrede på hende.

Og Søren veg ikke, før Ane veg fra huset. Aften efter aften fulgte han hende til bords. Maden klumpede i hendes mund, blækket størknede i flasken og pennen rustede. Ud turde hun ikke gå – de små børn skreg og flygtede for hende. Hjemme turde hun ikke være, thi der sad Søren og lurede på hende.

*

Så solgte hun huset for en slik til naboen og flyttede til en anden egn af kysten, sydpå – idet hun frygtede for det der nordpå. Den vej var jo stængt af alle Sørens ønsker og håb – men dernede hvor han var kommet fra, måtte hun da få fred. Og det fik hun, men hun skrev aldrig mere, hun tænkte knap nok.

Mon hun ikke turde tænke for ikke at vække noget til live? Stille sad hun ved sin væv, som hun havde taget med sig, og hun spandt sit livs sidste tanker og håb og alle sine drømme ind i de skønne tæpper med sære farver og mønstre, som ingen anden væverske der på kysten havde på væven.

Og således vil vi forlade hende i den stille stue med de blege angste og forundrede øjne kiggende over mod armstolen. Nej, Søren var borte – og han blev åbenbart borte – og med et stille suk satte hun væven i gang igen. Nu har hun fred til hun atter hæver blikket fra væven i angst for, at hun stadig ikke er ene.

Endnu har hun fred, endnu er hun den stærkeste og sejrrige i kampen, livskampen mellem hende og manden – men hvor længe er hun det? Ak, hvornår vil livet besvare hende sine mange gåder? Hvornår? Hvornår? rasler det i væven for hende – og hvornår skænker du mig – oh, nådige Gud – din endelige, søde fred – din nådige død? Jeg er jo beredt forlængst – som jeg dog er træt!

Og Gud bønhørte Ane, thi hun sad død en dag i stolen foran væven. En flue summede i den lille stue, mens det knirkede i armstolen, som om een lige havde rejst sig og var gået ud – bort.

Bertel Budtz Müller

ANSGAR KIRKEN i Øster Jølby

Et imponerende resultat af religiøs overbevisning, samarbejde og offervilje

AF GEORG MORSLAND, NYKØBING

Tegning: Gudrun Wienberg Jensen

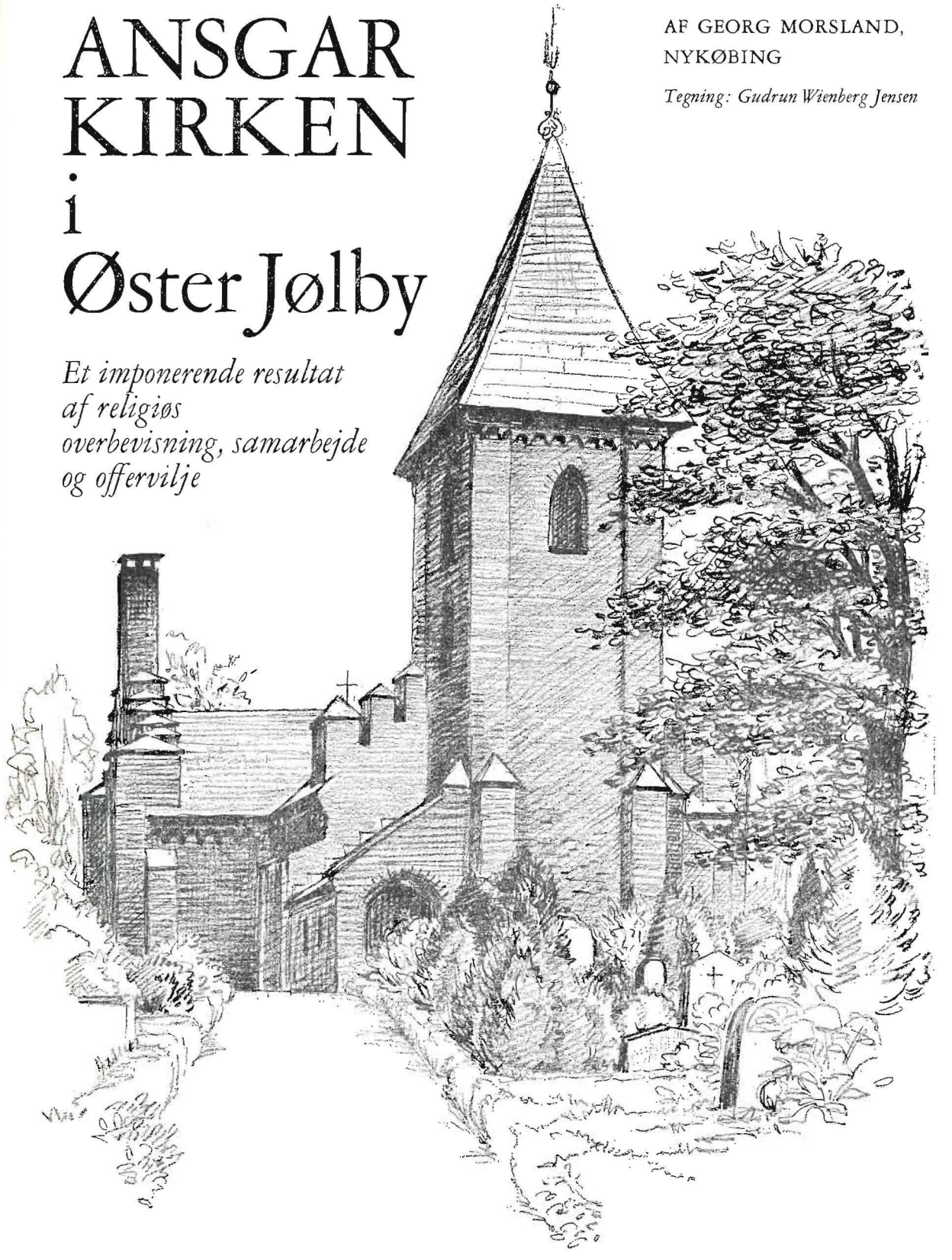

FOR NYLIG har man i præstegårdshaven ved frimenighedskirken – Ansgarkirken – i Øster Jølby fældet hundredårige træer med nutidens maskineri og bygget en moderne præstebolig til erstatning for det rødkalkede stuehus fra forrige århundrede. Dette leder tanken hen på opførelsen af kirken og baggrunden herfor.

I slutningen af Frederik den Sjettes regeringstid blev thistedboen Christen Kold huslærer og lærervikar på Mors, og samtidig afholdtes »gudelige forsamlinger«, der indtil 1849 var ulovlige. I halvtredserne begyndte Christen Kold og en anden vestjyde, A. Kr. Povlsen Dal, at virke i en højskole og en friskole på Fyn, og i 1863 kom Povlsen Dal til Mors, hvor han blev friskolelærer. Året efter begyndte han under primitive forhold en folkehøjskole i Galtrup.

Povlsen Dal og hans medhjælpere skabte en opblussen af det åndelige røre på Vest-Mors, der stammede helt fra herrnhutismens tid før 1800. Der kom en drejning mod Grundtvigs forkyndelse, og da pastor Frandsen, Tødsø-Erslev, var en varm tilhænger af Grundtvig, samlede han efterhånden i Erslev kirke så stor en menighed, at det kneb at skaffe plads i kirken. I 1868 flyttede pastor Frandsen til Sjælland, og hans efterfølger, pastor Bisted, stillede sig uvilligt til grundtvigianismen.

Det så nu ud til, at den grundtvigske menighed skulle splittes. En del af den løste sognebånd til pastor Dalsgaard i Redsted, den eneste af omegnens præster, de kunne sympatisere med. Dalsgaard fik tilladelse til at komme til Erslev for at holde altergang – han måtte ikke prædike – og hvis der kom andre end sognebåndsløserne til altergangen, så indgav den stedlige sognepræst en klage.

*

I 1868 kom loven om valgmenigheder, og på Mors opstod så tanken om at få en sådan menighed dannet. Tanken vandt tilslutning hos 60 familier, og det lykkedes at få pastor Rasmus Lund, Jetsmark, til at opgive sit faste embede for at blive valgmenighedspræst på Mors. Han måtte give afkald på sin pension, og den lille menighed kunne end ikke sikre ham en fast løn. Pastor Lund tog skridtet og tiltrådte sin nye stilling i december 1871, samme år som valgmenighedskirken i Ø. Jølby blev indviet. Pastor Lund blev indsat i embedet af pastor Mollerup, Tæbring.

Planen om at bygge en sådan kirke opstod allerede i 1869. Fem mænd omkring et bord i en dagligstue besluttede, at en kirke skulle rejses, og dette kirkebyggeri blev noget vist enestående i vort lands historie. Penge havde man ikke, og menigheden bestod mest af mindre bemidlede folk. Ingen anede vist, hvordan sagen skulle gribes an, og hvad det ville koste. Man havde kun troen på sagen og modet til at gå i gang.

15 mænd købte så i forening en landejendom i Ø. Jølby for 6.400 rigsdaler at overtage 1. april 1870. På ejendommen kunne holdes to heste og seks køer, og her blev indrettet bolig til præsten og staldplads til kørende kirkegængere. En forpagter skulle passe landbruget og køre præsten ud på hus- og sygebesøg. Det hele var for så vidt realitetsbetonet, men noget egentligt overslag over udgifterne ved det foretagende, der var sat i gang, havde man vist ikke. Man var indstillet på, at det meste kunne ordnes ved frivilligt arbejde.

*

Der blev straks taget fat på forberedelserne til at få en kirke opført på ejendommens grund. Alle, der arbejdede ved opførelsen, spiste på gården – fødevarerne »kom af sig selv« fra de forskellige menighedsmedlemmer, og byggematerialerne blev fragtet gratis. Offerviljen fejrede sande triumfer. Der blev brændt over 1000 tdr. kalk, uden at det kostede andet end lidt leje af kalkværket. Murstenene måtte man købe, men transporten af dem var gratis.

Den første vinter hentedes flere hundrede læs flintesten til fundamentet i kridtgraven i Erslev, men så kom erslevboerne i tanker om,

at disse sten ikke måtte føres uden for Erslev sogn. Så måtte man andre vegne ud efter sten.

Som bygmester antoges murermester Laursen, Thisted, der var medlem af menigheden – ældre folk husker ham endnu. Han købte ved århundredskiftet den tidligere apostoliske kirke, Østerbakken 8 i Thisted, og boede dér indtil sin død. Det vides ikke, om der forelå nogen aftale om, hvad han skulle have for arbejdet. Man overlod det hele til ham, og han fik vist ikke synderlig meget for det.

Laursen var gift med en søster til Chr. Kold. Han må have været en dygtig håndværker og ikke bange af sig, når han turde give sig i kast med en så krævende opgave, tilmed for en meget beskeden betaling. Han havde lavet tegning til en større landsbykirke med tårn og spir, men der fremkom dog betænkeligheder ved at slå så stort op. Det blev besluttet at bygge i et mindre format, men Laursen overhørte ganske stille denne beslutning, og han var langt henne i byggeprogrammet, inden det blev opdaget, at han holdt sig til de oprindelige mål. Der blev dog vist ikke sagt noget videre til det. Kirken blev opført til at kunne rumme ca. 1000 mennesker, når de blev pakket tæt sammen. Der er normalt siddepladser til ca. 400.

*

Mange folk på egnen havde rystet på hovederne og fandt det letsindigt for en så lille menighed – næsten alle folk i mindre gode kår – at give sig i lag med et så stort byggeforetagende. Men man lod dem snakke og var fast besluttet på, at sagen skulle gennemføres. Den blev også gennemført, og i 1871 stod kirken færdig til indvielse. Hvor meget den kom til at koste, vides ikke med sikkerhed. Ved starten anslog man løseligt at kunne klare opgaven for 3000 rigsdaler – 6000 kr. – i kontanter foruden altså det frivillige arbejde og en del gratis materialer. Denne beregning gjaldt dog vistnok det nedskårne byggeprogram, som murer Laursen altså ikke syntes om.

En af Povlsen Dals medhjælpere, den senere landstingsmand Søren Olesen, oplyste en gang, at kirken i det hele kom til at koste 28.000 kr. og præstegården ca. 26.000 kr. Det var på den tid anselige beløb, og det rykkede nok i mange hjem at få bidragene udredet, men det hele blev klaret, og ingen blev helt ruineret ved det. Kirken kom til at stå som et lysende eksempel på samarbejde og offervillighed. Sognekirken i Ø. Jølby er en af landets mindste kirker, og frimenighedskirken er en af landets største landsbykirker. Sådan mødes kontrasterne.

*

Kirken blev kaldt Ansgarkirken i anledning af en på Ansgars dødsdag afholdt mindefest. Dens indvielse foregik 17. december 1871 og blev en stor begivenhed med over 2000 deltagere i højtideligheden. Indvielsen blev på biskoppens vegne foretaget af provst Boethe, Karby.

Prædikestolen har form af en blåmalet klokkeblomst og er enestående i sin form. Den blev forfærdiget af den gamle tømrer Anders Dissing, Erslev, tidligere grundtvigsk lægprædikant og friskolelærer. Anders Dissing havde også lavet et stort kors til alteret, men det syntes den kendte grundtvigske lægprædikant Peder Larsen Skræppenborg ikke om – han syntes ikke, det passede til grundtvigianernes lyse livssyn, og han fik professor Chr. Dalsgaard, Sorø, til at male et smukt alterbillede. Det kostede 1000 rdl. og blev skænket af gdr. Peder Larsen, Dons.

Kvinder af vennekredsen havde skænket et forgyldt kors til alteret og rødt klæde til alterbord og knæfald. Alterkalk m. m. af ægte sølv blev skænket af præsterne på Mors, messehagel af rødt silkefløjl skænkedes af kvinder i menigheden, fad til døbefonten af unge piger, og lysekronen af unge mænd fra Thy, Han herred og Mors. Ved indvielsen havde man endnu ikke fået anskaffet en kirkeklokke, hvorfor der blev ringet med en stor

madklokke fra en af gårdene. Senere skænkede et medlem af menigheden en rigtig klokke af malm.

*

Ansgarkirken blev altså bygget som valgmenighedskirke, og det var den til 1883. Valgmenigheden, der havde medlemmer over hele Mors samt i dele af Thy, Han herred, Salling og Himmerland, kom ud for en krise som følge af en strid med de kirkelige autoriteter. Pastor Lund tog ukonfirmerede børn til alters, og dette ville myndighederne ikke godkende. Da pastor Lund ikke ville bøje sig, blev han af kirkeministeriet frataget anerkendelsen som præst. Men menigheden ville beholde ham, og så oprettedes landets første frimenighed i Ø. Jølby. Højskoleforstander Povlsen Dal var modstander af denne ændring, og derved kom han i et modsætningsforhold til flertallet inden for højskolekredsen. Han måtte forlade skolen som en slagen mand. Først i 1965 er det blevet »lovligt«, at ukonfirmerede må deltage i altergang.

På kirkegården findes begravet bl. a. frimenighedspræst Rasmus Lund, død 1889, højskoleforstander Povlsen Dal, død 1889, lægprædikanten landstingsmand Søren Olsen, død 1902, og den grundtvigske folkevækker Ole Kristensen Overgaard (Bette Wolle), død 1907.

*

En frimenighed er en menighed, der har skilt sig ud fra folkekirken, men til daglig mærker man ikke noget skel. Man konstaterer blot, at kirken er fuld af mennesker, når klokken »ringer sammen«, og at gravsteder som regel er særlig velholdte. Kirke og kirkegård er jo »deres egen«. Samhørigheden i Ø. Jølby har bl. a. givet sig udslag i et alderdomshjem – »Ansgarhjemmet«.

For et par år siden blev forpagterbolig og avlsbygninger nedrevet, og præstegårdsjorden udstykket til byggegrunde og en større parkeringsplads, men »æ frik-præjstgor« mindes dog stadig som det sted, hvor man spændte Lotte fra jumben og ved højtider hørte »æ karetmager« kime.

Sognegrænsen mellem Galtrup og Ø. Jølby blev efterhånden præget af »kulturbygninger«, og indtil dato holdes der tredages efterårsmøder. Flere familier har deres faste pladser, der »går i arv«. At have stået på talerstolen i det ottekantede forsamlingshus er »blåt stempel«.

Det er påfaldende, at den største frimenighed findes på den egn, som har fostret de fleste indehavere af patenter og mønsterbeskyttelser. Det kan også nævnes, at Vildsundvejen over Mors er landskendt for sine smukke blomsterhaver foran husene.

Man får det indtryk, at når en folkegruppe vækkes – åndeligt og folkeligt – og trangen til oplysning dernæst imødekommes på frivilligt grundlag, så sker der noget, som højner tilværelsen – også ud over lokale grænser.

Georg Morsland

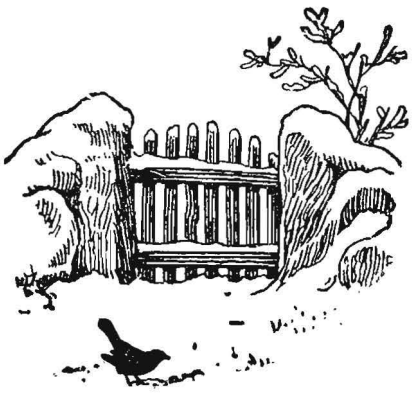

MIRAKELDOKTOREN FRA STAGSTRUP

Var han et geni eller en slags svindler?

Af C. BRUNSGAARD

THY OG HANHERREDERNE har gennem tiderne haft mange »kloge« mænd og koner – naturlæger blev de også kaldt, kvaksalvere hed de i rettens sprog, når myndighederne var ude efter dem. De var ikke alle af lige høj karat, men iblandt dem var nogle, som vitterligt var dygtige og samvittighedsfulde personer, og som opnåede stor anseelse. Dette var således tilfældet med Mads Lauridsen (Badskær) i Vang og Stine Kudsk i Nors.

Men der var vist kun en enkelt af de »kloge«, der opnåede noget i retning af at være landskendt, og det var »Doktor Dybdahl«. Hans berømmelse skyldtes dog mindre hans kure end den række af retssager, der blev rejst mod ham, og som i nogle tilfælde gik helt til højesteret.

*

Jens Kr. Andersen Dybdahl var født 1849 i Mærkedal i Stagstrup som søn af gårdejer Anders Pedersen Dybdahl. Der var en del børn i hjemmet, og de fleste af dem rejste til Amerika. Jens var nærmest et skravl, han fik som dreng hoftebetændelse og var dårlig til bens. Det var iøvrigt moderen, Else Pedersdatter fra Jølby på Mors, der »bar bukserne«. Faderen gjorde sig ikke meget bemærket, men Else var en meget entreprenant kvinde, og hun var kendt vidt omkring. Hun stod for styret på gården og ordnede både indkøb og salg. Hun vævede vadmel i større stil, og blev varen ikke afsat derhjemme, tog hun til marked med sine klædevarer. Om efteråret slagtede hun får og beder, som hun solgte, og når der var større gilder i sognet, blev de holdt i Elses storstue, hvor der også holdtes pogeskole om vinteren.

Jens Kristian blev konfirmeret som andre børn, men på grund af sin legemsskavank egnede han sig ikke til landbruget, og han kom derfor til at føle sig tilovers. Han begyndte så at drage omkring for at handle. Han lavede bl. a. hægter til tøj, som den gang var en stor artikel, og han drog vidt omkring på handelen. En gang imellem kom han hjem, men han var borte igen, før nogen vidste af det.

*

Hans virke som »doktor« begyndte vist med denne kramhandel, idet han begyndte at sælge »vand fra en hellig kilde«, som skulle kunne hjælpe syge mennesker af med deres gebrækkeligheder. Han tog en mark (33 øre) for en kvart liter, og det var ingen dårlig forretning i betragtning af, at han fyldte flaskerne op i de vandløb han passerede.

Efterhånden gik han så helt over til at være mirakeldoktor, og det gik strygende. Der var på den tid langt mellem lægerne, og folk havde også mest fidus til naturlægerne. Han boede hjemme hos forældrene, og der var dage, hvor der i gården holdt mange vogne med patienter. Adskillige af disse kom langvejs fra, og alle blev beværtede i gården. De fleste af dem blev nok også hjulpne – eller troede at de blev det. Visse evner havde Jens Kr. Dybdahl vel nok, men han var næppe mere samvittighedsfuld som doktor end som handelsmand.

Senere flyttede han til Villerslev, hvor han også havde en stor praksis, der vakte opmærksomhed vidt omkring. Han kom dog ikke her på egnen i konflikt med myndighederne, men der har formentlig været optræk til noget i den retning, han flyttede i hvert fald i halvfjerdserne ned i nærheden af Bjerringbro. Han averterede med, at han kunne hjælpe syge mennesker, der var opgivet af lægerne, og han fik snart mange patienter. Forretningen gik godt et stykke tid, men så blev Dybdahl tiltalt for kvaksalveri, og i 1877 blev han ved Middelsom-Sønderlyng herreders ekstraret idømt en bøde på 50 kr.

Mens han var borte fra hjemmet, døde hans moder, og da han erfarede dette, sagde han med en flot håndbevægelse: Det havde hun ikke fået lov til, hvis jeg havde været hjemme, det skulle jeg nemt have forpurret!

*

Den ret beskedne bøde anfægtede ikke doktor Dybdahl, og mens retssagen stod på, fortsatte han trods dommerens advarsler med at tage patienter i kur, idet han kaldte sig »frilæge«. Så kom han for Viborg byting, og her anførte han, at der undertiden holdt op mod 100 vogne ved hans bopæl, og at han havde behandlet tusindvis af syge mennesker. Retten ville dog ikke anerkende hans frilægevirksomhed, og han blev dømt til simpelt fængsel i 4 uger.

Men da var der allerede en ny sag under optræk, idet han fortsatte sin virksomhed. Det oplystes ved Viborg købstads ekstraret, at han havde behandlet en mængde forskellige sygdomme – kræft, tuberkulose, krampe, lamhed m. m., men dog ikke smitsomme sygdomme. Han oplyste i retten ligesom tidligere, at han ikke havde forlangt honorar, men han havde modtaget gaver i penge eller varer, som patienterne frivilligt gav ham. Sin væsentligste fortjeneste havde han dog gennem den rabat på 15-25 pct., som apotekerne ydede ham, når han indkøbte eller ordinerede medikamenter. Han blev nu dømt til tre måneders fængsel plus betaling af sagens omkostninger. Nu følte Dybdahl sig for alvor forfulgt af myndighederne, og i et langt avisindlæg skrev han bl. a.: Jeg og vistnok tusinder af kristne mennesker vil sige, at den lov, jeg er dømt efter, er den ubilligste lov, der i landet eksisterer, at man ej må hjælpe sin næste og lidende medmennesker, ja, sande brødre og søstre i herren, når de forgæves har søgt læge i op til 20 år uden at få nogen hjælp. De stakkels svage må ikke søge råd hos dem, som vor Gud har bestemt til at hjælpe dem i deres nød og lidelse. Jeg må vel spørge eder, kjære læsere, om I ikke synes, at det er stor synd og skam, at jeg skal lide mulkt og fængsel. Der er i tusindtal af mennesker, der ved mine råd og Guds nåde bliver hjulpet og aldeles befriet for deres sygdomme. Jeg har selv været en krøbling og har gennemgået meget ondt, hvilket er velkendt på den egn, hvor jeg er født. Jeg tror, det er Guds almægtige hånd, der ledsager mig og velsigner min gjerning. Alle, der ønsker at tale med mig kan træffe mig hos min fader, gårdmand Anders Pedersen Dybdahl i Stagstrup, fra 4. til 8. januar, hvor jeg indbyder alle eder, som har lyst, til et nytårsgilde, der altså varer i fem dage, og hvor alle vil komme i betragtning, unge og gamle, rige og fattige, store og små, alle dem, der har lyst til at kjøre eller gå. Jeg giver kaffe, chokolade og the og dejligste boller og hvedebrød. Denne indbydelse gælder hele landet Thy, Hanherrederne og Mors. Vejen til gården er nu god, og der er plads til 40 heste!

*

Hvor meget der blev ud af dette fem dages nytårsgilde vides ikke. Bestyrelsen for den frie fattigkasse i Harring-Stagstrup rettede i avisen en tak til Dybdahl, fordi han i anledning af sin 30 års fødselsdag havde skænket denne fattigkasse 25 kr. En tid senere averterede han i avisen: Jeg undertegnede tillader mig herved at bekendtgøre for eder, kjære venner, at jeg

ej opholder mig længere end tre dage endnu hos min fader, da det er min bestemmelse, om Gud vil, at gjøre en rejse til kongen i den nærmeste fremtid i anledning af min sag.

Den sidste sag var blevet appelleret til højesteret, som stadfæstede overrettens dom, og en ansøgning til kongen om benådning blev afslået. Men »frilægen« lod sig iøvrigt stadig ikke anfægte af dommene, og snart havde han en ny sag på halsen, denne gang ved Hjerm-Ginding herreders ret for ulovlig virksomhed i det vestlige Jylland. Det oplystes i retten, at han i stort omfang havde praktiseret, at han i bladene havde bekendtgjort, at han indfandt sig på forskellige steder, og at han havde taget folk i behandling for alle mulige sygdomme. Det var dog ikke påvist, at han ved sine behandlinger havde forårsaget nogen væsentlig skade. Dommen kom til at lyde på 4 måneders fængsel, og den blev stadfæstet ved overretten.

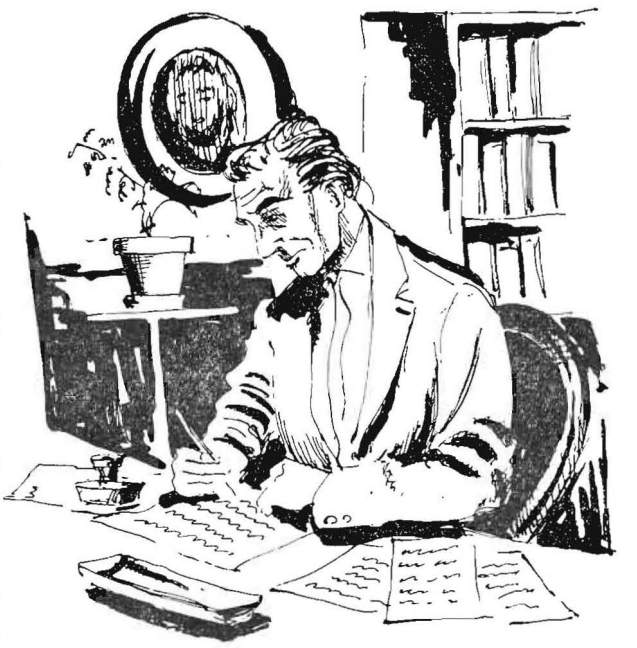

*

Dybdahl tog nu bopæl i Hinnerup vest for Aarhus, og endnu inden den sidste fængselsstraf var afsonet tog han fat i Viborg, Randers og Aarhus amter, hvor han gav konsultationer efter forudgående avertering. I efteråret 1882 indrykkede han en annonce, i hvilken det bl. a. hed: Fra 9. til 20. ds. agter jeg – om Gud vil – at besøge min familie i Thy, og efter min hjemkomst vil jeg atter være at træffe på min bopæl i Hinnerup. Og tillader jeg mig herved, kjære venner, at opfordre eder til at sende mig vidnesbyrd, såfremt mine råd og anvisninger har været eder til gavn efter at I først har søgt praktiserende læger.

Dybdahl blev nu sat under tiltale ved retten i Frijsenborg-Faurskov birk, hvor dommen kom til at lyde på 5 gange 5 dages vand og brød. Overretten syntes imidlertid ikke, han skulle slippe så billigt og skærpede straffen til 4 måneders fængsel. Også denne sag gik til højesteret, som stadfæstede landsrettens dom. 4 måneders fængsel var den højeste straf for kvaksalveri, når der ikke forelå særlig graverende forhold.

Som undskyldning for sin fortsatte virksomhed påberåbte han sig her som under tidligere retssager, at han almindeligvis kun behandlede sådanne syge, som i længere tid havde søgt hjælp hos autoriserede læger uden noget resultat, og at han ikke havde forlangt nogen betaling. Ved højesteret blev det dog oplyst, at han i hvert fald i et tilfælde havde forlangt forudbetaling for sine råd, der iøvrigt kun angik lægemidler, som apotekerne måtte sælge i håndkøb til alle og enhver, og det var stadig ikke godtgjort, at han havde forårsaget nogen bestemt påviselig skade.

Dybdahl syntes ganske naturligt ikke om, at han igen skulle ind bag tremmerne, og så forsvandt han fra Hinnerup. Han rejste over grænsen til Tyskland og tog bopæl i Sønderjylland, hvor han straks tog fat på at praktisere, ligesom han rejste rundt i det vestlige Jylland. Han blev efterlyst af det danske politi, og da han af det tyske gendarmeri blev anholdt for ulovlig lægevirksomhed og udvist, blev han ved grænsen modtaget af det danske politi og bragt til afsoning.

Nu har han vel fundet det håbløst at fortsætte her i landet, thi i efteråret 1883 rejste Dybdahl til Amerika, det nye frihedens land, hvor man ikke havde nogen kvaksalverlov til at bremse ham. Han gik straks i gang med at »dupere rakket«. Han indrykkede annoncer i det dansk-amerikanske blad »Den danske Pioneer« og havde også held til at dupere dette blads redaktion, der ukritisk omtalte ham som »den berømte og meget søgte frilæge, hvis vidunderkure og store virksomhed havde vakt de højlærde danske doctorers mishag og skinsyge. Hans mange mærkelige kure havde skaffet ham navnet »mirakeldoktoren«, idet han i næsten alle tilfælde kunne kurere patienter, selv om de var opgivet af alle Danmarks højlærde universitetsdoktorer. Ved at se på folks fingerspidser var dr. D. i stand til straks at bedømme sygdommens art uden at behøve at udspørge patienten, og hans diagnoser var altid rigtige. Dr. D. har nu – sluttede bladet – nedsat sig som medicinsk og sårlægedoktor i byen Dannebrog i Nebraska for her under USA's frihedslov at vedblive med sin for menneskeheden velsignelsesrige virksomhed. Han har et velassorteret apotek og anbefaler sig til alle lidende landsmænd og andre, der måtte trænge til hjælp hos denne berømte læge.«

*

Hvor meget denne bombastiske reklame hjalp, vides ikke med sikkerhed. Det har nok skortet noget på patienter, thi i det følgende år forsøgte han sig i byen Minden i Nebraska, hvor han slog ret stort an, bl. a. ved at opføre et stort, flot hus til »doktorbolig«. Han holdt et gevaldigt rejsegilde, der varede flere dage. Men tilstrømningen af patienter udeblev, og en dag forsvandt mirakeldoktoren fra byen, efterladende sig en række bedrøvede kreditorer.

Han tog til Chicago for her at prøve lykken, og han lod trykke reklameplakater, der i tusindvis blev spredt over staterne. Han anbefalede sig her som »skandinavisk rådgiver for syge folk«, i stand til at give råd for sygdomme, der i længere tid havde været under behandling af lægerne og derefter opgivet af disse.

Der foreligger ingen oplysninger om, hvordan det gik ham i Chicago, men efter et par års ophold i denne by, blev han syg og døde, kun 39 år gammel.

*

Ud over behandlingen af retssagerne har man ikke sikre oplysninger om, hvad Dybdahl var for en mand, og det er derfor vanskeligt at anlægge en uhildet bedømmelse af ham. Nogle evner har han vel haft – om ikke i anden retning så i den, at han kunne få en del mennesker til at tro på sig, og troen betyder som bekendt meget. Når myndighederne var så stærkt efter ham, skyldtes det – efter hvad der under retssagerne oplystes – ikke, at han havde voldt nogen patient påviselig skade. Grunden har nok været hans store frimodighed eller frækhed ved uanset dommene fortsat at reklamere med, at han kunne hjælpe mennesker, som lægerne havde måttet opgive. Hvis han havde gået lidt mere stille med dørene og ligesom så mange andre »naturlæger« havde holdt sig fra sygdomstilfælde på områder, hvor han slet ikke kunne have kvalifikationer, var det næppe gået ham så ilde. Måske har han virkelig selv troet, at han havde særlige evner og et særligt kald, men man er mest tilbøjelig til at betragte ham som en charlatan, der slog mønt af folks godtroenhed. De gudelige vendinger, han yndede at bruge, havde nok til formål at styrke jævne folks tillid til ham.

Der er noget, man ikke kan lade være at undre sig over. I andre tilfælde, hvor kendte »naturlæger« har været tiltalt, har man set deres patienter i stort tal gå i aktion til deres fordel. Der foreligger imidlertid ingen vidnesbyrd om, at nogen af de mange tusinder, som Dybdahl efter eget udsagn havde hjulpet, har taget affære for at bistå ham. Dette forekommer påfaldende. Der har nok været en del praleri i hans angivelser af hundreder af vogne ved huset og tusinder af helbredte patienter.

Her på egnen, hvor han en tid virkede og havde mange patienter, synes der ikke at være fremkommet tilkendegivelser til fordel for ham. Der foreligger et par vidnesbyrd om skepsis og om, at man ironisk kaldte ham mirakeldoktor. Der blev digtet to viser, som i 1879 offentliggjordes i avisen. Den ene handler om en syg kone, der havde tilkaldt mirakeldoktoren. Han skrev en recept, som blev lagt ned i et skrin, hvor der lå en anden seddel, der skulle leveres til en farver sammen med et stykke hjemmelavet tøj. Sedlerne blev forbyttet således, at farveren fik en ordre på »rævelunge og hejrefedt«, mens apotekeren fik bestilling på at levere »24 alen mellemblåt«.

I en anden vise, der var skrevet på jysk af daværende lærer Nielsen, Randrup, filosoferer en mand over, hvad hans søn skal være, og kommer til det resultat, at det bedste vil være at få ham i »doktorlære«:

De å wær dogtor, de lønner sæ godt,
de er en ansile bestelling,
di løwer så mågle å håer ed så flot
å tjenner en villele skjelling.

Ja, tenk jer en kåel, dæ fåer rundt her i Thy,
han ka hverken staw helle legg sammen,
men han tjenner pængg å er kommen i ry,
di kommer dem ongg å dem gammel,
å han gier dem ind, å han gier dem råe,
han sender dem polver å plaster,
han ka hver en syggen å svaghied forstå,
han hjalp jo mi muer å mi faster –
di døed jo wal, men de ku di jo endda,
om di så oller håd fåt drober,
no er di pot hen, å æ takker ham wal,
i himmerig er di, æ hober.

Den kåel er forsjønned mæ klejjer o hans krop,
di gie ham te bowser å skjowter,
å som en baron ka han no føer sæ op,
ja, de er endda nøj, dæ lowter.
Den jen gier ham æg, å den åen gier ham smør
å guldpængg å sølvpængg å sedler,
så manne som jen ka stabl op te en wæg,
ja, hiel uremmelig medler.
Å dæfue walsajt håer æ piger så tránt,
fu dem kommer dæ manne å te ham,
å trowr I, di skåer nøj – gjør di it nøj ånt,
men di føller sæ så løkle we ham.

C. Brunsgaard

Æ kolddreng i Agger

FOR MANGE ÅR SIDEN boede i Agger en mand, der blev kaldt »æ kolddreng«. Han var en stor, svær havbotype og så gruttende stærk, at det f. eks. var en smal sag for ham at tage en tønde tjære op på nakken og bære den hjem fra havet. Det hændte i de dage jo ikke så sjældent at et skib forliste, og mange slags varer drev ind på kysten. Æ kolddreng havde gennem årene båret mange tønder tjære og andre tunge sager hjem til byen uden at ulejlige strandfogden eller andre myndigheder, som var interesseret i strandingsgods.

Men hvor stærk han end var, måtte han dog tilsidst give op og sige farvel til livet. Aggerboerne havde sat stor pris på ham, og da han nu var død, syntes de, at han skulle have et passende eftermæle. Der blev så forfattet følgende gravskrift:

Oh, kolddreng, oh, kolddreng, du bolde,
vi måtte dig ej længere beholde,
skønt nødig vi kunne dig undvære,
du har bjerget så mangen tønde tjære.
Men nu er du visselig borte
og ligger i jorden den sorte.

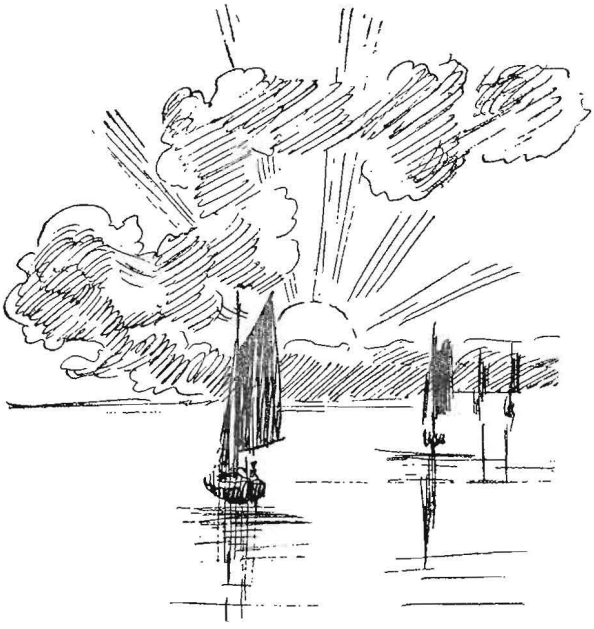

Vor skønne hjemstavn

P. CHR. JENSEN, HILLERSLEV

Skønne land, hvor vi har hjemme
og kan gå vor vante gang,
lytte til vort hjemlands stemme
med dens hjertevarme klang.
Kendt og kær den når vort øre,
altid ung og altid ny,
og vi glædes ved at høre
sangen fra vort kære Thy.

Thyboland med bløde streger,
her lidt stigning, hist lidt fald,
hvor dit støv i somrens hveger
danser rundt i hidsigt bal –
vort du var og er og bliver
med din sorg og med din fest,
med din travle arbejdsiver
og med sommersol og blæst.

Du har nok, der fryder øjet
overalt, når vi vil se.
Varmt og godt og ej forløjet
er dit smil i al din ve.
Blødt du ta'r os om vort hjerte
nynnende din egen sang,
så vi glemmer tidens smerte
og kan smile til dens gang.

Thyland, dine grønne vange
lover rig og frugtbar høst,
Thyland, dine glade sange
lyder højt med folkerøst.
Du kan give, du kan kræve,
du gør hjertet glad og let,
her alene kan vi leve
hjemligt, rigt og sandt og ret.

Thylands ædle mand og kvinde,
prøvet i vor tunge tid,
drag dig hjem og land i minde
og stå fast i dagens strid.
Bær det frem, som bedst du kan det,
sig det, syng det, vis det tro:
Vi er danske, intet andet,
her kan fremmed sæd ej gro.

P. KR. JENSEN
(skrevet 1943 under den tyske besættelse)

Leveringsdag i stationsbyen

Tidsbillede fra Thy

AF NIELS SLOTH, HURUP

Tegning:

ELLEN RAADAL

DET VAR EN råkold decembermorgen i begyndelsen af vort århundrede. Klokken var ikke engang seks, da Anker Staldkarl tændte den store nye Lux-lampe, der var ophængt uden for stationsbykroens kørestald. Flere nabobyer havde fået elektrisk gadebelysning, men her til den lille stationsby var »den moderne oplysning« endnu ikke nået. Nogle af byens borgere havde derfor i fællesskab anskaffet en stor Lux-gadelampe og ladet den ophænge ved kroens kørestald, så den kunne sende sit stærke lysskær ud over amtslandevejen til begge sider, byens eneste gade, ligesom også stationspladsen blev oplyst, og lampens skær nåede helt hen til rampepladsen.

Det var ellers ikke almindeligt, at lampen blev tændt om morgenen. Kun ved aftenstid sendte den sit stærke lys vidt omkring, men i dag var det leveringsdag for fedekvæg, og hertil kom, at det nu op mod jul var den største leveringsdag i hele året. De modtagne dyr, af hvilke de fleste blev sendt til Hamborg, kunne nå frem til de såkaldte julemarkeder.

Den lille stationsby havde et meget stort opland, og egnens to største kreaturhandlere, proprietærerne Beck og Skriver, brugte stationsbyen til modtagelse af kvæget. De ejede to af egnens største gårde og drev tillige omfattende handel.

*

Allerede ved 7-tiden ankom de første dyr. Der var for mange en lang vej at trække, helt op til 14–15 km. Det var ofte et vanskeligt job at trække de fede stude og kvier ad lange veje på en kold og mørk vintermorgen. Mange af dyrene var ikke vant til grimer og reb og derfor vanskelige at styre.

Dyrene blev leveret ved jernbanestationens rampeplads og skulle alle vejes. De fleste af dem var solgt efter vægt. Stationsforstander Kjeldsen, der var kgl. vejer, var allerede i arbejde, og de to handelsmænd var ankommet for at overvære vejningen. Der var god stemning, og der blev til alle sider hilst »godmorgen«. De unge karle, der kom trækkende med dyrene, lettede på huerne ad handelsmændene, stationsforstanderen og dyrlæge Frost, som skulle syne dyrene og attestere, at de ikke led af nogen sygdom, især da ikke af mund- og klovesyge.

Der faldt mange bemærkninger fra de to handelsmænd. Dyrene skulle leveres ufodrede men det kunne jo hænde, at en og anden leverandør havde »glemt« dette og havde listet et godt foder i dyret for at få det til at veje nok så meget. Særlig proprietær Skriver var god til at give en sådan mindre heldig og ærlig leverandør en snert som f. eks.:

– Du har nok været tidligt oppe i dag, Jens, for dine stude har vel ikke trommesyge!

I almindelighed forløb vejningen dog uden episoder af nogen art. Når dyrene var vejet, blev de overtaget af handelsmændenes folk, der bandt dem ved stationens rampe eller førte dem hen til eksportstalden, men på en dag som denne kunne stalden ikke på langt nær rumme

de mange dyr. Mange af kreaturerne skulle straks indlades i jernbanevogne for at blive afsendt med et tog, der gik ved 10-tiden.

Handelsmændene havde travlt med at sortere dyrene, der hver især skulle sendes til de steder, hvor man mente, de kunne koste mest, og der herskede stor travlhed med indladningen, ligesom der lød råb og slag mod de forskræmte dyr, der jo ikke var vant til en sådan behandling.

*

Efterhånden som dyrene blev vejet og afleveret, blev karlene frigjort og de samledes i kroen, hvor de fik kaffe på handelsmændenes regning. Derefter forlod de fleste kroen og begyndte vandringen hjemefter med grimer og reb over nakken. Efter 10-togets afgang mødte handelsmændene i kroen for at afregne med sælgerne. De tog plads ved et til dem reserveret bord i den indre skænkestue.

Sælgerne, der for det meste var gårdmænd, var nu selv kommet til stede for at modtage penge for de solgte dyr. De var kommet kørende i deres ponyvogne eller andre køretøjer, og de fleste havde god tid. Afregningen foregik hurtigt, sælgerne kom med deres vejesedler, og handelsmændene var hurtige til at udregne, hvad hver enkelt skulle have.

Allerede på dette tidspunkt var krostuerne et summende liv. Der var jo mange, som havde leveret dyr, og mange interesserede og nysgerrige var kommet til. De to handelsmænd gav forskellige »omgange«, mest kaffe med rom eller brændevin. Nogle drak dog øl, selv om vejret uden for var hundekoldt. Ved middagstid var en del af landmændene gået, men mange blev dog tilbage. Det var især kroens stamgæster, men også en del, som ikke til stadighed besøgte kroen, var der endnu.

*

Ved et bord sad stationsforstanderen, dyrlægen og gårdmændene Kristen Krogh og Niels Nygaard samt proprietær Hansen. Denne sidste var en kendt missionsmand, og han passede egentlig ikke ind i billedet. En nærmest subsistensløs mand, Kristen Bro, der havde hjemme i en nabokommune, var kommet til, og han var kendt af alle i krostuerne. Kristen Bro havde i sine unge dage haft en større gård, men havde sat alt overstyr ved drik og et udsvævende liv. Da proprietær Skriver så ham, sagde han:

– Sæt dig ned, Kræjsten, og få en kaffepunch!

Kristen Bro tog plads og sagde henvendt til Skriver:

– Do håe oltier wæt en råer mand!

Kristen fik sin kaffepuns, som han hurtigt rammede ned. Han rejste sig og gik hen til bordet, hvor handelsmændene sad, gav hånd og sagde tak for punchen. Han stod derefter stille og så på proprietær Bech, som straks opfattede situationen.

– Nå, du vil nok gerne have en punch mere, Kresten. Ja, sæt dig kun her, så skal du få en!

Så fik Kristen Bro sin anden punch. Nogle unge karle, der sad ved et andet bord, henvendte sig til ham:

– Kan du ikke fortælle os noget fra din dragontid og vise os de syv forberedende hug?

Kristen Bro øjnede en chance for at få endnu en gratis genstand, og han begyndte at fægte svært med armene. Men så kom kromanden til:

– Sæt dig ned, Kresten, og lad os blive fri for de narrestreger i dag!

Kristen Bro så sig om i stuen og fik øje på selskabet ved det bord, hvor proprietær Hansen sad, og Kristen var klar nok til at fatte, at proprietæren ikke rigtigt passede i laget. Han flyttede sig hen bag ved Hansen og klappede denne på skulderen, idet han sagde:

– Pæne mand! Stadse mand!

Dette gentog han nogle gange. Hansen vendte sig om til ham.

– Vil du have en kaffepunch, Kresten, så vil jeg give dig een. Men så skal du også gå, du har ikke godt af mere!

– Ja, een til er passende, sagde Kristen – og så går jeg!

Kristen fik sin punch nr. 3, og han takkede proprietær Hansen med pæne ord:

– Stadse mand! Pæne mand! Gode mand!

Så forlod Kristen Bro kroen.

Da man var kommet lidt over middag, bød de to handelsmænd på smørrebrød.

– Kromanden giver snapsen, sagde Skriver.

Kromandens mine røbede, at han ikke gjorde det af fri og god vilje, men akvavitten kom på bordet, og der blev ikke sparet på den. Flere i selskabet var nu i løftet stemning. Gårdejer Poul Knudsen fra annekssognet rejste sig og ville gå. Han var tidligere kendt som en dreven og dristig kortspiller, men man vidste, at han helst ikke spillede kort mere.

To gårdmænd fra sognet vesterude – de var brødre og ivrige kortspillere – havde for nogle år siden tabt flere hundrede kroner til Poul Knudsen ved en leveringsdag i kroen, og de havde siden den dag ventet på lejligheden til en revanche. Nu mente de, at lejligheden var der.

– Skal vi lige tage et slag kort, Poul? sagde den ene.

– Nej, sagde Poul, nu vil jeg hjem.

– Du tør vel ikke, sagde den anden broder.

– Jo, vist tør jeg, men jeg skal hjem til besætningen, min karl er syg, og det er min kones fødselsdag, vi skal have gæster i aften!

– Er du bange for konen, eller er du måske bleven missions?

Flere nærgående spørgsmål blev stillet. Poul Knudsen blev rød i hovedet og sagde:

– Er I tilfredse med en time, så tager vi den, men så går jeg også, enten jeg så har tabt eller vundet!

Kortene kom omgående på bordet, og det var ret højt spil. Forpagter Niels Amby tilbød sig som fjerdemand. Omkring bordet samledes de fleste af krogæsterne som tilskuere.

Da timen var gået, havde Poul Knudsen

vundet godt og vel 500 kr. Han ville holde op, men brødrene overfusede ham og truede ham med klø, hvis han sådan uden videre forlod spillet.

– Så tager vi en time mere, sagde Poul, men så skal det også være slut.

– Og så sætter vi spillet op til det dobbelte, foreslog den ene af brødrene. Og sådan blev det.

Det høje spil samlede stadig flere tilskuere. Flere af stationsbyens borgere mødte op, da det rygtedes, at det gik hårdt til på kroen. Da den næste time var gået, havde Poul Knudsen vundet over 2000 kr. Han lagde kortene, samlede sine penge sammen og ville gå. De tabende slog i bordet og overøste Poul med skældsord. Brødrene sprang op og tog fat i Poul, og de mange tilskuere fór til alle sider. Nok gik det ofte lidt hårdt til i kroen, men slagsmål hørte dog til sjældenhederne. I det samme lød en kraftig og fast stemme:

– Hvad bilder I to havtorsk jer ind – vil I få sat jer ned igen, ellers skal jeg sørge for jer!

Det var smeden, der boede nær ved kroen på den anden side af jernbanen. Han var ingen særlig kraftig mand, men han kunne dog altid ved sin myndige fremtræden skaffe ro i en urolig forsamling.

Brødrene slap taget i Poul Knudsen og satte sig ned. Poul Knudsen forlod stuen, og kort efter så man ham køre østpå. Da serveringspigen kom med en kop kaffe til smeden, var de tre uheldige kortspillere forsvundet.

*

Der var mørkningspause i krostuerne. De to handelsmænd havde lagt sig, Skriver på en sofa i privaten og Beck på en seng i en af gæstekamrene. De kunne også godt trænge til et hvil ovenpå morgenens og dagens anstrengelser.

I en sofa i den indre skænkestue sad i hver sit hjørne Kristen Krogh og Niels Nygaard. På bordet foran Kr. Krogh stod en bajer og foran Niels Nygaard en kaffepunch. De sad begge tilbagelænet og var slumret ind. Serveringspigen Else tændte lyset – der var en underlig ro derinde, men hun kendte begivenhedernes gang og vidste, at det sikkert var stilhed før stormen. Else var en husmandsdatter fra sognet, og hun var en sød og flink pige. Der blev sagt, at hun var hemmeligt forlovet med Kr. Kroghs ældste søn, Thomas, og det var sikkert rigtigt nok, for nu, da dette skrives, har de to holdt guldbryllup.

En times tid eller mere herskede der tavshed og ro i stuen. Else kom ind fra køkkenet, gik hen til Kr. Krogh, tog hans hånd og sagde:

– Nu skal du gå hjem, din datter Stinne er meget syg!

Kristen Krogh vågnede af sin slummer.

– Hvad siger du, bitte Else?

Else gentog sine ord om datterens sygdom.

– Ja, hun var syg i aftes, og vi havde doktor, sagde Kristen.

– Doktoren har været der to gange i dag, hun er meget syg, og du skal gå hjem!

– Giv mig en bajer, Else, så skal jeg nok gå!

– Du har ellers fået rigeligt, sagde Else, men hun kom dog med øllet.

Kr. Krogh drak hurtigt øllet, men da Else lidt senere kom tilbage, sad han der endnu.

– Du lovede mig at gå hjem – de venter dig derhjemme!

– Det skal jeg nok selv bestemme, sagde Kristen og han gik ikke hjem.

*

Der begyndte igen at blive uro i krostuerne. Af kroens jævnlige gæster kom Poul og Ove, to brødre, der begge var gårdmænd, samt Niels gårdmand, der var meget velhavende og ejede en af sognets største gårde. Desuden kom Bette Mads, en gårdmand fra sognets udkant, og Peder Tarp, der var fra Himmerland, men som ved giftermål var blevet ejer af en større gård i Thy. Han var afholdsmand.

Af stationsbyens borgere var der karetmageren, sadelmageren, tømreren og skrædderen. De gæstede kroen næsten hver eneste aften

året rundt for at spille fedtmule om de kopper kaffe, de nød. De to handelsmænd var også vendt tilbage fra deres mørkningssøvn. Ved aftenstid var Lars forkarl kommet ind i købmandsforretningen, hvor han havde brystet sig og spurgt, om der var nogle »swinhwodder« i kroen i aften. Skrædderen havde hertil bemærket:

– Du kan jo gå derned, så er der da een!

Stemningen i kroen var livlig, der blev spillet kort, og der blev skålet. Niels Nygaard sang sangen om Hjalmar og Hulda. Efterhånden blev stemningen og snakken noget vrøvlet. Niels gårdmand og Bette Mads skændtes om, hvem af dem der havde flest penge på sig. Bette Mads tog sin tegnebog frem og viste, hvor tyk den var, men Niels gårdmand sagde, at den bare var fyldt med ubetalte regninger, og så gav Bette Mads sig til at græde.

Ove og Peter, der som nævnt var brødre, var ved at bytte gårde, men det kunne de ikke komme til rette om, og så byttede de hingste. Peder Tarp, der var radikal venstremand, drillede karetmageren og tømreren, der begge var højremænd. Tømreren kom helt ud af sindsligevægt, han slog i bordet og råbte, så det kunne høres langt bort.

Ud på aftenen var krokonen inde for at tale med Kristen Krogh. Hun sagde, at hans datter Stinne var meget syg. Hun syntes, han skulle lægge sig på en sofa i privaten og hvile sig lidt, inden han gik hjem, men det ville Kristen absolut ikke. Da man derefter nægtede at servere mere spiritus for ham, blev han fornærmet og ubehagelig.

Krokonen serverede, og Ove, der havde været et smut ude i køkkenet, kom tilbage og fortalte, at Else græd så utrøstelig. Det var da vist gået overstyr med hendes forlovelse med Thomas Krogh.

Da det var lukketid, var en del af krogæsterne gået, men mange, deriblandt de mere beduggede, blev tilbage. Det var iøvrigt sjældent, at kroen blev lukket til den lovbefalede tid, der var ofte åbent hus det meste af natten.

Lidt før midnat trådte en ung kraftig karl ind i skænkestuen, det var Kr. Kroghs søn Thomas. Han stod lidt inden for døren for ligesom at overveje situationen. Så gik han hen til bordet, hvor faderen sad, slog en knytnæve i bordpladen og sagde:

– Nå her sidder du, din sølle karl – du ved, at Stinne var dødssyg i morges, da du gik, og nu er hun død. Du burde som hendes fader have været hjemme hos os og hos hende i hendes sidste timer, men her har du siddet i drik og svir, og du er jo fuld som et svin. Du skulle skamme dig for Gud og mennesker, men bliv du nu bare, hvor du er – vi ønsker ikke at se dig mere!

Thomas Krogh vendte sig, forlod krostuen og smækkede døren fast i efter sig.

Der var blevet dødsstille i krostuerne. En efter en forlod huset, ingen sagde farvel eller sagde noget i det hele taget, selv handelsmændene gav staldkarlen besked om at spænde hestene for straks. Kun Kristen Krogh blev tilbage. Han sad stille og så ned for sig, men sagde intet.

Et kvarters tid senere var Kr. Krogh på vej mod sit hjem. Anker staldkarl havde et fast tag i hans ene arm og Else i den anden. Ingen af de to sagde noget. Kr. Krogh småsnakkede med sig selv.

– Stinne er død, sagde han – hun var sådan en gjæw pige, og hun skulle have været konfirmeret til foråret – Thomas var gal – det har jeg forresten aldrig set før!

Mange vinduer i Kristen Kroghs gård var oplyst. Da de kom nær til gården, sagde Anker til Else:

– Kan du ene ordne det – jeg er ked af at gå med helt hen til døren.

Anker blev stående, til han havde set Else og hendes vordende svigerfader gå ind i dødens hus. Så skyndte han sig ned til stationsbyen. Lux-lampen sendte endnu sit stærke lys vidt omkring. Anker slukkede lampen og gik ind i sit kammer. Stationsbyen sov oven på en begivenhedsrig dag.

Niels Sloth

Æ KNÆJT BLØW KOMFEMIERED

K. E. Thomsen
Ålborg

Anthon var ud fræ æ hawsie aae,
føer aa forwuest aa alti glaae.
– Derhjem var di manne baer om æ skyw,
aa te kyd aa flæsk ku der sjælden blyw,
men a fesk aa katøfler fik hver pieg aa dreng
all de di ku eed, – a sulten i seng
kom ingen a hile den søskendflok,
for a de to slawer wa der alti nok.

Aa Anthon han wuest aa groed aa bløw stue,
men far han skull ud i verden fræ faaer aa mue,
sku han jo føst komfemieres, aa de ku vær svæer,
for de var jo begrænsed, hwa de krom skuelgaang var væer.
Hvans æ dejn ku find po aa spøer om, ku en nuelund berejn,
men der er ski forskell po æ præjst aa æ dejn.

De var en fjovten daw faer æ øwerhøring sku væer,
aa æ testamente haed di høt, hva enhver ska læer
foruden salmer, kattekismus, aa Gud ved hva,
de ku de hile, der var grund te »hurra«,
aa æ præjst han spøer, mæ en blik som en ørn:
»Kan I sige mig det vigtigste for menneskenes børn?«

Der røg en finger te vejrs mæ en sæt,
de haed Anthon svaar po, aa han vest de var ret,
fur haed muer et saa det, saa læng han kund mindes:
»De er da en Guds løkk, te nøj fesk der findes!«
Aa da æ præjst no spøer, svaaer Anthon fresk:
»De vigtigst for folkes baer de er fesk!«

Men de var no et just de æ præjst haed i taanker,
han tænkt po de himmelsk, de timelige haed han foraanker,
for de er mier sikker aa tvorn øwer folk djer sønder
end aa sæt æ lyw po spel fuer aa faang no flønder.
– Om æ svaar var ret eller gal, mo enhver siel vurdier,
men æ præjst lod i al fald æ knæjt komfemier.

BLANDT DE ÆREDE VÆLGERE

C. Brunsgaard, Thisted

DET FORLØBNE ÅR bragte en valgkamp, og partiernes kandidater var atter ude for at tage den drøje tørn, det kan være at tale aften efter aften i tobakstågede sale om de samme emner. Vælgermøderne er dog i dag ikke hvad de har været. Der holdes ikke så mange af dem, og møderne har ikke den interesse og tilslutning som i tidligere tid. Radio, TV, større aviser og andre forhold har bevirket, at vælgermøder ikke mere er begivenheder, som trækker fulde huse. Men stadig møder der dog folk, selv om alle er klar over, at det er begrænset hvor megen positiv viden de kan hente ved et vælgermøde.

Endnu er der lidt tilbage af den særegne danske vælgermødestemning, og det er vel for en stor del den, der drager folk til. Der er jo som regel lidt liv over et vælgermøde – især da, hvis der fra vælgernes side kommer indlæg eller bemærkninger, som sætter kolorit på tingene. Der er dog i vore dage færre særprægede personer blandt vælgerne, og der er flere kandidater end forhen, da man ikke havde så mange partier. Der bliver derfor mindre tid til hver enkelt taler. Og selv om de gode kandidater »skærer til hinanden«, så sker dette på en mere urban og saglig måde end i fordums dage, da det grovere skyts ikke så sjældent blev kørt i stilling.

Muntre episoder kan også stadig forekomme, men de er sjældnere end forhen.

Nu er det mange år siden gårdejer Anders Bach i Thisted lod sig opstille som radikal venstremand i Thistedkredsen med det hovedformål at drille den moderate venstrekandidat redaktør Aaberg, Thisted. Aaberg var en dygtig og kundskabsrig mand, og han var en udmærket taler, men han havde som øbo et noget iltert temperament, der til tider kunne løbe af med ham. Anders Bach var ikke så lidt af en rævepels, og han kendte krudtet. Han vidste nøje, hvordan han ved møde efter møde kunne gøre Aaberg vred – bl. a. ved stadig gentagne anmodninger om at få klarlagt årsagerne til, at Aaberg var blevet dekoreret med et ridderkors. Når så Aaberg blev godt gal i hovedet, kunne han forløbe sig. Formålet var nået, og folket fik morskab for pengene.

*

Aaberg kom også ud for Laurids Kirk, der gennem årene boede forskellige steder i Sydthy, og som var en kendt og frygtet vælgermøde-afbryder. Aaberg gik – navnlig i sine yngre dage – med en stor, brusende manke, som han i diskussionens hede jævnlig purrede op i. Og mens han en aften stod og talte på hotel »Thy« i Thisted, lød pludselig Laur. Kirks skarpe stemme:

– Do sku kleppes!

Munterheden efter denne replik havde en ikke helt stilfærdig karakter.

Mindre godmodig var en anden af Laurids Kirks afbrydelser. Om en af egnens kandidater, en gårdejer, der handlede en del med avlsdyr, blev det fortalt, at han havde solgt et dyr på gode vilkår mod at der fulgte stamtavle med. Nu forelå der nok uheldigvis ikke nogen stamtavle – eller det lå muligvis således, at en foreliggende stamtavle ikke var så god som sælgeren kunne have ønsket. Det blev fortalt, at han selv fabrikerede en stamtavle, men fi-

dusen blev afsløret, og det var jo ikke så gunstigt for manden.

En aften stod han og talte ved et vælgermøde, og blandt tilhørerne var Laur. Kirk. Mens taleren gjorde en lille pause, lød det pludselig ganske tørt fra Laurids:

– Ska do it hjem aa skryv stamtavler?

Det varede lidt før der blev så megen ro i salen, at taleren kunne genfinde tråden og gå videre i teksten.

*

Ved et vælgermøde i Thisted i tyverne var bl. a. buntmager Niels Søndergaard oppe. Han var udpræget konservativ og noget skarp i sine udtalelser. Dette foranledigede nogle af hans politiske modstandere i forsamlingen til at komme med tilråb og afbrydelser, og i salens baggrund var nogle unge mennesker i livlig aktivitet. Der blev råbt forskellige ting, som f. eks.: Ned med hattepriserne!

Blandt tilhørerne var trikotagehandler Laur. Kamp, som bemærkede:

– Det var da godt, at det ikke var mig, der var oppe, for så havde de vel sagt: Ned med underbukserne!

*

Afdøde smed Jens Tilsted i Østerild var en sikker mand ved politiske møder. Han var venstremand og havde lidt svært ved at at tolerere noget, der gik mod hans egne synspunkter. Han kom ofte med afbrydelser eller med indlæg i debatten, men ret megen lune havde han ikke. Ved folketingsvalget i april 1920 – lige efter de bevægede dage, da kongen afskedigede ministeriet Zahle og der i den anledning var stærkt optræk til generalstrejke – udtalte en socialdemokratisk kandidat, redaktør Nørhave Nielsen, sig ved et vælgermøde i Østerild i mindre ærbødige vendinger om kongens handlemåde. Pludselig rejser Jens Tilsted sig og siger:

– Ska vi it goe wor wej hwerjen, når han sejer saante nøj om wor kongg!

Der var dog ingen, som ønskede at tage sagen så alvorligt. Lidt senere kom Nørhave Nielsen igen ind på »statskuppet«, og så røg Jens Tilsted atter op:

– No sejer han ed ijen, den slog!

*

En anden gang fremsatte Jens Tilsted nogle ganske fornøjelige, men ikke just letforståelige finter til socialdemokraterne og de radikale. Da den radikale kandidat, den senere landstingsmand Martin Sørensen, Peterslund, fik ordet, sagde han bl. a.:

– Sådan en smed tør jeg skam ikke give mig i lag med. Min far var murer, og han havde en vældig stor hammer, som jeg lærte at svinge. Men da jeg ikke har hammeren med mig i aften, ser jeg mig nødsaget til at gå uden om smeden!

*

Valgkampen i 1924 var i Thistedkredsen på en gang besværlig og morsom. Der var ikke færre end syv kandidater, og da de til indledning talte hver en halv time, var der gået 3½ time, inden første runde var overstået. Venstre havde opstillet gdr. Jacob Nørhave fra Sjælland, og ham var partiets afholdsfolk ikke tilfreds med. Følgen blev, at der var to venstrekandidater, Jacob Nørhave repræsenterede »spiritusvenstre«, mens »afholdsvenstre« havde opstillet lærer Jens Damsgaard, Klim. Desuden havde det da eksisterende Landmandsparti opstillet den joviale gdr. Jens Sørensen, Gærup. Både han og Damsgaard bidrog stærkt til at gøre vælgermøderne livlige.

Jens Damsgaard, hvis stilling som uofficiel venstrekandidat var noget vanskelig, gjorde ved vælgermøderne en noget ejendommelig figur, og det var lidt svært at øjne en linie i hans politik. Dette fik den socialdemokratiske kandidat Nørhave Nielsen til en aften at bemærke:

– Der er jo nogle mennesker, der tror på sjælevandringer og mener, at vi alle har levet i tidligere tilværelser, men i andre skikkelser. En mener f. eks., at han tidligere har været en ræv og en anden mener, han har været en

stork. Hvis Jens Damsgaard har levet en sådan tidligere tilværelse, så tror jeg under hensyn til hans mærkelige bugtninger, at han har været en ål!

Jens Sørensen, Gærup, sagde i sine indlæg, at han jo nok ikke kunne blive valgt, men det kunne dog være, han kunne få en bitte plads i snapstinget, således at han kunne komme til at hviske de andre nogle fornuftige ord i øret.

*

Folketingsmand gdr. Kr. Kristensen fra Hover repræsenterede i en række år Hurupkredsen i folketinget. Han var en ret typisk vestjyde, noget tør, men han kunne dog ved lejligheder udfolde et barokt lune. Ved et vælgermøde i tyverne diskuterede man spørgsmålet om at få den danske krone hævet efter den deflation, der fulgte i kølvandet af krigen 1914–18. Fra nogle sider blev det hævdet, at det ville være uheldigt, hvis kronekursen skulle gå hurtigt i vejret, man måtte tilstræbe en langsommere proces. Hertil bemærkede Kr. Kristensen:

A hå no oller høer, te nær jen sku ha en tand trukken ud, te de så wa en fordiel å fo en trukken långsom ued!

*

Inspektør – senere borgmester – Chr. Hedegaard, Struer, var i et par perioder i tyverne Socialdemokratiets kandidat i Hurupkredsen. Han var en jovial og hyggelig mand, der bidrog ganske godt til at give vælgermøderne kolorit. En aften talte han ved et møde i Hvidbjerg, og blandt tilhørerne var lærer Hoppe, Barslev, der var venstremand og meget politisk interesseret. Han yndede at komme med bemærkninger til sine sidemænd, mens politiske modstandere talte, og han sad også den aften og fremsatte nogle »kommentarer«.

Chr. Hedegaard stoppede op, strakte hals og kiggede ned i salen.

– Nå, sagde han, a tøt nok, de wa lærer Hoppe, a ku høer. Han trower, te han sidder å pludrer mæ æ unger!

I slutningen af tyverne, da Madsen Mygdal var statsminister og Venstres fører, talte han ved store møder rundt i landet. En eftermiddag var han i Fjerritslev, hvor afholdshotellets sal var tætpakket med tilhørere. Til stede var også den konservative folketingsmand Christmas Møller og den socialdemokratiske landstingsmand J. P. Olufson. Efter at Madsen Mygdal havde talt henved et par timer, spurgte ordstyreren, om nogen i forsamlingen ønskede ordet. Olufson meldte sig.

– Hur længg ka do tåel? spurgte ordstyreren.

– Ja, jeg kan jo blive ved temmelig længe, hvis jeg får lov til det, svarede Olufson, men jeg får vel ikke lov.

– Do ka fo ti minutter!

– Det var jo ikke meget at rejse til Fjerritslev efter, svarede Olufson.

Fra forsamlingen blev det foreslået, at han skulle have 20 minutter, men resultatet blev, at der blev tilstået ham et kvarter. Christmas

Møller fik samme vilkår, og da Madsen Mygdal så igen gik på talersolen, besluttede Christmas Møller og Olufsen at tage med et tog til Aalborg, som de lige kunne nå. De kunne ikke påregne at få lov at tale mere. Men det var ganske umuligt at komme ned gennem den tætpakkede sal, og så valgte de at hoppe ud gennem et vindue.

Lidt senere skulle Madsen Mygdal til at beskæftige sig med Olufsons udtalelser, og han bemærkede da:

– Jeg synes ikke, jeg ser hr. Olufson!

– Nej, lød en stemme fra salen, han æ rendt ud a vinneret!

*

Afdøde lærer Th. Kr. Larsen, Vust, var radikal venstremand og gik med liv og sjæl op i politik. Han havde også ordet ved et vælgermøde i Fjerritslev, og han sagde bl. a. om et tvangslån, som Venstre havde foreslået, at han ikke kunne forstå, at et sådant lån kunne have nogen betydning.

Venstres kandidat, Jacob Nørhave, afbrød ham med bemærkningen:

– Det siger heller ikke så meget, at du ikke kan forstå det!

– Nej, riposterede Larsen, du har naturligvis helt anderledes opfundet krudtet. Det var vel også derfor, verdenskrigen blev så ondartet!

*

I Snedsted var arbejdsmand Knud Bæk gennem mange år en sikker gæst ved vælgermøderne. Han var rapmundet og ikke helt ueffen til at komme med oplivende afbrydelser. En aften talte folketingsmand Munk-Poulsen ved et møde i Snedsted, og han kom i sin tale ind på sammenligning mellem sig selv og en af de gamle nordiske kæmper med stort skæg. Nu var Munk-Poulsen selv glatraget og pilskaldet, og han sagde bl. a.:

– Ja, det er vel ikke så nemt for jer at forestille jer mig i denne kæmpes skikkelse – jeg har jo ikke noget skæg!

– Nej, lød det fra Knud Bæk – aa møj lidt hoer (hår)!

*

Ved et vælgermøde i Sydthy for mange år siden havde flere vælgere ordet, deriblandt en gårdejer, der holdt af at gøre sig bemærket, men som ikke just var anset for at være noget egentligt sandhedsvidne. Han dundrede mod socialisterne.

– I skal ikke tro, hvad de fortæller jer, sagde han, for det er løgn og sludder. Det er noget af det, der glæder mig mest, at jeg med mig selv ved, at jeg aldrig har fortalt en løgn – hvis jeg er kommet til at sige noget, der ikke passede, så var det andre, der havde bildt mig det ind!

Så lød en stilfærdig stemme fra salen:

– Folk mo wær nøj slemm te aa bild dæ løwn ind! (Vild jubel).

*

Kredsdyrlæge Kjeldberg var gennem en årrække Det radikale venstres kandidat i Thistedkredsen, og han var en fornøjelig og humørfyldt taler. En aften talte han ved et vælgermøde i Sjørring om sit partis program og kom derefter ind på, hvad de konservative ville. En vælger afbrød ham:

– Hwans wel di radikael?

– Ja men, kæreste mand, det har jeg jo lige stået og fortalt – men De må altså have sovet så længe!

Vild jubel. Manden spurgte ikke mere.

Ved et vælgermøde i Fjerritslev drillede et par talere Kjeldbjerg med, at de radikale var gået ind for et toldforslag, som den socialdemokratisk-radikale regering havde fremsat.

– Ja, svarede Kjeldbjerg, det er rigtigt, men I kender nok fra de russiske fortællinger, at man derovre tager nogle grise med på slædeture om vinteren for at have noget at kaste ud til ulvene, hvis disse bliver for nærgående. Ulve er nemlig lige så sultne efter smågrise som Venstre og Konservative efter

told og indirekte skatter. Regeringen har det på lignende måde, den kan ikke komme uden om ulveflokken, og derfor må den af og til hive en lille toldgris ud til bæsterne for at formilde dem!

*

Stationsforstander Krogh, Hurup, var i sin tid Retsforbundets kandidat i Hurupkredsen, og han virkede meget oplivende. Han syntes ved et vælgermøde i Agger, at de radikale ikke mere var rigtig varme på grundskylden, og han fremhævede den i sin tid meget kendte radikale godsforvalter Berthelsen, Høng, som en fremragende grundskyldsforkæmper. Han blev her afbrudt af den radikale kandidat, strandvagtmester Madsen:

– Berthelsen er da stadig medlem hos os!

Krogh (med en vældig latter): Han er forlængst død, kære mand!

Det tør nok antydes, at jubelen steg mod loftet.

Lidt senere talte venstremanden landstingsmand Gisselbæk, og han citerede noget, som den i sin tid kendte venstreforer Hørup engang skulle have udtalt om, at de radikale skulle tage sig vel i agt for socialdemokraterne.

Hertil bemærkede den radikale kandidat: Da det radikale parti blev stiftet, havde Hørup været død i fem år!

Atter gav loftsbjælkerne sig under jubelbølgerne. Da der atter kunne fås ørenlyd, lød en rolig vælgerstemme:

– No wel vi it ha flie spøgelser herind i awten!

C. Brunsgaard

OFRENE TIL OVE SØ *Et par sagn fra gamle tider*

GENNEM TIDERNE er mange mennesker druknet i Ove sø i Sydthy, og det hed sig i ældre tid, at søen hvert år krævede et menneskeliv som offer. Der kunne høre varselsråb fra søen, når det varede for længe, inden offeret kom.

Nogle piger fra gården Koustrup stod en dag ved søen og vaskede får, da de ude fra vandet hørte en røst: Tiden og stunden er kommen, men manden er endnu ikke kommen! I det samme kom en karl fra gården ridende med nogle heste for at vande dem i søen. Pigerne fortalte ham, hvad de havde hørt og advarede ham mod at ride ud i søen. Men karlen lo ad dem og ville ikke høre tale om sådan noget gammelt sludder. Han red et stykke ud i søen, og her plumpede hans hest pludselig ned i et dybt hul. Karlen blev kastet ud over hestens hoved og forsvandt i hullet. Søen havde fået sit offer.

Et af søens ofre var en mand, der boede i en gård på Vestmors. Han var en aften ude i sin stald – der lå usædvanlig langt fra stuehuset – for at fodre hestene, og han ville så tage et »røjtløb« (en foderkurv) med sig ind i stuen for at reparere den. Men natten var brandmørk, og det var hårdt uvejr med storm og snefog, så han kunne ikke se en hånd for sig. Han tog fejl af vejen og var borte fra gården, inden han blev klar over, at han gik vild og ikke vidste, hvor han var. Vej eller sti kunne han slet ikke finde, og han vedblev at gå i den formening, at han måtte støde på en menneskebolig. Alle vande var tilfrosset, selv fjorden kunne bære. Vinden var i nordøst og han lod sig føre med vinden i ryggen. Han vandrede og vandrede, men menneskeboliger stødte han ikke på. Uden at mærke det kom han over fjorden, og tilsidst kom han ud på den isdækkede Ove sø. Her er altid nogle pletter, som aldrig fryser til, og morsingboen endte sit liv i en af vågerne, hvor man siden fandt hans lig. Søen havde fået sin årlige tribut.

JÆGERVANDRING VED JUL

Hans Bakgaard, Ydby

DET ER MORGEN. Og klokkerne fra Ydby og Boddum kirker ringer dagen ind. Det er lillejuledag. En dag, som jeg i mange år, langt tilbage har glædet mig til. Det er nemlig blevet mig en tradition denne dag at foretage en vandring i naturen, da jeg er jæger.

Men i år, hvor jeg på grund af min omtumlede tilværelse på tourneen knap har haft tid til at røre bøsse og kikkert, er det med særlig dyb glæde og forventning, jeg har set hen til denne dag.

Tænk, jægere, at jeg i år bag bilens ruder har måttet nøjes med at iagttage de steder i naturen, der allerede fangede mit hjerte som dreng. Og selvfølgelig har jeg også af og til fået Peter, der kører bilen, til at standse for ligesom at indsuge duften af de steder, der øver sin dragende magt på en jæger og får hans hjerte til at skælve. Og med den knappe tid til næsten ingen jagt i år, blev synet af naturen i vort skønne land fra den standsede bil, alligevel en strålende oplevelse, der gav minder så lyse og skønne som springende stjerner.

Var det øerne: Sjælland, Fyn, Lolland, Falster og Langeland med deres blide ynde, med bøgeskovene, med då- og sikavildtet, eller det skønne Helnæs, ombruset af vilde svaner, der gjorde det stærkeste indtryk? Eller var det mon, når vi passerede bukkelandet eller vildtreservatet i Thy, når Peter standsede bilen, og jeg entrede en af de høje klitter i nærheden af Nors og Vandet søer, med det storladne syn af over halvtreds damme og søer, hvor tusinder af vildænder og vildgæs fouragerer, med det glitrende Vesterhav i baggrunden, der durer omkap med de vilde svaner i søerne? Eller de store vejler på fjorten tusind tønder land i Hanherred, med grågæssene, hvor rørdrummen pauker og skehejren yngler? Eller var det turen med Lars og støveren King, da vi bare gik tur med kikkerten, og King på en halv time satte tre råbukke og tre ræve ud af plantagen? Eller var det synet af vildtrige dale på Skamriisgård, på Himmerland, eller Bogens søerne med de rugende svaner på Djursland og Mols? Eller når Christian og jeg ved aften kørte gennem Rævedalen og de elskelige røde røvere fór som lyn over vejen foran bilen? Eller den jyske hede med den sorte urkoks skogren, eller mon den oktobernat, da den jyske hedeplantage genlød af skrald og drøn, da kronhjortene udkæmpede deres blodige elskovsdueller med deres frygtelige våben, gevirerne, og med deres dybe, hæse brøl forvandlede plantagen til et inferno?

Den nat måtte Peter forøvrigt hurtig starte bilen igen, såsom jeg havde et par venner med, der ikke var jægere. De syntes slet ikke om dette opgør. Men for mig, der fik den kostelige arv i vuggegave – den at være jæger, blev denne oktobernat en rig oplevelse, som jeg aldrig glemmer. Og jeg vil sige som een af mine venner, jægeren Marius siger: Havde man ikke jagtturene at glæde sig til, ville livet blive glansløst og fattigt!

Det samme sagde den store udenrigsminister i landet bag verdenshavet – den store jæger, som jeg havde den lykke at møde: Vi jægere færdes ikke i naturen blot for at dræbe, men også for at betragte skaberens vældige værk. Vi oplever et under ved en spoves fløjten over en blå sø eller fjord, et brus i fyrren eller granen, et vingesus under aftenstjernen. Altsammen små ting, som bliver store ting for os, og som i lange tider senere hen – lyser op i en grå hverdag. Noget som en ikke-jæger vel slet ikke kan forstå. Hvorfor ville den gamle jæger Laust, der lå på sit dødsleje, absolut have sin seng flyttet hen til vinduet, så han kunne

få et sidste glimt af den natur, der havde skænket ham så mange lykkelige timer i hans lange liv som jæger.

*

Allerede som dreng blev mine tanker sat i bevægelse, når jeg i livets store bog læste ordene: Jeg vil tage dig ud i ensomheden og gøre dig viis. Og er skriftstedet i bibelen, hvor Paradiset er beskrevet som et stykke land med grønne græsgange og stille, rindende vande ikke tankevækkende for en jæger?

Jeg griber kikkerten og bøssen og sætter kurs mod en af kæmpehøjene på Østerheden, hvorfra jeg lader kikkerten svippe omkring over de kendte steder. Endnu er det knapt nok lyst, men alligevel lyst nok til, at jeg i kikkerten kan skimte en ræv, der kommer luntende ude fra kærene med retning mod Dover skove. En del gråænder, der ikke synes om den røde røvers nærhed, letter fra tørvegravene og forsvinder snart ude over Kilen. I det samme trækker fjorten svaner hen over mig, kort tid efter lander de i Skibstedfjord. Og endnu en forsinket ræv dukker op af voldgraven ved Voldhøj, hvor sørøverkongen engang har resideret på sin stærke borg. Den følger Boddum bæk og har retning mod Dideriksens plantage. Da jeg lidt senere er på vej ned gennem hulvejen for at spore odder, mår og ilder, ryger en skovsneppe op fra en klump fyr med den brusende musik, der fryder enhver jæger. Da solen lidt senere løfter sit ansigt over Boddum bakker, ligger det storladne landskab omkring mig som mejslet i guld med alle de lyde, som en jæger elsker.

Da jægervandringen hen på eftermiddagen er forbi, tager jeg atter plads på kæmpehøjen. Det har været en strålende dag. Men jeg må have aftenen med – opleve den andagtsfulde skumringstime, når det ensomme landskab sløres. Endnu engang glider blikket mod Dover skove, som i dagens sidste solstrime lyner i et betagende farveorgie i gult, rødt og grønt, som en kunstner ville være henrykt for at fæstne på lærredet. De gulnede blade hager sig

endnu fast på de små egetræer, som nægtede de at tage afsked med livet. I de høje graner kan jeg tydeligt høre, at fasanerne er ved at pusle sig til ro.

Da kragerne skriger voldsomt op i Dideriksens plantage, drejer jeg hastigt omkring og retter kikkerten mod stedet, antagende at det er en ræv, der irriterer de gråsorte fugle. Men i det samme, kikkerten er rettet mod stedet, kommer en ung, slank rå til syne på den høje skrænt, tegnende sin silhouet mod den klare, østlige himmel. I nogle sekunder venter jeg spændt på, at bukken, som jeg antager er i nærheden, skal vise sig, men forgæves. Et lille øjeblik bliver råen stående, vejrende og lyttende, og forsvinder derefter i lette, elegante hop ind i plantagen. Et par minutter senere strøg råen fulgt af bukken ud af spidsen af Dideriksens plantage med retning mod plantagen ved Boddum bæk. Havde instinktet alligevel fortalt dyrene, at der ikke var klar bane, hvor råen først gik ud?

*

Jeg lader øjet glide ud over Skibstedfjord, som i den stille frostklare aften ligger med spejlblank flade. Fjorden hvor vikingerne i fortiden samlede deres flåder til deres sørøvertogter på fremmede kyster. Også Limfjorden, der ligger bag Draget, er rolig. Ligeledes kanalen, som må befordre millioner af tønder vand i timen ind i Nissum bredning, ofte så vold-

somt, at fjorden går over sine bredder og sprænger dæmningen til den udtørrede Sindrup vejle, der på timer kan forvandle sig til en stor sø, hvor der kan fiskes havtorsk på tredive pund, når det lunefulde Vesterhav, som den moderne ingeniørverden kæmper en næsten håbløs kamp med, rejser sig i ubændig vildskab og kraft og sender sit skumsprøjt og tordnende brøl ind over Thy.

Et stykke syd for højen slår en flok agerhøns sig ned i lyngen. For lidt siden hørte jeg tydeligt, at agerhønsemor kaldte flokken sammen til opbrud på den nærliggende stubmark. En hare lister forbi højen. Da jeg drejer hovedet, standser den og laver mund og får pludselig travlt med at vaske sig. Men da jeg drejer hovedet endnu en kende, lister den af ind i den nærmeste plantage.

En duehøg dukker pludselig op over heden. og da jeg aner, at den er ude efter bytte, dukker jeg mig hastigt helt ned i lyngen. Da jeg nogle sekunder senere forsigtigt kigger op, slår høgen med frygtelig kraft ned på agerhønsene, der angst og skrigende spredes for alle vinde på nær den, som høgen ramte. Da jeg med det samme springer op, udstødende et højt råb, slipper høgen den døde agerhøne, som den allerede var på vej bort med i sine kløer. Et øjeblik efter står jeg med den dræbte agerhøne i hånden næsten chokeret over høgens lynhurtigt drab fra luften. Men sådan er jo livet i vildmarken, hvor den stærkeste har retten.

Jeg går atter tilbage til højen. Her i ensomheden bliver man viis, så viis, at man ved at tænke over livet og samtidig lodder sig selv opdager, at man slet ingen ting er. Bare et lille menneske, der snart er borte og forvandlet til støv. Taler ikke de mange kæmpehøje, der ligger spredt rundt omkring mig, hvor forfædrene hviler, om, at sådan er det. Hvor er de fattige, men elskelige mennesker, der engang boede her på heden, blevet af? De mennesker, som jeg som dreng fik lov til at gæste hver lillejuledag i mange år sammen med mor, når hun aflagde dem et besøg for at tænde glød på blege kinder. Borte – selv hytterne, de boede i, er forlængst jævnet med jorden. Jo, her er stedet til at tænke.

Så, nu ringer det fra alle kirketårnene. Nu kimes der for den høje gæst – et barn født uden for ægteskabet, født i en fjern, lille by og svøbt i klude og pjalter og lagt i en krybbe i en stald, fordi der ikke var plads i herberget. Men som alligevel blev den største skikkelse, der har vandret fra Ækvator til polarhavene, friluftsmanden, der ofte søgte ensomheden i bjergene og ved Genesaret sø. En gådernes gåde, – tømrersvenden fra Nazareth, som alle onde magter i verden ikke har kunnet dræbe myten om, men som millioner af menneskers tanker kredser om, når de føler, at døden nærmer sig.

Da jeg har lagt heden bag mig, standser jeg endnu en gang ved Storhøj for at lytte. En ræv tuder i plantagen ved Boddum bæk. Vildænderne rapper i Dover kær. Og de vilde svaner bruser op i Skibstedfjord, mens en dyb og uforklarlig glæde gennemrisler mig, fordi jeg er jæger Og på tankens vinger gæster jeg mange jægerhjem, der ligger spredt rundt omkring i vort skønne land, hvor jeg fra mine landstourneer har så mange gode venner, der er jægere som jeg selv og som sammen med deres gæstfrie fruer, fine jægermødre, har skænket mig så mange lyse, rige og uforglemmelige minder. Og jeg sender i tanken en varm tak til de mænd, som Danmarks jægere har kåret til at stå i spidsen for deres interesser.

Disse mænd fortjener på deres mange gange vanskelige poster sympati og tak ikke blot fra alle jægere i Danmark, men fra hele den danske befolkning, fordi de i deres arbejde er langsynede nok til at indse, at der må øves en indsats for bevarelsen af vor fauna i vort land til glæde for kommende slægter. For hvad ville søerne, fjordene, skovene, hederne, markerne og kærene være uden liv og alle de toner, og lyde, som her i aften omkring mig forener sig i et brus, der stiger mod Bethlehemsstjernen.

Hans Bakgaard

fra det gamle album

Familiebillede fra Thisted borgerskoles overlærerbolig omkring 1900. Foran fra venstre ægteparret Chr. Peter Nørgaard (senere direktør for bryggeriet Ceres i Aarhus) med barn, samt boghandler Breinholt Norgaard. Bagved fra venstre overlærer Gravers Norgaard og hustru (født Hausgaard i Klitmøller), fru boghdl. B. Norgaard, Mette Nørgaard (senere fru boghandler Voetmann, Nykøbing) og fru lærer Chr. Norgaard. Bagest en ung gæst samt telegrafist Harald Norgaard og lærer Chr. Norgaard.

fra det gamle album

Den thylandske forfatter Ole Bang og hans hustru. Ole Bang stammede fra Hundborg og drev husmandsbrug i Tvorup, før han 1901 flyttede til Thisted. Han døde 1931, 78 år gl. Hustruen Maren Jensen, stammede fra Dollerup. Hun blev 98 år og var Thisted bys ældste, da hun døde i 1954.

Seks glade Thisted-håndværkere i skoven pinsemorgen 1917. Til venstre skomager Carl L. Larsson og snedker Vilhelm Fuglsang, i midten stenhuggerm. Chr. Hansen og pottemager Chr. Jensen, til højre stenhuggermester Sanderhof Jensen og urmager Ivar Lyhne.

fra det gamle album

Bryllupsbillede fra 1883, arbejdsmand Søren Nielsen og hustru, Skjoldborg, senere præmiehusmandsfolk i Møgelvang. Søren Nielsen var da 20 år gl. og hustruen Sidsel var 29 år.

Fra Thisted kirke 1912. Til venstre kunstdrejer C. K. Riis, der var klokker (kirketjener) i en lang årrække indtil sin død i 1919, da han efterfulgtes af datteren Christiane Riis. Til højre kantor (kordegn) J. K. Fredskild, der virkede ved kirken fra 1911 til 1957.

fra det gamle album

Vestervig kirke under restaurering 1918. Hestespandet er fra gården Vestervig kloster. Ved ploven en af gårdens karle, Nicolaj Nielsen, nu »Virkelyst« ved Vestervig. Tjenestedrengen er Frederik Christiansen, nu elektroinstallator i Vestervig.

Arbejdsstyrken på Egebaksande sommeren 1929. Siddende fra venstre: Jens Sørensen, Aage Yde, Otto Christensen, Thorv. Poulsen, N. Christensen (Kokkedal), Alfr. Madsen, Søren Yde og Martin Larsen. Stående i midten fra venstre: P. Christensen (Fink), Johs. Hansen, Anker Jensen, Chr. Madsen, Ant. Pedersen, Chr. Bechmann, Chr. Christensen, Chr. P. Trab og bestyrer Olsen. Stående bagest fra venstre: Thorv. Jensen, Svend Jensen, And. Yde, Ejner Jensen og Chr. Nielsen (Fink).

fra det gamle album

Thistedboer på tur til Fosdalen 1908. Fra venstre: Læge Tolderlund, prokurist Franz Brinkmann, fru redaktor Nielsen, fru Käthe Brinkmann, lærerinde J. Garnæs Hansen, fru redaktor Moller og fru læge Tolderlund. På den tid havde damerne hatte, der præsenterede sig.

N. I. Thykiers manufakturforretning i Torvegade (Arbejderforeningens ejendom) omkring århundredskiftet. Fra venstre: Kassererske frk. Jørgensen (senere fru isenkr. Brandi, Fjerritslev), kommis B. Bennedsen (senere manufakturhdl. i Aalborg), kommis Chr Christensen (senere Crome & Goldschmidt i Vejle), bogholder Moelberg Kjeldsen (senere manufakturhdl. i Aarhus), direktrice fru Landgreen, førstekommis Ejnar Jensen og bud Peter Christensen.

fra det gamle album

Fra Norreallé i Thisted 1910. Henrik Kloster forhandlede mælk fra Chr. Kjærgaard, »Solbakken«. Foran hesten står Kirstine Bach fra Hvidbjerg Th. (senere fru skrædder Toftdahl, Thisted), hun tjente hos restaurator Martin Eriksen, som ses i doren. I vinduet over hokerskiltet Morten Ydes enke Maren Yde.

Postbudene i Snedsted omkring århundredskiftet. Fra vestre Jens Bang (Snedstedruten), Andreas Jensen (Årupruten), Jens Jensen (Therkildsen), (Gjærsbolruten) og Chr. Thomsen (Sundbyruten).

fra det gamle album

Thisted Idrætsklubs mesterrækkehold 1944, vinder af den jyske mesterrække. Bageste række fra venstre: Carl Johan Tjornum, Otto Riber, Knud Erik Andersen, Poul Bunk, Arnold Jensen og Henning Poulsen. Foran fra venstre: Herlev Jeppesen, Aage Hebsgaard, William Andersen, Harald Nielsen og Tage Salomonsen.

Lærerpersonalet ved Thisted borgerskole 1907. Stående fra venstre: P. L. Hald, P. Hald, P. Nielsen, Chr. Nørgaard, frk. Jefsen, K. K. Spanggaard, J. C. Bak, N. Grønkjær, H. P. Thygesen, Poul Møller, Mette Agerholm, Chr. E. Christensen, frk. Olsen og frk. Tetens. Siddende fra venstre: Frk. Bjorndal, frk. Preuss, Hans Pedersen, Mette Norgaard, overlærer Gr. Nørgaard, N. Nørby, frk. Hoegh, frk. Eberhardt og frk. Stade.

fra det gamle album

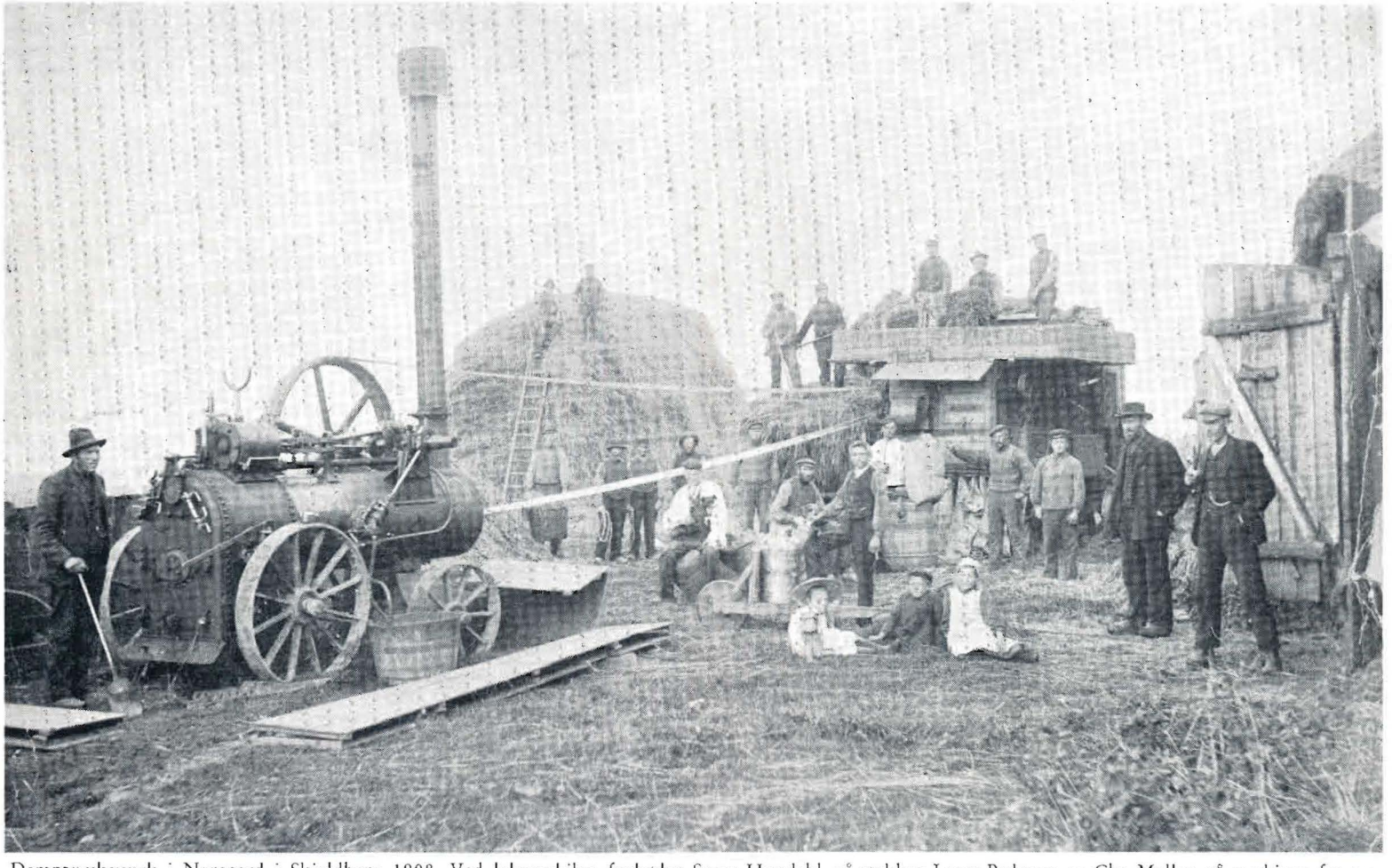

Damptærskeværk i Norgaard i Skjoldborg 1908. Ved lokomobilen fyrbøder Soren Hundahl, på stakken Laust Pedersen og Chr. Moller, på maskinen fra v.: And. Christensen, And. Christensen, Chr. Mikkelsen, P. Søgaard og Chr. P. Stentoft Bach. På jorden fra v.: P. Kløv, Soren Thomsen, Mathias Nyby, Chr. Krogh, Chr. Nørgaard (med hund), Jens Chr. Henriksen, Vilh. Pedersen, Jens Norgaard (senere lærer i Karby og Emb), Lars Bunk, Chr. Mousten, Chr. Skadholm, ejeren N. Chr. Nørgaard og Niels Nørgaard. Siddende på jorden børnene Kirstine (nu fru Carl Juul, Dragsbæk), Poul Nørgaard og Johanne Nørgaard.

OG SÅ DE FORRÆDERE AF THY

Skete der forræderi i 1441, og hvem var forræderne?

C. BRUNSGAARD, THISTED

PÅ SCT. JØRGENSBJERG ved Husby i Han herred, i et pragtfuldt og storslået landskab, står en høj granitsten, hvis indskrift minder om det blodige slag, der stod her den 6. juni 1441 mellem oprørske nordjyske bønder og en afdeling af kong Kristoffer af Bayerns hær – en begivenhed, der kom til at sætte skel i Danmarkshistorien. Mindestenen blev rejst i 1941 og afsløret på 500 års dagen for slaget, og den bærer som inskription et par linier af den gamle folkevise om begivenheden – »efter da stode de vendelboer, de vilde ikke fly, så bygged de dem en vognborg, derfor lod de deres liv«.

Vi kender alle noget til denne folkevise – som regel vel ikke ret meget, men der findes næppe nogen, som ikke har hørt de ofte citerede linier:

> Først da rømte de morsingboer,
> og så de forrædere af Thy,
> efter da stode de vendelboer,
> de ville ikke fly.

Og denne for vi efterkommere i Thy og på Mors lidet flatterende karakteristik af forfædrene kan godt give anledning til en nærmere undersøgelse af, om de gamle thyboer, der havde »lagt alt til side og var gået i kampen med«, dog i den sidste ende viste sig som forrædere mod en fælles sag. Man kan vist allerførst uden nogen risiko slå fast, at samme vise er gjort af en vendelbo, der næppe har været uhildet, og som tillige har været mangelfuldt informeret. Desværre savner vi ganske efterretninger om, hvad der i virkeligheden skete i Thy og på Mors i disse skæbnesvangre dage. Der har manglet samtidige skribenter her fra egnen, eller også er alt, hvad der muligvis har været skrevet, gået tabt. Hvis en beretning fra en af »vore egne« havde foreligget om Sct. Jørgensbjerg-tragedien, ville den sandsynligvis have givet et noget andet billede af det, der skete.

Folkevisen giver ikke nogen pålidelig oplysning. Man har fra flere kilder kendskab til begivenhederne, men ingen af disse melder om

noget forræderi. Det er kun den gamle vise, der har sligt at berette, og det kan med sikkerhed siges, at dens fremstilling af tingene ikke er til at stole på. Det kan bl. a. anføres, at det i folkevisens fjortende vers hedder om bøndernes anfører Henrik Tagesøn, at »han lod sit liv der«. Og så kommer vers 15:

Det var Henrik Tagesøn,
han værged sig så vel,
efter at han var falden i knæ
syv mand han slog ihjel.

Han har altså været en hel karl til at slås, den samme Henrik Tagesøn, men da han har gjort det af med de syv fjender og selv er hårdt såret, må det formodes, at det også har været ude med ham selv. Imidlertid beretter visens vers 16:

Det var Henrik Tagesøn
så sig op til sky:
Nu da rømme de morsingboer,
og så de forrædere af Thy!

Det kan godt virke lidt påfaldende, at manden først lader sit liv og derefter gør kål på syv fjender for dernæst at rette blikket et helt andet sted hen og udtale de berømte ord: Nu da rømme de morsingboer osv. Thi – som historikeren K. Fabricius skriver i en bog om bondeoprøret i 1441 – det kan vel ikke være, mens han er sunket i knæ og med fortvivlelse værger sig mod overmagten, at han opdager et forræderi og navnlig har dette i tankerne.

Når man så tilmed ved, at Henrik Tagesøn slet ikke blev dræbt under slaget, må visens upålidelighed være fastslået. Han blev såret og taget til fange, og han blev senere henrettet. Man kan vist med god samvittighed gå ud fra, at beskyldningerne mod de gamle thy- og morsingboer har deres oprindelse i mangelfulde oplysninger og alt for livlig fantasi. Hvis der havde foreligget beretninger fra deltagere fra Thy eller Mors, ville nærmest vendelboerne være blevet stemplet som forrædere – hvis altså nogen skulle være det. Og så kan vi se lidt på de kendsgerninger, der står til vor rådighed vedrørende begivenhederne i 1441.

*

Danmarks storhedstid var forbi med dronning Margretes død i 1412, skønt de nordiske rigers forening varede i endnu et lille århundrede, derefter. Hendes søstersøn og efterfølger, Erik af Pommern, kunne ikke forliges med adelen, der på den tid – sammen med gejstligheden – havde tiltaget sig en overvældende magt her i landet. Her som i andre europæiske lande blev de lavere stænder, navnlig bønderne, udsuget og knuget til jorden af skatter og andre tunge byrder, og dette førte omsider til oprør. Frankrigs bønder lavede revolte, i Tyskland rejste hussiterne sig og tilføjede adelshærene knusende nederlag, og i Sverrig rejste dalkarlene en oprørsbevægelse. Erik af Pommern flygtede til Gotland i 1458, hvorefter en anden fyrste, Kristoffer af Bayern, blev indkaldt og af rigsrådet valgt til Danmarks konge.

Det havde længe ulmet mellem de frie bønder, odelsbønderne, og da der nu blev pålagt bønderne endnu større afgifter til kronen foruden en væsentlig forøgelse af tiendeafgifterne til kirken, så rejste vendelboerne oprørsfanen mod den nye konge. Nye skatter var den gang som nu godt egnede til at sætte sindene i bevægelse. Erik af Pommern havde nok fra sit eksil en finger med i spillet, og det var nok ham, der fik den tidligere rigsråd Henrik Tagesøn af slægten Tornekrands til at tage ledelsen af oprøret.

Fem år i forvejen var et oprørsforsøg blevet slået ned, og bondeførerne havde siden da holdt til i de jyske storskove, og de drog omkring forklædte som hestehandlere og bissekræmmere for at bearbejde bønderne. De fik bistand af nogle hussiter, der var flygtet hertil fra Tyskland og som var fortrolige med krigerhåndværket. De kendte således kunsten at bygge vognborge til forsvar, og de kunne lære bønderne, at en jernbeslået plejl var et frygteligt våben, selv mod pansrede ryttere.

Den ydre anledning til, at oprøret brød ud i lys lue var, at bispen på Børglum, Gert Pedersen Gyldenstjerne, havde fået nys om, at noget var i gære og han foranledigede, at to bønder, der havde sluttet sig til hussiterne, blev fanget, torteret og brændt på bål. Dagen efter udsendtes budstikken, en vidjekvist, der var brændt i den ene ende, over hele Vendsyssel, ledsaget af budskabet om, at den bonde, der ikke gav møde fra sin gård, skulle hænges ved sin egen bjælke. Var der nogle vankelmodige – og det har der jo nok været – så blev de altså tvunget til at gå frivilligt med.

I løbet af få dage talte bondehæren 4–5000 mand, og der gik ilbud til Henrik Tagesøn, som opholdt sig på Fyn. Han ejede forøvrigt gården Bjørnsholm syd for Løgstør. I de følgende måneder voksede hæren som en lavine, og en hel række herregårde blev stormet og afbrændt. Således gik det bl. a. Bratskov, Birkelse, Aggersborg og Aagaard ved Fjerritslev. Børglumbispen og adelen i Vendsyssel forsøgte at standse bønderne, men blev eftertrykkeligt slået. Over hele landet ængstedes ridderskabet, og kong Kristoffer følte sin trone vakle. Han fik i Aalborg samlet en hær på 5000 mand, deraf 1000 tyske landsknægte, og under anførsel af lensmanden på Aalborghus, bondeplageren Eske Brok, rykkede denne hær ud mod bønderne, der med ca. 20.000 mand havde besat Hanherrederne vest på til Bulbjerg.

Henrik Tagesøn, der var en dygtig hærfører, besluttede at besætte Sct. Jørgensbjerg, hvor terrænet var gunstigt til forsvar. Her kunne en vognborg stilles op. Kongens hær kom gennem Himmerland og blev færget over ved Aggersund. Der blev løbet storm mod bøndernes vognborg, men da de tyske hussiter gik til modangreb under salmesang og deres særlige krigsråb, blev de tyske landsknægte slået med rædsel og vendte om. Det hele endte i panik og et frygteligt myrderi. Eske Brok faldt, og bønderne huggede hans lig i småstykker. Resterne af kongehæren flygtede over Aggersund, skarpt forfulgt af bønderne.

Dette skete 3. maj 1441. Ridderskabet havde mistet 600 ryttere og 1800 mand af fodfolket. 47 adelsmænd faldt og 21 toges til fange. Nu gik bondehæren uden hindringer over fjorden ind i Himmerland, hvor den røde hane snart galede over herregårdene, og på vestkysten nåede hæren helt ned til Skjern å. Kongen og rigsrådet blev bestyrtede over det forfærdelige nederlag, og i slutningen af maj samledes så i Viborg en hær på 5000 ryttere og 10.000 mand fodfolk. En afdeling drog over Mors til Hannæs, mens en anden, som kongen selv førte, gik mod vest, og den fulgte efter den vigende bondehær over Lemvig og Thyborøntangen op gennem Thy.

Bondehæren talte nu – ifølge de gamle kilder, som dog nok ikke er helt pålidelige - ca. 25.000 mand, hovedparten vendelboer og resten fra Mors, Thy og Hardsyssel søndenfjords. Men kvaliteten var ikke steget med antallet og mange fulgte kun nødtvungent med. Deres hjemstavn syd og nord for fjorden var nu i de kongelige troppers hænder, og det måtte frygtes, at der ville blive taget hævn på familie og ejendom.

*

Henrik Tagesøn, der på glimrende måde havde ledet tilbagetoget, lod så igen Sct. Jørgensbjerg besætte og lod opstille en vognborg langt større og stærkere end tidligere, 3–4 rækker sammenkoblede vogne i en firkant, og det åbne rum i midten var besat med skyts. Om hele bondehæren var trukket hertil, vides ikke. Det har jo ikke været nogen egentlig disciplineret hærstyrke, nærmere en sammenløbet og dårligt udrustet flok, der gjorde udmærket fyldest, så længe det gjaldt at storme svagt befæstede herregårde, men som ikke egnede sig til kamp mod trænede krigsfolk. Det vides, at der rådede stor misfornøjelse blandt bønderne, og det er sandsynligvis især thyboer og morsingboer, der har været utilfredse og betænkelige ved situationen.

Vi ved ikke, hvor mange folk fra vore kan-

ter der var med i bondehæren, det er næppe pålideligt, når det fra vendelboside er opgivet, at der var ca. 7000 fra Thy og Mors, og det må antages, at i hvert fald de fleste af disse folk er blevet tvunget til at gå med. Nogle har måske ment, at de burde vise solidaritet over for vendelboerne. Her på vor egn har befolkningen altid været mere fredsommeligt anlagt end de noget stridbare vendelboer, og så må det understreges, at bønderne i det nordvestlige Jylland slet ikke havde været udsat for adelens misregimente og undertrykkelse i en grad som tilfældet var i andre egne af landet. Det var ikke dem, der lavede oprør, og det var faktisk ikke deres krig, der blev ført.

Det er også højst sandsynligt, at Thy- og morsingboer har været i høj grad misfornøjede med, at Henrik Tagesøn ikke forsøgte at standse fjenden ved Oddesund og Thyborøntangen, hvor ret gode naturlige betingelser var til stede, men i stedet helt overlod Thy og Mors til kongehæren og drog mod Sct. Jørgensbjerg. Det kan meget vel være blevet opfattet som et forræderi, at Thy og Mors blev prisgivet, mens Vendsyssel skulle forsvares. Undervejs er sikkert en del listet bort for at tage vare på familie og hjem, og andre forlod vel Sct. Jørgensbjerg i erkendelse af, at det var håbløst at optage en kamp mod den helt overmægtige kongehær. Det berettes også, at herremænd fra Thy og Mors gik rundt om bøndernes vognborg på Sct. Jørgensbjerg og talte med deres fæstebønder, til hvem de almindeligvis stod i et ret godt forhold. De fik nok derved adskillige til at opgive at være med i mere ballade.

*

I kongehæren blev der holdt krigsråd, thi situationen var alvorlig. Faktisk stod hele rigets skæbne på spil ved Sct. Jørgensbjerg. Hvis kongehæren blev besejret her, ville alle rigets provinser formentlig rejse sig til oprør. Der blev givet ordre til storm på vognborgen, men det første angreb blev slået tilbage med store tab. I anden omgang stormede kongen frem ad hulvejen fra Husby i spidsen for sit stærke rytteri. Hussiterne styrtede med vilde råb over rytterne, og fra alle sider stormede vendelboerne til hjælp. Kong Kristoffer styrtede af hesten, da denne blev dræbt, og kongen selv lå såret under en ligdynge, indtil slaget var forbi.

Overalt var der vild forvirring, og det tegnede til nederlag for kongehæren, men en styrke på 8000 mand omgik vognborgen og angreb fra nord og faldt herved bønderne i ryggen. Nordsiden synes at have været temmelig svagt bemandet, måske fordi nogle af bønderne var draget bort. Nu var udfaldet givet. Bønderne værgede sig med tapperhed og forbitrelse, de der blev såret og kastet til jorden, rejse sig på knæ og huggede rytternes heste i benene. Henrik Tagesøn blev hårdt såret, inden han blev taget til fange og bundet.

Til sidst måtte bønderne overgive sig. En del af dem blev fanget og henrettet på stedet, men de fleste fik lov at drage hjem. Henrik Tagesøn blev senere i Aalborg lagt på stejle og radbrækket, og samme skæbne led flere af bondehærens anførere, mens de adelsmænd, der havde udmærket sig i kongehæren, blev rigeligt belønnet.

*

Denne beretning om begivenhederne grunder sig i det væsentligste på det, som historieskriveren Svanning, der levede i det 17. århundrede, har nedskrevet, og han virker meget troværdig. Han havde fået til opgave at skrive en Danmarks riges historie, som han dog ikke fik fuldført. Men skønt det fremgår af hans fremstilling, at han har kendt folkevisen, nævner har ikke med et ord noget om forræderi fra thyboernes og morsingboernes side. Mon ikke Bertel Budtz-Müller – der også har beskæftiget sig med Sct. Jørgensbjergaffæren – rammer nogenlunde plet, når han skriver:

»Vendelboerne har selvfølgelig travet i skarpt løb gennem Thy for at sikre sig Han herred og redde Vendsyssel i stedet for at prøve at holde Oddesund og Thyborøn. Og thyboerne er i overdreven loyalitet styrtet med, men er kommen til besindelse, dels ved at morsingboerne forsvinder for at nå hjem og holde overfartsstederne til Mors besat og derved redde deres hjem for herremændenes frygtelige hævn – dels på grund af grufulde rygter om den kongelige hærs skænden og brænden på vejen op gennem Thy. Så lister de hjem for at bjerge hver sit sted. Jeg vil som thybo hævde, at forræderen er vendelboen, som opgiver Thy for at bjerge sig selv, og ikke thyboen, der lister hjem, hvor han med hænderne i lommen stiller sig i læ østen for huset. Og da de kongelige tropper kommer og han bliver spurgt, om han kender noget til oprør og svedne herregårde og anden skændsel, så ser han mildt fjoget op, og efter at have spyttet og forhørt sig om, hvem de her folk er, vil han svare:

– De kinner æ et nøj te – sandelig nej – men de er grim å høer om. De trækker op i æ wæjsten, vi foe da wes ræen te næt!

Og så kan datidens landbetjent og Kristoffer af Bayern gå med den besked.«

*

Således blev altså afslutningen på bondeoprøret, der på et hængende hår havde tilintetgjort adelsvælden og kongemagten. Havde bønderne sejret i denne kamp, ville Danmarkshistorien i tiden derefter have fået et andet forløb.

Den svenske rimkrønike fortæller, at »siden tog kongen alt, hvad han ville«. Andre samtidige beretninger melder, at »kongen tvang dem til at være lydige, og de fangne bønder slap ikke på fri fod uden svære løsepenge, thi de udplyndrede herremænd skulle have erstatning«. Mangfoldige bønder måtte opgive deres arvede selvejendom. Før den tid havde befolkningen haft ret til at færdes bevæbnede undtagen i kirkerne, men et kongebrev af 5. juli 1442 forbød, at nogen uden for sit hjem måtte bære andre våben end daglige småknive.

Det lykkedes også gejstligheden at føre sin langvarige strid om bispetienden igennem. Dermed havde den fra oldtiden frie jyske bondestand fået sit første hårde knæk. Det andet knæk fik den et par hundrede år senere efter grevens fejde, og bonden nedsank nu efterhånden i de samme trællekår, som allerede herskede på øerne, og som vedvarede lige til stavnsbåndets løsning i slutningen af det attende århundrede.

Det kan til slut nævnes, at ældre folk har kunnet berette, at der i tidligere tid blev pløjet en mængde ben op på markerne ved Sct. Jørgensbjerg. Det var uden tvivl rester af de mange, der faldt i de blodige kampe, men det var man dengang måske ikke klar over. I hvert fald blev benene lidet pietetsfuldt solgt til en benmølle i Aalborg.

C. Brunsgaard

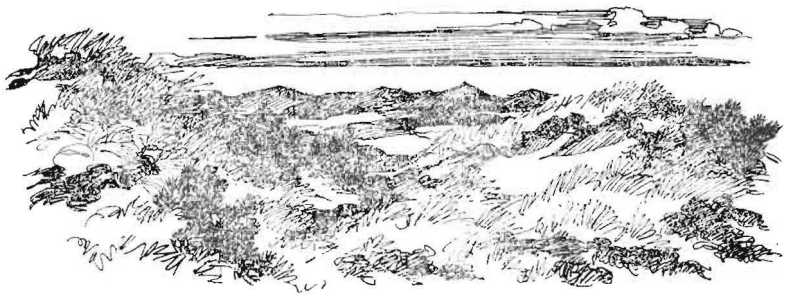

Færgeborg

ET SAGN FRA
VIKINGETIDENS
DAGE

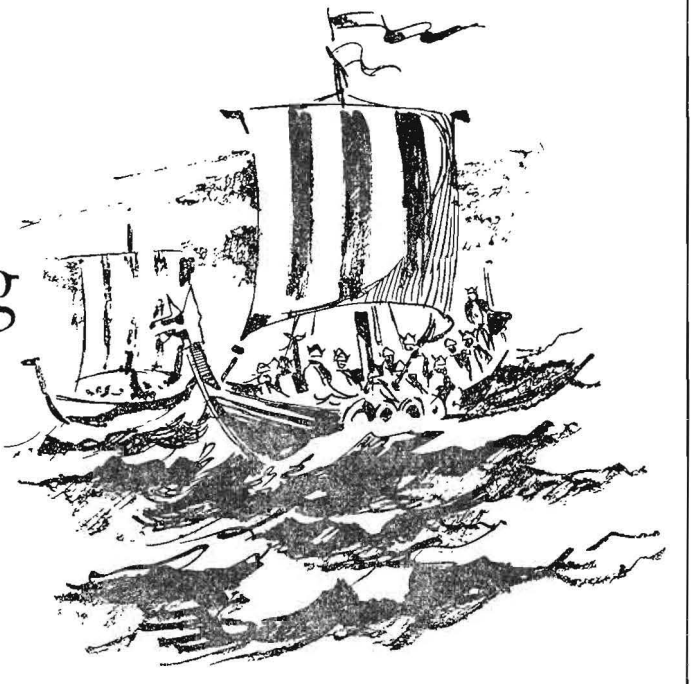

I Thiodi (Thy) mellem hav og fjord, hvor Sjørring sø sig vugger,
der smukt en lille skovklædt ø af bølgerne opdukker.
End øjner der man en ruin, tildels med jorden jævnet,
en trappe af mosgroede sten, så lidt har tiden levnet.

Man kalder stedet Færgeborg, og navnet selv alt minder
om, at engang her knejste stolt en borg med høje tinder.
Thi Sjørring sø, der nu så jævnt og blidt mod stranden glider,
den have været skal så stærk en strøm i fordums tider.

Da strakte den en sølverarm til Vesterhavet over
og risled som en yndig flod ud i Limfjordens vover.
Sålunde monne Thyland den i tvende parter skære,
og måtte ved hint Færgeborg et færgested da være.

I hin tidsalder mørk og grum, der dølger jætteætten,
da pander brast i leg og dyst, og styrken hævded retten,
da boede der på borgen to så drabelige kæmper,
de brødre var i slægt og kraft og fore ej med læmpe.

Vel trende alen høje og med svære, brede lemmer,
de brødes med den stærke bams, som skovens tykning gemmer.
De brødes med den vilde bams foruden værn og våben,
og dræbte den til tidsfordriv i dyst og tvekamp åben.

Når vintersneen smelted på den årle forårsmorgen,
den ene drog på vikingtog, den anden vogted borgen,
men når med bytte han hjemkom og havde stillet sorgen,
den anden drog da ud på tog, den første vogted borgen.
Derfor på een gang hjemme de ret aldrig monne være,
men skiftedes bestandig til at røve og fortære.

Så leved der en bonde rig på øen, fjorden favner (Mors),
hans skatte vare vel forvart i markens gyldne avner.
Han havde dog sin datterlil langt kjærere end sin ager,
thi Karen til sin faders lyst sig vokste rank og fager.

En dag stod Bolles – så han hed – ved leddet for sin hytte
og tænkte vidt og bredt omkring på rigdom og dens nytte,
da kom en stakkels tiggerdreng hel pjaltet og ynkværdig
og bad den bonde om en skjærv med øjne grædefærdig.

Den bonde så den arme dreng og ynkedes så såre,
han mættede hans hunger og aftørrede hans tåre:
Kan mine grise vogte du? Så spurgte han da drengen,
fornøjet svared denne ja og uden lang betænken.

Han vokste op i bondens gård med samt den rosenblomme
og blev en kraftig ungersvend, da nogle år var omme.
Og Karen blev en lillie skær, så væver, fin og smækker,
men Boer blev egen som den blomst med fred og skygge dækker.

Den lille Karen større blev, og ej det kunne fejle,
at mange rige folk i Thy til hendes hjerte bejled.
Til hende bejled mangen svend, thi vel, for sand at sige,
i alle lande rundt omkring ej fandtes hendes lige.

Men Karen havde Boer så kær og elsked ingen andre,
og derfor måtte alle med et skuffet håb hjemvandre.

På Færgeborg i arnekrog der sad den ene broder,
den anden kæmpe var på fart på Sydens hav og floder,
og rygtet om den væne mår var kommen for hans øre –
thi svor han i sit stille sind, hun skulle ham tilhøre.

En aften gæsted bonden han med trolddomsværk og kunster
og kasted søvn på hver en sjæl med preen og hede dunster.
Så stjal han ud ved midnatstid den ungmø stolt og fager
og bar i borgen hende ind, helt kold for gråd og klager.

Da hanen gol og trolden veg fra hvert søvndrukkent øje,
den bonde gram gav hjertet luft i skrig og klager høje.
– Hvo redde kan min datterlil, skal hende få til ægte,
min halve formue selv jeg ham i medgift ej vil nægte.

Det var sig Boer, den ungersvend, han fluks tog fod i hånden
og styrede ad Vildsund ned, støttet på hyrdevånden.
Han tiggede den færgemand til sig at sætte over
alt med en anden ungersvend til Thy på fjordens vover.

Da der han havde fod i land alt i den årle morgen,
han ene vandred længer frem og ankom snart til borgen.
Han banked på og bad den vagt, der lod sig se deroppe,
indlade ham, så skulle han muntre de søvnige kroppe.

Han bad ham lade broen ned til deres lyst og glæde,
han skulle da en vise skjøn og dejlig for dem kvæde.
Den vagt nedlod den vindebro, og ret det hyrden glæded,
og for de barske stridsmænd fro nu sang på sang han kvæded.

Han kvad om elskov og om krig og sagn fra gamle dage,
og oprømt deres øl og mad de kæmper lod ham smage.
Og vagten kededes ej ved de mange kvad at høre,
thi svendens viser klang så godt i hver en stridsmands øre.

Vikingen selv, der hjemme sad og levede af byttet,
stod i et glughul med og glad til hyrdens sange lytted.
Og ret den syngen hued ham og inderlig ham gotted,
thi lod han sangeren da fluks og hente op på slottet.

Så kom da Boer på slottet op, hvor vikingen var hjemme,
og på den kæmpes bud han mon en elskovssang istemme.
Og hyrden sang sin elskov ud til bondens fagre datter,
og i hver tone lagde han et håb, som troskab fatter.

Og som han havde sluttet nu det første vers, han hørte
et suk igennem salens væg, der inderlig ham rørte.
Og som han kvad det sidste vers med blik og kinder våde,
en hulken kvalt og bitterlig ret til hans øre nåede.

Nu vidste han, hvor Karen var, den fagre, kære pige,
og stemte derfor i med kraft en sælsom sang så lige.
Han sang om tvende brødre vel, i kraft og styrke lige,
der gav hinanden ulivssår alt for den samme pige.

Dermed et vink, et fingerpeg han hende ville give,
et fremtidshåb, som engang og jo opfyldt skulle blive.

Da svenden havde sunget nok og skulle nu bortdrage,
han ydmygt bad den kæmpe om ham i sit brød at tage.
Og Boer kom i den vikings brød og vandt med snilde sange
borgherren snart, så denne lod i borgen frit ham gange.

Tilsidst ham kæmpen gange lod selv ind i Karens kammer,
hvar hun jo græd ved dag og nat i al sin sorg og jammer.
Med elskovssange skulle han det rene hjerte bøje
til den urene vellysts ild, der gløded i kæmpens øje.

Så længselsfulde blik og ord de vekslede tilsammen,
og blev det fængsel snart et sted for elskov, fryd og gammen.
Men kæmpen leved i den tro, som Boer ham havde givet:
før nyet tændtes næste gang var Karen hans for livet.

Det var sig ved midsommertid den broder var hjemkommen
med guld og bytte rigt ombord fra borg og helligdomme,
der blev en lystighed og støj i stegers som i kælder,
og slæbt det rige bytte blev i land jo før, jo heller.

Der blev en lystighed, en støj, en kogen og en brasen,
og skål på skål i gildehal man drak med spøg og spasen.

Men den hjemkomne måtte ej erfare nogensinde,
hvad fangst den anden havde gjort alt i den fagre kvinde.
Men Boer så en dag sit snit den hemmelighed at røbe,
fortalte hvilken gerning han med hende ville øve.

Og om den pige fin og skær så vidt og bredt han mælte,
at den hjemkomne avindsyg sit mørke åsyn fjælte.
Sålunde vakte avind Boer imellem disse kæmper,
der brødre var i slægt og kraft og fore ej med lempe.

Og der var fest i gildehal endnu den samme aften,
ved øl og vin fra fremmed land de kæmper ildned kraften,
mens svenden sang i gildehal og spared ej sin tunge,
de stridsmænd blanded røster med, så det i hallen runged.

Istemte Boer så med et en mægtig trolddomsvise –
de kæmper studsed, thi så sært den virkede på disse.
De brødre rejste sig fra bord, og sværd fra lænd de droge,
de stridsmænd gjorde ligervis og på hinanden sloge.

En sælsom leg begyndte nu, de sværde blev så røde,
og brynjer knustes, pander brast, de slog hverandre til døde.
Da solen op af havet steg og gjorde lyst deroppe,
da talte man af døde vel to gange tyve kroppe.

Det var sig Boer, den ungersvend, han glædedes så såre,
han lukked ud den væne mø, der smilte gennem tårer.
Så tog han alt det guld og sølv, han kunne overkomme,
og drog med mange skatte bort, før dagen end var omme.

Så kom de hjem til Bolles gård med mange kostbarheder,
snart deres bryllup monne stå i herlighed og glæde.
Men fra den tid til Færgeborg ej nogen sjæl sig voved,
thi der det spøged dag og nat, hvad intet godt just loved.

FATTIGHUSPIGEN FRA V. VANDET

C. Brunsgaard, Thisted

JEG SKREV I FJOR i »Jul i Thy« om en ung pige fra fattighuset i V. Vandet, som sidst i halvfemserne havde stiftet bekendtskab med en gårdejer på Ribeegnen, og som ved gårdejerens død havde fået overdraget både en gård og en anselig formue i værdipapirer. Sagen var dengang omtalt i nogle blade – også i et Thistedblad – men da eventyret om den unge piges pludselige rigdom var fortalt, rørte aviserne ikke mere ved sagen.

Jeg prøvede at forske lidt i sagen, men det lykkedes mig ikke her på egnen at finde ældre folk, som kunne give nærmere oplysninger, og en lokalhistoriker i Ribe, hvem jeg kendte og kontaktede, kunne heller ikke opspore noget.

Tildragelserne som de var berettet i aviserne, var jo ejendommelige, og jeg havde en formodning om, at der var mystik i sagen. Denne formodning fik jeg bekræftet, da jeg efter at historien var bragt frem, kom i forbindelse med nogle ældre mennesker, som var i stand til at fortælle lidt om fattighuspigen og hendes livsskæbne. En af de pågældende bor nu i udlandet.

Det er begrænset, hvad de efter så mange års forløb har kunnet huske og fortælle, men de kan berette, at sagen vakte opsigt, og at det vist aldrig blev rigtig opklaret, hvordan det hele hang sammen. Jeg gengiver her i hovedsagen, hvad jeg har fået oplyst.

I pigens hjem voksede otte børn op under fattige forhold. Da der til pigen kom brev med meddelelse om, at gårdejeren, før han som følge af en ulykke afgik ved døden, havde testamenteret pigen i V. Vandet alt, hvad han ejede – han var enkemand og barnløs – så rejste hendes fader til Ribe for at se nærmere på forholdene. Han kunne imidlertid ikke finde hverken den omhandlede gård, som efter opgivelserne skulle have et særligt navn, eller nogen, der havde kendt en gårdejer med det opgivne navn. Det stod ret hurtigt klart, at der var tale om et bedrageri, men hvem der stod bagved og hvad formålet havde været, var stadig en gåde.

På egnen gik der rygter om, at det var en agent for den hvide slavehandel, der havde været på færde, men dette kan på grundlag af de foreliggende oplysninger ikke anses for sandsynligt. Der synes ikke at være gjort noget forsøg på at lokke pigen bort fra sit hjem.

Der er måske nok mere hold i den antagelse, som nogle på egnen hældede til, at pigen selv havde lavet historien og selv havde fået brevet om den store arv fremstillet – enten ved egen eller andres hjælp. Hvordan hun så kunne have båret sig ad med det, forelå nok lige så uopklaret som sagens øvrige omstændigheder. Unge piger kan jo undertiden være noget overspændte, og utænkeligt er det slet ikke, at pigen i V. Vandet kan have følt lyst til at give sin fattige tilværelse lidt kulør ved at fabrikere et eventyr.

Pigen beskrives som indesluttet og tilbageholdende, men derfor kan hun jo godt have haft en livlig fantasi. Det stille vand har ikke sjældent den dybe grund. Men også denne antagelse er en teori, der blev fremsat til forklaring på de ejendommelige tildragelser. Der savnes kendsgerninger til belysning af, hvad der virkelig skete.

Det berettes, at pigen efter historiens fremkomst blev tungsindig, og at hun aldrig blev gift. Hun kom senere til at bo i det sydlige Jylland, og her afgik hun for nogle år siden ved døden – vistnok uden at have røbet noget om, hvad hun eventuelt vidste om eventyret med den store arv. *C. Brunsgaard*

HILSEN TIL STENBJERG

Af
JØRGEN PEDERSEN,
YDBY

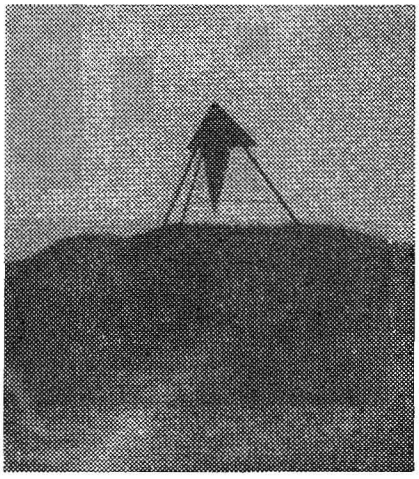

Melodi: Blæsten går frisk over Limfjordens vande . . .

Stenbjerg, jeg elsker dig, klitter og strande,
bakkernes grågrønne marhalmsdragt,
havets urolige strøm om din pande,
skovbryn og ager er om dig lagt –.
De bugtede stier i revlingris,
fra barndommens dage du har min pris.

Sangen fra revlen jeg aldrig kan glemme,
dyster i vinter og mildest i vår.
Skumhvidt og vild er til tider din stemme,
hårdt imod kysten da næven slår.
End lænser vor fisker for stridbar vind,
med fast tag om roret og håb i sind.

Karrig med gaver du ofte kan være,
aldrig du lukked dog helt i din hånd.
Altid du gav, hvad vor slægt kunne nære,
tak vil vi sige af ærligt sind.
Vi pløjer din ager i dag som før –
med kurs ud fra stranden mod Mandbjerg'ør.

Fiskeren kender sin kurs over havet –
friest han er, når hans fod står på dæk.
Konen derhjemme med muslinger strider,
sætter på krogene sæk efter sæk –
og drengen han tumler på solvarm strand,
og rigger sin skude – endnu på sand.

Mindet om voveligt løb over knakken,
Kristen og Jens roed prammen til dåd.
Jeg sad ved roret, fik brod over nakken,
hej, hvor den løb da, den lille båd –.
På bjergenden lå vi med rumpen op –
mens solen den tørrede sjæl og krop.

Vi, der var børn fra din signede rede,
mindes dit navn under grånende hår.
Altid forgæves vi rundt om må lede,
finder dog aldrig så lys en vår,
som den, der drev ind over Stenbjerg'ør.
Jeg mindes den ofte, endnu som før.

Fremmede søfolk i nød på din revle,
frelst blev bragt ind fra det brølende hav.
Modige fiskere mangled ej evne –
trodsede bølgernes tunge trav.
Om ven eller fjende – i samme nød
blev frelst ind på stranden fra sikker død.

Kirken med spir rager op mellem gavle,
slægter der segned fik plads ved din fod.
Hvad den forkyndte lad altid os samle –
livet vi deler af fortids rod –.
Stå fast på den grund, kære Stenbjerg by –
fra fædrenes tid og til dagen ny.

JØRGEN PEDERSEN

Wor ejen Serkus

En Par Grynt om,
hwans vi sånte goe å lawwer

Den Wej dæ fræ Kletmøller å ued aj Hanste te,
de håe wal nok gien manne jen en Gråen å ponni we,
di tured å di tomled, di røkked hver si Wej,
så dæ sku goe en tredve Oer, fae dæ kam nøj i Skrej.

Men hwans to hwans – de kinner vi – de håe jo ingen Jaw,
når vi ska ha nøj lawed hæe we æ Wejsterhaw –
Om Hanstholm Havn ka vi da sejj, te de hå tåen si Ti,
ja, Måeg te Serkus håe vi guenok sjælden fåt å si.

Thyholmbower di vel godt ha Øl – men de ka jen da si,
di døwer mæ å fo ed bjerred inden Lokketi –
dæ skrej fem Tusind Øller fræ en Kjømmands Bågdaer væk,
de ga jo Pængg i føst Instans, men dæ kam Ettersmæk.

Hvis jen ska ued å fång nøj Fesk, så æ dæ møj Besvær,
de wa dæ en Thyholmbo dæ osse håd fåt læer,
men når i ajje Folks Hytfaed han ku sæ bjerre lidt Fesk,
de wa da så møj nemmer, de gik jo som en Svesk.

Dæ håe wæt Krig i Snejste, å den hå wåer nøj længg,
den drejed sæ wal nærmest om æ Kommunes Pængg.
Folk gik jo somtie å bløw sygg – æ Sownråe håd en Hyer
mæ Dogterkyeren hæe å dæe, å de bløw ræen for dyer.

Så lawed di en Ordning såen etter djer ejen Hue,
å di tøt wesnok siel, te den wa da så vældig gue,
de hæe mæ Taxakyeren sku no te å hå en Endd,
Folk ku da tå æ Ruttebil – å helsen hopp å rendd!

Men dæ bløw en Ballade, de æ sekker, de æ wes,
Folk æ da werklig heller it så nemm å gye tefreds –
æ Dogterer protestiered, æ Wuenmænd wa så gall,
Folk wa så alteriered te de håd wæt nok de hall.

Ja, de wa hiel forskrækle som di ku spark å slå,
å dæ mått en Minister te å sej, hur æ Skåeb sku stå.
Jo, dæ ka lawes Serkus å Ballade hæe i Thy,
men no æ dæ da Fred ijen i Snejste Sown å By.

En Thistedbo håd fåt nøj Øl, en rejtig gue Rasjon,
han endt da we æ Polliti å i æ Detensjon.
Hæe sow han som en Murmeldyr å wa it te å vækk,
så bløw han kyer po Syghus oll de en Biel ku trækk.

Hæe kam han da te Lyw ijen, men så gik han amok
å wa så hiel balstyrig, te æ Syghus snåer fæk nok,
di ringed te æ Polliti, om di wild hent æ Svend,
å inden længg så sov han i æ Detensjon ijen.

*

Po Ashyw wa dæ Sommerbal i fordums Ti, men de gik gal,
fu Folk di wa så tøstig,
de kam mæ Øl å Brændwin ja, så di en Gibbernak ku ta,
å så bløw di for løstig.

No drekkes dæ it mie Sprut, fu no æ de jo nemlig slut
mæ Ashywbal å Fæjster –
deswae så håer æ Sperrituskåell nok it fåt Daller i djer Håel –
de æ nok de, dæ ræjster.

Fræ Thiste å te Fjerresle dæ goer en Baen, som nok vi wed,
å den æ vi da glåe we,
ja, nue æ nok it så glåe – i Hillersle dæ håe di såe,
den wel di it betåel te.

No goer vi så å wenter poe, hudan de mæ den Såeg wel goe,
å hvem tesidst dæ står sæ –
blywer æ Resultat a den Aktion Jens Sunesen po Tvangsauktion,
så han goer hen å slår sæ?

Vi broger en Masse Ulli jo – den ka vi wal blyw we å fo,
men den æ bløwen dyer.
No ska vi fredle Folk betåel, fu de te Nasser å hans Kåel
hå lawed såen Postyer.

Men ka vi no – hwa nue wal trowr – fo Ulli op a Thylands Jowr,
de æ nøj, dæ wos passer,
så kommer vi da op å kikk, vi foe wal Ulli for en Slik,
å vi ka grenn aj Nasser.

I Sydthy wa dæ nøj Mystik, di ment, dæ wa en Skiderik,
dæ gik mæ Noell å Sem,
dem stak han i æ Bilers Dæk – så wa æ Luft jo knaphænd væk,
å de wa rejtig slem.

Æ Polliti soe po dehæe, å håd da fåle møj Besvær,
fae di kun find æ Svend –
han wa blot kommen gal astej – håd tabt nue Noel epo æ Wej –
så wa den Drama end!

*

En Lastbil-Wuenmand sønder i Thy han ment, når han håd trånt,
mått han kyer stærk – æ Polliti ment no nøj hiel ånt.
Æ Mand forklåer, han kyer mæ Gries, å de wa warm den Dåe,
så æ Gries sku da ha godt mæ Luft, de ku enhver forstå.

Men Politi æ tångnem – å en Dommer wal it bejjer,
æ Wuenmand fæk en orlig Bøed – å etter hwa di sejer,
så kyer han no så långsom, ja, somtie hiel i Stå –
om æ Gries goer hen å støwter, så æ han lieglå.

Når Folk hå pøled i sæ a Sperrikum å Sprit,
de kommer somtie op å slås, de håe vi sit så tit,
men de æ wesnok sjælden –, ja de æ nøj jen trowr,
dæ blywe slåen po Snuden just we en Kafebowr.

Men de ka ski i Ydby – ja, dæe ka jen da si –
dæ bløw en swær Ballade, å dæ kam Polliti,
så hvis jen wel ha Kafe, så er ed bæjst, æ trowr,
å hold sæ væk fræ Ydby å fræ djer Kafebowr.

*

Vi wa te Fæjst i Hanstholm, å de wa nøj så flot
mæ Bal i begge Stower – jo, de gik rejtig godt –
mæ Kong å mæ Ministre å ajje stue Kåel,
som vi Smofolk hæe wejsterpoe jo sjælden foer i Tåel.

Dæ wa en Måed a Folk, å dæ wa Tivoli å Bal,
men ingen Serkus, fu de tøt di, te di håd hât så wal,
å de ku jen da godt forstå, de wa så remmelig – men,
di slap ilywl it fu å fo nøj Serkus sienhen.

De wa så skjøn jo mæ den Havn, men æ Glee wåer it så længg,
fu æ Fesk, di landed we æ Kaj, den kost jo ingen Pængg.
Å nue wa så gall, så gall – ja, de ku tydlig sies –
fu de æ Feskere fæk djer Ulli te olt for billig Pris.

Men wa æ Ulli billig nok, så bløw æ Is jo dyer,
å dæfue hår æ Feskere osse lawed nøj Postyer.
Ja, Hanstholm Havn hå drelled wos i manne Herrens Oer,
å de æ it for svær ino, såen som de hiele goer.

De glier wal i Laww ijen, ja, de sku jen da tro,
fu no we Ywltie sku vi helst ha Fred å Ro.
Vi ska nok klåer æ Revler, om så æ Wind æ styw –
men vor ejen gammel Serkus, den ska nok hold æ Lyw.

PETER FIDUS

Dagbognotitser
om begivenheder her

OG ÅRENE DE RULLE...

på egnen
i det sidste år

1966

Oktober

1. Tilsted kirke undergår for tiden en omfattende restaurering.
2. Thyboforeningen i København fejrer 25 års jubilæum ved en fest i Rømersgades forsamlingsbygning.
5. Gdr. Chr. Riis, Hellerød, udnævnes til formand for amtsskatterådet. Forretningsfører A. K. Jørgensen, Nykøbing, bliver formand for Morsø skatteråd.
6. Bestyrelsen for Venstres kvinder i Thisted amt vælger fru Cora Christoffersen, Odby, til amtsformand.
8. Ved Hanstholm havn udsættes sænkekasse nr. 15 i den ydre østmole.
11. Hurup sogneråd vedtager, at ansøgningen om spiritusbevilling til Ashøje-pavillonen skal ud til kommuneafstemning.
13. Ved en idekonkurrence om feriebyen i Vigsø vindes førstepræmien på 30.000 kr. af arkitekt Stephan Kappel, Lyngby, der stammer fra Hurup.
14. Pastor A. J. K. Pedersen, Ræhr, kaldes til sognepræst i Dreslette på Fyn.
16. I Gudnæs starter direktør Tage Priess, Nykøbing, en hermetikfabrik til behandling af muslinger.
    I Agger kirke indvies ægteparret Lene og Leif Kjædegaard til missionsgerning for Sudanmissionen i Nigeria.
17. Det svenske havneuddybningsfirma Skånska cementgjuteriet forlader Hanstholm efter at have tilendebragt uddybningen af inderhavnen.
18. Amtsmesterskabet i pløjning vindes ved en konkurrence i Tødsø af Erik Lauritsen, Fredsø.
19. Bestyrelsen for Ashøje plantage trækker ansøgningen om spiritusbevilling tilbage.
    Bestyrelsen og repræsentantskabet for Thylands Bank i Hurup indstiller til generalforsamlingen, at banken overtages af Den danske Landmandsbank.
20. Hanstholm kommune køber for 800.000 kr. tre landbrugsejendomme med henblik på udstykning.
21. I Hundborg holdes rejsegilde på plejehjemmet »Solgården«.
22. Gdr. Chr. Larsen, Villerslev, afgår ved døden efter et fald fra sit staldloft.
24. Landsindsamlingen »Flygtning 66« indbragte i Thisted amt 141.000 kr.
25. Han herreds landboforening antager Eivind Højmose Kristensen, Allingåbro, som konsulent.
    I Hanstholm indvies et alderdomshjem.
26. Ved Hanstholm udsættes den første sænkekasse i vestre ydermole.
27. Han herreds ungdomsskole vælger sognefoged Jens K. Grishauge, Gøttrup, til formand.
28. Morslands danske samfund vedtager at overdrage Galtrup forsamlingshus, der er 90 år gammelt, til Morsø ungdomsskole i Galtrup.
29. Som Jydsk Husmandskreditforenings repræsentant for Thisted amt vælges murerm. Kr. Nielsen, Fjeritslev.
30. To lystfiskere, den 53-årige murer Chr. Svindborg, Thisted, og den 22-årige murerlærling Georg Stenbryggen, Østerild, drukner under fiskeri ved Hannæs.
31. Socialdemokratisk forening for Hanstholm udnævner arbejdsmand Marius Madsen og dykker Jens Harby til æresmedlemmer.
    Den druknede Georg Stenbryggen findes ud for Arupdæmningen.

November

1. Thisted får igen en bybus, der startes af rutebilejer Jørgen Vestergaard.

2. Nattefrosten indfinder sig med 2–3 graders kulde.
3. Vesløs missionshus fejrer 50 års jubilæum.
   Thylands Banks generalforsamling godkender overdragelsen til Landmandsbanken.
   Søndbjerg-Odby KFUK fejrer 75 års jubilæum.
6. Pastor K. Schiødt-Petersen indsættes i embedet som sognepræst for Vestervig-Agger.
   En del af udlængerne til Karl Nielsen gård »Nygård« i Hinding nedbrænder.
7. En udlænge til Chr. Hangårds gård i Thorsted nedbrænder som følge af kortslutning.
11. Hanstholmfiskerne får tilladelse til at benytte Hanstholm havn, når de ikke derved generer havnebyggeriet.
12. Den 18-årige landbrugsmedhjælper Sv. Aage Pedersen, Klim, mister livet ved en traktorulykke.
13. Lemvigkutteren »Iriane« – der tidligere hed »Florence«, strander ved Aggertangen. De ombordværende tre mand springer i havet og redder sig i land.
15. Thisted handelsstandsforening fejrer 100 års jubilæum ved forskellige festligheder og arrangementer.
    Digteren Hans Bakgaard, Ydby, fejrer 75 års fødselsdag under stor opmærksomhed.
16. Politifuldmægtig Viuf-Sørensen, Thisted, vælges til amtsformand for de sønderjydske foreninger.
17. I Hurup starter en ny skjortefabrik med 18 ansatte i skotøjsfabrikant Pedersens tidligere lokaler.
18. Hillerslev jagtforening beslutter at ændre foreningens navn til Nordthy jagtforening.
20. Snevejr over det meste af landet, men dog stadig tøvejr.
22. Ved folketingsvalget genvælges de tre folketingsmænd i Thisted amt, H. C. Toft, Kr. Damsgaard og Thomas Have.
23. Dansk undergrunds consortium skal nu til at bore efter olie i Jordsby på Mors.
24. Ved Hanstholm havn udsættes sænkekasse nr. 2 i vestmolen.
28. Sydthy husmandskreds vælger Folmer Kanstrup, Ulsted, til kredsformand.
29. Sydthy andelssvineslagteri slagtede i 1965–66 87.279 svin, 0,2 pct. færre end året før. Omsætningen androg godt 31 mill. kr., og der efterbetales andelshaverne 36 øre pr. kg.
30. En hård storm anretter store skader landet over, mindst dog i det vestlige Jylland.
    Ydby eksportforening indstiller virksomheden.
    Thisted andelssvineslagteri slagtede i 1965–66 206.336 svin. Omsætningen androg 97 mill. kr., og der efterbetales 36 øre pr. kg.
    November måned blev meget fugtig. Nedbøren androg 103 mm mod normalt 57 mm.

December

6. Det thylandske landøkonomiske selskabs regnskabsforening opgør landbrugets forrentningsprocent i Sydthy til 1,8 mod 2,6 året før.
   For Nordthy opgøres forrentningsprocenten til 2,2 mod 4,9 året før.
8. Et fællesudvalg for Ringkøbing og Thisted amter beslutter at lade udarbejde skitseprojekt for en færge Thyborøn–Agger.
10. I Thisted stiftes en klub af »Lions internationale« med bankdirektør A. Blaabjerg som præsident.
11. Dansk undergrunds consortium påbegynder boringer efter olie i Jordsby på Mors.
12. Efteråret er stadig mildt. Der er dog nu lettere nattefrost.
13. Arbejdet ved Hanstholm havns østre mole indstilles for vinteren, og den store kran skal til eftersyn.
    En hård snestorm satte i aftes ind og voldte store trafikforstyrrelser.
14. Snestormen er indstillet, men adskillige veje er blokeret, og der er travlhed med plovrydning.
16. Det oplyses, at Sallingsund færgefart skal overtage Feggesund færgeri, og sejladsen ventes indledt i maj 1967.
18. Klitmøller kirke genindvies efter en omfattende istandsættelse. Tøbrud forårsager mange oversvømmelser.
    Pastor Søren Mathiasen indsættes i embedet som sognepræst for Hjortdal, Kollerup og Fjerritslev.
19. Storm og højvande anretter en del skade i Hanstholm havns inderhavn.
21. Pengeskabstyve forøver fem indbrud i Uglev og Hvidbjerg og stjæler ca. 12.000 kr. i kontanter og checks.
24. Juleaften kom med mildt og lidt fugtigt vejr efter en noget urolig periode.
27. Begge juledage havde smukt stille vejr med let frost.
28. Til skatterådsformand for Thisted skattekreds udnævnes fhv. gdr. Edv. Sørensen, Øsløs, og for Morsø skattekreds maskinpasser A. P. Brændstrup, Nykøbing.
29. Civilingeniør Tage Fredsted, Aarhus, udnævnes til direktør for Synopal, og driftsleder, ingeniør Henning Hansen udnævnes til underdirektør.
31. Juleugen havde stille og godt vejr, nytårsaften var mild med nogle haglbyger og senere let nattefrost, for første gang næsten intet skyderi.
    December måned blev usædvanlig fugtig med 116,3 mm nedbør mod normalt 59 mm. For hele året kom her på egnen 921 mm nedbør mod normalt 650 mm.

1967

Januar

3. Overfredningsnævnet stadfæster Thisted amts fredningsnævns afgørelse vedr. naturfredningen af Hanklit-Salgjerhøjområdet, men forhøjer dog det samlede erstatningsbeløb til lodsejerne fra 206.000 kr. til 320.000 kr.
4. I Hurup er man så vidt fremme med Huruphallen, at den kan tages i brug til gymnastik. Omkostningerne har været ca. 800.000 kr. Ved tegning og byfester er skaffet 200.000 kr., kommunen har tilskudt 180.000 kr., og 20.000 kr. er kommet fra tipsmidlerne. Restbeløbet lånes.
6. Det stille vejr med let frost har varet ved. Nu synes vinteren at strenges, og der viser sig is på fjorden. Krik fjord er tillagt med fastis.
11. Ved et møde i Vildsund stiftes Landbrugets fællesorganisation for Thisted amt ved sammenslutning mellem LS og Landbrugets erhvervsøkonomiske fagforening.
12. Overpostkontrollør Carl Lorentzen, Aalborg, udnævnes til postmester i Thisted fra 1. februar.
17. Et nyopført plejehjem »Strandgården« i Nykøbing tages i brug. Det har kostet ca. 4 mill. kr.
23. Avlsbygningerne til gården Vestervig kloster nedbrænder ved antændelse fra et gaskogeapparat i svinestalden. 18 kreaturer og ca. 140 svin indebrænder.
24. Hjardemål skole, der har været solgt til to ålborgensere, overgår atter til kommunen, idet handelen går tilbage. Der agtes indrettet forsamlingshus i bygningen.
25. Til sognepræst for Rær-Hansted-Vigsø kaldes residerende kapellan P. E. Hauge, Bagsværd.
26. Thisted varmeværk, der begyndte 1961 med 104 forbrugere, indskriver forbruger nr. 1000.
27. Et ret stærkt snefald skaber vanskeligt føre.
29. I Odby forefalder et tilfælde af hønsepest, og 1200 høns bliver aflivet.
30. Nyt stærkt snefald forårsager betydelige trafikforstyrrelser.
31. Der er begyndende isvanskeligheder i Limfjorden. »Goliath« hjælper syv mindre fragtskibe vest på fra Aalborg.

Februar

1. Amtsarbejdsanvisningskontoret i Thisted fejrer 50 års jubilæum.
5. Årets første lærker høres, og enkelte viber ankommer.
7. Bestyrelsen for A/S Hurup missionshotel beslutter at foreslå at hotellet sælges til en privatmand.
12. En 6-årig datter af gdr. Sv. Hyldgaard, Hinding, mister livet ved at en jordhule under leg skrider sammen om hende.
14. Thisted Bryghus udvider aktiekapitalen fra 100.000 til 200.000 kr.
16. Ejeren af Hundstrup kro, fru Johanne Bach, meddeler, at kroen bliver lukket fra 1. marts.
17. En 5-årig datter af kok Dan Hansen, Morup mølle, drukner i Morup mølle å.
18. Hvidbjerg kro nedbrænder totalt med undtagelse af biografsalen. Brandårsagen var formentlig fejl ved den elektriske installation.
19. Landmand Elias Breum Andersen, Vust holme, modtager Han herreds plantningsforenings sølvbæger for opdyrkning og beplantning af hedejord.
20. Frisør John Olsen, Thisted, vinder det vestjyske mesterskab for herrefrisører.
21. Til residerende kapellan i Thisted og sognepræst for Skinnerup kaldes pastor Anker M. Kristensen Sølvsteen, Sønderjylland.
Sennels husmandsforening fejrer 50 års jubilæum.
23. Et pludseligt snefald skaber forbigående vanskelige færdselsforhold.
24. En voldsom storm hærger det meste af landet og anretter store ødelæggelser, men egnen her omkring slipper forholdsvis billigt. Der er store oversvømmelser langs Limfjorden.
25. Til fiskeauktionsmester i Hanstholm udnævnes auktionsmester Ib Holm Sørensen, Neksø, fra 1. juni.
26. I Hanstholm stiftes en ny fiskeriforening under Dansk fiskeriforening med Tage Nielsen som formand.
27. Ved en generalforsamling i A/S Hurup missionshotel er der flertal imod salg af hotellet.
Egnsudviklingsrådet stiller garanti for ca. 700.000 kr. til en stor fiskeindustrivirksomhed i Hanstholm.
28. Et sovjetisk trawler-moderskib forliser ud for Hanstholm, og af besætningen reddes 27 mand, mens 52 omkommer.
Til forstander for Thisted-Hurup handelsskole antages lærer Søren Colding, Randers.
En ny storm anretter en del skader i Thy.
Hanstholms første industriforetagende, en smede- og maskinfabrik, indvies. Den er anlagt af vand- og gasmester Mogens Svenningsen.

Marts

1. Ved et møde i Thisted oprettes foreningen Radikal ungdom for Thisted amt.

2. Fredningsmyndighederne rejser krav om fredning af ca. 950 ha ved Højriis og Legind bjerge.
3. Flere dages vestlig storm forårsager betydelige oversvømmelser ved Sindrup vejle og andre steder ved fjorden.
4. Forårssåningen begynder på Hanstholmen.
5. Tilsted kommune køber gården Gadegård med ca. 12 ha for 700.000 kr. Her skal udstykkes ca. 100 byggegrunde.
6. Den 70-årige arbejdsmand Niels J. Løjstrup, Vildsund, mister livet ved en færdselsulykke i Vildsund.
7. Amtsligningsinspektør J. C. Knudsen, Thisted, bevilges afsked efter ansøgning fra udgangen af april.
10. Avlsbygningerne til Helligsø præstegård nedbrænder som følge af gnister fra en traktor i laden. Husdyrene reddes på nær fem svin.
11. Beklædningsarbejdernes fagforening i Thisted fejrer 75 års jubilæum.
13. Som kæmner i Bedsted-Grurup antages kommuneassistent Tage Andersen, Bedsted, fra 1. april.
14. I Thisted nedlægges grundstenen til den store, nye tekniske skole ved Lerpøttervej. Første etape af byggeriet anslås til 5,5 mill. kr.
16. Aktionærerne i Ashøj plantage vedtager at holde Ashøjpavillonen lukket foreløbig for et år af hensyn til bevillingsforholdet.
17. Hørdum kirke får en ny kirkeklokke, der er skænket af Niels Chr. Kjeldsen.
18. Ved Slettestrand åbner boghandler Preben Hansen et kunstcenter, der vækker stor opmærksomhed.
21. Hørdum husmandsforening fejrer 50 års jubilæum.
27. Pastor A. M. Kristensen Sølvsteen indsættes i embedet som residerende kapellan i Thisted og sognepræst i Skinnerup.
29. Elektriciteten var her som i det meste af Jylland afbrudt i ca. 1½ time ved middagstid som følge af maskinuheld på Vendsysselværket.

April

1. Udlængerne til Anton Kusks gård i Gærup nedbrænder som følge af kortslutning i en traktor i laden.
3. I købmand Erik Linnets korn- og foderstofforretning i Bedsted opstår brand fra en foderpillemaskine, men det lykkes at begrænse ilden, så skaden ikke bliver videre omfattende.
   Stenbjerg fiskeeksport fejrer 25 års jubilæum.
4. Amtsrådsmedlem Harald Nygaard, Kallerup, udnævnes til vurderingsformand for Hundborg herred.
   Thylands baptistmenighed indsætter en ny præst, Vidmar Lynglund, ved gudstjeneste i Thisted baptistkirke.
5. Den 63-årige arbejdsmand Anders Kr. Kristoffersen, Øslev holme ved Fjerritslev, mister livet ved en mursammenstyrtning i Aars.
8. Stenbjerg fiskeriforening fejrer 25 års jubilæum ved en fest på Stenbjerg kro.
   I Hurup indvies den store Hurup-hal ved en festlighed med ca. 500 deltagere.
12. Ved Hanstholm havn genoptages molebyggeriet efter en længere vinterpause, og det svenske firma genoptager uddybningsarbejdet.
13. Storken ankommer til reden på telefonpælen i Vesløs.
14. Driftsdirektør V. Knudsen ved Thisted-Fjerritslevbanen fejrer 50 års jubilæum ved privatbanerne.
15. Fjerritslev kro sælges af Nic. Munksgaard til kok Kaj Hedegaard fra Thisted.
17. Et hård storm anretter en del skader og volder vanskeligheder for flere fiskerbåde på havet.
18. Dansk undergrundskonsortium, der borer efter olie i Jordsby på Mors, foretager også seismografiske undersøgelser i Sennels.
19. I Thisted stiftes »Nordvestjysk jagtklub« med Arne Damgaard som formand.
21. Hanstholmens nye sognepræst Poul E. Hauge, indsættes i embedet.
   Ved et bilsammenstød på Lyngs drag bliver 5 personer kvæstet og en 3-årig dreng fra Ry mister livet.
22. Indbrudstyve bortfører Hvidbjerg mejeris pengeskab med 19.500 kr.
23. KFUM-spejderne i Hunstrup-Østerild indvier eget hus ved Østerild plantage.
24. Ved Hanstholm havn udsættes en sænkekasse i vestmolen og en i østmolen.
25. Indbrudstyve stjæler 3700 kr. fra en brandboks på mejeriet »Dalhøj« i Fjerritslev.
27. Tømmerby-Lild sogneråd anbefaler med 4 st. mod mod 2 spiritusbevilling til Frøstrup kro.

Maj

1. I Snedsted missionshus holdes udsendelsesfest for missionærparret Birgit og Erik Bitsch Nielsen, der skal til Nigeria.
4. Thyborønkommissionens betænkning foreligger, og et flertal i kommissionen – 8 mod 3 – går ind for, at kanalen ikke skal lukkes.
6. Ved Hanstholm havn udsættes sænkekasse nr. 18 i østmolen og tillige nr. 6 og 7 i vestmolen.
8. I Hørdum planlægges opførelsen af en sportshal til

ca. 400.000 kr., og kommunen kautionerer for 250.000 kr.

10. Ved Hanstholm havn udsættes sænkekasse nr. 19 i i østmolen og nr. 8 i vestmolen.
11. Venstres ungdom i Thisted amt vælger Jens Søndergaard, Salling, til amtsformand.
12. Bankdirektør Chalmer Rasmussen, Thisted, ansættes fra 1. januar 1968 som direktør for Landmandsbanken i Aalborg og efterfølges af hidtilv. bankbestyrer Gunnar Schmidt, København.
13. Et tordenvejr går hen over det nordlige Jylland, men anretter her på egnen ingen væsentlige skader ud over at en 15-årig dreng fra Thisted ved stranden i Vigsø bliver slået bevidstløs af lufttrykket fra et lyn og falder i havet. Han bliver dog reddet.
15. Efter nogle dage med meget smukt vejr kommer pinsedagene med køligt vejr og overskyet himmel.
17. C. P. Jespersens blomsterforretning i Thisted fejrer 100 års jubilæum.
    Den 72-årige sygehusportør Chr. Christensen, Hvidbjerg Thy, bliver dræbt ved at cykle ud foran et tog ved Hvidbjerg st.
18. Sønderjysk forening i Thisted ændrer sit navn til Grænseforeningen.
    Elektricitetsrådet afgiver erklæring om, at branden på Hvidbjerg kro skyldtes kortslutning i elektriske ledninger.
20. Soldatermissionen i Danmark holder årsmøde i Hurup.
    Centralforeningen af fiskeriforeninger i Thisted amt vælger fiskeskipper Sv. Aa. Heiselberg, Agger, til formand.
    I Nykøbing indvies det første amtskommunale plejehjem i Strandparken ved Nykøbing sygehus.
23. Ved Hanstholm havn udsættes sænkekasse nr. 10 i vestmolen.
24. Et halvt hundrede deltagere i en nordisk skovkongres aflægger besøg i klitterne ved Klitmøller, Vildtreservatet, Vilsbøl plantage m. m.
26. De første makrelstimer viser sig ved vestkysten.
29. Den 39-årige fiskeskipper And. Kr. Kristensen, Hanstholm omkommer ved at hans kutter ud for England kolliderer med et norsk motorskib.
30. Pastor Aksel Hansen, Øsløs, udnævnes til kaldskapellan for Nørresundby-Hvorup.
31. Ved Hanstholm havn udsættes sænkekasse nr. 21 i østmolen.
    Kirkens korshær tager Helligsølejren i brug med et hold på 25 mand.

Juni

3. Feggesundfærgeriet genåbnes med indsættelse af Sallingsundfærgen »Gammelør«.
4. Kirkens korshær indvier Helligsølejren.
6. Pengeskabstyve opererer på Thyholm og Jegindø og hovedudbyttet bliver 12.000 kr. på Tambohus kro.
7. Hvidbjerg missionshus fejrer 50 års jubilæum.
8. Andelshaverne i Hjortdal mejeri vedtager at nedlægge mejeriet.
9. Ved Hanstholm havn udsættes sænkekasse nr. 14 i vestmolen.
12. Adventistsamfundet indvier en ny kirke på Åbrinken i Tilsted.
    Lyngs kirke tager et nyt orgel i brug.
13. Den 19-årige landbrugsmedhjælper Niels Dahlgaard, Floulev, drukner under en sejltur fra Hindsels til Tambohus.
16. Brandtomten af Hvidbjerg kro sælges af fru Gudrun Christensen til gdr. Svend Balsby, Hurup, for 510.000 kr., heri indbefattet brandforsikringssummen.
18. 25 årsdagen for Aggersundbroens indvielse forløber uden festligheder.
    Den 26-årige billettør ved Sallingsundfærgeriet, Gustav Strøm Jensen, drukner under sejltur ved Sallingsund.
20. Ved Hanstholm havn udsættes sænkekasse nr. 17 i vestmolen og nr. 22 i østmolen.
21. Legind kridt- og kalkværk sælges af direktør Mar. Nicolaisen m. fl. til asfaltfabrikkerne Dammann, København.
22. Staten køber Wolle Kirks gård i Hansted for 935.000 kr.
    Til formand for Thisted amts husmandsforeninger vælges Hans P. Thomsen, Kallerup.
24. Blomsterhandler Chr. T. Kjær, Thisted, mister livet ved en bilulykke i Gøttrup. Fru Kjær og tre andre kvæstes.
23. Nr. Vorupør fiskeriforening fejrer 75 års jubilæum.
25. Vandbygningsvæsenet godkender planerne om færgeri over Thyborøn kanal.
26. Ved Hanstholm havn udsættes sænkekasse nr. 18 i vestmolen.
29. Ved kommuneafstemning i Hurup om spiritusbevilling til Huruphallen afgives 632 ja og 464 nej. Dyrskuet i Hurup havde fint vejr og ca. 3000 besøgende.

Juli

1. Aktieselskabet »Vildsund Strand« fejrer 50 års jubilæum.

Dyrskuet i Fjerritslev havde fint vejr og ca. 3000 besøgende.

2. I Thisted indledes et nordisk ungdomskursus med deltagere fra Uddevalla, Skien og Thisted.
3. Venstre i Thisted amt beslutter at foretage sideordnet kandidatopstilling i de tre kredse ved folketingsvalg.
4. Efter langvarige forhandlinger tages der endelig fat på anlægget af kystvejstrækningen mellem Hanstholm og Klitmøller.
   Ved Hanstholm havn udsættes sænkekasse nr. 20 i vestmolen og nr. 23 i østmolen.
5. De fire kommuner Hundborg-Jannerup, Sjørring-Thorsted, Nørhå-Stenbjerg og Vang-Tvorup beslutter at anlægge en fælles forbrændingsanstalt i Hundborg.
7. Plantningsselskabet Legind bjerge ved Sallingsund fejrer 75 års jubilæum.
8. Den 24-årige malersvend Ejler Madsen, Agger, drukner under badning i Krik vig.
11. Den 18-årige Poul Munk Jensen fra Esbjerg, drukner under badning ved Nr. Vorupør.
13. Ved Hanstholm udsættes sænkekasse nr. 22 i vestmolen.
15. Dyrskuet i Thisted var begunstiget af godt sommervejr og havde 11–12.000 besøgende.
16. Den tidligere kødfoderfabrik i Vildsund sælges til entreprenør J. C. Martinussen, Bjergby, der her vil indrette maskin- og malerværksted.
18. Vi har længe haft smukt sommervejr, og i dag var temperaturen i Thisted 23,8 grader, årets hidtil varmeste dag.
19. Fem mennesker kommer under badning ved Klitmøller ud for en meget farlig situation ved at falde i et »hestehul«, men ved resolut indsats fra et par unge mennesker bliver de reddet.
20. Vildsund marked besøges af en mængde mennesker, men ikke ret mange heste, og handelen gik trevent.
21. En skypumpe anretter betydelig skade på en del huse i Krik.
24. Sønderhå kirketårn er i fare for sammenstyrtning, og hele kirken skal nu restaureres.
26. Ø.-V. Vandet sogneråd køber grund til alderdomshjem i Klitmøller.
27. Aas børnehjem fejrer 50 års jubilæum.
28. Regnskabskonsulent Borgen Lindhardt, Thisted, ansættes som kommunesekretær i Oksbøl på Als.
29. Beboerne i Lyngby beslutter at søge anlagt et vandværk til ca. 100.000 kr.
31. Ved Hanstholm havn udsættes sænkekasse nr. 27 i vestmolen.
    Juli måned har været tør og varm. Højeste temperatur, 25° C, måltes den 18. Nedbøren androg 45 mm, normalen er 60 mm.

August

1. I Hvidbjerg Th. åbner fabrikant Ove Kirk en fabrik for kutterfjernsyn og elektroniske artikler.
2. Ved Hanstholm havn udsættes sænkekasse nr. 25 i østmolen.
   Der måltes i dag 28–30 graders varme.
7. Pastor Leif Munk indsættes som præst for Dansk missionsforbunds menigheder i Thy.
8. Kornhøsten begynder på lettere jorder.
   Den nye Feggesundfærge overførte i juli ca. 8600 biler og 25.500 passagerer.
10. Handelsskoleundervisningen i Hurup ophører på grund af for lille tilslutning, og samtlige elever skal undervises i Thisted.
11. Skjoldborg brugsforening fejrer 50 års jubilæum.
13. I Snedsted holdes udsendelsesfest for missionær Ellen M. Christensen, Nørhå, der skal til Tanganjika.
16. Hundborg apotek skal efter beslutning i sundhedsstyrelsen nedlægges fra 1. januar 1968.
21. Rigspolitiets rejsehold har afsløret tre pengeskabstyve, der har opereret rund i landet og bl. a. begået pengeskabstyverierne i Fjerritslev og på Thyholm.
22. Fredningsplanudvalget for Hjørring og Thisted amter har foreløbig godkendt planen om en ferieby i Hjardemål klit omkring kirken og den tidligere skole.
23. Fhv. stadsbibliotekar dr. phil. G. Krog Jensen, Vesløs, har udarbejdet en bog om skudehandel på Thylands vestkyst, og bogen udgives af Sparekassen for Thisted amt.
24. Radikal ungdom i Thisted amt vælger Steen Hansen, Villerslev, til formand.
28. Olieleverancen til fiskerne ved Hanstholm havn overdrages ved licitation til det kooperative OK olie A/S for 5 år.
30. Udlængerne til Ole Odgaards gård i Nr. Skjoldborg nedbrænder som følge af fejl i et korntørringsanlæg, og 134 dyr indebrænder.
    Den 54-årige tømrermester Viggo Nielsen, Skjoldborg, mister livet ved at styrte ned fra en tagkonstruktion i Nørhå.

September

1. Biografdirektør G. Obel sælger sin biograf i Nykøbing og holder rejsegilde på den nye biograf ved Thisted havn.
2. Laden til en landejendom i Helligsø, der ejes af Helligsø teglværk, nedbrænder som følge af børns leg med tændstikker.
3. En byfest i Hurup til fordel for Huruphallen giver trods regnvejr 70.000 kr. i overskud.
4. Rutebilejer Svend Mikkelsen, Klitmøller, får koncession på en ny bilrute Klitmøller-Hanstholm.

5. Vestervig menighedsråd beslutter at lade kirkegårdsområdet udvide mod syd. Udgifterne anslås til 100.000 kr.
7. Fire marinefartøjer med ialt 135 mands besætning ankommer til Hanstholm havn.
8. Hanstholm fiskerihavn indvies ved store festligheder med deltagelse af kong Frederik den 9., trafikminister Svend Horn, fiskeriminister J. Risgaard Knudsen, fhv. trafikminister Kai Lindberg, Thisted amtsråd og andre fremtrædende personer, ialt var der ca. 15.000 mennesker. Vejret var strålende smukt. I en aftenfest deltog 1200 mennesker.
9. Den første fiskeauktion i Hanstholm afholdes. Fire kuttere havde tilført auktionen 7.300 kg fisk.
10. Hurup FDF indvier en ny lejrbygning ved Skibsted fjord.
I Hanstholm slutter indvielsesfestlighederne i fortsat meget fint vejr og med besøg af ca. 35.000 mennesker, af hvilken en hel del kom bilende ad kystvejen fra Klitmøller, som nu er blevet farbar.
13. Som mejeribestyrer i Frøstrup fra 1. november antages førstemejerist Erik Kronborg Christensen i stedet for Juul Hansen, der har ønsket at fratræde.
14. Fredningsplanudvalget og Boddum-Ydby sogneråd godkender en plan om anlæg af en sommerhusby ved Skibsted fjord.
17. En 9 mdr. gl. søn af maskinarbejder Bent Christensen, Thisted, bliver dræbt ved en bilulykke mellem Aarhus og Silkeborg. Hans moder og bedsteforældre fra Bjerre mark ved Fjerritslev kvæstes.
18. Olieboringerne i Jordsby på Mors, der har kostet 16 mill. kr., opgives, og boremateriellet skal nu flyttes til Nors.
19. Ved Hanstholm havn udsættes sænkekasse nr. 37 i i vestmolen og nr. 28 i østmolen.
Vorupør brugsforening fejrer 60 års jubilæum.
20. Thisted amtsråd vedtager at gå ind for, at der indrettes en psykiatrisk afdeling i den nye østfløj ved Thisted sygehus.
21. Frisør J. Olesen, Thisted, vinder i Finland det nordiske mesterskab for herrefrisører.
22. Fra ministeriet bevilges 85 pct. af udgifterne ved kystvejen Klitmøller–Hanstholm, højst 3.740,000 kr., mens der ikke kan ydes tilskud til strækningen gennem Nørhå, Vang-Tvorup og V.-Ø. Vandet i denne omgang. Amtsrådet afslår at yde tilskud til kystvejen gennem Hanstholm, Ø.-V. Vandet, Hundborg-Jannerup og Hvidbjerg-Ørum-Lodbjerg.
23. Overklitfoged Axel Rasmussen, V. Vandet, bevilges afsked på grund af alder fra udgangen af december.
24. Dansk undergrunds consortium forbereder boring efter olie på Chr. Hoves gård i Nors.
26. Thisted amts burfugleforening stiftes ved et møde i Nykøbing, til formand vælges V. V. Andersen, Thisted.
27. Under et voldsomt tordenvejr over Han herred bliver Fjerritslev vandværk forurenet af kloakvand, så alt vand til husholdningerne må koges.
28. I Hanstholm havn ses nu daglig 35–40 fiskekuttere.
29. Stald- og ladebygninger til Peder Andersens gård ved Bedsted st. nedbrænder som følge af at en kværn i laden løber varm.
Foruden avl og maskiner indebrændte 7 kreaturer og en del svin.
30. Hurup håndværker- og borgerforening beslutter at lade Refsbøl mølle, som foreningen ejer, istandsætte, og der startes en indsamling til formålet.
To pengeskabstyverier foregik sidste nat. I Koldby brugsforening bortførtes pengeskabet med ca. 11.000 kr. og checks for ca. 1000 kr. Hanstholm brugsforenings pengeskab bortførtes ligeledes, det indeholdt ca. 13.000 kr.
Nors andelsmejeri fejrer 50 års jubilæum.
September måned havde usædvanlig skønt vejr og dannede en smuk afslutning på en særdeles god sommer.

Har De gamle billeder

der eventuelt kunne egne sig for »Det gamle album« i »Jul i Thy«, vil jeg altid være meget interesseret i at se dem. Billederne vil altid blive tilbageleveret i ubeskadiget stand.

C. Brunsgaard

KOBBERUP HAR MALERIER

at vise Dem
og andre fine ting til julegaver

Læg turen om ad Klitmøller – De er altid velkommen i udstillingslokalerne ved Vangsåvejen

UDSTILLING PÅ HOTEL ROYAL I THISTED 1., 2. OG 3. DECEMBER

Gælder det *Støvsuger*
Køleskab
Vaskemaskine?

Spørg først i

Thisted Arbejderforening

BRUGSEN

i centrum

Rosenbergs

FARVEHANDEL

v/ Richard Mønster

Brogade 1 . Thisted . Telefon 211

Angår det brændsel, da

A/S P. O. Poulsen

Kul, koks, briketter og olie

Dansk firma *Lokal kapital*

Telefon 950 (3 linier)

RIO SKO

****

Vestergade 20 . Thisted . Telefon 599

DER ER 100 TØJEKSPERTER I DANMARK –
I THISTED ER DET

Engelsk
BEKLÆDNINGS·MAGASIN
NYTORV · THISTED · TELF. 247-743

Julegaver

SMUKKE TING
I STORT UDVALG FINDER DE
HOS

Julegaver

KLARSKOV ANDERSEN, GULDSMED

Storegade 10 . Tlf. 1002 . Vestergade 25 . Tlf. 540

Hilsen og god jul

Austin

Svend Jørgensen . Telefon 970

Landbosparekassen

Frederiksgade 18
Telefon 2255

– lige ved byens største parkeringsplads

EL-FIRMAET

Bjerre Christensen

v/ H. M. Mortensen

Tlf. 2533 . THISTED . Tlf. 2534

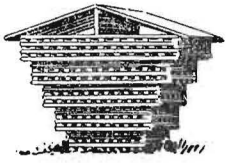

Chr. Sørensens Tømmerhandel

Aktieselskab . Thisted . Telefon 57 - 657

Største lager af alle
bygningsartikler
Eneforhandling af
INSULITE

Vi ønsker Dem
GLÆDELIG JUL

Velkommen til
hygge
og dejlig mad

Hotel »Phønix«

Telefon 863 . Thisted

Marius Sørensen

Juveler og guldsmed
Telefon 23

har det største udvalg
i guld- og sølvvarer til
JULEGAVER

Efter juleindkøbene

Mallings Konditori

Thorstensens efterfølger

Vestergade 32 . Telefon 202

Sparekassen for Thisted Amt

Oprettet 30. november 1829

Amtets største og ældste pengeinstitut

Filialer: Frøstrup, Vesløs, V. Vildsund, Nors, Hanstholm, Koldby og Sennels

Ekspeditionstid:
9.30–15.30,
fredag tillige 18.00–19.30,
lørdag lukket

Telefon 2300

Tal med os om opsparing med skattefordele

2 STORE BOLIGHUSE med alt til hjemmets indretning

venter Deres besøg

hos Hvass

Nytorv, Østergade, Korsgade, Thisted

Besøg vor *julestue* med de bedste julegaveideer i *kunst, gaveting, brugskunst, ægte tæpper.*
Ja, kort sagt alt til hjemmets indretning –
Korsgade afd. åben hver dag fra kl. 10-12 og 14–lukketid, eller henvendelse i hovedforretningen Nytorv-Østergade.

- og De kan frit gå rundt og kigge

Calles Konditori

CARL EJNAR JACOBSEN

Storegade 8 Telefon 160

Køb hos købmanden

SPANGBERGS KAFFE

- altid duftende friskbrændt

HUSK: Duge og udstyr finder De i et smukt udvalg hos

Gardin EKSPERTEN ERIK SCHARLING

Storegade 15 . Telefon 327

– stedet, hvor man køber gardiner

Ost

i den rigtige smag

Kirkegaards **Viktualiehandel**

Frederiksgade 2 . Telefon 539

CITY
FODTØJ
THISTED

Nyd livet i nyt tøj

HERREMAGASINET
Monopol
THISTED

De rigtige møbler –
de rigtige priser

Julegaver der glæder

hele året, finder De let i vort store udvalg af møbler og tæpper i alle prisklasser

Kom ind og se hvad vi har

Frøkjærs
MØBLER
THISTED · TLF. 466-467

VI ER TIL FOR DEM

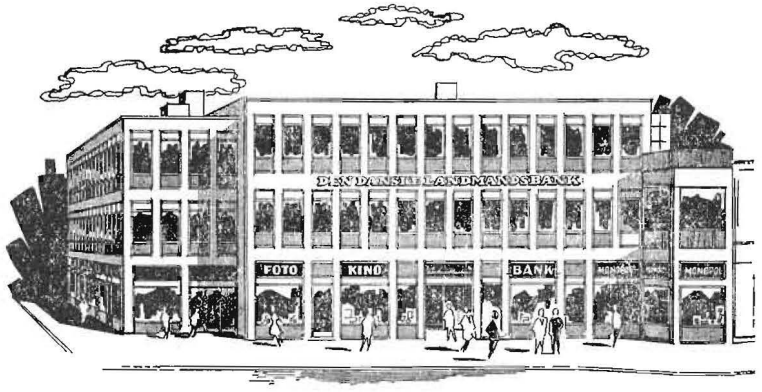

LANDMANDSBANKEN

Thisted afdeling **Telefon 2588***

HANSTHOLM AFDELING - TELEFON 188 og 515
HUNDBORG AFDELING - TELEFON 88
TILSTED AFDELING - TELEFON 2188

Alt til det moderne køkken fra DIFA!

STIGESTOL

En meget solid stigestol, hvor sædet er belagt med rødt laminat og trin med sort gummi. Stellet er ovnlakeret, hvilket gør malingen meget holdbar. De to nederste trin kan klappes ind under sædet, så stigestolen næsten intet fylder, **39,50**

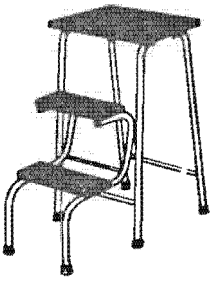

KNUD MORTENSEN

Thisted Værktøjsmagasin

Storegade 10 . Telefon 400 . Thisted

A/S Kulkompagniet

Thisted

Telefon 35 og 25

CALTEX

SKO

til alle

børnesko
damesko og
herresko

hos

Aage V. Nielsen

Aagade 9 . Thisted

brdr. W hansen

elektro-installation

Telf. 2700* Thisted

— frisk og fin

Dragsbæk Margarinefabrik

Kulør på tilværelsen -

tapet og farver

fra

Jensen og Langballe

ØRA

Brændselsolie
Benzin
Smøreolie
Fast brændsel

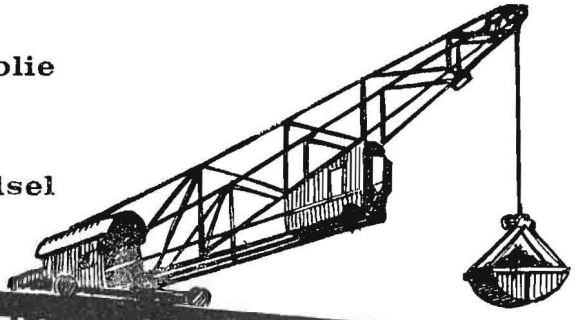

A/S SØRENSENS KULHANDEL

Forlang

Rønbjerg is

– den skuffer ikke

Besøg vor

kunsthandel

Glarm. Svend Odgaard

J. Chr. Johansens eftf.

Storegade 18 . Telefon 345

Prima oksekød, kalvekød og slagteriaffald

. . . samt alt i fersk, saltet eller røget flæsk pålæg m. m. anbefales fra vort udsalg på Strandvejen

Varerne bringes overalt

Altid 1. klasses varer tilvirket under statskontrol

Thisted Andels-Svineslagteri

Telefon 140 . Thisted

-der er gaver i

Vestergade 34 . Thisted . Telefon 536
Vi ordner gerne forsendelser til udlandet

Amtets
største og mest moderne
private vaskeri

VÅD VASK – TØRRET VASK – RULLEVASK – MANCHETTØJ

Udlejning af kitler, sengelinned, dækketøj og håndklæder til private, hoteller og institutioner

Klits
VASKERI

Dragsbækvej 45 . Telefon 363 . Thisted
Grundlagt 1931

Nu klinger julens toner -

og De skulle se, hvad vi kan vise Dem af julegaveideer: fine musikinstrumenter, grammofonplader noder m. m.

Kig ind i vore nye lokaler

THISTED MUSIKHUS
EJNAR CHRISTENSEN
STOREGADE 3 · TELEF. 304 · SERVICEAFD. TELEF. 904

Fjernsyns- og radioapparater i bedste fabrikater

Thisted Bryghus

Gælder det køb af bil eller traktor

THISTED MOTOR COMPAGNI A/S

Telefon 1212 *Autoriseret* Ford *forhandler* **Thisted**

Husk FORD for fremtiden

Et centrum
for ure og briller

ERIK NIELSEN

Storetorv . Thisted . Telefon 1032

Tøjet får vi i

Knuds HERREMAGASIN
KNUD IMER. THISTED

Storegade 4 . Tlf. 1152

CENTRAL
BIBLIOTEKET
THISTED

- kvalitet i 3 etager...

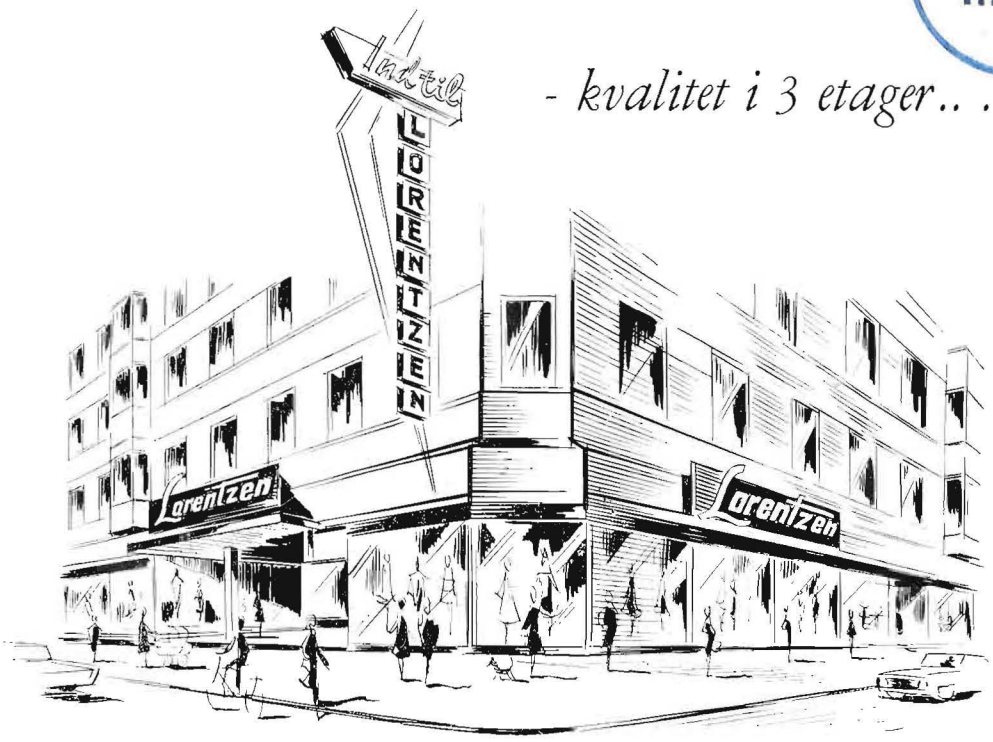

LORENTZEN HAR DET HELE!

STORMAGASIN
I
DAMEBEKLÆDNING

VI MØDES HOS Lorentz

46.4 Jul i Thy

1967

Gaa med hvad De vil naar blot det er rent

TRIKOHL

ikke til hjemlån

787 Thisted Bibliotek

VO 811308765

JULI THY

68

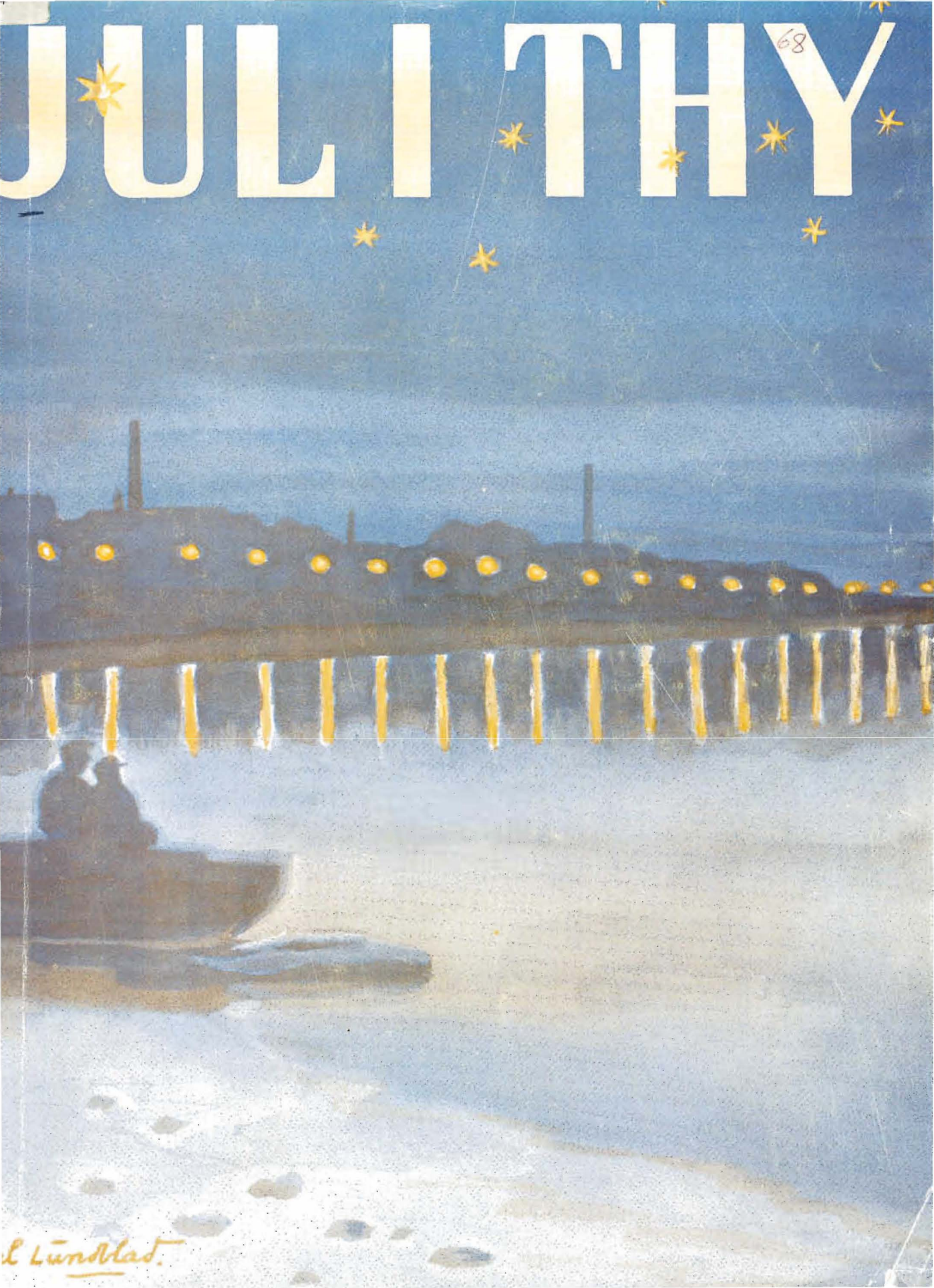

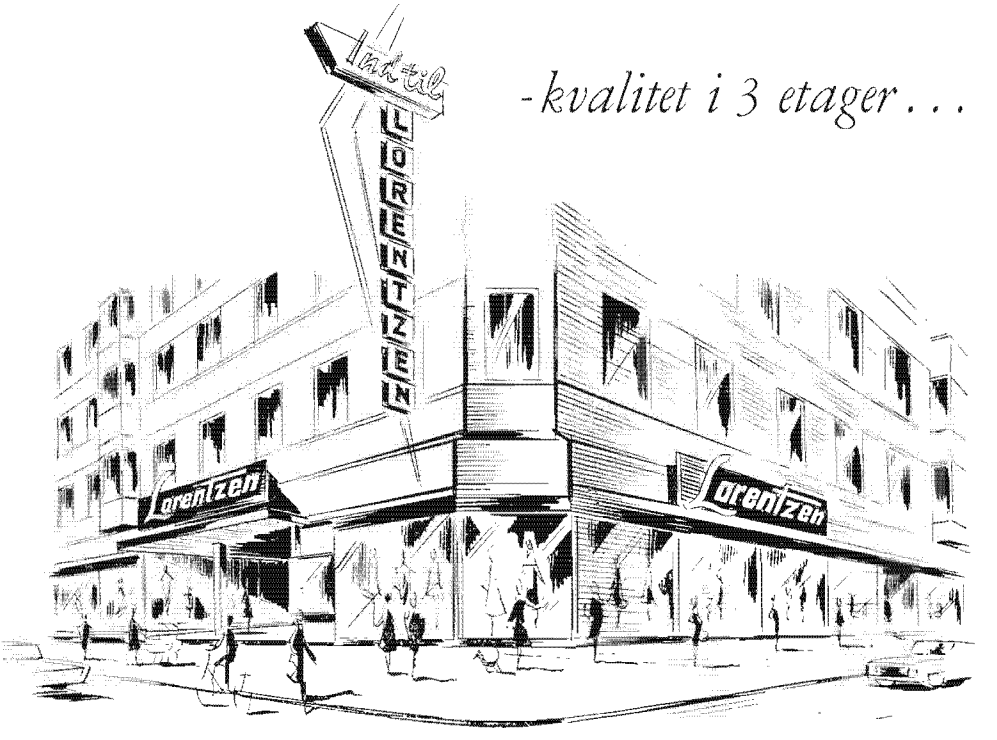

-kvalitet i 3 etager . . .

LORENTZEN HAR DET HELE!

STORMAGASIN

I

DAMEBEKLÆDNING

VI MØDES HOS **Lorentzen**

Thisted
Tlf. 113 og 62

JUL I THY

1968

38. ÅRGANG

ALVOR OG GAMMEN
VANDRE TILSAMMEN

UDGIVET OG REDIGERET AF C. BRUNSGAARD, THISTED

Udleveringslager til boghandlere udenfor Thisted amt:
Danske boghandleres kommissionsanstalt, København V

JUL I THY * 1968

38. ÅRGANG

*

Indhold

Johs. V. Kirk: Jul i Thy 3

Carl Sørensen: Fjerritslev i svunden tid 4

Skelflytteren ved Faddersbøl, sagn 17

Nicolaj Hurup: Et drama i klitterne 18

E. Ravn-Jonsen: Du dejlige Thy 21

C. Brunsgaard: Professor Smith fra Skjoldborg 22

Adolf Handrup: Blandt gamle thybønder 24

Fra det gamle album, billeder 33

C. Brunsgaard: Folkeforlystelser i det gamle Thisted 45

Peter Fidus: Wor ejen Serkus 52

Og årene de rulle, dagbogsblade for 1967–68 56

Forsidebillede: Thisted ved aften set fra Dragsbæk, efter akvarel af Carl Lundblad.

Bidrag og billeder til næste års »Jul i Thy«
bedes sendt til udgiveren:
C. BRUNSGAARD
Nørreallé 35, 7700 Thisted, tlf. 1754

Eftertryk uden aftale ikke tilladt

Thisted Amtsbogtrykkeri

1968

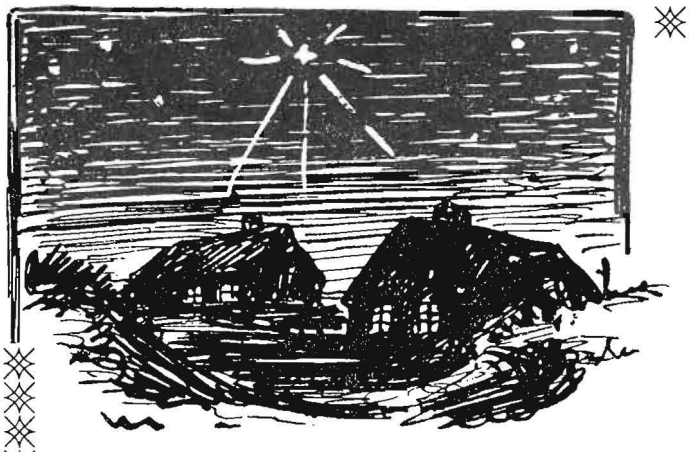

JUL I THY

Atter en jul – hør, klokkerne ringer,
klokkerne ringer på land og i by,
højtidens toner, en malmrøst, der bringer
livshåbets budskab påny,
melder om lykke, der var og skal komme,
melder om minder fra år, der er omme,
melder – tænk atter – om julen i Thy.

Årene går – men mindernes kæde,
mindernes kæde får dybere rod.
Broder, i nat vil vi græde af glæde,
vi, der vor skæbne forstod.
Barndommens minder, der varmer vor tanke,
håbet og modet, det karske, det ranke,
minderne, livskampens blomster og blod.

Favn os da, jul – lad klokkerne ringe,
klokkerne ringe din højtidsstund ind.
Fyld os, lad atter din kærlighed tvinge
stejlheden trodsig og stind.
Evige jul, der har rørt ved vort hjerte,
atter vi tænder din hellige kerte,
flammen skal lutre vort blødende sind.

JOHS. V. KIRK

Fjerritslev i svunden tid

Af garver Carl Sørensens livserindringer

GARVER CARL SØRENSEN var gennem en lang årrække en kendt skikkelse i Fjerritslev og omegn. Han boede i Fjerritslev fra 1888 til omkring 1940. Sine sidste år levede han i København, hvor han døde i 1945 92 år gl.

Carl Sørensen var et fattigmandsbarn fra Øster Svenstrup, og hans opvækst var stærkt præget af fattigdom og modgang. Faderen var daglejer på herregården Bratskov, hvor moderen var malkekone. Forældrene flyttede senere til Døstrup ved Hobro, og Carl kom efter konfirmationen i garverlære i Hobro. Som ung svend gik han ligesom så mange andre af datidens unge håndværkere på valsen i Tyskland, og her stiftede han bekendtskab med arbejderbevægelsen. Han blev stærkt grebet af de nye tanker, og da han efter sin hjemkomst kom til at arbejde hos garver Klitgaard, Nørresundby, gik han ivrigt ind for at få arbejderne organiseret fagligt og politisk. Sådanne pionerer var dengang langtfra velsete i borgerskabet, og Klitgaard, der ellers var en flink og fordomsfri mand, havde mange ubehageligheder, fordi han beskæftigede en mand med slige politiske anskuelser. Efter en halv snes års godt samarbejde skiltes de på grund af politisk uoverensstemmelse.

Carl Sørensen har efterladt sig nogle optegnelser fra sit lange og begivenhedsrige liv, og om tiden i Fjerritslev fortæller han bl. a.:

*

En dag i april 1888 kom en mand ind til mig i garveriet i Nørresundby og præsenterede sig som købmand, gårdmand og sognerådsformand L. B. Sørensen fra Fjerritslev. Han havde tænkt sig at starte et garveri og var blevet henvist til mig som særlig kyndig på dette område.

Jeg betydede ham, at et sådant anlæg ville koste 5–6000 kr., så det var ikke sådan at løbe til. Men han svarede, at dette beløb ejede han 10 gange, og jeg blev jo lidt benovet ved at have en sådan krøsus foran mig. Jeg lovede ham at komme til Fjerritslev, og den 10. maj tog jeg med den lille hjuldamper til Aggersund. Her holdt så en vogn efter mig.

Dette var dog ikke mit første besøg i Fjerritslev, idet jeg i september 1887 havde været der som taler ved indvielsen af et hus, som af-

holdsforeningen havde ladet bygge. Jeg gav Sørensen anvisning på, hvordan han skulle indrette sit garveri, og jeg lovede at skaffe ham en svend.

Der blev fra flere sider arbejdet på at få uoverensstemmelserne mellem garver Klitgaard og mig bilagt, men vi var begge lidt stædige og ingen af os ville tage det første skridt. 12. august 1888 forlod jeg så denne arbejdsplads.

Kort forinden havde L. B. Sørensen meddelt mig, at han nu havde garveriet færdigt og derfor skulle have en svend. Jeg kunne have fået arbejde i Rudkøbing, men under hensyn til den lange rejse derover, valgte jeg at tage til Fjerritslev.

Da jeg ikke havde stor tiltro til, at min hustru og jeg kunne finde os i at være på landet, og da jeg heller ikke kunne stole på, at L. B. Sørensen og jeg kunne arbejde sammen, blev min hustru og jeg enige om, at vi ville se tiden lidt an. Hun forblev så i vor lejlighed i Aalborg, hvor hun tjene lidt ved fransk vask og strygning. Jeg skulle bo og spise hos L. B. Sørensen, og af ugelønnen på 20 kr. skulle jeg betale 6 kr. for kost og logi. Der blev så 14 kr. til familien i Aalborg.

Dengang gik der jo intet tog, og den eneste måde på at komme til Fjerritslev var at tage med den kongelige post eller også at tage med skib til Aggersund. Med posten kostede det 3 kr. 60 øre hver vej, mens det med skibet kun kostede 2 kr. – men så tog det også fire dage. Man skulle for at komme til Aalborg være i Aggersund lørdag middag, og skibet returnerede tirsdag morgen. Der ville altså gå tre arbejdsdage tabt, når man besøgte familien i Aalborg.

Så meget havde jeg ikke råd til at ofre, og da jeg altid havde været en god fodgænger, tog jeg turen, ca. 49 km, til fods. Jeg startede fra Fjerritslev lørdag ved fyraften kl. 18, og jeg kunne så være i Aalborg kl. 4 eller 5 søndag morgen. Men det var jo en drøj nat.

Om søndagen, når jeg havde fået udhvilet, gik jeg ud med min kone og børnene, og når aftensmaden var spist, trak jeg i det gamle kluns og satte kursen mod Fjerritslev. Det blev ca. 98 km at spadsere i to nætter, men det gjorde jeg mange gange.

Sidst i september var min hustru for første gang i Fjerritslev. Hun havde ikke før været på landet, og hendes indtryk af den lille by med sine 32 huse og 8 gårde var ikke overvældende. Da vi kom kørende fra Aggersund og hun så sadelmager Drobs, Anders Posts og Justes huse, sagde hun:

– Er det her vi skal være? Jeg vil sige dig, at jeg bliver her ikke i 14 dage!

Og så skulle hun dog komme til at bo i Fjerritslev i alle de 35 år, hun havde tilbage at leve i. Da hun så den lejlighed, jeg havde fået fat på, der hvor senere boghandelen kom til at ligge, og hvor der var tre store værelser og en ret stor have, var det ligesom hendes humør klarede op. Den 15. oktober – på min hustrus 27 års fødselsdag – flyttede vi ind i lejligheden, og vi blev modtaget med megen velvilje af tjenstvillige naboer, hvis hjælpsomhed bl. a. viste sig ved, at der ved Aggersund holdt 9 vogne for at tage vort indbo, der var kommet med damperen. Og der blev ikke taget en øre for denne kørsel.

*

Af politisk bevægelse var der på den tid kun meget lidt på egnen, og der var næsten ikke andet end højremænd. Ved folketingsvalget i 1890 blev der fra Fjerritslev kun afgivet fire stemmer på Venstre. De fire var mejerist Pedersen, gartner Krogh, urmager Nielsen og så mig selv. Da der jo var offentlig stemmeafgivning, var det nemt at kontrollere, hvorledes folk stemte.

Valget blev afholdt ved Bjerget kro, og uha, sikke bjørne der den aften blev trukket hjem fra Bjerget. De proprietærer, der boede på egnen, havde stillet køretøjer til rådighed for de vælgere, der havde lovet at stemme på Højre, eller som i det mindste blev anset for at ville

gøre det. En husmand fra Brøndum, der – uvist af hvilken grund – var ugleset af højremændene, måtte på sin fod vandre til Bjerget, og da han så ville afgive sin stemme, var han ikke på valglisten. Han tog sig tre kaffepunser, og så spadserede han de ca. 22 km hjem igen efter en velanvendt dag!

Fjerritslev var en lille landsby, hvor nogle enkelte gav tonen an i såvel politisk som religiøs retning. På gården Vestergaard boede proprietær J. B. Vestergaard, en type på en gammeldags højremand. Han tålte kun folk af sin egen politiske anskuelse, men var iøvrigt meget godgørende. Ved et valg var der en håndværker, der stemte på venstremanden, folketingsmand Jens A. Bach, Vesløs. Han blev efter valget kaldt op på Vestergaard for at stå til regnskab for denne formastelige handling, og J. B. Vestergaard modtog ham med ordene: – Jeg kan min salighed da ikke begribe, at du vil stemme på de venstre-kabylere!

Dette kælenavn anvendte proprietæren altid om venstremændene. Håndværkeren svarede troskyldigt:

– Ja, to a høer jo, te nue anner såe Bach, å så såe a osse Bach!

Manden blev efter tidens skik truet med økonomisk forfølgelse for sin aldeles upassende dristighed, men der skete ham dog vist ikke noget. Jeg skal i sandhedens interesse oplyse, at der hvert år fra Vestergaard blev foræret mere bort til fattigfolk end fra hele det øvrige sogn.

På kroen boede gamle Lauridsen, en brav gammel jæger fra 1864. Han havde et meget smukt valgsprog: Når folk trænger, skal de hjælpes – bagefter kan vi så skændes! Alt, hvad fattigfolk skulle bruge af gratis kørsel efter doktor, medicin og jordemoder, besørgede Lauridsen, og han var altid villig.

Af embedsmænd havde vi kun postmesteren, en bøs herre, som dog inderst inde var en rigtig flink mand, der ikke mente noget ondt med sin brøsighed.

Af foreninger fandtes kun et skydeselskab samt en afholdsforening med meget få medlemmer. Jeg blev i 1889 valgt til formand for afholdsforeningen, og jeg blev medlem af sangforeningen »Folmer« i Kollerup. Men når jeg om aftenen gik til sangøvelse, gik både min kone, svigermor og børnene i seng. De var bange, fordi de syntes, de var kommet til en udørken.

I Fjerritslev fandtes kun meget få mennesker, der ikke tilhørte bondestanden. Alt hvad der henregnedes til den bedre del af samfundet, boede i nabobyen Kettrup. Her var herredskontor og herredsfoged, læge, apoteker og to sagførere. I Fjerritslev var der en dyrlæge, to bagere, en snedker og en manufakturhandler.

Mejeriet »Dalhøj« blev 1888 opført i dalen øst for byen, og bestyreren her, mejerist Pedersen, blev en af mine bedste venner. Han var et af de ærligste og mest samvittighedsfulde mennesker, jeg har kendt, og denne hans samvittighedsfuldhed førte til en stadig kamp med de mælkeleverandører, der ikke ville holde deres mælkespande rene, eller som prøvede på at øge mælkeudbyttet på en ikke tilladelig måde.

*

Jeg havde jo i Aalborg og Nørresundby været stærkt med i det socialdemokratiske partiarbejde, og jeg spekulerede ofte på at få nogle møder afholdt på den egn, hvor jeg nu opholdt mig. Jeg fandt så på at skrive til Peter Sabro, den senere kendte folketingsmand, med forespørgsel om han ikke kunne tænke sig at komme en tur op til landet norden for lov og ret. Sabro var dengang journalist i Aarhus. Jeg fik omgående svar. Når blot jeg ville meddele ham, hvordan han kunne komme til Fjerritslev, var han parat. Jeg skrev så at han skulle tage toget til Aalborg og videre med dagvogn til Øster Svenstrup. Derfra var der kun 12–14 km til Fjerritslev, og det stykke vej kunne han jo nok spadsere.

Men det kostede Sabroe ikke så lidt besvær

at komme til Hanherredernes beskedne hovedstad. Den lange og ukendte vej fra Ø. Svenstrup var jo slet ikke så morsom, især da i mørke. Han spurgte sig for hos alle, han mødte, men da folk på landet dengang havde meget ringe kendskab til vejlængder, fik han det indtryk, at der blev længere og længere til vejs ende.

Men Sabroe lod sig dog ikke bevæge til at drage hjem med uforrettet sag, og han nåede dygtig træt og sulten til Fjerritslev, hvor min kone snart fik ham kureret ved hjælp af en god haresteg med brunede kartofler.

Mødet holdtes på kroen, og salen var pakket med tilhørere. Især var egnens proprietærer og gårdmænd mødt fuldtalligt, og deres optræden

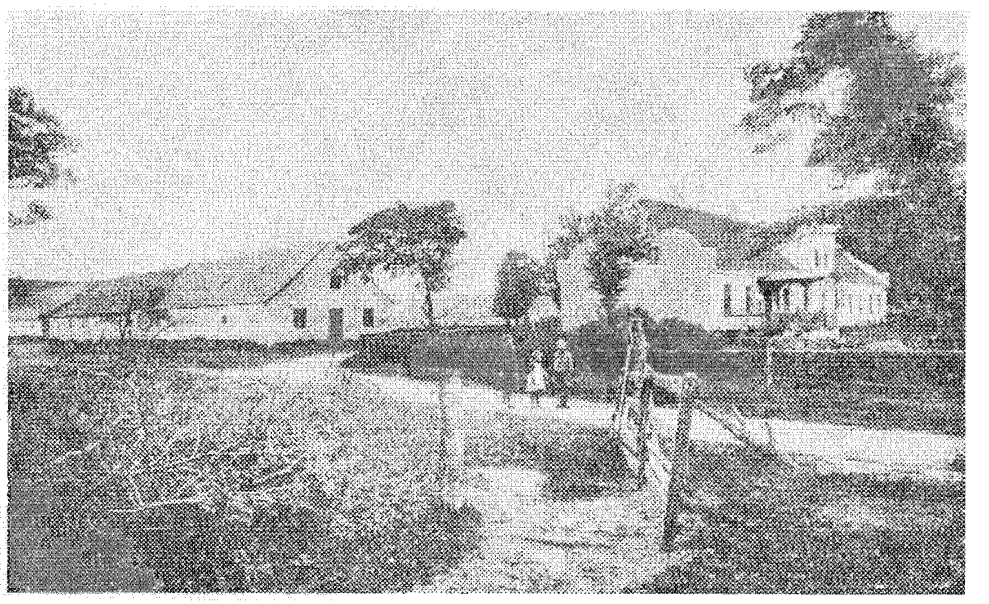

Fjerritslev Vestergaard blev i 1916 af propr. Kjeldgaard solgt til udstykning.

Da Peter var nået til 3–4 km fra Fjerritslev, var han både sulten, tørstig og træt, og han gik ind på en gård for at bede om lidt at drikke. Gården ejer, Lars Kronborg, Aarupgård, spurgte efter jydens skik »hvor denne her mand var fra«.

– Jeg er journalist Sabroe fra Aarhus, og jeg skal til Fjerritslev for at holde foredrag om socialismen!

Kronborg havde i sin bestyrtelse nær tabt nåde næse og mund.

– Håd a vidst de, sagde han, så skull du pinnede ikke haft drammen, a ga dæ. No ka do blyw her te i måen, så ska a kyer dæ te Øster Svenstrup. Vi hår ingen brug for sosjalister her po wor ejn!

viste, at de ikke havde drukket sødmælk hele aftenen. Det blev et møde, som der i lang tid taltes om. Sabroe var jo en fremragende taler, og han beskæftigede sig særlig med højreregeringens provisorier og ulovlige fæstningsbyggeri ved København. Det var jo i Estrups enevoldstid. Da han var færdig, fremsatte proprietær Kortsen, Gunderstrup, nogle af tidens gængse historier om de gruelige socialistiske førere, der ville nedbryde både religion, ægteskab og moral. Denne tale tog rigtig kegler blandt de tilstedeværende højremænd.

Men Sabroe var ikke i forlegenhed for svar, og han fortalte om højreregeringens kultusminister, som ifølge sin stilling skulle være dydens og moralens vogter, men som var kom-

men slemt i vinden, fordi han havde lovlig meget sammen med visse letlevende piger i København. Disse oplysninger bragte højremændene i harnisk, og propr. J. B. Vestergaard råbte til den tilstedeværende politibetjent, at han skulle notere det hele, således at Sabroe kunne blive klapset af for at have generet kultusministeren.

Mødet sluttede først kl. 2 om natten, og næste dag kørte propr. Vestergaard og forpagter Roulund til Skerpinggård i Kettrup for at melde sagen. Men den gamle herredsfoged tog roligt og nøgternt på det og betydede de to anmeldere, at de jo selv havde givet anledning til det hele, og at det vist ikke ville være heldigt at røre mere ved den sag. Der skete heller ikke mere.

*

På min arbejdsplads gik det ikke så godt. Sagen var, at da min arbejdsgiver fik noget at sælge, var det fattige skomagere, sadelmagere og træhandlere han skulle gøre forretninger med, og de skulle have kredit, så han fik snart mange penge udestående. Min løn, der var 20 kr. om ugen, forekom ham uhørt stor, og i juni 1890 meddelte han mig, at han kunne få en anden svend for 500 kr. om året plus kosten. Og ser De, Sørensen, sagde han, kosten regner jeg jo ikke for noget.

Jeg svarede, at jeg ikke kunne ernære min familie for 500 kr. om året, og resultatet blev, at jeg en tid senere stod arbejdsløs med kone og seks børn samt min gamle svigermoder, og nu var gode råd dyre. Min kone og jeg spekulerede længe og blev så enige om at ville sælge alt, hvad vi ejede for at skaffe rejsepenge til Amerika, som dengang var fremtidens land for mange fattige emigranter. Vi holdt en auktion, der indbragte 665 kr., men det var ikke tilstrækkeligt. Vi enedes så om, at jeg skulle rejse alene og forsøge at tjene så meget, at jeg kunne få familien derover. Men jeg kunne alligevel ikke forlade familien og besluttede at tage kampen op herhjemme.

Jeg rejste nu i nogen tid rundt på egnen som afholdstaler og fik 5 kr. pr. møde. På den måde fik vi lige til føden. En stående ret i alle de hjem, jeg gæstede, var sødsuppe, og siden har jeg ikke kunnet fordrage denne ret. Men i længden kunne det ikke gå på den måde. Vi startede en såkaldt 50 øres forretning, og min kone tjente lidt ved fransk vask og strygning, men noget rigtigt blev det ikke til.

En dag kom en mand ind til mig og sagde:

– Hør du garver, jeg har hørt, at du vil til Amerika – er det sandt?

Det var den mand, der i sin tid ved Fjerritslev marked opførte sig temmelig respektløst over for Estrups forhadte blå gendarmer, idet han med tugt at melde ladede sit vand op ad en af de lyseblå.

– Kunne du ikke blive her og begynde et garveri for dig selv?

Jeg så helt uforstående på ham og svarede, at jeg ganske manglede den fornødne kapital. Men Andreas Kirkensgaard – det var mandens navn – forelagde mig en plan. Han ville sammen med en anden, Mads Lukassen, kautionere for 500 kr. i sparekassen og yderligere opgive navne på 20 mænd, der hver for sig ville kautionere for 50 kr.

Nu begyndte sagen at interessere mig, og jeg begyndte at gennemtrawle egnen efter kautionister. Der var skuffelser i begyndelsen, og jeg var ved at give op, men den sejge Andreas Kirkensgaard fik mig til at fortsætte. Da jeg havde gennemtravet flere sogne, var det lykkedes mig at skaffe de 20 kautionister, og så turde jeg begynde garveriet i den ejendom, der senere ejedes af karetmager Jens Sørensen. Ejendommen var 1889 opført af Jens Clausen, af hvem jeg fik lov til at opføre 12 alen hus og indsætte det nødvendige inventar. Men da jeg var færdig med byggeriet og inventaret, var pengene omtrent borte. Jeg skrev så til min gamle arbejdsgiver, garver Klitgaard i Nørresundby, og få dage efter havde jeg svar. Jeg kunne hos ham få varer og bark for 2000

kr., og hvis jeg manglede penge, skulle jeg ikke gå forgæves hos ham.

Nu var jeg ved at komme ovenpå, og 1. maj 1890 tog jeg det første hold huder i arbejde. Ikke så underligt, at jeg bevarer Klitgaard og hans slægt i venlig erindring.

Jeg var altså nået til at blive garvermester, hvad jeg for resten aldrig havde drømt om. Min hustru og jeg tog fat med alle vore kræfter, thi familien var stor, og jeg skulle forrente hver øre, der stod i anlægget. Men til mit held gik der kun kort tid før L. B. Sørensen lukkede sit garveri. Svenden til de 500 kr. kunne ikke holde den gående.

Hvad der hjalp mig ikke så lidt var, at bønderne selv leverede skind til forarbejdning. Skindklæder var jo meget brugte dengang. Skindet brugtes til lår og bagdel af mændenes benklæder. Det var praktisk talt uopslideligt og tillige meget varmt til vinterbrug. Desuden brugtes barkede og allunerede skind til fodposer, og mange indleverede skind blev forarbejdet til seletøj.

Hvert efterår kørte jeg omkring helt op til Arup, Vesløs, Tømmerby og Bjerget for at indsamle skind, og jeg kom helt ned til Tranum, Ø. Svenstrup og Brovst. Jeg fik snart en rigtig god forretning med råvarer, og nu syntes min hustru og jeg, at det begyndte at lysne for os.

*

I slutningen af firserne og i begyndelsen af halvfemserne kom der en del nye beboere til Fjerritslev. Mange mente, at her var en by med store fremtidsmuligheder. Men for adskillige handlende og håndværkere blev forhåbningerne til skuffelser. Denne indvandring blev ikke af »de indfødte« modtaget med nogen særlig velvilje. Ved et af de dengang meget almindelige julegilder på gårdene og hvor der ofte var 200–300 gæster, førtes således en samtale mellem nogle af de mest fremtrædende gårdmandskoner om sagen. Man var særlig bekymret for tilgangen af unge mennesker, thi det kunne jo forudses, at der med tiden ville komme mange børn, og dette ville kræve skoleudgifter. Også sørgede man over den byrde, som tilflytningen ville komme til at betyde for kommunens fattigvæsen, thi det var da rent umuligt, at disse mennesker selv kunne skaffe sig føden. Heldigvis gik dog ingen af de pågældende den triste vej til fattigvæsenet.

Men konerne talte frem og tilbage om, hvorledes indvandringen kunne hæmmes, og en meget velhavende gårdmandsenke udbrød med harmdirrende stemme:

– Lad os sulte det herfra, det rak!

Ordet »rak« blev meget ofte anvendt i disse dage. En større gårdejer brugte en aften på kroen vendingen »tilløbende rak«, men denne udtalelse havde også indbragt ham nogle tørre tærsk, hvis han ikke omgående havde givet en omgang »til stuens mandskab«. Jeg tror dog ikke, de pågældende egentlig mente det akkurat som de udtrykte sig. Deres ord var bare lidt uoverlagte. Der skal jo ved selskaberne og på kroen være noget at snakke om.

Også jeg måtte stå for skud. En dag kom en husmand fra Gøttrup, Tykk Andreas, hæsblæsende op på mejeriet »Dalhøj« og forlangte sine penge for den mælk, han havde leveret. Mejeribestyrer Pedersen så lidt uforstående på manden og spurgte, hvad der var i vejen.

– Der er vel ingen penge – garveren har jo lavet indbrud på mejeriet og taget dem allesammen, det har mælkekusken fortalt. Men jeg skal nok få mine penge, for nu går jeg til formanden!

Og trods alle Pedersens forsøg på at tale manden til fornuft, stak han dog til Andrup, hvor mejeriformanden Lars Moustsen boede. Denne gjorde ham opmærksom på, at der overhovedet aldrig opbevaredes penge af betydning på mejeriet. Så faldt der mere ro over den stakkels mand. Men sladderen gik så vidt, at det hed sig, at to gendarmer havde hentet mig og indsat mig i arresten på Skerpinggård.

En aften hos lærer Sørensen fortalte dennes

kone, at postmesteren ved et besøg hos dem havde fremsat grove injurier mod mig. Dette faldt mig for brystet, da jeg stod over for at skulle løse næringsbrev. Da vi gik hjem, spurgte jeg mejerist Pedersen, hvad det var for injurier.

– Åh, skidt med hans vrøvl, svarede Pedersen. Han har sagt, at du i Aalborg var løbet med kassen!

Det var jo ikke så lidt, men heldigvis havde jeg aldrig været indehaver af nogen kassererpost. Jeg spekulerede noget over denne sag, og besluttede mig så for at gå til retten. Postmesteren forsøgte at klare sig ved at hævde, at han havde fået historien fortalt af et af postbudene, men denne nægtede meget bestemt at have udtalt noget om, at jeg skulle være kassebedrøver. Forskellige af byens folk opfordrede mig stærkt til at forfølge sagen, og jeg anmodede sagfører Nygaard i Husby om at lade udtage stævning mod postmesteren. Men det varede ikke ret længe, før der kom ridende bud fra sagføreren med anmodning om, at sagen blev ordnet i mindelighed. Nu måtte postmesteren hen til mig for at bede om godt vejr. Jeg var indigneret og noget stædig, men ved fælles venners mellemkomst blev sagen ordnet således, at postmesteren skriftligt tilbagekaldte sine beskyldninger og iøvrigt erklærede, at han aldrig ville fortrædige sine postbude for deres politiske meningers skyld. Tillige skulle han udrede 50 kr. til kommunens fattige.

En regnvejrssøndag, da mejerist Pedersen og jeg sad og kedede os, fandt vi på at skrive en korrespondance til Vilh. Lassens blad Aalborg Amtstidende. Vi griflede op om byens udvikling og skrev bl. a.:

– Vi har ingen blikkenslagere, men flere plattenslagere end nødvendigt.

Et par dage senere kom slagter Hansen som skudt ud af en kanon hen til mig med en højtidelig opfordring til at komme til et møde på kroen med det formål at få klapset de fyre af, der havde betegnet de Fjerritslev-borgere som plattenslagere. Pedersen og jeg vejrede fest og gik til møde. Hele borgerskabet var samlet på kroen, og postmesteren oplæste med stor pathos den famøse artikel og opfordrede de tilstedeværende til at underskrive en erklæring om, at den, der havde skrevet artiklen, skulle straffes efter loven.

Dagen efter drog et højtideligt optog hen til sagfører Svendsen, som imidlertid gjorde de gode folk opmærksomme på ordet »nødvendigt« og frarådede dem at gøre mere ved denne bagatel. Det måtte de så nøjes med.

*

Min forretning gik godt fremad, selv om jeg havde følelsen af, at egnens Estrup-proprietærer for mine politiske synspunkters skyld helst undgik at handle med mig. Jeg blev nødt til at holde medhjælp, og jeg skulle have mere plads. Da mejerist Pedersen tilbød at hjælpe mig med penge, købte jeg 9. januar 1894 den ejendom, der i 33 år skulle blive vort kære hjem. Skønt jeg faktisk havde brug for alle mine evner i min forretning, havde jeg dog flere jern i ilden. Jeg tumlede med afholdsforeningen, med den socialdemokratiske forening i Skræm og med sangforeningen »Folmer«. Jeg har senere ofte tænkt, at det nok havde været bedre, om jeg bare havde passet mit eget, men bagefter er man jo altid klogest.

På min 44 års fødselsdag den 12. april 1894 flyttede vi ind i vort nye hjem, hvor der var god plads både ude og inde samt en ret stor have. Der fandtes også en sal i huset, og da der netop på den tid blev udstedt ministerielt forbud mod at benytte kommuneskolerne til offentlige møder, blev mit lokale adskillige gange benyttet til afholdsmøder.

En af de afholdsagitatorer, der gæstede Fjerritslev, var den såkaldte »Jydske smed«, Hans Jensen var hans navn. Han havde tidligere været en rigtig børste og slagsbroder. Der er jo glæde over hver synder, som omvender sig, og der kom da også mange mennesker for at

høre Hans Jensen tale om afholdssagen, hvad han gjorde godt og varmtfølt.

Jeg var dengang formand for afholdsforeningen, og efter at Hans Jensen havde talt, stod lærer Sørensen op og fremsatte den påstand, at min stilling som socialdemokrat var en hindring for afholdssagens trivsel i kommunen. Mejerist Pedersen og jeg blev så enige om at træde ud af foreningen, da vi ikke ville stå hindrende i vejen for dens vækst.

Der var i disse år til Fjerritslev kommen en del yngre gifte folk, blandt hvilke der udviklede sig ikke så lidt selskabelighed. Det foregik dog under beskedne former, idet traktementet som regel stod på kaffe og basser. Bagefter blev der spillet lidt kort. Jeg havde ikke før spillet om penge, men nu lærte jeg det – nej, jeg må hellere sige, at jeg lærte det aldrig. Min gode ven politibetjent Mains sagde så tit:

– Lad os få garveren med – han er lige så god som rede penge, når han har nogen!

Det kunne måske siges at være forkert med dette kortspil, men vi var 10–12 jævnaldrende familier, som næsten alle var kommet fra byer, hvor der var nok af adspredelser. I Fjerritslev havde vi ikke anden morskab end den, vi selv lavede. Der var intet teater og ingen foredrag af nogen art. Der var kun kroen, og det var for os temmelig dyrt at komme der, selv om en bajer og en kaffepuns ikke kostede mere end 15 øre. Vi havde kun få penge at muntre os for.

Om sommeren havde vi turene til havet og ud i de store klitlandskaber, som dengang var langt mere barske og øde end nu. Om søndagen drog vi ofte ned til Grønnestrand til Kasper Ladefogeds gård, hvor vi nød vore klemmer til en i hast brygget kaffetår, og om aftenen havde vi den herlige køretur hjem i en stiv høstvogn med et par knipper halm eller et par brædder til sæder. Hvor kunne da sangen tone fra et af glæde og livslykke fyldt sind.

Man kendte dengang endnu ikke »Faldet« ved Svinkløv, men kun Grønnestrand. Vejen derned var nærmest halsbrækkende, og ih, hvor kvindfolkene hvinede, når der var rigtig ujævne steder i vejen. Det kunne tage to timer at køre de 10 km. Nu futter man denne vej på en halv snes minutter, men de mennesker, der således farer gennem rummet, får jo heller ikke meget af de skønne landskaber at se.

*

Egnen omkring Fjerritslev var dengang et rigtigt jagtrevier med megen vildt, især harer og agerhøns, og på vejlerne var der en mængde ænder og gæs. Mejerist Pedersen var en dygtig jæger, og han fik snart mig med på sine jagtture. Vi færdedes overalt på egnen, og når det nu om dage er lidt småt med vildt, må vi nok tage vor del af skylden derfor!

Den første betingelse for at blive jæger er, at man har en skyder, og en sådan købte jeg billigt af skræder Johansen. Det var vistnok den, han brugte til at knalde seks af Kasper Ladefogeds tamme ænder med.

Pedersen havde en glimrende jagthund, og jeg fik en hvalp af den. En dag var jeg med bøsse, taske og hund ude i Kollerup klit, og her mødte jeg to kvinder, der var belæsset med lyngknipper. Jeg hilste høfligt goddag, men kvinderne smed lyngknipperne og den ældste stillede sig med begge hænder i siderne foran mig med spørgsmålet:

– Hvem er do?

Jeg skriftede, at jeg var garver Sørensen fra Fjerritslev, men hun riposterede øjeblikkelig:

– De er jo – og så bandede hun, så det støvede langt væk – løwn i di hals, din forbandede pjalt. Do er mejeristen, do ka tro, a kinner dæ nok! De er din forbandede hund, der render her hver daw å jawer foeren løs, men do ka tro, vi ska nok find dæ!

Alle mine forklaringer kunne have været sparet, hun blev ved at skælde mig ud for mejerist så længe vi kunne se hinanden.

Dengang måtte jagten på vadefugle begynde 16. juli, og turene til Bygholms vejle

hører til mine bedste minder, selv om de var anstrengende. Vi travede om formiddagen de 14–15 km, derned, og vi gik så i vand til midt på livet til ud på aftenen. Det var strengt, men det lønnede sig som regel rigtig godt. Det største udbytte af en sådan dag var 78 stk. fuglevildt.

Men der lurede en fare i form af en mand, der hed Kresten Bonde, og som af englænderne, som dengang ejede vejlerne, var sat til at våge over jagten. En dag da vi gik derude, så vi en mand komme gående fra Gøttrup ned mod os. Vi blev betænkelige, og Pedersen foreslog, at vi skulle løbe. Det syntes jeg ikke om, vi kunne måske klare os med en historie om, at vi var fra Løgstør og ikke rigtig kendte forholdene. Da manden nåede os, hilste han på det allerhøfligste og bad om lov til at skyde genvej over dæmningen, da han var meget træt. Jeg svarede bøst:

– Ja, for en enkelt gang må du nok gå den vej, men vi holder allers ikke af det!

Pedersen vendte sig bort og skrupgrinede.

– Sæt nu at han møder Kr. Bonde og fortæller ham, at engelskmanden har givet ham lov til at gå over dæmningen!

Men det kan til tider være lidt dyrt at være jæger. En dag ville Pedersen have mig med til søerne ved Fuglsang sammen med daværende fuldmægtig Lassen og mejerist Nygaard fra herregårdsmejeriet. Jeg var lidt betænkelig ved den over 20 km lange vej, men Pedersen tilbød at betale en vogn. Der var en sådan masse af ænder, at vi snart kunne få en dagløn ud af det, sagde han.

En søndag morgen startede vi så fire mand med skydere og to hunde, af hvilke den ene tilhørte Nygaard. Han bedyrede, at det var en glimrende hund til andejagt. Ved Fuglsangsøerne begyndte vi at spejde efter de mange ænder, men vi så kun en stakkels vibe, som Nygaard sendte et skud efter, så den af skræk flygtede langt bort samtidig med at hans dejlige jagthund stak af og ikke viste sig mere.

Da der ingen ænder var at se, besluttede vi at tage tilbage til Lund fjord. Her blev køretøjet sat ind hos Just Smed, og vi fire drabelige jægere søgte ud mod fjorden. Jeg blev som den bedste svømmer betroet at gå længst ud mod dæmningen, hvor der var nogle nederdrægtige mudderhuller, og det varede da heller ikke længe, før jeg sad i et sådant hul næsten til halsen og måtte råbe gevalt. Sofus Nygaard rakte sin bøssepibe ud til mig. Bøssen var ladet med to svære skud, og hanerne var spændt. Det mindste tryk på aftrækkerne ville have sendt mig begge ladninger i livet, men lykken kan være bedre end forstanden.

Da vi sluttede denne bevægede jagttur, var vort udbytte syv små fugle til deling mellem fire mand. Få dage senere kom ejeren af Fuglsanggården op til fuldmægtig Lassen og truede med stævning, såfremt vi ikke betalte ham 50 kr. for ihjelbidte høns og andet fjerkræ, så vi måtte af med 12½ kr. hver. Det var Nygaards dejlige jagthund, der var så god til andejagt!

*

I Fjerritslev blev der i halvfemserne dannet en slags borgerforening eller som herredsfoged Kjeldsen kaldte den en »velfærdsforening«. Dens første og væsentligste opgave var at holde en tidligere forpagter af Kollerup præstegård- fri af fattigvæsenet. Så længe han holdtes fri, ville hans fader, en oberst W. i København, betale 600 kr. årlig til hans og familiens underhold, men hvis familien kom på fattigvæsenet, ville han intet betale.

Familien boede i Aalborg, og det gjaldt for Kollerup kommune om at holde ham klar, til der var gået 5 år og manden var bleven forsørgelsesberettiget i Aalborg. Der blev lavet en privat skatteliste med gårdmændenes navne på – ja, selv sognerådet med formanden i spidsen var med på den. Det var næppe helt lovligt, og i hvert fald var det snyderi over for Aalborg kommune, men det gik. Den slags numre blev der lavet mange af, inden vi fik fattigvæsenet afskaffet.

En anden opgave som »Velfærdsforeningen« tog sig af, var byens »oplysning« med 25 petroleumslygter. Hele byen var på benene den aften da de vidunderlige lygter tændtes for første gang.

Lægen boede dengang i Kettrup og for at spare de lægebesøgende for en halv mils kørsel, blev der ved kroen opstillet en mast med to

Hovedgaden i Fjerritslev omkring 1920. Kroen har endnu sin kørestald.

kurve. Når begge kurvene var hejst, betød det, at lægen var kørt mod vest – var kun den ene hejst, var han kørt mod øst. Man kunne så afvente ham på kroen, hvor staldkarlen altid af lægen fik besked om, hvilken vej han kørte.

*

I 1896 købte landboforeningen af kroejer Lauridsen 20 tdr. land for der at plante det nuværende anlæg, og jeg lejede græsningen for 30 kr. årlig. Jeg havde for at få lidt afvekslende beskæftigelse lejet 4 tdr. land af fabrikant Jørgensen for et par potter sødmælk daglig, og jeg anskaffede tre køer. Mælken kunne jeg sagtens sælge, da det nemlig var forbudt mejeriets andelshavere at sælge mælk uden om mejeriet.

Efter mange års forarbejde begyndte anlægget af jernbanen fra Nørresundby i 1896. Ved opførelsen af banegården arbejdede syv murere, som alle boede og spiste hos mig. Blandt murerne var lærling Anton Kvist, den senere kendte dansk-amerikanske digter i Chicago. Banen åbnedes for trafik den 18. marts 1897 og i denne højtidelige anledning holdtes på kroen et vældigt gilde med taler i lange baner.

Søren Andreasen holdt 54 spirituelle taler for banen, dens personale, for byen, for landet i sin helhed og for alt muligt andet mellem himmel og jord.

Samme år holdt skydeselskabet sin sidste generalforsamling, og her besluttedes det at opløse denne konservative forening, hvis motto var Gud, Konge, Fædreland og lange drammer. Da den ikke just talrigt besøgte general-

forsamling var sluttet, blev der tale om at danne en håndværkerforening, og gamle slagter Hansen kom ind i kroens »slyngelstue«, hvor jeg opholdt mig og bad mig være med. Jeg gik også med til foreningens start den 8. maj 1897, og i mangel af bedres havelse blev jeg valgt til formand, et hverv jeg med en kort afbrydelse havde til 1902.

Det var slet ikke nogen morsom post jeg der kom på. Medlemmerne var slet ikke skolede i foreningsarbejde, og enhver ville helst følge sit eget hoved. Det var heller ikke nogen lukrativ forretning, formanden skulle være med til mange ting, men han måtte selv betale det hele. Bager Kjær, der i et halvt år havde været formand, udtalte, da jeg atter trådte til:

– Jeg vil ikke være formand et halvt år til, om jeg så kunne få 500 kr. for det!

Fjerritslevborgerne stillede store forventninger til den nye bane og mente, at den ville bringe mere forretning og liv til byen. Det blev for de fleste dog kun til skuffelse. En manufakturhandler, tre isenkræmmere og en rebslager måtte snart give op, rebslageren med et større underskud, der væsentlig kom til at gå ud over den i 1892 startede brugsforening.

Sagen var jo den, at forbindelsen med Aalborg nu var blevet lettere, og trods alle smukke ord om bypatriotisme tog mange til Aalborg for at gøre deres indkøb.

Den først grundlovsfest i Fjerritslev holdtes 1897 med folketingsmand J. P. Nørhave fra Vust som taler. Søren Andreasens dal var ingen ideel festplads, men der var dengang ikke noget bedre at få.

Det var for resten denne fest der gav anledning til, at Fjerritslev afholdshotel blev startet. Kroejeren optrådte nemlig ved festen temmelig ubehersket over for håndværkerforeningens bestyrelse, og det blev så besluttet at skaffe en konkurrent. Ved en generalforsamling vedtoges det at bygge en sal, hvor der kunne holdes møder og fester, og i sommerens løb blev den opført. Som vært på hotellet blev antaget en noget forhutlet skomager ved navn Pedersen.

Den første vinter efter bygningens opførelse spillede vi komedie – »Verdens Herkules« – for at skaffe penge til byens petroleumsbelysning, som kostede ikke så lidt. Efter prøverne drak vi kaffe, og da der var gået en tid, kom en af deltagerne, skomager Iversen, glædesstrålende og fortalte, at nu kunne vi få cognac til kaffen. Derefter stod der hver prøveaften kaffepunse på afholdshotellets borde.

Komediespillet gik for så vidt godt, men der blev ikke noget til gadebelysningen. Vi sluttede med et underskud på 90 kr., som vi skyldte brygger P. Kjeldgaard for øl. Prøverne havde jo ikke været helt tørre. De 90 kr. skyldes nok stadig, men er vel afskrevet i Kjeldgaards regnskaber. I 1899 spillede vi atter, og jeg husker, at gamle herredsfoged Kjeldsen sagde til mig, da jeg var oppe hos ham for at søge tilladelse:

– Hør, Sørensen, I spiller min salighed for megen komedie i Fjerritslev!

*

Med mit garveri begyndte det at gå ned ad bakke. Det var nok for en del min egen skyld, idet jeg havde travlt med så mange andre ting. Men også andre forhold gjorde sig gældende. Efter at vi havde fået banen, kom der mange rejsende i lædervarer og firmaet Ballin & sønner slugte omtrent hele landet ved at oprette læderhandeler overalt. Et stort firma med moderne maskiner kunne producere langt billigere end den lille håndværker. Mine kunder kom til at handle også til andre sider, så det blev mig umuligt at kontrollere deres økonomiske forhold, og da jeg havde svært ved at nægte nogen kredit, kom jeg til at lide betydelige tab. Jeg mistede et par køer og fik penge i klemme i et hus, som jeg på min jord havde bygget til en enke, der imidlertid ikke kunne overtage det. Landmændene begyndte

at levere deres huder til købmændene, fordi det var nemmere end at slæbe dem op til mig. Garverfaget var i det hele taget stærkt på retur, i den tid, jeg kan huske, nedlagdes 85 garverier i Jylland.

Min familie var stor, vi havde 9 børn, og i forsommeren 1900 måtte jeg give op og melde mig konkurs. Herredsfoged Kjeldsen sagde da til mig:

– Kan De huske, Sørensen, at jeg sagde, at I spillede for megen komedie i Fjerritslev!

Da rettens folk kom for at skrive, havde herredsfogden sagt til fuldmægtigen:

– Nu skal I tage rigtig ved Sørensen!

Jeg forstod dog, at han ikke mente det bogstaveligt, thi da det hele var overstået, havde jeg endnu tre køer og en del korn i behold, men 3 kr. 12 øre, som jeg havde i min pung, tog de med sig!

Den hån, der efter min fallit vistes mig, glemmer jeg aldrig, og da jeg under besøg hos mine børn i Amerika spurgte dem, om de ikke længtes mod Danmark, mærkede jeg af deres svar, at bitterheden fra barndommens trange tid endnu sad dem i sindet.

Da rettens folk var færdige med at skrive hos os, tog en af drengene sin mor i hånden og sagde:

– I skal ikke bryde jer om mig, jeg skal nok sørge for mig selv. Han var da 9 år gammel. Dagen efter gik han til Klim og tog plads hos enken An Dorthe. Det var her folkene ikke kunne sove om natten for lopper, og da pigerne en dag spurgte, om de ikke måtte lægge folkenes sengetøj ud i solen til luftning, svarede An Dorthe:

– Nej, min salighed mo I int – de håe vi int tid te!

Men da An Dorthe den næste dag var taget i byen, fik karlene min dreng til at fange en hel masse lopper i et patronhylster og hælde dem ud i hendes seng.

For mig og min familie kom der nu syv magre år, og bagefter forstod jeg dårligt, hvordan vi var kommet igennem det. Vi var daglig 11 mennesker, min fader og svigermoder indbefattet. Der var dog en mand, der ikke viste mig hån, det var bager Kjær. Han tilbød mig at kautionere for 1200 kr., hvis jeg kunne opnå en akkord, thi det gjorde ham ondt, at jeg skulle gå med fallentstemplet på mig. Jeg fik så med besvær lavet en akkord på 25 pct., og glad var jeg. Det hjalp mig, at min hovedkreditor var min gamle mester Klitgaard i Nørresundby.

*

Jeg var nu atter en fri og selvstændig mand, men kampen for tilværelsen var hård. Jeg prøvede mange ting, bl. a. startede jeg en læderhandel, men det varede ikke så længe på grund af de tab jeg led ved at give kredit. Også en mælkehandel startede jeg, idet jeg selv havde tre køer og købte resten af mælken, men det var også en sløj forretning. Min kone og jeg har mangen gang hentet 12 potter mælk i Brøndum et par kilometer borte for ved salget at tjene 12 øre.

Min kone fik ideen til at anlægge havebrug for at sælge afgrøderne. Der var ingen gartnere i byen, men en gang om ugen kom gartneren fra herregården Aagaard med grøntsager. Jeg fik kulegravet jorden og plantet 125 jordbær, som jeg havde fundet på gaden. De gav mig det første år en indtægt af 46 øre, men efterhånden fik vi et betydeligt salg af jordbær og andet. Jeg kørte også med frimærkepakker fra stationen, det gav 5 øre pr. pakke, 50–75 øre om dagen, og det var lige til rugbrødet.

Året 1902 var det fattigste, vi oplevede. Juleaftensdag sagde min kone til mig, at vi ikke havde nogen verdens ting at holde jul med. Vor ældste datter havde dog sendt lidt juletræspynt hjem fra København, og drengene havde bjerget et lille træ, men mad havde vi ikke i huset og heller ingen penge. Jeg har aldrig følt en Guds tilskikkelse, som da jeg tog min bøsse for at prøve at finde en hare. Gennem en halv alen nyfalden sne gik jeg op til

Brøndum og på en bakke stod jeg her og betragtede det vidunderlige snelandskab. Pludselig lettede en prægtig gråand fra engen, bøssen kom i en fart til kinden, og jeg fik en and på 3–4 pund. Netop som jeg havde fået den i tasken, så jeg et mørkt punkt i sneen og mente, det var en hare. Jeg listede mig op mod vinden, og det lykkedes mig at nedlægge en hare på 9½ pund.

Nu gik det med glæde mod hjemmet, hvor min kone mødte mig i porten, og jeg tror aldrig vi har følt en glæde som denne juleaften. En nabokone havde givet børnene en krone til julelys, og vi fik i al vor fattigdom en glad jul.

Jeg forsøgte mig også som livsforsikringsagent, og på en tur til Bjerget væltede jeg med cyklen og brækkede højre arm. Min første tanke var: Nu kan du aldrig mere komme på jagt! Men det gik dog bedre, og til alt held var jeg ulykkesforsikret.

Den mand, jeg havde købt ejendommen af, havde fortrudt handelen og bød mig flere gange 2000 kr. for at lade handelen gå tilbage. Det ville jeg dog ikke, da det havde kostet mig mere end dette beløb at indrette garveriet. Manden var sammen med fem andre kautionist for en kassekredit på 3000 kr. i banken og for at få mig ud opsagde han sin forpligtelse, medmindre jeg i løbet af få dage havde betalt hans andel, 500 kr.

Jeg havde da otte børn hjemme, så vi var 12 mennesker, der stod i fare for at blive smidt på gaden. Jeg havde imidlertid ved hjælp af 300 kr. fra ulykkesforsikringen fået renterne betalt, og ved at postmester Poulsen og politibetjent Mains overtog »menneskevennens« forpligtelser, undgik jeg at blive smidt ud.

*

I november 1900 holdt vi i Fjerritslev den første håndværker- og husflidsudstilling. Vi opnåede tilsagn fra staten om et tilskud af 300 kr., såfremt udstillingen gav underskud, men samtidig sendte ministeriet os to talere, der skulle have 30 kr. hver pr. aften, ialt 180 kr. Udstillingen fik et godt forløb, og vi fik det også nivelleret sådan, at der blev et underskud af 391 kr., som staten dækkede.

I 1907 blev den nye kirke i Fjerritslev opført. Under ophængningen af klokken i tårnet skete et uheld, så den store klokke var i overhængende fare for at styrte ned. Der var ikke så lidt fare ved at gå ind under klokken for at rette fejlen, og købmand Jensen, der var formand for byggeudvalget, spurgte mig, om jeg turde gå derind. Jeg svarede:

– Det tør jeg godt, men mit liv er faktisk mere værd end Deres, for jeg har flere børn!

Da vi endelig fik klokken på plads, var jeg den første, der ringede med den, og jeg kunne ikke lade være med at tænke: Hvem mon der bliver den sidste?

*

Jeg kom efterhånden også ind i offentligt arbejde. 1911 valgtes jeg ind i hjælpekassebestyrelsen, og her var faktisk meget arbejde at udrette, thi der var megen fattigdom i kommunen. De andre medlemmer var gårdmænd, som ikke havde megen forståelse af fattigfolks kår, men heldigvis var der to kvinder, fruerne Veilsted og Bartsch, som dog havde nogen social forståelse. 1917 kom jeg i sognerådet, hvor der i krigsårene var mangt og meget at tage vare på. Jeg har aldrig været nem at forskrække, men alligevel var jeg lidt betænkelig ved at indtræde i sognerådet, der foruden mig bestod af en sagfører, tre større gårdejere, en læge og en købmand. Samarbejdet gik dog tåleligt, den værste jeg havde med at gøre, var læge Jacobsen, der var en temmelig umedgørlig person.

Året 1918 bragte min hustru og mig den tunge sorg, at vor 20-årige søn Carl blev dræbt, da den engelske damper, med hvilken han var forhyret som anden maskinmester, blev torpederet. Samme år døde min ældste datter af spansk syge og efterlod sig to børn, og kort tid efter blev vor næstældste datter revet

bort af samme sygdom. Hun havde tre små piger, af hvilke den mindste fik sit hjem hos os.

Den 8. maj 1922 fejrede Fjerritslev håndværkerforening 25 års jubilæum, og jeg gik en tur gennem byen for at mærke mig, hvilken udvikling der var sket i de 25 år. Der var bygget 228 nye huse, ny kirke, bank og sparekasse, og der var kommet to læger, to dyrlæger og et apotek.

Til stiftelsesfesten var indbudt mange gæster fra herredsfogden, politimesteren og nedefter. Festen varede ved til den lyse morgen, og som et bevis for at den var vellykket, kan det vel tages, at kroejer Munksgaard påstod at have set digteren Johan Skjoldborg og jeg stå og kysse hinanden på hjørnet af Aggersundvejen. Festen stod foreningen i ca. 1600 kr.

Men der trak mørke skyer op for mig. Min hustru blev syg, og det viste sig at være meget alvorligt. En operation kunne ikke redde hende, og efter hårde lidelser døde hun den 16. april 1923. Skæbnen har beredt mig mange hårde slag, men det strengeste var dog at miste den gode kvinde, der gennem 37 år havde stået trofast ved min side. 10 måneder efter druknede min søn Aage.

Jeg oplevede dog i min alderdom en meget stor glæde, idet mine børn i Amerika i 1926 opfordrede mig til at komme en tur over til dem. Jeg var da 75 år og noget betænkelig ved den lange rejse, men jeg tog afsted og mødtes på amerikansk grund med 12 børn og børnebørn, og gensynet var naturligvis bevæget. Jeg tilbragte to måneder derovre og fik set mange skønne ting. Det var med et væld af gode minder jeg vendte hjem til Fjerritslev.

Carl Sørensen

Skelflytteren ved Faddersbøl

PÅ GÅRDEN Faddersbøl i Hundborg sogn kunne man i fordums dage undertiden høre en mand råbe fra bakkerne syd for gården: Hvor ska æ tå en, å hvor ska æ sætt en? Hvor ska æ tåen, å hvor ska æ sætt en? Der boede ingen mennesker i disse bakker, og der var noget mystisk og overnaturligt ved råbene, som lød ved aften- og nattetide.

En karl, der tjente på gården sagde så en gang, at når råbene kom igen, ville han svare på dem. Dette frarådede gårdens øvrige folk ham, og de betydede ham, at det nemt kunne gå ham galt, hvis han blandede sig ind i overnaturlige ting. Så var det en dejlig sommeraften, mens de unge morede sig uden for gården, at de hørte røsten fra bakkerne, og den gentog de samme spørgsmål. Karlen råbte tilbage: Tåen som do hå såt en, å sæt en som do hå tåen! Der kom straks et nyt råb fra bakkerne: De ku do ha såe mæ fu manne oer sien, så had mi sjæl hat ro!

Siden hørte man aldrig nogen råbe fra bakkerne. Det blev senere oplyst, at der havde været et markskel i bakkerne, og at skelstenene var bleven flyttet. Folk mente, at en mand, som engang havde boet derude, havde flyttet skellet og derved begået en uret. Derfor havde han ikke kunnet finde ro i sin grav.

Et drama i klitterne

Af Nicolaj Hurup, Viborg

DER ER OPLEVELSER, som brænder sig så fast i hukommelsen, at billedet ikke viskes ud, om end man bliver aldrig så gammel. Meget har man gennem et langt liv oplevet, men de fleste af dagens hændelser efterlod sig ikke varige spor og gik efterhånden i glemmebogen. Det er navnlig de stærke og gribende tildragelser, der efterlader minder, som ikke falmer.

Blandt mine barndomserindringer er der især en, der stadig står levende for mig, det uhyggelige drama i Hvidbjerg v. å en vinterdag i 1893 – to menneskers død under omstændigheder, som aldrig blev klart belyst.

*

Der kom en mand løbende ... vi kom ud fra laden, far og jeg, hvor vi havde skåret hakkelse til næste dags hestefoder. Det var en frostklar januaraften i 1893. Da manden kom så nær, at vi kunne høre ham, råbte han til far, der stod med en tændt lygte i hånden:

– Åh, Klaus – der er sket noget forfærdeligt!

I få ord fik han fortalt, at han på vej hjem fra gården »Lomborg« pludselig så flammer slå ud fra tag og vinduer i »Krebbel Nielses« hus. Han løb hen til huset og forsøgte at åbne indgangsdøren, men den var låset. Han kiggede så ind gennem et vindue og kunne se, at der i en brændende seng lå et menneske, tilsyneladende med et gevær ved siden.

Far fik skyndsomst fundet brandstige, brandhage og brandspande – ved lov var det bestemt, at sådanne remedier skulle findes på enhver landejendom – og så løb de to mænd øst på ind i klitterne til det brændende hus.

Da jeg kom ind til mor og fortalte hende, hvad der var sket, udbrød hun:

– Åh nej – skulle det ende sådan!

Og hun fortalte mig adskilligt om et ungt ægtepar, der kort før jul var flyttet ind i det afsides liggende hus.

*

Af Hvidbjerg vesten å's kontraministerialbog fremgår, at den omhandlede begivenhed fandt sted natten mellem 23. og 24. januar 1893. Forstkandidat Hans Marius Jensen, 26 år gl., født i Stenderup ved Kolding som søn af kgl. skovfoged Carl Jensen og hustru Kirstine, var omkommet tillige med sin hustru, Marie Enemark, født i Gram sogn i Sønderjylland som datter af urmager Enemark.

Om dem begge hedder det enslydende i anmærkningsrubriken: Aflivede sig ved skud gennem hovedet. Blev fundet stærkt forbrændte i det brændende hus. Lægeattest af 24. januar og politimesterens begravelsestilladelse af 27. januar.

I vort hjem blev der naturligvis talt meget om den uhyggelige begivenhed. Forstassistent Jensen havde i 1891 fået ansættelse som klitplantør Eskesens medhjælper ved arbejdet med at forvandle de store klitarealer mellem Stenbjerg og Lodbjerg til skov. Han var en livsglad ung mand, afholdt af arbejderne og højt

vurderet af sine overordnede. Han var ugift, da han tiltrådte pladsen, men forlovet med Marie, der var tilknyttet den russiske dronning Dagmars delvist danske tjenerstab i St. Petersborg (Leningrad). Forstkandidaten fik kost og logi hos en af vore naboer, og han kom jævnlig i vort hjem, hvor han diskuterede sandflugtsproblemer og politik med far, og han endte altid med at tale om Marie ... nu ville hun snart blive løst fra sin plads ved zarhoffet (hun var bleven fæstet under et af zarparrets besøg på Fredensborg). Så snart hun kom hjem, skulle de giftes og bo i Krebbel Nielses hus, der skulle indrettes til tjenestebolig, og som nok kunne blive et pænt og hyggeligt hjem.

*

En af fars brødre blev kaldt Krebbel Niels, fordi han haltede (han var krebbel, som det hed i thybosproget). Han var født krøbling og burde have været uddannet til håndværker. Men da han et årstid efter min farmors død fik en stedmoder, der var hård – for ikke at sige ond – mod de mange børn, kom de alle ud at tjene, så snart de kunne udrette noget – for drengenes vedkommende i 8–9 års alderen. Farbror Niels var trods sit legemlige handicap en vældig slider, der ikke ville lade sig gå på af noget. Tidligt blev han gift med Gertrud, en stor og kraftig, meget arbejdsom kvinde, der fødte mange børn. De overtog en lille ejendom i klitterne nord for Hvidbjerg vesten å's præstegård. Mod vest var mine forældre deres nærmeste naboer.

Når farbror Niels kom hjem om aftenen fra daglejerarbejdet, tog han fat på sliddet med sin egen karrige jord. Søndagens kirkegang blev pligtskyldigt passet, men den øvrige del af søn- og helligdage blev anvendt til kule- og grøftegravning på de sandblæste agre. Det blev med tiden til et pænt lille husmandssted. Da staten overtog ejendommen, lejede Niels sig ind i en lille lejlighed og boede der, indtil han i efteråret 1893 overtog vor klitgård –

eller rettere det, der var tilbage af den efter statens overtagelse af klitterne.

*

Var det et lykkeligt par, der kort før jul 1892 flyttede ind i den ensomt beliggende tjenestebolig? Spørgsmålet blev af de fleste, der havde haft forbindelse med de nygifte, besvaret med et nej. Marie var kommen syg hjem fra Rusland – syg på sjæl og legeme. De havde løst kongebrev, og en præst havde viet dem i en sygestue. Da de kom til Hvidbjerg vesten å, måtte hun bæres ind i sin mands gamle værelse hos vor nabo, hvor de i den første tid fik forplejning og kost. Marie blev liggende i sengen – et madonnabillede, »den hellige Guds moder«, skulle hænge ved sengen, så hun altid kunne have det for øje. Hun følte sig afkræftet og træt, hun var syg og melankolsk.

Henad jul var hun dog begyndt at komme lidt op, og hun hjalp lidt til med den daglige husførelse, der styredes af vor nabos to voksne døtre, men der var ingen kontakt mellem hende og dem. Fremmede ville Marie slet ikke tale med – ikke engang plantørens kone eller min elskelige mor.

At hun var meget forelsket i sin friske og livsglade mand var dog uden for al tvivl.

En månedstid kom hun til at leve i sit eget hjem som hustru og husmoder – men hvordan levede hun? Hun lå i sengen det meste af tiden. Arbejdet med madlavning, renholdelse, opfyring etc. overlod hun til manden. Når han var på arbejde, lå hun alene – helt ene med sine tanker, sine religiøse og okkulte grublerier, sin selvbebrejdelse over forholdet til sin ejegode mand.

En mårfamilie holdt til i det stråtækte hus. Nu og da rumsterede disse dyr på loftet, så det lød som fodtrin af mange mennesker, biller hamrede i det frønnede panelværk, mus peb og gnavede i sengehalmen. Det var et mareridt for det syge sind – en evig pine.

*

Og så – – om aftenen den 23. januar gik hendes mand fra hende for at gøre indkøb hos købmanden i Svankjær. Han købte også en del ammunition – en mårfamilie skulle udryddes, sagde han til købmandens kone, der ekspederede ham.

– Det skal De ikke gøre, svarede konen, mårene holder alle andre udyr borte fra det sted, hvor de holder til.

Det blev de sidste ord, han vekslede med nogen.

Da han kom hjem, fandt han Marie død, liggende i sengen dræbt af et skud i hovedet. Man forstår hans fortvivlelse. Han løb ikke efter hjælp, for her var intet at gøre – Gud se i nåde til et stakkels menneske!

Han havde vist prøvet at skrive nogle ord på et løsrevet blad fra en lommebog. Det blev fundet under gangdøren, men var så forkullet, at skriften var ulæselig. Han antændte et bål, huset skulle brændes, så der intet var tilbage, som kunne minde om to menneskers bristede lykkedrøm.

Da ilden havde godt fat, gik han ud i forstuen, tog et gevær, som hang der, satte tåspidsen på den spændte aftrækker – og døde.

*

Mens jeg skriver dette, kommer jeg i hu en samtale med den mand, som hin vinteraften kom løbende hen til vort hjem. Jeg var hans makker ved forårsplantningen i 1893. I en mellemmadspause kom vi til at tale om dramaet.

– Jeg tror ikke på, at Marie begik selvmord, sagde han. Hun lå i sengen med dynen over sig og med geværet ved siden.

– Tror du da, at hendes mand havde skudt hende?

– Nej, nej, men har du ikke hørt tale om en mystisk fremmed, der skulle være set her på egnen?

Det med den mystiske mand var vel nok folkesnak og fantasi – forsøg på at finde noget, der kunne kaste lys over dramaets gåder. Men helt utænkeligt er det vel ikke, at hvis man dengang havde haft kendskab til de mystiske kræfter, som allerede da var begyndt at indvirke på zarhoffets omgivelser, så kunne der måske være fundet en anden forklaring på det uhyggelige drama end den, der i knappe vendinger gives i kirkebogen fra Hvidbjerg vesten å – hvem ved?

Det nedbrændte hus blev ikke genopført. Storskov har bredt sig over de sandede agre og de store klitstrækninger. En asfalteret vej fører nu gennem skoven tæt forbi den plet, hvor farbror Nielses hus lå.

Der burde have været plantet en mindelund af blodbøg, hængeask og sørgepil på hustomten. Blæsten suser et sørgekvad hen over stedet – et kvad om ulykkelig kærlighed – om veje, der er uransagelige.

Nicolaj Hurup

DU DEJLIGE THY

Du dejlige Thy, du udsigtens hjem,
hvor blikket så frit kan fare
over frodige agre så langt, langt frem,
for skov er en sjælden vare.
Dog aldrig jeg følte, hvor Danmark er skønt
som netop i Thy, når højt på en skrænt
jeg sad og beundred din skønhed.

Vel bøjer mod øst hvert hegn og træ
med stride, forblæste grene,
dog trofast de giver det bedste læ,
dem kampen mod blæsten forener.
Hvad gør det vel så, at kronens top
ej rager lige så frejdigt op,
som der, hvor storme ej kuer.

Du stille og lune sommervind,
der sniger sig ind i min stue
og kærligt stryger min varme kind
og leger med lysets lue –
åh, tag min hilsen og tak med derop,
og suser en kvæld du lidt mere end nok,
da er det mit bud du tolker.

Ja, bring du min tak til hver eneste en,
hver plet og hvert sted, jeg har gæstet,
du husker vel diget, hvor sten på sten
så sikker en vold har fæstet.
Der sad jeg så ofte, når solens farvel
til afsked hilste hver menneskesjæl,
der løftede blikket fra jorden.

ELISABETH RAVN-JONSEN
København
(skrevet 1909)

Professor Smith fra Skjoldborg

En fattig, forældreløs dreng endte som professor og anset fabrikant

Af C. Brunsgaard, Thisted

I SKJOLDBORG fødtes den 1. marts 1759 en dreng, der blev døbt Jeppe Smith, og hvis liv kom til at forme sig på en ejendommelig måde. Drengens forældre var ikke gift, faderen var smed Hans Christensen, og hvorfor han fik efternavnet Smith, står ikke klart. Moderen havde ikke dette efternavn.

Drengen var kun 9 år gammel, da begge hans forældre døde, og han stod forældreløs og helt uden midler at leve for. Nogle slægtninge tog sig af ham og fik ham senere anbragt i urmagerlære. Imidlertid gik der kun tre fjerdingår, før læremesteren opgav sin profession, og så kom Jeppe i snedkerlære. Dette varede heller ikke så længe, efter halvandet års forløb standsede snedkermesteren sin virksomhed. Jeppe Smith blev så lærling hos en københavnsk snedker, der arbejdede ved en restaurering af Sjørring kirke, og i samme periode gik han en københavnsk maler til hånde ved arbejder i kirken.

Da arbejdet ved Sjørring kirke var tilendebragt, kom Jeppe i lære hos snedkermester Fuglsang i Thisted. Tre fjerdingår senere døde denne læremester, og Jeppe måtte atter skifte arbejdsplads. Han kom i de følgende fem år til at arbejde hos Peder Jensen Langgård i Thisted, en dygtig og alsidig mand, der gav sig af med flere håndværk. Han var snedker, tømrer, hjulmand, bødker og drejer. Her blev Jeppe Smith udlært, 17 år gammel.

Et årstid senere nedsatte han sig som mester i Thorsted, og hans arbejdsfelt omfattede alle de fag, han efterhånden havde syslet med. Han var dygtig og fik efterhånden en hel del at gøre. Da han var 23 år, havde han 14 mand i arbejde.

*

Men fra sine tidligste barndomsår havde Jeppe Smith næret stærke ønsker om at komme til at studere, og især havde lægevidenskaben hans interesse. Denne ønskedrøm havde han ikke opgivet, og han talte med den stedlige sognepræst, pastor Lyders i Sjørring, herom. Præsten frarådede ham at springe fra sin gode forretning over i en langvarig studietid og til en usikker fremtid, men Jeppe Smith fulgte desuagtet sit kald. Han ophævede sin forretning, realiserede sine værdier og gik til Aalborg for at blive indskrevet på den dværende latinskole.

Efter halvandet års ophold her havde han forbrugt sin lille kapital, og så drog han til København. Da han på Københavns toldbod havde betalt skipperen for overfarten, stod han ensom i den store, fremmede by, hvor han ikke kendte et menneske, og han havde kun 29 skilling på lommen. En venlig matros viste ham vej hen til en værtshusholder, til hvem han fra venner i Aalborg havde en anbefaling. Her blev han godt modtaget og fik tilbud om

logi. Han kom til at dele værelse med en styrmand, der blev hans gode ven og kammerat.

Jeppe Smith havde fra skolen i Aalborg skrivelser med til de medicinske professorer Tode og Rottbøl. Den førstnævnte af disse talte venligt og opmuntrende til ham, mens den anden på en noget barsk måde gav ham besked om at komme igen 14 dage senere.

Det kneb at få de 29 skilling til at række over 14 dage, og det gik da heller ikke. Fem af hans skjorter gik på lånekontoret for at skaffe mønt. Da Jeppe Smith med noget bange anelser atter mødte op hos den barske professor Rotbøl, blev han behageligt overrasket. Professoren tilbød ham frit logi samt middagsmad i sit hus. Her flyttede han straks ind med sine ejendele, der ikke var mange. Den vigtigste var en otting smør, som hans ven styrmanden havde foræret ham.

*

Nu kom der en hård tid for Jeppe Smith, thi nu skulle han med sine ikke alt for omfattende kundskaber kæmpe for at klare artium. Efter 5½ års arbejde og studier nåede han endelig dette mål. Året efter tog han filosofikum, og efter endnu tre års studier kunne han 1794 slutte med en smuk medicinsk embedseksamen med laudabilis. Han var da 35 år gl. Professor Rottbøl skaffede ham plads som medhjælper hos en kirurg i København, og tre år senere fik han brev på at være kirurg og barber.

Under sin studietid havde Smith ofte haft brug for instrumenter til sine eksperimenter, men han havde ikke råd til at købe dem. Så begyndte han selv at lave instrumenter, og han fik en dygtig norsk urmager som medhjælper. Der viste sig at være brug for en virksomhed, der fremstillede matematiske, fysiske og optiske instrumenter, og efterhånden oparbejdedes en hel fabriksvirksomhed, der beskæftigede en del mennesker. Der skulle større lokaler til, og Smith købte ejendommen Skindergade 73 og indrettede her en fabrik.

Under englændernes bombardement af København 1807 brændte en del af fabriken, men Jeppe Smith havde da opnået at være så anset, at han let kunne opnå lån til ejendommens istandsættelse. Men også her blev det for småt, og Smith flyttede fabriken hen i ejendommen Silkegade 46, den ejendom, hvor senere »Bikuben« fik til huse.

*

Smith leverede instrumenter og udstyr til bl.a. den optiske telegraf og til marinen, ligesom han eksporterede kikkerter og andet til udlandet. Han virkede stadig en del som læge, og han holdt mange forelæsninger og havde adskillige videnskabsmænd blandt sine tilhørere.

Jeppe Smith blev anerkendt som en af vort lands største matematikere. I 1806 var han bleven titulær professor, og 1809 udnævntes han til ridder af dannebrog. Han døde 1821 i en alder af 62 år. Han var forbleven ugift. En brodersøn førte fabriksvirksomheden videre sammen med en af Smiths tidligere elever, men efter disses død mistede den sin førende stilling.

Den berømte naturforsker Japetus Steenstrup, der var præstesøn fra Vang, var forøvrigt opkaldt efter Jeppe Smith – navnet Japetus var en latinisering af Jeppe.

C. Brunsgaard

Blandt gamle thybønder

Muntre glimt fra svundne dage

Af Adolf Handrup, Ullerup

KÅREN OG PER SEJERSBØL – der blev kaldt Pi Länger – havde et lille hus til en jenle ko nede ved Skiddenkjær. Per var en grum jæger, og på den tid var der jo ikke noget, der hed jagtkort, enhver måtte jage næsten hvor han ville. Når der var jagt på Futtrup, satte Per sig med bøssen på et sted, hvor han vidste, at harerne havde deres rend, og det var ham der fik det største udbytte.

En sommeraften bissede hans ko, den kom løs, og mens den bissede omkring, lavede den en del ravage på marken, men især ved et tørveskær, hvor en del tørv stod »i resing«. Kåren kom knygende bag efter koen, men kunne ikke fange den. Naboen Jens Dige kom hen for at ville hjælpe hende, og han siger:

– Hur æ Pier?

– Fajn mæ Pier, sagde Kåren – men si å fo den ko ud a æ tørre!

Jeg skulle en gang køre et læs tørv ned til Pi Länger, og da jeg havde læsset tørvene af uden for deres bagdør, kom der en vældig tordenskylle. Kåren blev rigtig gal i hovedet og sagde:

– Æ bryder mæ Fajn knågeme it om din tørre!

Hertil bemærkede Per sagtmodigt:

– Jamen bette muer, æ mand ka da it gjø we, te de ræner!

Der var auktion hos møller Pedersen, Refsbøl, og der blev bl. a. råbt en tønde saltede sild op. Pi Länger havde fået sin lommekniv op og havde snittet et stykke af en spegesild og stod og smagte på det. En mand i flokken råbte til ham:

– Er æ seld fresk?

– Ja, sagde Per Chr. Hald, når æ länger wel bej o em, så æ di et fo gammel!

*

Der var tre grisehandlere i sognet, Mads Kræn, Kræn Bråen og gartner Damm. Ajs Hald havde et læg grise til salg, og Mads Kræn gik derop, men da var grisene solgt til Damm.

– No, sagde Mads, do hå nok hat en Bråen we di nies!

– Nej, svarede Ajs, æ fæk en swåelt we æ Damm!

På den tid begyndte folk så småt at bruge kunstgødning, navnlig salpeter, men det troede Ajs Hald ikke på.

– De ræner æ oller en hak, sagde han. Æ ka akkurat lisse godt stell mæ op we æ end å en ager å slå en stur skid!

*

Der var en murer, som havde en ejendom til fire køer og en hest. Han var noget hård i

munden og bandede slemt, ligesom han også gik hårdt til brændevinen. Men han var ellers ikke videre »stredde«, noget bange af sig.

En aften var han på vej hjem fra Hurup, han var kommen over åen og skulle op ad Brændholm bakke. Det var stille vejr, men brandmørkt, og pludselig dukkede et lille klart lys frem og skred lige så stille ned imod ham. Mureren standsede op og lyttede, men kunne ikke høre noget. Lyset kom stadig nærmere, og »håret brændte om ørerne på ham«. Da lyset kun var få skridt borte, sprang mureren i sin skræk over vejgrøften. I det samme hørte han en stemme sige: Godaften! Det var en lærer fra Hurup, der i den mørke aften gik med en tændt lygte på brystet.

Det var skik, at folk om efteråret kørte til Agger efter et læs torsk til nedsaltning, og det gjorde mureren også. Han måtte køre hjemmefra længe før det blev lyst for at kunne være ved havet, når fiskerbådene landede. Man skulle altid have en flaske brændevin med til at sætte varme i kroppen på fiskerne, der ofte var forfrosne efter turen på havet. Det fik man en torsk for – æ brændwinstosk.

Nu var mureren som nævnt ikke videre dristig, og han holdt ikke af at køre i mulm og mørke ene mand på vognen. Så fandt han på at stoppe en sæk fuld af hø og sætte den op i agestolen ved siden af sig, så den i mørket godt kunne ligne et menneske. Mødte han så nogen undervejs, gav han sig til at snakke højlydt med sækken og skranne.

Da mureren ikke længere kunne passe landbruget, ville han have sig et hus oppe ved landevejen. Der var også et hus, der stod tomt, ejeren havde taget sig selv af dage. Mureren kunne godt tænke sig at købe huset, men var bange for, at den døde mand ville »gå igen«. Han var henne ved huset ved midnatstide,

mens der var fuldmåne og derfor ikke særlig mørkt, for at se, om der var noget spøgeri. Han så ikke noget, men turde dog ikke købe huset, men byggede selv et nyt.

Mureren havde en hund, der hed »Kejser«, og den gjorde han meget ud af. Da han flyttede op til landevejen, spurgte en af naboerne ham:

– Hå do tåen Kejser mæ dæ?

– Nej, fo han æ dø, men han bløw begrawed i kristen jowr, mi nabo wa baptist, å Kejser bløw begrawed i hans haw!

*

Klavs Nargoer boede alene i et bitte hus ved »æ tuervej«. Han gik altid i skødefrakke – flaeskkjoyl, daskirøvkjowl – og han gik en del til hånde hos Mads Tølbøl. En dag så Mads,

at Klavs var ved at skære skøderne af sin frakke, og derved kom frakkelommerne til at hænge nedenfor. Mads Tølbøl spurgte:

– Hwans er ed, do lawer, Klavs?

– Æ er we å law mi kjowl om te en jakk!

Klavs tog sig sommetider »en bette stjern«, en lille rus, og da en mand i den anledning gik i rette med ham, svarede han:

– Æ do en troende mand å wed it, te we æ brøllop i Kanaan å dæe i Galilæa, dæe drak di vin, å da den forloren søn kam hjem, holdt di stue fæjst å fæk dem en perial!

*

En mand, der blev kaldt Ajs Kresten Sownfowed havde en ejendom på 5–6 tdr. sæde, og den blev passet og plejet efter alle kunstens regler. Han anlagde en stor have lige op ad landevejen, og han var altid oppe »syv ståen fa dåe«. Der var kommen en ny lærer til byen, og han var en sommerdag cyklende til Thisted. Det var ud på de små timer, da han vendte hjem, og da var Ajs Kresten allerede i sving i sin have. Læreren hilste »Godaften«, og Ajs Kresten svarede »Gomåer«!

Ajs Kresten var en dag i Hurup kommen i kast med »æ Pennerup«, og de »bøjede armen« adskillige gange. Da Ajs skulle hjemefter, gik han omkuld på gaden og kom til at ligge i rendestenen, hvor han kom til at dæmme op for vandet efter et regnskyl. Salmon Sørensens kone kom forbi og ville hjælpe ham, og hun spurgte:

– Hvem æ do?

– Ja, svarede Ajs Kresten – de æ no den sie a sagen, men hvem æ do mæ forlov å spøer?

Ajs Kresten havde en russerhest, og han var en dygtig kusk. Han sagde en gang:

– De ska væer en par gue dansk hæjstt som æ it ka vækk.

En dag var han kørende hen til købmanden, og uden for dennes butiksdør stod en række gamle popler. Han bandt hesten ved et af træerne, der var mange folk i butikken, og snakken gik livligt. De kom også til at snakke om heste, og Ajs Kresten sagde:

– Æ ka sætt den groe (den grå) i galop lieg fræ stedet!

Det tvivlede de andre på, og der blev »såt« (væddet) en flaske brændevin. Mens dette stod på, havde en af mændene listet sig ud og havde bundet vognens ene baghjul forsvarligt fast til et træ. Da Ajs Kresten havde sat sig tilrette i agestolen og havde fået fat i tømmen og pisken, råbte han:

– Galop, groe!

Hesten sprang til, men den kunne ikke sprænge fortøjningen, og Ajs Kresten tabte væddemålet.

I efterårs- og vintertiden skulle det fedekvæg, der var solgt, trækkes til jernbanestationen, Bedsted, Hurup eller Ydby. Ajs Kresten skulle trække nogle dyr for Niels Jensen, Kjæstrup. Han skulle starte tidligt om morgenen, men skulle først have »en bej brø å en dram«. Da han havde kvalt den første snaps, bemærkede han:

– Hur kyber do di ywlbrændwin?

– De er a kjømmand Leginds de bæjst, svarede Niels Jensen.

– Æ mener no, de æ petroljum!

Flaskerne var bleven forvekslet, og Ajs Kresten fik en ekstra stor gibbernakker for at få petroleumssmagen skyllet af munden.

Da han solgte sin ejendom, sagde han til køberen:

– No ka I harre de, æ hå pløwed, så ka I si hwans æ hå døwed!

*

Jens Kresten og Else Mari havde overtaget hendes fødehjem, og hendes fader blev boende hos dem. Han var en usædvanlig dygtig smed, både grovsmed og klejnsmed, hans låse og nøgler virkede perfekt efter op mod 100 års slid. Jens Krestens fader var bødker, og deres to drenge, der var opkaldt efter bedstefædrene, kom i daglig tale til at hedde Jens Sme og Niels Bøjker. De havde også en datter

Kristine, og hende kaldte de »æ fis«. I sin skoletid var hun engang sendt ud i et ærinde, det var ved vintertid, og det var »Hwælknog« med store snedriver. Da der blev spurgt, hvordan pigen var kommen igennem, svarede hendes moder:

– Ja, hinne a wos wa da i ed lisse lånt som hun æ kløwen!

En dag kom Niels Damsgaard ind til dem, og da stod drengen Niels Bøjker i et hjørne af stuen og tudbrølede. Moderen Else Marie sad ved bordet og spillede kort med den anden dreng, Jens Sme. De spillede om bolcher, og det, som Else vandt, spiste hun med det samme. Hun slog i bordet:

– Æ skal dævlen brækme muel dæ, bette kåel!

Henvendt til Niels Damsgaard sagde hun, idet hun pegede på den grædende Niels:

– Dæe æ jen, han æ goen flæben ud å æ spel!

Else Maries fader var gammel og lå til sengs. En dag var en nabokone gået derom for at hjælpe lidt til. Hun ville tage en kop i køkkenrækken, men Else Marie sagde:

– Nej, ta it den, fu den håe wor fåer å pes i!

Drengene fortalte vi andre knægte:

– I dåe hå muer båged en sodakåeg i æ pespot!

*

Søren Ajsen og Ann Pielgoer havde et bitte hus i Maskjær, den blev kaldt »Bette Tajjerop« (lille Tandrup). Besætningen bestod af en ko, tre høns og en kok. Den lille hønseflok havde en dag forvildet sig og kom hen til vores ejendom. Det var en spadseretur på en lille kilometer. Vi fik dem lukket inde i tørvehuset og skikkede bud ned til Søren og Ann. De kom kørende med deres hywlboer (trillebør), og da Søren kiggede ind i tørvehuset, sagde han:

– Jow, dæe sedder Blomand! (Det var kokken).

Da hønsene var bleven pakket ned i trillebøren og hjemturen startede, var Ann stærkt bevæget og sagde:

– De æ akkuråt som da Israels baer bløw føer øwer den røe haw!

*

Ajs Kjær og Stinne Støwl havde et hus til to køer. Han var lidt kvaksalver, han kunne ordne forvredne fodled og sener, der var gået løs, han kurerede forfangne heste osv., og han brugte æggeolie at smøre med, men han bemærkede altid:

– De mo I endelig wær forsigtig mæj å it smøer fo tyk poe, de æ så stærk, te de ka liegfram brækk en bien!

Da Ajs Kjær døde fik Peter Ajsen huset. Stinne Støwl skulle have aftægt og blev boende i en stue i vesterenden af huset. Da hun døde og skulle begraves, startede man med et vældigt drikkegilde inden man skulle afsted med liget. De kom ikke længere end hen til landevejen, før de måtte gøre holdt. Mændene skulle ned af vognen for at lade vandet.

Da begravelsen var vel overstået, skulle Peter Ajsen møde i skifteretten i Vestervig. Da han kom ind på kontoret, sagde herredsfuldmægtig Honnens:

– Nå, hvad har De på samvittigheden?

– En husendd (en ende af huset) svarede Peter.

– Nå, sagde fuldmægtigen, det var der, de sad og åd og drak det hele op til begravelsen!

Peter var altid tørstig. Om efteråret fulgte han tærskemaskinen, og en gang, da de var bleven færdige med tærskningen hos Jens Pr. Balle, og der var afregnet, skulle de have en kaffepuns. Drammene blev ikke målt i glas, Jens Pr. Balle skænkede direkte i kopperne. Da han havde godt begyndt ved Peter Ajsen, sagde Peter:

– Hold, hold, men it fo tille!

Så blev både overkop og underkop skænket fulde.

– Åh, Guj velsign di håen, sagde Peter.

Peter havde en dag været henne hos en gårdmand for at forny fæstemålet for sin søn, og på tilbagevejen kom han ind til os for at få en tår at drikke.

– Jow, sagde han, Søren gik i hans gammel boes ijen – guhalow håd æ nær såe – ja, ja, æ ment ed da osse!

Peter var hvad man kaldte »en pallipræk-ker« (et sludrehoved, det er for resten et ord, som nu vistnok er gået helt ud af thybosproget). Han var en dag på Enggård, hvor han hjalp gårdmanden med at få hølæssene ind i laden. Peter snakkede og snakkede, men fik intet svar. Så siger han til manden:

– Æ do uen, Kræjsten, do sejer jo ingen ting!

– Nej, svarede den anden – når Kræjsten å mæ arbeder, så snakker vi ett.

– No, sagde Peter, å hå no oltier tøt, te nøj a begge diel wa godt.

*

Der boede to boelsmænd vest for åen, Kræn Plovmand og Niels Kvogor. En aftenstund var Kræn Skrywer gået over til Niels Kvogor, og det var høj sengetid, da han gik derfra. Niels Kvogor fulgte ham til døren, og i den sene aftentime kunne de høre Kræn Plovmands plejl, han var ved at tærske korn.

– Ja, ja, bette nabo, bemærkede Kræn Plovmand, når æ lieg fo gien æ kyer en gjævt, så skal æ nok swåer dæ.

De var begge to slidere, som ofte tog nattetimerne med.

*

Der var nogle gårdmænd i Kjæstrup og Visby, som havde for skik næsten hver formiddag at gå en tur ned til købmanden i Visbyå. Her sad de og sludrede over en puns, og de var i besiddelse af sjældne evner til på en gemytlig og harmløs måde at drille hverandre, og det havde de megen fornøjelse af. Købmanden var den første der på egnen, der havde fået ajlebeholder ved sin stald, og det faldt der mange bemærkninger om. Så en dag siger købmanden:

– I kommer her jo hver dåe, å heretterdaws ska I pes i æ ajlbeholder, når I kommer å når I goer!

Sommetider blev de budt en cigar. Sarius tog også en, men så blev der sagt:

– Do røger jo ett!

– Nej, sagde Sarius, men æ sæler den te Ajs Bak!

En dag fulgtes Sarius og Ajs Bak til Hørdum marked, hvor de traf herredsfuldmægtig Engelsted fra Vestervig. Sarius spurgte denne:

– Æ wild gjae spøer æ fuldmægtig, om jen mo hajl mæ speritus uden bevilling?

– Nej, sagde fuldmægtigen, det er ulovligt og kan medføre bødestraf.

– Så wel æ gjae meld Ajs Bak, fu han hå sold mæ en flask brændwin.

Købmanden var en aften gået hen til Niels Jensen for at købe en hest. Niels Jensen var altid rask i handel, han gik lige til biddet hvad enten han ville købe eller sælge. Det var enten ja eller nej, ikke noget at rafle om. Købmanden bød lidt mindre end Niels forlangte, idet han tænkte, at Niels ville slå til, når købmanden belavede sig til at gå. Niels Jensen fulgte gæsten til døren, og ikke så snart var købmanden uden for, før Niels smækkede døren i og drejede nøglen om.

Købmanden råbte: Æ wel da hå æ hæjst Men væk var Niels Jensen og ikke til at få i tale.

Så havde de noget at more sig over i dagene derefter.

*

Bestyrelsen for hesteforsikringsforeningen var ovre hos Ajs Bak for at se på en hest, som han ønskede optaget i forsikringen, hvilket også lykkedes. Der blev serveret kaffe, og romflasken kom på bordet. Da den første kaffepuns var drukket, kom kaffekanden ind igen. Ajs Bak tog om romflaskens hals og sagde, idet han kiggede rundt i kredsen:

– I wel nok hå en kop mier!

Alle tog sig en kop kaffe – og så gik Ajs ud af stuen med rommen. Der blev jo kigget lidt, men ingen sagde noget. Sådan en lille spøg kunne han rigtig more sig over.

*

Jens Madsen var kirkebetjent, og han kom en dag i en heftig diskussion med den stedlige lærer om et eller andet, som de var uenige om. Læreren blev ærgerlig og sagde til Jens Madsen:

– Do er en støk snoffel!

– Tak, i lige måde, sagde Jens.

Ved skolen lå en købmandsforretning, hvis indehaver, Kr. Nielsen, døde af spansk syge, og derefter havde købmand Have fået forretningen. Han blev syg af influenza, og Jens Madsen var inde at se til ham. Han vidste ikke rigtig, hvad han skulle snakke med den syge købmand om, og så bemærkede han:

– Ja, Kresten Nielsen lå osse i den seng å døed!

Det var måske det, der bevirkede, at købmanden hurtigt blev rask.

*

Johannes Kierkegaard var spillemand for hele egnen, og hvert år holdt han »Ywlbojel« for mændene i omegnen. Et år var der falden en masse sne, men det kunne ikke holde folkene hjemme, de tog jo turen til fods, og det var et gilde, som de ikke ville gå glip af, der var altid godt med mad og drikke.

Da de var kommen ud på de små timer, skulle farveren en tur uden for i et lille ærinde, og han vendte ikke tilbage. Lidt senere gik Kresten Østergaard ud, og heller ikke han viste sig igen. Så blev det Niels Jensens tur, og da han kom uden for i sneen, så han, at Kr. Østergaard stod og holdt farveren om livet.

– De håer æ oller kjend måeg te, sagde han til Niels Jensen, så fuld som æ farrer æ bløwen, de æ hiel umulig å fo ham te å stå o hans bien!

– Ja, men kjæreste bette mand, svarede Niels Jensen, do vender ham jo fejl, hans hue æ lånt nie i æ snedryw!

*

Dalgaard var udlært slagter, men han tog iøvrigt fat på hvad som helst, en »begawed slog« var han, og munden lystrede ham godt, han havde altid svar på rede hånd. En overgang havde han et hus i Kjæstrup, og da arbejdede han ved Visbyå, som dengang var en stor udskibnings- og handelsplads. Der var ingen anløbsbro, og når et skib ankom, blev varerne fragtet på den måde, at hestevogne kørte et stykke ud i vandet til en fladbundet kåg, som sejlede varerne til og fra skibet. Dalgaard var en kold efterårsdag beskæftiget med at lempe varer fra kågen over i vognen og var da så uheldig at falde udenbords. Det var jo en kold dukkert, og han skyndte sig at løbe til sit hjem, en god kilometer. Han havde et par

gamle kvinder i pension, og en af dem, Ann Marie Kappel, var blind. Hun havde en god varme i sin stue, og her søgte Dalgaard ind for at afføre sig de våde klæder. Han bemærkede til Ann Marie:

– Hvis do ett foe di sjøn no, så foe do en eller, æ står hær spletnågen!

– Åh, gi æ ku si dæ, svarede hun.

Købmanden lå i sengen med forkølelse, og konen spurgte Dalgaard, om ikke han lige ville ind for at hilse på manden. Dalgaard kom ind og han stod lidt og så på købmanden. Så sagde han ganske alvorlig til konen:

– De æ ilywl swær – æ trowr, han ka kind mæ!

Købmanden sprang ud af sengen for at jage manden ud af stuen.

Dalgaard blev omsider ejendomshandler, og her kom han på sin rette hylde. En gang var han ude for at ordne en større gårdhandel, men det gik i hårdknude. Da han sammen med køberen var ved at forlade huset, kom han til at vælte en stor blomstervase, og vandet flød hen ad gulvet.

– No trowr æ snåe de blywer, sagde Dalgaard, no gik æ wand!

Så var spændingen udløst, og handelen gik i orden.

*

Der skulle være bryllup i Balle, og Mads Tølbøll og jeg selv skulle være »Bemænd« – efter gammel skik skulle to mænd gå rundt for mundtlig at indbyde gæsterne, og det skete efter et ritual, som nu kun de ældste erindrer. Vi blev tilsagt om at møde på gården til frokost og her modtage instrukser om, hvordan vi skulle forrette vort ærinde. Når vi var kommen ind i stuen, skulle vi stående frembære følgende tale:

– Vi sku hels fræ goermand Niels Balle å hans kuen Else å sejj, om dæ å di kuen wild wæsegue å komm te Balle den sæt (sjette) november te djer dætter Nikolines brøllop, te frokost klok tøl, ta mæj te kjerk å høer æ brojviels, å ta mæj hjem ijen å spies te mejda å wær sammel mæ dem te æ fæjst slutter!

Nikoline blev gift med min broder Jens, og de overtog Balle, hendes fødehjem. Hendes forældre blev boende på gården og fik deres ophold der, spiste ved samme bord, og der var sjældent gode forhold mellem dem. Niels Balle sagde:

– De er en welsignels, når ongg å gammel ka enes!

Da de unge fik sønnen Niels, blev han jo et og alt for de gamle, og han kom til at ligge hos »gammelmuer«, hun var så stolt af den dreng. Knægten blev en gang syg, så de måtte have en vogn sendt efter lægen i Hurup. Hans moder Line græd og klagede og var bange for, at drengen skulle dø.

– Æ hå ett en gång låe we ham, sagde hun.

Hertil bemærkede bedstemor:

– Ja, dæ æ nue dæ roler, fu de te de hå låe for lidt we æ kåelfolk, å ajjer roler fur de, te di hå låe for møj we dem!

Da Niels blev så stor, at han kunne løbe omkring, så fulgte han »gammelfåer« overalt. Deres træsko havde deres plads i bryggerset, og hvis de ikke var der, hvor de skulle være, sagde den gamle:

– No håer gammelmuer misæl tåen mi træsko!

Det hørte drengen, og han brugte de samme ord, hvis hans træsko var bleven flyttet.

Niels var med bedstefar til marked i Hurup, og de gik med hinanden i hånden. De mødte her farbror Laust, og så skulle de jo ind i et beværtertelt for at få »en skjænk«. Laust spurgte drengen:

– Hwans wel do ha, bette Niels?

– Æ wel hå en rompons, svarede drengen.

Det morede farbror Laust sig meget over.

*

Niels Kræn var husmand og havde to køer og to par får. Han blev kaldt »æ mekanikus«, fordi han var snild på fingrene, han kunne

reparere gamle klokker og anden mekanik. Han byggede selv en mølle på sit hus, og den indrettede han så grutningen kunne løbe lige ned i krybben til køerne.

Niels kunne også spille violin; og han havde to døtre. Når han stemte fiolen en aftenstund, så kom de unge mennesker i flok, og så blev der danset til ud på de små timer. Jens Knudsen var en af de trofaste dansere, og han »slov oltier mæ den stue hammer«.

– Æ hå danst manne tusind timer mæ Maren Damsgaard, sagde han.

De unge mennesker havde for skik en gang hver sommer at slå sig sammen og leje en mand med et par raske heste til at køre en tur til Hanstholm. Som regel startede de fra Niels Kræns, og engang da Kræn Kjærgaard var lejet til at køre, bemærkede Niels Kræn:

– Æ tøws den jen hæjst æ krebbel (halt).

– Ja, sagde Kræn Kjærgaard, den hå trajn en tidsel op i si fued!

Niels Kræn løftede hestens ben og undersøgte det, men kunne ikke finde nogen skade.

En dag skulle Niels Kræn levere et par lam i Mådal, men da han var kommen ind i gården, opdagede han, at han havde glemt lammene.

*

Jens Knudsen havde en bette landejendom. Han var egentlig murer og fisker, og sommetider kørte han mælk. Han fik optaget et kreditforeningslån i sit hus, men han syntes lånet var lovlig lille især under hensyn til, at jorden var særdeles god.

– Der er tri al muld å halvfjæs al mergel, sagde han.

– Nå, svarede repræsentanten, vi er nu ikke interesserede 70 alen ned i jorden!

Jens havde fået en stor gevækst i panden, en mægtig vorte eller en »grøe«, som man kaldte det, og den skulle læge Hans Kjær og dyrlæge Læssøe fjerne. Men Jens ville ikke bedøves. Han sagde siden:

– Fue å hold te de ska jen ha nerver a stoel!

Jens var en dag henne hos læge Kjær, og under konsultationen bemærkede han:

– De wa da en onderlig ste, æ kam om we Dem den ajen dåe!

Kjær var ikke så nem at komme i snak med, og han svarede slet ikke. Nogle dage senere, da Jens var ude med mælkevognen, mødte han lægen, som standsede sin vogn og sagde:

– I dag har jeg været i Grurup! Og væk var han, inden Jens kunne få sin vogn standset.

Jens Knudsen stod en dag ved stranden og malede en båd, da pastor Dahl kom forbi.

– Nå, har De en båd, Jens Knudsen, sagde præsten.

– Ja, æ hå tow, svarede Jens, så æ ska nok komm herfræ fu vands skyld!

Pastor Dahl spurgte en gang Jens, hvorfor han gik til kirke i Visby og ikke i Heltborg, som dog lå ham nærmere. Præsten var jo den samme. Jens, der var meget musikalsk, svarede:

– Åh, dæ æ sånten dejlig sang å musik i Visby, de æ næsten som jen wa i æ himmel – fajn mæ de æ præjst sejer, de hå jen da lær i sin bårndom!

Om sommeren gik Jens med en lådden kabuds på hovedet, men om vinteren gik han »oben hue« (barhovedet), selv når han var ude at stange ål. En mand fra den ene yderlighed til den anden.

*

Kræn Ajsen var »en stue slog«, da vi gik i skole, og han indtog derfor en slags førerstilling. Efter konfirmationen kom han i smedelære, og på den tid var vi nogle stykker, der havde fået cykler. Vi var en lille flok, der tog på udflugt over Mors til Nykøbing med Kræn Ajsen som fører. Vi var jo kun nogle knægte, og vi havde ikke ret mange penge på lommerne, men Kræn Ajsen sagde:

– I dåe drekker vi it åndt end Gammel Carlsberg, de ka jen da småeg der er øl!

I anlæget i Nykøbing var der bl. a. en

kraftprøve, og Kræjsten fik fat i køllen og gav proppen et knald, så spilleværket røg til tops og ringede. Næste gang ramte han skævt, så der sprang en jernring, og kraftprøvens ejer råbte:

– Do spletter jo æ wærk aj fue mæ!

Kræjsten fik ikke lov at øve sig mere der, men så var der et håndtag, som man kunne trække i, og det viste, hvor mange pund man kunne løfte, det var vist 500. Kræjsten løftede den i et snuptag lige til tops.

– Hwans æ de fo nøj mog, sagde han, ka jen ett en gång fo å si, hur stærk jen er!

*

Niels Kaagaard brugte sine køer for vognen, og han skulle en dag køre til købmand og have en stor kurv æg med. Han kørte i sin stive arbejdsvogn, og det gik ikke an at sætte kurven i vognbunden, thi så ville æggene blive smadrede. Niels holdt derfor tømmen i den ene hånd og æggekurven i den anden. Det kunne også sagtens gå, men nu var det temmelig varmt, og pludselig begyndte køerne at bisse. De stak i rend og var ikke til at få hold på, det gik i tordnende galop, og vognen slingrede fra den ene side af vejen til den anden. Enden blev, at både Niels og æggene blev slynget af vognen. Niels prøvede forgæves at redde sine æg, men de var bleven knust ved den hårde medfart.

Niels stod og ragede i denne her pandekage, da landposten kom forbi og spurgte, hvad der var sket, og hvor køerne var henne.

– Æ kyer, sagde Niels, de såt da vejster fajn i vold!

*

Christian Skriver var en flot, begavet og beleven ung mand. Han havde opholdt sig i København i flere år og havde giftet sig med en københavner. De bestemte sig for at rejse til Thy og købe Bedsted kro. På Oddesundfærgen gik Chr. Skriver, der var klædt som en fuldblods københavner, ind i en kahyt og skiftede tøj. Han kom ud igen som thybonde med sort krave og talte ravjysk.

– Da græd Karen, fortalte han senere, hun kunne hverken kende mig eller forstå mig!

Bedsted kro fik de ikke, men de overtog hans fødegård i Ullerup. Han savnede nok bylivet, thi næsten hver formiddag hastede han til Hurup. Det gik i luftlinie langs åen, dengang var der ingen pigtråd at skræve over.

På Hurup kro samledes byens forretningsfolk og nogle gårdmænd fra omegnen for at drøfte dagens problemer og spørge nyt. Det var mænd med humør, det gik altid muntert til med finter, hug og parade. Der var bl. a. Laurids Kirk, som altid havde noget at fortælle. En gang var der een, der tvivlede på sandfærdigheden af en historie, som Laurids fortalte.

– De æ ret nok, sagde Laurids, æ hå løest ed i Traps Danmark!

– De wa wal it i Saxos krønike, sagde den anden. Laurids var søn af Sakso i Ettrup.

Schoug var overretssagfører og direktør for Thylands bank, og han havde en assistent, der hed Maas. Hanckes ejendom lå dengang som nu, og sydgavlen var tjæret. Så blev der lavet en vits, som gik i lang tid:

– Vi ka it si Schougs Maas fu Hanckes swot endd!

Laurids Kirk krydsede en dag gaden og mødte Niels Larsen.

– Do æ fuld, Laurids, sagde Niels.

De goer øwer ijen, svarede Laurids, men do æ dom, å de goer oller øwer!

Da Laurids blev enkemand, fik han en lotterikollektion og indrettede sig i en lille biks, hvor der ofte sad nogle kanutter og rammede pægle ned. En dag kom der en inspektør fra loteriet, og gæsterne blev hurtigt lempet ind i et baglokale. Da inspektøren var gået, spurgte de:

– No, hwans såe han?

– Han såe, te måeg te kollektion håd han oller sit!

Adolf Handrup

fra det gamle album

Depotarbejderne ved DSB's remise i Thisted (også kaldet pudsere) omkring 1910. Bagest fra venstre J. C. Madsen, Thomsen, J. Jensen Møller, Trærup, Nielsen og J. Jespersen. Siddende fra v.: Hansen, J. C. Ludvigsen, remiseformand Smærup, Chr. J. Christensen og N. P. Mathiassen.

I september 1927 holdtes efterårsmanøvre i Sydthy med afsluttende kongerevy på Gundgaards marker i Hassing. Overkommandoen havde kvarter i Villerslev skole, og her aflagde kong Chr. d. 10. besøg. Til højre står ved døren førstelærer Grøn, hans hustru og sønnen Arne (nu overlærer ved Thisted gymnasium). Ved siden af dem står gdr. P. Pedersen og pastor Gregersen, Snedsted.

fra det gamle album

Der var en vis landlig hygge i de gamle købmandsgårde med hønsene vandrende på pikstensbrolægningen, margarinebøtter op ad husmuren, stærekasse af et ølanker og storkerede på taget. Her ses et interiør fra købmand P. O. Poulsens gård i Nørregade i Thisted omkring 1920. Bygningen med storkereden hører dog til brugsforeningen »Nordthy« – den tidligere købmand Lamberts gård.

Tre Thisted-restauratorer ca. 1910. Fra venstre Søren Hesselberg, Centralcafeen i Frederiksgade (senere hotel »Thy«), Chr. Bojsen, »Jylland«, hjørnet af Vestergade og Frederiksgade, og Chr. Junker, »Danmark«, Vestergade 17.

fra det gamle album

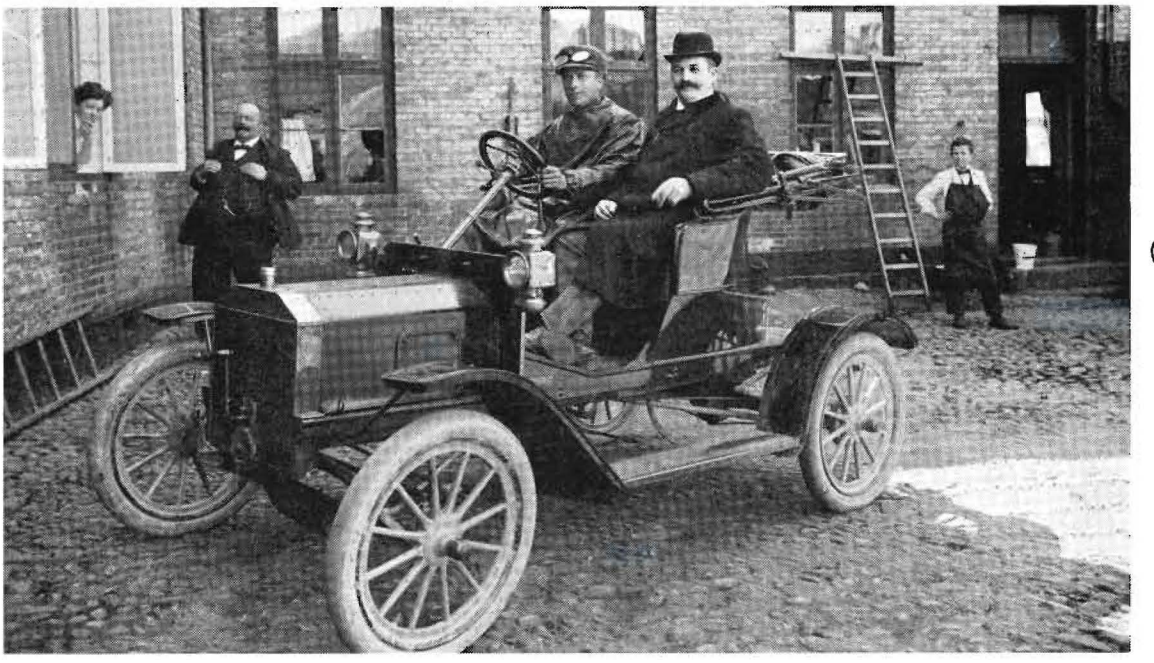

Thylands første bilist, ingeniør Sletting, der ledede bygningen af læmolerne ved Vorupør og Hansted, ses her i hotel »Aalborg«s gård i Thisted 1908. Passageren er dommerfuldmægtig Bjerregaard (senere borgmester). Til venstre hotelejer Simony. Sletting, der kom hertil i 1904, havde først en endnu mindre trehjulet vogn med styrestang i stedet for rat.

Storegade i Thisted 1867. Til højre borgerskolen på hjørnet af Havnestræde. Den lille pige til venstre er den senere fru grosserer Spangberg, der står i døren til sin faders, drejer Petersens, hus.

fra det gamle album

Ved Nørregade 25 i Thisted 1916. Vognmand Jeppe Søgaard holder klar til at rykke ud for at befordre brudepar og bryllupsgæster. Kusken på brudekareten er Joh. Søgaard, på anden vogn Jeppe Sogaard og på bageste vogn Niels Bjerre fra Febbersted. I døren står Jeppe Søgaards kone og datteren Margrete Søgaard.

fra det gamle album

Fra ungskuet i Thisted 1913. Jumbekøretøjet var til bortlodning. Personerne ved jumben er fra venstre bankdirektør C. Zoll, Thisted, gdr. Jens Sørensen, Gærup, og i vognen frk. Madsen-Leerskov, Færgegård i Tvorup, fru bankdirektør Zoll og frk. Ingeborg Zoll. Ved vognen med bowlerhat gdr. Salmon Østergård, Silstrupgård. Pengekassen, som Zoll står med, beror endnu hos sønnen Michael Zoll, Thisted.

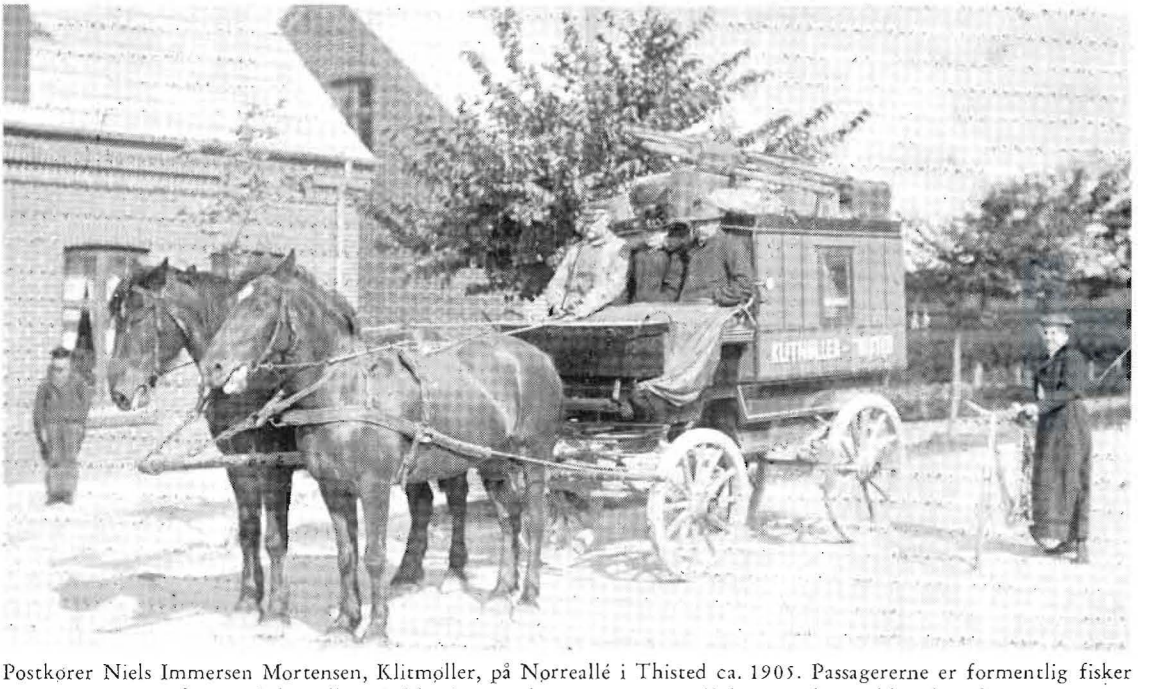

Postkører Niels Immersen Mortensen, Klitmøller, på Nørreallé i Thisted ca. 1905. Passagererne er formentlig fisker Martin Konge og hustru, Klitmøller. Cyklistdamen, der intet aner om lårkort mode, er ikke identificeret.

fra det gamle album

Personalet ved FDB's afdeling Havnegade i Thisted 1929. Fra venstre bogholder Espersen (nu forretningsforer i Skalborg), Carl Henry Ibsen Sorensen (nu kontorchef i Kobenhavn), lagerforv. Simonsen, kontorassistent Esther Jacobsen (nu fru motorvognsforer Kristensen, Thisted), forretningsforer Ulrichsen, lagerarbejder Ejnar Pedersen, kontorassistent Aage Poulsen (nu Holstebro), lagerarbejder Carl Jorgensen, ekspedient Karl E. Thomsen (nu Aalborg), kontorassistent Erik Ulrichsen (nu direktor i Kobenhavn), ekspedient Imm. Jensen og ekspedient P. Holmgaard (senere direktor i Skagen).

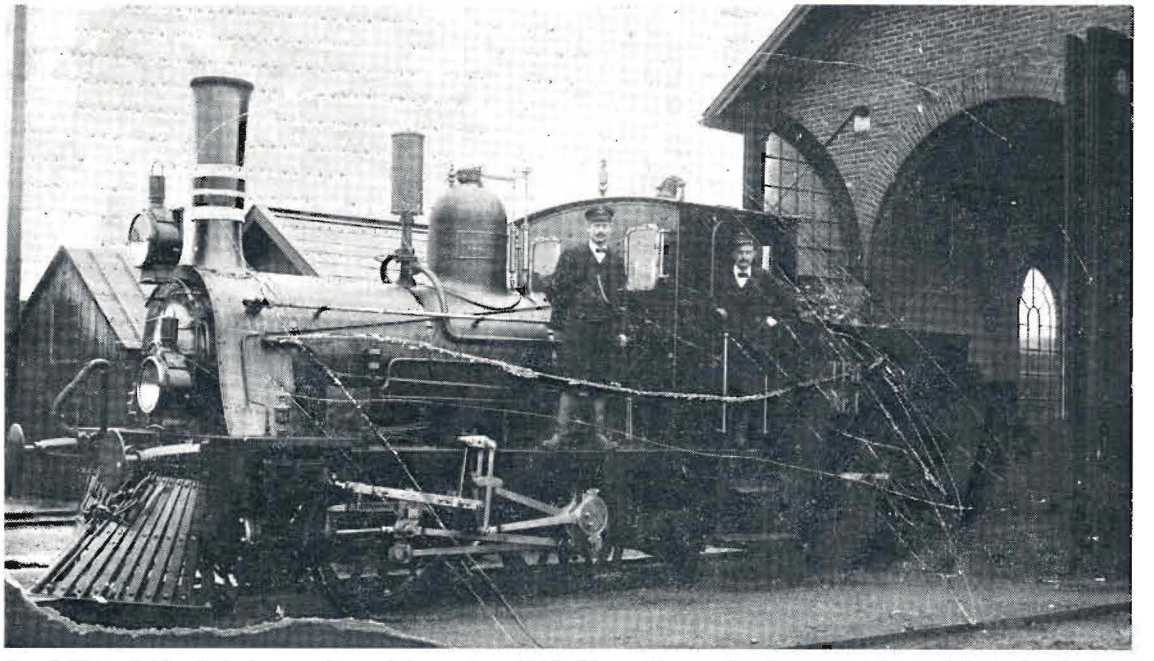

Et af Thisted–Fjerritslevbanens forste lokomotiver 1910. På maskinen står til venstre lokomotivfyrboder Andreas Olsen (senere Hirtshalshavneanlæget) og til hojre lokomotivforer Frederik Hansen, Thisted.

fra det gamle album

Hanstholm havns pionerer 1922. En snes mand med trilleborer udforte det forste havnearbejde ved at trille ral fra stranden op i mægtige dynger. Her ses fra venstre Chr. Soe Christensen, Terthin Pedersen, Ejnar Christensen, Regnar Moller, Soren Chr. Jensen, Mads Hansen, Georg Rasmussen, Peder Jørgensen, formand M. Nielsen, Karl Fr. Andersen, Marinus Jensen, Antonius Pedersen og Ejnar Christensen. Siddende fra venstre: Niels A. Langgaard, Johs. Hyldgaard, Mar. Madsen, And. Toft, Anton Hvam, Mikael Nielsen, Joh. Pedersen, Vald. Nielsen og P. Kr. Pedersen.

Kaffeselskab på Thisted dampmolle ca. 1900. Fra venstre: overretssagforer Michelsen, dampmoller P. C. Bayer, fru Michelsen, fru læge Grabow, læge Fenger, fru Bayer, fru Fenger og læge Grabow.

fra det gamle album

Fra kridtgravene i Tilsted 1908. Amtsvejvæsenet i gang med at knuse flintesten til skærver, lokomobilen udlånt fra et tærskeværk. De fleste af personerne var arbejdere fra Landlyst teglværk. Fra venstre ses Niels Høegh, Jens Svalgaard (kridtgravens ejer), A. C. Svalgaard (med forklæde, senere togfører), Anders Overgaard, herover drengen Edv. Svalgaard og øverst amtsvejinspektør Dalsgaard. Foran knuseren Niels Guld, på knuseren Anders Hede. Til højre for knuseren Jens Lassen og Johs. Svalgaard, ved hesten Salmon Nielsen, bag hesten Chr. Pedersen. De tre næste er ikke identificerede, ved trillebøren Anton Høj og yderst til højre vejassistent Pedersen, Morup Mølle.

fra det gamle album

Parkeringspladser kendtes også for bilerne kom til at dominere trafikken, men de fandtes i købmandsgårdene, hvor landboerne holdt til. Her ses en del af parkeringen en markedsdag omkring 1910 i brugsforeningen »Nordthy«s gård i Thisted.

Optog ved en Valdemarsfest i tyverne passerer Kastet i Thisted. I spidsen går overbetjent Jul. Larsen (til venstre) og kriminalassistent Rein Jensen. Skolepigen i forgrunden er Inga Hansen, nu fru revisor Mathiassen.

fra det gamle album

Direktør H. I. Eiø, Thisted Bryghus, forlod i 1921 Thisted for at blive direktør for bryggeriforeningen i København, og han holdt i den anledning en afskedsfest på hotel Royal. Deltagerne er fra venstre: Grosserer N. L. Spangberg, fru isenkræmmer Berg, klitplantør ritmester Clausen, fru stadsdyrlæge Müller, manufakturhdl. R. Prohaska, fru Billeskov-Jansen, stadsdyrlæge Müller, fru hotelejer Poulsen, direktør Eiø, fru isenkræmmer Have, isenkræmmer Carl Berg, fru grosserer Spangberg, hotelejer P. P. Poulsen, fru Hansa Taabbel, guldsmed Hans Degner, overretssagfører Billeskov-Janssen, fru manufakturhdl. Leerhøy, isenkræmmer Chr. Have, fiskeeksportør Wiggo Taabbel og fru direktør Eiø.

fra det gamle album

Søren Nielsen, Skjoldborg, senere Møgelvang, med familie i 1892 udenfor det hus overfor Skjoldborg mølle, som de havde bygget for 1000 kr. Børnene er fra højre: Frederik (afd. cykelhdl. Fr. Sørensen, Thisted), Karl (død som farmer i USA), Lovise (nu København) og i barnevognen datteren Emma Sørensen (nu boende i Thisted).

Slagtermestrene Benoni Sørensen (til venstre) og Chr. Svendsen, Thisted, ca. 1915. De står foran deres butik i Brogade, øverste ende af det nuværende Engelsk Beklædnings Magasin.

fra det gamle album

Personalet på jernstøberiet og maskinfabriken »Thy« i Thisted 1905. Det er lykkedes at identificere de fleste af herrerne, men desværre ikke damerne. Herrerne er stående fra venstre: Blikkenslager P. Skaarup, støbemester Andersen, en ukendt, Chr. Guld, Jacob Poulsen (med bowler, fabrikens ejer), en ukendt, former Vald. Hyllested, en ukendt, smed Peter Have, bogholder Andersen, Holger Trab og Axel Jensen (senere vand- og gasmester). Siddende i midten fra venstre: Pejtersen, Peder Larsen, former Rasmussen, en ukendt, former Jensen, modelsnedker Pedersen, Carl Jensen (æ jernbager) og Jens Thomsen. Siddende nederst fra venstre: Former Søren »Klump«, Nis Nissen, Alex Rasmussen, Jens Larsen (nu repræsentant, Havnestræde), Ingv. Vegeberg, Emil Jacobsen (Snorren), en søn af gasmester Poulsen, former Bachhausen, Robert Meibom (senere gasværksbestyrer), frk. Meibom, gasværksbestyrer Meibom og August Andersen (senere lokomotivfører).

Folkeforlystelser i det gamle Thisted

Af C. Brunsgaard, Thisted

I VORE DAGE savnes der ikke folkelig underholdning. Selv om forholdene på dette område har ændret sig meget i de senere år, så afholdes der dog stadig teaterforestillinger, koncerter, poparrangementer m. m., men efterhånden er en stor del af underholdningen gået over til fjernsyn og radio.

Hvordan så det ud, hvis man går omkring et hundrede år tilbage i tiden? Da foregik det hele under mere primitive former, folk måtte selv lave det meste af morskaben, og iøvrigt var det navnlig ved de store markeder, det foregik.

Med teaterforestillinger var det her på egnen yderst småt. Dels havde man ingen ordentlige lokaler til den slags, og dels – hvad der var det værste – var det en besværlig historie for et teaterselskab at komme til Thisted. Rejsen skulle foregå pr. skib, og forbindelserne lod meget tilbage at ønske. Det hændte også, at en damper med et skuespillerselskab ombord strandede undervejs, så de planlagte forestillinger måtte aflyses. Men når et selskab omsider nåede frem, så forblev det ofte en uges tid i byen med forestillinger hver eller hver anden aften. Skuespillerne blev indlogeret hos byens borgere, og almindeligvis havde man det hyggeligt og familiært sammen.

*

Indtil 1852 havde Thisted ingen teatersal og ingen andre steder, hvor der kunne spilles komedie, end på rådhuset. Salen på rådhuset blev derfor benyttet af skuespillere og gøglere af mange slags. Det var i det gamle rådhus, en lille beskeden bygning, der lå omtrent midt på det nuværende Storetorv, og ret megen plads har der ikke været til de agerende og heller ikke til publikum, Rådhuset blev også benyttet til bazarer, auktioner og forskelligt andet – man havde ikke andre steder at samles.

En borgerkomité, der blev nedsat omkring 1850, fik sluttet kontrakt med grosserer L. B. Jacobsen, der ejede gårdkomplekset Østergade 7 (nu A/S Hans Jensen), og hans grund strakte sig over til Kastet. Jacobsen byggede 1852 en sal, der fik navnet »Thalia«. Bygningen ligger stadig på hjørnet af Kastet og Markstræde og ejes nu af Chr. Sørensens tømmerhandel. Her opførte omrejsende teaterselskaber i de følgende år skuespil af forskellig karakter, men nogen lang levetid fik denne teatersal ikke. Den blev hærget af en brand og

tildels ødelagt, men blev dog senere benyttet til maskeballer, høstfester etc.

Teaterselskaberne averterede længe i forvejen deres ankomst. Således bekendtgjorde »kgl. privilegeret teaterdirecteur« J. P. Miller i 1853:

»Foreløbigen har jeg den ære at underrette Thisted byes og omegns respektive beboere om, at jeg med mit skuespillerselskab indtræffer hertil i førstkommende maj måned for på det af mig lejede teater at have den ære at give en række forestillinger, bestående af de bedste og nyeste dramatiske arbejder. En abonnementsindbydelse på 8 forestillinger vil i disse dage blive ombragt til behagelig påtegning og anbefales på det bedste til publikums velvillige deltagelse.«

Videre komfortabelt var der ikke i »Thalia«. En læser udtaler 1853 i avisen ønsket om, at der anskaffes en eller flere kakkelovne, så der ved vintertid kunne være en smule varme i salen. Der efterlyses også et lille spejl ved indgangen til brug for damerne.

I 1871 hedder det i et læserbrev til avisen efter en teaterforestilling: Med hensyn til belysningen var der intet sparet fra direktørens side, men at en petroleumsbelysning ville give en ganske andet effekt end de nuværende olielamper er meget sandsynligt.

I 1875 gik den sidste teaterforestilling over scenen på »Thalia«, idet bygningen blev indlemmet i jernstøberiet »Thy«. Thisted Amtsavis bemærker i omtalen af denne forestilling: Det tør vel håbes, at Thisted by ikke herefter må se sig nødsaget til at anvise tilrejsende skuespillerselskaber et kornloft e. l. til deres præstationer.

*

Der blev heller ikke brug for kornlofterne som teaterlokaler. Gæstgiver Jørgen Larsen, der havde overtaget gæstgivergården »Thy« i Storegade, foretog her en ombygning, og i forbindelse hermed indrettedes en sal, som blev indviet 9. oktober 1875 – med nogen forsinkelse, idet et teaterselskab strandede ved Doverodde på vej til Thisted. Men da selskabet nogle dage senere ankom, gav det også foresillinger i samfulde 14 dage.

Folket i Thisted og omegn fik altså sin teaterhunger tilfredsstillet, men med »teaterkulturen« har det nok været så som så. Thisted Amtsavis bemærker i hvert fald:

»Efter at Thisted nu i flere år ikke har fået de tarveligste fornødenheder med hensyn til skuespilkunst tilfredsstillet, er det som manna i ørkenen, når et selskab som hr. Svendsens en gang forvilder sig herop, og der var da også i aftes overfyldt hus. Publikum i et teater har naturligvis altid bemærkninger at gøre, hvilket jo kun kan yde en værdifuld belæring for ukyndige, men når de som i aftes indvirker forstyrrende på omgivelserne, bliver de utilladelige.«

Efter en senere forestilling føler avisen det som sin ubehagelige pligt at gøre rette vedkommende opmærksom på, at det er en uorden, når man sætter sig på nummererede pladser, som man ikke har betalt for, eller man ugenert damper på cigarer i teatret.

Teatersalen på »Thy« mindes endnu tydeligt af den ældre generation. Den betød et fremskridt, men efterhånden som den blev ældre, frembød den et tarveligt billede. Her foregik teaterforestillingerne dog helt til 1937, da der ved hotel »Aalborg« blev bygget en tidssvarende scene.

*

Men var det lidt småt med teater, så havde vore forfædre andre forlystelser. En af dem var opsendelse af luftballoner. I 1853 averterede Markus Jensen Wilsted, at han med den høje øvrigheds tilladelse ville opsende en luftballon, som han selv havde fremstillet, fra Carocksminde plantage (hvor nu sygehuset ligger). Entreen var en mark (33 øre). Wilsted, der gik under navnet Markus Malirum, var en slags altmuligmand i Thisted, kunstfyrværker, arrestanttransportant og meget andet. Han

gjorde en hel del i balloner. 1855 opsendte han i pinsen fra Thisted plantage en ballon med båd og det følgende år en ballon, der var 4–5 alen høj.

En artistfamilie Wedin gav i juli 1855 forestilling på Storetorv og lod til slut opstige en Montgolfier-ballon, og i 1857 var Markus Malirum der igen ved en fest, der afholdtes til minde om slaget ved Fredericia. Han opsendte på stive arme at bære en ambolt, hvorpå tre Thistedsmede arbejder på en jernstang m. m. Det store kong Valdemars tårn i Vordingborg. Da pladsen ikke er aflukket, erlægger tilskuerne betaling efter behag.

*

Ellers var det mest ved markederne, det foregik. I ældre tid var markederne jo de store

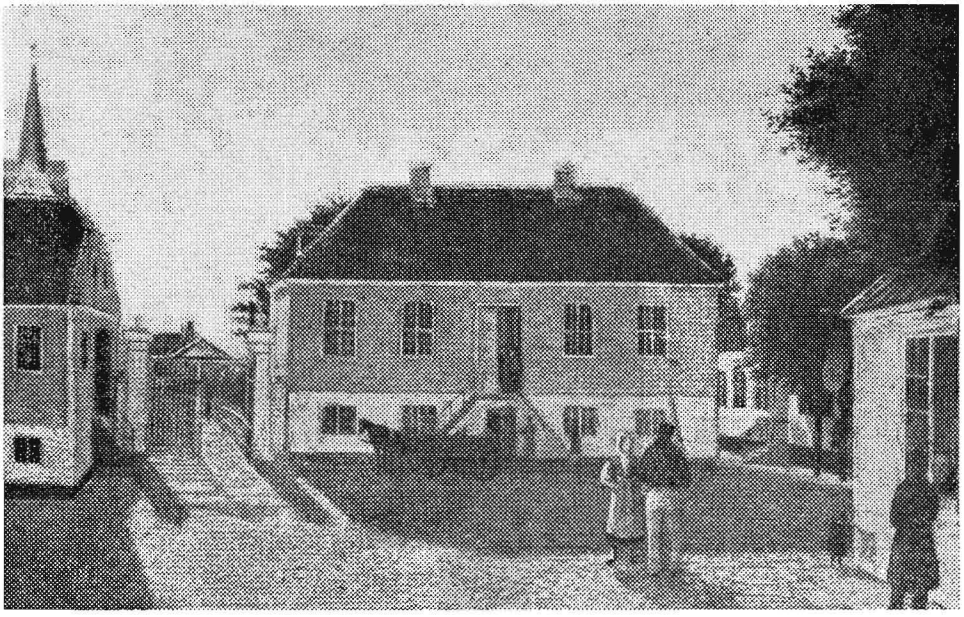

Thisted gamle rådhus – engang byens eneste samlingssted.

da en kæmpeballon med to menneskefigurer. Entreen var 50 øre for siddende plads og 35 øre for stående plads.

I 1872 gæstede en hr. Schønstrøm Thisted med en forestilling på Frederikstorv. Det hed i hans annonce: »Opstigning af en usædvanlig stor, smuk og overraskende effektfuld luftballon (benævnet Samson) med gondol og tre menneskefigurer, forestillende luftskipperen og tvende passagerer. Denne luftforestilling er det skjønneste og imposanteste af alt, hvad der nogensinde er forevist. Valirvoyenten, eskomaløren og magnetisøren Mephistofeles drikker visdom. Optog af satamiske puslinge. Kunstneren udfører den utrolige præstation

folkefester, hvor unge og ældre – ikke mindst fra landet – stimlede sammen for at træffe bekendte og opleve noget, der kunne live op i dagenes ensformighed. Til et marked i Thisted 1857 ankom C. Pøttau direkte fra Holland for at give forestillinger med »Teatre pittoresque« (marionetter) i en oliemalet pavillon ved siden af consul Griishauges gård (Frederikstorv). Programmet bestod af chinesiske phænomener, automater, metamophoser, tågebilleder, phantasmageri, chromatroper og til slut stormen på og erobringen af Malekowtårnet ved Sebastopol.

Ved samme marked optrådte professor Schmidt, storhertugelig mecklenburg-schwe-

rinsk hofkunstner i magi, physik, gymnastik og mimisk-plastisk production. Og endelig kunne man ved dette marked se de såkaldte heliophober eller lyssky mennesker fra Borneo, de mærkværdigste phænomener, naturen havde frembragt.

Ja, der var sælsomme og mangeartede ting at se ved markederne. I 1875 foreviste »Den gamle Ferdinand med familie« på Frederikstorv »et storartet krigsteater«, hvoraf i særdeleshed fremhævedes alle slagene mellem Frankrig og Preussen, fremstillet i 22 afdelinger i transparent. Tillige sås kong Frederik d. 7. indfattet i guirlander og omgivet af sine gardere i galla.

Gamle Ferdinand fra København
ham kender alle af navn.
Han lever kun af gemytlighed
og dør engang af kedsomhed.
Krigsbilleder ses i transparent,
garden i galla, hvilket ikke er glemt,
Wilhelm og Bismarck – to bonvivant
og Ferdinand selv, gemytlig stemt.

*

»Teatre mechanique« fra Paris, stort, elegant fransk mekanisk teater var opstillet på Lilletorv i 1860. Program: Det transatlantiske dampskib »Austria«s skrækkelige brand – en urskov i Amerika med udvandrere på vej til Californien – Jerusalem på korsfæstelsestiden – San Francisco med 60.000 indvånere – bombardementet og indtagelsen af staden Canton i China – Neapel med det ildsprudende bjerg Vesuv – optisk-plastisk fremstilling af tågebilleder fra verdens skabelse m.v. Også på Storetorv i Thisted – som dengang faktisk var et meget lille torv – blev der givet forestillinger til folkets forlystelse. Her kunne man i 1855 se »det store romerske hunde- og abeteater«, forevist af directeur Zaboni. Første plads kostede 2 mark, anden plads 16 skilling. Hr. Alexander Olschansky fra cirkus Rentz gav i 1858 en stor kunstnerforestilling af det »akrobatiske, gymnastisk-plastiske og mimiske selskab«, bestående af 10 personer.

Hr. C. F. Christensen averterede i 1855: Med kgl. allernådigst tilladelse forevises et stort panorama fra Kjøbenhavns tivoli i den med romerske kejsere dekorerede butik på torvet. Da dette panorama med stort bifald er set i Europas største stæder såvel som af hs. majestæt kongen og hs. kgl. højhed prins Ferdinand af Danmark, er jeg så fri at forvente talrigt besøg.

I sommeren 1862 kunne thistedboerne iagttage en helt usædvanlig forestilling på Storetorv, en linedanser, der gik op til rådhusets tag. I en avisomtale hed det:

»Linedanseren Theodor Hofmann udførte søndag eftermiddag for en mængde tilskuere på torvet i Thisted sine produktioner med en meget stor og for publikum beroligende sikkerhed og præcision. Uagtet det havde regnet meget, og tovet var vådt, gik han dog med rolighed på den udspændte line flere gange op til rådhuskvisten og tilbage igen. Anden gang gik han endog baglæns, og tredie gang med tilbundne øjne, hvilket syn endnu hidtil ikke er set«.

Denne kuriøse annonce fandtes 1885 i Thisted Amtsavis:

»Efter opfordring kommer til Sjørring på søndag Carl Frederik Jensen Bech for at afholde en hjertensgod tale om enighed og kjærlighed til konge og fædreland, tillige en mindeafskedshilsen til vor agtede og ærede amtmand Unsgaard. Alt i gemytlighed for herrer og damer med alvor og spøg.

Med eftermiddagstoget
kom unge og gamle,
lidt god musik De får,
lad os om hinanden venligst samle.
Gud give os alle kraft og mod,
da vakler ej vor danske fod.
Lad kun Holger Danske rolig sove hen,
for Danmark, konge og rige, vi er trofast ven!

Med højagtelse
C. F. J. Bech
kunstmaler og dito gartner samt fløjtenist.«

En særlig slags folkefester var de såkaldte krammarkeder, der foregik på Storetorv – hvordan man så ellers kunne være der under gamle dages knebne pladsforhold. Avisen skriver i 1855: »Krammarkedet i går var ikke af synderlig betydning, da det syntes at være mere beregnet på morskab og adspredelse for fremvisningen af usædvanlige mennesker. Den slags stødte man allevegne på. I 1858 averterede hr. Jean d'Aleis:

»Undertegnede, som i den forløbne sommer med kgl. allernådigst tilladelse i Kjøbenhavns tivoli og senere i de større kjøbstæder i Jylland under stor tilstrømning af publikum har

Hotel »Thy«s gård i Storegade med teatersalen til højre.

det yngre publikum fra landet. Nogle af vore købmænd klager over, at de fremmede kunstnere og gøglere distraherer publikums opmærksomhed for meget og skader handelen. Zabonis abe- og hundeteater, Wedins kraftøvelser, enken Chanteurs menageri og en smuk carrussel fra Aarhus morede de unge karle og piger i den grad, at selv de så almenyndede danselokaler var sparsomt besøgt. Intet slagsmål eller spektakler fandt sted, og der var i det hele taget »it nøj raller we ed«.«

Et fremtrædende og i vore øjne makabert træk ved fortidens markeder og deres gøgl var forevist tvende buskmennesker, mand og kone, fra Oranienfloden i Sydafrika, de eneste og første af denne menneskerace, som nogensinde er forevist i Europa, agter i næste uge at indtræffe i Thisted med disse tvende eksemplarer af en her hidtil ukendt race, for i nogen tid at forevise dem. De ligner mere abekatte end mennesker«.

Kort tid efter meddeltes, at buskmanden, der hed Joncha, var død i Vejle af lungebetændelse. Derefter var der kun hans kone tilbage af fire buskmennesker, som samtidig kom til Europa. Det vides ikke, hvad der blev af

denne stakkels kvinde. Disse afrikanere har formentlig ikke kunnet tåle det nordiske klima.

I 1856 forevistes i Thisted »det berømte dværgepar Piccolomini«. Manden var 25 år gl. og kun 30 tommer høj, hustruen var 23 år og 32 tommer. Det hed i reklamen, at dværgeparret »som i London på grund af sin ziirlige legemsdannelse og særdeles fine og behagelige opførsel ikke kunne andet end vinde selve hs. majestæt dronning Victorias bifald«. Det kostede en mark at få de små mennesker at se.

Også en kineser blev forevist, men han kunne dog foretage sig andet end blot at lade sig beglo: »Chineseren Lee Tong Jatson vil have den ære at forevise sig for det herværende publikum på hotel »Limfjorden« i Thisted. Han har citrongul hudfarve og bærer hårpisk af 4 fods længde. Han viser sig i nationalkostume og vil holde foredrag i det chinesiske sprog. Også vil han vise styrken i sin hårvækst, hvormed han kan bære 100 pund. Hertil skal bemærkes, at halvdelen af håret er afbarberet. Tillige forevises den chinesiske lampe og flere chinesiske taskenspillerkunster.

»Det i Norden vidt berømte vidunderbarn Edvard Nielson fra Øland (ved Sverige)« forevistes 1872 ved et marked i Thisted, et virkeligt naturfænomen, hed det i reklamen. Ved fødselen vejede barnet kun 1 pund, og det var 6 tommer langt. Det er nu 11 år og vejer ikke mere end 12 pund. Barnet er aldeles velskabt og har et karakteristisk og klogt udseende og viser sig i hele sin optræden som et muntert og beskedent barn, der stedse har vakt den støste opmærksomhed og beundring såvel i Danmark, Norge og Tyskland som i Sverige, hvor det er bleven forevist for hele den kongelige familie. Entre 8 skilling, børn 4 skilling.

*

Også i restaurationslokaler foregik et og andet. Ekvilibrist Jensen foreviste 1854 »panorama og diorama« i restauratør Grønlunds sal ved havnen, 18 forskellige malerier samt voxfigurer. En hr. Johs. Øgenvad kom også i 1858 med »diorama og panorama« til hotel »Limfjorden« ved havnen. Der forevises – skrev han – en æblekerne af naturlig størrelse, hvori går 8 dusin sølvskeer, og et fingerbøl med 2300 smedede spigre. Endvidere en tropisk pragtfuglesamling samt udstoppede dyr, brillante insekter og conchyliedyr, forvarede i spiritus, en ung boa-constrictor, et kunstblækhus, skåret i træ, som har tilhørt Tycho Brahe, en kanon, der har tilhørt kong Gustaf d. 3. som barn, apostelen Johannes, syet i silke af dronning Ulrika Eleonora, et udskåret strudseæg af Thorvaldsens ungdomsarbejder, kunstsager i elfenben og moder Maria, der er så fint forarbejdet, at det går i en pennepose.

Ungdommen har jo altid holdt af at danse, og i 1852 synes det at have gået livligt til i Thisted. Redaktøren af Thisted Amtsavis, Joh. G. Lund, fandt i hvert fald anledning til at skrive: »Da ikke alene jeg, men flere af byens borgere har megen grund til at beklage os over, at vore tjenestefolk ved den bestandige dans, der mod politiets forbud ofte vedvarer til langt ud på natten, forledes til uorden og nattesværmeri, så tilkendegives herved vedkommende værtshusholdere og andre, der holder dans, at når jeg bevislig opdager at nogen af mine tjenestefolk efter polititid har frekventeret et sådant danselokale, vil ejerne af samme af mig enten blive angivet for politiet eller hans navn bekendtgjort i min avis.« Egentlige cirkusforestillinger kendte man her på egnen ikke før op mod århundredskiftet. I halvfjerdserne kom den første Miehe-familie til Ydby som et meget beskedent foretagende. 1879 averterede H. Miehe, at der var »morskabsteater« i Floulev kro, en kunstforestilling med påfølgende offentligt bal. At Miehe-rne ikke tog sig særlig imponerende ud, når de drog rundt i landet med deres små beboelsesvogne, fremgår af en notits i et sjællandsk blad i 1887. Bladet meddelte, at et selskab af

»natmandsfolk« var draget gennem Frederikssund. Senere bragte bladet en rettelse og skrev, at det ikke drejede sig om »natmænd«, men om et beriderselskab, cirkus Miehe, hvis chef var en dansk mand og grundejer i Jylland, og han havde tjent i den danske armé.

*

Men grundlovsfesterne, der forlængst er udgået i Thisted, dem kunne de fejre i gamle dage. Det var højre, som dengang var altdominerende i byen, der arrangerede disse fester. Her er en annonce fra 1873:

»Festen forkyndes om morgenen kl. 7 ved 9 kanonskud, hvorefter musikken spiller gennem gaderne. Kl. 3½ om eftermiddagen samles deltagerne på torvet, og kl. 4 drager man ud i plantagen Christiansgave med orkester i spidsen. Derefter følger våbenbrødrene med deres fane og emblemer, og efter disse de øvrige deltagere. Der marcheres forbi Frederik d. 7.s buste til festpladsen på runddelen.

Ef,ter afsyngelsen af de i programmet optagne sange holdes de officielle taler, og når ingen mere begærer ordet, er denne del af festen til ende. Forsamlingen spreder sig, og forskellige adspredelser i plantagen såsom dans, fyrværkeri o. l. er foranstaltet. Plantagen bliver oplyst med kulørte lamper og transparenter, ligesom der på anden måde er sørget for anlægets forskjønnelse. Beværtning erholdes i flere telte. I hr. gæstgiver Helstrups telt spises der ved sluttet bord. Kuvertbillet à 4 mark (1 kr. 32 øre) kan erholdes på hotel Aalborg. Spisningen begynder kl. 7, hvilket tilkendegives ved 3 kanonskud. Adgangstegn til plantagen betales med 1 mark for voksne, 8 sk. for børn. Festen slutter kl. 2 nat med 3 kanonskud.«

*

Tidens nye vidundere blev også præsenteret i Thisted, således »talemaskinen«, fonografen, der var en forløber for grammofonen. I 1890 kunne Thisted Amtsavis berette:

»Edisons fonograf forevistes i aftes i håndværkerforeningens sal af hr. v. Essen fra Horsens for et talrigt publikum. Hver af tilhørerne får et lille glasrør anbragt ved ørerne, og fonografen gengiver sang, tale og musik lige så tydeligt, både hvad ord og stemme angår, som om vedkommende stod i vor nærhed. Vi anbefaler alle at gøre sig bekendt med dette verdens store underværk.«

Fonografen blev også fremvist ved en stor håndværkerfest, der på samme tid afholdtes på Østre dyrskueplads i Thisted.

*

Det var – synes man i dag – ret overkommeligt at gå i byen i fordums dage. Varepriserne lå jo lidt anderledes end hvad vi kender. Købmændene averterede med fin portvin til 2–3 kr. pr. flaske, fine cigarer til 5–6 kr. pr. 100 stk. en frisk, kold bajer til 7 øre. Købmand Jensen, Storetorv, havde i 1867 Aldersroes bajerskøl, Jacobsens dito, dobbeltøl og hvidtøl, alt til 4 skilling pr. halvflaske. Ved foreningsballer var det almindeligt, at der også var spisning. Klubben »Harmonien« trakterede ved et bal med koldt bord og kage for 2 mark og 4 skilling (74 øre). På kongens fødselsdag i 1884 var der i Thisted stor fællesspisning med to retter varm mad og kage, og det koster 1 kr. 50 øre pr. kuvert.

Foreningsudflugter kunne også afvikles for rimelige beløb. Borgersangforeningen foretog i 1882 udflugt til Koldby kro, hvor der vankede kold anretning med øl til 1 kr. Våbenbroderforeningen drog på udflugt til Sjørring og kunne byde på koldt bord med øl og snaps til 1,25 kr. Ved de store markeder rundt i egnen var der lange rækker af beværtertelte med koldt bord hele dagen til 1 kr., og så fulgte øl og dram vel som regel med oven i handelen.

C. Brunsgaard

Wor ejen Serkus

En Par Grynt om, hwans vi sånte goe å lawer

Der goer nue gremme Kåel imell wos, de ka jen da si,
de er jo ræen forskrækkelig mæ oll de Røveri,
de gjælder om såen i en Fårt å komm te manne Pængg –
hvis jen ska tjenn dem we nøj Arbed, de wåer olt fo længg.

Men heldigvis så håe di da it vist sæ her omkring,
lidt Skidteri de håe vi nok, men it så stue Ting.
I Hanstholm Spåerkaes kam der jen mæ en Knyw, som han vist frem,
han wild blot hå en Tier, så han wa it så slem.

Nej, ham æ Italiener han wa en Nommer waer,
han blokked da nue Kjømmænd, når han kam te djer Daer,
han kjowt fu en Par Kroner, å når han så gik ud,
så håd han en Haltresser i Nettooverskud.

To Tyskere wa po Thyhwolm, der hapsed di en Bil,
å di kam snåer nie te æ Græns, skjønt de er manne Mil,
ilywl bløw de fånged, å de gik da ekspres,
fu di håd låe en Seddel mæ djer Navn å djer Adress.

En Mand i Hvibjerre started hans Fjernsyn nok så glåe,
å så sot han sæ godt terett – ja, de ka wæer han låe –
men der kam ingen Billeder, han lirked å han keg,
de wa da hiel mistænkelig, æ Mand han bløw nøj bleg.

Så gik han ud å kikked å soe da te hans Skræk
hans dejlige Antenne wa hiel fuldstændig væk,
en Tyv håd tåen de hiele – hvem sku ha trowed de,
te der wa den Slaw Skideriker po såen en fredle Ste!

Po Hanstholm goe der osse såen nue rejtig gremme Swenn,
der wa holdt Ywl-lotteri, men æ Pængg wa pludslig henn.
No, de ku jen endda forstå, men de wa mie fræk,
te en hiel Bilgarage en Dåe wa stollen væk.

Jow, vi håe osse såen nue Kåel, hvis Fenger er for långg,
di hapser å de nejler, ja, de skier manne Gångg,
men rejtig stue Kup er ed da ino it bløwen te,
å jen mo sejj, te de ka osse wæer de samme mæ de.

*

I Thiste soe di te djer Skræk en Jowrmor lisse stell rejst væk,
no mangelt di en Madam,
å de ku it blyw we å goe, hvem sku no ta imued di smoe,
når di te Werden kam?

Å dæfue bløw enhver jo glåe, da der sæ viest en skjønne Dåe
en Jowrmor splinterny.
No skuld ed nok komm te å goe, Folk ku blyw we å fo nue smoe
som di plejed i æ By.

Men de bløw no en stakke Glee – den ny Madam kam nok te Stee,
da hun håd fåt æ Hyer,
men hun ku it slå sæ te Ro – de Steer hun ku fo å bo,
di wa så ræen for dyer.

Å fae hun knap nok wa i Gång, så kikked hun i hinne Pång –
hun wa nær we æ Bundd.
Så tow hun Tåesk å Pekkenpak, å så så hun Fåwal å Tak
å rænd så rask hun kundd.

Å så stow di jo dæer ijen å widst it hur di sku go hen,
der wa snåer ingen Råe.
No er di wesnok indepoe, de nøtter it mæ flie smoe,
de ska nok legges åe.

En Mand i Thiste han wild lieg kyer ued te Spæring mæ en Pieg,
så lånt sku hun it goe.
No lie æ Mand nok nøj a Tøst, han styrked sæ mæ Bajere føst
å fæk en Snisser poe.

Å så kam han jo skidt astej, fu han kyer gal po Hundborrevej,
hans Kyerkort gik en Tur.
Nej, jen ska it ta Øller frem, når jen wel kyer æ Piger hjem,
de er it nøj, der duer.

I Snejste står en Pølsemand – som ajje Steer i æ Land –
hans Pøls er gue å røe,
han sæler dem mæ Sennep te, å der er osse Skrej i de,
han tjener te æ Føe.

Å dem, der spiser we hans Desk, di foe Papir, kaski en Wesk,
å taer djer Finger i,
men de er no it hiel ret, der sku jo wæer en Toilet,
de tøws æ Polliti.

Æ Sownråe sejer: Skidt mæ de, læ båre da æ Mand blyw we,
hæer er vi it så kræsen,
lidt Fjet po æ Fenger skåer it, å de ka Folk da nok blyw kvet,
uden der ska lawes Wæsen.

*

En Thiste-Post er fresk, å han er oltier godt i Sving,
han ska nok fo æ Brøww å Pakker ekspedit omkring,
å er der nøj te Nykjøbing, de goer skam it mæ Bil,
en Thiste-Post han render nem en Tur po manne Mil.

Vi håe tow Baner – de ka sejes, di er a di smoe,
men lieg te Dato håe vi fåt æ Spelwærk te å goe.
Deswaer er den te Fjerreslev da wesnok på de sidst,
å Dødsfald i æ Familli de er jo oltier trist.

Æ Sjangser fue æ Thybaen di er wal nok lidt flie,
skjønt de goer hiel gelassen mæ å leg Stasjoner nie –
tri Støkker om æ Oer, å hvis de blywe sånte we,
så ka vi nem ræen ued, hur snår de er forbi mæ de.

Når Folk wel kyer på Knallert, så er de jo nok de bæjst,
om di er rejtig wogen, men de ka nok somtier ræjst –
en Næt wa der da jen we Hurup, der kam gal astej,
han sod å sov på æ Knallert lieg mødt epo æ Wej.

Vi lier godt – di flest a wos – å fo wos en Bej Fesk,
men de ska helst wær godt, å de ska da wær rejtig fresk,
å manne kyer te Hanstholm Havn å henter sæ en Gjæwt –
de er knap hiel lovlig de, ja, såen er de no skjæwt.

Å de ka træef der dukker op en Fiskeribetjent,
han lier it den Prång mæ Fesk derued po æ Cement,
så blywe nue jo gall å viser Tænder som en Haj –
ja, der er somtier Serkus å si po Hanstholm Kaj.

Når Sperritus goer ind, ka jens Forstand jo goe si Wej,
en Mand i Hurup wa da ued på såen en slem Galej,
han vækked Folk we Nættetier op a djer Søvn, for han
wa bløwn så fuld just te han trowed han wa Mjælkemand.

Ja, nue goe å blywer fuldd – i Thiste wa der jen,
å de wa skam en Dame, der wa kommen ued po den.
hun slåssed mæ æ Polliti fae di po hinne fæk Hold,
hun kværked en Betjent, så han ku nær wær bløwen kwold.

Jow, Serkus ka vi godt opløw i Thy så manne Gångg,
men hwans, så blywer æ Daw fu wos jo heller oller långg,
vi håer ed såmænd rejtig skjøn, å vi håer Hus å Skywl –
no hober vi jo da hwerjen, vi foer en fredle Ywl.

PETER FIDUS

Dagbogsnotitser
om begivenheder her

OG ÅRENE DE RULLE...

på egnen
i det sidste år

1967

Oktober

1. Agger-Krik fiskeriforening fejrer 60 års jubilæum.
2. Den 24-årige arbejdsmand Jens Kr. Mortensen, Fredericia, der stammede fra Barslev, bliver dræbt ved at en mur styrter ned over ham.
3. Den første efterårsstorm skaber højvande ved Limfjorden, og 50–60 fiskekuttere søger ind i Hanstholm havn.
4. 25 dyrlæger i Thisted amt tager en radiotelefoncentral i brug.
   To lystfiskere bliver revet ud i havet ved Vorupørmolen, og den ene, den 19-årige bagersvend Hans Sørensen, Thisted, drukner.
5. Hundborg-Jannerup sparekasse ansætter gdr. Chr. Andersen, Stensgård, som direktør.
6. Reservatvejen mellem Klitmøller og Hanstholm åbnes.
7. Foreningen af jyske landboforeninger uddeler sølvmedaljer for landboflid til bl. a. Else og Jens Kirk, Tousgaard, Ingeborg og Ejner Kappel, Thorsted, Inger og Søren Skovsted, Lund ved Frøstrup, Sonja ogJacob Bak, Hjortdal, Kirstine Andersen, Lørsted ved Fjerritslev, og Peder Jacobsen, Thorup.
10. Ved et møde på Sperring kro drøftes planer om opførelse af en idrætshal i Sjørring.
12. Fuldmægtig på amtsarbejdsanvisningskontoret i Thisted Hans Bylund udnævnes til kontorbestyrer ved amtsarbejdsanvisningskontoret i Sønderborg fra 1. november.
15. Tre lystfiskere fra Viborg kommer i livsfare ved at blive kastet ud fra læmolen i Hansted, men de bliver reddet af stedlige folk.
16. Hotel »Hurup« i Hurup sælges af Anders Møller til A/S P. Ydes boligmontering, Hurup.
17. En voldsom storm, den hårdeste i det sidste halve århundrede, hærger store del af Europa og anretter også store skader her i landet. To skibe kom i havsnød ud for Thykysten, men blev bjerget. Mange fiskekuttere søgte ind i Hanstholm havn, som godt kunne besejles i det hårde vejr. Der faldt sne ved Fjerritslev.
18. Dansk undergrunds consortium indstiller olieboringen i Nors efter at man har været 945 meter nede uden at finde spor af olie eller gas.
20. Oktober måned er usædvanlig regnfuld, og de sidste tre uger er målt 189 mm nedbør mod normalt 70 mm for hele måneden.
21. Fredningsnævnet for Thisted amt vil kræve Hanstholmens sydskrænt fra havet til Rær fredet.
    Hanstholm kommune sælger Vigsø skole til Jens Skaarup Larsen, Vigsø, for 75.150 kr. og Hjardemål gamle skole til Harry Poulsen, Hjardemål, for 10.200 kr.
    I Fjerritslev indvies en hjemmeværnsgård.
    Thistedgarden fejrer 10 års jubilæum.
    I Hundborg indvies det private plejehjem »Solgården«.
22. Krabbes konditori i Thisted sælges til konditor Verner Poulsen, Thisted.
    Amts-pløjemesterskabet for Thisted amt vindes af Bent Brogård, Søndbjerg.
24. Skånska cementgjuteriet afslutter årets arbejde med uddybningen af Hanstholm havn.
25. Som opsynsmand ved Svinkløv plantage antages slagteriarbejder Ove Pedersen, Fjerritslev.
26. Jens P. Hansens gård i Nørhå nedbrænder totalt og ca. 80 dyr indebrænder.
27. Til toldopsynsmand i Hanstholm udnævnes sognerådsformand Chr. Hansen, Hanstholm.

28. Hård vestenblæst forårsager oversvømmelser ved Limfjorden.
Sjørring andelsmejeri vedtager med 92 st. mod 13 en plan om sammenslutning med mejerierne i Snedsted, Sundby, Vandet, Østerild og Thisted.
30. Mejerisammenslutningen tiltrædes i Thisted andelsmejeri med 92 st. mod 11 og i Sundby med 48 mod 11.
31. Stadsdyrlæge N. Nørgaard, Thisted, bevilges afsked fra 1. juni 1968.
Nedbøren i oktober blev 210 mm, hvilket er tre gange det normale.

November

2. Ved Hanstholm tages en »velfærdsbygning« i brug med havnekontor, omklædnings- og baderum for arbejderne, spisestue m. m.
3. Østerild mejeri forkaster sammenslutningsplanen med 83 nej mod 29 ja.
4. Statsminister J. O. Krag aflægger besøg ved Hanstholm havn og taler ved et møde i Hanstholmhallen.
6. Hurup håndværker- og borgerforening vedtager at ophæve spiritusservitutten på hotel »Hurup«, som er solgt til andet formål.
7. Færgeplanen Thyborøn–Agger indsendes af Thisted amtsråd til vejdirektoratet med anmodning om godkendelse som vejfondsarbejde med 85 pct. tilskud.
Vestervig-Agger sogneråd vedtager at ansætte en beskæftigelses-terapeut for pensionister.
8. Den 17-årige fisker Kaj Mikkelsen fra Grenå drukner under fiskeri ud for Hanstholm.
10. To søstre, den 74-årige Marie Nicolajsen og den 64-årige Margrete Jensen, begge fra Klim, bliver dræbt ved påkørsel af en lastbil i Klim.
Hørdum idrætsforening får byggetilladelse for en idrætshal til ca. 400.000 kr.
11. På Thisted centralsygehus indvies en ny høreafdeling.
12. Orkanagtig storm anretter en del skader, og mange fiskekuttere kommer i vanskeligheder.
13. Den 25-årige landbrugsmedhjælper Søren Madsen fra Tømmerby bliver dræbt i Villerslev, hvor han på cykle påkøres af en lastbil.
Et tilfælde af hønsepest konstateres i Snedsted, og 300 høns aflives.
14. Ved en generalforsamling i Hundborg andelsmejeri er der ingen stemning for sammenslutningen med andre mejerier.
Hvidbjerg-Lyngs sogneråd vedtager med 6 st. mod 3 at anbefale spiritusbevilling til et påtænkt nyt hotel i Hvidbjerg.
16. Vandet andelsmejeri går ind for en sammenslutning af mejerier i Nordthy.
17. I Thisted indvier Røde Kors en ny børnehave.
20. Hillerslev andelsmejeri ønsker ikke at gå med i en sammenslutning.
20. Hanstholmkonsortiet standser arbejdet på ydermolerne for vinteren.
22. I Hundborg indvies et forbrændingsanlæg, der er fælles for Hundborg-Jannerup, Vang-Tvorup, Sjørring-Thorsted og Nørhå-Stenbjerg.
23. Hanstholm sogneråd vedtager at protestere mod den planlagte fredning ved Hanstholms sydskræn-Thistedboen ingeniør Karl Oswald Damgaard ankommer til Thisted med sin 11 meters yawl »Lille svane«, i hvilken familien har krydset Atlanterhavet fra Amerika.
24. Thyborønkutteren »Nørklit« synker i Thyborøn kanal, men skipperen J. Svalgaard Nielsen, der var alene ombord, reddes.
I Vigsø holdes rejsegilde på det første hus i feriebyen.
25. Direktør H. Clausen Christensen, Thisted andelssvineslagteri ansættes som administrerende direktør for A/S Galtox-Holding i København, en sammenslutning af store konservesfabrikker.
26. Hanstholm havn benyttes stærkt af fiskerbåde, og der fremsættes ønske om mere kajplads.
Klitmøller fiskeeksport antager forsikringsinspektør Chr. Konge, Skjern, som forretningsfører fra nytår i stedet for P. Munk Madsen, der afgår på grund af alder.
27. En julemesse i den nye Huruphal fik 8000 besøgende.
Vognmand Niels Søndergaard, Hanstholm, findes død i sin personbil i Klim, hvor han har påkørt en parkeret lastbil.
28. Hanstholm redningsbåd flyttes fra den gamle landingsplads om til havnen.
Koldby brugsforening fejrer 75 års jubilæum.
29. Thisted andelssvineslagteri satte i det forløbne år ny rekord med 209.267 slagtninger. Der efterbetales 38 øre pr. kg.
I Thisted stiftes »Thylands rideklub«.
I Lyngs konstateres hønsepest, og 350 høns aflives
30. November gav 114 mm nedbør mod normalt 57 mm.

December

1. Snedsted kirke får ny kirkeklokke og tillige et tårnur, der er skænket af Helvig og Jens Jensen, Snedsted.

3. Poul Østergaard Pedersens maskinsnedkeri og møbelfabrik ved Thorstedvej i Tingstrup nedbrænder totalt.
   Brugsforeningen Nordthy i Thisted fejrer 75 års jubilæum.
4. En hård storm går over landet, her på egnen anrettes en del skader, navnlig i klitplantagerne.
6. Thisted amtsråd vedtager at nedlægge tuberkulosestationerne i Vestervig og Fjerritslev.
7. Et lettere snefald forårsager glatte veje og færdselsvanskeligheder.
   Der bliver ingen kommuneafstemning om bevilling til en ny kro i Hvidbjerg, idet det fornødne antal underskrifter ikke er opnået.
8. Repræsentanter for Thisted, Tilsted og Thisted landsogn enes om at stræbe mod kommunesammenlægning i 1970.
9. Der måltes i nat 6–7 gr. frost, og der er isdannelser i fjorden.
10. Seks kommuner omkring Fjerritslev enes om at danne en storkommune fra 1970.
    I Lyngs konstateres hønsepest i yderligere tre besætninger.
12. Den 19-årige landbrugsmedhjælper Per Jensen, Tygstrup, mister livet ved et bilsammenstød mellem Randers og Aarhus.
    I Hørdum påbegyndes arbejdet på opførelsen af en idrætshal.
13. Stenbjerg kirke får varmeanlæg og et nyt kapel.
    Pastor Holger Andersen fejrer 25 års jubilæum som sognepræst for Visby-Heltborg.
    To store jordfordelingssager – Aarup og Tagmarken ved Hundstrup – afsluttes.
14. Der opnås enighed med lodsejerne om en naturfredning ved Kollerup strand, Grønnestrand og Svinkløv.
15. Som forpagter af Thisted missionshotel fra 1. januar 1968 antages Harald Poulsen, Øsløs.
16. Den 74-årige fru Kirstine Højbak, Hundborg, mister livet ved at blive påkørt af en bil.
18. Snevejr forårsager glatte veje og nogle trafikvanskeligheder.
19. Thisted fjernvarmeforsyning indvier sin tredie varmecentral, central nord, ved Kronborgvej. Der er for tiden 1100 varmeforbrugere, og mange står på venteliste.
21. Den 42-årige fru Birthe Rasmussen, Hanstholm, mister livet ved en bilulykke i Tved.
    Ved forhandlinger mellem Hanstholm og Ø.-V. Vandet enes man om en plan efter hvilken Klitmølleområdet sammenlægges med Hanstholm kommune fra 1. april 1968.
22. Som ny direktør ved Thisted andelssvineslagteri antages disponent Hakon Hansen, Grindsted.
24. Juleaften kom med stille, ret mildt vejr og ganske lidt sne.
27. Juledagene havde stille vejr med let frost.
28. Mejeriet »Godthåb« i Uglev standser driften og sammenlægges med andelsmejeriet »Thyholm« i Hvidbjerg.
    Som direktør for Nordthy eksportforening antages Bertel Jepsen, Klastrup.
29. Forstander Thorvald Hansen, Thylands ungdomsskole, der har sygeorlov, tager sin afsked fra skolen.
30. Sjørring andelsmejeri vedtager forslaget om sammenlægning med mejerierne i Snedsted, Sundby, Vandet, Østerild og Thisted. En plan om et mejeriselskab for Midt- og Sydthy opgives.
    Den 16-årige landbrugsmedhjælper Harly Chr. Buus, Grurup, mister livet ved på knallert at køre ind mod et tog i Bedsted.
31. December måned gav 86 mm nedbør, mest i form af regn. Normalen er 60 mm. Månedens laveste temperatur var 7,6 gr. frost natten til 10. december, den højeste 9,3 gr. varme den 2. december. Hele året gav 1061 mm nedbør mod normalt 631 mm.
    Nytårsaften havde stille vejr med temperatur omkring frysepunktet og ganske lidt snefald.

1968

Januar

3. Fiskeeksportører og fiskeopkøbere i Hanstholm stifter Hanstholm eksportørforening med Erling Grønkjær som formand.
   Hanstholm og Nors-Tved kommuner indgår et fællesskab, således at kæmner Snekmose, Nors, skal arbejde skiftevis for begge kommuner.
4. Strengere frost er sat ind, og der er isdannelser i Limfjorden. Endnu er der ikke videre megen sne.
9. Menighedsrådet på Hanstholmen afsætter 15.000 kr. til planlagt kirkebyggeri i Hansted.
10. En voldsom snestorm skaber trafikvanskeligheder over hele landet.
11. Frosten varer ved, og Limfjorden er ved at være tillagt. Næssundfærgen giver op.
12. Det fryser om natten op til 15–16 grader.
14. Kraftig blæst i forbindelse med mildere vejr rydder op i isen på Limfjorden.

I Vestervig kirke holdes udsendelsesfest for sygeplejerske Inga Bruun, Randrup, der skal virke for sudanmissionen i Nigeria.

15. En voldsom storm anretter store skader og ulykker i den sydlige del af landet, men skåner egnene nord for Limfjorden.

16. Der påbegyndes olieboringer i havet vest for Thyborøn.
En arbejderbolig ved gården Irup nedbrænder som følge af et barns leg med ild. To familier mister alt deres indbo.
I Thisted landsogn stiftes en gymnastikforening.

14. Den 65-årige fru Jenny K. Jensen, Tandrup mark, mister livet ved en færdselsulykke i Ydby.

22. To morsøfiskere fra Flade reddes med helikopter, da deres båd var gået fast i isen på Thisted bredning.

23. Ved en afstemning stemmer klitmøllerboerne med stort flertal for sammenlægning med Hanstholm, mens der i Ø. og V. Vandet er flertal mod sammenlægningen.
Den 19-årige skovtekniker Martin Østergaard, Tingstrup, mister livet ved en færdselsulykke på Thorstedvej.
Ved folketingsvalget i dag genvalgtes i Thisted amt folketingsmændene Kr. Damsgaard (V), H. C. Toft (K) og Thomas Have (S), alle med kredsmandater, mens amtsbogholder Martin Pedersen, Thisted, (R) valgtes på et tillægsmandat.

25. Håndværksrådets sølvmedalje for særlig godt håndværksvirke tildeles installatør J. Ph. Facius, Bedsted.

26. Handels- og Landbrugsbanken i Thisted uddeler initiativ-medaljer til fiskeskipper Aage Konge, Klitmøller, og fabrikant Poul Nielsen, Dragsbæk margarinefabrik.

30. Frømandsklubben i Holstebro påbegynder en eftersøgning i Skibsted fjord efter rester af vikingeskibe.

31. Sidste halvdel af januar havde ret mildt vejr, kun lidt frost og intet snefald af betydning.

Februar

2. 10 fiskeeksportører i Hanstholm forbereder opførelse af fiskepakhuse til ialt ca. en halv million kr.

3. Den tidligere skole i Taabel sælges til frugthandler V. Larsen, København, for 80.000 kr.
Forsvarsbroderselskabet for Thisted og omegn holder 80 års stiftelsesfest.

4. Byudviklingsudvalget for Hanstholm-området får forelagt en plan fra statsbanerne om en eventuel jernbane Sjørring–Klitmøller–Hanstholm.
Dansk arbejdsmands- og specialarbejderforbunds Hurup afdeling fejrer 50 års jubilæum.

5. På hermetikfabrikken i Gudnæs bliver 10 kvinder forgiftet af kulilte fra et nyt muslingekogerianlæg.

6. I Sjørring holdes et møde, ved hvilket repræsentanter for en række foreninger går ind for tanken om opførelse af en hal i byen.
Thisted byråd beslutter at det noget brøstfældige vandrerhjem ved Fårtoftvej skal nedlægges.

7. Thisted amtsråd vedtager at anbefale delingen af Ø. og V. Vandet kommune.
Amtsrådet anbefaler spiritusbevilling til Vildsund dyrehave.

11. På Hanstholm kommunekontor forøves indbrud, og der stjæles 7000 kr. fra pengeskabet.

12. Hurup håndværker- og borgerforening lader Refsbøl mølle istandsætte og projektørbelyse.

13. Skoleinspektør C. E. Thomsen, Tingstrup, bliver stadsskoleinspektør i Skive.

16. Efter længere tids mildt vejr kommer der igen frost og en del snefald, dog ikke meget her på egnen.

18. I Stenbjerg indvies et nyt kapel ved kirken.

19. Thylands baptistungdomsforening fejrer 50 års jubilæum i Thisted baptistkirke.
En turistforening for Sydthy stiftes i Hurup.

20. Landboforeningen Nordthys regnskabssektion opgør forrentningsprocenten for 1967 til 0,2, det dårligste resultat i sektionens 33-årige historie.

21. Skånska cementgjuteriet genoptager uddybningsarbejdet i Hanstholm havn.

22. Morup mølle brugsforening antager kommis Erik Petersen, Hillerslev, som uddeler fra 1. marts.

23. DSB meddeler, at Hassing og Ydby stationer bliver nedlagt i foråret.
Vejret har i nogen tid været ret mildt, men nu er der nattefrost.

27. Thisted amtsråd går ind for opførelsen af en psykiatrisk afdeling ved Thisted centralsygehus i forbindelse med den planlagte østfløj. De samlede udgifter anslås til 16,5 mill. kr.
Thisted handelsstandsforening vælger distriktschef H. E. Frederiksen til formand.

28. Thisted amtsråd meddeler tømrermester A. Sund, Hvidbjerg, gæstgiveri- og beværterbevilling til en ny kro i Hvidbjerg.

29. Februar måned blev usædvanlig tør med kun 20 mm nedbør. Højeste temperatur var godt 5 gr. varme og laveste godt 7 gr. frost.

Marts

1. Gdr. Alfr. Overgaard, Skaarup, vælges til formand for Andelsbankens Thisted afdeling.

5. Som forstanderpar på Thylands ungdomsskole i Hundborg antages lærerparret Kirsten og Henry Andersen, Hundborg.
6. Thyborønkommissionens flertal går ind for, at kanalen ikke skal lukkes, men Thyborøn by skal stormflodssikres.
6. Nors forsamlingshus tages i brug efter en modernisering.
7. Ringkøbing og Thisted amtsråd når til enighed om fordelingen af udgifterne ved oprettelsen af en Thyborønfærge.
10. I Hanstholm indvies den første store fiskeindustri, Poul Taabbels rejepille- og filetfabrik.
11. Forsvarsbroderselskabet i Thisted vælger landinspektør H. C. Herling til formand.
12. Ved sognerådsvalget i den udvidede Hanstholm kommune vælges 9 fra Hanstholm og 2 fra Klitmøller.
13. Ydby gymnastik- og idrætsforening indvier en ny fane.
    Vester Agger redningsstation skal nedlægges fra 1. juli.
16. Den 17-årige landbrugsmedhjælper Søren P. Andersen, Ålegårds mark ved Fjerritslev, mister livet ved en færdselsulykke i nærheden af sit hjem.
17. Fjerritslev fjernvarmeselskab vedtager at opføre en ny varmecentral.
18. Fiskeriminster A. C. Normann besøger Agger og går ind for anlægget af en havn ved Agger.
19. Viben ankommer i ret store flokke.
20. Pastor Nabe-Nielsen, Sønderhå, kaldes til sognepræst for Råbjerg i Vendsyssel.
21. Hanstholm sogneråd anbefaler spiritusbevilling til cafeteria i Vigsø.
    I Hvidbjerg Thy kirke holdes udsendelsesfest for missionær Grethe Jensen, Hvidbjerg, der skal til Tanzania i Afrika.
22. Vang-Tvorup sogneråd godkender udstykningen af grunde til 23 sommerhuse i Vangså.
23. Harring-Stagstrup sogneråd vedtager at indrette kommunekontor i en ledig lærerbolig i Stagstrup.
24. Ved indbrud hos kassereren i Dansk arbejdsmandsforbunds afdeling i Ydby stjæles 2300 kr.
25. Anlægsudvalget for Hanstholm havn godkender indretningen af en kiosk og kaffebar ved havnen.
    Det thylandske landøkonomiske selskab vælger gdr. Holger Eriksen, Skibstedgaard, til formand.
    Ved generalforsamlingen i Morup mølle mejeri vedtages det at lade mejeriet sammenslutte med Bedsted andelsmejeri.
28. Den nye Vandet kommunes sogneråd vælger gdr. Marthinus Krogh til formand.
29. Ved Hanstholm havn gøres kæmpekranen klar til udsættelse af sænkekasser.
    Snedsted sogneråd vedtager at opføre et nyt kloakeringsanlæg.
30. Thisted musikforening fejrer 25 års jubilæum ved en stor koncert.
    Hassing kirke er brøstfældig, og menighedsrådet vedtager, at der foreløbig skal anvendes 300.000 kr. til en istandsættelse.

April

1. Det nyvalgte Hanstholm sogneråd vælger bankbestyrer Niels Jensen til formand.
2. Næssund teglværk standser virksomheden på grund af økonomiske vanskeligheder.
3. Sønderhå kirketårn er i fare for at styrte ned, og menighedsrådet beslutter en istandsættelse til ca. 100.000 kr.
    Danmarks-samfundet stifter en kreds for Thisted amt med landinspektør Herling, Thisted, som formand.
4. I Hanstholm stiftes en forældreforening med foreløbig 150 medlemmer.
6. Den første stork kommer til Vesløs.
7. Andelsbanken i Thisted beslutter at påbegynde opførelsen af en ny bankbygning i Toldbodgade.
8. Det usædvanlig smukke forårsvejr fortsætter, men der spores nattefrost.
    I Sjørring har man på fem dage indsamlet 100.000 kr. til en idrætshal.
11. I Ydby tages en ny kirkeklokke i brug. Den er skænket af en anonym giver.
12. I Tved opstår en hedebrand, som en overgang stærkt truede statsplantagen.
13. Nordthy ungdoms- og gymnastikforening vælger Henning Schultz, Thisted, til formand.
14. Ved Hanstholm havn udsættes årets første sænkekasser på ydermolerne.
15. I Hvidbjerg v. å hærges en privat granplantage af en brand, som også truer statsplantagen.
    I Nors holdes udsendelsesfest for missionærparret Karen og Svend Søe Pedersen, der skal til Tanzania.
    En 6-årig dreng, søn af gdr. Holger Christensen, Sdr. Hørdum, mister livet ved at løbe ud foran en bil.
    Påskevejret var ganske usædvanlig smukt alle fire helligdage.
18. Venstres ungdom i Thisted amt vælger Gunhild Vestergaard, Thisted, til formand.
    I Sydthy måles 21 gr. varme, og bøgen er ved at springe ud.
26. Pastor J. Haaber, Hassing, vælges til kredsformand for KFUM og K i Thy.

27. Ved Hanstholm havn udsættes sænkekasse nr. 31 i østmolen.
28. Det radikale venstre i Thistedkredsen vælger postbudformand Vagn Kristensen, Thisted, til formand.

Maj

1. Socialdemokratisk forening i Hurup fejrer 50 års jubilæum.
2. Førstelærer J. K. Abildskov Hansen, Vesløs, udnævnes til skoleinspektør samme sted.
   De politiske ungdomsforeninger i Thisted beslutter at oprette et samarbejdsudvalg.
3. I Hurup kirke skal installeres et nyt orgel til ca. 120.000 kr.
4. Centralafholdsforeningen for Thy vælger inkassator Rich. Hansen, Thisted, til formand.
7. I Hurup indvies en Røde Kors-børnehave.
   Konservativ ungdom i Thisted amt vælger Poul Thomsen, Hvidbjerg, til amtsformand.
8. I Sønderhå brugsforening opstår en kraftig brand i kælderen, men det lykkes at få den bekæmpet, før større skade er sket.
12. Den nye sognepræst for Øsløs-Vesløs-Arup, pastor Bøgh Pedersen, indsættes i embedet.
11. Hurupkredsens KU fejrer 50 års jubilæum.
13. Thistedkredsens Venstre vælger gdr. Charles Klitgaard, Bjerget, til kredsformand.
   Ved en generalforsamling i mejeriet »Nyhåb« i Hørdum, forkastes planen om sammenslutning med mejeriet »Enighed« i Villerslev med 69 st. mod 36.
14. Thisted byråd ansætter dyrlæge H. Leth Petersen, Thisted, som stadsdyrlæge fra 1. juni.
15. Det meddeles officielt, at Sjørring og Hørdum jernbanestationer nedlægges til efteråret.
20. Ved Hanstholm havn udsættes sænkekasse nr. 33 i østmolen.
24. Andelsmejeriet »Enighed« i Villerslev vedtager en sammenlægning med mejeriet i Hørdum fra i oktober 1968.
28. Vestervig centralskole fejrer 25 års jubilæum.
31. Den 19-årige skibsværftsarbejder Mogens Yde Pedersen, Nors, mister livet ved et bilsammenstød i Brund.

Juni

1. Ved Hanstholm havn udsættes sænkekasse nr. 35 i østmolen, og i vestmolen er i de sidste dage udsat tre kasser.
5. Thisted amts motorklub, der blev stiftet 1907, beslutter ved en generalforsamling at ophæve klubben.
7. Klim frimenighed bliver anerkendt som valgmenighed og får ret til at foretage vielser.
8. Thisted Rotaryklub fejrer 25 års jubilæum.
9. KFUK-spejderne i Nors indvier et spejderhus.
12. Bedsted andelsmejeri vedtager ved en generalforsamling at overtage Morup mølle andelsmejeri.
13. Vejret har i længere tid været usædvanlig smukt og varmt. I går måltes over 22 gr. varme.
14. Hassing kirke lukkes for at blive underkastet en omfattende restaurering.
16. Ved Hanstholm havn udsættes den sidste sænkekasse i østmolen – nr. 37 – og denne mole er dermed færdigbygget.
17. En ubeboet gård i Nørhå, tilh. gdr. Chr. Hyldahl, Nørhå, nedbrænder som følge af skorstensild.
18. Til det ledige skoleinspektørembede ved Tingstrup skole udnævnes skoleinspektør Arne V. Christensen, Gjern.
19. Den 38-årige fru Inger Villadsen, Hellerød på Thyholm, mister livet ved en færdselsulykke på Søndbjerg-Odbyvejen.
21. Fiskeriminister A. C. Normann besøger Hanstholm havn.
22. Hunstrup sogneråd vedtager ikke at forny garantien for Thisted–Fjerritslevbanen.
23. Sankt Hansaften begyndte helt smukt, men endte i regnvejr.
25. Vejdirektoratet meddeler, at der ikke i indeværende år ydes tilskud til Thyborøn–Agger-færgeplanen.
28. Dyrskuet i Hurup har smukt vejr og ca. 3000 besøgende.
29. Dyrskuet i Fjerritslev havde også fint vejr og godt besøg.
30. Søndbjerg kirke genåbnes efter en omfattende restaurering.

Juli

2. De sidste dages varme vejr sætter rekord med 30 gr. i Hurup.
4. Sundby mejeri, der er nedlagt, sælges til maskinhandler Th. Nørgaard, Fredsø, Mors.
5. Der holdes licitation over opførelsen af Hanstholm sømandshjem. De laveste tilbud udgør 2.411.000 kr.
7. Hans Bakgaards hjemstavnsfest i Ydby generes af regnvejr og flyttes til Ydby kro.
13. Dyrskuet i Thisted havde smukt vejr og over 12.000 besøgende.
15. Første halvdel af juli har været usædvanlig regnfuld, og kornet går overalt i leje.

17. Vildsund marked var i dag tilført en hel del heste, og der handledes ret livligt, mest med varmblods- og fuldblodsheste. Egentlige arbejdsheste ses næsten ikke mere.
20. KFUM-spejderne køber Sangernes hus ved Thisted plantage.
23. Ved et fællesmøde mellem byrådene for Thisted, Nykøbing, Skive og Viborg er der overvejende stemning for at lægge Thisted og Viborg amter sammen.
26. To medlemmer af kommunalreformkommissionen har i Thisted en forhandling med Thisted amtsråd og byrådene for Nykøbing og Thisted om den fremtidige kommuneordning.
27. I Hansted rømmer søværnet området vest for Molevej, og byplantagen kan derefter åbnes for offentligheden.
28. Den 34-årige fru Betlev Jensen, Flensborg, drukner under badning ved Nr. Vorupør.
29. Kornhøsten er begyndt på Jegindø.
30. Juli måned bragte 96 mm regn, over 50 pct. mere end normalt.

August

3. I Hvidbjerg Th. åbnes det nye hotel »Tømmergården«.
4. Vorupør badehotel sælges af hotelejer J. P. Larsen til grosserer Ib Nielsen, Thisted.
6. Danmarks radios pigekor giver koncert på hotel »Aalborg« i Thisted.
7. Vejret er i denne tid meget varmt og smukt. Her på egnen er målt op til 28–30 gr. varme.
9. Ved Thisted amts sognerådsforenings årsmøde forelå forslag til en resolution om, at Thisted amt skulle bevares uændret. Af de ca. 350 deltagere stemte 73 for resolutionen og 24 imod.
   I fjernsynet sås udsendelsen »Portræt af en by – Thisted«. Den vakte ikke anerkendelse i byen.
11. Thisted idrætsklubs byfest slutter med et nettooverskud af ca. 20.000 kr.
12. Sct. Georgsgildet i Viborg sælger feriekolonien i Vorupør til Brøndbyernes kommunelærerforenings feriekolonier.
13. Ved et møde i Fjerritslev enes repræsentanter for syv kommuner om dannelsen af en storkommune fra 1. april 1970 – det er Fjerritslev, Haverslev-Bejstrup, Skræm, Hjortdal, Kettrup-Gøttrup, Thorup-Klim og Vust.
14. Den 19-årige landbrugsmedhjælper Poul Svalgaard Pedersen, Boddum, mister livet ved et bilsammenstød på Doverodde landevej.
   I Thisted holder et nedsat arbejdsudvalg et offentligt møde med det formål at få vedtaget en protestadresse mod kommunalreformkommissionens skitser til en deling af Thisted amt. Der var ca. 150 deltagere, men ingen ønskede at deltage i indsamling af adresser.
20. Radikal ungdom i Thisted amt vælger Steen F. Hansen, Villerslev, til amtsformand.
22. Statsbanerne har besluttet, at Oddesund jernbanestation skal nedlægges, når de fornødne ændringer i signalsystemet ved broen er foretaget.
24. Fint sommervejr er igen sat ind. I Sydthy måles 27 gr. varme.
30. Et flertal i Thisted amtsråd ønsker tilslutning til Viborg amt, hvis Thisted amt ikke kan bevares selvstændigt.
31. Vesløs brugsforening fejrer 50 års jubilæum.
   Et tordenvejr med voldsomme regnskyl forårsager mange oversvømmelser.
   Den 16-årige Evald Lauritsen, Tved, mister livet ved en færdselsulykke i Ræhr.

September

2. I/S Vandværket for Sunddraget, Oddesund og Serup sydstrand holder stiftende generalforsamling i Odby.
   Samtlige kommuner på Mors går ind for, at der dannes en storkommune for hele øen.
3. Thisted byråd ønsker Thisted amt bevaret, og hvis dette ikke er muligt, peges på sammenslutning med Viborg amt.
   En skypumpe går hen over Vorupør og splintrer her et sommerhus.
4. Et tordenvejr går hen over Sydthy. Ved Lodbjerg registreres 850 lyn.
5. Fem kommuner – Harring-Stagstrup, Skjoldborg-Kallerup, Sjørring-Thorsted, Vang-Tvorup og Sønderhå-Hørsted – ønsker sammenslutning med Thisted.
   Ved et møde i Hanstholm med repræsentanter for kommunalreformkommissionen går et flertal i amtsrådet og de to byråd ind for sammenslutning med Viborg amt.
6. Hanstholm fiskeauktion har i sit første år haft en omsætning på 11 millioner kr.
7. Hidtilværende meddirektør i Thylands bank i Hurup, H. Blichfeld Pedersen, bliver enedirektør fra 1. oktober.
8. En byfest i Hurup til fordel for Huruphallen giver et overskud af ca. 50.000 kr.
10. Den 21-årige radiotekniker Knud Erik Kold Nielsen, Tingstrup, afgår ved døden efter en færdselsulykke på Thorstedvej ved Thisted.

Som bestyrerinde ved Johnsens rekreationshjem i Thisted antages fru Inger Marie Nielsen, Thisted.
Hurup sogneråd anbefaler med 5 st. mod 1, at der gives spiritusbevilling til et nyt hotel, som Anders Møller, Hurup, agter at opføre.

11. Thisted amtsråd meddeler spiritusbevilling til hotel »Broen« ved Oddesund.
Frivilligt drenge forbund i Thisted fejrer 60 års jubilæum.

13. Ved en kommuneafstemning i Sennels med temmelig ringe deltagelse er der flertal imod en sammenslutning med Thisted.

15. Hundborg FDF indvier en kredshytte i Snejstrup.
I Thisted indvies første del af den nye tekniske skole ved Lerpøttervej.

16. Regeringens økonomiudvalg tiltræder, at statens vandbygningsvæsen i løbet af nogle år flyttes til Thisted.
Overfredningsnævnet stadfæster en kendelse om offentlig adgang til 30 ha, fredet areal syd for Klitmøller by.
Sognepræst Villy Andersen, Thorup-Klim-Vust, kaldes til sognepræst for Skaarup på Fyn.

18. En eskadre på 12–14 marineskibe ankommer til Hantholm, hvorfra der skal deltages i en Nato-øvelse.

19. I Thisted åbnes Lion clubs »Lilleby« for børn ved Tingstrupvej.

20. Thisted amts skytteforening fejrer 100 års jubilæum ved en fest i Thisted.
Idrætsforeningerne i Hvidbjerg Th. og Uglev slutter sammen.

25. Andelsbankens filial i Hurup bliver selvstændig afdeling fra 1. januar 1969.

26. I Lyngs stiftes en borgerforening.
Som bestyrere af Vesløs alderdomshjem fra 1. november antages ægteparret Gunnar og Ellen Iversen, Ikast.
Hurup handelsstandsforening vælger bankdirektør E. Wulff til formand.

27. Statsbanerne meddeler, at Sjørring jernbanestation fra 1. december omdannes til trinbræt.

30. Thisted–Fjerritslevbanen opsiger sit personale til 1. april 1969 under hensyn til, at der ikke er garanti for banens videre drift og til, at Aalborg–Fjerritslevbanen ventes nedlagt.

31. Post- og telegrafvæsenet meddeler, at postekspeditionerne i Sjørring og Vildsund er omdannet til brevsamlingssteder under Thisted postkontor.
Ved kommuneafstemning i Thyborøn er der flertal for spiritusbevilling til et nyt motel.

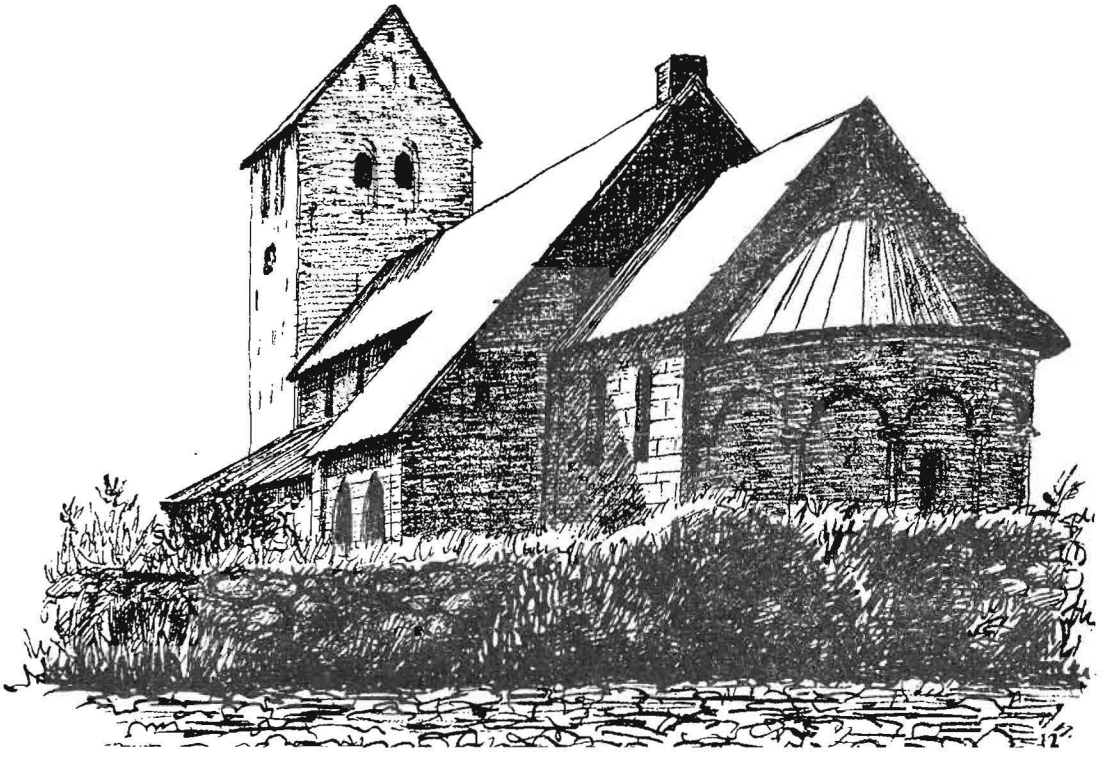

KOBBERUP HAR MALERIER

at vise Dem
og andre fine ting til julegaver

Læg turen om ad Klitmøller — De er altid velkommen i udstillingslokalerne ved Vangsåvejen

Gælder det *Støvsuger Køleskab Vaskemaskine?*

Spørg først i
Thisted Arbejderforening
BRUGSEN
i centrum

Rosenbergs
FARVEHANDEL
v/ Richard Mønster

Brogade 1 . Thisted . Telefon 211

Angår det brændsel, da
A/S P. O. Poulsen
Kul, koks, briketter og olie
Dansk firma *Lokal kapital*
Telefon 950 (3 linier)

RIO SKO

****

Vestergade 20 . Thisted . Telefon 599

DER ER 100 TØJEKSPERTER I DANMARK —
I THISTED ER DET

Engelsk
BEKLÆDNINGS·MAGASIN
NYTORV · THISTED · TELF. 247-743

Julegaver

SMUKKE TING
I STORT UDVALG FINDER DE
HOS

Julegaver

B. BRIX ANDERSEN, GULDSMED

Storegade 10 . Tlf. 1002 . Vestergade 25 . Tlf. 540

Hilsen og god jul

Austin

Svend Jørgensen . Telefon 970

EL-FIRMAET

Bjerre Christensen

v/ H. M. Mortensen

Tlf. 2533 . THISTED . Tlf. 2534

Landbosparekassen

Frederiksgade 18

Telefon 2255

– lige ved byens største parkeringsplads

Chr. Sørensens Tømmerhandel

Aktieselskab . Thisted . Telefon 57 - 657

Største lager af alle bygningsartikler

Eneforhandling af

INSULITE

Vi ønsker Dem
GLÆDELIG JUL

Velkommen
til hygge
og dejlig mad

Hotel »Phønix«

Telefon 863 . Thisted

Marius Sørensen

Juveler og guldsmed

Telefon 23

har det største udvalg
i guld- og sølvvarer til
JULEGAVER

Efter juleindkøbene

Mallings Konditori

Vestergade 32 . Telefon 202

Sparekassen for Thisted Amt

Oprettet 30. november 1829

Amtets ældste og største pengeinstitut

Filialer: Frøstrup, Vesløs, V. Vildsund, Nors, Hanstholm, Koldby og Sennels

Ekspeditionstid:
9.30—15.30
fredag tillige 18.00—19.30,
lørdag lukket

Telefon 2300

Tal med os om opsparing med skattefordele

Gå gavetur hos **Hvass**

KORSGADE afdl. - åben hv. dag
— og der er julestemning med masser af gode julegaveideer

Ca. 1. april åbnes vort nye BOLIGCENTER ved indkørslen til THISTED på ÅLBORGVEJ

NYTORV afdl.
— med Nordjyllands største udvalg i møbler, tæpper, boligudstyr

Et nyt møbelcenter med 2000 m² moderne boligindretning

Calles Konditori og Cafeteria
CARL EJNAR JACOBSEN

Storegade 8 Telefon 160

Navnet på SPANGBERGS KAFFE **god kaffe**

HUSK: Duge og udstyr finder De i et smukt udvalg hos

Gardin EKSPERTEN ERIK SCHARLING
Storegade 15 . Telefon 327
— stedet, hvor man køber gardiner

Har De prøvet -
Ost og viktualier
fra
KIRKEGAARDS EFTF.
Frederiksgade 2 . Tlf. 539

CITY
FODTØJ
THISTED

Deres TØJMAND er
HERREMAGASINET
Monopol
THISTED
Frederiksgade 1

De rigtige møbler –
de rigtige priser

Julegaver der glæder

Kom ind og se hvad vi har

hele året, finder De let i vort store udvalg af møbler og tæpper i alle prisklasser

Frøkjærs
MØBLER
THISTED · TLF. 466-467

VI ER TIL FOR DEM

LANDMANDSBANKEN

Thisted afdeling **Telefon 2588***

HANSTHOLM AFDELING - TELEFON 188 og 515
HUNDBORG AFDELING - TELEFON 88
TILSTED AFDELING - TELEFON 2188

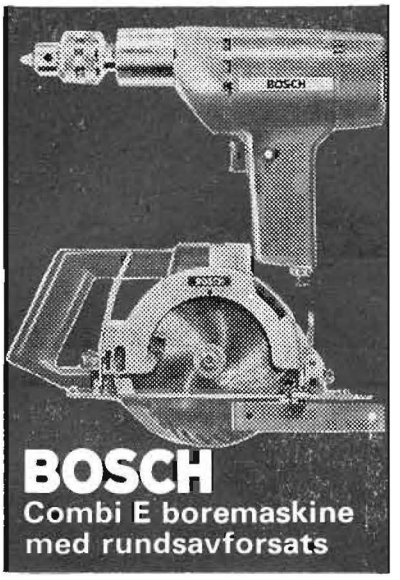

KNUD MORTENSEN

Thisted Værktøjsmagasin

Storegade 10 . Telefon 400 . Thisted

TEXACO

A/S KULKOMPAGNIET

Havnen . Tlf. 35 . Thisted

SKO
til alle

børnesko
damesko og
herresko

hos

Aage V. Nielsen

Aagade 9 . Thisted

brdr. Whansen
elektro-installation
Telf. 2700* Thisted

— frisk og fin

Dragsbæk
Margarinefabrik

Kulør på tilværelsen -

tapet og farver

fra

Jensen og Langballe

TEXACO

Brændselsolie
Benzin
Smøreolie
Fast brændsel

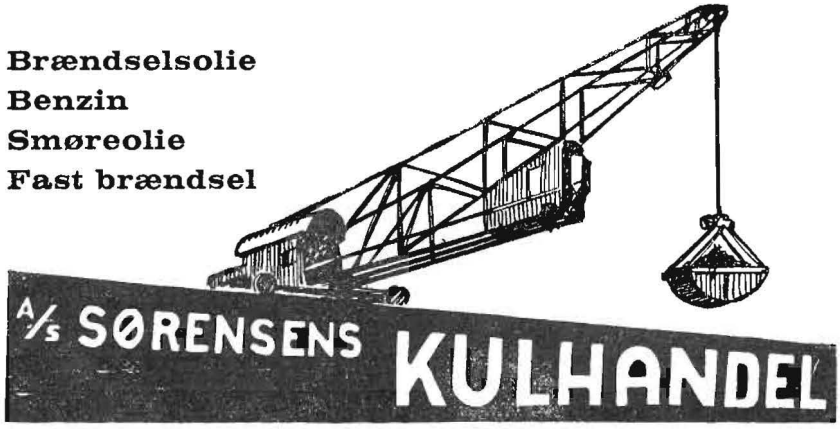

Forlang

Rønbjerg is

— den skuffer ikke

Besøg vor

kunsthandel

Glarm. Svend Odgaard

J. Chr. Johansens eftf.

Storegade 18 . Telefon 345

Prima oksekød, kalvekød og slagteriaffald

. . . samt alt i fersk, saltet eller røget flæsk pålæg m. m. anbefales fra vort udsalg på Strandvejen

Varerne bringes overalt

Altid 1. klasses varer tilvirket under statskontrol

Thisted Andels-Svineslagteri

Telefon 140 . Thisted

-der er gaver i

Vestergade 34 . Thisted Telefon 550

Vi ordner gerne forsendelser til udlandet

Amtets
største og mest moderne
private vaskeri

VÅD VASK – TØRRET VASK – RULLEVASK – MANCHETTØJ

Udlejning af kitler, sengelinned, dækketøj og håndklæder til private, hoteller og institutioner

DANSKE VASKERIERS KVALITETSSTEMPEL GODKENDT

Klits
VASKERI

Dragsbækvej 45 . Thisted . Telefon 363

Grundlagt 1931

Nu klinger julens toner -

og De skulle se, hvad vi kan vise Dem af julegaveideer: fine musikinstrumenter, grammofonplader, noder m. m.

Kom ind og hyg Dem i vore julesmykkede lokaler

THISTED MUSIKHUS
EJNAR CHRISTENSEN
STOREGADE 3 · TELEF. 304 · SERVICEAFD. TELEF. 904

Fjernsyns- og radioapparater i bedste fabrikater

Thisted Bryghus

Gælder det køb af bil eller traktor

THISTED MOTOR COMPAGNI A/S

Telefon 1212 *Autoriseret* Ford *forhandler* **Thisted**

Husk FORD for fremtiden

Et centrum
for ure og briller

ERIK NIELSEN

Storetorv . Thisted . Telefon 1032

Tøjet får vi i

Knuds HERREMAGASIN
KNUD IMER. THISTED

Storegade 4 . Tlf. 1152

CENTRAL
BIBLIOTEKET
THISTED

BUSTED

midt på stróget

...stedet hvor man köber kjoler og frakker

LOKAL

46.4 Jul i Thy
Thy

ex. 1 1968

Der er ingen tvivl...

Deres nye frakke
skal være fra Søndergaard

Enten De søger
en elegant frakke med
pelsbesætning
eller en sporty tweedfrakke
går De ikke
forgæves hos Søndergaard

Kom ind og oplev Nordjyllands største udvalg

Chr. Sønderg

Tlf. 2200 **Amtets store textilhus**

ikke til hjemlån

787 Thisted Bibliotek

VO 811308773

46.45

BUSTED

midt på stróget

...stedet hvor man köber kjoler og frakker

JUL I THY

1969

39. ÅRGANG

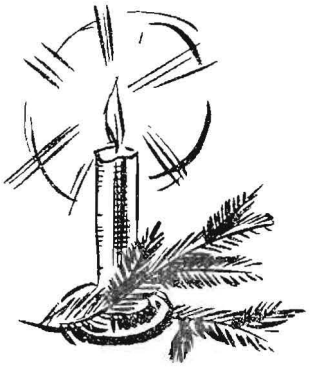

ALVOR OG GAMMEN
VANDRE TILSAMMEN

UDGIVET OG REDIGERET AF C. BRUNSGAARD, THISTED

Udleveringslager til boghandlere udenfor Thisted amt:
Danske boghandleres kommissionsanstalt, København V

JUL I THY * 1969

39. ÅRGANG

*

Indhold

Hans Bakgaard: Nu kimer en klokke 3
Nicolaj Hurup: Karen – den oversete 4
Peder Jensen: Berømt håndværker fra Skjoldborg 8
Skyum-provsten ordnede »den slemme«, et sagn 11
M. P. Ejerslev: Æ Fywer hå sjongen sæ ind i wo sind 12
C. Brunsgaard: Æ Minnesk i Tved 13
Marius Pedersen: En thybos Amerikarejse 15
Mariane Brandhøj: Der var engang en hyrdedreng 21
Søren Nielsen: Pæ Lierkaes fra Refs 23
Peder Bonde: Røde Per i Rakkeby 25
Jacob von Thybo: Tømmerbylægens natklokke 27
Heksedans ved Sct. Thøgers kilde, et sagn 28
C. Brunsgaard: Hvorfor hedder det Thy og Thisted 29
C. Brunsgaard: Skillingsviser om Skjoldborgpræsten 30
Fra det gamle album, billeder 33
C. Brunsgaard: Studedrift fra Thy 45
Hvor ligger byen »Hwitter«? 48
J. G. Galster: Filmens Palæ 49
K. E. Thomsen: Jens og Poul, to vejsteragermænd 50
Kræn Færgegårds brændevinssti 52
Peter Fidus: Wor ejen Serkus 53
Og årene de rulle, dagbogsblade for 1968–69 57

Forsidebillede: Vestervig kirke efter maleri af Asger Riber

Eftertryk uden aftale ikke tilladt

Thisted Amtsbogtrykkeri

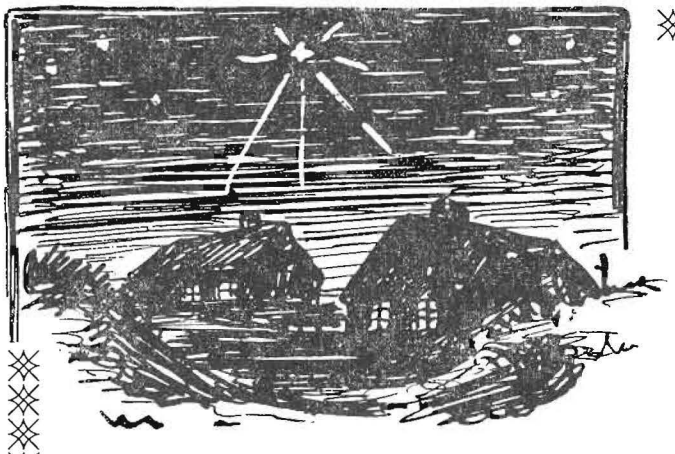

NU KIMER EN KLOKKE

Nu kimer fra kirken en klokke så stille
som skælvende åbner for mindernes kilde,
der bærer vor tanke tilbage, tilbage
til julen med barndommens dejlige dage,
i hjemmet med moders velsignede røst.
Hvor hilste som der, mon os julen så lyst?

Og tankerne dvæler så stille ved grave
og haster på flugt over bælter og have.
De savnede kære har plads i vort hjerte,
når træet bestråles af kerte ved kerte.
og tankerne standser ved tiden, der gik,
mens salmerne bruser og slører vort blik.

Men slører en tåre ved savnet vort øje,
står Betlehemsstjernen med glans i det høje,
og lyser om krybben – en gådernes gåde
med barnet, der frelser fra ve og fra våde,
der læger de dybeste vunder og sår,
når gangen til krybben med ydmyghed går.

Oh, hellige aften med klokkernes kalden
og Betlehemsstjernen, der stråler om stalden
Gid barnet må fylde vort sind og vort hjerte
og lysne en verden i strid og i smerte.
Gid troen må fylde hvert tvivlende sind
på barnet i krybben, når julen går ind.

HANS BAKGAARD

Karen DEN OVERSETE

AF NICOLAJ HURUP, VIBORG

DEN FATTIGE THYBOPIGE NÅEDE SIT LIVS MÅL - EN GÆLDFRI GÅRD

DET LYDER som et eventyr, men var barsk virkelighed: en meget fattig pige gik som barn og fablede om, at hun skulle komme til at råde oven en god og gældfri gård . . . og hun nåede det trods skuffelser og modgang. I nogle barndomsår var hun min plejesøster, i nogle ungdomsår min bedste kammerat.

Pigen hed *Karen* . . . Karen Henriksen. Hun var datter af mors bror, Niels Henriksen, husmand og landarbejder i Hedegårdene i Ørum sogn. Da hun var 13 år, døde hendes mor. Hun overtog da husførelsen i hjemmet, passede tre mindre brødre, lavede mad og stoppede strømper, passede de to køer, når hendes far var ude på arbejde. Hun skulle konfirmeres det følgende efterår, og i henhold til den da gældende ordning kunne hun blive udskrevet fra skolen om foråret og slippe for skolegang i sommerhalvåret.

Landbrugskrisen omkring 1890 drev mange landmænd fra hus og hjem. For daglejerne var det vanskeligt at få arbejde – lønnen var endda kun 2 mark (66 øre) daglig. Morbror Niels fandt stillingen så håbløs, at han – i lighed med så mange andre – besluttede at udvandre. Børnene måtte dog anbringes i pleje først, og det gik let nok med drengene, men Karen var det ikke så nemt med. Hun var en selvrådig pige, som meget skulle ha' sig frabedt, at nogen havde noget at sige over hende. Så kom hendes far til mor og klagede sin nød. Han appellerede til mors medfølende hjerte. »Ja, ja, i Guds navn da, lad hende så komme her«, sagde mor til sidst.

Nogle dage efter kom hun . . . gående, alene, med en lille bylt tøj i hånden. Ved at sælge huset havde hendes far lige fået penge nok til til billetten, der blev intet til børnene.

*

I vort hjem var vi dengang tre brødre: Johannes, 5 år, Peter, 8 år, og jeg, 10 år. Mor talte med os om vor nye søster, der nu kom i stedet for Marie, der var død for nogle måneder siden. »Karen har ikke haft det godt«, sagde mor, »I skal være gode ved hende.« Det prøvede vi vel også på i den første tid, men i hvert fald for de to mindste blev Karen en skuffelse. Søster Marie havde været deres omhyggelige plejerske fra de var spæde, altid var hun rede til at hjælpe dem. Men kom de til Karen og bad om hjælp, blev de visket af. Hun havde haft nok af at slæbe på små drenge, de to knægte kunne passe sig selv!

De to blev hurtigt enige om, at de ikke kunne fordrage den ranglede, langbenede tøs – og det lagde de ikke skjul på over for nogen, men det bekymrede ikke Karen. Hun var da ligeglad med, hvad sådan et par snotunger mente! Om nogle år ville hendes far komme tilbage fra Amerika med masser af penge, og så ville han købe en gård til hende. Den skulle være gældfri – for så var der ingen, der havde noget at sige over hende!

Lidt efter lidt kom Karen og jeg godt ud af det med hinanden. Når den øvrige familie sov til middag, havde jeg min bedste tid: jeg *læste*. Bøgerne fyldte mig med livsglæde, førte mig ind i en drømmeverden med længsler mod store og ophøjede mål. I denne verden blev Karen lukket ind. Det begyndte med, at hun bad mig læse højt, så hun også kunne følge med. Jeg tror, det var Bjørnsons »Synnøve Solbakken«, der var vor første fortælling. Efterhånden begyndte vi at finde sammen, lulle os ind i drømmerier om en lys fremtid. Vi begyndte også at lege sammen, på varme solskinsdage badede vi i en lille klitsø nord for gården. Vi havde ingen hemmeligheder at skjule for hinanden.

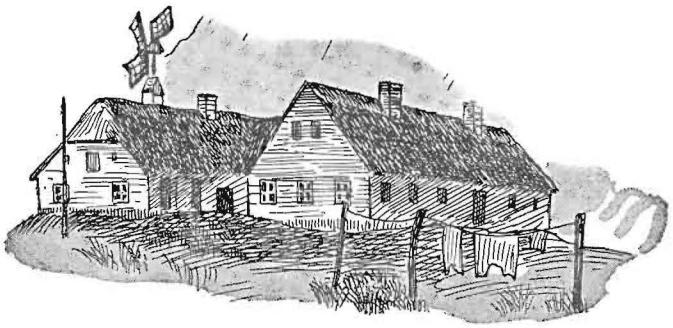

*

Efter halvandet års forløb flyttede vi til Hørdum – til en afrakket, men god gård, der gav familien bedre fremtidsudsigter. De ældre søskende ville hjem og hjælpe til med at bringe gården i drift. Henrik, der var mejerist, kom hjem fra militærtjenesten. Vilhelm, der søgte uddannelse under Landhusholdningsselskabet, fik udsættelse og kom hjem. Søster Else, der tjente et sted, hvor hun hos en lærer fik lidt forberedelse til lærerindeuddannelse, ville komme hjem til maj. Så blev Karen overflødig ... og jeg egnede mig ikke for det hårde landbrugsarbejde.

Noget kunne vi to »overflødige« dog bruges til: sanke sten på rugmarkerne. Det var et trivielt arbejde, koldt og vådt. Vi begyndte, når vinteren var ved »at rinde i grøft og i grav«. Dér gik vi så, ager op og ager ned, og pillede sten op, bar dem hen i dynger ved markvejen. Fingrene blev våde og kolde – så holdt vi pause og varmede hænderne under hinandens arme. Der blev da tid til at fabulere over den lysegrønne fremtid, vi drømte os ind i. Karen talte om sin gård, og jeg om de heltegerninger, jeg ville udføre.

Hen på foråret blev Karen fæstet ud på en gård som lillepige, og det blev bestemt, at jeg skulle i lære som gartner hos min bror i Koldby. Når vi kunne få fri, mødtes vi – Karen og jeg – hjemme på gården, vi fandt altid en stund, hvor vi kunne tale sammen i enrum og fantasere sammen. Karen var stadig den *oversete* – heller ikke mine store søskende kunne li' hendes noget hovne væsen. De forstod ikke, at et ærekært menneske på livets skyggeside må gemme sig bag en hård skal.

Sct. Hans-aften var dengang ungdommens store festaften. Til bålet på en kæmpehøj nord for vor gård var der samlet dynger af brændsel. Da bålet blev tændt, kunne det røde ildskær ses viden om. Ungdom strømmede til. Den blinde spillemand kom med sin klarinet, lappeskomageren med sin harmonika. Der var feststemning, og der blev sagt mange saftige ord til og om de unge piger.

Til Sct. Hans-festen i 1895 var også Karen og jeg kommet med, men ingen – ikke engang mine store søskende – tog notits af os. Da dansen begyndte, prøvede vi at danse med hinanden, men det duede jeg ikke til. Jeg har al-

drig kunnet gå i takt. Så trak Karen mig til side, vi forsvandt ubemærket. Ved et dige nær ved vor gård fandt vi et sted, hvor vi kunne sidde i læ og tale fortroligt sammen. Her under stjernehimlen sad vi og talte om fremtidens lykkeland. Fra kæret steg mosekonens bryg op som en em, der fortættedes og blev til tåge over det lave land. Fra kløvermarken hørtes en agerhønes klukkende kalden. Fra festpladsen lokkede klarinettens toner til en sagte vals. Der blev sunget med på melodien ... og Karen, der havde en smuk sangstemme og gerne ville danse, sad her og drømte sammen med en fjortenårs dreng ...

*

Et års tid efter denne Sct. Hans-aften blev der udvej for, at jeg kunne komme til at læse til præliminæreksamen. Jeg kom på Hurup Realskole, halvandet år efter tog jeg eksamen fra universitetet i København. Om disse og nogle følgende – for mig vanskelige – år, kan der måske blive anledning til at skrive en anden gang. Så længe jeg var i Thy, mødtes Karen og jeg jævnligt i mit hjem. Det gamle fortrolige forhold blev bevaret.

Gården i Hørdum blev byttet med den smukt beliggende gård »Broledhove« i Harring. Karen fik plads som stuepige og serveringsjomfru i Koldby Kro, hvis jordtilliggende grænsede op til mine forældres nye gård. Her mødtes Karen og jeg en sommerdag i året 1900. Jeg var kommet hjem fra København, nedtrykt og selvopgivende.

Om eftermiddagen gik vi ned til gårdens plantage, som vi lidt overdrevet kaldte *skoven*. Her sad vi da, to desillusionerede, og søgte at trøste hinanden. Karens far var kommet hjem fra Amerika, »lige så fattig som da han rejste derover«. Dog, Karen bedyrede, at hun nok skulle få sin gældfrie gård. Det var ikke dårligt at være serveringsjomfru, hun havde allerede sat de første hundrede kroner i sparekassen! Jeg talte om *mine* besværligheder i København ... uden en eneste ven eller bekendt i den store by, om den triste tilværelse i et lillebitte kammer ud til en baggård, om sidegadernes uhumske glæder ...

»Jamen, du har jo din gode eksamen, du har fine anbefalinger, søg da så en stilling uden for København«, sagde Karen. Hun opmuntrede, fik mig viklet ind i vor gamle drømmeverden ... der *måtte* være en lys og lykkelig tid forude. Den næste dag sendte jeg et brev til Berlingske Tidende, billet mærket ... Det drejede sig om en plads på et godskontor. Jeg blev antaget.

*

Nogle år efter måtte far sælge gården i Harring. Han havde påtaget sig en stor kaution, som han måtte indfri. Han købte så en mindre gård i Skinnerup ved Thisted. Karen havde fået ansættelse som serveringsjomfru i Thisted ... i Madam Sunds beværtning i Aagade, i enden af »det skæve pakhus«, der hørte til købmand Lamberts gård (senere brugsforeningen »Nordthy«). Madam Sunds beværtning var en af de mindre, som de fandtes i ældre tid, et par stuer med sand på gulvet og et forholdsvis stort stampublikum af omegnens bønder, handelsfolk og andre, der havde ærinde i den store gård, hvorfra der var indgang til beværtningen.

Her fik Karen sit virke i 15 år. Hun var en høj, slank pige, rapmundet, rask i vendingen. Hun kunne overkomme det utrolige – servere en omgang kaffepunche (10 stk. for en krone + drikkepenge) i løbet af nul komma fem. Hun kunne få Madam Sund i køkkenet til at smøre et fad smørrebrød, næsten før det var bestilt. Hun vidste, hvad handelsmændene skulle ha', når der blev drukket lidkøb. Hun fik gode drikkepenge. Med gårdens staldforpagter, der var en stilfærdig, stabil »ungkarl«, blev hun forlovet – efter fjorten års forlovelse blev de gift, da havde Karen købt en gård i det nordlige Thy og betalt købesummen kontant.

Indtil 1911 fejrede jeg altid juleaften

hjemme. Juledag kom Karen, så fordybede vi os igen i vore drømmerier. Karens sparekassebog svulmede. Mærkeligt nok var den kønne pige altid sjusket klædt. Mor sagde det til hende engang imellem. »Pyt med det«, sagde Karen, »det, der er inden for tøjet, er i orden. Men jeg syer alt mit tøj selv.« »Du skulle nu engang imellem gå til en sypige«, sagde mor spagfærdigt.

Jeg var gledet over i journalistik, var blevet gift i 1912, men selv om Karen var »ude af øje«, var hun ikke ude af sind. Jeg betragtede hende som en god og kærlig søster.

*

En vinterdag i 1917 fik jeg et bekymret brev fra far. Mor var blevet alvorligt syg efter en rejse »sønder hen«. Mine forældre havde været på besøg i Esbjerg, hos bror Henrik i Ølgod, hos mors søster Elsebet. Mor var blevet forkølet på turen, havde fået lungebetændelse, feberen var over 39. Søndagen efter tog jeg fra Aalborg med det tidlige morgentog til Thisted. Midt på formiddagen var jeg i Tilsted, hvor mine forældre nu boede. De havde solgt deres landejendom og købt et hus med stor have og mange høns.

Det var begyndt at fyge. Sneen var ved at samles i driver. Heldigvis havde mor det bedre, feberen var nede på 38. Jeg skulle tilbage til Aalborg om eftermiddagen. Bladet var et morgenblad med mandagsudgave.

Helt uventet kom Karen. Hun nåede lige at få spurgt til mors befindende, inden hun meddelte, at nu havde hun købt gård. Om kort tid skulle hun og Peter giftes. Hun havde i nogen tid været husbestyrerinde for en af byens sagførere, der var blevet enkemand, men om far kendte gården, hvad han syntes om prisen. Jovist: det var gården og kreaturer, prisen og alt det dér, det hele drejede sig om. »Det var da godt, at faster Trine havde det bedre!«

Vi fulgtes ad til byen. Snefoget var taget til. Vi gik hen ad en markvej. Snefnuggene dansede over gærderne, fyldte grøfter og vejspor. På en ledstolpe sad en krage blændet og blindet af sneen, så den ikke ænsede os. Den var en særegen kontrast til alt dette hvide.

På stationen blev det sagt, at toget var kørt fast et sted ude på linjen; men sporet var ved at blive ryddet . . . spørg om en time.

Vi gik hjem til Karen. Stuen var fyldt af møbler og ting til brug i gården. Hver ting havde sin historie. Den gamle »bornholmer« var fundet i en skrammelbunke, en gammel stamgæst fra Madam Sund havde sat den i stand, var det ikke fint lavet . . .

Da vi ringede til stationen, fik vi den besked, at toget snart var inde og straks ville afgå igen. Det blev til en hurtig afsked. »Farvel Karen! Lev vel og ha' det rigtig godt og lykkeligt«. To arme blev slynget om min hals, en tårevædet kind blev presset mod min . . . tak, tak . . . åh, Nicolaj!

*

Siden har jeg aldrig set Karen – til mine forældres hjem kom hun ikke mere – ikke en gang til deres diamantbryllup. Her var blandt gæsterne fire af mors søskende, bl.a. Karens far og stedmor. Der blev talt meget om, at Karen og hendes mand ikke var kommet, skønt far havde skrevet et pænt brev til dem. Mine søskende sa': hvad kunne man vente andet af Karen.

Kun jeg troede at forstå Karen. Hun havde kun levet for én ting: blive ejer af en gældfri gård! For at nå dette mål havde hun forsaget alt: hun havde aldrig været i en biograf eller et teater, hun havde aldrig søgt sammen med andre unge, hun havde aldrig købt nyt tøj, hun havde ydmyget sig, fundet sig i at være overset. Det var en fortid, der *skulle* være glemt. Afskeden med mig, hendes eneste fortrolige, hendes eneste kammerat, havde nok været hårdest at komme over; men også det var fortid. Karen var blevet sin egen herre.

NIC. HURUP

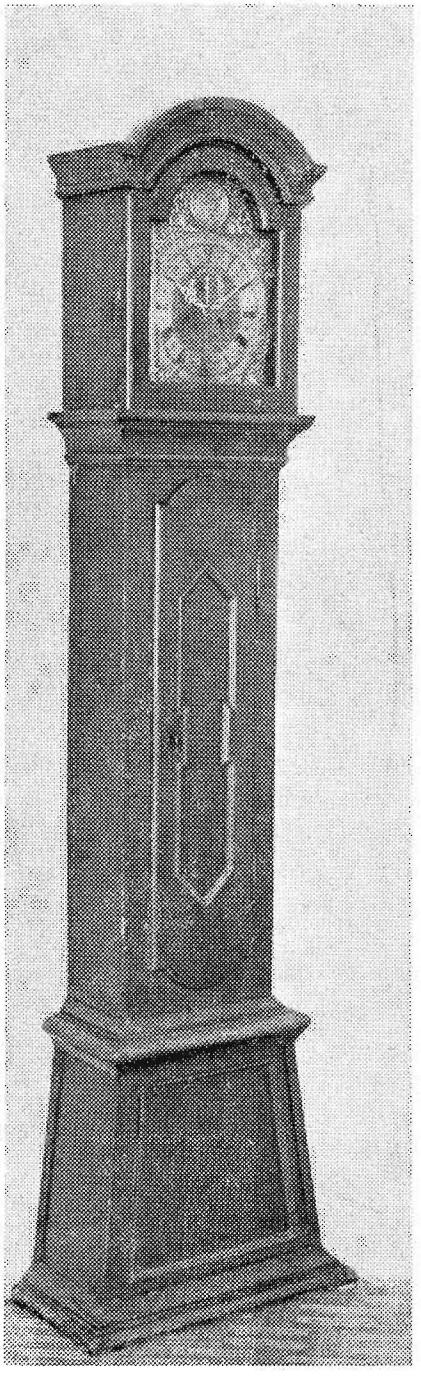

Dette smukke ur fremstillede Jens Villadsen Bundgaard i 1775, og det har udmålt tiden gennem 200 år. Det går stadig fint og findes nu hos fru landsretssagfører Sorvad i Viborg.

BERØMT HÅNDVÆRKER FRA SKJOLDBORG

JENS VILLADSEN BUNDGAARD LAVEDE FINE BORNHOLMERURE OG ET TÅRNUR TIL NYKØBING KIRKE

Af Peder Jensen, Viborg

I ÅRET 1713 den 10. december døbtes i Skjoldborg kirke en dreng, som fik navnet Jens Villadsen Bundgaard. Forældrene var fæstebonden Villads Christensen og Kirsten Poulsdatter i gården Bundgård i Skjoldborg, hørende til Ulstrup gods. Jens Villadsen Bundgaard blev sidenhen en kendt mand som håndværker, og den dag i dag er hans navn kendt over det ganske land blandt folk, som har særlig interesse for ure.

Der foreligger nogle beretninger om hans liv og hans indsats, men ingen af dem er helt korrekte. Nogle har forvekslet ham med sønnen Søren Bundgaard, der også var urmager, andre har taget forkert af tider og steder, hvor han har boet, ligesom nogle siger, at han var to gange gift. Det rigtige desangående er, at han tre gange gik til brudeskamlen.

Om Jens Villadsen Bundgaards barndom og ungdom ved jeg intet, men som dreng har han vel hjulpet til med pasningen af får og kvæg i Bundgård. Ejheller har jeg kunnet udgranske hvor eller hos hvem han lærte sit håndværk. Moderen døde 1741 og faderen 1742, hvorefter broderen Chresten fik Bundgård i fæste. Fæstebrevet er dateret 28. december 1743. I skiftet efter faderen nævnes Jens Villadsen Bundgaard, men han siges at være fraværende.

*

Omkring den tid, da forældrene døde, må Jens Villadsen Bundgaard være blevet gift med Dorthea Jensdat-

ter Trap. Deres første barn, Inger Kirstine, døbtes i Skjoldborg i 1742, Christiane i 1743, og Villads i 1745. Hustruen Dorthea havde en broder, som var sognedegn for Hvidbjerg og Lyngs menigheder på Thyholm, og en søster til dem var gift med monsieur Anders Vinther, sognedegn for Solbjerg og Sundby menigheder på Mors.

Man må antage, at Jens Villadsen Bundgaard også havde lært snedkerhåndværket, endskønt han ikke tituleres som snedker, og formentlig har han selv lavet både urværkerne og kasserne til urene. Såvel materialet som udførelsen var førsteklasses. Alle de urkasser fra hans hånd, som jeg kender, er udført i barokstil, fyldige og særdeles velproportionerede. Min formodning om, at han havde lært snedkerfaget, grunder jeg på en akkord, som han har underskrevet. Den lyder:

Anno 1743 den 17. marts have vi undertegnede udi den hellige trefoldigheds navn sluttet og accorderet følgende kontrakt, og det udi overværelse af højædle og velbårne major Moldrup til Vestervig Kloster, nemlig jeg underskrevne Søren Rasmussen på mit herskab, velbårne fru cancelliråd Lassen til Gudumholm med flere gårde hendes vegne accorderet med velagtede Jens Villadsen Bundgaard, boendes i Skjoldborg i Thy, angående al snedkerarbejde at forfærdige ved den afbrændte kirke udi Ydby sogn i Refs herred i Thy, som består udi følgende:

1. Åbne stole udi kirken, derfor accorderet ham stykket fire mark danske.

2. Pulpituret at forfærdige med bjælker, gulv og tilbehør fjorten rigsdaler. Desuden for hver åben stol på bemeldte pulpitur at gøre fire mark.

3. Skrifte- og degnestolen à stykket 3 rigsdaler.

4. Tvende lukte stole øverst i kirken derfor à stykket to rigsdaler.

5. Fire lukte endestykker ved gangen af kirkedøren à stykket een rigsdaler.

6. Et træværk i altergulvet med skammel at knæle på fire rigsdaler.

7. Prædikestolen samt himmel dertil, som han vil gøre meget smuk og skikkelig, derfor 80 rigsdaler.

8. Loftet at lægge, derfor à tylten to mark.

9. Trende kirkedøre to rigsdaler

10. Foreskrevne arbejde foretages med det allerførste ske kan udi dette forår, så snart de dertil behøvede materialer erhverves kan.

11. Herimod forpligter jeg mig underskrevne Jens Villadsen på ære, tro og love, at jeg samme overskrevne specificerede arbejde vil udføre på egen kost og logemente for mig og mine folk så oprigtigt og forsvarligt som jeg for Gud og patronen agter at ansvare og bekendt være.

Hvad Jens Villadsen dér lovede og påtog sig, blev tilfulde holdt, idet både kvaliteten og selve arbejdets udførelse efter de flestes mening er meget godt.

*

Foruden at passe sit håndværk havde Jens Villadsen en mindre landejendom i Skjoldborg, hørende under Tandrup gods, i fæste. Her har sikkert Dorthea, mens Jens lavede kirkeinventaret, været den ledende kraft, for selv har hun ikke kunnet klare det hele, da hun havde to små børn. Måske har helbredet ikke været så godt. Hun døde den 2. marts 1746 og begravedes den 9. marts på Skjoldborg kirkegård, kun 37 år gl. Ved skiftebehandlingen af boet omtaltes børnene Inger Kirstine 4 år, Villads 1 år. Christiane var død.

Registreringen af boets ejendele giver et ganske godt billede af det lille håndværker- og landmandshjem. Kørekraften var en sort hoppe, 11 år gl. Af køer var der kun to, desuden en kviekalv. Af indboet skal her kun nævnes de mest sjældne ting, nemlig to guldringe, et hovedvandsæg af sølv, to sølvspænder, et sølvfingerbøl, en sølvring til en klokkestreng, et sølvbæger, 42 sølvknapper, fem

sølvskeer, en glarpris (snustobaksdåse) med sølvlåg. I værkstedet stod læredrengens seng, en visser (ur), som går et halvt år mellem den bliver trukket, 24 urfjedre à en mark stykket, ialt 4 daler, og enkemandens hele brugelige redskaber til håndværket.

Guld- og sølvgenstande er ting, man i datiden sjældent støder på hos folk af husmandsformat, og de ting, opgørelsen nævner, fortæller, at Jens Villadsen ikke var nogen almindelig husmand. Måske har leveringen af kirkeinventaret til Ydby kirke sat ham i stand til at erhverve sådanne ting.

Jens Villadsen giftede sig senere med en kvinde ved navn Sidsel Marie Sørensdatter, men hvor de viedes, har jeg ikke kunnet finde. Næste gang jeg støder på hans navn, er i Viborg skøde- og pantebog under 24. maj 1752, da han af møller Peder Rasmussen i Rampes mølle ved Hammel tilskødes dennes gård, beliggende på hjørnet af Sct. Mogensgade og Lille Sct. Hansgade i Viborg for 96 rigsdaler. I skødet tituleres han »konsterfaren urmager«. 27. juni samme år får han borgerskab som urmager i Viborg. Han tituleres senere altid som monsieur.

*

Igen måtte Jens Villadsen friste den skæbne at blive enkemand. Sidsel Marie døde 1753 efter at hun havde født en dreng, der døbtes Søren. 22. januar 1755 viedes Jens Villadsen og jomfru Helene Kiærulff efter kongelig bevilling i deres hjem. 1759 solgte han gården i Viborg og menes derefter at have boet på Ørum slot i Thy. Salgspapirerne er dateret Ørum slot den 8. oktober 1759. I Ørum kirkebog nævnes Jens Villadsen to gange i året 1760. Ørum ejedes dengang af major Moldrup til Vestervig.

Jens Villadsens næste bosted blev Kjærgårdsholm i Håsum sogn på Salling. Der konfirmeredes i 1770 sønnen Søren Jensen Bundgaard, som da var 16 år gammel, »opholdende sig hjemme hos faderen monsieur Jens Villadsen Bundgaard«. Drengen har sikkert allerede da hjulpet til med urfabrikationen. Et ur signeret med urmagerens navn og årstallet 1775 angiver nu tiden hos fru landsretssagfører Sorvad i Viborg. Sorvad købte uret i 1912 på gården Krarup i Salling.

I Nykøbing Mors findes et tårnur, hvis klokkeslag i over 100 år har runget over byen fra Sct. Clemens kirketårn. Det står nu i byens musæum bærende indskriften »gjort på Kjærgårdsholm 1768 af Jens Villadsen Bundgaard«. De første forberedelser til at installere dette ur i Nykøbing kirke foretoges 5. december 1768. Da leveredes ifølge de gamle kirkeregnskaber 130 dobbelte loftssøm til det nye sejerværkshus samt ny klokkestreng til stormklokken og betaltes med 4 daler 3 mark og 12½ skilling.

Den 26. april 1769 fik Jens Villadsen Bundgaard betaling for »et nyt sejerværk at gjøre til Nykøbing kirke« og for to små klokker norden i tårnet til at slå time- og kvarterslag. Foruden det gamle kirkeur, som han tog i bytte, modtog han 180 rigsdaler.

*

Af ure fra Villadsens hånd senere end 1775 kender jeg ingen, og hans spor fortaber sig hermed for mig. Hvor og hvornår han døde har jeg heller ikke kunnet finde, skønt jeg har søgt i mange sogne. Tre af hans børn spores at være flyttet fra Thy til Hammel. Om sønnen, urmager Søren Bundgaard, oplyser Frijsenborg godsregnskaber, at han boede i et hus på gårdens mark, hvortil hørte lidt landbrug. Søren Bundgaard døde 1829 i Hammel af kræft. Hans hustru Sophie Ølgaard Saaby døde sammesteds i 1835, 80 år gl. Søren Bundgaards halvsøster jomfru Inger Kirstine – født i Skjoldborg 1742 – blev gift med maleren monsieur Gros Chr. Grosen, og de boede ligeledes på Frijsenborg mark. I Hammel kirkebog hedder det under 6. februar 1781 »begravet urmagerens datter, som var 23 år gl.«. Det må formentlig være Jens Villadsen Bundgaards

datter af tredie ægteskab, Mette Marie, som var konfirmeret i Håsum 1775.

Bundgaard-urmagernes saga var dermed ude, men endnu er der altså synlige minder om disse dygtige håndværkere.

PEDER JENSEN

Til Peder Jensens interessante oplysninger kan føjes, at Jens Villadsen Bundgaard i beretningerne om og regnskaberne for Ydby kirkes istandsættelse efter branden i 1742 betegnes som snedker, og altså har han også dyrket dette fag.

Af hans bornholmerure findes i hvert fald et her på egnen. Det står på Nors kro og har gennem generationer stået i kroejer Brændgaard Jensens barndomshjem Vejgården i Gærup. Dette ur bærer ikke noget årstal, men det må være omkring 200 år gammelt, og det går stadig fint. *C. B.*

SKYUM-PROVSTEN ORDNEDE DEN „SLEMME"

Et sagn fra gamle dage

I SKYUM var der engang en provst, der hed Høyer. Han var en dag efter gudstjenesten på besøg hos herremanden på Irup, og da hans kusk om aftenen kørte ham hjem, kom de over et kær, der har navn efter en lille bæk, Årbæk. Da de kom til bækken, standsede vognen, og kusken vendte sig om til provsten og sagde:

– Æ trowr it, vi ka komm længer!

– Hvi så? sagde provsten.

– Æ hæjstt ka it træk æ wuen!

– Let dig op, min søn, tag min bog der bag i vognskrinet!

Kusken fandt så bogen frem til provsten.

– Stig så ud af vognen, sagde denne, og tag lundstikken på højre baghjul af. Når jeg så læser, tager du hjulet helt af og lægger det bag i vognen, springer selv op på vognen igen – så skal du se, at hestene nok vil trække!

– Hwansfue ska æ gye de? spurgte kusken.

– Jo, min søn, jeg mener, at »den slemme« vil age med os bag i vognen, og det vil vi ikke have ham til!

Så kørte de igen, og det gik strygende. Da de var kommet ind i præstegården og holdt foran den brede hoveddør, havde provsten, der var meget distræt, glemt hele historien. Men kusken blev stående i forgangen og kløede sig i nakken.

– Nå, hvad vil du, min søn? spurgte provsten.

– Æ wel gja spøer wor fåer, hwans æ ska gye mæ ham den klør, dæ står å holder på den jen aksel å æ wuen.

– Bi lidt, min søn, jeg skal komme med min bog, men hvor skal vi gøre af ham fyren?

– Æ tenker om it vi ku stell ham i æ låe!

Præsten læste, og kusken kørte ind i laden, hvorpå provsten lukkede ladeporten. Men om morgenen, da kusken kom op, lå den ene side af vognen på jorden, og »den slemme« var der ikke. Han var rejst ud gennem den nordre gavl helt oppe ved mønningen under storkereden, og her fandtes et hul på en halv alen i i diameter. Dette hul kunne aldrig siden holdes lukket. Blev det tættet den ene dag, var hullet der igen den næste dag. Først da laden en del år senere blev bygget helt om, var det forbi.

Æ FYWER HÅ SJONGEN SÆ IND I WO SIND

AF M. P. EJERSLEV

Tegning af Gudrun Wiinberg Jensen

Æ Fywer hå sjongen sæ ind i wo Sind,
den sang we wo Gångel å Ugg),*
den sang, når de buest mæ Nurwejsten herind
og gik gjemmel Winner å Lugg.
Den sang, når den lå som en Spejl fur æ Måen
å lejt mæ æ Stien på æ Stråen.
Den sjønger fo dæ, den sjønger fo mæ,
så længg vi ka hvøwt mæ en Håen.

Den sjønger si Wies – den er gammel å kjend,
den sang en fo Tusind Oer sien
fo dem, der tow væjster te England en Wend –
den sang en fur fatte å fien –
fur ham, der sod nærest en Gång i æ Skuel,
der drywer i Iowa hans Farm.
– Ka vær, han der rejst, er den, der høer bæjst,
å tøws, han forudn en war arm.

Men do, som ka høer en hver jenneste Måer,
wær glåe – å sej Tak en Dås Ti.
Do hår i di Ejj et så møj, der ka wåer,
de svinder de mjest, do ka si.
Di Dåe blywe stakke, di Hoer blywe groe,
di Glas rinder tom fo si Såen –
men kommer den Då, di Sang goer i stå,
go hen å wær stell we æ Stråen.

Æ Fywer hå gien, som æ Fesker sât Gåer,
å passed hans Boed å hans Kram.
Å tow fræ en Hjem den imeld så æ Fåer –
hans Søn sætter Sejl etter ham.
– Æ Fywr sang mæ tri Dusin Klokker i Kor,
sang ind å sang ud å æ Law.
Den sang fo di Fåer, wel sjøng fo di Båer
si Wies imeld Gångel å Grav.

M. P. EJERSLEV
(i sin tid lærer ved Galstrup højskole)

*) Gangkurv og vugge

Æ MINNESK I TVED

Af
C. Brunsgaard,
Thisted

DET ER BLEVET småt med de såkaldte originaler, de særprægede skikkelser, som der i tidligere tider var en hel del af. Et par af dem levede indtil begyndelsen af indeværende århundrede i Tved, og manden gik under navnet »Æ Minnesk«. Hans kristelige navn var Peder Chr. Poulsen, og vedrørende tilnavnet har gamle folk fortalt, at han en gang var inde på en gård og her blev vidne til, at man ville bortkaste en halv spand mælk, som en kalv havde drukket af. Han skal dengang have sagt: De er da gue nok te en minnesk! Og på den måde skulle menneskenavnet være kommet til at hænge ved ham.

P. Chr. Poulsen var vist oprindelig tømrer, og han havde et helt godt håndelag med hensyn til at lave indbo og brugsgenstande. Hans kone havde i 16 år tjent hos en ældre lærer i Tved, og denne ejede et stykke hedejord med en faldefærdig rønne i Sønderby et stykke syd for Tved kirke. Disse herligheder overtog det nygifte ægtepar i 1865, og de indrettede sig her en yderst primitiv bolig. Væggene bestod hovedsagelig af jordtørv og murbrokker, kun mod syd var der et stykke mur med et par små vinduer. Taget bestod af lyng, beklædt med jordtørv, og på afstand lignede huset nærmest en jordhøj.

*

Som årene gik, antog hytten et stadig mere miserabelt udseende. Der var huller i både tag og vægge, og skorstenen faldt ned. Indvendig var der et par små stuer med stampet lergulv og et lille bitte køkken. Af indbo var der en seng, et bord og et par stole, altsammen lavet af manden selv, samt en gammel kakkelovn. Over sengen, der vel skulle kaldes en alkove, var spændt et stykke skind på skråt, vist en kohud, således at vandet kunne løbe fra, når det regnede ned gennem det utætte tag. Gennem stuerne var der slidt en rende i lergulvet, der hvor man færdedes mest. Hvis en besøgende sagde, at det måtte være generende, at der ikke var skorsten på huset, sagde »æ minnesk«, at det om vinteren nok kunne knibe at holde blæsten og kulden ude, men om sommeren var det ingen sag. Hvad skorstenen angik, så var den faktisk helt unødvendig, huset var ikke brandforsikret, og røgen kunne sagtens komme ud, der var nok af huller i taget.

Konen Else holdt iøvrigt indvendig huset så pænt som de primitive forhold tillod. Gulvet var pænt fejet og bestrøet med hvidt sand, og hun dyrkede også lidt blomster i en lille stump have uden for huset. Men lidt mærkeligt så der ud i de små stuer, som var fyldt med mange mærkværdige ting. Det lignede nærmest en gammeldags marskandiserbutik med ting, som P. Chr. Poulsen selv havde lavet eller tusket sig til. Han lavede bl. a. pibedele og forskellige snurrepiberier af kohorn.

*

Der hørte vel omkring et halvt hundrede tønder land til huset, men det var ikke meget bevendt, og det blev kun i ringe grad dyrket. En smule korn og lidt hø avledes der, og sommeren igennem bjergede Poulsen på forskellig vis lidt hø hist og her til vinterfoder. Besætningen bestod af et par grå køer og nogle sorte får, men køerne døde efterhånden, sagtens af

underernæring, og der var ikke råd til at anskaffe andre i stedet. Køerne brugtes, så længe de kunne trække, til markarbejde på den smule jord, der blev dyrket, de trak en træplov, som manden selv havde lavet.

P. Chr. Poulsen havde også selv lavet en lille mølle til maling af korn, den kunne male en skæppe om dagen, når det blæste rigtig godt, men også møllen forfaldt og gik i stå.

*

Æ minnesk og hans kone hutlede sig gennem tilværelsen og var tilsyneladende helt godt tilfredse, selv om kårene var noget barske. Om vinteren kunne sneen fyge ind i sengen til konen, da hun en tid lå syg. Det meste af føden fik de ved at overtage kreaturer, der døde, eller som på grund af sygdom blev slået ned på omegnens gårde. I sådanne tilfælde kunne man bare sende bud efter æ minnesk, så kom han med sin hjulbør og kørte dyret hjem. Så var der noget at fylde i saltkarret.

P. Chr. Poulsen – der forøvrigt havde deltaget i krigen 1864 – var jo ikke så lidt af en særling, men han var dog fornuftig nok at snakke med, og han var en fredsommelig fyr. Han gik dog ikke af vejen for på en bestemt måde at belære naboerne om, at de skulle holde deres kreaturer borte fra hans enemærker. I sin påklædning mindede han ikke så lidt om stenalderen. Til de fleste tider gik han barfodet, og som frakke brugte han et fåreskind, der vendte den lådne side indad, og om håndleddene havde han skindlapper. Det hændte, at han fra en af gårdene fik en gammel frakke foræret, men i det store og hele var han meget særpræget i sin påklædning. Huderne af de døde dyr, han bjergede, klippede han i nogle tilfælde i strimler, og af dem lavede han tøjr til fårene.

Til sidst gik det med æ minnesk og hans kone, som det så ofte er gået med forhutlede individer, når de kom til at leve en mere menneskelig tilværelse. Omkring århundredskiftet var P. Chr. Poulsen henved de 80, og konen var 12 år ældre. Det var efterhånden ved at skride helt sammen om dem, og sognerådet – der havde ydet dem lidt alderdomsunderstøttelse i nogle år – bestemte så, at en mand i nabolaget skulle overtage jorden mod at forsørge de to gamle mennesker. De fik på den måde bedre boligforhold og en bedre forplejning, men det holdt de ikke ud ret længe. De døde begge kort efter og blev begravet i fattigjorden på Tved kirkegård.

Den nye ejer rev den gamle rønne ned, og han gjorde herved adskillige fund. Under sengen fandt han en gammel kiste med 100 sølvtokroner, og et andet sted var gemt en skindpung med en del mønter i. I det hele kom 400–500 kr. for dagens lys, så æ minnesk var var ikke helt så fattig, som man havde troet. Han var kun sjældent gået ud i dagleje, men de fattige skillinger, han ved sådanne lejligheder tjente, blev gemt godt til side på nær de beskedne beløb, der blev anvendt til indkøb af brændevin og lidt købmandsvarer. Når der kom fremmede i hytten, skulle de altid have en dram, og var der børn med, fik de en lille kringle eller et stykke brunt sukker – kandis.

Der er vel i dag ikke nogen tilbage, som har kendt æ minnesk og hans kone, og det er ejendommeligt at stifte bekendtskab med de forhold, som et par gamle thyboer levede under for 70–80 år siden. Men rundt omkring var der i fordums tider mange andre mennesker, hvis tilværelse lignede den, der formedes i jordhytten på heden i Tved.

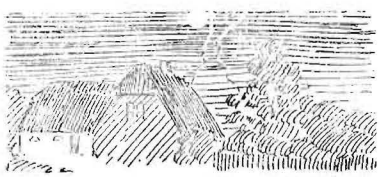

En thybos
AMERIKAREJSE I 1911

MARIUS PEDERSEN FRA SPOLUM
SKILDRER REJSELIVET PÅ DATIDENS PASSAGERBÅDE

BLANDT DE MANGE thyboer, som i den sidste del af forrige århundrede og i tiden indtil 1914 – da verdenskrigen satte en stopper for emigreringen – rejste ud for at søge lykken i Amerika – var den 23-årige Marius Pedersen fra Spolum ved Bedsted. Han tog afsted i 1911 og blev farmer i Iowa.

Marius Pedersen var på sin hjemegn beskæftiget ved dræningsarbejde, som gav godt med slid og ikke særlig meget med fortjeneste. Det var trange tider for småkårsfolk, og dette var hovedårsagen til, at så mange søgte mod »det forjættede land«, hvor mulighederne var større. Marius kom i forbindelse med et dansk-amerikansk ægtepar fra Villerup, som var hjemme på besøg, og som fra fattigdom havde arbejdet sig op til velstand. Manden havde herhjemme været landarbejder i en udsigtsløs tilværelse, og det lykkedes ham at skrabe penge sammen til en billet. Han arbejdede den første tid hos nogle farmere, men tog så »frit land«, som man dengang kunne det. Han fik et mægtigt stykke god agerjord og kom godt efter det, og da der senere blev ført en jernbane gennem hans egn, blev han velstillet og kunne betale for at få konen og børnene over til sig.

Det blev en meget streng rejse for disse mennesker. De tog med en skude fra Doverodde og kom så over København ud på Atlanten i en af datidens dårlige passagerdampere. Skibet kom ud for storme og fik maskinskade, og mens det drev rundt på havet, slap vandet op, og med provianten var det småt. Børnene døde på en enkelt nær, og det var jo en frygtelig katastrofe for familien. Men konen og den ene dreng nåede da efter mange strabadser hen til en sikret tilværelse i Iowa.

*

Marius Pedersen har nedskrevet en beretning om sin rejse, og af den får man et ganske godt indtryk af de forhold, der blev budt den tids emigranter på billigste klasse – selv om rejseforholdene i 1911 var langt bedre end i de første emigranters tid. Han skriver bl. a.:

Den 21. juni kl. 5 eftermiddag stod vi ud fra Esbjerg for om bord i damperen »la Cour« at rejse mod Amerika. Det blæste frisk fra vest, men der var dog ingen grund til at tro, at Vesterhavet ville vise sig fjendtligt over for vi menneskebørn, som gav os dets luner i vold. Ekspeditionen var begyndt, og nu ville det ikke være let at få beslutningen ændret.

For bedre at holde ligevægt i sindet og maven havde jeg – for det tilfælde, at jeg skulle komme til at ofre til Neptun – købt mig en flaske mixtur og et stykke tør kamfer, og dermed mente jeg mig godt garderet. Sindet var nok lidt tungt, da jeg kastede det sidste blik mod den svindende danske kyst. Jeg havde haft en ret sorgløs ungdom, og nu vendte jeg fædrelandet ryggen for at give et andet og ukendt land mine kræfter, som faktisk var lige så hårdt tiltrængt i vort lille land i Norden. Snart var der intet andet at øjne end

vand og fiskerbåde, og vi begyndte at finde os pladser på dækket, hvor vi kunne afvente søsygen, som jo nok ville indfinde sig.

En del svenskere i rejseselskabet havde konsumeret rigeligt af det billige danske øl og brændevin, og de drog i procession rundt på dækket og sang »Fisker-jentens sang«, så det rungede. Af og til slog stemmerne klik, og så måtte de ned i kahytterne for at styrke sig ved yderligere nogle glas.

Jeg kom i selskab med to danske damer samt en mand fra Nørre Snede, som fortalte mig en del om sit ophold i staten Oklahoma – det betød »Det skønne hjem« – hvor han havde haft en farm, og hvor der var mange indianere. Vi blev efterhånden sultne, og endelig kaldte en klokke os så til spisning. Vi ventede at blive sat til bords ved en god anretning, men det blev helt anderledes. Vi måtte selv bjerge os nogle stykker sammenlagt smørrebrød fra en trækasse, der var sat uden for køkkenet. Et blikkrus kunne man tage fra en kurv, og i det kunne vi få lidt the.

Henad på aftenen begyndte en københavner at spille på mundharpe, og enkelte vovede sig ud i en dans, men de fleste havde nok at gøre med at holde sig på deres respektive pladser, thi skibet gyngede voldsomt, og på bølgetoppene kom der nogle underlige spøgelsesagtige hvide hoveder som slet ikke varslede godt. En af de to nævnte damer lånte ved sengetid en bog af mig men den fik hun ikke megen glæde af, for hun blev pludselig rigtig godt søsyg. Mange blev efterhånden syge og stod ikke op igen, før vi nåede engelsk havn. Oven over min køje lå en tysker, der kunne tale dansk. Han var også dårlig, men holdt humøret oppe ved at spille på sin mandolin, som han håndterede med stor fingerfærdighed. Han sang tyske sange, og jeg sang til mandolinens sitrende toner de sange, som jeg kunne. Når tyskerens righoldige program var udtømt, tog jeg fat med min harmonika, og på den måde gik livet om bord.

I nattens løb tog blæsten til, og om morgenen var der en langtfra god lugt ombord. Jeg tog plads på dørtrinet ind til maskinrummet og afventede spændt hvor længe det ville vare, før jeg blev søsyg. Men trods min tålmodige venten mærkede jeg ikke noget. Da vi om middagen fik gule ærter med flæsk, gik jeg under dæk og drak lidt af mine dråber, ligesom jeg tog et stykke kamfer i munden, thi alene ærterne kunne have bragt den bedste mave til revolution. Så faldt jeg i søvn, og da jeg igen vågnede, var jeg i besiddelse af humør og velvære og kunne atter synge til tyskermandolinens toner.

*

Ved 4-tiden om eftermiddagen begyndte Englands kyst at tone frem, og havde det ikke været for de grimme bygninger man så, kunne det godt have lignet Sjællands skovkranste kyst. Langs med kysten lå der fæstningsværker, og en del orlogsskibe lå til ankers. Ved 8-tiden landede vi i Parkstone, og landstigningen begyndte. Vi blev ført gennem toldkontrollen, hvor de spurgte efter tobak og cigarer. Ved et billetkontor fik vi udleveret jernbanebilletter til Liverpool. Lige før toget skulle afgå – og der var allerede dengang polstrede sæder i engelske 3. klasses vogne – kom en mand løbende med madpakker i en stor kurv. Vi fik hver to små stykker sigtebrød med pålæg.

Landet var flagsmykket i anledning af kongekroning. Vi skiftede tog i London, men så ellers ikke ret meget af denne by, som jeg havde forestillet mig mere imponerende. De fleste bygninger var sorte af kulrøg. Næste morgen nærmere vi os Liverpool. Egnen var bakket, og mange steder stak nøgne klipper op. Ved alle stationer holdt jernbanevogne belæssede med kul, ved en enkelt station holdt vist over 1000 vogne.

Kl. 6 morgen nåede vi Liverpool, og her blev vi stuvet ind i emigrantvogne, ca. 25 personer i hver. Med sneglefart gik det til emigranthotellet, og da vi nåede dertil, gik ku-

sken rundt og krævede penge for sin ulejlighed, endskønt han var lønnet af udvandringsselskabet. De er jo frække nok til at føle passagererne på tænderne – eller pengepungen. Alle de andre gav ham en skærv, og jeg stak ham en stor dansk femøre. Han tog til hatten og mente nok, det var en værdifuld mønt. Vi blev så indkvarteret på Continental hotel, og jeg var så heldig at få andel i det fineste værelse for 3. klasses passagerer. Det var også kun beregnet for skandinaver. Her var plads til 10 mand, men vi var da kun syv. Vi satte os så til at vente på morgenkaffen, men der viste sig ingen tegn på noget spiseligt. Trætte af rejsen og af den lange pause mellem måltiderne faldt vi snart i søvn.

Efter et par timers urolig og drømmefyldt søvn fór jeg op og gik ned i hotelgården for at blive vasket, thi der var ikke nogen servante i værelset. Den rummelige gårdsplads var nu fyldt med skrigende polakker, russere, jøder og andre folk fra landene i Østeuropa. Midt i denne babyloniske forvirring stod tre mænd, der undersøgte folkene. Jeg var nysgerrig efter at se, hvad der gik for sig, og den stygge vane at stikke næsen i andre folks sager, kan let bringe genvordigheder med sig. En kraftig mand greb mig i nakken og hev mig ind i klyngen, hvor også jeg blev undersøgt. Et instrument i lighed med skaftet af en teske blev lagt over det ene øje, og øjenlåget blev så krænget ud, så de kunne se ind i øjet. Mine øjne var blevet noget røde af rejsen og af mangel på søvn, og jeg kunne ikke godt have dem til at grave i dem uden øjnene løb i vand. Mit navn blev skrevet op, og så var jeg færdig med den undersøgelse.

Om aftenen var vi nogle stykker henne at se en malerisamling, og vi var i et biografteater. Da vi kom tilbage til hotellet, blev der for

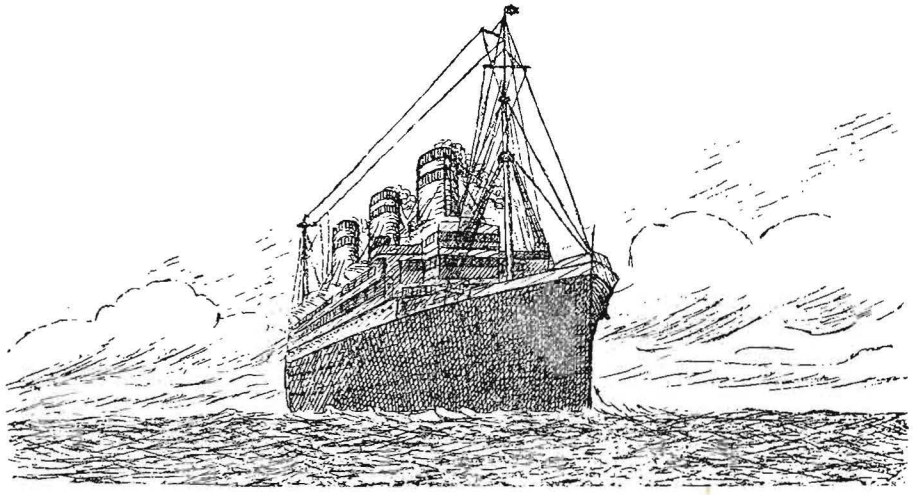

fuld kraft danset i gården. Men de dansende var hovedsagelig polakker, og vi gik derfor ned på Cunard Line hotel, hvor der til min harmonika blev danset til lukketid.

Klokken blev vist henad to, inden vi kom til ro. Vi var helt godt tilfredse med rejsen, så langt vi var kommet, men vi vidste jo ikke, hvad morgendagen ville bringe.

*

Næste morgen kl. 6½ blev der råbt: Passagererne til »Celtic« bedes stå op! Vi sprang alle som raketter ud af køjerne og gjorde os klar til den forestående afrejse. Nede i gården stod en stor svensker, en rigtig vikingetype, og delte billetter til damperen ud. Han råbte navnene op, og det var mig påfaldende, at der ikke kom noget med mit navn på. Da det sid-

ste navn var råbt op, blev jeg urolig og spurgte manden, hvor min billet blev af.

– De har reageret ved undersøgelsen og kan i heldigste tilfælde ikke rejse før i næste uge!

Der hjalp ingen protester, jeg måtte finde mig i skæbnen. Min rejsefælle fra Oklahoma søgte forgæves at få mig med, han tilbød penge, men der var intet at gøre. Jeg måtte med tungt hjerte tage afsked med rejsekammeraterne. I min ærgrelse tog jeg mig en lur til kl. 6 om eftermiddagen, da der blev kaldt til souper. Det var en klejn kost, og sikken en kaffe, de serverede! Opvaskevand ville i sammenligning hermed have været en ren læskedrik.

Jeg skulle jo have tiden til at gå, og jeg så mig lidt omkring i byen. I et udstillingsvindue opdagede jeg en kakkelovn fra C. M. Hess i Vejle, og den havde indskriften »Arnens lue gør hjemlig stue«. Det var ligesom en hilsen derhjemme fra, en lille oase i ørkenen. Blandt mine lidelsesfæller var en nordmand, to svenskere og en makadonier, og skønt sproget jo var noget forskelligt, fik vi dog tiden fordrevet i hinandens selskab. Vi stod meget af tiden og betragtede folkelivet i gaderne. En mængde lurvede personer færdedes omkring hotellet, og hvor fattige vi end var derhjemme, hvor jeg kom fra, så var vort tøj dog altid nogenlunde rent og helt. Men her gik hveranden rundt i laser og i skæve, hullede sko. Børnene strejfede omkring på de offentlige pladser, halvvoksne piger løb lasede og barbenede rundt og bad om en penny.

Om aftenen dansede vi som regel hos en jøde, der havde sin restauration tæt ved Cunard Line hotel. Der var altid nogle, der kunne spille violin eller harmonika, og det kostede ikke noget.

*

Søndag den 2. juli fik vi ordre til at pakke vore sager og holde os klar til afgang, og jeg tog afsked med de nye kammerater. Mærkeligt nok slutter mennesker på rejse sig lettere sammen end ellers, og jeg var begyndt at føle mig hjemme i Liverpool. I nogle store rumlekasser til emigrantvogne skumplede vi afsted til havnen, men der var endnu megen tummel, inden vi kunne gå om bord i den lille damper, der skulle føre os ud til udvandrerbåden »Arabic«, som lå for anker et stykke ude.

Jeg gik med en nagende frygt for, at lægerne skulle kassere mig, men frygten viste sig ubegrundet. Skibet skulle afgå kl. 4 eftermiddag, og derefter skulle vi spise til aften, hvilket var et meget interessant punkt på dagsordenen, idet vi intet havde nydt siden om morgenen, og morgenmåltidet var ret spartansk.

Næste morgen lagde vi til i Queenstown på Irland, hvor vi fik nye passagerer om bord. Nogle af de mest ubrugelige mennesker, jeg har mødt, var irlændere. Så længe man var på den gode side af dem, var de ret medgørlige, men når den anden side vendte til, kunne de nærmest være rene umennesker.

Om aftenen så vi det sidste stykke Europa forsvinde bag os, og vi stod ud på »det vildene hav«. Det gik godt det første par dage med stille vejr, men så begyndte det at blæse, og vort ret store skib duvede ganske godt. Men det var kun en overgang, og det store ocean lå igen blankt og roligt.

Spisetiderne var kl. 7½ morgen, 12 middag og 5 aften. Kl. 8 om aftenen fik vi en lille »forfriskning« i form af en kop the eller kaffe og et stykke med ost, eller også fik vi havresuppe. Kl. 9 skulle damerne være under dæk, og kl. 10 skulle de være i seng eller i hvert fald i kahytten.

Vi fordrev tiden med sang, musik, kortspil og lege. De engelske passagerer var stærkt interesserede i vore skandinaviske lege og morede sig storartet, men til dansen duede de ikke rigtig. Rejsen forløb ellers godt under tålelige forhold, og omsider kunne vi endnu langt fra land øjne kæmpestatuen af frihedsgudinden ved Hudsonflodens munding. Vi var tidligt

oppe den morgen, da vi sejlede op ad floden mod New York. Her rørte sig et vældigt pulserende liv med skibe og mindre både, som sejlede på kryds og tværs, så man undrede sig over, at de ikke ramlede sammen i trængselen. Med en lille bugserdamper på hver side gled vi op forbi det berygtede Ellis Island, hvor vi skulle gennemgå den sidste proces.

Da skibet lagde til, begyndte der at blive røre blandt passagererne på 1. og 2. klasse. De havde ikke nødig at blive undersøgt på Ellis Island, idet udvandringsselskabet ingen forpligtelse havde over for dem, og de kunne gå fra borde, når de ville. Vi andre, der nærmest følte os som fanger, måtte pænt blive, hvor vi var, til næste morgen. Vi søgte så godt vi kunne at fordrive tiden, men det var vanskeligt at komme i gang med noget. Vi længtes naturligvis stærkt efter at komme i land, og en forfærdelig varme var der også. Solen brændte ubarmhjertigt, når vi opholdt os i det frie, og hvis vi satte os, hvor der var skygge, var her så lummert, at man var lige ved at kvæles. Heldigvis kunne vi få alt det friske vand, vi kunne drikke. Det havde vi savnet under hele rejsen, da vi måtte nøjes med lunkent vand, som havde en dårlig smag. Efter at passagererne fra 1. og 2. klasse var gået i land, kunne vi nu få det vand, der hidtil havde været reserveret dem. I begyndelsen ville skibets personale have 10 cent (dengang 37 øre) for hvert glas vand, men vi lavede så meget vrøvl, at de måtte lade os få vandet gratis.

Først kl. 10 næste formiddag slog befrielsens time for os. Vi marcherede ned i toldhallen, hvor alt vort habengut skulle tages i øjesyn af ærværdige toldere. Flere af os havde musikinstrumenter med, og vi måtte spille for tolderne for at de kunne overbevise sig om, at der ikke var noget luskeri ved instrumenterne.

Da alt var undersøgt, førte en lille damper os over til Ellis Island, en ganske lille ø, hvor en mægtig bygning var rejst, og den blev vi drevet ind i. Bygningen var inddelt i en mængde folde akkurat som dem, vi havde til kalvene derhjemme. Først blev vi undersøgt og udspurgt efter alle kunstens regler, og så blev vi sluppet ind i foldene for her at afsone den sidste del af vor emigrantfart inden for fire vægge, og her rådede en striks orden, vi måtte således ikke nærme os vinduerne. Jeg havde placeret mig ved et vindue for at se på nogle fodboldspillere udenfor, men straks kom en arrig xantippe, og hun brugte en græsselig mund og gjorde vilde fagter, så jeg

fandt det rådeligst at trække mig tilbage. Jeg fandt mig så en mod slige optrin mere sikker plads.

Vi havde på vore frakkekraver hæftet papirstykker med navne på de jernbanelinier, vi skulle rejse videre med. Min seddel lød på »Lehigh Walley«. Det blev aften, inden vi var sluppet gennem skærsilden, og en lille damper bragte os tilbage til fastlandet. Vi blev så ført op til en banegård, hvor der ventede os endnu et par timers arrest i dertil indrettede båse.

*

Først da vi sad i toget, begyndte modet igen at stige efter trængslerne og besværet. Rejsen

fra New York var interessant og gik gennem meget afvekslende landskaber, og det kunne godt spores, at vi var kommet til en nybefolket verdensdel. Vi kørte over bindeleddet mellem søerne Ontario og Erie og forbi Niagarafaldet, som vi dog ikke fik at se. Et stykke tid var vi i Canada, men kørte så atter ind i USA.

I Chicago stoppede jeg op for at hente nogle penge hos en mand, hvis adresse jeg havde. Jeg havde telegraferet fra New York for at han kunne være på banegården i Chicago for at tage imod mig, men han havde fået forkert underretning af stationspersonalet vedrørende ankomsten af toget fra New York. Da jeg ved aftenstid ankom, var der altså ingen til at tage mod mig. Jeg havde mandens adresse på min frakkekrave, og vi stod alle på den ene side af et jerngitter, mens de, der skulle finde os, kiggede gennem gitteret fra den anden side, næsten som når man ser på aber i zoologisk have.

Vi var nogle stykker, som ingen interesserede sig for. Jeg gjorde mig ikke mange betragtninger, idet jeg var træt og sløvet af rejseoplevelserne. Jeg var indstillet på at lade mig føre et eller andet sted hen, idet jeg så småt tænkte, at de tog vel ikke livet af mig. Hvad jeg ellers havde, kunne de gerne have taget, thi jeg havde rigeligt at gøre med at bære mig selv og slæbe to store håndkufferter og en stor pakke. Men ingen viste en sådan menneskekærlighed, at de ville stjæle nogle af mine byrder.

Da vi havde stået i buret en halv time, kom nogle politibetjente, der førte os ud på gaden til nogle hyrevogne. Da jeg havde vist en af kuskene adressen på den mand, jeg skulle træffe og betalt tre dollars, satte han maskineriet i gang. Skuden, som jeg entrede, lignede de æsker med »Lotte« for, som man havde set afbildet i vittighedsbladet »Ravnen«. Kusken var ikke af den gemytligt passiarende type, og da vi havde kørt et stykke, steg hans ærværdighed ned fra bukken, hvorefter han gik ind i en »snask« for at drikke en skål for den spendable rejsende, der imens sad ude i æsken og led tørstens kvaler. Jeg havde gjort rejsen fra Danmark til Chicago og havde betalt tre dollars for at blive kørt en halv mil i byen – sådan en »størrelse« bød man altså dette at sidde tørstende og ganske alene i en hyrevogn på gaden, mens kusken læskede sin vist ofte tørre gane. Men som Job var jeg tålmodig og med et ene øje lukket og det andet fæstet mod genstanden for mine betragtninger, gav jeg mig til at filosofere over menneskenes træskhed i almindelighed og kuskenes i særdeleshed.

Endelig kom kusken da igen og satte sit rødblussede bulbideransigt ind til mig i vognen. Han gav mig et nådigt nik, hvilket vel skulle sige, at øllet havde smagt ham godt. Han mumlede nogle uforståelige ord og kravlede op i sædet, hvorfra han gav den gamle udasede hest en kraftig påmindelse om, at det var på tide at få denne passager læsset af.

Jeg blev i Chicago halvanden dag. Jeg var blevet godt modtaget af den fremmede mand, til hvem jeg havde henvendt mig om rejsepenge, og han var min fører rundt i byen, ligesom hans kone fulgte mig til banegården. Jeg tog afsked med disse brave mennesker og rullede ud af storstaden, idet jeg regnede med, at det nu var slut med genvordighederne. Jeg skulle nå mit bestemmelsessted kl. 8 aften, men undervejs løb lokomotivet af sporet, og dette forårsagede flere timers forsinkelse. Jeg måtte overnatte i en mindre by, men fik ingen søvn. Jeg måtte jo passe på at komme med et morgentog, og jeg kunne ikke tale med nogen, som kunne give oplysninger om togtiderne. Hen mod morgenstunden gik jeg ind til stationsforstanderen, viste ham mit ur og min billet, og han pegede så på tallet 7. Det var en søndag morgen kl. 7 jeg dampede videre, og kl. 10 var jeg ved bestemmelsesstedet hos landsmænd, som jeg kendte hjemmefra, og glad var jeg. Jeg havde intet fået spist i 30 timer. Det var den 16. juli, jeg kastede anker i Coulter Iowa efter at rejsen havde varet i 25 dage.

MARIUS PEDERSEN

Der var engang en hyrdedreng...!

MARIANE BRANDHØJ, Aarup, mindes levende den thylandske hyrdedreng, tjenestedrengen i svunden tid, da fenner næsten ikke kendtes, og kreaturerne i en uendelighed skulle slæbes ud og ind. På markerne stod de fæstede ved »hæle«, tøjrepæle, og i bissevejr, når oksebremsen plagede dem, kunne de ofte rykke hælen op og sætte i vild flugt afsted. Så blev der lavet ravage i kornmarkerne, og den lille tjenestedreng kunne have et farligt mas med at få dem fanget ind.

Der herskede vemod i hjemmet, når den lille fyr ved majdagstide skulle sendes ud mellem fremmede, og der lød formanende ord til ham om altid at være ærlig og god og bestræbe sig for at gøre sin pligt hos husbonden. Hans arbejdsdag begyndte meget tidligt om morgenen, og den sluttede med at han om aftenen flyttede ungkreaturerne til nat. Det var så dejligt at høre drengen synge over markerne på stille sommeraftener, hvad enten han nu sang »Mads Doss« eller andre sange, som han kunne udenad.

Nu er hyrdedrengen borte, sukker Mariane Brandhøj, der er ingen små knægte, som »flytter hæle« om aftenen, og der lyder ingen sange over mark og eng i de stille sommeraftener. Men minderne lever og giver håb om, at sangen må komme igen og gøre sommeraftenerne festlige ved de unges glade stemmer. Mariane har skrevet en sang til hyrdedrengens minde:

Jeg husker mangen ungersvend,
der sejled udenlands,
og husker mangen hyrdedreng,
hvor ingenting var hans,
kun et par træsko var hans løn,
og »klemmer« var hans brød,
han var jo kun en fattig knægt,
som meget lidt betød.

I smug han sommetider græd,
for sjældent fik han fri,
ved nattetid så var han ræd
på vej og ensom sti.
Men når til mor han nåede hjem
og her fandt trøstens ord,
han stoled på at komme frem,
når han var bleven stor.

Han var en lille hyrdedreng,
og verden var så stor.
Ved stalden havde han sin seng
og så et brædt til bord,
og gulvet var kun kolde sten,
hvorpå hans kiste stod,
der havde han en skjorte ren
og så en fløjte god.

Ja, hjemmelavet var hans seng
af olmerdug og strå,
her slumred han, den lille dreng,
og ingen til ham så.
Men tidlig morgen måtte han
i marken tørne ud
i solskin, tåge eller regn
at flytte får og stud.

Han iler på de bare ben
imellem hver en flyt,
og rammes foden af en sten,
han er dog ej forknyt,
og rask han trækker »hæle« op,
om end det stundom kneb,
hans bluse klæber til hans krop
ved alt det våde reb.

Og kommer oksebremsen frem,
der bliver stort postyr,
så skal han slæbe kvæget hjem,
den tapre lille fyr.
Og han får ingen middagslur,
når karlene ta'r en hvil,
imens han render ærindtur,
sligt har de ham jo til.

På nakken han sin kølle svang
til dagens sidste flyt,
imens han stemmed i en sang,
for han var uforknyt:
Fred hviler over land og by,
ej verden larmer mer,
fro smiler månen til sin sky,
til stjerne stjerne ser!

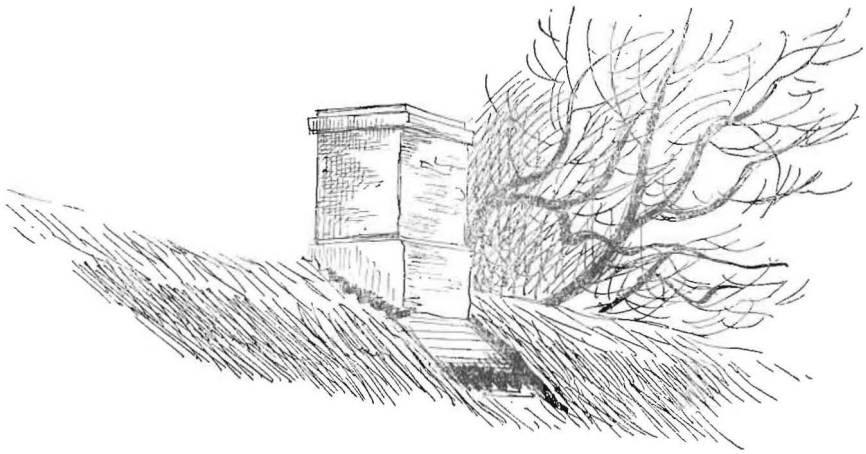

PÆ LIERKAES FRA REFS

En thylandsk original fra sidste halvdel af forrige århundrede

AF SØREN NIELSEN, SKJOLDBORG

PEDER MADSEN fra Refs – eller Revs, som det jo hedder i daglig tale – var i sidste halvdel af forrige århundrede kendt over hele Thy, vistnok også længere omkring. Han var en omvandrende lirekassemand, hvorfor han almindeligvis blev kaldt »Pæ Lierkaes«.

Om han tidligere havde haft anden beskæftigelse, vides ikke. Han var en høj, knoklet skikkelse og noget aparte klædt – høj eller halvhøj hat, brunternet vest, eller bryststykke som det ofte hed, silke-halstørklæde efter tidens skik og brug, langskødet frakke, manchetter, knæbukser, hvide hoser, der var bundet med lange bånd over knæene, brednæsede sko med spænder, sølvbeslået merskumspibe, stort tokasse-ur med svær sølvkæde, der var sammensat af bare sølvmønter, og en lang sølvknappet spanskrørsstok.

Sådan var Pæ Lierkaes udstafferet. Han boede først i et lille hus på østsiden af landevejen lidt nord for Tvolm mølle i Ydby sogn, men senere flyttede han til Refs. Om han havde nogen familie, kendes ikke, og der kendes heller ikke noget til hans efterladenskaber – som næppe har været mange – fraset hans lirekasse. Den erhvervede proprietær Chr. Breinholt, Vestervig kloster, efter mandens død, men hvad der senere er blevet af den, kender jeg ikke.

Peder kom som regel gående med lirekassen på ryggen. Den var ret stor og tung, og det kunne ofte knibe at få den krøjet ind gennem datidens lave og smalle døre. Når Peder kom ind i stuen, sagde han: Godaw, undskyld te æ kommer goend! Kassen satte han uden videre fra sig på bordet, han trængte nok til at få sin ryg lettet for byrden. Han sagde selv, at kassen vejede 4 lispund (32 kilo). I sine sidste år kørte han dog kassen rundt på en lille tohjulet vogn.

*

Hvis vejret var godt, spillede Per ude i det fri, men mens han drog rundt til fods, kom han som regel ind i stuerne, og hvis han ikke fik lov at spille derinde, blev han gnaven – ellers skulle han da blive meget pænt modtaget – og det var ikke bare fromme ønsker for det pågældende hjems beboere, han udtalte, når han gik med uforrettet sag. Men som regel fik han lov at sætte spilleværket i gang – jævne folk havde jo dengang ikke mange fornøjelser.

Begyndelsen blev gjort med at han med sin noget pibende stemme sagde: Kassens rettighed er en mark og to stole – og så kom der en lang remse om, at et par numre kunne gives gratis, men derudover skulle der betales. Så måtte der for resten være så mange tilhørere, som stuen kunne rumme, det var både han og lirekassen ligeglad med.

Når Per så fik sin spillemaskine anbragt, kan det nok være, at børnene gjorde store øjne. Der var nemlig anbragt små figurer på apparatet, menneskelige skikkelser, og så fortalte han, at manden med harpen var kong David og damen ved siden af ham var dronning Bethseba. Dronningen kunne snurre rundt på hælen, og når der blev lagt en skilling på en lille bakke, som hun havde i hånden, lod hun den glide ned i kassen, og så nikkede og nejede hun meget pænt og mange gange. Men hvis der bare blev lagt en stump papir på bakken, smed hun det med et rask

kast ud i stuen og snurrede bagdelen om mod de forbløffede tilskuere.

Der var også en skomager, som syede med store armbevægelser for at rispen kunne trækkes ud, og om ham fortalte Per: Her ser I Jerusalems skomager, der syer ustandselig uden at rispen bliver kortere! Om en mand med en flaske, sagde han: Her ser i drankeren, der drikker hele livet uden at blive fuld! Så gav han et smask med tungen og sagde: En herlig tilværelse, uha da!

Så drejede Per håndsvinget rundt, kassen spillede, og figurerne foretog deres bevægelser. Det var en stor og mærkelig oplevelse for datidens børn.

*

Sidste gang jeg så Pæ Lierkaes var i sommeren 1873. Jeg tjente da som dreng hos Jens Krabbe i Hovgården i Vibberstoft. Der kom Per en dag hen mod aften, og han fik lov at blive på gården om natten. Han skulle så ligge i staldkammeret hos mig. Der var ingen karl på gården, og gårdejerens ældste dreng var ellers min sengekammerat i dobbeltsengen. Men det passede nu ikke mig at få den gamle, ikke helt renvaskede Per med i seng. Om jeg just gav mig til at tude, husker jeg ikke, men det lykkedes mig da at komme til at ligge inde i et af min husbonds sovekamre sammen med en redelighed af børn, og glad var jeg.

Om morgenen kiggede jeg ind til lirekassemanden. Han lå uden skjorte, lodden på kroppen som en Esau. Jeg hilste godmorgen, og han var en snaksom fyr. Jeg husker, at han spurgte, om det var »Bees-wejle«, men jeg var ikke rigtig klar over, hvad han mente. Men da han så spurgte, om æ høweder wild bees (bisse), så var jeg med, for det var jo en kendt foreteelse.

Hen mod slutningen af forrige århundrede gik Pæ Lierkaes over til det hinsidige, hvorfra ingen er vendt tilbage, heller ikke den gamle Per. Han var en original, som man i gamle dage kunne træffe dem, men nu er der kun meget få, der erindrer noget om ham.

SØREN NIELSEN

RØDE PER I RAKKEBY

AF PEDER BONDE

I UDKANTEN af Rakkeby sogn på Mors boede der gik under navnet »Røde Peer«. Han var i begyndelsen af forrige århundrede en mand, en usædvanlig fremtoning, en hel kæmpe af bygning med ildrødt hår og en rødgul ansigtfarve. Ansigtet var lige så bredt som det var langt, og det var fyldt med vorter, ud af hvilke der voksede hår, en slags skæg, der lignede siv. Pers mund var så stor, at den gik næsten om til ørerne, når han gabte, og så viste den to rader grågule tænder omtrent så brede som hestetænder.

Denne frygtindgydende skikkelse stammede ud af taterslægt, han var en af de sidste såkaldte »natmænd« eller som man kaldte dem på Mors »æ Hyttenborrer«. Han var i sin næringsvej øens »højeste« og vigtigste bestillingsmand, thi han var altså natmand, og en morsingbo ville dengang hellere lade en finger afhugge end han ville røre ved en død hest.

*

Røde Peer var – uden at han måske selv var klar over det – genstand for folkets angst og frygt. Men troede, han var »sjønsk« ligesom hans samtidige »Per Skjærer« – en snurrig fyr, en slags dyrlæge, der drog rundt for at skære plage etc. Per Skjærer var ca. 2½ alen høj – ca. 90 cm – og han målte mindst 4 alen i omkreds. Han gik med en mægtig hårfylde, en paryk, der lignede en bikube, og det påstodes, at han kunne »se ind i folk«. Han kurerede alle slags sygdomme ved håndspålæggelse.

Røde Peer kunne drikke en halv pot brændevin lige så nemt som andre tog et glas vand, og han blev ikke fuld. Men han henfaldt i en slags somnabulisme og kunne sovende gå flere kilometer uden at tage fejl af vejen. Hvis nogen mødte ham under en slig søvngængervandring, veg de langt uden om ham, mens de slog kors for sig og mumlede en bøn for ikke at blive påvirket af »onde øjne«.

Peer var – uden at det rørte ham – genstand for dyb foragt. Han måtte som natmand ikke søge samkvem med nogen – der var for resten heller ingen der ønskede at omgås ham – og han måtte helst ikke gå ind i andres huse. Hvis den ulykke hændte, at han kom ind i et hus, blev den stol, han havde siddet på, straks vasket grundigt af, og bad han om en tår at drikke, blev drikken rakt ham i den ringeste potte, man havde, og potten blev straks efter slået i smadder for at ingen »ærlig« mand skulle komme til at drikke af den.

Den nulevende slægt, der ikke har kendt noget til sådanne forhold, har vel svært ved at tro, at slige tilstande har eksisteret, eller også vil man ganske naturligt spørge, hvad en sådan mand havde gjort, siden han skulle gå omkring som en udstødt og være genstand for alles foragt. Han havde faktisk intet som helst

urigtigt foretaget sig, og ingen havde noget at udsætte på hans vandel. Men han tilhørte altså natmandsslægten og han udførte »uærligt« arbejde som at tage skindet af døde heste, og det var nok. Oplysning og humanitet var begravet under et tykt lag af overtro og fordomme.

Den danske regering opfordrede ved århundredets begyndelse politimestre, præster, herremænd og andre »gode dannemænd« til at virke for disse fordommes udryddelse og for at få bønderne til selv at tage huden af døde heste og spise kødet. Men ingen vovede i lang tid at træde op mod den dybt nedgroede folkemening, dels af frygt for folks trang til satire og til at give øgenavne, og dels fordi de fleste selv havde en rem af huden.

Så skete det – vistnok i 1817 – at en hest, der tilhørte provst Obel i Karby fik et ben brækket, og provsten blev nødt til at lade den skyde. Han var en fordomsfri mand, og han besluttede sig til at gøre et forsøg. Han drog omkring til egnens sognefogder og andre kendte folk, viste dem den kongelige opfordring og indbød dem til at møde i præstegården. De fleste af dem mødte også, om end med betænkelige miner. Men da provsten var en jovial mand, der tog det hele fra den muntre side og selv tog fat på at flå hesten, kom arbejdet snart til at gå rask fra hånden. Flere hjalp til, og det tog ikke ret lang tid, før arbejdet var fuldført – ikke just til fordel for huden, men flået blev hesten.

Så vidt gik alt godt. At en bonde fra Karby og hans karl kom til at brække sig, fordi det »vamsede« for dem, vakte kun munterhed. Men da så provstens pige kom med et fad for at hente det bedste af kødet ind til en steg, og provsten indbød selskabet til at deltage i et måltid på hesten, så opstod der en vredesmumlen og bønderne løb deres vej som fra en truende ulykke. Kun en enkelt gårdmand, Johannes Madsen i Nees, blev tilbage og tog del i måltidet. Under dette udbragte provsten en skål for bondestanden og udtalte ønsket om, at den snart ville aflægge den tåbelige fordom mod hestekød, og at man i stedet for at slide gamle dyr helt op, lod dem fede og slagte og spiste dem ligesom andre husdyr.

Således blev det første hestekød på Mors spist i Karby præstegård. Men begivenheden vakte så megen opmærksomhed, at den blev husket gennem mange år – ja, man regnede endog tiden efter den, således som skik var i gamle dage. Da der en del år senere der på egnen i et selskab blev talt om et bryllup, og hvornår det havde fundet sted, erklærede en af de tilstedeværende:

– Det er lige akkurat 10 år siden, for det var det samme år, som vi flåede provstens hest!

PEDER BONDE

Tømmerbylægens natklokke

AF JACOB VON THYBO

PÅ HANNÆS boede for mange år siden en mand af tysk afstamning, som havde Heinrich til fornavn. Han var en flink, gemytlig og hjælpsom mand, men det danske sprog kunne han ikke rigtig komme efter. Hans tale var en ganske morsom blanding af tysk og dansk og med udpræget tysk accent. Heinrich fortalte en gang om en natlig tur til lægen i Tømmerby, hvis bolig var et aktieforetagende:

– So likker jaj forleden nat und denke po ingenting, jaj sof nemlik. Hvat hører jaj? En puslen hos min sofkammervinne. Na, det var meiner ven und nabo Wolle Betersen, som mej ville ha til hos den dogter in Dømmerby at hente en febermistur til sin gone Betrea. Meine glocke var drei uhr.

Jaj løb fyrktelig alt hvad remmer und døj holle kunne, for Betrea har min datter Doris mange djenester gjort, und snart var jaj ved den dogterbolig in Dømmerby.

Na, hier var aber alt mørk, und den dogter und sin fru ligger nok und sofer, denke jaj. Nu gom det an po, om jaj den dogter gunne fo opgaldt, for sin dørglokke kendte jaj ikke. Jaj kikker ved døre und vinner, und jaj finner en dingest ved et vinne, und jaj glemmer po den. Men jaj opdaker so, at det ikke er en dørglokke, men den dogter sin dermometer. Dingesten brast itu, und stumperne kling på brostenen, und jaj kunne forsto, at det ikke den dogter sin dørglokke var.

So begyndt en hund fyrktelig hals at gøre inden for, und før jaj vidste det, stod sjinbarligen hr. dogter in sin dør, halb in sin underdøj. Jaj blef forskrækket, men jaj sagde so:

– Jaj skulle hilse fra Wolle Betersen –

Men længer gom jaj ikke, for hr. dogteren dog ordet fra maj, ja, helt ud af munden po maj und spurgte, om jaj gik omkring und slog ruder itu.

– Nein somænd gør jaj ikke, svarte jaj – men jaj skulle hilse fra Wolle Betersen om en ny bosjon mistur til sin gone Betrea, und hr. dogterens natglokke gunne jaj ikke dræffe po.

– Er han galt, mand, sa hr. dogteren und gned saj in sin øjne – her har vi – und jeg dror, han satte en drumf po – ingen natglokke!

– Ja, men gære hr. dogter, sa jaj, det mo da biskendes forkert være, wen man kom hier ved nakttid met heste, som ikke ene gunne sto.

– Ja, sa hr. dogteren, so vil jaj i sodan tilfælde anbefale dyrlæken.

– Jaj mente, hr. dogter, heste, som for urolikhet ikke vil sto, so gan man begribeligvis ikke fo hr. dogteren opgaldt.

– Det bliver agsjonærens und ej min sag, svarte han, for sier Di, sa han til maj, en dogter vil osse gerne ha naktruh, besynderlig wen hans djeneste til næste tag untværes gan.

– Ka gerne være, hr. dogter, svarte jaj, men jaj sier dog, det er biskendes galt, navnlig wen man mit gøretøj gomme.

– Tal mit agsjonæren, var hans sidste ord – wen di en naktglokke haben wil, for en sodan er det ikke min, men agsjonærens blikt at indsætte.

Na, men jaj fik dog misturen til Betrea und betalte 75 øre, und so gik duren rask hjemat. Po hjemvejen spekuliert jaj, om ikke den dørglokke in Dømmerby anskaffes gunne po agsier, om den meget benge koste – som den jo nok gør, da den efter so lang dids forløb ikke opstillet er.

Da jaj dalte mit Wolle Betersen derom, sa han:

– Ja, Heinrich, sa han, den forslag er utmærkt, medmindre dogteren und agsjonæren in forening vil den anskaffe.

Ja, sodan syntes osse jaj – hvat synes Di, meine damen und herren?

JACOB VON THYBO

Hvorfor hedder det Thy og Thisted?

AF C. BRUNSGAARD, THISTED

STEDNAVNES OPRINDELSE er i de fleste tilfælde temmelig svær at efterforske, idet meget fortaber sig så langt ude i fortiden, at skriftlige efterretninger ikke findes. Hvorledes er f. eks. landsdelsnavnet Thy blevet til? Det kan ikke med nogen sikkerhed siges – der kan kun blive tale om formodninger.

I Pontoppidans »Danske Atlas« (1769) hedder det, at Thy omtales hos flere af vore ældste skribenter. Adam af Bremen, der levede ved år 1000, kalder landet »Thiut«, og hos Snorre Sturlesøn hedder det »Thiod«. I gamle breve fra det 13. og 14. århundrede benævnes landsdelen Thyud, Thyuth, Thyyt, Thyydh, Twiid og Thyd.

De gamle forfattere anfører forskellige meninger om navnets oprindelse. Nogle fremleder det af at tude, enten vilde dyrs tuden eller havets tuden og brummen, andre af det gamle tyske gudenavn Theut og mener, at teutonerne, der sammen med cimbrerne drog mod syd og nær havde rendt det mægtige romerske rige over ende, var kommet fra Thy.

Af andre antydninger, som kan anføres, er den simpleste at finde i det gamle danske og endnu anvendte islandske ord Thiod, som betyder et folk, en nation, og Thiodland et landskab med folk i, et beboet land. Det kan jo tænkes, at Thy i oldtiden med sin gode jord og den lette adgang til fiskeri og sejlads har været tættere beboet end andre måske helt øde strækninger, og derfor er blevet kaldt Thiodland. Men også dette er en hypotese, som ikke kan underbygges med noget sikkert materiale.

Byen Thisted skal – hedder det i Danske Atlas – efter nogles mening have sit navn deraf, at det er den tiende by i Thy, hvis navn ender på -sted. Det er imidlertid en så luftig teori, at den nok kan lades helt ude af betragtning. Der er vel lidt mere hold i den fra andre sider fremsatte formodning, at bynavnet kommer af Thy og stad, ud fra den betragtning, at Thisted fra ældre tider, længe før byen fik købstadprivilegier, har været en ret betydelig plads med fortrin frem for andre landsbyer. Her har været ret gunstige betingelser for skibstrafik, men det er dog tvivlsomt, om Thisted kan have rangeret højere end steder som Vestervig med domkirke og bispesæde eller Sjørring med kongsgård.

Den mest holdbare antagelse er formentlig, at stedet her som så mange andre pladser har sit navn fra en i datiden betydelig person, som slog sig ned her. Det kan have været en mand, der hed Tiir eller Tyr, og bynavnet er så opstået som betegnelse for det sted, hvor denne mand – måske en høvding – boede.

I gamle dokumenter nævnes Thystath (1367), Tystad (1374), Thysteth in Thy (1418), Tiisted (1422), Tistedh (1459). Der er nogen grund til at formode, at nogle af stiftets første biskopper har lagt grunden til en bymæssig bebyggelse ved bl. a. at opføre en bispegård i Thisted, og har tænkt sig, at her skulle være en stad. Man ved, at de gamle bisper havde en vis interesse for Thisted, og det skyldtes formentlig bispedømmets magt,

at Thisted fik købstadprivilegier fremfor Hovsør, som engang – vist med kongemagtens støtte – vor en hård konkurrent til Thisted.

Det er ikke usandsynligt, at Thisted, mens Thy endnu var et syssel, har været det sted, hvor sysseltinget lå, og hvor Thysyssels bygdeting er blevet holdt.

Et brev fra 1374 taler om Tystæd og Hoszhøør (Hovsør) som to steder, hvor nogen leverance af kornvarer finder sted, og dette med mere kan tyde på, at Thisted længe før reformationen har været anset for noget mere end en ordinær landsby og har været en »flek«, der var tillagt nogle friheder. Man finder i gamle dokumenter nævnt fornemmere folk end bønder, som har boet i Thisted, således Mathias Hvas 1422, Jes Terkildsen, der var bymand i Thisted 1459, og flere andre, som har været benyttet ved en eller anden offentlig foranstaltning.

Men som sagt – vi mangler ganske oplysninger fra de ældste tider, fra oldtiden, og selv fra middelalderen er oplysningerne ret mangelfulde. Vi kan kun med sikkerhed sige, at navne som Thy og Thisted er opstået i fjerne tider – for årtusinder siden – og at de oprindelig har lydt anderledes. Gennem tiderne har disse navne som alle andre stednavne skiftet form og først efter at et officielt skriftsprog var indført, har de ligget fast.

HEKSEDANS VED SCT. THØGERS KILDE

Et sagn fra Vestervig

I ÆLDRE TID mente man i Sydthy, at alle Thylands hekse på Sct. Hansaften samledes på Vestervig gamle kirkegård omkring Sct. Thøgers kilde. De ankom i skikkelse af katte med glødende øjne. På Vestervig kloster tjente engang en forvoven knægt, der ikke var mere ræd for den slags ting, end at han besluttede at ville se nærmere på heksenes kunster ved kilden. Han gik lige før solnedgang ind på kirkegården og tog noget kirkegårdsjord med sig hjem. Ud på aftenen stillede han sig op inden for stenten med muld på hovedet og i sine træsko. Det varede ikke længe, før han kunne se en masse katte, der dansede og lavede kunster omkring kilden.

Da knægten i nogen tid havde set på den kommers, hentede han en kat hjemme på gården og smed den ind mellem de andre. Men den blev snart splittet ad, og da han så det, skyndte han sig hjem i seng. Men han havde ikke ligget ret længe, før der blev et fælt spektakel af katte ved hans kammerdør, og snart kom en mængde katte ind til ham. Han kunne ikke genne de balstyrige katte ud, og det var ved at se alvorligt ud for kløren, men så tog han en gammel rusten sabel, der hang i kammeret og slog løs med den. Han ramte en af kattene, så den jamrede, og så var hele sværmen pludselig væk. Men den næste dag viste det sig, at en kone i nabolaget var kommet sølle afsted om aftenen og havde fået det ene lår i stykker, og folk, der så det, fortalte, at låret var hugget næsten helt over. Hun måtte altså have været med i legen i en kats skikkelse!

SKILLINGSVISER OM *Skjoldborgpræsten*

AF
C. BRUNSGAARD,
THISTED

I »JUL I THY« 1966 omtalte jeg et par præsteaffærer i provisorietiden og navnlig sagen mod sognepræsten for Skjoldborg-Kallerup, Sofus Holm, der i 1877 ved en provsteret idømtes 8 mdrs. forbedringshus samt embedsfortabelse. Årsagen hertil var, at pastor Holm i en prædiken i Kallerup kirke havde udtalt, at kong Christian d. 9. ved at underskrive ministeriet Estrups provisoriske finanslov havde brudt sin ed på grundloven og derfor burde nedlægge sin krone. Præsten kom til mentalundersøgelse på Risskov ved Aarhus, hvor man ikke mente, han fejlede noget, og landemodet i Aalborg stadfæstede dommen. Sagen endte ved højesteret, som lod en ny mentalundersøgelse foretage, og som derefter i 1878 frikendte pastor Holm, fordi han blev anset for ikke at have været i helt normal sindstilstand, da han holdt den nævnte prædiken. Han blev derefter afskediget med pension.

Jeg vidste, at der om denne sag var forfattet et par af de på den tid så almindelige skillingsviser eller markedsviser, men det lykkedes mig ikke dengang at opspore disse viser. Imidlertid har det, som jeg skrev, givet anledning til, at der er fremkommet en helt udførlig beretning om den ejendommelige præsteaffære. Hr. Johannes Nielsen ved Risskov statshospitals forskningsafdeling har i samarbejde med hr. Henning Skov ved landsarkivet i Viborg, ransaget gamle arkiver og fundet alle sagen vedrørende akter frem. Det er en fyldig og interessant rapport, som bl. a. indeholder den prædiken, der gav anledning til postyret. Rapporten findes nu i Centralbiblioteket i Thisted. Også skillingsviserne er opsporet, og de gengives her. Det er – som de fleste skillingsviser – noget meget letbenet og banalt versemageri, men på den tid kunne sådanne viser sælges i store oplag.

*

Den eneste rigtige og pålidelige vise om

KONGEN OG PRÆSTEN

Eftertryk forbydes. Pris 5 øre. Trykt hos C. Schoubo, Ravnsborggade 21, København, 1877.

Melodi: Krillevillevibumbum . . .

De har vel hørt den store sorg
– krillevillevibumbum –
der har ramt præsten i Skjoldborg
– krillevillevibumbum –
Han skal en tur på Vridsløs ha',
– krillevillevillevillevibumbum –
Han si'er nok: »Den er kold, huha!«
– krillevillevibumbum.

En søndag fandt den herre på
– krillevillevibumbum –
mens han for altret monne stå
– krillevillevibumbum –
og mens han stod i fuldt ornat
– krillevillevillevillevibumbum –
at blive ganske desperat
– krillevillevibumbum.

På alting var han meget vred
– krillevillevibumbum –
og rev på alting farlig ned
– krillevillevibumbum –
Ministrene han skjældte ud
– krillevillevillevillevibumbum –
og kongen med, du søde Gud!
– krillevillevibumbum.

Om kongen sa'e den sorte gut
– krillevillevibumbum –
sin dyre ed han havde brudt
– krillevillevibumbum –
han bør ej være konge mer,
– krillevillevillevillevibumbum –
sin krone bør han ligge neer!
– krillevillevibumbum.

Den frække tale snart blev kjendt
– krillevillevibumbum –
og bud til hanses provst blev sendt
– krillevillevibumbum –
Han skulle stilles for en ret
– krillevillevillevillevibumbum –
og dømmes for sin handling slet
– krillevillevibumbum.

Men nogle sa'e, han var et fjols
– krillevillevibumbum –
så førte de ham ned til Mols
– krillevillevibumbum –
og la'e ham på et hospital
– krillevillevillevillevibumbum –
man ville se, om han var gal,
– krillevillevibumbum.

Men han var ej en smule gal
– krillevillevibumbum –
og sendtes hjem fra hospital
– krillevillevibumbum –
Så blev for retten flux han stilt
– krillevillevillevillevibumbum –
og blev fra kald og kjole skilt,
– krillevillevibumbum.

Nu har han fået en veltjent straf
– krillevillevibumbum –
ja, det er sgu en fæl tør'af!
– krillevillevibumbum –
På Vridsløs' skal han lære godt
– krillevillevillevillevibumbum –
at ære Danmarks høje drot,
– krillevillevibumbum.

*

PRÆSTEN OG FORBEDRINGSHUSET
eller
DET VAR EN KOLD EN!

Vise om præsten i Jylland, der har begået majestætsforbrydelse fra prædikestolen og nu er idømt 8 måneders forbedringshus-arbejde.

Trykt i Christianshavns bogtrykkeri 1877.

Melodi: Julia, Julia, hopsasa . . .

Og præsten gik i kirken ind,
han var nu så pirrelig i sit sind,
for han var vred på kongen, ja,
og ville ha' vores drot herfra.
Julia, hva' beha',
det var en kold en. Tak skal De ha'.
Julia, den var bra',
præsten fik da-da.

Han sa'e: Jeg skal nu sige jer,
at kongen behager mig ikke mer.
Hvis han var venstresindet, ja,
så kunne han være meget bra'!
Julia, hva' beha',
det var en kold en. Tak skal De ha', osv.

Men da han nu er højremand,
afsætter jeg Hans majestæt på stand,
for han har grundlovs-eden brudt,
og derfor så er han jo nu kaput.
Julia, hva' beha',
det var en kold en. Tak skal De ha', osv.

Men bonden sa'e til præsten: Jøss,
vor faer, har I ikke en skrue løs,
for jeres præken er for skrap,
den løber løbsk – tønden mangler en tap!
Julia, hva' beha',
det var en kold en. Tak skal De ha', osv.

Så kom da provsten: Hør, hr. præst,
I skulle ha' holdt jer til jeres læst.
Folk siger jo, at I er gal,
nu skal I sgu ind i et hospital.
Julia, hva' beha',
det var en kold en. Tak skal De ha', osv.

Sindssygehuset kom han på,
der sa'e de: Lad I bare præsten gå,
han har jo ej delirium,
nej, præsten er slet ikke torskedum!
Julia, hva' beha',
det var en kold en. Tak skal De ha', osv.

Men så kom politiet hen,
og sa'e: Du er fanget, min fine ven.
Nu skal du blive arrestert
og konfirmeret og maltraktert.
Julia, hva' beha',
det var en kold en. Tak skal De ha', osv.

Og for hvad præsten har forsømt,
blev han nu til otte måneder dømt.
I fængslet kan han præke kjæk,
men præstehabitten, ja, den er væk.
Julia, hva' beha',
det var en kold en. Tak skal De ha', osv.

Ja, kongen skal I lade vær
og ikke med oprør befatte jer,
især når I er statens præst,
så passer Guds ord jer vist allerbedst.
Julia, hva' beha',
det var en kold en. Tak skal De ha'.
Julia, den var bra',
præsten fik da-da.

fra det gamle album

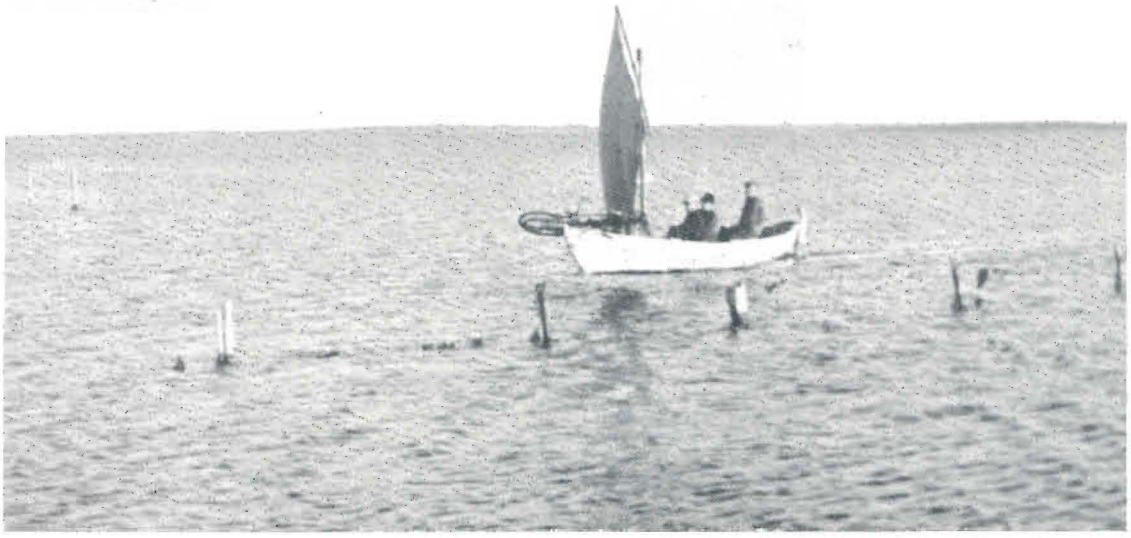

Færgeriet mellem Jegindo og Mors var det sidste af egnens primitive færgerier. Det havde betydning i den tid, da Jegindo i alle henseender horte sammen med Mors, og da Jegind-bønderne skulle udfore arbejde på herregården Lund. Billedet her stammer fra ca. 1940. De sidste færgemænd var Thomas Olesen og dennes søn Jacob Olesen, som i 1960 overdrog det til Bent Serup. 1961 blev færgeriet nedlagt.

Fra et maskebal på Bedsted afholdshjem 1909. Fra venstre: Viggo Pedersen (senere postbud i Bedsted) som »Texas Jack«, Marius Pedersen (senere farmer i USA) som sydlandsk »badman«, tømrer P. Chr. Poulsen (senere tømrermester i Hurup) som »tyroler« og mejerist Jens Sørensen (senere smører ved højspændingsværket i Bedsted) som somand.

fra det gamle album

Den 15. maj 1938 blev Oddesundbroen indviet ved store festligheder. Blandt gæsterne var kongefamilien, flere ministre og den kgl. livgardes orkester, som gav koncert på Store Torv. I baggrunden de to ejendomme, der lå, hvor nu Landmandsbanken findes.

Strandingsauktion bag Martin Mortensens hus i Klitmøller sidst i tyverne. I midten står autionarius dommerfuldmægtig Bjerregaard, Thisted, og hans hustru, der passer regnskabet. Til venstre ses postkorer N. Immersen Mortensen og strandfoged Peter Hansen, foran Bjerregaard står fisker Jens Dragsbæk og under hushjørnet konsul Cloos, Frederikshavn.

fra det gamle album

Kong Chr. d. 10. og dronning Alexandrine besøgte i juli 1913 Thisted under deres første limfjordstogt med »Dannebrog«. Her ses det unge kongepar sammen med borgmester Conradt-Eberlin. Bag dem står amtmand Bache i samtale med kongens adjudant. Damen ved bolværket til højre er sognepræst Jac. Hansens hustru fru Vita Hansen.

Hjørnet af Vestergade og Frederiksgade i Thisted 1904. Kusken er Ellen Ottesen (d. at fiskeeksp. O.), ved hende sidder Dagmar Christensen (søster til blikkensl. W. C.). I vognen Anna Hyldahl (med stråhat, murerm. H.), drengen Victor Halse fra Aalborg og bagest Hilda Petersen (barber P.) og Sigrid Christensen (blikkensl. W. C.). Til højre gæstgivergården »Jylland«.

fra det gamle album

Bredgade i Hurup 1904 set fra baneoverskæringen. På den ubebyggede grund til højre ligger nu Hanckes ejendom, bagerforretning og telefoncentral. Til venstre, hvor der heller ikke er bygget, findes nu parkeringsplads, lægebolig, snedkermester Ydes, N. K. Pedersens og bogtrykker Andersens ejendomme, som alle er opført siden 1904. Manden med hunden er Martin Christensen, der forhen kørte med Otto Monsteds margarine.

fra det gamle album

Der var militærmanovrer i Thy i marts 1954, og kong Frederik deltog. Hos sognefoged Alstrup Nielsen i Lyngs var der kongefrokost, og frk. Karen Alstrup Nielsen serverer her for kongen og generallojtnant E. Møller.

Arbejdsstyrken på Egebaksande sommeren 1919. Bagest fra venstre: Jens Poulsen, Niels Pedersen, Jens Yde, Chr. Fink, Chr. Neergaard, Carl Ehlers og Jens Møller. Anden række fra v.: J. Chr. Jensen, Jens Sörensen, Chr. Nielsen, J. Chr. Sodborg, Peder Møller, Jens P. Christensen. Tredie række fra v.: Carl Brun, Thorv. Thogersen, Anna Madsen, Chr. Madsen, Johanne Møller, Soren Yde, Chr. Pedersen og Lars Jensen. Siddende foran fra v.: Pouline Wohler, Maren Præstegaard, Trine Pedersen, Anders Sorensen, Trine Møller og Anders Jensen. Liggende foran fra venstre: Maren Jacobsen, Kirstine Nielsen, Tage Leerskov og Annia Meyring.

fra det gamle album

Kun de ældste thistedboere vil kunne sige, hvorfra dette billede stammer. Det er fra 1909, den sidste rest af den gamle købmandsgård ved Lilletorv, der lå hvor støbegodshandler Kjærs ejendom opførtes 1919. Stenhuggerfirmaet Brdr. Jensen, der kom til Thisted 1908, havde arbejdsplads og udstilling her, indtil ejendommen Brogade 1 (fru Rosenberg) opførtes.

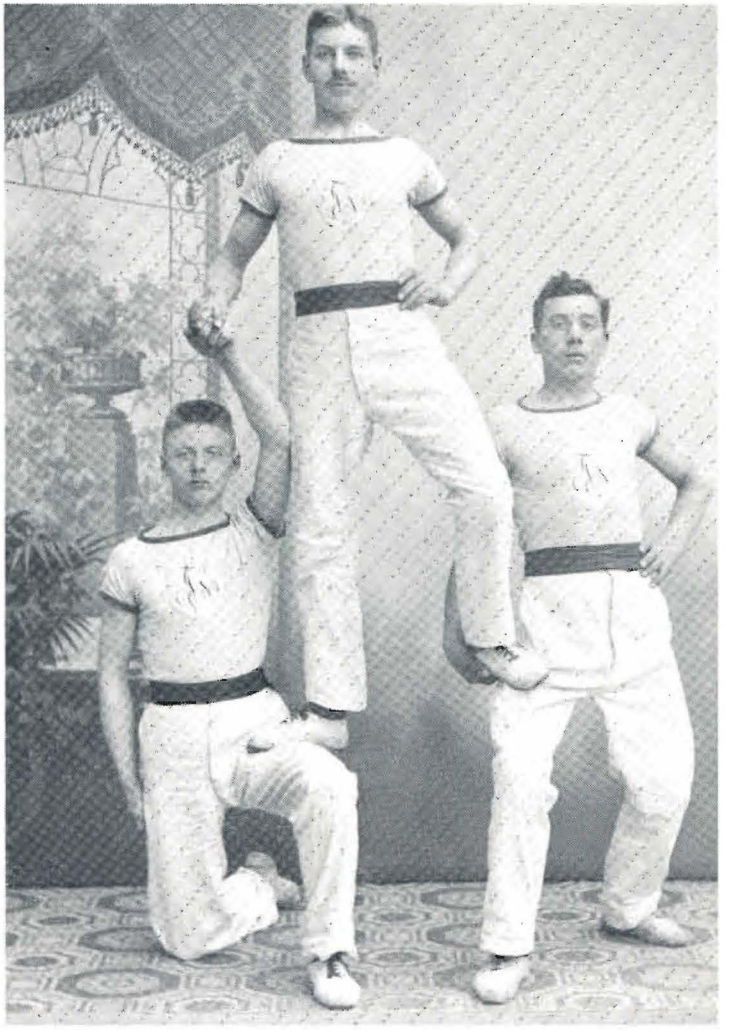

Tre raske Thisted-gymnaster anno 1900. Fra venstre: Carl Pedersen (senere malermester i Thisted), tømrer Viggo Andersen (nu boende i Schweiz) og Chr. Hansen (senere stenhuggermester i Thisted).

fra det gamle album

Den 7. maj 1945 var der dramatik i luften i Thisted. Blandt de internerede på realskolen var tre piger, som havde arbejdet for tyskerne i Hansted, og tre tyske officerer mødte op og krævede pigerne løsladt. Da de blev afvist, truede de med at komme tilbage med en bevæbnet styrke. I hast fik modstandsbevægelsen opstillet maskingeværposter i Aagade, ved Nytorv og Storetorv med det formål at slå tyskerne tilbage. Men ved mellemkomst af den tyske kommandant i Thisted blev en yderligere udvikling af situationen afværget. De tre vagtmænd øverst til venstre er Knud Ramsgaard (senere købmand), Olaf W. Hansen (brdr. W. Hansen) og typograf Ib Hvid. Til højre ses kontorassistent Hans Jørgen Thomsen og murer Børge Sørensen bag sandsække. Personerne på det nederste billede er ikke identificerede.

fra det gamle album

I Snedsted sogn var omkring århundredskiftet en kreds af kvinder en gang månedlig samlede til møder af religiøs karakter – de blev kaldt »konemøder«. Deltagerne er her fotograferet omkring 1905. Hvor ingen bopæl er angivet, er denne Snedsted. Stående bagest fra venstre: Marie Krogsgaard, Gjærsbøl, Sine Stensgaard, Gjærsbøl, Kirstine Andersen, Kirstine Jensen, Marie Malle, Marie Søndergaard, Mine Jensen, Karen Andersen, Gjærsbøl, Johanne Jacobsen, Karen Knogaard Pedersen og Marie Mikkelsen, Aarup. – Midterst fra venstre: Mariane Rysgaard, Mette Mikkelsen, Maren Christensen (fra »Rævborg«), Maren Rysgaard, Maren Støvring, Gjærsbøl, og Stine Pedersen, Gjærsbøl. – Siddende foran fra venstre: Karen Andersen (Simonsen), Gjærsbøl, Grethe Jespersen, Katrine Bach og Alma Westring.

fra det gamle album

Ved 400 års købstadjubilæet i Thisted 10. august 1924 var statsminister Th. Stauning og handelsminester C. N. Hauge blandt gæsterne. Her ses de i vognoptoget gennem byen kørende sammen med toldforvalter H. L. Hansen og postmester C. P. Madsen.

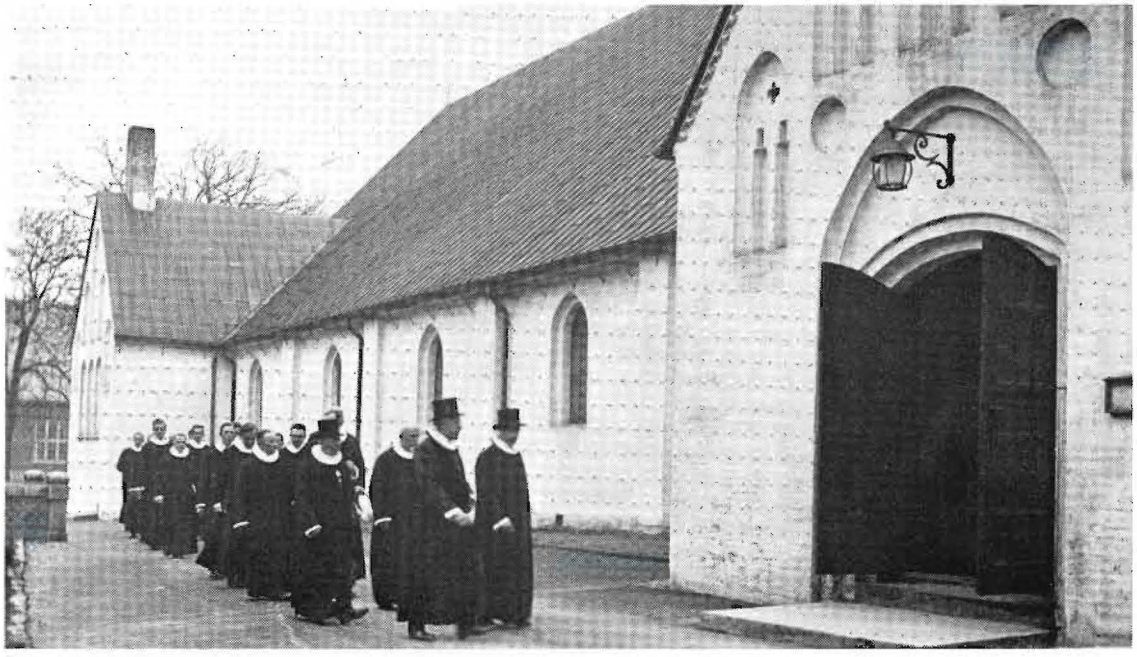

Præsteordination i Thisted kirke d. 29. november 1933. Cand. theol. Leo Nielsen, der var kaldet til sognepræst for Sønderhå-Hørsted, blev ordineret af biskop Oldenburg, Aalborg. I processionen ved kirken ses forrest pastor Leo Nielsen (til højre) og biskoppen, bag dem ses pastor A. M. Møller, Thisted, og provst Dahl, Hurup. Bag pastor Møller går provst Hjortsvang, Sjørring, og en række af egnens præster.

fra det gamle album

Ungdom i Thisted plantage 1903. Pigen og den lille dreng foran er ikke identificeret. De øvrige er fra venstre: Wiggo Tåbbel, Magnus Tachau, Knud Lyhne, Erik Lyhne (sønner af sagfører Lyhne) og yderst til højre Bertel Budtz Müller.

Bødker Wictor Christensen og hans hustru Sine var gennem mange år kendte folk i Fjerritslev og omegn. Sine var hele byens »bødkermor«. Her ses de i 1906 fotograferet i Thisted, hvor de dengang boede, sammen med datteren Edith, nu boende i København.

fra det gamle album

Der fandtes også flotte køretøjer for bilerne vandt terræn. Hestehandler Søren Kjær, Thisted, som også var vognmand, er her i 1910 ude i brudekareten. Han sidder på bagsædet sammen med en gæst, fru Hollænder, Ribe. Foran dem sidder fru Marie Kjær og hr. Hollænder. Kusken på bukken er Henrik Kloster (senere mælkehandler).

Oversvømmelser ved Thisted havn forekom i tidligere tider ret ofte ved tøbrud eller stærke regnskyld. I marts 1893 var der sejlads på havnepladsen. I prammen sidder fiskeeksportør A. Ottesen og drejer M. Christensen. Til venstre ejendommen Korsgade 4 og til højre vognmand Edv. Nielsens lade og P. Smed Christensen hokerforretning. I baggrunden dampskibspakhuset.

fra det gamle album

Thisted amts repræsentanter ved socialdemokratiets kongres i København 1945. Fra venstre: Arbejdsmand Kr. Jensen, Hurup, red. Hans Knudsen, Nykøbing (senere finansminister), snedker Agner Godiksen, Fjerritslev, folketingsm. Marinus Sørensen, Glomstrup mk., rådhuspedel Morten C. Andersen, Nykøbing, landstingsmand Aksel Hvid, Thisted, arbejdsmand Johs. Foldager, Sundby M., arbejdsmand Marius Madsen, Hansted, red. C. Brunsgaard, Thisted, arbejdsmand Laur. Jensen, Vestervig, landstingsmand Henry Hansen, Frederikshavn (kandidat i Thistedkredsen), arbejdsmand P. Chr. Poulsen, Jegindo, og cigarhandler O. Fjellerad, Nykøbing.

STUDEDRIFT FRA THY

AF C. BRUNSGAARD, THISTED

50 mil ad landevejen fra Randrup til Husum med 200 dyr

THYBOMÅLET er kun i ringe grad sat på tryk. Mens der for nogle andre dialekters vedkommende dog findes nogen litteratur, er der mig bekendt – ud over Hans Bakgaards digtsamlinger – kun udkommet en enkelt bog skrevet på thybomål – nærmere betegnet dialekten i det sydlige Thy for 50–100 år siden. På Albert Bayers jydske forlag i Aarhus udkom 1924 en lille bog med titlen »Fræ Båer å te gywt Mand«. Den er skrevet af J. Bundgaard, som lader en mand fra Randrup i Vestervig sogn, født 1838, fortælle om sin barndom og ungdom. Manden hed Ole Olsen, men blev naturligvis kaldt Wolle Wolsen.

I de afsnit af bogen, som her gengives, vil jeg for at lette læsningen og forståelsen skrive navneordene med stort forbogstav. Bogen indledes således:

Mi Navn æ Wolle Wolsen. Sødn hår æ Præjst skrøwen i mi Skudsmålsbog, å så paser de jo nok, fo de må han jo ha sit i en ajn stue Bog, som all Præjster hår. Ja, han skrøw no ilywl it hiel sødn, fo dæ står Ole Olsen, men sødn skrywer alle di fien Folk, å sødn sejer di osse. De æ no lieg møj, fo æ hier Wolle Wolsen, de såe mi Fåer å mi Muer, å de kalder Folk mæ, å så mo dem fien skryw hwans di wel.

Dæ står osse, te æ er Søn a Ole Andersøn og hustru Maren Pedersdatter, å dæe håe vi de samm ijen, fo mi Fåer hied da Wolle Ajsen å mi Muer hied Ma Pe'ster. Æ bløw føj den 2. Februar 1838 i Rajerup, men når nue spøer om mi Gebusdåe (fødselsdag), så sejer æ altier Kjørmis, fo de æ de nemmest.

*

Ole Olsen skildrer derefter indgående sin opvækst i et lille fattigt husmandshjem, hvor faderen gik ud på dagleje. Da han var seks år gammel, skulle han lære at læse, og hans mor købte en »Abes« til ham – en ABC – en pæn bog med en kok udenpå, og den blev studeret flittigt, inden Ole 7 år gammel blev sendt i skole i Randrup. Da der den første dag var sunget morgensang, kom læreren med sin lange pibe hen til Ole og spurgte:

– Hvans æ do for en bette Kåel?

– Æ er ingen bette Kåel, swåer æ – for æ er en stur Kåel, de sejer mi Muer!

Så grent di hwerjen, å æ Dejn wa osse we å grenn, men så såe han:

– Hva hier do?

– Wolle Wolsen, swåer æ.

– Hwa Ti er do føj?

– We Kjørmis, swåer æ.

– Kjørmis, såe han, hwans er de fo nøj?

– Det kinder æ et, men de er om æ Winter!

– Ka do løes å skryw, spuer han så.

– Ja, de kan do tro, æ kan. Bodde mi Fåer

å mi Muer sejer, te æ er møj bejjer te å løes end Pæ Kræns Jens, å mi Gammelfåer sejer, te æ løser som nue Præjst!

– Nå ja, vi tow blywe nok gue Wenner, såe æ Dejn, å så gik han fræ mæ.

*

12 år gammel oplevede Ole Olsen krigen med Prøjsen 1848–50, men hans fader slap dog for indkaldelse. Ole kom 10 år gammel ud at tjene, og det blev her som andre steder til meget arbejde og yderst lidt skolegang. Efter konfirmationen tjente han syv år på en mindre gård på egnen, og derefter seks år hos en større gårdmand, som tillige drev en ret omfattende studehandel. Her blev han i efteråret 1863 af gårdmanden opfordret til at tage med en studedrift sydpå. Ole var lidt betænkelig, det var en lang og besværlig tur, og desuden havde han fået sig en kæreste, Dorre Mari, som tjente i en nabogård. Men han slog dog til, og om denne ekspedition fortæller han bl. a.:

Lånt om længg bløw vi færre te å rejs åe mæ 200 Stued. Bodde dem å vi Drywere – vi var fier – skuld no te å spasier 50 Mil o æ Landwej. Di tri å æ Drywere håj wæt mæj flie Gång, så di kjend æ Tur, men mæ å æ Stued håj jo olle wæt o den Galej faer.

50 Mil. Ja, manne tøws wal no om Daww, te hverken Mennesker helle Dyer ka goe så lånt, men i gammel Daww wa dæ it nøj i Wej fo de.

Vi fæk så hver en Tornister mæ Melmader å en Flask Øl heller Wand øwer æ Owsel, å så drøw vi åe. Æ Goermand sku jo osse mæj, men han sku da et goe æ Wej ind, han kyer nue Timer fae wos for å bestell nue Græsmarker, hur æ Høwder ku fo nøj å eed, når de bløw hen imud Awten å di wa trætt, å hur di så ku legg om æ Næt. De war et så møj skjøn den føst Dåe, for da war æ Høwder nøj wildd, å di wild rend øwer æ Groeb ind o Folk djer Marker, å så måtte vi jo te Rend etter dem. Men sien hen ku di godt goe rolle.

De tow lång Ti å blyw færred øwer we Otsuen, æ Færrekåel ku it ha mier end 6–8 Høwder hver Gång, men så fæk æ Høwder å vi Drywere da Ti te å hviel wos å fo lidt i æ Lyw, å de trænd vi hått te. Sien kam vi te en Oe nie we Struer, men den ku vi wuj øwer, så de gik nem nok.

Så drøw vi da om æ Dåe, å når æ Høwder war trætt, så fæk vi å wed, hur vi ku dryw dem ind po en Mark. Så oed di nøj Græs å fæk nøj Wand å drekk, å så lå di dem te å sow æ hiele Næt, å så ku vi osse fo Ti å hviel wos å eed wor Melmader å kyeb en Kop Kafe i æ Krower, å så sørred vi jo osse fur å fo nue Melmader i wor Tornister te næjst Dåe. Ja, sødn gik den jen Dåe etter den ajen. No om Daww ka di jo pot æ Høwder i en Banewuen å rommel å mæ dem, men den Gång kjend vi it te sødn nøj.

*

De war helsen nue sæer Ejnn, vi kam igjemmel. Fræ Holstebro å Sønder oe war ed manne Steer da så møj ussel, å tit ku vi goe lånt uden å si ånt end Hie å Ljøng å så en Gång imell en bette Hus, dæ næjsten war we å fald nier. Ja, de war da så møj fatte å sie oe. Æ ka næjsten it forstå, hudn di Mennesker ku fo Føe å Klejjer.

Vi kam lånt om læng te Rieb, å her i den Ejn ku vi si di stuer Engg, som di kalder Mærsk helle Marsk. Di håj nue gue Høwder, der gik ued i æ Mærsk om æ Sommer, men djer Agerjowr war de båre Skidt, di avlt næjsten ingen Ting. Men æ Ejn war så flåd som en Låeguel, å sødn bløw ed we å wær osse længer Sønder oe.

No war æ Mand næjsten altir mæ wos heller båre lidt fur we wos, for no begynd han føst ret å hajel. En Gång imell sold han 10 å en ajen Gång 20 Høwder, så vi fæk minder å minder å dryw mæ. Men vi bløw da we te Husum å lidt ind i Holsten, så sold han di sidst, å de war godt de samm, for di Mennesker ku æ da slet it forstå, så tysk som di war, å æ trowr osse, di wild gjør Nar a wos.

Vi kam ind i en By å bestelt wos nøj å spies, men æ ku et forstå dem, å di ku et forstå mæ. Godt war ed da, te di ajer tri Drywere ku prået en bette Kromm mæ dem, for de er skidt, når jen slet it ka gjør sæ forståele. Når æ forlånged Wust te mi Melmad, så ga di mæ Pøls, for de kalder di Wurst, å når jen forlånged Flæsk, så kam di mæ Kyd, for de kalder di Flæjs.

Æ war helsen nær kommen i Klammeri po en Wærshus, hur der sod tri Tyskere we en Bowr, å di høer te mi Kammeråter kaldt mæ Wolle. Di sod å såe Wolle å bløw we mæ Wolle, å den jen gjow såen mæ hans Fenger etter mæ, lissom nå vi plokker en Høen, å æ tøt han såe: Fiel Skrej unt en Wolle.

– Dæsom do wel gye Wolle undt, såe æ te ham, så ska do fo mæ mæ å bestell, for no war æ bløwen gal, å faer di wedst nøj å ed, så tow æ ham we hans Wingbien å smed ham ued å æ Daer. De hjalp da osse po di ajjer. Sien hen hår æ fåt å wed, hwans æ Kåel ment mæ de hiele, for Wolle de betyer To helle Uld, som di fien sejer å skrywer, å han tøt nok et, der war møj To å plok å mæ. Viel Geschrei und wenig Wolle ska wær en tysk Uersprog, der o dansk hier: Megen Skrig, men lidt Uld, sagde manden, han klippede sin gris.

*

Driverne fik nu deres penge, en ganske god betaling, idet gårdmanden havde tjent godt ved salget, og de kunne køre med ham hjem. Men Ole Olsen blev løst fra fæstemålet, idet han gerne ville se sig lidt mere om og forsøge, om der ikke var penge at tjene hernede. Han besluttede at forsøge sig som kræmmer og fik fat i en kramkiste. Hos en købmand i Tønder blev han forsynet med lommetørklæder, knappenåle, hægter, kniplinger og andre ting, og så drog han omkring i Syd- og Midtjylland. Det gik godt med handelen, og han fik meget at se på sin vandring. På Silkeborgegnen så han, hvorledes man lavede lerpotter, fade og træsko, men – fortæller han – di snakked da så sær – de sejer »et bette Kuen«, når vi sejer »en bette Kromm«, å di sejer »bette Bøen«, når vi sejer »bette Baer«, å såen war der så møj, dæ war onderlig.

Imens var krigen 1864 i fuld gang, men Wolle fortsatte sin vandring med kramkisten. Han ræsonnerede, at hvis tyskerne skulle komme og slå ham ihjel, kunne dette lige så godt ske derhjemme som andet steds. En gang var det nær ved at gå galt for ham. Det var på Silkeborgegnen, hvor der pludselig kom en tysk dragon galopperende bag ved ham.

Hwa ska do no gye, Wolle, tint æ, for no kommer do wesnok i Knieb. Men så tint æ ijen: Do goer i di lovlig Ærind å hår et gjow nøj undt, så do behøver wal et å wær ræj for en Pjalt Tysker. Han ga en Masse undt a sæ, men æ forstov jo oller en Kvæk å ed, å æ swåer ham slet et. Så o jen Gång så svinger han hans Sabel øwer æ Hue a mæ, å han ramt mi Lue, så den trilt nie o æ Wej. Men så ka ed osse nok wæer, te æ bløw gal. Din fåbandede tysk Flab, så æ te ham, ka do et læ mæ go i Ro, æ hår da et fornærmt dæ. Å så svinged æ mi tykk Kjæp å ga ham jen øwer hans hywer Årm, just te han skreg lissom en Gris, dæ ska slagtes, å hans Sabel fald nie o æ Wej we æ Sie a mi Lue. Åh, hur han brøelt! Ja, de er et for møj te dæ, så æ, å så stak han åe all de æ Hæjst ku rendd, å hans Årm hænd lieg nier.

Wolle var straks klar over, at tyskeren ville vende tilbage med forstærkning, og derfor skyndte han sig at søge skjul i en hule i nærheden, som han kendte, og sablen tog han med sig. Snart efter kom en halv snes tyskere galopperende, de kiggede til alle sider, skældte ud og bandede, men de opdagede ikke Wolle i hans skjul.

Wolle opgav nu kramhandelen og fik plads i en købmandsgård, hvor han havde det udmærket. En gang skulle han køre en fin og vigtig københavnermadam til Aarhus, hvorfra hun skulle med skib til København. Det var en tur på en god snes kilometer med hestevogn, og madammen var bange for, at de ikke skulle komme tidligt nok frem.

– Vi kommer da vist for sent, Ole, sagde hun.

– De blywer et møj, såe æ.

– Kan De ikke køre noget hurtigere?

– De blywer et møj, såe æ.

De nåede da heller ikke Aarhus havn, før skibet var sejlet, og så var madammen jo gal.

– Der kan De se, vi kom jo for sent, sagde hun.

– De war et møj, såe æ.

Så ga hun mæ fier Skjelling i Drekpænng. De war et møj, såe æ. Hun såe et en Gång fåwal å Tak, å de gjord æ da heller et.

*

Da krigen omsider sluttede, drog Wolle til Ringkøbing, men først var han henne for at se, om tyskerens sabel endnu lå i hulen. Den var imidlertid væk. Hos den Ringkøbing-købmand, som han tidligere havde handlet med, beroede en del af Wolles sparepenge, og her lå tillige en hel del varer parat til ham. Så drog han nordpå, mens han handlede undervejs og omsider nåede hjem til Randrup, så langskægget, at de derhjemme havde svært ved at genkende ham. Dorre Mari blev naturligvis særlig glad for at se ham. Hun havde også sparet lidt penge sammen, og inden længe købte de en gård i nærheden med 24 tdr. land, hvoraf en del var hede, og så blev de gift den 27. april 1865. Dorre Maris husbond holdt deres bryllup og gav desuden i bryllupsgave to pund uld, tre pund fyld til dyner og puder, et par hylsklæder, et fårelår, en lispund flæsk og 10 kyllinger. Wolle var da 27 år gl. og Dorre Mari 26. Nu er de jo forlængst borte. Hvordan det ellers gik dem som gårdfolk, har jeg ikke oplysninger om, men de skal nok have klaret sig godt.

C. BRUNSGAARD

HVOR LIGGER BYEN HWITTER?

UNDER KRIGEN i 1864 var der også tyske hærstyrker her på egnen. I det sydlige Thy skulle en afdeling soldater indkvarteres, og to fourerer var ude i dette ærinde. De kom ind til en gårdmand, og da de ikke kunne noget dansk spurgte de på tysk »Wie heiszt das dorf?« Gårdmanden forstod ret naturligt ikke, hvad meningen var, og for at manden muligvis lettere kunne forstå, hvad det drejede sig om, skrev de spørgsmålet med kridt på en bordplade.

Manden tyggede på det, men var lige klog. Da han havde gransket et stykke tid, ræsonnerede han, at »wie« nok måtte betyde fire, og at »heiszt« måtte være heste. På den måde kom han til den opfattelse, at tyskerne ville have nogle heste opstaldet, og da han var blevet enig med sig selv derom, spurgte han: Hwitter? (hvornår?). Dette ord noterede tyskerne ned, hvorefter de forsvandt.

Kort efter kom en datter af den stedlige skolelærer på besøg, og gårdmanden spurgte hende med en vis selvfølelse, om hun kunne læse, hvad der stod skrevet på bordet. Ja, sagde hun, der står »Hvad hedder byen?« Nej, sagde manden, der står »Fire heste på stald«.

Manden var så vis i sin sag, at han sendte bud efter en tømrer for at få indrettet staldplads til fire heste. Men såvel han som hele byen blev fri for indkvarteringen af de tyske soldater, thi da disse ankom, kunne ingen give dem oplysning om, hvor byen »Hwitter« var at finde. Således kom manden ved sin fri oversættelse af det tyske spørgsmål til uformodet at redde byen fra fremmed indkvartering.

FILMENS PALÆ

PALÆTEATRET i Thisted er nu forsvundet efter at det i 50 år havde tjent sit formål og faktisk måtte siges at have udtjent. Palæteatret blev 1917 opført af Herluf Thomsen fra Nykøbing, der var begyndt med en rejsebiograf, og det var efter datidens forhold en tidssvarende og ganske flot biograf, selv om der kun var træbænke at sidde på, andet kendtes ikke. Biografen lå på hjørnet af Tingstrupvej og Rosenkrantzgade, som dengang var grusveje.

Den nye biograf inspirerede thistedboen, overretssagfører J. G. Galster til nedenstående digt, som i 1920 blev aftrykt i Galsters digtsamling »Ral«.

På et hjørne, hvor vindene blæser,
så det fyger med støv og med bæ,
står der folk og programmerne læser
– det er der, vi har *Filmens Palæ.*

Det er bygget i vældig ekstase
af en mur'mester, anset i by,
og en maler – missionsmand – hver fase
har beåndet med engle og sky.

Der er intet som her, der kan samle
hver en aften såpas efter the,
derhen strømmer de, unge og gamle,
for et glimt af det store at se.

Her portrætter på væggene hænger
af filmsverdenens største heroer.
Bag et tæppe klaverdamen slænger
ild i sjæle ved tonernes kor.

Her fortryller forbrydernes færden
(set moralsk hvert et djævleblændt trick)
og her hudflettes jævnlig med snerten
ægteskabelig falskhed og drik.

Tjenestepiger om tjans her belæres
ved til kys en markis at formå,
og her kyndige sjæle besnæres
af det yndigt i film, folk har på.

Tænk, herinde sig fyrster gererer
rigtig fornemt og virk'lighedstro,
karl og pige får noble manerer
af med iver og tit her at glo.

Her er nutidens kirke, her træder
slægten ind som med afdragne sko,
her man jubler livsaligt og græder,
her har enfold og andagt bygt bro.

Lad det brage blandt jorderigs vrimmel,
bøj partier og ministre i knæ,
forbehold blot dig selv, Gud, din himmel,
når vor by har sit Filmens Palæ!

JENS OG POUL

- *et par vejsteragermænd*

AF K. E. THOMSEN, AALBORG

FRA MIN TIDLIGSTE BARNDOM, da mine forældre boede lidt vest for Skjoldborg mølle, mindes jeg grant en original gamling, Jens Thuesen blev han kaldt. Hans kristelige døbenavn var Jens Madsen, men det havde vist ikke ret mange rede på. Hvorledes han havde fået Thuesen-navnet hæftet på sig, ved jeg ikke – det var sagtens et navn, der var gået i arv. Han boede i et lille jordløst hus på »Vejsterager«, det nordvestligste Skjoldborg lige ved grænsen til Kallerup.

Det samme område gav iøvrigt »lebensraum« for endnu et par småbrug, som Poul Thamsen og Tammes Kresten havde skøder på. Poul Thamsen var Jens Thuesens nærmeste nabo, og da hans »bedrøvt« var på et par tønder bygsædeland og gav næring til både en ko og en hest, undertiden også til en gris, så blev han jo anset for at være den mest estimerede af de to, om end de begge levede i små kår.

Jens Thuesen var enkemand, og Poul Thamsen og hans kone Stine havde fået deres ret store børneflok fra hånden. Hvordan dette eksperiment var lykkedes, er noget af en gåde. Det må for nutiden nærmest betragtes som et mirakel lignende det, vi i bibelhistorien lærte om bespisningen af fem tusinde mennesker med fem brød og to små fisk!

Der verserede om disse to mænd et utal af historier og anekdoter. Jeg har tidligere – i »Jul i Thy« 1958 – fortalt en enkelt vedrørende Jens Thuesens hund »Mengo«. For at historierne ikke alle skal gå i glemmebogen følger her et par stykker, som jeg mindes at have hørt fortalt. For absolut ægthed og korrekthed tør jeg dog ikke garantere.

*

Jens Thuesen var en høj, tør og mager mand med en ejendommelig stemmeføring. I sine velmagtsdage var han murer, men jeg har ingen forudsætninger for at bedømme, hvorledes han røgtede dette kald. Følgende ordveksling skal have fundet sted mellem Jens og en mand, som han arbejdede for:

– Hør, bette Jens, æ tøws no it rejtig, te de do dæer lawer, er i vinkel!

– Di røv æ wes heller i vinkel!

Med denne tørre bemærkning fra Jens Thuesen sluttede debatten om dette emne.

En sommerdag arbejdede Jens på en gård i sognet, og det var blevet hen ad »melmaddaws«. Dengang var det jo skik, at håndværkere og andre fik måltiderne på de steder, hvor de arbejdede, og Jens sad nu bænket i folkestuen sammen med karlen, pigen og drengen, mens vor mor forestod serveringen. Hun trådte just ind ad døren med et dejligt nybagt sigtebrød i hånden og skulle med den skarpslebne brødkniv til at skære skiver af – brødmaskiner kendtes endnu ikke – da der lød hundeglam fra gårdspladsen, og en stadsvogn svingede ind gennem porten.

I sin befippelse over det uventede besøg lægger hun skyndsomst brødet fra sig på bordet, og idet hun stejler ud, siger hun:

– I mo tå en skyw hver!

I hine dage spiste man hovedsagelig kun rugbrød. Der kunne til slut på måltidet vanke en enkelt sigte-melmad.

Fire par øjne stirrede på det dejlige brød, men ingen af det faste tyende havde mod til at fatte kniven. At skære brødskiverne af var en så vigtig handling, at den almindeligvis kun kunne udføres af manden eller konen i huset. Langt om længe får Jens Thuesen tygget af munden, han lægger sindigt brødet til sit brede bryst og skærer af. Men han skærer på den lange led, så der bliver nogle gevaldige, ganske ureglementeret store rundtenommer.

– Væsegue, bette folk, vi mått jo fo en skyw hver!

*

Dengang som nu var det noget vanskeligt at få fat på håndværkere. De havde ord for at være en stand, der ikke var særlig ordholdende, og et løfte fra en håndværker om at komme til en aftalt tid, blev ikke taget for højtideligt. Når Jens Thuesen blev bestilt til at lave noget murerarbejde, havde han for vane at sige, at han skulle komme »aj manda«. En dag arbejdede Jens for en mand i sognet, og i dagens løb kom tre-fire mænd for at bestille Jens til at lave noget for dem. De fik alle den samme besked:

– Æ ska kom aj manda!

Manden, som Jens arbejdede for, kom så med en bemærkning om, at det ville da være rent umuligt at komme alle de steder på samme dag, og Jens svarede tørt:

– Nej, men di blywe så glåe, når jen sejer ed – å to hwans, dæ kommer jo oltier en manda ijen!

*

Efterhånden var både Jens Thuesen og Poul Thamsen blevet aldrende. De var som sagt naboer og var gode venner, og sammen havde de haft mange oplevelser. De fandt dog stadig en vis sport i at drille hinanden. Jens havde en halv snes høns i et indelukke, og de var en evig stridens årsag. Hegnet var gammelt og ikke så tæt som det burde være, så det skete ikke så sjældent, at et par høns slap ud og kom over på Pouls enemærker. Dette kunne gøre Poul rasende.

– Hæe goer jen å ørker å dørker å ka oller kom en kromm teframm fo din forbandede høns. Di æder å fortærer jo all de, jen håer. No ka do lieg prøw jen gång te, om do lær æ høns slep ued, så ska di kom te å fald som græshopper!

– Ja, ja, bette Poul, svarede Jens sagtmodig, men æ håe da no helsen gien di baer møj brøsokker (bolsjer)!

*

Årets lyspunkter og store begivenheder var markederne i Thisted og Vildsund. Dem lod de to fyre nødig gå fra sig, og ethvert stridens æble blev så glemt for en stund. Poul Thamsen kørte en mælketur til Snedsted mejeri, og han havde et enspænder-køretøj og var som regel mobil og nogenlunde kørende, selv om køretøjet var en såkaldt stiv vogn. Der blev så i dagens anledning lagt en ekstra fjæl bag kuskesædet, her tronede Jens, og så startede de under Pouls lystige råb:

– Hu hej – galop fra stedet – halen stander lige ud!

I Thisted staldede de som regel op på »Danmark« i Vestergade, og her forblev Jens, til de skulle hjem. Det forundrede ham meget, at folk, når de kom til byen, løb ud og ind af stadens kramboder.

– Æ tøws it, æ ka fo ed bejjer nue steer end hær, hur æ blywe læssed åe, å når vi ska hjem, så foer Poul å mæ en ottkanted sigar, fae vi åger!

Det kunne jo i løbet af sådan en markedsdag blive til adskillige »genstande«, og hjemturen var derfor heller ikke altid uden dramatik. En vinternat skriger Jens pludselig op fra det bageste sæde:

– Poul, Poul, hudan goer ed mæ di sigar – æ tøws da de tær så vældig a mien!

Da var der gået ild i Jenses lufvanter, så han var i fare for at brænde helt op.

En anden gang gik turen til Vildsund marked og da markedet med al dets hurlumhej var vel overstået og hjemturen under afvikling, var de på vej op ad »æ Suenbakk«. Her har vognen nok slingret lidt mere end normalt. Jens kommer i hvert fald ud af balance, og sædefjælen vipper. Det bliver for Jens en baglæns kolbøtte ned i grøften, men så heldigt, at han bliver siddende uskadt på brædtet. Han må slet ikke have mærket, hvilken medfart han fik eller at Poul uantastet kørte videre alene, for da en anden markedsgæst lidt senere passerer stedet og tilbyder den skibbrudne at køre med, svarer Jens:

– Nej, tak, æ åger mæ Poul Thamsen!

Der var mange flere pudsige tildragelser de to imellem, og de kan måske forekomme nutiden små og naive, men også her gjaldt selvforsyningsprincippet. Underholdningsindustrien var i hine tider et ukendt begreb – i den fest, man ville have, måtte man selv være aktører. Og selv om den billige brændevin forårsagede megen elendighed, så var den dog det sesam, der løste op for det til daglig ordknappe bondevid.

Nu er de to lune gavtyve forlængst kun minder, og de huskes kun af få, deres grave er at finde på Skjoldborg kirkegård, og kirkebogen bevarer deres navne. Den sidste gang, jeg så Jens Thuesen var en vinterdag, han kom duknakket stavrende fra vest mod møllen, de stive ben var omviklet med gamle sække for at holde kulden ude, og i hånden bar han en lille hammer, som blev benyttet til rensning af træskoene, når sneen ville »kroppe«.

K. E. Thomsen

KRÆN FÆRGEGAARDS BRÆNDEVINS-STI

Kirken i Tvorup blev nedrevet i 1794 efter at sandflugten havde ødelagt det meste af Tvorup sogn og føget kirkegården til. Kirkerne i Vang og Tvorup ejedes dengang af byskriver Chr. Brønlund, Thisted, og han fik af det kirkelige kancelli tilladelse til at lade Tvorup kirke nedrive og anvende en del af materialerne til reparation af Vang kirke.

Brønlund solgte omgående begge kirker til Ajs Tøvting (Anders Tøfting) på Store Djernæs, og denne gik med det samme i gang med at destruere den dødsdømte kirke i Tvorup. Han skulle ifølge bestemmelserne dog først indhente skriftlig tilladelse fra samtlige beboere i Tvorup sogn. Han var en flink og vellidt mand, og det voldte ham ingen vanskeligheder at få de ret få tilbageværende sognefolk til at skrive under.

Kun en enkelt mand ville ikke give sin tilladelse. Det var ejeren af Færgegård, der hed – eller blev kaldt – Kræn Færgegård. Ajs Tøvting var et par gange ovre hos ham og gjorde forestillinger, men det syntes ikke at hjælpe. Nu var Kræn Færgegård glad for kaffepunse, og da Ajs Tøvting tilsidst lovede ham, at han skulle få en god kaffepuns hver gang han kom til St. Djernæs, så gav han sig endelig.

Men fra dette tidspunkt og til sin død stillede Kræn Færgegård hver eneste dag på St. Djernæs for at få sin puns. Han trådte mellem de to gårde en sti, der hurtigt fik navnet »Kræn Færgegårds brændevinssti«, og det blev den ved at hedde også mange år efter mandens død. Nu er stien forlængst borte ligesom mange andre af fortidens lignende små færdselsårer – skolestier og kirkestier, der fordum var almindelige i sognene, findes praktisk talt ikke mere.

Wor ejen Serkus

En Par Grynt om, hwans vi sånte goe å lawer

Så gik der da en Oer ijen mæ bodde undt å godt,
æ Lyw beholdt vi, å æ Føe hå vi da osse fåt,
men nøj Besvær håe vi da hat må såen forskjellig Ting,
å en Gråen Serkus håe dæ osse wæt her rojn omkring.

De war en Gång jo hiel umulig å kryb te æ Måen,
men de er bløwen bejer mæ de såen etterhåen.
Vi wel i Thy no foreløbig hold wos we æ Jowr,
fo her er nok å gye, de er it båre nøj, vi trowr.

De wæst er næjsten wor kommuner – di ska jo wær stue,
de blywe di osse – vi wel hoeb, di osse blywe gue,
fo der hå wæt en fåle Døww mæ å fo de i Laww,
de håe di tured wældig mæj i bodde Oer å Daww.

Hudan de sienhen wel goe, de foer vi så å si,
der blywe sajtens nok nøj Serkus å nøj Bulteri,
men sku der jen a wos blyw væk, de er it ilde fat,
di finder wos jo nok en Dåe, når di wel ha nøj Skat.

Å vi ska snåer ha Amtsrådswal – vi sejr: Bewåres wal!
Der blywe Kandidater da mindst i Hunnertal.
Hudan ska vi find Relighed i såen en vældig Klump?
Vi mo nok heller lukk wor Øwn å sæt en Kryds po Slump.

Jo, der er nok a Serkuswæsen her i wor Butik,
vi sku wal heller ryw wos løs å law en Republik.
De kan vi gye, når vi blywe gall å rejtig fåer i Flent,
å så ka vi jo fo Jens Kjerk fræ Brund te Præsident.

Der er jo nue Folk, der mener, di hå sit en Los,
hudan så helsen såen en Swenn hå funden hen te wos.
De er jo nordest henn i Thy, te såen nøj foregoer,
I hower kaski, te der war en Ulv den ajen Oer.

Så de er nok de klogest å pas po å lokk si Daer,
fo de dæ naer epoe i Thy ka tenkes å blyw waer –
hvem ved, hwans sien vi foer å si a gremme vilde Dyr –
en Løve å en Krokodil, kaski en Bøffeltyr!

Nue Tywknæjtt håe vi stadigvæk – jo, der er nok a demm,
men når di steller Storkk i Frøstrup, tøws vi, di er fo slemm.
Så ka vi bejer ta, di nejler en Par Tusind Krus,
fo Pængg hå vi jo nok åe i næjsten hver en Hus.

I Thiste By di håe da a Pængg en fåle Måed,
di strør dem sommetier långs op a Wejstergåed.
De sinker jo æ Skuelbaer, så di for silde kommer,
di ska jo sammel Mønter op å helst ha fyldt djer Lommer.

*

I Thiste ka di flest jo li å fo nøj pæn å skjøn å si,
nøj Konst å såen nøj Wæsen,
men »Moder Jord« wa lidt for svær, hun past it rejtig for enhver,
å manne trak po Næsen.

»Hwans ska vi da mæ såen nøj Wærk? De blywe wos ilywl fo stærk,
jen sku tro, di Folk wa towlig!«
Ja, dæ wa nue, dæ skrøw lidt hvas, di vild nok ha slåen hinne i Gras,
hvis hels de håd wæt lowlig.

No er den tykk Madam da skrejn å kommen te en ajen Ejn,
hur di kaski wel ha hind.
Hinne »Søster« håe vi i Behold, men hvis vi ku fo hinne sold,
så mått di såmænd ta hind.

I Thiste er der skjøn å løww, men hvis de gier sæ te å støww,
når æ Wind den står i øster,
så blywe dæ Ballade, ja, de Svineri wel Folk it ha,
å manne reser Bøster.

Æ Fywer wa en Gång så fin, vi hopped nok så glåle i en,
i dejlig Wand vi pjasked.
No trænger vi – de ka jen si – hvis vi hå prøwed nøj Pjaskeri,
te å blyw grondig vasked.

En Bil hå snåer hwerajen fåt, å den ska osse helst wær flot,
de er jo it så billig,
men hvis de kniber nøj mæ de, ja, så er der jo Veksler te,
de goe da hiel villig.

De wæst er snåer hvis æ Karet er bløwen gammel å »goer bet«,
hvor ska jen smied æ Skidt?
Så mo jen si å fend en Ste, hur jen så stell ka lest sæ te
å blyw si Ragels kvit.

*

Hvem sku no tro, te Fjerkræfolk ku somtier go amok?
Te dawle er di da så pæen å osse fredle nok,
men we en Generalforsamling snakker di hiel frit,
å di ka skjæld hinajen ud fu snåer de værste Skidt.

Djer Formand såe den ajn sidsten, da di håd nøj Møed,
han hobed, te æ Folk djer Sind wa bløwen nok så bløed.
Han tøt di somtier tow hverajjer lieg lovlig hât,
fo »Labaner« å »Kjæltringer« de lye no slet it godt.

Di håe dernie i Berlin en Mur så grem å hyw,
å manne, dæ wild øwer den, hå dæewe mest djer Lyw.
Men Hjortdal Dejn ka, når han kyer lidt i Berlin omkring,
futt ud å ind igjemmel æ Mur som ingen Verdens Ting.

I Thiste er æ Folk så flinkk, te de er hiel grow,
især da dem we Nytorv, de ska vi lieg loww,
å hvis jen goer den Vej omkring, så ka jen fo å si,
te der står Stuel å Sofa, jen ka hwiel si Legem i.

Jen sætter sæ å er så glåe, men de foer haste Endd,
der kommer snåer en Polliti så rask som han ka rendd,
han himler op å skjælder ud, å Facit blywe den,
den flinke Mand mo te å slæb hans Møbler ind ijen.

Ja, sånte er ed immervæk – hvis jen wel hjælp wos lidt,
ska såen en Fyr da knokles nie, de fejler heller it.
Der er så manne Forbud jo, hur vi så goer omkring,
de er nøj wae Serkus, vi mo snåer ingen Ting.

Hvis jen hå wæt en Tur i By å prøwer å find hjem,
ja, så er de da sandelig it oltier just så nem.
Dæ ka jo wæer så manne Hues såen långs mæ jen si Vej,
å jen ka verkelig da nem dump ind i en fejl Stej.

En Mand i Thiste gik en Awten ud po hans Toilet,
å dæe fand han en fremmed Fyr sedden po æ Bræt.
Han wild it læ sæ fløtt, å han båre brogt nøj Mund,
han ment, han wa i lovlig Ærind po hans ejen Grund.

De wa han no ilywel it, de ku han osse si,
da han bløw mie wogen å dæ kam Polliti,
han håed blot tåen en fejl Daer, ja, de wa nok lidt sær,
men de er den Slaws Ting, dæ ka passier for enhver.

Ja, sånte gik æ Ti jo fue wos i den gammel Oer,
men så de Daww, dæ kommer – æ tenker nok, de goer.
Vi håe da somtier Lojjer, å vi håe Tidsfordryw,
wor ejen gammel Serkus, den holder nok æ Lyw.

PETER FIDUS

Dagbogsnotitser
om begivenheder her

OG ÅRENE DE RULLE...

på egnen
i det sidste år

1968

Oktober

2. Opførelsen af et sømandshjem til ca. 4 mill. kr. ved Hanstholm havn indledes.
Den gamle redningsbåd i Agger overføres til fiskeri- og søfartsmusæet i Esbjerg
3. I Hanstholm sogneråd er der overvejende stemning imod en sammenlægning med Thisted og flere kommuner.
4. Ved et møde mellem repræsentanter for 9 kommuner i Sydthy er der stemning for en storkommune for Sydthy. Vestervig-Agger og Boddum-Ydby ønsker foreløbig ikke at være med.
6. Efter regeringens forslag til ny amtsinddeling skal Thisted amt sluttes sammen med Ringkøbing amt på nær V. Hanherred, der skal til Aalborg amt.
7. I Hillerslev-Kåstrup sogneråd er der nu stemning for en sammenslutning med Thisted. I Nørhå ønsker man sammenslutning med Snedsted. I Østerild er man positivt indstillet over for Thisted.
8. Den 31-årige Wolle Kirk, Hanstholm, vil sammen med sin familie rejse til Afrika for at virke ved et dansk landbrugsprojekt i Zambia.
9. I Thisted amtsråd er der flertal for planen om sammenslutning med Ringkøbing amt.
Specialarbejderskolen i Thisted indvier en ny, stor tilbygning.
10. I Tømmerby-Lild sogneråd er der flertal for sammenslutning med Hanstholm. Sennels sogneråd beslutter at optage forhandling med Thisted. Hundstrup sogneråd beslutter at gå ind for sammenslutning med Thisted.
Hjortdal forsamlingshus sælges til gdr. Martin Olsen, Hødal, for 11.500 kr.
11. Planen om en sommerhusby med ca. 75 huse i Doverodde er nu godkendt af alle myndigheder.
Thisted amts husmandsforeninger antager konsulenterne Anders Vestergaard, Ry, for planteavlen og konsulent Mads Andersen, Aalborg amt, for husdyrbruget.
15. Thisted byråd vedtager en udvidelse af gymnasiet til 4,3 mill. kr.
16. Der foretages for tiden en uddybning af Jegindø havn.
17. Sognerådene i Bedsted-Grurup og Hvidbjerg-Ørum-Lodbjerg går ind for en storkommune i Sydthy.
19. Pløjemesterskabet for Thisted amt vindes af Eigil Thomsen, Tødsø.
22. Ved et møde for Tømmerby-Lild kommunes beboere er der flertal for sammenslutning med Hanstholm.
23. Thisted amts cykelhandlerforening fejrer 50 års jubilæum.
KFUM-spejderne i Thisted indvier deres nye hus, det tidligere Sangernes hus.
24. I Hvidbjerg stiftes »Thyholms idrætsforening« ved en sammenslutning mellem idrætsforeningerne i Uglev og Hvidbjerg.
28. Sidste etape af kystvejen, strækningen gennem Nørhå og Stenbjerg, påbegyndes.
Uglev foderstofforening fejrer 50 års jubilæum.
29. Telefonnettet i Han herred automatiseres.
En afstemning blandt beboerne i Øsløs-Vesløs-Arup viser flertal for sammenslutning med Thisted.
30. Sognerådene i Snedsted og Nørhå beslutter at lægge de to kommuner sammen 1. april 1969.
31. Thisted andelssvineslagteri efterbetaler for 1967–68 til andelshaverne 45 øre pr. kg, ialt 6 mill. kr.
Pastor Lindhardt Jensen, Bedsted, kaldes til sognepræst ved Zions kirke i Esbjerg.
Oktober måned gav 85 mm nedbør mod normalt 70. Højeste temperatur var 14,7 graders varme, den laveste 0.

November

1. Andelsmejeriet »Enighed« i Villerslev sluttes sammen med »Nyhåb« i Hørdum.
   I Thisted stiftes en lokalafdeling af »Evnesvages vel«.
2. Blåkilde mølle meddeler, at firmaet vil opføre en fiskemelsfabrik i Hanstholm.
   Thisted amts fodbolddommerklub fejrer 25 års jubilæum.
4. Boddum-Ydby sogneråd vedtager at gå ind i forhandlingerne om en storkommune for Sydthy.
6. Sjørring-Thorsted sogneråd vedtager at gå ind for en sammenslutning med Thisted.
   Ved et møde i Hurup går repræsentanter for otte kommuner ind for en sammenslutning. Vestervig-Agger har endnu ikke taget stilling til sagen.
7. Thisted dameroklub vedtager en sammenslutning med herreroklubben.
9. Sydthy husmandskreds fejrer 60 års jubilæum ved en fest i Hurup.
10. Sønderhå kirke genåbnes efter endt restaurering.
12. I Thisted amtsråd går et flertal på 7 medlemmer ind for sammenslutning med Ringkøbing amt. 3 medlemmer var stemt for at gå sammen med Hjørring-Aalborg og et medlem for Viborg amt.
13. Fjorten landkommuner er nu gået ind sammenslutning med Thisted.
    I Hanstholm stiftes en turistforening med kommunaldirektør Sv. Rasmussen som formand.
14. Ved en kommuneafstemning i Nors-Tved stemmer 56 pct. for sammenslutning med Thisted og 42 pct. for Hanstholm.
    Vestervig-Agger sogneråd beslutter at udgå af forhandlingerne om en storkommune.
15. Thisted roklub vedtager sammenslutningen med dameroklubben.
    Det ungdomspolitiske samarbejdsudvalg for Thisted amt vælger slagteriarbejder Vagn Christensen, Thisted, til formand.
16. Ved Hanstholm havn udsættes den første store sænkekasse i vestmolen.
17. Jegindø fiskeriforening fejrer 70 års jubilæum ved en fest i Tambohus.
22. Aggerkutteren »Delebola« strander i tåge på Nordre Aggertange uden fare for besætningen, og den slæbes ret hurtigt fri.
23. Indbrudstyve stjæler 19.000 kr. fra pengeboksen på Hanstholm kommunekontor.
25. Thisted andelssvineslagteri slagtede i det sidste år 214.108 svin, hvilket er rekord, og der efterbetales 45 øre pr. kg.
    Han herreders Købmandsforening fejrer 60 års jubilæum.
26. Fredningsplanen for Klitmøller og Vandet foreligger endelig godkendt.
    Sydthy andelssvineslagteri vælger gdr. Helmer Høiriis, Ettrup, til formand.
28. Ved Hanstholm havn udsættes endnu en af de store sænkekasser i vestmolen.
29. I feriebyen i Vigsø holdes rejsegilde for de første 25 huse.

December

1. Odby kirke genåbnes efter istandsættelse.
2. Repræsentanter for amtsrådet, byrådene og amtets sognerådsforeninger går ind for sammenslutning med Ringkøbing amt.
3. Ministeriet for off. arbejder godkender en udvidelse af Thyborøn havn.
4. Ved Hanstholm havn udsættes yderligere en stor sænkekasse i vestmolen. Ialt er 12 sænkekasser udsat i 1968.
   I Hanstholm stiftes en pensionistforening.
5. Landbrugets forrentningsprocent i Sydthy opgøres til 1,5 mod 0,3 året før.
6. Udvidelsen af Hvidbjerg Th. centralskole, der har kostet 2,1 mill. kr., afsluttes.
7. Sennels gamle skole udbydes til nedrivning.
8. Landbrugets forrentningsprocent i Nordthy opgøres til 0,4 mod 0,2 året før.
9. Den nye omfartsvej i Sundby Mors åbnes.
10. Thisted amtsråd går ind for indretningen af et midlertidigt psykiatrisk ambulatorium ved Thisted centralsygehus.
11. Jegindø vil fra nytår komme ind under Hassing-Refs herreders skattekreds.
12. Vi har en periode med stille frostvejr og begyndende isdannelser.
16. Ved et borgermøde i Vestervig er der stort flertal for, at Vestervig-Agger søges bevaret som selvstændig kommune.
18. Fredningsplanudvalget for Hjørring-Thisted amter ønsker fredning af et stort naturområde mellem Agger og Lyngby.
19. Arbejdsmand Knud H. Knudsens ejendom i Vigsø nedbrænder totalt.
    Nors-Tved sogneråd udtaler ønske om sammenslutning med Thisted.
    Thisted–Fjerritslevbanens repræsentantskab vedtager at lade banen træde i likvidation den 1. april 1969.
22. Hotellet i Vestervig sælges af H. Nordberg Olsen til bestyrer Engelbrecht Nielsen, Ringkøbing.
25. Juleaften havde stille og mildt vejr.
29. I juledagene var der let frost, ret stille vejr og lidt snefald.

30. Andelsbankens Hurup-filial bliver selvstændig afdeling fra nytår.
31. Nytårsaften havde stille vejr med temperatur omkring frysepunktet. Der mærkedes kun ganske lidt til fyrværkeri.
December måned bragte kun lidt nedbør, ca. 25 mm mod normalt 59 mm. Temperaturen svingede mellem 5,1 graders varme og 7,4 graders frost.

1969

Januar

1. Hurup salonskytteforening indvier en moderne indendørs skydebane.
3. Hanstholm fiskeauktion omsatte i 1968 fisk for 13 mill. kr.
6. Sogneråd et i Øsløs-Vesløs-Arup vedtager at søge tilslutning til Thisted.
7. Vestervig-Agger sogneråd beslutter at oprette en kommunal børnehave.
Et sovjetisk fiskerfartøj »Onega« strander øst for Lildstrand.
8. Tre af Thisted amtsråds medlemmer tilstiller folketingsudvalget en skrivelse, i hvilken de udtrykker utilfredshed med planen om sammenlægning med Ringkøbing amt og påny anbefaler et nordjysk storamt.
9. Det ved Lildstrand strandede sovjetiske skib bringes flot af sovjetiske slæbebåde.
10. Fisker Hartvig Nielsens hus i Svankjær nedbrænder totalt. Branden skyldes tørring af tøj ved en kakkelovn.
12. Snefald volder betydelige trafikvanskeligheder og meget glatte veje.
13. Årets første snestorm forårsager en del trafikuheld.
14. I Søndbjerg-Odby er der ved kommuneafstemning flertal for en fælles Thyholm-Jegindø kommune.
15. Den 28-årige skibstømrer Ole Klemme overtager Thisted træskibsværft.
16. Hanstholm sogneråd anbefaler spiritusbevilling til restauratør Claus Westerled, »Stalden« i Klitmøller.
Thisted handelsstandsforening beslutter at udmelde sig af Den jyske handelsstands centralforening og dermed af Provinshandelskammeret.
17. Hundborg-Jannerup sogneråd bevilger 60.000 kr. til Sjørringhallen.
I Ræhr nedbrænder blikkenslager Chr. M. Jensens hus. Branden opstår ved en kakkelovn på loftet.
18. Dansk missionsselskabs nordthykreds vælger fru læge Mikaelsen, Thisted, til formand.
19. Ved Bedsted st. bliver en personbil påkørt af lyntoget, to mænd, fhv. gdr. P. Hyldahl, Bjerringbro, og fhv. overportør Jacob Møller, Snedsted, bliver dræbt og to kvindelige passagerer kvæstes.
20. Sognerådene i Hvidbjerg-Lyngs, Søndbjerg-Odby og Jegindø vedtager at søge tilslutning til Ringkøbing amt.
22. Snesmeltning ved tøbrud i forbindelse med regn skaber oversvømmelser i Sydthy.
24. En snestorm forårsager en del biluheld.
28. Hanstholmkutteren »Silver Star«, skipper Børge Sylow, kommer i brand i Østersøen og synker. Besætningen reddes.
29. Tyve bortfører et pengeskab fra købm. Fritz Thomsens forretning ved Jegindø havn. Udbyttet var 2800 kr. plus tobaksvarer m. m. for ca. 2000 kr.
30. Ved Nykøbing M. gymnasium skal oprettes to HF-klasser.
31. Januar måned var ret mild, højeste temperatur 5,9 graders varme, laveste 4,3 graders frost. Nedbør 110 mm mod normalt 45.

Februar

1. Ved Vandbygningsvæsenets Hanstholm afdeling fratræder chefen, civilingeniør Henning Kann og afløses af ingeniør Ove Grønkjær.
I Hørdum indvies den store idrætshal, der har kostet ca. 400.000 kr.
3. Ved indbruds tyveri hos automekaniker Chr. Jensen, Hvidbjerg Th., stjæles 600 kr. i kontanter og checks for ca. 1500 kr.
7. I Hjardemål konstateres det, at muldvarpen er nået frem hertil fra øst.
11. Vinteren strenges, temperaturen er nede på 12 gr. frost, og der falder en del sne.
12. Vorupør badehotel overtages af Ib Nielsen, Thisted, og omdøbes til hotel »Klitten«.
13. En snestorm med fygning går over egnen, men skaber dog ikke større trafikvanskeligheder. Temperaturen var nede på 13,3 gr. frost.
14. Der er betydelige isdannelser i Limfjorden, navnlig i den østlige del.
16. Ved en kommuneafstemning i Tømmerby-Lild afgives 472 st. for sammenslutning med Hanstholm og 234 for Thisted.
Også Vestlimfjorden tillægges med is, så der er lukket for sejlads uden isbryderassistance. Isbryderen »Goliath« er i arbejde.
17. Et nyt snefald med fygning skaber en del trafikvanskeligheder.

19. Issituationen forværres stadig, og isbrydere er i gang mange steder.
21. Isbryderen »Goliath« ankommer til Thisted havn fra Thyborøn med et motorskib.
23. Tøvejr og skiftende vindretninger får isen i Limfjorden til at bryde op.
25. Thisted amtsråd vedtager at foreslå, at der oprettes et vestjysk storamt af Thisted, Viborg og Ringkøbing amter.
26. En snestorm forårsager en del trafikforstyrrelser.
27. Den 52-årige gårdejer Morten Chr. Dahlgaard, Tved, mister livet ved en bilulykke i Skinnerup.
28. Hillerslev kalkværk bliver stærkt beskadiget ved en brand, der var opstået ved en tørreovn.
    Stuehuset til dambruger Knud Hollers ejendom i Klitmøller nedbrænder.
    Februar måned var ret kold med temperaturer ned til 14 gr. frost. Nedbøren var 46 mm mod normalt 33 mm.

Marts

2. Frosten tiltager, og Limfjorden er atter ved at være lukket.
3. De kommuner i Sydthy, der skal sluttes sammen, vedtager at administrationen skal ligge i Hurup.
5. Vestenvinden får isen i Nissum bredning til at bryde op.
7. Fjorden er nu tildels isfri, men der er pakninger og isskruninger flere steder.
8. Tre fiskere fra Thyborøn, skipper Chr. Pedersen, bedstemand Reinhard Nielsen og Niels V. Laursen, drukner, da deres kutter kæntrer uden for Thyborøn kanal.
10. Udlængerne til Vilh. Pedersens gård i Gøttrup nedbrænder som følge af gnister fra et svejseværk.
11. Sønderhå brugsforening fejrer 50 års jubilæum.
12. Den 40-årige dyrlæge Leif Bjerregaard Andersen, Sjørring, mister livet ved en bilulykke i Baun ved Thisted.
13. Kommunalreformkommissionen mener, at kommunerne Skjoldborg-Kallerup, Harring-Stagstrup og Sønderhå-Hørsted ikke bør sluttes sammen med Thisted, og at Nors-Tved, Hundstrup-Østerild og Øsløs-Vesløs-Arup bør gå sammen med Hanstholm.
14. Alle 17 kommuner under den planlagte Thisted storkommune vedtager at protestere mod kommunalreformkommissionens stilling.
19. Thy plantningsforening vælger gdr. Christoffer Lyngs, Kobberø, til formand.
    Vedvarende kraftig østenvind forårsager stærk lavvande i Limfjorden, så fiskerbådene flere steder står på havnebunden.
20. Repræsentanter for de syv kommuner, som kommunalreformkommissionen ikke ønsker sammenlagt med Thisted, forhandler i København med kommissionen.
    KFUM i Sønderhå-Hørsted fejrer 75 års jubilæum.
    Snedsted husmandsforening fejrer 60 års jubilæum.
22. Hundborg-Jannerup sogneråd vedtager at nedlægge Jannerup skole.
23. Ved Hanstholm havn udsættes årets første sænkekasse i vestmolen.
28. I Vildsund dyrehave bliver en 2-årig dreng dræbt af bjørne.
31. Thisted–Fjerritslev jernbane standser driften.

April

5. I Klitmøller og flere andre steder mærkes en jordrystelse, der menes at have sin årsag i Skagerrak.
6. Den 69-årige fru Lydia Villum Jensen, Nørhå, mister livet ved en færdselsulykke mellem Viborg og Vejle.
7. Påsken bragte usædvanlig smukt solskinsvejr alle helligdagene.
    Ved Hanstholm havn udsættes årets anden sænkekasse.
12. Der forhandles om at få flyvepladsen i Sennels flyttet til et større areal i Tved og Bjerre.
13. Thisted kolonialhandlerforening sluttes sammen med købmandsforeningen for Syd- og Nordthy samt Hannæs under navnet Thy købmandsforening.
15. En nyopført mælkekondenseringsfabrik ved Thisted havn indvies.
16. Byggeselskabet Lejerbo i Thisted får ministeriets tilladelse til at starte et 15 mill. kr. projekt med 157 lejligheder i den nordøstlige del af byen.
17. Det radikale venstre i Hurupkredsen vælger William Aslak, Sundby, til kredsformand.
18. En 5-årig søn af Jens Jørgensen, Feggesund, mister livet ved at blive påkørt af en bil.
    Thisted sejlklub starter en ungdomsafdeling med Torben Olsen som formand.
21. Det radikale venstre i Thisted amt vælger gdr. Johs. Krogh, Ljørslev, til amtsformand.
24. Dansk Folkeferie ansætter direktør Richard Sørensen, Aalborg, som leder af feriebyen i Vigsø.
25. Foråret er grundet på køligt vejr sent på færde, men de første kreaturer ses nu på græs.
27. Restaurant Kystvejen i Thisted sælges af G. Nystrup til tømrer Tage Jensen, Thisted.
28. Pastor Evald Christiansen, Jegindø, kaldes til residerende kapellan i Nykøbing F.

Maj

1. Sognerådene i Hvidbjerg-Lyngs, Søndbjerg-Odby og Jegindø enes om en kommunesammenslutning fra 1. april 1970. Den nye Thyholm kommune skal administreres fra Hvidbjerg.
3. Andelsselskabet Hørdum elektricitetsværk opløses.
4. Sønderjysk forening i Fjerritslev opløses.
7. En 13-årig søn af terrazzomester Søren Nielsen, Thisted, mister livet ved at cykle mod en lastbil.
8. Ved en kommuneafstemning i Hurup om spiritusbevilling til en påtænkt restaurant i Bredgade afgives 330 jastemmer og 798 nej.
9. Venstres ungdom i Thisted amt vælger Ole Kroman, Tømmerby, til amtsformand.
11. Pastor H. P. Pade indsættes i embedet som sognepræst for Bedsted-Grurup.
12. Danmarks naturfredningsforening fremsætter krav om fredning af nordre Aggertange.
13. Klitmøller fiskeeksport flytter til Hanstholm, grundet på tilsanding ved Klitmøller landingsplads.
14. Thisted erhvervsråd går ind for en lufthavn i Tved, hvorfra Cimber Air vil etablere faste daglige forbindelser med København.
15. I Vigsø indvies feriebyen med foreløbig 50 sommerhuse i overværelse af ca. 200 gæster fra ind- og udland, bl. a. arbejdsminister Lauge Dahlgaard og direktør Johs. Sperling fra Dansk Folkeferie.
21. Andelsmejeriet »Hannæs« i Vesløs træder i likvidation fra 1. oktober 1969.
22. Der opnås tilsagn om et statstilskud af 375.000 kr. til anlæg af en ny havn for Aggerfiskerne.
    Ladebygningen til Martinus Imers gård i Kallerup nedbrænder som følge af børns leg med tændstikker.
26. Hassing kirke genindvies efter en gennemgribende restaurering.
29. Kommunalreformkommissionen godkender den nye Thyholm kommune.
30. Fredningsudvalget ønsker et 3200 ha stort areal mellem Lyngby og Agger fredet som naturpark.
    Maj måned var kold og usædvanlig regnfuld. Nedbøren androg over 100 mm mod normalt 48 mm.

Juni

1. Førstelærer Halvor Christensen, Sennels, udnævnes til skoleinspektør i Bregninge-Bjergsted.
2. Et udhus til Harry Nielsens ejendom i Sdr. Ydby nedbrænder som følge af et barns leg med tændstikker.
5. Thisted amts motorklub opløses. Den var stiftet 1907.
6. Udlængerne til Chr. Vilsbøls gård i Skinnerup nedbrænder som følge af fejl ved den elektriske installation.
12. Det kølige forårsvejr er endelig afløst af sol og varme. Temperaturen ligger i dagtimerne mellem 20 og 30.
14. Ved Hanstholm havn er i de sidste dage udsat endnu to sænkekasser i vestmolen, og der næres håb om at få molebygningen afsluttet inden vinteren.
15. Nors-Tved kommune har for 116.000 kr. overtaget stationsbygningen i Nors samt en del af banearealet.
16. Dannebrogs 750 års dag fejres ved festligheder i Thisted og Vestervig.
17. Øster Vandet kommune køber stationsbygningen og banearealet i Vandet.
18. Den langvarige sag vedrørende fredning af arealer syd for Hanstholmen får en foreløbig afslutning ved at fredningsmyndighederne opgiver kravet om fredning af 150 ha, der skal danne bagland for havnen.
20. Kransen hejses over det nye sømandshjem ved Hanstholm havn.
21. Thisted–Fjerritslevbanens stationsbygninger i Hillerslev, Nors og Torp afhændes til stedlige folk.
22. Jegindø kirke fejrer 50 års jubilæum med deltagelse af biskop Erik Jensen, Aalborg.
23. Sct. Hans aften fejres i usædvanlig smukt sommervejr.
24. Ved folkeafstemningen om 18 års valgret blev der i Thisted amt afgivet 4.091 ja og 31.477 nej.
    Thisted amtsråd går ind for planen om en lufthavn i Thy, men ønsker den placeret i Midtthy.
25. Indenrigsministeriet godkender den nye Thyholm kommune, og storkommunen omkring Hurup.
26. Den 69-årige Kr. Ahrens, Barslev, afgår ved døden som følge af en færdselsulykke i Humlum.
27. Dyrskuet i Hurup afholdes i smukt vejr og med ca. 3000 besøgende.
    Ved et bilsammenstød i vejkrydset øst for Klitmøller by omkommer vejformand Gunnar Hansen, Heltborg, og mælkekusk Johs. Balsby, Bedsted, mens deres hustruer kvæstedes.
28. Dyrskuet i Fjerritslev havde smukt vejr og godt besøg.
30. Fjerritslev storkommune køber Thisted–Fjerritslev–Aalborgbanens arealer fra Lund fjord til Bonderup for 650.000 kr.
    Juni måned gav i Thy godt 36 mm nedbør. Normalen er 44 mm.

Juli

3. Sjørring kirke har fået en ny kirkeklokke, skænket af pens. lærer H. Vestergaard.

12. Dyrskuet i Thisted afholdes i smukt vejr og med ca. 12.000 besøgende.
14. En 14-årig pige fra Viborgegnen drukner under badning ved Aggertangen.
16. Den 56-årige fru Olga Kristensen, Hillerslev, mister livet ved en trafikulykke ved Viborg.
    Vildsund marked afholdes i smukt vejr og med en ret livlig handel med heste.
18. Thisted amts fredningsnævn afsiger kendelse i fredningssagen ved Grønnestrand. De 65 lodsejere tilkendes ialt 731.195 kr. i erstatning.
19. Som uddeler i Skyum brugsforening ansættes kontorist Bent Jensen, Fjerritslev.
24. Et heftigt tordenvejr drager hen over egnen, og der registreres over 600 lynnedslag. Et hus i Dover raseredes af et lyn, og Hørdum kirkes tårn blev beskadiget. En enkelt lynbrand forekom på Mors, men ellers skete ingen alvorligere skader.
26. Ved Hanstholm havn udsættes sænkekasse nr. 30 i vestmolen, den trettende i år.
27. En byfest i Vestervig til fordel for en idrætshal giver ca. 25.000 kr. i overskud.
    KFUM og K-spejderne i Tømmerby-Lild indvier et nyt spejderhus.
28. Et nyt og ret langvarigt tordenvejr med over 300 lynnedslag hjemsøger egnen uden dog at anrette større skader.
29. Som stadsingeniør i Thisted antages kommuneingeniør Aage Holm, Hanstholm.
30. Udlængerne til gården »Søvang« i Bedsted nedbrænder totalt som følge af kortslutning i en mejetærsker.
    Vejret har i en længere periode været meget varmt og i går måltes 32 graders varme.
31. Juli måned bragte godt 83 mm nedbør mod normalt 60, men hovedparten kom i tordenbyger. Den sidste del af måneden bragte usædvanlig varmt vejr.

August

1. Vestervig-Agger sogneråd beslutter at gå med i den nye storkommune for Sydthy.
   Ved Hanstholm havn udsættes sænkekasse nr. 31, den fjortende i år.
4. Høsten af byg er så småt i gang.
7. 65 sognerådsmedlemmer fra Sydthy underskriver i Hurup overenskomsten om sammenlægning af 9 kommuner, og det vedtages at benævne den »Sydthy Kommune«.
11. Skyum-Hørdum sogneråd køber den nedlagte jernbanestation i Hørdum med 5000 m^2 areal for 60.000 kr. Der påtænkes indrettet fritidsklub i bygningen og parkeringsplads på arealet.
14. Amtmand Martensen-Larsen, Thisted, konstitueres midlertidig som stiftamtmand i Viborg.
21. Den 36-årige arbejdsmand Verner Sørensen Yde, Nr. Vorupør, omkommer ved en drukneulykke ved uddybningen af Hanstholm havn.
22. Den sidste etape af kystvejen fra Hanstholm til Vestervig – strækningen gennem Nørhå og Stenbjerg – åbnes for trafikken. Hele strækningen andrager godt 43 km og har kostet 17 mill. kr.
24. En byfest i Snedsted til fordel for en tilbygning til Idrætshuset giver et overskud af ca. 25.000 kr.
25. Kommuneingeniør Lars Okkels, Elsted ved Århus, ansættes som kommuneingeniør i Hanstholm fra 1. september.
26. De 17 sygekasser inden for den kommende Thisted storkommune vedtager en sammenlægning fra 1. januar 1970.
27. Repræsentantskabet for Specialarbejderskolen i Thisted beslutter at oprette en filial af skolen i Nykøbing.
    Indbyggertallet i Thisted amt opgøres til 82.277.
28. I Hanstholm stiftes et erhvervsråd.
    Fællesudvalget for Viborg-Thisted amt vedtager, at det nye amtsråd skal have 27 medlemmer.
29. Statens luftfartsvæsen godkender anlægget af en lufthavn i Tved.
30. Sygekasserne i de 9 kommuner, der skal udgøre Sydthy storkommune, vedtager en sammenslutning.
31. August måned blev usædvanlig tør og varm. Nedbøren var kun 44 mm mod normalt 84. Månedens højete temperatur var 29,3 grader.

September

1. Kommunalreformkommissionen foreslår, at også Snedsted og Nørhå kommuner lægges sammen med Thisted.
4. Fiskemelsfabrikken »Rønland« i Hanstholm indvies.
5. En lastbil med 23 mand fra CF-lejren i Dragsbæk forulykker på hovedvej 11 ved Frøstrup, og alle blev kvæstet, men dog kun i et enkelt tilfælde alvorligt.
7. Hanstholm havn har i sine første to år omsat fisk for 31 mill. kr.
8. En byfest i Hurup til fordel for Huruphallen giver et overskud på ca. 52.000 kr.
9. Indenrigsministeriet godkender forslaget til Thisted storkommune.
10. Det usædvanlig smukke sommervejr vedvarer, og der er dagtemperaturer på over 20 grader.
12. En 52-årig tysk kvinde, fru Magda Redecher fra Kirlach, drukner under badning ved Vorupør.

22. En voldsom storm går hen over landet, navnlig over det nordlige Jylland. Her på egnen anrettes mange skader på bygninger, plantager, elværks- og telefonledninger m. m. I Hurup væltede jernkonstruktionen til en stor ny bygning, som fabrikant Carl Thøgersen har under opførelse. I Thisted og Nykøbing måtte flere gader afspærres af hensyn til faren for nedstyrtende tagsten.
20. Ved et møde i Hanstholm stiftedes en arbejdsgiverforening af kutterejere fra hele landet.
22. Den første høstsild viser sig ved Thykysten.
23. I Hurup åbnes en filial af J.A.K.-banken.
24. Den nye hovedvejsstrækning uden om Heltborg åbnes for trafik.
25. I Heltborg kirke, der er under restaurering, findes rester af kalkmalerier.
26. Carl Thinggaard Pedersens gård i Oksenbøl nedbrænder delvist som følge af friktionsvarme fra en kornkværn i laden. 22 af husdyrene omkommer.
28. Den 27-årige fisker Gerhard Halborg, Hanstholm, mister livet ved at falde over bord fra kutteren »Bassrock« vest for Thyborøn.
30. Hanstholm kommune går ind for at bygge et forsamlingshus i Hjardemål mod at beboerne selv klarer driften.

September måned blev usædvanlig tør med kun 31,8 mm nedbør her på egnen mod normalt 56 mm. Månedens højeste temperatur var 24,5 grader og den laveste 2,2 grader.

Sikkerhed for en

glædelig jul

og et

godt nytår

får De ved at være kunde i

HLB

A/S HANDELS- OG LANDBRUGS
BANKEN I THISTED

Fortid - Fremtid

Fortiden ligger før os, men vi er med til at præge fremtidens Thy

ANDELSBANKEN A. m. b. A.

Thisted afdeling

Banken for land og by

Gælder det *Støvsuger Køleskab Vaskemaskine*

Spørg først i

Thisted arbejderforening

BRUGSEN

i centrum

Rosenbergs

FARVEHANDEL

v/ Richard Mønster

Brogade 1 . Thisted . Telefon 211

Angår det brændsel, da

A/S P. O. Poulsen

Kul, koks, briketter og olie

Dansk firma *Lokal kapital*

Telefon 950 (3 linier)

RIO sko

****

Vestergade 20 . Thisted . Tlf. 599

Der er 100 tøjeksperter i Danmark – i Thisted er det

Engelsk

BEKLÆDNINGS MAGASIN . 7700 THISTED . TLF. (0791) 2800

Julegaver SMUKKE TING I STORT UDVALG FINDER DE HOS *Julegaver*

BRIX ANDERSEN, GULDSMED

Storegade 10 . Telefon 1002

Hilsen og god jul

Austin

Svend Jørgensen .Tlf 969 — 970
Aalborgvej 17 . Thisted

EL-FIRMAET
mortensen & kanstrup as
THISTED · TLF. (0791) 2533 - 2534

Landbosparekassen

Frederiksgade 18
Telefon 2255

— lige ved byens største parkeringsplads

Ved kildeskattens indførelse bliver det endnu vigtigere at have sin lønkonto i sparekassen!

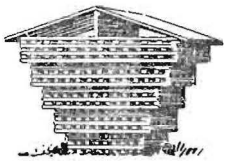

Chr. Sørensens Tømmerhandel

Aktieselskab . Thisted . Telefon 2455

Alt til byggeriet

Vi ønsker Dem
GLÆDELIG JUL

Velkommen til hygge og dejlig mad

Hotel »Phønix«

Telefon 2900 . Thisted

Marius Sørensen

Juveler og guldsmed
Telefon 23

har det største udvalg i guld- og sølvvarer til JULEGAVER

Efter juleindkøbene –

Mallings Conditori

Vestergade 32 . Telefon 202

Sparekassen for Thisted Amt

Amtets ældste og største pengeinstitut

Oprettet 30. november 1829

Ekspeditionstid:

9.30-15.30,
fredag tillige 18.00-19.30,
lørdag lukket:
Telefon 2300

Filialer:

Frøstrup, Vesløs, V- Vildsund,
Nors, Sennels,
Koldby, Hanstholm.

Tag Deres gæster med på besøg, i Danmarks mest moderne BOLIGCENTER, på Aalborgvej

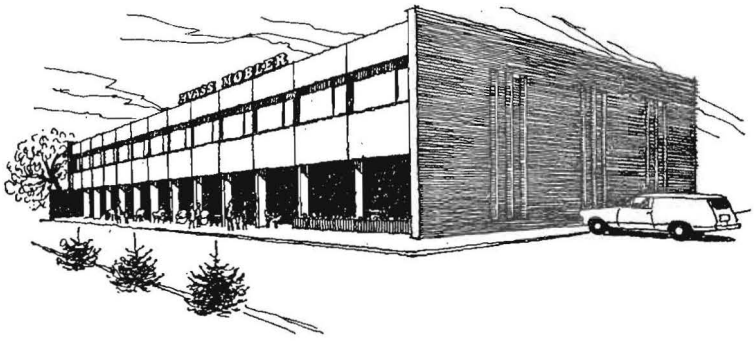

hos Hvass

Kjole- og gaveafdeling
Korsgade

Møbler og tæpper
Nytorv - Østergade

Telefon (079 1) 2600 med omstilling til alle afdelinger

Navnet på SPANGBERGS KAFFE **god kaffe**

HUSK: Duge og udstyr finder De i et smukt udvalg hos

Gardin EKSPERTEN. ERIK SCHARLING

Storegade 15 . Telefon 327
— stedet, hvor man køber gardiner

Tøjet får vi i

Knuds HERREMAGASIN KNUD IMER. THISTED

Storegade 4 . Telefon 1152

CITY
FODTØJ
THISTED

Deres
tøjmand
HERREMAGASINET
MONOPOL
Frederiksgade, Thisted

De rigtige møbler – de rigtige priser – de rigtige møbler – de rigtige priser

En julegave, der glæder
langt ud i fremtiden, finder De let i vort store udvalg af
møbler og tæpper i alle prisklasser
Kom ind og se, hvad vi har

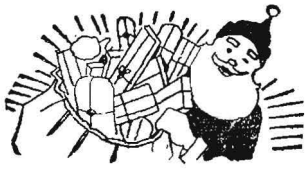

Frøkjærs Møbler - Tæppehuset Jernbanegade . Thisted . Tlf. 466*

VI
ER TIL
FOR
DEM

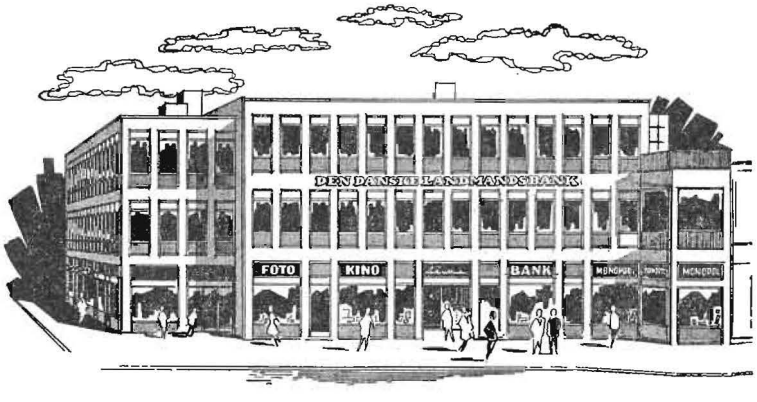

LANDMANDSBANKEN
Thisted afdeling
Telefon 2588*

HANSTHOLM AFDELING - TELEFON 188 og 515
HUNDBORG A DELING - TELEFON 88
TILSTED AFDELING - TELEFON 2188

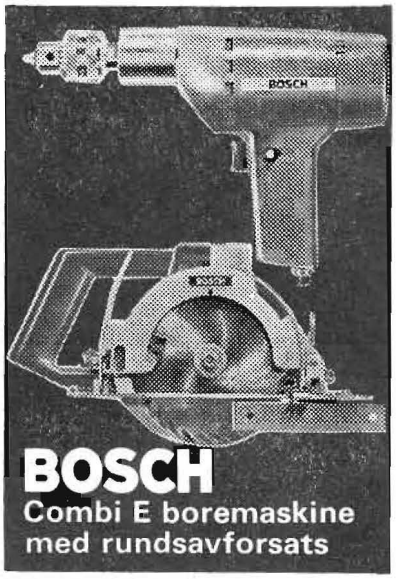

KNUD MORTENSEN

Thisted Værktøjsmagasin

Storegade 10 . Telefon 400 . Thisted

brdr. Whansen
elektro-installation
Telf. 2700* Thisted

TEXACO

A/S KULKOMPAGNIET

Havnen . Tlf. 35 . Thisted

A/S SØRENSENS KULHANDEL

Havnen . Tlf. 17 og 100

SKO TIL ALLE

børnesko
damesko og
herresko

hos

Aage V. Nielsen

Aagade 9 . Thisted

Calles Konditori og Cafeteria
CARL EJNAR JACOBSEN
Storegade 8 Telefon 160

Besøg vor
kunsthandel
Glarm. Svend Odgaard
J. Chr. Johansens eftf.
Storegade 18 . Telefon 345

Forlang
Rønbjerg is
— den skuffer ikke

Kulør på tilværelsen -
tapet og farver
fra
Jensen og Langballe

Prima oksekød, kalvekød og slagteriaffald
. . . samt alt i fersk, saltet eller røget flæsk pålæg m. m. anbefales fra vort udsalg på Strandvejen
Varerne bringes overalt
Altid 1. klasses varer tilvirket unaer statskontrol

Thisted Andels-Svineslagteri
Telefon 140 . Thisted

-der er gaver i

Vestergade 34 . Thisted . Telefon 536

Vi ordner gerne forsendelser til udlandet

DANSKE VASKERIERS FÆLLESTILSYN · GODKENDT

Amtets
største og mest moderne
private vaskeri

VÅD VASK – TØRRET VASK – RULLEVASK – MANCHETTØJ

Udlejning af kitler, sengelinned, dækketøj og håndklæder til private, hoteller og institutioner

Klits
VASKERI

Dragsbækvej 45 . Telefon 363 . Thisted

Grundlagt 1931

Nu klinger julens toner -

og De skulle se, hvad vi kan vise Dem af julegaveideer:
alt fra mundharper til flygler, noder og plader. Kom ind og hyg Dem –
der er julestemning i lokalerne

THISTED MUSIKHUS
EJNAR CHRISTENSEN
STORE BÅDE 3 · TELEF. 301 · SERVICERAFD. TELEF. 004

Fjernsyns- og radioapparater i bedste fabrikater

Gælder det køb af bil

THISTED MOTOR COMPAGNI A/S

Telefon 1211 *Autoriseret* Ford *forhandler* **Thisted**

Husk FORD for fremtiden

Thisted Bryghus

Et centrum
for ure og briller

ERIK NIELSEN

Storetorv . Thisted . Telefon 1032

– frisk og fin

Dragsbæk Margarinefabrik

CENTRAL BIBLIOTEKET THISTED

- kvalitet i 3 etager . . .

LORENTZEN HAR DET HELE!

STORMAGASIN
I
DAMEBEKLÆDNING

VI MØDES HOS **Lorentz**

lokal
46.4 Jul i Thy
1969

Der er ingen tvivl...

Deres nye frakke
skal være fra Søndergaard

Enten De søger en elegant frakke med pelsbesætning eller en sporty tweedfrakke går De ikke forgæves hos Søndergaard

Kom ind og oplev Nordjyllands største udvalg

Chr. Søndergaard

Tlf. 2200 **Am**

ikke til hjemlå
787 Thisted Bibliotek
VO 811308781